ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.
Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXIX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXIX.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ.

Зібрав
Володимир Гнатюк.

Т. V.

КАЗКИ з БАЧКИ.

У ЛЬВОВІ, 1910.
Накладом Товариства.
З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

В КНИГАРНЇ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові, Ринок, ч. 10,

можна набути ось які видання, що доторкають ся етноґрафії:

Антонович В., Чари на Україні . . . . 0·45 К.
Бодянський О., Українські казки . . . . 0·50 „
Верхратський Іван, Знадоби для пізнаня угро-руських говорів, т. 1—2 по 2·00 „
Вовк Хведір, Кавказ і Карпати. Деякі проби етнольоґічних зближень . 0·15 „
„ „ Українське рибальство у Добруджі . . . . . 0·40 „
„ „ Антропометричні досліди укр. населеня Галичини, Буковини й Угорщини . . . . 1·50 „
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії . 0·50 „
„ „ Русини Пряшівської епархії і їх говори . . 0·70 „
„ „ Словаки чи Русини . . . . 0·80 „
„ „ Пісенні новотвори в укр. руській нар. словесности . 0·50 „
„ „ Угроруські духовні вірші . . . . 2·50 „
„ „ Народня пожива на Бойківщині . . . . 0·40 „
„ „ Весїлє в Керестурі . . . . 1·00 „
„ „ Бойківське весїлє в Мшанци . . . . . 0·60 „
„ „ Віршована леґенда про рицаря і смерть . . . 0·40 „
„ „ Хоценський співаник Левицьких . . . . 0·60 „
„ „ Леґенда про три жіночі вдачі . . . . . 0·25 „
Грушевський М., Історія України-Руси т. І (містить огляд староруського побуту . . . . 7·50 „
„ „ Розвідки й матеріяли до історії України-Руси, т II. містить між иншим пісні з поч. XVIII в. . . . 2·00 „
„ „ Етноґрафічні катеґорії й культурно-археольоґічні типи в сучасних студіях східньої Европи . . . . 0·30 „
„ „ Спірні питаня староруської етноґрафії . . . . 0·50 „
Доманицький В., Піонер української етноґрафії (Зоріян Доленґа-Ходаковский) . . . . 0·80 „
Еґан Е., Руські селяни на Угорщині . . . . 0·25 „
Етноґрафічний Збірник, т. І. Містить: М. Крамаренко, Різдвяні святки на Чорноморії. — О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берлині лов. Бродського. — О. Шимченко, Українські людські вигадки. — Проґрама до збираня відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. II. Містить: В. Гнатюк, Лїрники, лїрницькі пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького. — Ю. Жаткович, Замітки етноґрафічні з Угорської Руси. — Митрофан Дикарів, Чорноморські народні казки й анекдоти . . . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. III і IV. Містить:
В. Гнатюк, Етноґраф. матеріяли з Угорської Руси (Леґенди, Новелї, Казки, Байки. Оповіданя про історичні особи, Анекдоти), том по . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т V. Містить:
М. Дикарів, Народня гутірка з поводу коронації. — М. Єндик, Із народньої памяти про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса, Людові віруваня на Підгірю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко, Людові віруваня на Підгірю (доповнене до попередньої статї). — Р. Кайндль, Фолькльорні матеріяли і инші дрібнїйші статї . . . . 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VI. Містить:
В Гнатюк. Галицько-руські анекдоти . . . . 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки . . . . 2·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелї . . . . 2·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси. Т. III. (1. Матеріяли записані в ком. Земплин, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачці) . . . . 3·00 „

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.

Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko - Gesellschaft
der Wissenschaften in Lemberg.

Bd. XXIX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXIX.

Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси.

Зібрав

Володимир Гнатюк.

Т. V.

КАЗКИ з БАЧКИ.

У ЛЬВОВІ, 1910.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Переднє слово.

В 1897 р. відбув я на власний кошт етноґрафічну екскурзію до руських осель у Бачці (полудн. Угорщина). Горячий час робочий, жнива, на які я саме натрафив, не був дуже наручний для записуваня етноґрафічних матеріялів, бо абсорбував тоді всїх коло пильних полевих робіт, що давали основу для цїлорічного прожитку людий. Через те не міг я бути в усїх кольонїях, бо був би їхав туди безхосенно, а навіть не міг поробити записів у всїх тих кольонїях, в яких пробував якийсь час (прим. Новий Сад, Старий Вербас). Мої записи обмежили ся лише до двох кольонїй, але за те найбільших і можна сказати матїрних, бо вже з них еміґрували дальше люди й осїдали в инших селах: до Керестура й Коцури. В них знайшов я таких гарних оповідачів, як нїде инде, тому й не диво, що я просидів там аж півтретя місяця і зібрав доволї велике число пісень, казок, байок, леґенд, історичних оповідань, новель, анекдотів та записав весїльний обряд. Із усього того надрукував я доси пісні (Етноґр. Збірник, т. IX, ст. 117—284, 1900) та весїльний обряд (Матеріяли до укр. етнольоґії, т. X, 1908); тепер випускаю казки, а решта матеріялів увійде до дальшого тому, який появить ся ще в 1911 р. До нього додам також словарець менше зрозумілих виразів і на тім закінчу видаванє матеріялів, записаних підчас кількох екскурзій на Угорській Руси.

Що до оповідачів, то найкрасші з них О. Кулїч, І. Фаркаш і М. Паланчаї з Коцури. Для характеристики їх вистане навести тут пробу, зроблену з О. Кулїчом. Я записував звичайно від осьмої години рано до осьмої години вечером із одногодинною перервою на обід. Розуміє ть ся, що по такім цїлодневнім писаню наступало умучене і я тїшив ся, коли вибила осьма година і я міг виночати. Кілька раз трафляло ся, що з ударом осьмої години оповідач не скінчив іще оповіданя і як раз

зачав нове речене. Не дивлячись на те, я перѐривав на першім ліпшім слові і казав О. Кулїчови затямити собі, на чім станув, щоби на другий день вести річ дальше. І щож? Другого дня називав менї О. Кулїч слово, на якім урвав, і починав від нього далї, докінчуючи речене! Такої штуки не докаже кождий оповідач, а бувають такі, що як їм перервати, вони тратять вузол оповіданя, забувають, що сказали і починають баламутити.

Кождий, хто прочитає уважно оповіданя сих трьох оповідачів, а особливо двох перших, мусить признати, що стиль у них такий гарний, такий викінчений, що його не посоромив би ся найбільший артист слова. Про таких оповідачів варто отже подавати біоґрафічні відомости і наводити їх характеристики, особливо коли вони так багато оповідали, як усї три згадаві. На жаль, не все можна те зробити, бо раз вони не хотять нїчого про себе говорити, другий раз — щоби збути ся — подають цїлком фантастичні оповіданя, зовсїм такі, як їх казки, иншим разом не мають що оповідати: уродив ся, був пастухом, підпарубочим, парубком, оженив ся, ґаздує й бідує, як може.. Такі рами можна прикласти до тисячів, але чим вони інтересні для індівідуальности оповідача і на що їх наводити? З отсеї причини не хотів нїчого оповідати про себе М. Паланчанї, а два инші хоч оповідали, то кождий бачить, що трактували се більше з гумористичного, як серіозного боку. Але й у тих гумористичних оповіданях пробиваєть ся душа оповідачів та містить ся не мало правдивої дійсности, тому й наводжу їх без усяких змін.

I. Біоґрафія Осіфа Кулїча.

От кęді йа запамéтал, досц мальýчькі хлáпец сом бýл, тáкі сом бул мýдрі у щéйсц рóкох, кęд мі дáхто дáвал жірйáчьку, а йа ньę ýжьал; кęд мі дáвал ґрáйцар, а йá ше шмéйал і дóрас сом го до кішéнькі полóжел. Кęт сом відзел, кęд дайáкі дьідо кýрел, а йá од ньóго піпку брал, а вóн ме упéкол, а йа сéбе дýмал: Йа ýлáпім за піпóсар, ньę бýдзе ме пéчіц! Пóчьал сом хóдзіц до шкóлі, дóбре сом ше ýчел. Пéршу клáсу сом віхóдзел дóбре. Пóшол сом до дрýгей клáсі до вéкшей шкóлі, бáрс сом ше дóбре ýчел. А бýло два шкóлі, а йęден маґістер. Ньę мóгол ýчіц обідва шкóлі нáраз, пóслал мньę, да ýчім тóті мáлі дзéці, да йім указýйęм слóва, хтóре йáк ше вóла. Йа пóшол до шкóлі, дóрас сом йім гвáрел: Цíхо бýпце, хлáпці, пéрше ше вікашльíце шіцкі нáраз, пóсі повідувáйце і бýпце цíхо. Бýдзем вам пріповéдац. Йá йім пріповéдал за цáрох і за Циґáнох, а вóньі так слухáльі, цíхо бýльі. То йá йіх так ýчел. Маґістер ше чьудóвал, йáк вóньі цíхо Осíфа слухáйу. Мýші йіх дóбре ýчіц! Уш сом віхóдзел шкóлу, бýл сом лéґінь. Надýмал сом ше

жéньіц. Дóк сом бул лéґінь, прі оцóві сом бул і прі мацéрі, дóбре мі бýло. Йáк сом ше ожéньęл, за штірі рóкі сом бул прі оцóві. З óцом сóм ше повáдзел і побілі сме ше. Йа óца по рýкох з віддáмі удéрел, а мньę́ óцец по глáві і розвáльęл мі глáву і мí ше мушéлы рóзісц. Пóшол сом зо свóйу жéну до мóйого швéкра, до мóйęй жéві оца. Ньę мáлы сме ныньóго, льęм мі двóйо і два хльę́бі; цó сме ше помóґлы, мáлы сме кýшьчік óўса, дóрас сме кус з ньóго предáлы мушéлы сме кýпіц, цó нам трéба. Тот óвес, цó нам óстал, тóт сме пожічéлы до льýдзох, кáжді рок нам вéцей ше пріспорéто. Мі з ньóго ньę трошéлы, робéлы сме сéбе нá хльęб з рíсу з дванастóго, кукурíцу сме копáчы зо штвартóго, íшлы сме обідвóйо на надньíцу, нá йар сом íшол до Карлóўца до віньíцох рóбіц на надньíцу. Кęт прíшла йę́шень, на бéрбу сме пóшлы обідвóйо, ўшé сме ґрáйцар ґу ґрайцáру складáлы. Кęт прéшло дзéшец рóкі, мі óвес позберáлы од льýдзох і предáлы сме го за трí сто форíнґі. Од мóйęй мацéрі сом дóстал з мацерíного тáлу, кęд умáрла, сто тріцец і сéдем форíнті і йа дóрас кýпел сéбе йę́ден фéрталь йарáшу. І йá то хаснóвал, а ґу ньóму сом і рóбел. Слýжел сом за штірі рóкі валáлску хíжу, бýл сом кішбíроў. Кáжді рок сом мал сто пéтнайц форíнті, і у льę́то сом мóгол пóйсц за робóту, жé сом сéбе кáжді рок зарóбел хльę́ба і цó мі требáло, шíцко сом сéбе покýпел, йак худóбні члóвек. Кę́ґ сом віслýжел штірі рóкі, дáл мі мой швéкор фáлат жéмі до заґрáді: Нá, мой сíну, дáм ці тот фалáток жéмі, да сéбе спрáвіш дайáку мáлку хíшку, жéбіш мал дзе бівац. Йа сéбе дýмал: Дóбре то бýдзе, ньę бýдзем хóдзіц по жедльáрству; і мóйо пеньę́жі бýлы у льýдзох. Кę́ґ сом пóчьал хíжу прáвіц, пóчьал сом пітац од льýдзох пеньę́жі свóйо. Шíцкі мі подавáлы, льęм йę́ден мі ньę́ дал. У тóго сом мал сто форíнті. Ўше мі обéцал, жé мі да, льęм чéкай і йа чéкал, ньę мóгол сом од ньóго дóстац і вон ýмар і тéраз мі ньę́ дал. Льýдзе гутóрйа, дá ці полóўка, док ýмре, а полóўка док нáзат прíдзе! І йá уж мам, Слáва Бóгу, свóйу хíшку, мам два мáлі фалáткі жéмі, ґу тóму робíме ріс і робíме кукурíцу зо штвартóго. Жійę́ме, йак худóбні льýдзе. Дзéці сме мáлы двóйо, умáрлы нам. От кę́ді нам помáрлы, от тéді ньę мáме áньі йę́дно, а ньę́ знам, чі éшчі дайę́дно спрáвіме.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол.

II. Біоґрафія Імри Фаркаша.

Кęд йа кę́дішік мойóго дыда ожéньęл, мой óцец éшчі на швéце ньę бул; цо йá му кáзал ýжац дзíўку, вон ньę́ сцел; цо вóн сцел ýжац, йá ньę сцел. Альę так сом чьул от стáршіх льýдзох, же да ныíхто ньікóму млóду ньę вібéра, áньі най ньікóго ньę нагáньа, áньі

да́ нье̨ спе́ра, най се́бе ка́жді віб́ера, ко́го сце і йаке сце. Вон се́бе ві́брал йе̨дну дзі́уку хро́му і рапа́ву; мнье̨ то ше барз нье̨ паче́ло. Ке̨д бу́ла сва́дзба, йа ду́мал фсце́кнуц з до́му, да сом нье̨ на сва́дзбі. Алье̨ ме мой дыі́до нье̨ пу́шьчел, же бу́дзе ве́лька га́ньба, ке̨д йа до́ма нье̨ бу́дзем. Остал йа до́ма, спра́вел сом се́бе зо сла́мі остро́гі, з дубово́го лыі́сца тара́йі, поло́жел сом на па́перово чі́жмі, а за дзве́рмі бул у ме́ху Ду́най, Ті́са і Дра́ва. А йа́ ше те́льо вікру́цал, ціфро́вал, з нога́мі запльє̨тал, ве́ра йа уква́чел з мо́йу остро́гу до ме́ха. Ві́шол Ду́най, а та́м ше дзе́шка у́жал Мі́тро Паланчьа́ноу[1]). Ве́жнье̨ го во́да, та́ го нье̨ше. А йа цо бу́дзем ро́біц так на фрі́шко? У..ал сом йе̨дну кльу́чьку, у́квачел Мітро́ві до но́са, та́ сом го віца́гнул во́нка. Та за́ то Мі́тро те́раз ма два дзі́ркі у но́су, бо со́м му с кльу́чьку спра́вел. Йа́к сом дыі́да оже́ньел, по́чьал сом хо́дзіц до шко́лі. У шко́лі сом пе́рші бул. То нье̨ да́ ше хва́льім, то і́ста пра́уда. Жі́ві льу́дзе і нье̨шка, цо зо́ мну ходзе́льі до шко́лі. Тре́ба ше йім опі́тац, хто нье̨ ве́рі. Ке̨т треба́ло да́цо рахо́вац, то мо́йо бу́ло; ке̨т треба́ло да́цо з гла́ві напі́сац, то мо́йо бу́ло. Кате́кіс, біблі́йу, то́ сом знал так, йак по во́ді. Ныі́ґда сом ше нье̨ у́чел, льє̨м ке̨т сом рас пречі́тал, та сом знал. Ныі́ґда сом ше до́ма нье̨ у́чел. Оцец і мац поко́йна у́ше ме нагань́алы, же чьо́м йа́ ше нье̨ у́чім. А йа́ йім гва́рел, же на́чь ше бу́дзем у́чіц, ке̨д йа лье̨пше знам, йак наш учі́тель. Йа́ цо рас пречі́там, ве́цей мі нье̨ тре́ба. Ке̨т сом шко́лу віхо́дзел, по́шол сом слу́жіц. До́стал сом трі́цец і пе́йц форі́нті од Велькей но́ці до Ново́го ро́ку. То бу́ло за о́сем меша́ці. І та́м мі барз до́бре бу́ло. Ке̨д Но́ві рок прі́шол, сце́лы ме заш пойе̨днац; йа́ бі бул нье̨ сцел слу́жіц, бо́ мі жаль було за хлапца́мі і за дзі́учьа́тмі. Ке̨г ше мі пі́та́лы, же чі бу́дзем слу́жіц, йа́ йім у́ше гва́рел, же нье̨ знам. Ра́з ме по́слалы наро́ком до́му, же да́ ше опі́там оцо́ві і мацэ́рі, чі ме да́йу слу́жіц; а йім нье̨ брі́ґа бу́ла, гочь бу́дзем, гочь нье̨ бу́дзем. По́шол сом на́зад, за́ш ше мі пі́та́лы, же чі бу́дзем слу́жіц? А йа гва́рел же бу́дзем. Так сом наду́мал: Бу́дзем те́льо пі́тац, да́ мі нье̨ да́йу, та ве́ц нье̨ бу́дзем слу́жіц. Пі́тал сом седемдзе́шат форі́нті, а во́н мі ныічь нье̨ збі́вал од мо́йей пла́ці, цо сом запі́тал. До́раз ві́ньал, пейц форі́нті капа́ру мі дал. Слу́жел йа́ там до лье̨та, ве́ц сом ше похо́рел, на́ трі заво́ді ме прі́нье̨слы до́му. На тре́ці за́вот ке̨д ме прі́нье̨слы, прі́шол сом зо шіцкім. Там мі оста́ло трі́нац форі́нті і да с пейц шейсц сексе́рі. І су́дзел сом ше з ным, а́лье̨ мі йіх ныі́ґда нье̨ дал. Та́к ше і спомо́гол з ныі́ма, у́ж йе̨ вандро́укаш, а йа і нье̨шка ту, нье̨ го́рші сом, йак да́ мі дал то́ті трі́нац форі́нті. Ке̨т сом ше же́ньел, спі́тал сом се́бе пе́ршу; нье̨ паче́ла мі ше, зру́цел сом ше. Похо́дзел сом і Ко́цур і Ке̨ре́стур, оже́ньіц сом

[1]) Селянин із Коцури, також мій оповідач.

ше ньę мо́гол. А то ныїхто то́му ньę́ бул віновáті, льęм мойóго брáта же́на. Ўшáдзі ме осудзовáла, же йа ньęдóбрі. Кę́т нá шор прíшло, льęм то́ту ўжал, цо со́м ше пе́рше о́д ньęй зру́цел. Те́рас тáку же́ну мам, же о́д ньęй ньęт два льę́пші у валáльę; ўре́дна, послу́хна, ньęт з ньęй ныйáка хíба. Йак свáдзба пре́шла, опóлдру́га ро́ка мáлы сме йęднóго хлáпца; то тáке му́дре бу́ло, йак ціґáнске. Шíцко знал, цó ше му гуторе́ло, льęм бешедо́вац ньę знáло. Кę́д му бу́ло полше́ста мешáца, умáрло. О два ро́кі мáлы сме дру́ге. Те́раз му дзе́вец мешáці. Два мешáці і пол, йак мі мац умáрла. От те́ді ньęт весе́лосц прі нáшей хíжі. Альę кęд будзе́ме длу́жей жіц, та о́здаіь забудзе́ме за мáцер, тá нам льę́пше бу́дзе. А терас то́то дзе́цко, цо мáме, тáк го льу́біи, йак да йę мо́йо, а то пе́дік ньę мо́йо, то льęм мо́йęй же́ні. Іньше нам ньę хíбі, льęм да мáме здрáве, ве́льо пеньę́жі, а вец Бо́гу слу́жіц, та нáм да Бог шіцко́го, цó нам тре́ба. Мо́же буц, же і дзе́ці будзе́ме мац ве́цей, кęд будзе́ме жіц длу́го. Льę́м ше то́го бо́йім, же длу́го жіц бу́дзем; йак мі планéйта опісу́йę, дзеведзе́шат і дзе́вец ро́кі жіц бу́дзęм, а йá бі то ньę льу́бел. До́сц бі мі бу́ло дзеведзе́шат і о́сем. Най здрáві бу́ду, хто бу́дзе чíтац, а най здрáві бу́дзе, хто бу́дзе слу́хац.

Зап. 8. IX, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол.

У дальшім томі виступить більше число оповідачів, між ними й керестурських, але згаданим трьом не дорівняє жаден.

Маю надію, що по виданю отсих моїх матеріялів, можна буде вже всесторонно опрацювати бачванський діялєкт, до чого й я причиню ся, коли лише позволить менї на те стан мойого здоровля.

Що до паралєль, то я подавав їх лише до важнїйших збірників, а особливо до таких, в яких зазначені инші паралєлї. Сей спосіб скорочує значно їх обєм і вистає вповнї для спеціялїстів, а неспеціялїсти їх і так не потрібують.

В кінци мушу ще згадати, що нїде так приязно не відносили ся до мене місцеві жителї, як у Бачцї, і не приймали так радо. Особливу-ж поміч оказали менї тодїшний учитель у Керестурі Мих. Врабель та покійний уже дякоучитель Микола Ґубаш у Коцурі. Проведені з ними хвилї буду все згадувати з великою приємністю і не меншою вдячністю. Бажав би я ще лише, щоби бачванські Русини читали отсї матеріяли так радо, як я записував їх між ними.

Львів, 13 січня, 1911.

Володимир Гнатюк.

I. Як Янчі зробив чудесну лодку і при помочи чудесних товаришів дістав царівну за жінку.

Була рас так йедна худобна жена. Умар йей чловек, та була ґдовіца. Мала трох сінох. Алье бул йеден цар. Тот дал оглашіц, же хто праві таку ґалійу, да ідзе по сухей жемі, йак друга по воді, та му да цар свойу дзіўку за жену і пол кральоўства. Насходзелы ше там вельо майстрове правіц таку ґалійу; ньіхто нье могол справіц. А тей жені сін найстарші гварел мацері: Мамо, наш цар дал оглашіц, же хто справі таку ґалійу, да ідзе по сухей жемі так, йак пругі по воді, та му да свойу дзіўку за жену і пол кральоўства. Йа пойдзем до льеса, йа будзем правіц таку ґалійу.

Нье іц ті, сіну, ша знаш, же ші нье годзен справіц. Вельо майстрове праўйа, а нье годны справіц. І ті йу нье справіш.

А йа, йа йу справім, льем мі упецце йеден поґачь такі, да мам на йеден тідзень цо йесц і до чьуторі віна, та йа пойдзем.

Но, кет пойдзеш, пойдзеш. Нье можем ці зопрец.

Упекла му мац поґачь, положела му до торбічькі, а вон себе наточел віна зоз гордова до йедней чьуторкі, ўжал себе шекеру, пілку, гоблы, длата, з йеднім словом так вам повем, цо треба йедному майстрові, шіцко. Зобрал ше пондзелок рано, та пошол до льеса робіц. Пойдзе до льеса, дорас шеднье та будзе фріштіковац. Фріштікуйе, прідзе ґу ньому йеден старі, шіві чловек: Дай Боже добрі двень, мой сіну.

Дай Боже і вам, старі оцец.

На здраўлье, сіну, фріштік!

Вон му ўрацел, же здраві буцце. Алье старого оца нье запітал на фріштік. Старі оцец му гуторі: Сіну, дай мі дакус с того поґачьа, та ці поможем дакус робіц, бо сом барз гладні.

Ей, йа нье можем давац, бо йа ту на цалі тідзень прішол робіц, та вец йа нье будзем мац цо йесц.

Стáрі óцец му гутóрі: Но гат дóбре, дóбре, сіну. За то ше ньє мушіме гньіівац. Льєм ті йєц, а вéцка роб. Альє ті пóбануйєш, жé ші мі ньé дал йєсц, а йа пóйдзем сéбе дáльєй глєдац фріштік.

Найєдол ше, ўлáпел ше до робóті, та рóбі, рóбі цáлі тідзень. Спрáвел вон ґалійу, льєм éшчі ньє бýльі дзвéрі дóбре оправéні. Кєт соботу пополáдньу трі-штірі гóдзін, охáбел робóту та пóйдзе дóму. Дýмал сéбе: Ньєшка і так уж ньє зробім, ньє гóдзен сом, áльє прідзем на пондзéлок та поробім шіцко! Пóшол дóму, мац і брáца пітáйу ше му, же чі спрáвел?

Спрáвел сом, шіцко готóве, льєм éшчі дзвéрі ньє дóбре. Тá сом сéбе подýмал, же сом ньєшка ньє гóдзен зрóбіц та пóйдзем на пондзéлок тá йу прáвім. Шіцко орíхтам, цо éшчі трéба.

Пóйдзе вон пондзéлок вóнка до льєса, óправі éшчі дзвéрі до ґалійі; кєт пóйдзе там, ньєт ґалійі, альє ньє льєм ґалійі, áльє ньєт áньі йєдней тріскі, льєм прáзне мéсто остáло, дзе рóбел. Зóбрал ше та пóшол дóму. Піта ше му мац і брáца, кєт пóшол дóму: Та уж готóва ґалійа?

Ей, готóва! Ньєт там ґалійі, áльє éшчі áньі йєдней тріскі, льєм прáзне мéсто остáло, дзе сом рóбел.

Стрéдньі брат гвáрі: Но, знáце цо, мáмо? Пóйдзем йа, бýдзем і йа прáвіц тáку ґалійу.

Ньє іц, сіну мой, шак знаш, же ші ньє гóдзен спрáвіц, кєт ўшельійáкі майстрóве сцéльі бі спрáвіц, а ньє гóдньі.

Йа пóйдзем і йá йу спрáвем, бó йа уж відзел на мóрйу ґалійу, та йа знам, йáке то і йáк то трéба спрáвіц, льєм мі упéцце йєден пóґач, жéбім мал цо йєсц цáлі тідзень.

Мáц му упекла пóґач, положéла му до торбíчкі, а вон сéбе натóчел віна з гордóва до чьутóркі, жéбі мал цо піц. С тім ше зóбрал, ўжал сéбе шіцок сéрсам, цо трéба ґу йєдней тáкей робóті, пóшол до льєса. Йак пóшол до льєса, шé ньє та бýдзе фріштікóвац найпéрше, á вец так ше ўлáпі до робóті; йак фріштікýйє, прідзе ґу ньóму йєден стáрі, шіві члóвек: Дай Бóже дóбрі дзень, мой сіну.

Дай Бóже і вам, стáрі óцец.

На здрáўльє фріштік.

Дзéкуйєм вам барз крáшньє.

Та начь ші ту прíшол?

Наш цар дал оглáшіц, же хто спрáві тáку ґалійу, да íдзе по сýхей жéмі, йак дрýгі по вóді, тá му да свóйу дзіўку за жéну і пол кральóўства. Та йá тéрас прíшол прáвіц.

Дóбре бі то бýло тéбе, сіну, дá ті то мóжеш спрáвіц; áльє дáй мі с тóго поґáчьа йєсц, та і йá ці помóжем рóбіц.

Та дзé же ньę? Йá ту на цáлі тідзень прішол рóбіц і пріньęс сом сéбе пожіўльęньа, а тéраз да вáм дам пóйęсц!

Но, но, сіну, зá то ше ньę мушіме вáдзіц, áньі гньіван, льęм ті ше найęц, а вéцка роб, á йа пóйдзем дáльęй глеęдац сéбе фріштік.

Вóн ше найęтол, ўлáпел ше до робóті, пільі, кречше, стрýга, гоблеўйę, длáбе, кльінкýйę, рóбі до соботі. Спрáвел вон ґалійу. Уж му льęм облáкі остáльі заправіц, дрýге шіцко готóве. Альę вон сéбе подýмал: І так уж ньęшка ньę бýдзе готóве, та прідзем на пондзéлок, тá йа то зрóбім шіцко. Зóбрал ше, та пóшол дóму соботу да óт пейц-шéйсц гóдзін. Пітáйу ше му дóма мац і брáца: Но, та чі ші спрáвел ґалійу?

Спрáвел, уж льęм облáкі хібйа. Альę сом сéбе подýмал, же сом уж ньęшка ньę гóдзен зрóбіц, та пóйдзем на пондзéлок, тá йа то порóбім шіцко.

Дá Бог пóндзелок рáно, вóн ше збéре, та ідзе до льęса дорóбіц сéбе робóту. Кęт пóйдзе там, ньęт там ґалійі, áльę ньę льęм ґалійі, áльę áньі йęдней тріскі. С тім ше зóбрал, та ідзе дóму. Но, та уж готóва ґалійа? — мáц ше му піта і брáца.

Ей, готóва, ньęт там ґалійі, хтóшка йу óдньęс; áльę ньę льęм ґалійі ньęт, áльę áньі йęдней тріскі ньęт там, йак дá ше там áньі ньę робéло, льęм прáзне мéсто остáло.

Стáрші ше шмéйę з ньóго тá му гутóрі: Відзіш, гвáрел сом ці, же ньę ідз, áльę ті гвáрел, же пóйдзеш і же ті йу справіш; та ýдьан ші йу спрáвел.

Нáймлатші гутóрі мацéрі, цó го трімáльі за шальęнóго Йанчійа: Мáмо, упéцце ві мньę пóґачь, да йа пóйдзем до льęса прáвіц ґалійу. Цó вóньі двóме знáйу? До тіжньа ньę мóгльі спрáвіц йęдну ґалійу. Йá йу спрáвім йęден дзень.

Ньę іц ті, сіну, мац му гутóрі; кęд гéуті двóме ньę мóгльі спрáвіц, а ті хлáпец дзе пóйдзеш?

Вон пóйдзе, вон ньę енґęгуйę і вон йу спрáвіц мýші.

Мáц му упéкла поґáчік, вон сéбе натóчел віна з гордóва до чьутóрі, сéрсам сéбе ўжал, áльę ньічь іньше, льęм шекęру і пілку: начь іньше? Іньше мі ньę трéба. Ўжал, поґáчік у торбічькі, обéшел на сéбе і чьутóрку віна та ідзе до льęса рóбіц, прáвіц ґалійу. Пóшол до льęса та сéбе дýма: Уш чьас фріштікóвац; та пéрше ше нáйęм, а вéцка тáк ше ўлáпем до робóті. Ша мáм кęді скóнчіц до вечьéра і зрóбіц! Та фріштікýйę. Прідзе ґу ньому йęден стáрі, шіві чловек: Дай Бóже дóбре рáно, Йáнчі сіну!

Дай Бóже і вам, стáрі óцец.

На здрáўльę фріштік, Йáнчі!

Фáла. Гáйде, пóцце зó мну.

А, фала, мой сіну, Йанчі. Льєм ті фріштікуй.

Та льєм ві поцце, а йєцце, йєст ту досц. Будзе і за вас, і за мньє, ньє старайце ше.

Гайде но, кєт такой так, та будзем і йа дакус фріштіковац, а вецка ці поможем робіц, та скорей будзе готова.

Йанчі му гуторі: Гайде, гайде, льєпше ше нам зосце робіц, кєд будземе двоме.

Нафріштікуйу ше, почьньу робіц, за годзіну, за два, готова ґалійа. Но, Йанчі, сіну, іц та себе тераз віріж йєден добрі младньік, а йа затльа оправім, цо ту єшчі треба.

Док Йанчі ше ўрацел, старі оцец поопраўйал, цо требало. Но, Йанчі сіну, шедай на ньу, а вігньі йу по боку зос тім прутом.

Йанчі шедньє горе на верх, вітньє по ґалійі, ґалійа ше руші. Старі оцец на ньго крічі: Голт! Стой, бо ньє добре.

Ўжал платок, подуркал по ньєй кушьчічько, та крічі на Йанчійа: Но рушай терас, сіну!

Вон чміґньє зос тім младньіком, ґалійа ше руші. Старі оцец заш на ньго крічі: Голт, стой, бо ньє добре.

Вон станул, старі оцец заш ўжал млаток, подуркал по ньєй кушьчічько: Но, рушай тераз.

Вон чміґнье, ґалійа ше руші та ідзе. Старі оцец заш на ньго крічі, же стой! бо ньє добре. Ўжал метлу, та поометал от тіх тріскох, та му гуторі: Знас цо, Йанчі? Тераз кєд будзеш ісц до цара, гочь хто ці ше будзе пітац горе на ґалійу, каждого веш, та вец будзе добре, бо кєд нье вежмеш, нье добре будзе.

Рас стретньє йєдного, цо ше ньіґда нье могол набегац, та му гуторі: О, ньіґда сом ньє відзел, жебі шальєні Йанчі ішол на ґалійі так по сухей жемі, йак друґі по воді.

Вера і йа ньє відзел, Йанчі му гуторі, жебі йєден такі хромі ньіґда ше ньє могол набегац. Ўше бегац от Седморацкей жемі до Седморацкей жемі, а ўше крічіц: Йуй, бегал бі сом, йуй, бегал бі сом!

Гайде, Йанчі, веж і мньє горе на ґалійу. І йа пойдзем с тобу.

Шак гібай, будземе двоме.

Шєдньє і тот на ґалійу, уш су двоме, та іцу. Стретньу йєдного, цо ше ньіґда ньє могол напатріц. Та йім гуторі: О ньіґда сом ньє відзел, жебі шальєні Йанчі ішол на ґалійі по сухей жемі, йак друґі по воді. Гайде і йа пойдзем с тобу.

Йанчі му гуторі: Вера чьуйєш і йа ньіґда ньє відзел такого, жебі льєм йєдно око мал на стрет чьола, велькє йак таньєр, а ньіґда ше ньє може на ньго напатріц. Ўше патрі от Седморацкей жемі до Седмо-

ґрáцкей жéмі, а ныґда му нье досц. Тá му Йáнчі гвáрі: Ша гібай, сад ньó, та бýдземе трóме.

Іду дáльші, стрéтньу йеднóго, цó ше ныґда нье мóгол нарýцац. Тá йім гутóрі: Но, ныґда сом нье відзел, жéбі шальéні Йáнчі ішол на ґалійі по сýхей жéмі тáк, йак дрýгі по вóді.

Вéра чьýйеш і йа нье відзел, жéбі йеден тáкі шальéні ныґда ше нье мóгол нарýцац; ýше рýца бузóґвань от Сéдморáцкей жéмі до Сéдморáцкей жéмі, а ныґда му нье досц.

Гáйде і йа пóйдзем с тóбу.

Шак гібай та бýдземе штірме.

Іду дáльей, стрéтньу йеднóго, цó ше ныґда нье мóгол нáграц. Двáнац фáта дрéва запальéньі на штірох ýглох, а вóн мал на сéбе двáнац кожýхі, двáнац бýнді, двáнац надрáґі, двáнац пáрі чіжмі і двáнац шáпкі, а ýше крічел: Йуй жімно мі; йуй, жімно мі! Ну, ныґда сом нье відзел, жéбі шальéні Йáнчі ішол на ґалійі по сýхей жéмі, йак дрýгі по вóді.

Вéра чьýйеш і йа нье відзел, жéбі йеден тáкі шальéні, йак ті, прі тáкім óгньу шéдзел, у тéльіх бýндох, кожýхох, чіжмох і надрáґох і у шáпкох, а жéбі ýше крічел: Йуй, жімно мі, йуй жімно мі!

Гáйде і йа пóйдзем з вáмі.

Ша гібай, тá нас бýдзе вéцей, бýдземе пéйцме.

І тот шéдньe на ґалійу, та іду дáльей. Стрéтньу йеднóго, цó ше ныґда нье мóгол найесц. Так рýцал до сéбе камéньі тáкі вéлькі фалáті, йак хльéбі, а ýше крічі: Йуй, йедол бі сом, йуй йедол бі сом! І тот йім гвáрел: Но ныґда сом нье відзел, жéбі шальéні Йáнчі так ішол по сýхей жéмі, йак дрýгі по вóді.

Вéра, чьýйеш, і йа нье відзел, жéбі йеден тáкі шальéні йак ті, так рýцал камéньі до сéбе, йак члóвек шльýкі, а тáкі вéлькі камéньі, йак хльéбі, а ýше крічел: Йуй, йедол бі сом, йуй йедол бі сом.

Гáйде і йá пóйдзем з вáмі.

Ша, гібай, тá нас вéцей бýдзе.

І тот шéднул на ґалійу та іду дáльей. Стрéтньу йеднóго, льежі прі Дунáйу, пійе вóду, а ýше крічі: Йуй, піл бі сом, йуй піл бі сом! Йак тóті зóйду там, а вóн йім гутóрі: Но, ныґда сом нье відзел, жéбі шальéні Йáнчі ішол на ґалійі по сýхей жéмі, йак дрýгі по вóді.

Йáнчі му гутóрі: Вéра чьýйеш і йа нье відзел, жéбі йеден тáкі шальéні йак ті з Дунáйу вóду піл, а дá ше ныґда нье мóже нáпіц, áлье ýше крічі: Йуй піл бі сом, йуй піл бі сом.

Гáйде і йа пóйдзем з вáмі.

Ша гібай тá нас бýдзе вéцей.

Іду да́льęй, стре́тньу йęдного́, цо́ ше ва́льал по дра́же по гру́дох, по каме́ньох, а у́ше крі́чел: Йуй, шкра́бал бім ше, йуй шкра́бал бім ше! До́йду то́ті ґу ньо́му, а во́н йім гуто́рі: Но ньі́ґда сом ньę відзел, же́бі шальęні Йа́нчі ішол по су́хей же́мі на ґалііі, йак дру́гі по во́ді.

Йа́нчі му гуто́рі: Ве́ра чьу́йęш і йа ньę відзел, же́бі йęден та́кі шальęні йак ті, у́ше да́ ше ва́льа по дра́же, дзе найве́кші гру́ді і по каме́ньу, а да у́ше крі́чі: Йуй, шкра́бал бім ше, йуй шкра́бал бім ше.

І йа по́йдзем з ва́мі.

Ша́ гібай, та нас бу́дзе ве́цей.

Іду да́льші, та по́йду до ца́ра. Капу́ра бу́ла замкну́та, Йа́нчі скрі́чел: Отверай, ца́ру, капу́ру, ту́ ці ґаліна, цо ідзе по су́хей же́мі, йак дру́гі по во́ді, а дай дзі́уку.

Ца́р йім отво́рел капу́ру, во́йду ну́ка, а́льę то шіцкі барз ґа́дні бу́лы, та́ ше о́д ньіх ца́р бал. Ей, ньę так то, же дай дзі́уку. Ешчі ту тре́ба і інше цо́шка. Ма́ме мі ту трі зайа́чькі. То́ті трі зайачькі тре́ба вігнац на жельęну лу́ку, да ше напа́шу, а ве́чьар до́му прі́гнац.

Йа́нчі по́йдзе во́нка та́ йім гуто́рі: Ей, ньę бу́дзе ва́ша мло́да; ма́ вон ту йа́кішік трі зайа́чькі, та́ мі гва́рел, же́ то тре́ба вігнац на жельęну лу́ку, да́ ше напа́шу, а ве́чьар кра́шньę до́му прі́гнац.

А тот, цо́ ше ньę мо́гол набе́гац ньі́ґда, та гва́рел: Но, по́йдзем йа.

Ра́но віпу́шьчьа зайа́чькі, а во́н йіх по́чньę гнац во́нка, альę ньę мо́гол за ньіма ісц, бо́ йіх у́ше прескаку́йę та нье до́бре. Обешел се́бе на но́гу йęден ка́мень зо сува́чьа; на йęдну хро́мі бул, а на дру́гу ка́мень обе́шел, по́чньę гнац зайа́чькі, та у́ше йę прі ньіх. У́ше йім хвосцікі прі́ступу́йę та се́бе прі́гва́рйа: Га, те́раз до́бре! Віже́ньę зайа́чькі на жельęну лу́ку, за́йачькі ше побі́йу до же́мі, бо віста́лы та отночіва́йу. А вон ше́днул на ка́мень, та ше́дзі. Рас прі́дзе йęдна же́на ґу ньо́му: Дай Бо́же до́брі дзень, члове́че!

Дай Бо́же і вам.

Та цо́ ту ро́біш, члове́че?

Но, цо! чьу́вам ца́роу ста́ток, й....л бі го.

Удьан, ньę пре́дал біш мньę зоз ньіх йęдно́го?

А на́чь вам?

Та требало бі мі барз.

Ньę пре́дам. У ца́ра сме на ко́сту, а́ наш пан ма пеньęжі досц, та ньę дам.

Пре́дай мі, члове́че. Барз бі мі треба́ло.

Гва́рел сом вам, же ньę пре́дам. Но кęд же бі вам та́кой так треба́ло то́го зайа́чька та́ вам дам, кęд ві мньę да́це раз.

А вона себе дума, дума: Муші дац, бо кед бі себе сцела двіўку охраньіц, бо вона була царіца, цо пошла по зайачька. Думала себе, же кед од нього йедного купі, вецка нье годзен трі прігнац на вечьар дому, та йім нье дайу двіўку. Но, да вона йому за йедного зайачька раз. Вон йу ўлапел, положел на камень, помасцел добре, откурел добре, пушьчел йей, пошол, ўлапел йей зайачька: Но на, кед же ці го такой так треба.

Вона ўжала зайачька та ідзе дому зов ньім радошньє. Пойдзе дому, цар ше йей піта: Та пріньєсла ші?

Та пріньєсла.

Но, добре, уж наша двіўка.

Вечьар вон полапал і геўті два зайачькі, та йіх побіл до каменьа, бо бі нье моглы дому прісц, так вісталы. Пошол до льєса, вігнал себе другі трі, та йіх гоньі до цара. Отверай, цару, капуру, тў ці статок!

Отворелы му капуру, вон вагнал зайачькі. Цар жені себе гуторі, царіці: Ті жено нье от того купела зайачька.

Та от того, ша озда го познам.

Но, уж вьє от того.

Но, чекай, ша пойдзем на йутре, пріньєшем од нього аж два.

Кед рано, Йанчі пойдзе ґу царові: Но, цару наййашньєйші, дай двіўку. Очьувалысме ці зайачькі.

Цар му гуторі: Ей, Йанчі, то мало, треба йіх ешчі раз очьуван і крашньє дому прігнац.

Пойдзе Йанчі вонка та йім гуторі: Цар гварел, же йіх треба ешчі раз очьувац, крашньє дому прігнац.

Тот, цо ўчера бул чьувац, гварі же: Йа пойдзем заш, ша йа йіх очьувам.

Віпушьчел зайачькі, обешел камень на ногу, та гоньі вонка зайачькі. Вігнал йіх на жельєну луку, зайачькі ше побілы[1]) до жемі, бо барз вісталы, а вон камень зруцел з ногі та на нього ше тнул. Царіца ше обльєкла до другіх шматох заш. Обльєкла ше по мадьарскі. Пойдзе ґу ньому: Дай Боже добрі дзень, чловече.

Дай Боже і вам добре здраве.

Цо ту робіш, чловече?

Чьувам цароў статок, й...л бі го.

Нье прелал біш мі зоз ньіх два?

Нье предам. У цара сме на косту, а наш пан ма пеньєжі досц, та нье предам.

---

[1]) Польєгалы.

А зачь же бі ші дал, чловече? Барз бі мі йіх требало.

Но, кęд же бі вам такой так требало, та кęд мі даце два рас, та вам дам два зайачькі. За каждого зайачька раз.

А вона цо вна робіц? Сцела бі себе дзіўкі жівот охранъіц од ньіх, бо так ше бальі од ньіх, йак од дьаблох. Вон йу ўлапел, положел на камень, та ўдрі два раз; откурел йęй два рас, пушьчел йу, пошол, ўлапел йęй два зайачькі, та йęй дал: Но наце, кęд вам такой так барс треба.

Вона ўжала зайачькі, та ідзе з ньіма дому радошньę. Пойдзе дому та гуторі царові: Но, альę сом пріньęсла од нього тераз аж два. Ньę годзен на вечьар прігнац льęм йęдного.

Кęд зечьар, вон ўлапел і геўтого трецого та з ньім ўлерел о камень. Думал себе: Та тот уж ньę годзен дому пойсц! Віженьęм себе другі з льęса! Пошол, віплашел себе другі трі, та йіх гоньі дому. Пойдзе до цара, та крічі: Отверай, цару, капуру, ту ці статок.

Отворельі му капуру, наженьę йіх вука, та йіх позавера. Йанчі такой нука ідзе: Но, цару, очьувальісме ці статок, наша дзіўка.

А йа, Йанчі, ешчік йę ньę ваша. Ешчі рас треба очьувац тоті зайачькі, та вец будзе ваша дзіўка.

Йанчі відзе вонка та йім гуторі: Гварел цар, же ешчі рас треба очьувац тоті зайачькі.

А тот, цо йіх чьувал два дньі: Пойдзем йа заш, очьувам йа йіх.

Кęд рано поставайу, віпушьчі трі зайачькі, та йіх гоньі вонка. Віженьę йіх на жельęну луку. Зайачькі ше побійу до жемі, бо вістальі, та отпочівайу; а вон ногу віньал с каменьа, та шеднул на ньго. Кęт цар станул дома: Но, знас цо, жено, ньę от того ті пріньęсла зайачькі. Пойдзем йа ньęшка; знам, же на вечьар ньę пріженьę дому, льęм два.

Ідзе вонка, стретньę ше з йęдніім рібаром, цо везол полні кочь рібі. Цар ше му піта: Рібар, цо коштайу тоті рібі і кочь і тота біла кобула?

Сто форінті.

Но, зруцай тоті рібі долу до йарку, йа ці дам сто форінті, а док ше наўраціш назад о йęдну годзіну, дам ці і коньа і кочь; і рібі можеш складц на кочь, у валаньę можеш попредац!

Віньал сто форінті, та му дал. Рібар зруцал рібі с кочьа, цар шеднул на кочь, та ідзе. Пойдзе там, дзе тот чьувал зайачькі на жельęней лукі: Дай Боже добрі дзень, чловече.

Дай Боже і вам.

Цо ті ту робіш, чловече?

Чьувам цароў статок, й...л бі го.

Удьан, чі бі ші ньę предал зоз ньіх йęдного?

Ньę предам. У цара сме на косту, а наш пан ма пеньęжі досц.

Та зачь же біш мі го дал? Барз бі мі го требало!

Гат кęд бі го вам такой барс требало, та кęт скочіце на тоту білу рас, та вам дам йęдного зайачька.

Цар себе дума і так і так. Муші, кęд бі сцел себе дзіўку од ных ментовац. Скочел на білу, откурел йей добре, а тот ўлапел зайачька, та му дал. Но на, кęт ці го такой так треба.

Тот ўжал зайачька на кочь, та ідзе радосні дому. Пойдзе ґу рібарові. Но, на рібар, ту ці і кочь і коны; і рібі можеш скласц на кочь, та можеш попредац і сто форінті уж маш.

Одньęше цар зайачька дому: Но, пальę жено, ту йę. Ньę пріженьę на вечьар трі дому, ньę думай!

Кęд уж вечьар, полапал і тоті два зайачькі, та йіх побіл до каменьа. Думая себе: Ша тоті і так уж ньę годны дому пойсц! Пошол до льęса та себе вігнал другі трі, та йіх гоны дому. Пойдзе прет цара, та крічі: Отверай, цару, капуру, ту ці статок!

Отворелы му капуру, вон нагнал зайачькі нука, та йіх позаверал. Йанчі такой нука ідзе. Но, цару, ту зайачькі, наша дзіўка.

А йа, Йанчі, ешчік то ньę ваша дзіўка. Ешчік мі ту маме хльęба, по ше уж дванац рокі пече, ўше фурт каждi дзень, а ныхто ешчі з нього ньę йęдол. Тот хльęп шіцко муші́це йęдну ноц пойęсц; аж вецка будзе ваша дзіўка, кęт хльęп пойęце.

Відзе Йанчі вонка, та ше геўтім поносуйę, же му цар гуторел, же ма од дванац рокох хльęб; дванац рокі, йак ше пече у йęднім пецу ўше, а ныґда ныхто з нього ньє йęдол ешчі. Та тото мушіме шіцко жесц йęдну ноц.

А тот, цо так каменьі руцал до себе, та гварі: Ага, тераз йа ше найęм хльęба.

Одьведу йіх до йęдней велькей коморі; то полна була с хльęбамі, та йіх там замклы. А тот, цо такі барз гладні бул, цо камены йęдол, та йім гуторел: Но, пайташе, йęцце тераз, док йєст, бо дальęко рано, будзеце гладны.

А воны гварйа, же йęст там досц.

Но, йа вам гварім, же ві йęцце.

Но, йęдлы воны, кęльо йęдлы, ньę вельо йім требало йęсц, бо теді вечералы, та ньę булы гладны. Ей, кęт тот ше прідапі, кęд йіх почьньę руцац до себе! Так йę тот хльęб, йак кęт чловек кукуріцу варену сіпі до себе. То за годзіну, за два, уж ньęт ныч; шіцко пойęдол. Ешчік і позаметалы тоті отрушіні, шіцко пойęдол, ньę остал ныч, аны йęден прах. Рано цар станьę і царіца, пошльę цар царіцу, же да ідзе опатріц, цо тоті там робйа, а вецка йіх треба отплашіц.

Пойдзе царіца, отворі тот велькі маґазін, відзі, же там ньет ныічь. Ешчі крашньє і позаметалы. Убегньє царіца нука ґу царові, та му гуторі: Но, ньєт там ныічь, шіцко пойєдлы.

Озда ньє, жено.

Но вера там ньєт ныічь.

Пойдзе цар, та відзі, же ньєт ныічь, ешчі і позаметане. Йанчі му гуторі: Но, пару, наша дзіўка, пойєдлысме хльєбі.

А йа, ешчі йє ньє ваша, ешчік мі ту маме у йєдней піньвіці от пейдзешат рокох віно стойі, ныіґда ныіхто з нього ньє піл, а цо ше зродзело у штірох віньіцох, ўше ше там посіпало. Ешчік тото віно маце попіц, та вец будзе ваша дзіўка.

Заш Йанчі ше поносуйє ґеўтім, же от пейдзешат рокох, цо ше назберало віна зо штірох віньіцох, ныіґда ныіхто з нього ньє піл, а мі го тераз мушіме шіцко попіц йєдну ноц.

А тот, цо з Дунайу воду піл, скрічел, же ше ньє може напіц, та ше зрадовал і так гварел: Ага, но тераз йа ше напійєм віна!

Кєд вечьар, навечерайу ше, одведу йіх до піньвіці, та йіх замкньу, жебі ньє пофсцекалы. Кєд воны пойду до піньвіпі, а тот, цо ше так ньє могол воді напіц з Дунайу, та йім гварі: Но піце тераз, док йєст, бо до рана дальєко, а будзеце смійадні.

А воны ше з нього шмейалы, же йєст ту досц, гочь ше шіцкі потротькайу, та го ньє попійу.

А вон йім заш гварел, же най пійу, док йєст, бо рано дальєко.

Сіпу воны себе до пугарох, та пійу. Вон ше йім піта: Уш сце ше понапівалы?

Уж, льєм пі.

Кєд вон почьньє борікац, так віпражньуйє тоті гордові йєден за другім, за йєдну годзіну, за два ньєт ныічь. Шіцкі гордові празні. Рано станьє цар і царіца, та вон йєй гварі: Ідз льє', жено, пагрі, цо тоті медведзі там робйа. Знам, же су пійані шіцкі, а ньє попілы аны йєден гордоў віна.

Кєд вона пойдзе там, одомкньє піньвіцу, та відзі, же ньєт там ныічь, шіцко гордові попреўрацані наспак. Пойдзе нука та гуторі царові: Ньєт там ныічь, чловече, шіцко празні гордові, аны йєден ньє пійані, шіцкі су трежбі.

Прідзе Йанчі заш ґу царові: Но, цару, попільісме віно, наша дзіўка.

А йа, ешчік йє ньє ваша. Ешчік маме мі ту йєден пец жельєзні; уж дванац рокі тоні ше до нього; там маце йєдну ноц преноцовац.

Йанчі заш прідзе ґу тім, та ше поносуйє, же му цар гуторел, же ма ешчі йєден пец, жельєзні, уш ше дванац рокі до нього тоні ўше, та

там маме ёшчі йедну ноц преноцовац, та вец будзе наша дзіўка, інак нье.

А тот, цо ше нье могол ныгда зограц, гуторі йім: Ага, тераз йа ше зогрейем.

А вөны ше зоз нього шмейалы: зогрейеш ті ше, док згоріш у ным! Пойду до пеца вечьар, а вон йім гварі: Зберайце себе древа, бо вам до рана жімно будзе.

Вон себе назберал древа, войдзе до пеца на предок, трі рас пёрднул, пец льетні. Вөны пойду вука, польегайу, та шпйа. Кет ту уж над дньом тот, цо ше нье могол ныгда зограц, роскладол себе огньа, та ше грейе. Цар станье і царіца, та йей гуторі: Ідз лье', жено, та опатрі тіх там, чі з ных дайака косц нье віпірсла вонка, та руц до пеца і тото, да нье остава.

Царіца пойдзе, а вөны уш шіцкі коло огньа шедза, та ше грейу, а тот, цо роскладол огень, дрільа йіх гетка: Нье гварел сом вам, же себе древа назберайце, бо вам до рана жімно будзе! Алье сце нье спелы; тераз мі гетка од огньа!

Царіца то шіцко чьула і віздела. Пошла ґу царові та му гуторі: Цо думаш, чловече? Жімно йім у тім пецу! Огньа себе кладу. Йеден ше з ныма вадзі, же йім гуторел вечьар, кед ішлы до пеца, же да себе древа назберайу на огень, бо йім до рана жімно будзе. А вөны нье спелы. Та вон йіх дрільа тераз од огньа гетка, вадзі ше з ныма, же вай нье шедайу там. Та цо будземе робіц?

Цар йей гварі: Но, уж йак відзім, мушіме йім дац дзіўку. Алье ёшчік йіх рас попробуйеме. Повеме йім, же на вечьар муша там спац у тей хіжі, дзе брітві режу, а вода по под ньу ідзе та такой най йіх ньеше гет. Там йім будзе губа

Прідзе Йанчі вука ґу царові: Но, цару, преноцовалысме у жельезнім пецу, ваша дзіўка.

А йа Йанчі, то ёшчі бар далеко. Ешчік мі ту маме йедну хіжу, цо попод ньу вода ідзе, а брітві режу. Ешчі там мушіце преноцовац йедну ноц.

Пойдзе Йанчі вонка, та ше поносуйе геўтім: Цо думаце, пайташе? Ша тому ныгда нье будзе гуйа і конец. Вон нам уше будзе задавац кой цо. Тераз мі гварел, же ма йедну хіжу, цо попод ньу вода ідзе, а брітві режу, кед дахто до ньей войдзе.

А тот, цо ше нье могол ныгда пошкрабац, зрадовал ше, та йім гварі: Ага, тераз йа ше пошкрабем. Тераз мнье будзе добре.

А геўті му гварйа: Пошкрабеш ті ше, док це брітві порежу!

Кęд вéчьар, пóйду до хіжі нопóвац, а вон льęм ше звáльęл на тóті брітві, повáльал ше ўшáдзі: Но, пайтáше, пóпце нýка тéраз, а льęгáйце спац.

Пóйду нýка, ньęт там ньічь, áньі йęдна брітва ньę рéже, шіцкі йіх полáмал. Польęгáльі та шпйа. Рáно цар стáньę і царіца, цар жéні сéбе гутóрі: Ідз льę', жéно, опáтрі, кęд дáґдзе дáйака косц остáла на крáйу, та руц і тóгу, нáй йу порéжу тóті брітві!

Жéна пóйдзе, а вóньі éшчі шіцкі шпйа. Жéна бéжі нáзат пóвесц царóві, же вóньі ньę порезáчі. Пóйдзе ґу ньóму, тá му гутóрі: Цо дýмаш, чловéче? Аньі йęдному ньę хібі ньічь. Так шпйа, йак порезáні.

Озда ньę, жéно. Да вéра то прáўда. Но, уж йак віідзім, мушíме йім дац дзіўку. Альę éшчі йіх трéба пóслац до Йęжібáбі, най пріньęшу опльęчько до прішáґі.

Пóйдзе Йáнчі нýка, йак поставáльі: Дай Бóже дóбре рáно, цáру наййашньęйші.

Дай Бóже і тебе, Йáнчі.

Но, цáру, нáша дзіўка. Прéнопо̌вáльісме у хіжі.

Вáша, вáша, áльę éшчік ньę дóраз; éшчі мáце пріньęсц од Йęжібáбі опльęчько до прішáґі злáте, бо тáм го шійу, а іншак ньę гóдна пóйсц до прішáґі, дóк йęй тóго опльęчько ньę пріньęшéце дóму.

Пóйдзе Йáнчі вóнка, йаш ше гéўгім поносýйę; áльę уж з радóсцу, же по опльęчько трéба пóйсц по злáте, цо вéжньę до прішáґі; од дзéшец гóдзін до пол дванáстей го трéба пріньęсц. Хто то пріньęше?

А тот, цо зайáчькі чьўвал, гвáрел, же пóйдзем йа! Кęд ўдері дзешец гóдзін, вóн ше тéді рýші. Два рас, трі раз віргньę с тóгу хрóму нóгу, ўж йę там. Дай Бóже дóбрі дзень, стáра мац.

Дай Бóже і тéбе, мой сіну. Та нá цо шí прішол так нáгло?

Царóвей дзіўкі по опльęчько, цо вéжньę до прішáґі.

Дóраз бýдзе, сіну, льęм док ґомбічькі прішійęм, мýшіш прічéкац.

Ньę барз мам чьáсу чéкац, áльę мýшім.

Бáба прішíла ґомбічькі тá му да: Но, нá сіну.

Вон вéжньę опльęчько, а бáба тáкой зá ньім: Стой, сіну, стой; чéкай но, пóшкаль ці пóвем. Шéдньі льę' ту, нáй це дакушьчічько поіскам, бо знам, же ші дáўно з дóму, та ці ше і у глáві звéдло.

Вон шéдньę, а бáба го пóчньę іскац; пýшьчела нá ньго сон, вéра вон зáспал; ўжáла вóна йęдну кóньску глáву, тá му подложéла под глáву, опльęчько ўжáла, та ньęше до цáра: А гéўті пáтра, же дзé йę так длýго, бо уж йęдéнац прéшло. Кáжу геўтóму, цо ше ньíґда ньę мóгол напáтрац, най пáтрі тéраз, же дзе йę, чі ньę здíха дáґдзе. Тот пáтрі на тóго йęдно óко, цо тáке вéльке бýло, йак тáньęр: Ша там здíха, кóнску глáву му бáба подложéла под глáву; а вóна ўжáла

опльєчько, та го ньєше. Но льє' ті, цо ші ше ныґча ньє могол нарӯцац, веш тот твой бузоґвань, а віої му тоґу главу конску спод главі та ѳзда станьє.

Тот рӯцел бузоґвань, віоіл му конску главу спод главі, а вон ше зобӯдзел. Пооглька́да ше, відзі, же бабі ньєт, аны кошӯлы: Ей, кєд вон ше схваці! Два рас, трі рас скочі, ӯж йє прі бабі. Ӯлапел бабу, ӯдерел з ньу до жемі, дорас ше розльала на кольімаж. Ӯжал кошӯльу, два рас, трі рас скочел, уж йє у цара; уж льєм пейц мінутї хібело, же ньє було пол деванастей. Дораз одньєслы кошӯльу нӯка, Йанчі гуторі: Но, цару, ту кошӯльа; наша дзіӯка.

Ваша, ваша, альє ешчі ньє дораз, ешчі треба трі мехі полні набешедовац і да ше самі заӯйажу; та кєд набешедуйєце і самі ше вам позаӯйазӯйу, бӯдзе ваша дзіӯка, а іншак ньє.

Йанчі пойдзе вонка, та ше поносӯйє ґеӯтім, же му цар гуторел, да трі мехі полні набешедӯйу і да ше йім самі позаӯйазӯйу, та вец бӯдзе йіх дзіӯка, а іншак ньє. А хто то бі могол трі мехі набешедовац і да ше самі поӯйажу? То ньє може ныхто.

А тот, цо зайачкі чьӯвал, на жельєну лӯку вігнал і по кошӯльу бегал, тот гварел, же вон набешедӯйє. Пошол Йанчі, та йавел царові, же набешедӯйу трі мехі полні і самі ше позаӯйазӯйу.

Добре, кєд набешедуйєце. Йутре рано йа дам справіц велькі бал, ту бӯду вельо панове, ґрофове, та пред ныіма бӯдзеце бешедовац.

Йанчі гварел, же добре. Кєд йутре рано посходза ше вельо панове, полні хіжі ӯшадзі. Дайу йіх заволац нӯка, най набешедӯйу трі мехі полні і да ше йім самі позаӯйазӯйу. Пойду вӯка шіцкі, та ше йім пітайу там нӯка панове, же хторі бӯдзе бешедовац полні трі мехі і да ше самі позаӯйазӯйу.

А тот, цо чьӯвал зайачкі і бегал по кошӯльу, гварел, же вон бӯдзе.

Но, добре, треба започьац.

А вон гварел, же треба, треба. Кєд мі прішлы ту до цара на тей ґалійі, цо ідзе по сӯхей жемі так, йак дрӯгі по воді, тасме пітальі дзіӯку, а воны нам гварелы, же нам дайу дзіӯку, льєм же воны майу трі зайачькі, та тоті трі зайачькі треба вігнац на жельєну лӯку, да ше напашу і вечьар крашньє дому пріґнац. Йа рано ӯжал опрес себе трі зайачькі, ньє мох сом за ныіма ісц, ӯше сом йіх прескаковал. Обешел сом себе камень зо сувачьу на йєдну ногу, на тоту, цо сом на ньу ньє хромі; праве сом йім бул вец ӯше прі хвостох, крашньє сом йіх вігнал на жельєну лӯку; зайачькі вістальі, побільі ше до жемі отпочівац. А йа камень з ногі спаґнул, та сом на ньго шеднул. Йєдна жена прішла, та мі поздраӯкала: Дай Боже добрі дзень; а йа йєй крашньє ӯрацел: Дай

Бóже і вам. Тá ше ме пітáла, же цо йа там рóбім; а йа йей гвáрел, же чьýвам цáроў стáток, й...л бі го. А вóна пітáла одó мньє. да йá йей прéдам йедпóго зайáчька. А йа йей так гвáрел, же йа зайáчька ньє прéдам, бó сме у цáра на кóсту, а наш пан ма пеньєжі досц. Альє вóна бáрз напáдла, жéбі йей барс требáло йедпóго зайáчька, та най йей прéдам. Йá йей гвáрел, же кед мі да рáс, тá йей дам зайáчька, іншак ньє. А вóна мі гваре́ла, же дá. Йá йу ўлáпел, полóжел на кáмень тá сом йу помáсцел, откýрел дóбре.

А цар тéді гвáрі: Гу, уж йе заўйазáві.

Йа ўлáпел зайáчька, та сом йей дал; вóна ўжáла, та з ньім ішла дóму радóшньє. А то бýла нáша кральóўна. Вóна думáла, же кед вóна одó мньє йéдного зайáчька одньєше, та йа ньє гóдзен трі зайáчькі дóму одóгнац вéчьар. Кед вéчьар, йа ўлáпел і тóгі два, пóбіл до камéньа, вігнал сом сéбе дрýгі трі з льєса, ўлáпел óпрес сéбе, одóгнал сом прéт цáра, тá сом крічел: Отвéрай, цáру, капýру, тý ці стáток! Нáгнал сом нýка, тáсме пітáльі дзіўку, бóсме зайáчькі очьувáльі. А вóньі нам гварéльі, же éшчі рас трéба очьýвац. Йа дрýгі дзень заш зайáчькі óпрес сéбе ўжал і вігнал сом йіх на жельéну лýку пасц. Кéт сом вішол вóнка, зайáчькі вістáльі, побільі ше до жéмі отпочівац. Йа кáмень спáгнул з нóгі дóлу, тá сом нá ньго шéднул. Заш йедна жéна прішла, поздраўкáла мі: Дай Бóже дóбрі дзень. А йа йей ўрáцел: Дай Бóже і вам. А вóна ше мі пітáла, же цó йа там рóбім. Йа йей гвáрел, же чьýвам цáроў стáток, й...л бі го. Вóна ше мі пітáла, чібі йа йей ньє прéдал два зайáчькі. Йа гвáрел, же ньє, бóсме у цáра на кóсту, á наш пан ма пеньєжі досц, та ньє прéдам. Альє вóна ше мі барс пітáла, жéбі йей барс требáло, та зáчь бім йей дáл. Йа йей гвáрел, же кéд мі да двá раз, за кáждого зайáчька раз. Вóна гварéла, же да. Йá йу ўлáпел, полóжел на кáмень, откýрел сом йей дóбре двá рас.

А цáр тéді гвáрі: Гý, уж йе пóлні і заўйазáні!

Йá йу пýшьчел, ўлáпел сом йей два зайáчькі, тá сом йей дáл, а вóна ідзе радóшньє з ньíма дóму. Дýмала, же кед йá йей дал два зайáчькі, тá сом трі ньє гóдзен прíгнац на вéчьар дóму, та зóс тім сéбе охрáньі дзіўку, жé йу ньє да за нáшого пáна Йанчíйа. Кед вéчьар, йа ўлáпел і тóго йеднóго зайáчька, ўдéрел з ньім о кáмень, пóшол сом до льєса, вігнал сом сéбе дрýгі трі, бо тóт бі уж ньє мóгол бул дóму пóйсц, цó мі óстал, бо барс вістал рáно. Ўлáпел тóгі трі óпрес сéбе, тá сом йіх одóгнал прет цáра і крічел сом: Отвéрай, цáру, капýру, тý ці стáток. Мі заш дзіўку пітáльі, бóсме стáток очьувáльі. А вóньі гварéльі, же éшчі рас трéба очьýвац і вігнац вóнка. Рáно йа заш зайáчькі ўлáпел óпрес сéбе, вігнал сом йіх на жельéну лýку пасц. То бýло трéці дзень. Вішол сом зо зайачькáмі вóнка, зайáчькі вістáльі, побільі ше до

жéмі отпочíвац, а йа кáмень спáгнул з нóгі, тá сом нá ньго шéднул. Ішол тáмаль йęден рíбар ньę дальęко одó мньę; нас цáр ше зóз ньім стрéтнул, тá ше му пітал, же за кęльо му да кочь і чілáшьу кобýлу. А вон гвáрел, же зá сто фóрінті. Цар му гвáрел, же най зрýца рíбі, тá му да сто фóрінті. Рíбар зрýцал рíбі, цар му дал сто фóрінті і гвáрел, же най чéка за йęдну годзіну там, тá му да вáзад і кочь і чілáшу, же йóму ньę трéба льęм на мáлі чьас. Мóже складсц вéцка рíбі нá кочь та попрéдац. А вóн вéцка шéднул нá кочь, прíшол ґý мньę, поздрáўкал мі, а йá му ўрáцел. І пітал мі ше, цó йа ту рóбім. А йá му гвáрел: Чьýвам цáроў стáток, й...л бі го. Пітал одó мньę йęднóго зайáчька, дá му прéдам. Йá му гвáрел, же ньę прéдам, бóсме у цáра на кóсту, а наш пан ма пеньęжі досц. Вóн ше мі барс крáшньę пітал, же зáчь бім му дал? Барз бі му требáло йęднóго зайáчька. Йá му гвáрел, жé му дам, кęт скóчі на біґлу.— А цáр тéді гвáрі: Гу, уж йę пóлні і заўйазáні! Дó-рас с хіжі фсцéкнул вóнка. — Вон вéцка скóчел на біґлу, йá му ўлáпел зайáчька, та сóм му дал. Вóн го ўжал, одóгнал рібарóві кóньа і кочь, á сам прíшол пéшо дóму з радóсцу, же одó мньę дóстал зайáчька, тá сом му ньę гóдзен прíгнац дóму трі. Альę йа і тóго йęднóго ўлáпел вé-чьар та ўдéрел до камéньа, вíгнал сом сéбе дрýґі трі з льęса, бо тóті бі бýлы уж ньę мóглы прíсц дóму, бáрз бýлы вістаповéті. Прíгнал сом йіх дóму та сом крíчел: Отвéрай, цáру, кацýру, тý ці стáток! Нáгнал сом йіх нýка, та сме пітáлы дзіўку. Альę вóны нам ту éшчі вéльо загадáлы і вéльо росказовáлы. Мі шіцко зробéлы; áльę кęт трі мéхі пóлні ше набешедовáло і сáмі ше поўйазáлы, тéді нáша дзіўка!

Так Йанчійа до прішáгі одвéдлы. Пршáглы ше, йак і дрýгі льý-дзе, спрáвелы свадзбу богáту, рогáту, до лоповíка ср...і, хто бýдзе слý-хац тóту пріповéтку дакęді, до глáві му трепáлы. І ньęшка жійу і кра-льýйу, кęд ньę помáрлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 183—188, ч. 83. — И. Рудченко, Народ. южнор. сказки, II, ст. 78—85, ч. 25. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, II, ст. 96—103, ч. 74. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ч. 25. — Schambach u. Müller, Niedersächsische Sagen u. Märchen, ч. 18. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz, ст. 61—63. — A. Nowosielski, Lud ukraiński, I, ст. 270—277. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 191—195, ч. 16.

* До мотиву про чудесних помічників (розроблюваного часто в окремі оповіданя) пор. О. Роздольський, Галицькі нар. казки, ст. 55—57, ч. 39. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 33. — M. Valjavec, Narod.

pripoviedke, ст. 214—216. — G. Basile, Pentamerone, I, ч. 28. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, I, ст. 332 - 337, ч. 71; III, ст. 116—119, ч. 71 і 301—302, ч. 28. — E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 88—95, ч. 9. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen d. Südslaven, II, ч. 129. — F. Oberst, Român. Märchen, (Ausland, 1857), ч. 21.

До мотиву про пасенє і продаванє заяців пор. V. Hnatjuk, Das Geschlechtleben des ukrainischen Bauernvolkes, I. ст. 399—402, ч. 296. — Юморъ рус. народа въ сказкахъ, ст. 30—32. — Рус. завѣтныя сказки, ч. 53. — Anthropophyteia, II, ч. 421; IV, ч. 621.

2. Як юнак дістав при помочи волів-дорадників царівну за жінку і утратив її.

Бул йеден чловек і йедна жена, малы тельо дзеці, йак на речіці дзіркі. Йедно малы у роботох, ньє моглі найсц кумох. Ужала го баба, ньєсла го на другі валал. Альє прі студны бул статок. І там бул Хрістос і шветі Петро. Пітальі ше тей жені: Дзе пойдзеце, стара мац?

Вона йім гуторі: Ньєшем дзецко кресціц, бо ньє можеме кумох достац у валальє.

Воны гуторйа: Окресціме мі.

Окресцелы дзецко і далы бабі пісмо; гуторелы йей: Кед му будзе дванац рокі, та му даце пречітац.

Кед вірос, мал дванац рокі, далы му пісмо. Пречітал го і пошол дорас там, дзе го кресцелы. Нашол там статку вельо. Дораз йіх гоньєл дому, а статок бул смійадьі, ньє сцел пойсц. Док йеден край одбіл, а другі прішол назад. А йеден ішол на коньові, мал батох, а хлапец собе дума: Може буц того чловека статок, а йа го гоньім! Прідзе ґу ньому, а то бул дьавол. Гуторі му: Хлапче, даш мі вола, та ці оджєньєм дому.

Хлапец гуторі: Дам.

Дьавол пукньє з батогом, статок бежі дому. Кед іду по драже, вол останьє, та гуторі хлапцу: Терас ші ше до рук достал, а уш ші ме дьаволу до рук дал. Кєт пойдземе дому, та ме ньє дай. Йа ше удерім дома прет капурку, же здохньєм, а ті поведз, же ньє даш здохнутого, дай геуті шіцкі, а ньє ньє дай!

Кет пойду дому, вон ше удері до жемі, льєжі йак здохнуті. Хлапец гуторі дьаволові: Ньє дам вам здохнутого, геуті шіцкі дам, а того ньє.

Дьавол гуторі: Кед здох, мой здох.

Дьа́вол пьє́ сце ге́ўтіх шіцкіх, льєм то́го. Хла́пец то́го нь́є да. Дьа́вол ше погнывал, по́шол ге́тка. Хла́пец до́ма позаве́рал шіцкі, вол ста́нул, гуто́рел хла́пцу: Те́рас шіцкі попре́дай, а мньє́ о́хап!

То бул во́л Чьа́рнок. Хла́пец попре́дал шіцкі ге́ўті, то́го оха́бел. Чьа́рнок му гуто́рел: Те́рас куп на вашаре од йє́дно́го по́па. То бу́л Бе́льа. Хла́пец так зро́бел. Мал два во́лі. Чьа́рнок му гуто́рі: Ідз до ца́ра, пітай його дзіўку за же́ну.

А цар ґуто́рі: Йа́к ті шмел до́ мньє прісц, кє́т ті ньє кра́льскі сін? Кє́т ші пр́ішол, а ньє зро́біш, йа́к ці по́вем, та́ ці гла́ву здє́ймем! Прідз йу́тре на во́лох та му́шіш мо́йо гу́мно олоўйа́не зо́рац і по́шац і ско́шіц, до гамба́ра посіпац. Йє́ден дзень му́ші буц шіцко зробе́не.

По́шол до́му смутні. Во́л ше го піта, Чьа́рнок: Цо́ ті, ґа́здо, та́кі сму́тні?

Гуто́рі вон: Цар гуто́рел, же му́шіш йє́ден дзень олоўйа́не гу́мно зо́рац і по́шац про́со, ско́шіц і вітла́чіц, посіпац до гамба́ра.

Вон гуто́рі: Ньє́ бой ше, зробі́ме то. Кє́д ра́но, ве́жньє плух, по́йдзе до ца́ра, по́чьньє о́рац. Кє́т пола́дньє, е́шчі ньє зора́не; на пола́дньє пріньє́ше царо́ва дзіўка йє́сц. Почьа́ла го іскац і за́спал. Спал два го́дзін. Кє́д діхньє вол Бе́льа, же́м ше стре́ше. Кє́д діхньє Чьа́рнок, стре́шла ше жем, пребу́дзел ше ґа́зда, во́л му гуто́рі: Ста́нь, роб, бо кра́ткі чьас!

Ста́нул, віо́рал, по́чьал шац і бра́ньіц; про́со ро́сло фрі́шко, узре́ло — кє́д узре́ло, те́льо прі́шлы до ца́ра катона́ці! Ка́жді віта́ргнул йє́ден клас і о́дул го, ру́цел до гамба́ра, е́шчі ше йє́дно́му катоно́ві ньє у́шол клас, гото́ве бу́ло шіцко. Гуто́рел тот ґа́зда: Но, ца́ру, те́раз мо́йа дзіўка.

Ца́р му гуто́рі: То е́шчі те́льо, йак ньє́бо од же́мі. Му́шіш прісц по́ ньу на ко́чьу прес то́ту во́ду. То́та во́да ньє́ма спо́тка, а кє́т то ньє зро́біш, ці гла́ву здє́ймем.

Во́н ше засму́цел. Во́л му гуто́рі: Цо́ ші, ґа́здо, та́кі сму́тні?

Йа́к бім ньє́ бул, кє́т цар гуто́рі, же му́шім по́йсц прес то́ту во́ду, во́да спо́тка ньє́ма.

Вол гуто́рі: Во́да ка́жда ма спо́тка!

Кє́д ра́но, порі́хта кочь і по́йдзе до ца́ра. Прі́ду ґу во́ді, діхньє йє́ден вол; кє́д діхньє Чьа́рнок, так во́да зама́рзла на йє́ден шух цо ньє́ до спо́тку. Прі́ду до ца́ра, кла́ду шіцко на́ кочь, бо пре́шлы през во́ду, та до́стал дзіўку. Шіцко, цо на́шол, кла́дол до́ ко́чьа. Йак бул гото́ві, по́шол до́му. Цар за́ ньім пу́шьчел дзі́кого корна́за, да́ го роста́рга. Во́л му гуто́рі: Па́трі, ґа́здо, чі ньє ідзе пого́на за на́мі.

Ґа́зда гуто́рі: Ідзе дзі́кі ко́рназ.

Вóл му гутóрі: Пóвец мі, кęд бýдзе блыско.

Кęд йę блыско, ґáзда гутóрі: Уж йę ту.

Вол дíхньę, дóрас ше кóрназ змáрзнул. Зíшол ґáзда, полóжел го нá кочь. Алье цар ше гныівал, пóслал катонáцох, дá го роштрельáйу. А вóл гутóрі: Пáгрі, ґáздо, чі ньę íдзе погóна?

Ґáзда гутóрі: Іду катонáці.

Вол гутóрі: Пóвец, док бýду блыско.

Кęт су блыско, ґáзда гутóрі: Уш су ту.

Кęд дíхньę вол Бéлья, дóрас катонáці поставáйу; кęц дíхньę Чьáрнок, тáкі мраз бул, пýшкі йім віпадáлы з рýкох, нę мóглы штрéльац. І прíшлы до тóго дóму, тот йім гутóрел: Нáй цар ньę пýшьчьа за нáмі ныічь. І катонáці йáк ше очутéлы, пóшлы до цáра. Гуторéлы царóві, же йім ныічь ньę чькóдзі. І тот члóвек вéцкаль жіл зос тóту за мáло. Вол му гутóрел, Чьáрнок: Прéдай ґеўтóго на вашáре, а мньę зáбі, та рóгі пóсадз йęден на прéдок хíжі, а дрýгі на зáдок! Зóс тіх рóгох му вірóслы шейсц злáті грýшкі. Мéзо готовéлы, прарéдлы госціну, а вон дал повóлац шіцкіх пáнох, хто згáдньę, ш чьóго му вірóслы шейсц злáті грýшкі. Ныíхто ньę мох згáднуц. Йęден Цíґан слýхал там, пíтал ше жéні: Жéно, пóведз мі, ш чьóго вам вірóслі тóті грýшкі, та йа бýдзем с тóбу жіц, бо так ґáзда гутóрел, же хто згáдньę, та нáй му кóпньę до зáтку. Та ґéўтот бýдзе ґáзда і йóго жéна бýдзе. Ныíхто ньę мох відýмац, óткаль то. А жéна польубéла Цíґáна тá му повéдла: Мáлысме два вóлі, йęдного прéдал, йęдного зáбіл, а рóгі посáдзел на кóньęц хíжі. Вірóслы шéйсц злáті грýшкі, а мéсо ше прáжі. Цíґан пóшол нýка, ґу пáном, пíта ше пáном, чí му шльęбóдно бешедóвац?

Панóве гутóрйа: Шльęбóдно, цо зна.

Вец пóчньę гутóріц: Тот ґáзда мал два вóлі, йęдного прéдал, другóго зáбіл. Посáдзел рóгі йęден на йęден кóньęц, дрýгі на дрýгі, вірóслы му грýшкі шейсц злáті. Мéсо ше прáжі с тóго вóла.

А ґáзда гутóрел: Прáўда, так бýло.

Тéді дóстал Цíґан тóгу жéну і обíсце, шíцко бýло йóго. Вíгнал ґáзду і пáнох, та вóн бул ґáзда ў тім дóме, бо отгáднул ґаздóві тóті грýшкі. Та вóн пóстал ґáздом.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол. від Андрія Шанти.

Не вважаючи на згадані імена Христа і св. Петра, отсе оповіданє не має нічого спільного з леґендою. Се звичайна казка, якої оповідач не затямив одначе добре і попереплутував.

3. Пригоди наймолодшого брата.

Бу́л раз йе̨ден худо́бні чло́век, нье̨ мал нычь, лье̨м трох сінох й йе̨дну по́длу хішку. Хла́пці повірастáлы, требáло бі ше йім же́ныц, а ту нье̨т ш чього свáдзбу прáвіц, бо ке̨т худо́бны, бу́лы, нье̨ мáлы нычь. Знáце що, дзе́ці мо́йо — о́цец йім гуто́рел — же́ныц бі ше вам, а ту ньет ш чього свáдзбу прáвіц, бо́сме худо́бні. Та іцце слу́жіц, наслу́сце се́бе пеньє̨жі, може́це ше оже́ныц.

Но по́йдзе нáйстарші слу́жіц. Ідзе з валáла на вáтал. Раз намірі на йе̨дну хішку, там йе̨дна стáра бáба ше́дзі под облáком. Та дзе по́йдзеш, сіну?

Ідзем се́бе слу́жбу гльє̨дац, стáра мац.

О пáлье̨, мнье̨ тáкой тако́го тре́ба, йак ті. Нье̨ бу́дзеш мац іншаку робо́гу, лье̨м з йе̨дно́го хлыіва гной віру́цац кáжді дзень. Алье̨ ке̨д нье̨ віру́цаш, трі реме́ны ці с хріпта ві́дрем. Трі дны — рок, ко́рец пеньє̨жі достáнье̨ш.

До́бре, во́н ше пойе̨днал. Рáно бáба по́йдзе на госці́ну, а во́н ше у́лáпел до сво́йе̨й робо́ті. Ру́ца гной зос хлыіва. Бáба ве́чьар прі́дзе до́му, вон прáве заме́тал от хлыівніх дзве́рох гной. Тá чі ші віру́цал, мой сіну?

Віру́цал, стáра мац.

До́бре, лье̨м гі́бай ну́ка, та бу́дземе вече́рац.

Навечерáлы ше, польє̨гáлы спац. Рáно поставáйу у́чьас, бáба заш по́йдзе на госці́ну, а вон ше заш у́лáпе до сво́йе̨й робо́ті. Алье̨ ро́бі, áлье̨ го но́ші. Прі́дзе бáба ве́чьар до́му: Тá чі ші віру́цал, мой сіну?

Бо йа нье̨.

Та нье̨ гваре́ла йа те́бе, же ке̨д нье̨ віру́цаш, трі реме́ны ці ві́дрем с хріпта! — А во́н е́шчі мал да з нá два áбо вá трі го́дзін робо́ті зоз гно́йом. — Цáтрі, дá го віру́цаш те́раз ве́чьар, тá ці енге̨лу́йе̨м, нье̨ ві́дрем ці трі реме́ны с хріпта.

Алье̨ во́н ше у́лáпі заш до гно́йу; но́ші, аж з нього зной че́че. Дзе з дзе́шец, йе̨де́нац го́дзін, ке̨д віру́цал гной. По́шол ну́ка. Но, віру́цал сом, стáра мац.

До́бре, ке̨т ші віру́цал, те́раз бу́дзеш вече́рац, а вец спац, а на рáно у́чьас у́стáнуц. А бáржей ше понáгльац, йак нье̨шка, же́бі ші го віру́цал, бо ке̨д нье̨ віру́цаш, ві́дрем ці трі реме́ны с хріпта.

Ке̨г ше навече́рал, лье̨гнул, та шпі. Нье̨ спал йе̨дну годзіну, áбо два; зобу́дзел ше, тáкой ско́чел с посце́лы, віллі до ру́кох у́жал та но́ші гной во́нка зос хлыіва. Ке̨д бáба стáнье̨, а во́н ро́бі. Дай, Бо́же, до́бре рáно, сіну.

Дай Бо́же і вам, стáра мац.

Та ýш ші стáнул, сіну?

Та уш, стáра мац.

Так і трéба. Кęд зрóбіш до вечьéра, достáньęш твóйо пеньęжі, á кęд ньę зрóбіш до вечьéра, відрем ці трі реме́ньі с хріпта і твóйо пеньęжі, цо ші пойęднал, ньічь ньę достáньęш.

Бáба заш пóйдзе на госціну. А вон рóбі през дзень тáк, дá ше ýрве. Бáба прідзе вéчьар дóму: Тá чі ші вірýцал, мой сіну?

Бо йа ньę, стáра мац.

Но кęд ньę, ı́бай ту, нáй ці відрем трі реме́ньі с хріпта тá вец іц, óткаль ші прішол! Вон пóшол ѓý ньęй, вóна го ýлапéла, глáву му положéла мéджі свóйо нóгі, відáрла му трі реме́ньі с хріпта. Тéраз íдз.

Пóйдзе дóму, пітáйу ше му дóма: Та цó ші заслýжел?

Та ньічь, ньę мох сом сéбе слýжбу найсц. Ньę трéба ньікóму.

Стрéдньі гвáрі: Но пóйдзем йа, áпо.

Ша іц, та сéбе зáслуш; кęт сéбе заслýжіш, мóжеш ше жéньіц.

Йа заслýжім, йа ньę прідзем на прáзно дóму так, йак Пéтро прішол.

Пóшол вон слýжіц. Ідзе з йęднóго валáла на дрýгі, намірі і вон на йęдну хішку; там шедзéла йęдна стáра бáба под облáком. Дзе пóйдзеш, мой сіну?

Ідзем сéбе слýжбу глья́дац, стáра мац.

О пáльę, мньę тáкой тáкого трéба, йак ті! І вóньі ше пойęднáльі фрішко. Трі дньі — рок, кóрец пеньęжі, á кęд ньę віслýжіш, трі реме́ньі с хріпта ці відрем. Тéраз йęден ту бул да с тідзень, чі два; ньę мóгол віслýжіц, відáрла сом му трі реме́ньі с хріпта. Та мéркуй, жéбі і ті так ньę óпстал.

Дóбре, стáра мац, йá то зрóбім! Пéрші дзень вірýцал; кęд бáба прішла з госціні, уж вон готóві бул. Альę дрýгі дзень кęд бáба прідзе дóму, вóн éшчі ма сілні гной у хльíва. Та ньę вірýцал ші, мой сіну, ньę?

Та ньę, стáра мац.

Та чі сом ці ньę гварéла, же дá ше понáгльаш?

Ша гварельíсце.

Но éнѓęдýйęм ці ньęшка, гочь ші ньę скóньчел до вечьéра, áльę мýшіш зрóбіц тéрас; пóцме.

Кęд зрóбел, пóшол нýка. Но, ýш сом зрóбел, стáра мац.

Дóбре, дóбре, мой сіну. Так і трéба. А пáтрі йýтре, жéбі ші до вечьáра зрóбел, тá ці ньę відрем трі реме́ньі с хріпта, йак цо геýтóму геýтого тіжньа!

Рáно стáньę тот ýчьас, рóбі, а рóбі. Бáба заш пóшла на госціну. Вéчьар прідзе дóму: Та ньę зрóбел ші, ньę, á гей?

Ша ньє̨.

Гібай ту! Відрем ці трі ремéны с хріпта, та вец мóжеш пóйсц.

Пóшол вон ґý ньє̨й, вóна му ўлапéла глáву мéджі нóгі, відáрла му трі ремéны с хріпта. Но, тéрав ідз, óткаль ші прішол, кє̨т ші нье зрóбел твóйу робóту! Пóшол і тот с гóлім хріптом. Пóйдзе дóму, пітáйу ше му: Та цó ші заслýжел?

Та ньічь. Ньє̨ трéба ньікóму слýгу, мýшел сом прісц дóму.

А найимлáтші тáкі бул кушьчічько, йак за шальє̨нóго го трімáлы, бýло му мéно Йáнчі: Ано, пóйдзем йа слýжіц, кє̨т Пéтро і Дьýра ньічь ньє̨ заслужéлы, альє̨ заслýжім йа.

Мáнь ше, фійам, кє̨д гéўті двóме ньічь ньє̨ заслужéлы, та і ті нье заслýжіш.

Вон пóйдзе.

Гат кє̨т ші так падýмал, та льє̨м ідз.

Ўжал сéбе до торбічькі йє̨ден пóґачь, та ідзе з йє̨днóго валáлу на дрýгі. І вóн дóйдзе ґý тей хішкі. Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáра мац.

Дай Бóже і тéбе, мой сіну. Та дзе ші ше пýшьчел?

Ідзем сéбе слýжбу гльє̨дац, стáра мац.

Но пáльє̨, мньє̨ тáкого трéба, йак ті. Кє̨т сцеш, мóжеш ше пойє̨днац. Ньє̨ бýдзеш мац іншáку робóту, льє̨м с тóго хльíва кáжді дзéнь гной вірýцац. Трí дны — рок, кóрец пеньє̨́жі; á кє̨д ньє̨ вірýцаш кáжді дзень і на чісто ньє̨ вімéцеш, трі ремéны ці відрем с хріпта. Уш сом двом відáрла пó трі ремéны.

Вóн ше пойє̨дна. Рáно поставáйу, вéжньє̨ відлі до рýкох та рýца гной, а бáба пóшла на госціну. Кє̨д дз с трі штірі гóдзін по полáдньу, вóн уж вірýцал шіцко і крáшньє̨ позамéтал. Бáба прíдзе вéчьар дóму: Тá чі ші вірýцал, мой сіну?

Вірýцал, стáра мац уж дáўно, ýш сом і отпочівал досц.

То дóбре, кє̨т ші так ўчьас вірýцал. Льє̨м так пáтрі, жéбі ші ýше так вірýцал.

Бáба рáно кє̨д ўстáньє̨, зáш пóйдзе на госціну, а вон заш свóйу робóту рóбі. Альє̨ мáла бáба там і йє̨дну служньíцу. Бýло йє̨й мéно Йýльчьа. Кє̨д вóна свóйу робóту зробéла, цо мáла зрóбіц, пóшла і вóна та помагáла Йанчійóві гной рýцац. Кє̨д за штірі пейц гóдзін по полáдньу, вóны гной шіцко віруцáлы і крáшньє̨ позаметáлы. Та кє̨д бýлы готóві, Йýльчьа му гутóрі: Знас цо, Йáнчі? Кє̨д віслýжіш, вíдзе ці рок, ньє̨ сцей ньічь од бáбі, льє̨м тот рóшьчьок, цо у хльíве за дзвéрмі, та бýдзеш срéтны, а пеньє̨́жі ньє̨ бер од ньє̨й, гочь ці кє̨льо бýдзе дáвац. Пóведз йє̨й, жé ті пеньє̨́жі ньє̨ сцеш, бó це пре пеньє̨́жі забíйу дáґдзе гарамбійáше.

Рас ту бáба вéчьар. Та чі ші вірýцал, фійам, гной зос хльíва?

Вірўцал, стáра мац. вірўцал.

То дóбре, тó ше мі і нá ці, льęм кęд біш éшчі і йўтре так мóгол.

Навечерáйу ше, польęгáйу спац. Ньę зріва ше Йáнчі дó дньа, стáнул, кęді слўнко ставало. І бáба ставўла, заш пóшла на госціну, а вóн ше заш ўлáпел до свóйęй робóті. Кęт служньічька, Йўльчьа, зробéла свóйу робóту, зáш му пóйдзе помáгац. Альę рóбйа двóйо, льęм з ньіх так зной чьўрі! Кęт пополáдньу пейц льęбо шейсц гóдзін, вóньі вірупáльі гной. Крáшнę шіцко позаметáльі; то бўло так нá йар, кęд дзень найдлўкші. Бáба прішла вéчьар дóму, кęт слўнко шéдло; бўло пол óсмей — óсем гóдзін. Док бáба ньę бўла дóма, Йўльчьа научьўйę Йанчійа, жéбі íнше ньę ўжал за шіцок швет, льęм тот рóшьчьок, бо кęд вéжньę íнше, пеньęжі, льęбо дукáті, зло прéйдзе. Вóна ці да і рóшьчьок, льęм же барш чéшко! Кęд бáба прішла вéчьар дóму, вóньі шéдза обідвóйę пот хіжу. Та чі ші вірўцал, мой сíну?

Вірўцал, стáра мац.

Дóбре, кęт ші вірўцал. Та льęм преноцўйęш ту до рáна, а на рáно ше порахуйęме, та вец пóйдзеш дóму.

Навечерáльі ше, польęгáльі спац, рáно поставáйу: Но, фійам, гібай, тá ше порахуйęме.

Та цó ше знáме рахóвац, стáра мац?

Но цо, вішол ці рок, дáм ці твóйу плáцу. Гíбай, тá ці одмéрам кóрец пеньęжі.

А нá цо мі тóті пеньęжі, стáра мац? Пре пеньęжі ме забійу даґдзе гарамбійáше на дрáже. Та ньę сцем пеньęжі.

А цо ті бі сцел? Сцеш дукáті?

Ньę сцем áньі дукáті. І дукáті пеньęжі, гочь дукáті вéжньęм і тáк ме забійу.

Та цó же бі ті сцел?

Га, дáйце мі тот рóшьчьок, цо мáце у хльіве за дзвéрмі. Кęд мі тóт дáце, йа вęжньем, а íнше ньę сцем ньічь.

Йай вéра, сíну, йá то тéбе ньę дам. Шá бі ме льўдзе вішмейáльі, же ті мньę за йęден рóшьчьок слўжел до рóка. Дам йа тéбе два кóрці пеньęжі.

Йа ньę сцем, бо ме забійу гарамбійáше.

Ну, кęт ті пеньęжі ньę сцеш, а йá ці рóшьчьок ньę дам, бó бі ме вішмéйал шіцок швет.

А, кéд мі ньę дáце, а йа íдзем; здрáві оставáйце.

Дáм ці два кóрці дукáті.

Йа ньę сцем ньічь, льęм рошьчьок.

Íдзе Йáнчі, áльę бáбі ньęдóбре, же вóн йу за дáрмо слўжел. Пóмол да з на йęдно рупáньę, вібéгньę зá ньім бáба: Гíбай, фійам, назад,

гібай та́ ці дам тот ро́шьчьок, кęт ші на́ ньго так папа́днул, льęм же йа́ то знам, жé ме бу́ду осудзóвац у йęдней вармéды ўша́дзі, ўша́дзі бу́ду знац, жé ті мньę за йęден ро́шчьок слу́жел.

Ша най знайу, то ньічійа брíга. Йа íнше ньę сцем.

Но, кęд ньę сцеш íнше, та́ го на.

Ідзе Йа́нчі з ро́шьчьком, а́льę ба́бі заш ньę до́бре, жé му е́шчік пру́цік ньę да́ла. Вібéгньę за́ ньім во́нка заш: Гíбай, Йа́нчі, на́зад, гíбай; па́льę, за́була сом ці дац пру́цік. Кęд да́ґдзе зóсцеш пу́шьчіц тот ста́ток, цо ту йęст у тім ро́шьчьку, удéреш зóс тім пруцíком пó тім ро́шку, вібéгньę ці на прéдок ва́йчьак, а вéцка за́ ньім шíцок мíнеш, а вéцка ґу́льа, а вец о́ўці, а вец до́йні кра́ві, швíньі, кóзі, шíцко, ўшельійа́кі ста́ток, цо на ха́сен прі хіжі! — Ўжал вон пру́цік, та íдзе. Ідзе през йęден вéлькі льęс. Кęд дóйдзе на́ стред льęса, та́м бу́ла йęдна вéлька шчíсціна, дзé ше уж льęс вікęрчел і кра́сна тра́ва нарocну́та. Та сéбе поду́мал, же да́ вон там льęгньę отпочíвац. Льęгньę, льęжі, е! цó вон наду́мал. Віньę вон ро́шьчьок, ўжал пру́цік, удéрел по тім ро́шку, да́ вон відзі, же чі то пра́ўда, цó му ба́ба гуторéла. Удері по ро́шку, льęм вібегньę ва́йчьак, а за́ ньім шíцок мíнеш, а вéцка так шóром шíцок ста́ток, цó льęм бу́ло у ро́шку. А вон па́трі, та́ ше чьуду́йę, же йа́к то мóже бу́ц, же тéльі ста́ток íдзе с тóго ро́шьчька. Но, йак ше уж напа́трел на́ ньіх, ста́ток шè росхóдзі. Ту йęден чьу́пор кóньі, ту йęден чьу́пор о́ўці, ту ґу́льа, ту до́йні кра́ві, ту швíньі, ту кóзі, ка́жде фспéка, ша́рцом пашу́ці. Дóк вон раз обíдзе наокóло кóло ньіх, дру́гі край уж Бог зна дзе пóшол. Е, сцéл бі вон йіх нага́ньац, ту ньę сцу вóйсц. Пла́че, ньę мóже на́гнац, бéга наокóло ўше фурт, же да му ньę посцека́йу, а ўше пла́че. Рас прíдзе йęден ґу ньóму у жельęній бу́нді: Цó ті рóбіш, чловéче?

Та сцéл бім тот ста́ток на́гнац до ро́шьчька, а ньę мóжем. Віпу́шьчел сом го, а тéраз ньę мóжем ньійак ва́гнац.

Но зна́с цо? Йа́ ці го на́женьęм, кęт ше ньє бу́дзеш ньіґда жéньіц.

Вон сéбе ду́ма: А йа́к бі вон ше ньę жéньęл, кéд вон за́ то слу́жел, же да́ ше мóже ожéньіц? Альę да́рмо, ду́ма, бо тóт му ньę нажéньę íнашак, льęм кęт прішáгньę прéд ньім седéм раз на кóнскей гла́ві, жé ше ньę бу́дзе жéньіц, íншак му ньę нажéньę. Но прішáгнул вон прéд ньім, жé ше ньę бу́дзе жéньіц. Тот ўжал пру́цік, удéрел з гру́пшім кóньцом по ро́шку, дóраз ва́йчьак бéжі на прéдок, а вéцка так шóром шíцок ста́ток за́ ньім. А тот у жельęней бу́нді то бу́ла тóта ба́ба, дзé вон слу́жел. Йа́нчі ўжал ро́шьчьок і пру́цік, та íдзе дóму, та сéбе ду́ма: Го, та чі йа ньę мóгол так ўдéріц зóс тім пруцíком з гру́пшім кóнцом по ро́шьчьку? Йа біл с цéньшім кóньцом кęльо вéльо, та ньę сцéльі

войсц, а вон раз удерел з групшім концом, та дораз вошлы! Пойдзе дому, та ше му пітайу дома браца і оцец: Та цо ші заслужел, Йанчі?

А вон віньє с кішенькі рошьчьок, та йім укаже: Пацце, ші, цо сом заслужел.

А воны ше шмей з нього, же вон за йеден рошьчьок служел до рока. А вон йім гуторі: Йа заслужел цо то, альє ві ныч.

А воны ше заш шмейу з нього, та му гуторйа: Но, шак ті вера заслужел рошьчьок?

Гварел сом вам уж, же йа заслужел рошьчьок, а ві заслужелы по трі ремены с хріптох.

А воны ше загапьбелы та му гуторйа: Хто то ці гуторел?

Тот мі гуторел, две сце служелы.

То ньєправуда.

Вон йім заш гуторі: Ньєправуда? Укашце хріпті.

Воны ньє укажу. Йакі ту пан, да мі йому хріпті указуйеме! Опатрі свой.

А воп дзвігньє кошульу горе, та йім укаже хріоет. Но патріце, же йа с цалім хріптом прішол дому, альє ві ньє. Ві прішлы з голім хріптом, бо вам остало по трі ремены зос хріпта у бабі.

Вечьар польєгайу спац, рано поставайу, Йанчі гуторі оцові: Апо, гайде, прауме шопі, хлыві, карамі, кармікі і шіцко, йак у богатіх льудзох.

О, то нач то нам, фійам?

Треба, апо, скорей ше поженыіме, кєд будземе мац у обісцу шіцкого, йак богаті льудзе. Буду себе льудзе думац: Пальє, тоті ше уш спомоглы, та ше льєпше оженыіме.

Ша йа ньє дзбам, фійам. Напрауме.

Улапелы ше штірме, та робйа цалу йар. Йак уж було шіцко готове, то було так на поладньє, кєд доконьчелы роботу. Йанчі йім гуторі: Но льєм ві іцце полудньовац, йа ідзем па прехол.

Воны пошлы нука йесц, а вон ужал тот рошьчьок і прупік, удерел по тім рошьчьку, вібегнул на предок вайчьак, а вец за ным шіцок статок, йедно за другім. А вон пошол нука, ньє чекал, док віду шіцкі, бо то длуго було. Шєдньє і вон нука та полудньуйє. Йак полудньуйу, а вон стредньому братові гуторі: Ідз льє, брату, вонка опатрі тот статок, жебі ше там ньє попребівалы, або ньє позабівалы!

А тот на нього попатрі: Йакі статок? Та му гуторі: Озда ці ше шныйє?

Цо бі ше мі шныло? Льєм ті ідз, а опатрі.

Тот ше з нього шмейє: Ті наісце шальєні. Йанчі гуторі старшому братові: Іц ті, брату, бо вон мньє уж за шальєного тріма! І тот

ньѐ пóйдзе. І тот ше з нього шмéйѐ так, йакот і ге́ўтот. А вóн на óца ше óзвал: Іщо ві, áпо, бо відзім, жé ме уж зо шіцкім шальѐного прáўйа! Пóйдзе óцец вóнка, та відзі, же там стрáшньѐ вельо стáтку: і кóньі, вóлі, óўці і ўшельійáкі стáток. Пóйдзе нýка, та гутóрі ге́ўтім двом: Нó ві двóме, шмейáльісце ше з Йанчі́йа, áльѐ ту ньѐт шміху, бó там тéльо йѐст стáтку вóнка, же ньѐ мош препáтріц в óчьмі! Віду тóті двóме, та відва, жé там сілні стáток. Відзе і Йáнчі: Нó ньічь тéраз, Йáнчі йім гутóрі, льѐм намéсцац шіцко на свóйо мéсто, бó ше ту позабіва́йу і попребіва́йу.

Понамесцáльі вóньі шіцко, кáжде на свóйо мéсто, бо мáльі мéста досц, шóпі вéлькі, хльіві вéлькі понапраўйáльі, та шіцко мáло мáйу мéста. Альѐ ту тéрас ше схóдза сушéдзі, жéбі ше Йáнчі ожéньѐл, вон ньѐ бýдзе. Нагварійáйу його: Дзé бі ті ше ньѐ жéньѐл, кѐт ті тáкі богáті, пéрші ґáзда у валáльѐ. Вон ньѐ́ дзба, гóчь йѐ йáкі ґáзда, вóн ше жéньіц ньѐ бýдзе.

Альѐ тéльо хопзéльі там сушéдзі і йіх родзіна, же вéра вóньі Йáнчійа нагварéльі. Йáк го нагварéльі, ожéньѐл вóн ше. Кѐд го вібера́йу до прішáгі, отпітýйѐ го старóста од óца і од мацéрі. А вóн стóйі на стрéт хіжі, чéка, док старóста вігутóрі свóйо, цо ма гутóріц, та вéцка побóчька óца і мáцер, а пóйдзе до прішáгі. Раз відзі, же прéйдзе кóло облáка у жельѐней бунді; á вон тéді вібéгнул с хіжі вóнка та фцéкай! Бéжі так, цó льѐм мóже. А тóг у жельѐней бýнді зá ньім. Уж дá го тáкой ўлáпі. Вóн ше ўше огльáда, йаґóт зáйац, кѐд го харт лáпа. Ўше попáтра на зáдок, же чі го уж скóро ўлáпі. Кѐт тот уж ньѐдальѐко у жельѐней бýнді, а Йáнчі уж áньі бéжиц ньѐ мóже, ták ше барз укóнал. Та сéбе дýма: О Бóже, дá ше мі го льѐм тóта чьáрна жем роствóрі! І жéм ше му дóраз отворéла, йáк вон то подýмал і дóрас скáпал. Пóшол на дрýгі швет, та сéбе дýма, же цо бýдзе тéраз рóбіц? Нáдумал сéбе, же мýші пóйсц гльѐдац дайáкі вáлал áбо цо, дзе бýдзе ноцóвац, бо ньѐ́ шмел óстац пóд голім ньѐбом. Рýші ше та іде. Ідзе ўше фýрт. Ньѐма кéді шéднуц. Раз відзі на дальѐко óпрес сéбе, же ше швіці швéтло. Альѐ уш цма бýло, та вóн ше тéраз éшчі бáржей понáгльа, жéбі там дóшол, док ньѐ польѐгáйу, док ше швіці. Дóйдзе там, стáньѐ ґу облáку, та пáтрі нýка, á там йѐден стáрі, шіві панóцец шéдзі прі стóльѐ та чíта с кньішкі. Тéльо вон там закукóвал, похоцкóвал кóло облáка, же вéра його панóцец обáчел. Тá му гутóрі: Кѐг ші крестійáнска дýша, óбіц трі́ рас кóло хіжі на кольѐнох, сáмі ці ше дзвéрі роствóрйа. — І вон дорас кльѐкнул, обішол трі рас кóло хіжі на кольѐнох, дзвéрі шé му отворéльі, та вóшол нýка: Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáрі панóцец!

Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Та цó це ту прігнáло? Кęт ту слýнконьę зашвіці, ньійáка птíца ньę зальęці, áньі вітор ньę задýйę. Йáк ті ту прíшол?

Ге, так і тáк, панóцец стáрі, нýжда ме нагнáла. Та чі бíсце ньę знáльі, йáк бі йа мóгол óталь вісц на дрýгі швет?

Ей, сíну, то барз дальęко. Альę чéкай, будзéме пáтріц, áльę пéрше будзéме вечéрац, бо знам, же ші глáдні, кęт ші так здальęкі, аж зоз другóго швéта ту прíшол.

Вéра сом глáдні, пан óцец. Кęд бі сце мáльі цо, дá мі дáце, тáбім ше найę ол.

Га, йę т, бо éшчі áньі йа ньę вечéрал.

Прінъęше стáрі панóцец дóбру вечéру. Ньę знаме, цо бýло, льęм так сме чьý ьі од стáріх льýдзох, же бýла дóбра вечéра. Йáк ше навечерáльі, ýжал стáрі панóцец кньíшку, та пóчньę чíтац от прéтку, дóк йу ньę пречíтал шíцку. То бýло уш і по полнóці. Но, йа ньę знам, сíну, же йáк бі ті мóгол пóйсц óталь на дрýгі швет. Прéчітал сом шíцку кньíшку, а ньę мóгол сом вічíтац ньічь. Альę тéраз ньę бешедýйме длýго, бо дóраз рáно бýдзе. Трéба польęгац спац. А на рáно, док поставáме, дóк ше фріштік зготýйę, та заш будзéме бешедóвац.

Польęгáльі спац; рáно поставáйу, стáрі пан óцец дóрас фріштік ріхта, а Йáнчі дóрас сцел пóйсц, дáльęй путóвац. Стáрі пан óцец му гутóрі: Чéкай, сíну, док ше нафріштікуйęме, та вец пóйдзеш. А éшчі і бешéді мáме. — Йáк ше нафріштіковáльі, тá му стáрі панóцец гутóрі: Знас цо, сíну, тéрас пóйдзеш до мойóго брáта, вóн уж двá сто рóкі панóцец, а йа éшчі льęм сто рóкі; пóйдзеш ґу ньóму, тá ше йóму порадзіш, мóже буц, жé вон вéцей зна, бó йę стáрші. Альę éшчік ці дам і йęден ручьньíчьок. Кęд даґдзе шéлньęш, áбо льęгньęш, полóжіш го ґу сéбе на прáві бок, тó ці бýдзе на пóмоц.

Ýжал вон ручьньíчьок от панóца, крáшньę ше отпітал і панонóві рýку побóчькал. Пан óцец го поблагослóвел, та с тім пóшол дáльęй до дрáгі путóвац. Ідзе, íдзе през дзень, ньę відзі ньічь, áньі валáла, áньі дайáку пýстару, з йęдні́м слóвом вам так пóвем, же ньę відзел ньічь. Уш ше пóчньę змéркац, та відзі нáпрес сéбе ньę дальęко, жé ше швіці швéтло. Тá ше понáгльа там; і до тéрас ше понáгльал, альę йак швéтло збáчел та éшчі бáржей. Дóйдзе ґý тей хíшкі, попáтрі на óблак, відзі, же прі стóльę йęден стáрі, шíві панóцец шéдзі, а с кньíшкі чíта. Тéльо вон там похоцкóвал кóло облáка, зáкукóвал, вéра йóго панóцец збáчел, тá му гутóрі: Кęт ші крестíйанска дýша, óбіц трí раз кóло хíжі на кольęнох, сáмі ці ше дзвéрі отвóрйа! Вон обíшол трí рас кóло хíжі на кольęнох тá ше му дзвéрі отворéльі. Пóшол нýка: Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáрі панóцец!

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну.

До́рас по́шол ґу паноцо́ві, та́ му ру́ку побо́чькал. Пано́цец ше му піта: Та цо́ це ту нагна́ло, сі́ну? Кęт ту слу́нко ньę зашві́ці, птіца ньę зальęці, ві́гор ньę заду́йę! Йа́ уж два́ сто ро́кі ту пано́цец, йа ньіґда ньіко́го е́шчі ньę ві́дзел.

Е, так і так, пано́цец ста́рі; ну́жда ме нагна́ла. Та́ сом пріішол ґу вам, да́ ме пораді́це, йа́к бі сом мо́гол по́йсц на дру́гі швет.

Ей, сі́ну, то барз дальęко. Альę бу́дземе па́тріц, льęм пе́рше бу́дземе вече́рац, бо знам, же ші гла́дні, кęг ші од ра́на ньę йę́дол.

Га ве́ра сом, пано́цец, гла́дні. Кęдбі сце мі ма́льі цо дац, да́цо йęсц, та́ бім ше найę́дол.

А йа́к бі ньę було, бу́дземе до́раз вече́рац, бо і йа е́шчі ньę вече́рал.

До́рас пано́цец пріньęше вече́ру, альę і то ньę може́ме по́весц, же цо було, цо ньę було, льęм сме так чіта́льі і чьу́льі от ста́ріх льу́дзох, же була до́бра вече́ра і же во́ньі ше до́бре найę́льі. Йа́к ше найę́дльі, пано́цец ста́рі у́жал кньі́шку: Но те́раз бу́дземе па́тріц. Кęд бі́сме мо́гльі найсц да́ґдзе у кньі́шкі, до́бре бі було! У́жал кньі́шку, отво́рел йу, та пре́у́ра́ца, чі́та, од йęдно́го до друго́го кра́йу гльęда. Но ньęт, фі́йам, а́льę мам е́шчі йę́дну кньі́шку, та бу́дземе па́тріц, кęд бі льęм ньę було у ге́у́тей да́ґдзе да́цо. У́жал дру́гу кньі́шку ста́рі пано́цец, преу́ра́ца і то́ту од йęдно́го кра́йу до дру́гого, чі́та, ньę може найсц ньічь. Но, ньęт, сі́ну, йа́ ці спомо́чіц ньę мо́жім. Льу́бел бі сом, да́ ці мо́жем спомо́чіц, а́льę кęд ньę мо́жем. Альę те́раз уж тре́ба спац, ньę ма́ме кęді уж длу́го бешедо́вац, бо до́раз ра́но бу́дзе, бу́дземе бешедо́вац на ра́но; до́к ше фрі́штік порі́хта, а мі бу́дземе бешедо́вац. Ра́но, кęт постава́йу, до́рас пано́цец рі́хта фрі́штік. А Йа́нчі ше збе́ре, та сце́ по́йсц да́льęй до дра́гі путо́вац. Ста́рі пано́цец му гуто́рі: Че́кай, сі́ну, до́к ше нафрі́штікуйę́ме, йа́ ці е́шчі цо́шка по́вем. Йа́к ше нафрі́штікова́льі, ста́рі пано́цец му гуто́рі: Но, знас цо, сі́ну? Те́рас по́йдзеш ґу мо́йому брато́ві, во́н уш трі сто ро́кі ту пано́цец; кęд бі льęм вон ньę́ знал, же йа́к біш мо́гол по́йсц на дру́гі швет, та́ ці дру́гі о́здаль ньі́хто ньę спомо́же. Йа с та́кім е́шчі ньę ро́бел, у́ж два́ сто ро́кі ту сом пано́цец. А вон ста́рші одо́мньę сто ро́кі, мо́же буц, же ше йо́му уш прітрафе́ло та́ке да́цо.

Йа́нчі ше зо́брал, та́ ше пу́шьчі до дра́гі путо́вац. Ста́рі пано́цец ше осе́тел, же́ му ньę дал ручьньі́чьок, ві́шол за́ ньім во́нка, пріво́лал го на́зад: Гі́бай, сі́ну, цо́шка сом ці за́бул дац.

Йа́нчі ше у́ра́цел на́зат, пано́цец му дал ручьньі́чьок: На, сі́ну, кęд да́ґдзе льę́гньęш, льęбо ше́дньęш отпочі́вац, поло́жіш го ґу се́бе на льі́ві бок, та́ ці бу́дзе на помоці.

Побóчькал папоцóві рýку, тá ше нýшьчел путóвац. Ідзе, íдзе през дзень, нье віджі ньічь. Кет ше змéркнье, віджі на дальеко óпрес сéбе, жé ше шьіці швéгло, тá ше попáгльа там. Кед дóшол там, попáтрі на óблак нýка до хіжі, віджі, жé там йéден стáрі панóцец і шіві шéдзі прі стóлье, а чіта с кньішкі. Тéльо воп там пóхоцковал, па óблак закукóвал, же вéра його панóцец осéтел. Тá ше óзвал панóцец: Кет ші крестійáнска дýша, óбіц трí рас кóло хіжі на кольéнох, сáмі ці ше дзвéрі отвóрйа! Воп кльекнул, обíшол трí рас кóло хіжі наклькáні і дзвéрі ше му отворéльі. Вóшол нýка: Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáрі панóцец.

Дай Бóже і тéбе, мой сíну!

Пóшол ґу панопóві, тá му рýку побóчькал. Панóцец ше му піга: Та цó це ту пагнáло, кет ту слýнко нье зашвіці, птíца ньійáка нье зальеці, áньі вíгрік нье задýйе.

Е, так і так; нýжда ме пагнáла. Тá сом прíшол ґý вам, дá ме порадзіце, йаґ бі сом мóгол пойсц па дрýгі швет.

Е, сíну, то барз дальеко. Алье бýдземе пáтріц. Льем же пéрше бýдземе вечéрац.

Прінесше стáрі панóцец вéчеру, пошедáйу вечéрац, вечéра бýла дóбра, льем же мí нье знáме, же цó, льем тéльо можéме пóвесц, же бýла дóбра, бó сме так чьýльі от стáріх льýдзох. Кéг ше павечерáльі, ўжал стáрі панóцец кньішку: Но, тéраз бýдземе глєдац. Пóчньє обрáцац стáрі панóцец кньішку от пéрву до остáтку, шіцко пречíтал. Но ньет, сíну, ў тей кньішкі сом нье нáшол ньічь. Алье мáм йа éшчі йéдну кньішку, бýдземе у гéўтей пáтріц, кед жебі сме льем там дáцо нье нáшльі, бо ў тей ньіт! Вéжнье панóцец дрýгу кньішку, так íсце і тóту попреўрáца од йедпóго крáйу до другóго, шіцко йу пречíтал. Но ньéт, сíну, áньі ў тей. Нье нáшол сом áпьі тý ньічь. Йá ці чьéшко мóжем спомóчіц. Алье мам йа éшчі йедну кньішку, та кеджебíсме льем там дáцо нье нáшльі, бó с тіх двох уж нье мáме хáсну. Ўжал панóцец трéцу кньішку, і тóту так íсце попреўрáцал і пречíтал óтпрец до остáтку. Но, ньет, сíну. Йа ці спомóчіц нье мóжем. Алье тéрас польеґáйме спац, бо дóраз рáно бýдзе, ўж йе по полнóці. Польеґáме, на рáно поставáме, та бýдземе лáкус бешедóвац, дóк ше фрíштік зготýйе! Польеґáльі, нье вéльо спáльі, дóраз дзень бул. Пóставáйу, дóрас стáрі панóцец пáтрі, же цо скóрей, да готóві фрíштік. Алье Йáнчі ше зóбрал, сцел пóйсц, бо вóп бі бул уж барз íшол нá тот швет. Стáрі панóцец му гутóрі: Чéкай, сíну, дóк ше пафріштікуйéме! Йáк ше пафріштіковáльі, стáрі панóцец му гутóрі: Знас цó, сíну? Йá ці спомóчіц нье мóжем; рáдабім, áлье ньé мож. Алье на, дáм ці йéден ручьньічьок, гó льем ці с тім помóжем, кед нье з íншім. Кед дáґдзе шéдньеш, áбо льéгньеш отпочíвац, положíш го сéбе по кóнцу глáві.

Ўжал Йанчі ручьнычьок, побочька паноцові руку, отпітал ше од нього крашньє, та ше пушьчел до драгі путовац заш дальєй. Ідзе да спол дньа, дойдзе ґу йєдней воді, альє кєт скєла праве пошла с тогс крайу на геўгот. Цо будзе робіц? През воду ньє може прейсц, та себе подумал, же льєгньє отночівац. Положі ручьнычьок, цо достал от першого паноца ґу себе на праві бок, ўжал другі ручьнычьок, цо достал од другого паноца, положел го ґу себе на льіві бок, а цо достал от трецого паноца ручьнычьок, положел го себе по концу главі, та льєгнул; ньє длуго льєжал, дораз заспал. Кєт ше обудзі, а прі ньім такі трі жвірі велькі, же вон такі ешчі ньіґда ньє відзел, откєлі вон жійє. Ньє шме ше аньі рушіц, бо себе думал, же кєт ше руші, та го дораз ростаргайу, або і жедза. Льєжі вон да с фертальь годзіні, та себе дума: Шіцко мі йєдно, рас станує мушім, льєжіц ту ўже ньє будзем. Отшмельєл ше та станьє. Відзі вон, же йєдному на чьольє напісано: Ваньігора, а другому Дальєковідзі, а трецому Дальєкочьуйє. Кадзі вон ше рушел, воньі за ньім. Отшмельєл вон ше, ньє бал ше од ньіх. Прішло му до розума, же то с тіх ручьньічькох, цо му паноцове дальі. І так му гварельі, же то йому будзе на помоц. Кадзі вон ходзел, воньі го ўше провадзельі. Прідзе скєла на тот бок, прівезла льўдзох, альє назад ньєма ньікого весц, льєм Йанчі сам стойі зо свойіма жвірамі. Ішол бі нука до скєлі, да го превежу, альє го ньє сцу; його бі уж льєм преньєсльі, йак і другіх льўдзох, альє ше барз бальі од його жвірох. Альє вон йім гуторел, же най воньі ше ньє бойа, ша воньі ньє рушайу ньікого. І ўжальі його до чайкі і його трі жвірі, та го превезльі на геўтот бок. Вон ше йім пітал, же цо йє длужен, а воньі ньє сцельі од нього ньічь, бальі ше, же кєд буду пітац пеньєжі, та йіх да ростаргац тим жвіром. Ідзе дальєй, а жвірі зоз ньім. Дойду до йєдного валалу, уж було вечьар, та вон ше пітал там на ноц до йєдней хішкі так на край валальє. Прійальі го на ноц, дальі му і вечеру. Кєт ше навечерал, польєгальі спац, а рано кєт поставальі, та му гуторельі, же вон ше там може ў ньіх претрімовац два дньі, трі дньі. І вон там бул. Подумал себе, же ньє будзе дома льєжіц; знал добре штрельац, пошол до льєса на лові зо свойіма жвірамі. Там вон два дньі, трі дньі, та му гуторйа там, дзе ше претрімовал, же най вон ше там ожеіньі, най вежме йіх дзіўку. А вон гварел, же ньє дзба. Так себе подумал: Уш і так ньє пойдзем на другі швет, та ньє будзем больонґовац! Но, будзе вон там. Альє гат дорас ше ньє прішагльі. А ґу тей дзіўкі ходзел тот у жельєней бунді: то бул йєй фрайєр. Ходзі вон на лові зо свойіма жвірамі, раз йому його млода гуторі, жебі вон ньє ведол псі вонка зо собу. А вон ньє охабі. Вечьар заш йу научел тот у жельєней бунді, же да му нове, най жвірі дома охабі. Прідзе вечьар дому, льєгньє спац,

ráно заш на лóві; ньęма іншакей робóті. Вóна му заш гутóрі, най ньę вéдзе за сóбу жвірі. Вóн ше погньівал, озáбел жвірі дóма. Кęт пóйдзе на дрáгу, жвірі ше віґрабу на капýру, поламáльі капýру. Заш льęм пóшльі зá ньім. Вéчьар прíдзе дóму, а тóту дзíўку заш наýчел тот у жельęней бýнді, же дá му пóве, нáй вон йіх зáўре до тóго хльíва, а вон вéцка прíдзе, тот у жельęней бýнді, та навóші кáменьа на йęден ват наокóло кóло хльíва, а на дзвéрі нá два вáга. Заш вóна йóму гутóрі ráно, кęт вон сце íсц на лóві: Удьан, чловéче, ньę бер тóті жвірі зо сóбу, нáй ше ньę гáньбім за тéбе од льýдзох, же ту хóдзіш, йак дайáкі збóйньік. Вóн ше заш погньівал, тá йęй гвáрел, же нáй йіх зáўре до хíжі. А вóна му гварéла, же ньę трéба йіх до хíжі зáўрец, áльę нáй йіх зáўре до тóго подлóго хльíва. Вóн йіх одвéдол до тóго хльíва, а сам пóшол на лóві. Дьáбол прíшол, нанóшел на йęден ват шíріну камéньа кóло хльíва, а ґу дзвéром нá два вáга, та сéбе дýма: Но, тéраз го скóнчім. Жвірі óталь ньę віду, бо сом йіх заправел дóбре, а йа йóго ýлапім у льęше, тá го звéршім! Пýшчі ше дьáбол до льęса. Кęд йę уж ньęдальęко од Йáнчійа, Дальęковідзі гутóрі гéўтім двом: Пóме, бо ýж йę ньęдальęко! Тá ше ýдерел до дзвéрох. То ньічь ньę кóшта. На — Дальęкочьýйę заш так гутóрел: Пóме, бо уж йóйчі наш ґáзда! Ýдері ше до дзвéрох, ньічь ньę кóшта. Дальęковідзі заш гутóрі: Пóме, бо дóраз го ýлапі, ýж йę прí ньім. Тéді ше ýдéрі Вáньігóра до дзвéрох! Так віваљел тóті дзвéрі і тóто камéньę, йак даньíґда там ньę бýло. Тéді вібéгньу шіцкі трі. Йáнчі ше прáве гóре віґрáбал на йęден дуб, а тот у жельęней бýнді, спéл го за нóгу спáгнуц дóлу, тá ше нацагóвал; кęд жвірі добéгльі, ýлапéльі тóго у жельęней бýнді, тáк го росталгáльі, же з ньóго áньі фудáмент ньę óстал. Ешчік дзе і креў кáпла з ньóго, шíцко віпальовáльі з óгньом, жéбі ньíхто ньę страдал вéцей.

Йáнчі зíшол дóлу з дрéва. Пóйдзе на квáртель там, дзé ше мал ожéньіц, пóзабівал йіх шíцкіх, жé го тек спéльі оклáмац і зньęсц с тóго швéта. Та зóбрал вец свóйо шмáті, бýдзе путóвац дáльęй. Надýмал заш тáмаль пойсц нáзад ґý тім панóцом. Йáк го превéзльі прес тóту вóду, зáш там льęгнул отпочíвац. Вéра вон зáспал. Кęг ше обýдзі, а прí ньім ньęт жвірі, áльę ручьньíчькі. Зóбрал тóгі ручьньíчькі, та íдзе. Пóйдзе ґу тóму найстаршóму панóцові: Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáрі панóцец.

Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Та уш ше шí наўрáцел нáзат?

Ша уш, стáрі панóцец. Уш сом звéршел геўтóго у жельęней бýнді, та пóйдзем нáзад.

Но, кęг ші йóго звéршел, тá ші і мньę вікýпел. Тéраз мі ту вíкоп йęден гроп, тá ме похóваш.

Йáнчі вікóпал гроп, панóцец кльęкнул ґу грóбу, тá ше мóдльęл, а Йáнчійові гутóрел, же нáй го ýдері з мотíку по глáві, вон спáдньę

до гроба, та най го там загребе. Йанчі ньє сце. Та дзе бі йа вас забіл, кед ві ньє тельо помоглы, же ше ньє мушім бац от того шмердзацого дьабла.

Кет ті ньє ньє спеш забіц, кльекны ті ґу гробу, йа тебе забійем. Йеден мушіме льегнуц до гроба.

Йанчі себе подумал: Волым йа дакого, йак мнье лахто. Ужал мотіку, удерел панопа зоз вьу по гласі. Панойец спаднул до гроба, Йанчі го загребал, та ідзе дальей. Пойдзе ґу другому панопові і зос тім так зробел, йак і з геуґім. І того крашнье поховал, та ідзе дальей. Пойдзе ґу трецому панопові і тог му так ісце гуторі, йаґод му і геуті двоме гуторелы. І с тім так вробел, йаґод і з геуґіма, та ідзе дальей. Ідзе, ідзе през дзень, кет ше змерка, віцзі ньє далеко опрес себе йеден сувачь. Пойдзе там, та ше піта, же чібі го ньє прійалы на ноц. Ба йако, чьом бі ньє? Пошол нука, далы му вечеру, та ше му пітайу, же йак вон там пошол? І вон йім гуторел, же йак вон там пошол, цо го там нагнало. Та ше йім пітал, же чібі воны ньє зналы, йак бі вон мо́гол пріcц вазад на тот швет. Мінар му гуторі: Бо йа знам. Йест ту йедна ґрік-маґаріца, ныйак себе ньє голна дзеці отховац; уше такі чьас, кед вона ма малі, прідзе огньані діжьдж та йіх спалы. Та кед біш йіх могол очьувац от того діжьджьу огньаного, жебі йіх ньє спальел, та кед бі це льем вона ньє віньесла, другі ныхто.

Йанчі му гуторі: Айакже йа йіх знам очьувац од огньаного діжьджьу?

Мінар му гуторі: Йест ту дванац біволі, та зоз ных забі да с шейсц-седем, тоті скорі вісуш, а йа уж знам, кеді ма пріcц тот огньані діждж та ці повем, а ті вецка віносіш тоті скорі горе, та покладзеш над гныздо, жебі йіх тот огень ныйак ньє лапал.

Забіл вон біволі, вісушел тоті скорі. Кед му мінар поведол, же уш прідзе огньані діжьдж, а вон скорі крашнье поношел горе, та йіх покладол і на верх гныздa і коло гныздa і шеднул под ных. Пришол огньані діжьдж, ньє спальел ґрік-маґарчьата. Прідзе мац йім дому, йак огньані діжьдж прешол, та ше йім барз зрадовала, же йіх огньані діжьдж ньє спальел. І пітала ше йім, же хто йіх очьувал? А воны гварелы, же ныхто. А вона йім гварі: Но, ныхто, повецце мі, хто вас очьувал, бо кед ньє повеце, та вас пойем.

Пошол тадзі до віходу.

А вона зльегла, пошла го глье́дац. Паре на ват воздух, а на йеден ват жем. Ньет, ньє нашла го. Прідзе назат, та йім гуторі: Повецце мі, дзе йе, бо вас дорас пойем.

Пошол тадзі до віходу.

Во́на зльє̨тньє̨, па́ре на́ два ва́та во́здух, а на́ два ва́та жем. Ньє̨ на́шла го. Прі́дзе на́зад, а́льє̨ нагньіва́на: Но те́рас ке̨д мі ньє̨ пове́це, дзе йе̨́, до́раз вас по́йе̨м.

По́шол та́дзі до пола́дньа.

Во́на зльє̨тньє̨, па́ре на́ трі ва́та во́здух, а на́ трі ва́та жем. Ньє̨ на́шла го. Прі́дзе на́зад: Но те́рас ке̨д мі ньє̨ пове́це, дзе́ йе̨, та́кой вас по́йе̨м.

По́шол та́дзі до сіве́ру.

Во́на па́ре на штı́рі ва́та жем і на штı́рі ва́та во́здух. Ньє̨ на́шла го. Прі́дзе на́зат, та́ ше на́ ньіх на́дзі, же чьо́м йу так спреведа́йу. Те́раз вас по́йе̨м шіцкі, ке̨́д мі ньє̨ пове́це, же дзе йе̨́.

А во́ньі гваре́льі, же ту́ йе̨ под на́мі.

Да́йце го, на́й го ві́дзім.

Во́ньі го віньа́льі спот се́бе, а во́на го до́раз льі́ґла. Ґрік-маґарчьа́та барс почьа́льі пла́кац, а во́на ше йім пі́та: Озда вам жаль за́ ньім?

А во́ньі йе̨й гваре́льі: Та ве́ра нам жаль, бо́ сце се́бе ньі́ґда дзе́ці ньє̨ мо́гльі отхо́вац, ўше вам огньа́ні дı́жьджь спа́льє̨л, а те́раз вон нас очьу́вал і охра́чье̨л нас од огньано́го дı́жьджьу, а ві го же́дльі. Та́ нам за́ то барз ве́лькі жаль.

Во́на го до́раз віблью̆ўла. Вон і́шче се́дем рас кра́сші бул те́раз, йак прет тім. Та́ ше му пі́та, же цо́ вон жа́да за то́то, цо́ йе̨й дзе́ці очьу́вал од огньано́го дı́жьджьу.

Йа́ бі жа́дал, во́н йе̨й отпове́да, ке̨́д бі с то́го мо́гло буц да́цо, да ті́ мньє̨ віньє̨́шеш на дру́гі швет.

Ей, члове́че, то ба́рз дальє̨́ко. Альє̨ будзе́ме пробо́вац. Дзе то́ті біво́лі, цо́ ші позабі́вал?

А ту су ньє̨дальє̨́ко прі́ тім сува́чьу.

Но, ідз, та́ йіх по́нош ту, ше́йсц і шейсц ако́ві во́ді. Ше́йсц біво́лі мі поло́жіш на йе̨́дно крі́дло, на пра́ве, а шейсц ако́ві во́ді на дру́ге крі́дло, на льі́ве. А ті ше́дньє̨ш до стре́тку.

Поца́гал вон йіх йа́кошік чье́шко, то́ті біво́лі і порі́хтал шейсц ако́ві во́ді. Йак шіцко бу́ло гото́ве, а во́на му гуто́рі: Ке̨́т ше огльа́дньє̨м на пра́ві бок, та ўше мі дрі́льє̨ш йе̨дно́го біво́ла до пі́скох, а ке̨́т ше огльа́дньє̨м на льі́ві бок, ўше мі усі́пеш йе̨́ден а́коў во́ді! Скла́дол вон на́ ньу шіцко, йак во́на му росказа́ла. І йо́му да́ла драгоці́ні ка́мень до у́стох, же́бі го па́ра ньє̨ задаве́ла. Ше́дньє̨ на́ ньу, во́на з ньім зльє̨́тньє̨, та і́дзе. Ке̨́т ше огльа́дньє̨ на пра́ві бок, во́н йе̨й дрі́льі йе̨дного біво́ла до пі́скох. Ке̨́т ше огльа́дньє̨ на льі́ві бок, ўше йе̨й усі́пе̨ йе̨́ден а́коў во́ді до пі́скох. Іду. Уш су ньєдальє̨́ко кра́йу, ньє̨т а́ньі ме́са, а́ньі во́ді. Огльада во́на ше, цо́ на йе̨́ден бок, цо на дру́гі бок,

а вóн йęй ньę дáва ньічь, бо кęд уж ньęт. Цó вон надýмал? Одрéзал сцéгна йęден фáлат. Кęд вóна ше оглья́дла, а вóн йęй рýцел то до піскох. І вóна с тім вішла на тот швет. Зльęтла з ньім дóлу, вóн з ньęй зішол, а вóна ше му піта: Откаль то бýло мéсо, цó ші мі тéраз на остáтку рýцел?

А вон йęй гутóрел, же остáло éшчі йęден фáлат.

А, йá, то ньę остáло, то ньę з бівóла бýло, бó то барз бýло дóбре, слáтке.

А вон йęй гутóрел: Та óталь зо сцéгна сом одрéзал.

Ейньę, дá йа то знáла, жé то тáке дóбре мéсо с человéка, йá бі бýла це жéдла. Тéді ше пріші́льęла тá му казáла дзвíгнуц ґáчі. Вон дзвíгнул, а вóна му віблььýла тóто мéсо там, óткаль го отрéзал. Так пріро́сло, ньіхто бі бул то ньę повéдол, жé то бýло одрезáне. Тáм ше отпітáльі йęдно од другóго. Вон йęй дзекóвал, жé го віньęсла нá тот швет, а вóна дзéковала йóму, же йęй двéці очьýвал. Тáк ше розі́шльі. Йáнчі прі́шол дóму, óцец-мац помáрльі, брáца ґаздáшак розрунтовáльі, та заш бýльі худóбні, йáґот і прéт тім. Дáрмо ше Йáнчі трýдзел, хóдзел, гóре дóлу слýжел, похóдзел і по дрýгім швéце, прі́шол нáзад, ньíчього ньę нáшол і млóда ше му одáла за другóго. Заш вон льęм мýшел остац леґíньом. Та жíльі йак худóбні льýдзе, мóже буц, же і ньęшка жíйу, кęд ньę помáрльі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

В сю казку входить чотири головні мотиви, що приходять також в инших казках із меншими або більшими змінами, а то: 1) Служба у такого господаря, що в разї недодержаня умови видирає слузї шкіряні пояси з плечий. 2) Ріжок, із якого висипаєть ся багато товару. 3) Сильні звірі, що приходять свойому панови в тяжких хвилях із помічю. 4) Ґриф, що виносить героя з тамтого на сей світ.

Паралелї: E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 162—174, ч. 15.

До мотиву про шкіряні пояси: I. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, I, ч. 11 і 34. — H. Pröhle, Märchen für die Jugend, ч. 16. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 261—263, ч. 45; ст. 326—329, ч. 2; ст. 436—437, ч. 40.

До мотиву про ріжок: M. Kremnitz, Rumän. Märchen, ч. 13.

До мотиву про сильних звірів: I. Haltrich, Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen, ч. 24 і 36. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, ч. 24.

До мотиву про ґрифа: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ч. 16. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 546 і 561 (увага). — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, II, ч. 52. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ч. 61.

4. Три брати і ціл́юща та молодильна масть.

Бу́л раз йе̨ден краль, а то та́кі бул краль, йе̨дно о́ко му ше у̂ше шмейа́ло, а дру́ге о́ко му у̂ше плака́ло. Ма́л вон і трох сінох, дру́гого ныкóго, бó му жéна умáрла. Йóго сінóве ше у̂ше зґварйáлы, же чьóм йіх оцóві йе̨дно óко плáче, а дру́ге ше у̂ше шмéйе̨. Догварéлы вóны ше, да вóны ше опітáйу оцóві. А у̂ ных тáкі зáкон бул: Йе̨ден дзень йе̨ден слу́жел оцóві, дру́гі дзень дру́гі слу́жел оцóві, а трéці дзень трéці слу́жел оцóві. Рáно ке̨д óцец стáнул, мáлы му óдньęсц вóді на умівáньę і кáфу на фрíштік. Пóйдзе нáйстарші сін ну́ка ґу оцóві, óдньęше оцóві вóду на умівáньę і кáфу на фрíштік. Поздрáу̂ка оцóві: Дáй Бóже дóбре рáно, áпо! Полóжі му вóду на умівáньę на кáрсцель, а кáфу нá стол; а óцец му у̂рáці: Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Вон стáньę ґу дзвéром, тá ше піта оцóві: Апо, повéцце ві мньę, чьом вáше óко йе̨дно у̂ше плáче, а дру́ге ше у̂ше шмéйе̨?

Оцец у̂жал вéлькі нóж, тáк дó ньго ру́цел, же нош прéшол през дзвéрі, кóньęц вóнка; дá го так залáпел зóс тім нóжом, тá бі бул го прéбіл кріжом. Альę йак вон відзел, же óцец нож бéре, вóн ше у̂лáпел за кльáмку; ке̨д óцец нож сцел дó ньго ру́ціц, вімáхнул ше, жé го ру́ці, тот вібéгнул вóнка. Ке̨т пóйдзе вóнка, пітáйу ше му брáца: Та цó ці гутóрел óцец?

А вóн йім гутóрел: Пóйдзеце ві йу́тре дайе̨ден, будзéце ше пітац, тá вам пóве.

Дру́гі дзень пóйдзе стрéдны. Однье̨ше оцóві вóду на умівáньę, пóлóжі на карсель, а кáфу на фрíштік нá стол. Стáньę ґу дзвéром, у̂лáпі ше за кльáнку, тá ше піта оцóві: Апо, чьом вáшо óко йе̨дно у̂ше плáче, а дру́ге ше у̂ше шмéйе̨?

Оцец у̂жал заш вéлькі нож, та дó ньго ру́цел, áльę го ньę зáрвал, бо і тот вібéгнул. Тот нóш так вóшол до дзвéрох, жé му кóньęц кріжом прéшол. Відзе вóнка, пітáйу ше му брáца: Та цó ці гутóрел óцец?

А вóн йім гутóрі: Ті́ уж бул, та ті знаш, а вон йу́тре пóйдзе та і йóму óцец пóве.

А тóго наймлатшóго трімáлы так, йак за шальęнóго. Піта ше йім тот наймлáтші, же дá му повéдза, цó йім óцец гутóрел. Пóйдзеш ті на йу́тре, та ці пóве.

Пойдзе вон, одньęше рано оцові воді на умівáньę і кáфу на фріштік. Пойдзе до хіжі: Дай Боже добре рáно, áпо.

Дай Боже і тебе, мой сіну.

Положел воду на кáрсель і кáфу нá стол, на фріштік. Вон пошол ґу дзвéром, тá ше піта оцові: Апо, повéцце ві мньé, чьом вáшо óко йęдно ўше плáче, а йęдно ўше ше шмéйę?

А óцец ўжал нож, та дó ньго рýцел; вон вібéгнул вóнка. Нош так вóшол до дзвéрох кріжом през дзвéрі на пóлі! Вон вóшол нýка, нóж віньал, пофсцéрал го, одньęсол та положел нá стол. Пойдзе ґу дзвéром, стáньę і зáш ше піта оцові: Апо, чьóм вáшо óко йęдно ўше плáче, а йęдно ше шмéйę?

Вон зáш ўжал нож, та дó ньго рýцел так, аш по черéнка вóшол до дзвéрох. Альę го ньę зáрвал, бо вон зáш вібéгнул вóнка. Заш вóшол нýка, нож віньал і пофсцéрал, положел заш оцові нá стол. Стáньę ґу дзвéром, зáш ше піта оцові: Апо, чьом вáшо óко йęдно ўше плáче, а йęдно ше ўше шмéйę?

Но, кęдбіш так льубел знац, тá ці пóвем: Зá то ше мі йęдно óко ўше шмéйę, же мáм трох сінох, а дрýге зá то ўше плáче, же с трох сінох áньі йęден ньę йўнак. Дá сце дайęден йўнак, а дá мі пріньęшéце тóго тáшька златóго, дá мі зашпíва, тá бім дóраз одмлáднул.

Тот вішол вóнка, тá ше хвáльі пред геўтíма, гутóрі йім: Тéраз ві мньę повéцце, же цо вам óцец гутóрел. А вóньі ньічь. Ньę гутóрел вам ньічь. Ві ньę члóвек áньі йęден, кęд вам óцец ньę гутóрел. Мньę гутóрел, а ві мньę за шальęнóго трімáце. Пітáйу ше му гéўті двóме: Та цó ці гутóрел óцец?

Тó мі гутóрел: Зá то шé му шмéйę йęдно óко ўше, же ма трох сінох, а дрýге зá то му плáче ўше, же с трох сінох áньі йęден ньę йўнак. Альę дáсме дайęден йўнак, да пріньęшéме тáшька златóго, да зашпíва оцові, тá бі дóраз одмлáднул.

Нáйстаршi гвáрі: Но, пóйдзем йа! Пóшол ґу оцові, тá му гутóрі: Апо, пóйдзем йá вам по златóго тáшька.

Ньé іц, сіну, тá ті то ньę пріньęшеш, бó ші ньę йўнак.

Вон пóйдзе. Дáл му óцец пеньęжі на дрáгу тéльо, жéбі мал досц. Шéднул на кóньа та íдзе. Ідзе од рáна до вечьéра, ўш ше змéркло, кęд дóшол ґу йęдней чьáрді. Надýмал вон, же бýдзе там ноцóвац. Вóшол нýка, вімéньęл квáртель за кóньа, кóньа накáрміц дóбре і очíсціц, а сам пóшол до кáрчьмі, тáм ше картáльі. Дóраз вон сéбе пітал вечéру. Йáк ше навечéрал, волáйу го гéўті, да вóн ше íдзе з ньíма кáртац. А вóн ше ньę барз одньíмал, бо льęдво чéкал дá го волáйу. Шéднул вон дóраз ґý ньім, тá ше кáрта. Ньę прéшло два-трі гóдзін, прекáртал шіцкі пеньęжі і кóньа і сéрсан і сáм ше прекáртал. Тéрас там мýші

слу̂жіц, док ньѐ наслу̂жі то́ті пеньѐжі, цо́ йѐ длу̂жен. Чека́йу його до́му до ро́ка, ньѐт го. Кѐд рок пре́шол, по́йдзе стре́дны сін ґу оцо́ві: Апо, йа́ вам по́йдзем по та́шька злато́го, бо уж брат ньѐ прі́дзе до́му. Мушѐлы го даґдзе за́біц. Та йа́ по́йдзем і по та́шька і його погльѐдац, кѐд бі сом го мо́гол найсц.

Оцец му гуто́рі: Ньѐ іц, сі́ну; кѐд ге́у̂гот ска́пал, го' льѐм ті о́стань.

Вон по́йдзе.

Но кѐт по́йдзеш, та льѐм ідз.

Да́л му о́цец пеньѐжі на дра́гу, кѐльо му льѐм тре́ба. Ше́дньѐ на ко́ньа та і́дзе. Кѐд ве́чьар, зме́рка ше і вон до́шол ґу тей чьа́рді. Наду̂мал се́бе, да вон там ноцу̂йѐ. На́гнал пука с ко́ньом до дво́ра; пі́га ше, же чі мо́же вон там преноцо́вац і чі му бу̂дзе мац хто ко́ньа нака́рміц. Та́м му отпове́длы, же бу̂дзе. Мо́же там преноцо́вац. До́раз од ньо́го ко́ньа у̂жа́лы, о́дведлы до хлы́іва, а во́н по́шол до ка́рчьмі. До́рас се́бе пі́тал вечѐру. Там ше карта́лы прі сто́льѐ. Кѐд вон ше наве-чѐрал, вола́йу го то́ті, да во́н ше з ны́іма ка́рта. А во́н ше ньѐ барз одны́імал, бо льѐдво чѐкал, да́ го запіта́йу. Ше́днул ґу̂ ны́ім, та́ ше ка́рта. Ньѐ пре́шло два́-трі го́дзін, прека́ртал ші́цко пеньѐжі і ко́ньа і се́рсан, е́шчі і са́м ше прека́ртал. За́ трі ро́кі ма́ там слу̂жіц. Пре́йдзе рок, на́ймлатші сін по́йдзе ґу оцо́ві, бу̂ло му ме́но Йа́нчі: Апо, по́йдзем йа́ вам по злато́го та́шька, бо уж з ва́шіх сі́нох а́ны з йѐдного ныічь зос ста́ршіх. То́ті ньѐ прі́ду на́зад ныі́ґда. Та йа́ по́йдзем і по та́шька і йіх, кѐд бім мо́гол, погльѐдац.

Оцец пла́че, же да ньѐ і́дзе; ге́у̂ті по́шлы, ныі́ґда ше на́зад ньѐ у̂рацѐлы, е́шчі і ті по́йдзеш одо́ мньѐ, та хто́ ме бу̂дзе допа́трац до́ма?

Вон по́йдзе. Дал і то́му о́цец пеньѐжі на дра́гу, жѐбі мал досц. Збѐре ше Йа́нчі, ше́дньѐ на ко́ньа та́ і́дзе. До́йдзе і вон ґу̂ тей ка́рчьмі; пра́ве бул ве́чьар; а́льѐ так се́бе поду̂мал, же на чьа́рді на та́кім ме́сце у̂ше йѐст льу̂дзе у̂шелыі́йа́кі; та́ то льѐпше бу̂дзе, кѐт вон по́йдзе да́льѐй. Пѐршу ноц ньѐ му̂ші спац, бу̂дзе у̂ше путо́вац! По́йдзе за чьа́рду, сці́снул ко́ньа та і́дзе до ра́на у̂ше. Кѐд ра́но, до́шол до йѐдно́го льѐса. Там бу̂ла йѐдна ро́у̂ка у̂ тім льѐше. Ро́у̂ка ше му пі́га: Дзе по́йдзеш, Йа́нчі кра́льоу̂?

Йа́нчі ше огльа́дньѐ, ньѐ ві́дзі ныіко́го. Заш і́дзе да́льѐй. Ро́у̂ка заш на́ ньго скрі́чі: Дзе і́дзеш, Йа́нчі кра́льоу̂?

Йа́нчі ста́ньѐ, та́ ше огльа́да, та се́бе ду̂ма: О Бо́же, хто на́ мньѐ крі́чі, кѐд ныіко́го ньѐ ві́дзім? За́ш ше ру̂ші да́льѐй. Ро́у̂ка заш на́ ньго скрі́чі: Голт, стой, Йа́нчі кра́льоу̂. По́ведз мі, дзе і́дзеш?

Ідзем до Черве́ного кра́чьа по зла́того та́шька оцо́ві прі́ньѐсц, да́ му зашпі́ва, та́ бі одмла́днул, бо йѐ уж ба́рс ста́рі.

Но, пóйдзем і йа с тóбу. Пўш твойóго кóньа пасц, ту йęст пáші досц, тá най пáше, а ті шéдны нá мньę, бо то ті ныґда ньę схóдзіш на твóйім коньóві.

Йáнчі пўшьчел свойóго кóньа, шéднул на рóўку, рóўка раз-двá рас пéрдньę, двá рас, трí рас поскóчі, ўж йę там. Стáньу под варóшом, рóўка му гутóрі: Знáс цо, Йáнчі? Ті тéрас пóйдзеш до крáльа ше пойęднац слўжіц. Прáве йім трéба йęднóго ґў тім тáшьком, цó йіх бўдзе кáрміц, тá це пойęднáйу; ньę бўдзеш мац іншáку робóту, льęм тóті тáшькі кáрміц, а ў нóці на двáнац гóдзін зньęйęш тóту клыі́тку, цо бўдзе ў ньęй тот злáті тáшьчьок і клыі́тка злáта.

Пóшол Йáнчі вўка до варóшу. Пóйдзе до цáра, тá ше піта, чі йім ньę трéба слўгу. А йóму гварéлы, же йім трéба прáве ґу тáшьком, бó ше йім так віды, йак дá вон тот мáйстор от тáшькох. А вон гвáрел, же вон ўше прі тáшькох бул. Пойęднáлы го дóраз. Кáрмі вон тóті тáшькі од рáна до вечьáра; ўше йім нóші йęсц і вóді піц. Кęд двáнац гóдзін ўдéрі ў нóці, вон стáньę, áны сéбе ньe зашвíцел, жéбі го ньę осетéлы, льęм так íдзе ґу клыі́ткі, знал дóбре, дзе стóйі. Ўжал клыі́тку, сцел з ньу віщ вóнка, тáшьчьок зўрéшчел, дóраз го ўлапáлы: Голт, стой. Ті крáднуц сцел злáтого тáшька.

А вóн гвáрел, же ньę. Йа ньę сцел укрáднуц, йá го льęм сцел óдньęсц мойóму оцóві, бо йę барс стáрі та дá му зашпíва, тá бі óзда одмлáднул.

Но, кęт ші го оцóві сцел óдньęсц, та ідз нам пріньęш тóго кóньа, цо у хмáрох льęта, от Чьáрного крáльа, та вéцка ці дáме тáшька, а кęд ньę пóйдзеш, тá ці ше глáва здéйме.

Но, пóйдзе вон вóнка ґу рóўкі, рóўка ше му піта: Та йáґже, Йáнчі, ньęг тáшька?

Ньęт вéра; сцéл сóм го пріньęсц, тá ме ўлапéлы, та тéраз мўшíме пóйсц до Чьáрного крáльа пріньęсц тóго кóньа, цо аж до хмáрох льęта; кęд йім пріньęшéме тóго татóша, дáйу нам тáшька.

Но дóбре, рóўка му гутóрі, льęм шéдай нá мньę, а пóме.

Рóўка двá рас, трí рас пéрдньę, трí рас, штíрі рас поскóчі — ўж йę там. Но, Йáнчі, тéрас пóйдзеш до крáльа, тá ше пойęднаш ґу тóму коньóві, тéрас тáкой йім трéба чловéка. Кęт це бўду йęднац, á ті пóвец, жé ті тáкой прі тáкіх кóньох бул. Кęд бўдзе ў нóці двáнац гóдзін, тá го крáшньę вівéдзеш вóнка та тáм нá ньго зубáдло полóжіш, а вéцка так шéдньęш нá ньго, та прíдзеш ту.

Пóшол Йáнчі, піта ше у крáльа, чі йім ньę трéба кочíша. Царíца му гутóрі, же трéба, áльę чекáйце дáкус, док пóйдзем по крáльа. Пóшла по крáльа і краль прíшол. Дай Бóже дóбрі дзень, крáльу найашньęйші!

Дай Боже і тебе, мой сіну. Но, цо там нове, чловече?

Та чьул сом, жебі кральові наййашньейшому требало йеднего кочіша, а мньє терас праве мешац вішол, та кед бі вам требало, та бім прішол.

Краль му гуторі: Добре, добре сіну. Праве нам треба йеднего ґуташошові, та кетже сцеш служіц, можеш остац.

Пойедналі воні ше фрішко, карміі вон того коньа, чеше, кефуйе, чісці, кед вечьар, льегньє спац, альє ньє шмел спац, жебі длуго ньє остал. Кед дванац годзін прешло, вон одйазал коньа, зубадло положел на ньго у хльіве, конь зреготал, йак го віведол на двор, дораз го ўлапелы: Голт, стой! Ті сцел того коньа украднуц?

Ньє сцел сом го, йа го льєм сцел одвесц до Червеного кральа. Та ше му там шіцко вініторалі, же начь, а вон йім шіцко погуторел, же йака робота. Воны му гварелі, же му дайу коньа, кет прінєше зо Седморацкей жемі дзіўку кральову йому за жену. Кед ньє прінєше за осем днї, та му главу зньейу.

Пошол вон вонка ґу роўкі, роўка ше му піга: Но, цо там, Йанчі, ньєт коньа?

Ньєт вера, роўко; йа го сцел вівесц, зазубадлал сом го у хльіве, кет сом віведол на двор, вон зреготал та ме ўлапелі. І так мі гварелі: Кед за осем днї ньє прінєшем зо Седморацкей жемі кральову дзіўку йому за жену, та мі главу зньейу; а кет прінєшем, дайу мі коньа.

Роўка му гуторі: Та чі сом ці ньє гуторела, же ньє зубадлай у хльіве, альє на дворе? Да ші го ньє зубадлал у хльіве, альє вонка на дворе, ньє ўлапелі бі булі це. Но, тераз ньічь, льєм поме.

Роўка два рас, трі рас скочі, штірі рас, пейц рас пердньє, ўс су там. Станьу под варошом: Но, знас цо, Йанчі? Терас пойдземе обідвоме. Йа ше препраўім на красну дзіўку, та пойдземе нука; така іста будзем, йак того Седморацкого кральа дзіўка. На дванац годзін віведзеш йу вонка, вона с тобу пойдзе, бо йу тераз наганьайу за йеднего, да ше ода за Чьарного Арапіна; а вона ньє сце за ньго пойсц. Так гварела, же волі пойсц гочь за кого, а за того Чьарного Арапіна ньє пойдзе. Та ті з ньу пойдзеш, а йа останьєм на йей место; кед бі то дахто трафел дацо осетец, кед бі прішлі опатріц, йа бі там була, воні ме познац ньє буду. А йа вас здогоньім, ньє маце бріґу.

Пойду воні нука до варошу, пітайу ше, чі йім треба педінтера, альє такого зо жену. Дораз йім там гварелі, же йім треба. Чловек будзе педінтер, а жена будзе кухарка. Фрішко воні ше пойедналі, там воні йеден дзень, чі два служелі, док ше педінтер ньє догварел зос кральову дзіўку. Трецу ноц кет там булі, кед дванац годзін прешло,

кральо́ва дзі́ўка ше обльє́кла, та с педінте́ром по́шла. Ньі́хто йіх ньє осе́тел. Ра́но постава́йу, глєда́йу педінте́ра і куха́рку, пьє́т йіх. Піта́йу ше дзі́ўкі, дзе педінтер і куха́рка. А во́на гваре́ла, же йіх одогна́ла. Піта ше йєй краль, же чьо́м йіх одогна́ла? А во́на гваре́ла, же йєй ньє робе́лы на дзе́ку, ньє сце́лы йєй слу́хац, цо́ йім росказова́ла. Там во́на док ге́ўті ньє оді́шлы. Кєд ве́чьар, ро́ўка пома́ха с хво́стом, по́шла за геўті́ма, о́стал краль през дзі́ўкі. Йа́к йіх здогоньє́ла, дзі́ўка ше́дла на ро́ўку, а Йа́нчі пе́шо ко́ло ньіх. По́шлы до то́го кра́льа же́мі, дзе ма́лы дзі́ўку о́дньєсц. Ро́ўка гуто́рі Йанчійо́ві: Знас цо, Йа́нчі? Те́раз ваш йа́ ше препра́вім на кра́сну дзі́ўку, та пойдзе́ме до кра́льа. Да́йу ці ко́ньа, ті по́йдзеш, а йа оста́ньєм, йа́ вец бу́дзем знац, цо тре́ба ро́біц. А мла́да кральо́ўна най оста́ньє ту под варо́шом.

По́шол Йа́нчі з ро́ўку, ро́ўка ше преправе́ла на кра́сну дзі́ўку, по́шлы до кра́льа: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу наййашньє́йші.

Дай Бо́же і вам дво́йім до́бре здра́ве.

Пріньє́с сом вам дзі́ўку за же́ну, цо́сце жада́лы за ко́ньа.

До́бре, льє́м преноцуйє́це ту, а на ра́но достаньє́це ко́ньа.

Йа́нчі му гуто́рі: Йа ньє го́дзен до́ ра́на че́кац, йа́ ше му́шім барс пона́гльац, бо мньє́ чьас прехо́дзі.

Кра́ль му гуто́рі: Но́, мньє ші́цко йє́дно, йак ві сце́це. Йа́ бі бул льє́м за́ то так сцел, да́ ше да́кус погосці́ме; а́льє кєд ньє ма́це чьа́су, ту́ конь гото́ві, шльєбо́дно вам по́йсц.

Віве́длы му ко́ньа, ше́днул на́ ньго, та і́дзе. По́шол на́ край варо́шу, ше́длы на ко́ньа обідво́йо, та по́шлы. Кє́т ше ве́чьар зме́рка, ро́ўка помаха́ла с хво́стом, пре́скочела капу́ру, по́шла. Ньє́ма краль а́ньі ко́ньа, а́ньі же́ну. Пойду до трецо́го кра́льа, дзе ма́лы о́двесц ко́ньа за та́шька. Оста́ньє ро́ўка во́нка з мла́ду кральо́ўну, а Йа́нчі по́шол ну́ка до кра́льа на коньо́ве: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу наййашньє́йші.

Дай Бо́же і вам до́бре здра́ве.

Прі́вет сом вам ко́ньа, цо́сце жада́лы за зла́того та́шька.

Кра́ль ше му барз зрадо́вал: До́бре, до́бре, льє́м го тре́ба о́двесц до хльі́ва, а мі́ пойдзе́ме ну́ка, та́ ше погосці́ме, а ве́цка достаньє́це ташька злато́го і клы́тку.

По́шлы ну́ка, попі́лы даскє́льо пугарі́кі ві́на. Йа́нчі гуто́рі: Кра́льу наййашньє́йші, мньє́ бі і́сц до́му, бо́ мой о́цец барс ста́рі бул, кє́д йа і́шол, ньє́ знам, чі́ го на́йдзем жі́вого до́ма.

Кра́ль го спе́рал, же́ да ньє і́дзе, да преноцу́йє там. Альє вон ньє́ сцел. Льє́м мі да́йце та́шька і клы́тку, йа му́шім і́сц.

Да́лы му ташька, ві́шол во́нка на́ двор, кра́ль го віпрова́дзел і ве́льо пано́ве, цо́ го дочека́лы, да ві́дза то́го ко́ньа, же цо́ то за ко́нь. Йа́к ві́шол на́ двор, Йа́нчі йім гуто́рі: Го, го́, пано́ве, кральо́ве, цо́шка

сом вам зáбул пóвесц. Ньę укáзал сом вам, йáк тот кóнь ше шéдла. Кęдбі ше вам пачéло, тá бім вам укáзал, бó то ньę так, йáк на тíх кóньох.

А, тó шльęбóдно, так му отповéдлы. Тáкой сме спéлы пóвесц, же дá го нам ошедлáце, да відзíме, йáк вон ше шéдла! А вон клыітку полóжел зос тáшьком горе нá верх слýпа ґу капýрі, пóшол, ошéдлал кóньа, прéйдзе ше рас по двóре, крíчі нá ныіх, жéбі ше чьувáлы дáльęй, да дакóго тот конь ньę забíйę, бó йę ньę познáті ту у пýдзім крáйу. Прéйдзе ше дрýгі рас по двóре, зáш крíчі нá ныіх, же най на сéбе меркýйу. І вóны ше барс рошірéлы, спрáвелы му мéста, жéбі мал дзе хóдзіц. Кęт трéці раз íшол, спíснул кóньа, конь зльęтнул, пóшол по вéрх капýрі і клыітку хвáцел до свóйіх рýкох зоз верх слýпа. Пóйдзе на край варóшу, кральбýна шéдла на кóньа, а вон шéднул на рóўку, та íду дóму. Кęд дóшлы до тóго льęса, дзé ше з рóўку зíшол, рóўка му гутóрі: Знас цо, Йáнчі? Йа с тóбу дáльęй ньę пóйдзем. Тý твой кóнь, та шéдны нá ньго, а íц, льęм жéбі ші ныіґдзе здохлыіну за пеньęжі ньę купóвал, бо кęт кýпіш, та стрáдаш.

Шéдньę Йáнчі на свóйого кóньа та íдзе, а кральбýна кóло ньóго. Дóйду ґу йęдней кáрчьмі, ýж вéчьар бул, тá ше догвáрел вон з млáду кральбýну, да вóны преноцýйу на тей чьáрді, бо уш повіставáлы. Пóйду до кáрчьмі, пітáйу ше, чі мóжу там преноцóвац. Там йім гварéлы, же мóжу, йęст мéста і за кóны і зá вас. Одвéдлы кóны до хлыíва, а вóны пóшлы двóйо нýка до кáрчьмі вечéрац. Пітáйу ше йім, же дзе бýлы, а вóны гварéлы, же ше бýлы жéныіц, та тéраз íду дóму. Йáнчі ше пíта качьмарóві, же цо мáйу вóны новóго?

Га, мáме мі ту новóго! — кáчьмар му гутóрел. Мáме ту двох крáльскіх сінох; дзéшка íшлы, путовáлы, ту остáлы нá ноц, тý ше картáлы вец, прекартáлы пеньęжі, цо мáлы і кóны і сáмі ше прекартáлы; зá трі рóкі мáлы ту слýжіц, áльę йá йіх ньę гóдзен трíмац, бо робóту ньę знáйу ныійáку, ньę гóдны ныічь рóбіц, тá ше бýду предáвац; хто спé, мóже йіх кýпіц.

Йáнчі му гутóрі: Удьан кáчьмар, пóвецце мі, áбо мі йіх укáсце, йáкі то двóме льýдзе! Бо вóн сéбе дóраз дýмал, жé то бýду йóго брáца.

Кáчьмар го одвéдол там, дзе вóны бýлы; вóн йіх пóзнал здальęкі, жé то йóго брáца. І вóны го відзéлы, áльę го ньę познáлы. Піта ше Йáнчі качьмарóві: Кáчьмар, повéцце мі, цо коштáйу тóті двóме хлóпі, йá йіх óд вас кýпім.

Трí сто форíнті! — кáчьмар му гутóрел.

Йáнчі віньал трí сто форíнті, віплáцел качьмáра. Кáчьмар йім дал йіх коны і сéрсам і шíцкі шмáті, цо вóны мáлы. Рáно ше зобрáлы

шіцкі, кральоўна ідзе на татошові, Йа́нчі на своїім коньове, а ге́ўті кaждi на свої́ім. Кральоўна ішла на пре́док, Йа́нчі за́ ньу ньє̨сол клытку і та́шька, а ге́ўті двоме бра́ца зо за́тку. Догваре́лы во́ны ше двоме, да́ во́ны го зве́рша, же да во́ны одньє̨шу оцо́ві та́шька, ньє̨ шальє̨ні Йа́нчі. Йак ішлы за́ ным, одруба́лы му гла́ву зо ша́бльу; до́раз вон с ко́ньа спа́днул. Там бу́ла йє̨дна сту́дньа та́ка ста́ра, ньє̨ було ў ньє̨й во́ді, во́ны го руце́лы там, а його ко́ньа уўйаза́лы ґу свойому. Альє̨ дзіўка ньє̨ зна ныічь, бо ныічь ньє̨ відзе́ла. Пойду до́му, та гуто́рйа оцо́ві: Но, а́по, прінье̨слі сме вам та́шька і тато́ша ко́ньа і ньє̨ве́сту! Льє̨м ньє̨ зна́йу, хто́рого бу́дзе же́на, бо во́на йіх ньє̨ сце а́ны йє̨дного. Во́на віздзі, же́ то ньє̨ тот а́ны йє̨ден, цо по́ ньу бул. Там во́ны до ро́ка: конь і та́шьчьок і дзіўка. Ташьчьок ньє̨ зашпіва, дзіўка ше ныіґда ньє̨ зашме́йє̨, а ко́ньа ныіхто ньє̨ го́дзен нака́рміц, а́ны очісціц, а́ны ґу ньому по́йсц, бо́ хто сту́пі до хлыіва, до́раз го забійє̨. До ро́ка за́біл трі сто хло́пох; а во́ны ве́цка спра́велы дзіру с по́йда ґу коньові, на то́ту дзіру му руца́лы йє̨сц і во́ді му та́маль дава́лы, а гной ныіхто спод нього ньє̨ ру́цал до ро́ка. Уж те́льо гнойу було по́д ныім, же́ ньє̨ мо́гол стац. Кє̨д ро́к до́шол, пра́ве тот дзень, кє̨д Йанчійа до сту́дны руце́лы, ішла та́маль ро́ўка. За́кукньє̨ до́ тей сту́дны, же́ чі там ньє̨ увідзі да́цо, а́ там Йа́нчі льє̨жі. Йа́к во́на го збачі, та гуторі: Ага́, Йа́нчі, та чі со́м ці ньє̨ гуторе́ла, же здохлыіну за пеньє̨жі ньє̨ ку́пуй, бо стра́даш, а́льє̨ ші ме ньє̨ послу́хал. Но, ныічь то. До́бре бу́дзе і так. Ско́чі ро́ўка, бе́жі до льє̨са глье̨дац жівей ма́сці і мла́дей ма́сці. Намірі на йє̨дну гаджіцу. То́та гаджіца ньє̨сла жівей ма́сці і мла́дей ма́сці. Ро́ўка ше йє̨й піта: Цо ньє̨шеш, гаджіцо?

Ньє̨шем жівей ма́сці і мла́дей ма́сці.

Та на́чь же ці?

Ньє̨шем своїім дзе́цом, бо́ йіх кочь поґазло́вал, та́ йіх бу́дзем лыічіц.

Да́й мі да́чус зо́с тей ма́сці! — ро́ўка піта од гаджіці.

Дзе́ же бім ці ньє̨ да́ла, іц та се́бе глье̨дай.

Ро́ўка ше йє̨й піта: А дзе́ же йє̨ст? По́ведз мі!

Іц та глье̨дай.

Ро́ўка йє̨й гуторі: Да́й мі, гаджіцо, с тей ма́сці льє̨м да́кус, а́бо мі по́ведз, дзе йє̨ст, бо кє̨д мі ньє̨ даш, а́ны мі ньє̨ по́веш, ве́жньє̨м о́т це шіцку.

Гаджіца йє̨й гуторі: Аны ці ньє̨ дам, а́ны ці ньє̨ по́вем; кє̨т ці тре́ба, іц та се́бе глье̨дай.

Ро́ўка ше погныіва́ла, прі́цісла з ла́бу гаджіцу, ўжа́ла о́д ньє̨й масц, та́ йє̨й гуторі: Кє̨т ші ньє̨ спе́ла кра́шньє̨, та́ мі да́ла брітко. Йа ўжа́ла шіцку, а те́рас ті іц се́бе глье̨дац.

Скóчі рóўка, та бéжі ґу Йанчійóві. Віцáгла го зо стýдньі вóнка помáсці му кáрк, цо на пльęцох і помáсці кáрк, цо бýло на глáві, злóжі ў йęдно, тá ше зрóшньę. Пóчньę ше Йáнчі нацагóвац. Кęд рóўка осéті, а Йанчійóві глáва на зáдок пáтрі. Тéлі льęм хвáцела, одорвáла йу заш, заш помасцéла, намéсці йу дóбре, Йáнчі ше заш нацагóвац пóчньę, та гутóрі: Ейньę, вéра сом твáрдо зáспал.

Рóўка му гутóрі: Зáспал ші вера, зáспал, áльę на óрек, льęм да йа ньę. Та чі сóм ці ньę гуторéла, же за ненькéжі здохльíйу ньę кýпуй, бо стрáдаш? Альę ші ме ньę послýхал. Тéраз ньічь, льęм ше понáгльай дóму, бо тáшьчьок ньę шпíва, а ньęвéста, твóйа жéна пьęвесéла, а кóньа ньíхто ньę гóдзен накáрміц. Уш трí сто хлóпох зáбіл. Іц, тá ше пойęднай ґу коньóві, ті го накáрміш і очéшеш, гной вічíсціш і шíцко кóло ньóго поробіш, льęм ше дóраз ньę пóйаў, жé ші йіх брат, áньі оцóві, же ші йóго сін. Ша вóньі це бýду пóзнац сáмі надáльęй. Тéраз льęм ше понáгльай дóму.

Порукóвал ше Йáнчі з рóўку, бáрз йęй крáшньę дзекóвал, жé го ожівéла. Розíшльі ше. Пóйдзе Йáнчі дóму, шмáті подрáні, ростаргáні, бо до рóка згньíльі нá ньім у стýдньі. Пóйдзе там тá ше пíта, чí бі йім ньę требáло йęдньóго слýгу. Вóньі му гвáрельі, жé йім трéба ґу йęдньому коньóві. Пойęдньáльі го, а вóньі двóме ше згварйáльі: Най íдзе там до хльíва і так йę худóбні, ньęма цо йęсц, ньęма шмáті та нáй го тот кóнь забíйę. Льęпше му бýдзе, йак ту глодóвац. Пóйдзе Йáнчі до хльíва, конь зрегóчі, бó го дорáз пóзнал. Тáшьчьок ýчьул, же конь зрегóтал і вóн дóраз зашпíвал; дзíўка учьýла, же тáшьчьок зашпíвал і вóна дóраз весéла бýла, дóрас ше шмейáла і бешедовáла, á до рóка ньíхто йęй слóво ньę чьул, áньі йęй шміх ньę відзел. Зрáдовальі ше шíцкі у обíсцу, же млáда кралььóўна зна бешедóвац, бо до тéраз гварéльі, же вóна ньęма. Очéсал Йáнчі кóньі, гной вірýцал, кóньа накáрмел, нá двор вівéдол ґу стýдньі напóйіц. Двóме брáца ше чьудýйу, же йęден тáкі вандрóўньік тáк зна рóбіц кóло тóго кóньа. Барс ше йім пáчел; тá ше згварйáйу, йęден дрýгому гутóрйа: Цó дýмаш, брáту, мí го пойęдньáльі, дá го тот кóнь забíйę, же йę худóбні і ньęма цо йęсц, а мí такóго слýгу éшчі ньíґда ньę мáльі! Пóшол йęден нýка, та гутóрі оцóві: Апо, мáме ту йęдньóго слýгу тáкого, цóсме го ньíґда ньę відзéльі. Цо думáце, тóт наш конь уш трí сто хлóпох зáбіл, ньíхто го ньę мóгол очíсціц, гной спод ньóго вірýцац, а тéрас тот мóже под ньóго і льęгнуц. Очéсал го крáшньę, тáк ше швíці крáшньę, йак злáто. Тáкі йę чьáрні, йак кęртíца; і гной вірýцал і на двóр го вівéдол напáвац, áш сме ше сáмі бáльі од ньóго.

Оцец му гутóрі: Пóце, льę' го прівéцце нýка, да йá го відзім, цó то за чловек.

Сіп му гутóрі: А йáк же прідзе ґý вам, áпо, кęд ньęма шмáті, бáрз йę ростаргáні.

Оцец му гутóрі: Та ві двóме ньę льýдзе йęдвóму чловéку шмáті кýпіц такóму, йак тот, цо вам кóньа накáрмел і спорáйęт, цо уш трі сто хлóпох зáбіл? Тá му пльýýнул дó очь, сінóві: Пфій, прéзочьльіві, дóраз му шмáті кýпце, áльę такі, йак вáшо, а прівéцце го нýка.

Дóраз вóньі му шмáті купéльі і крáшньę обльęкльі, одвéдльі го нýка, піта ше му стáрі краль: Та óткаль ші рóдом, мой сíну?

Йа óткаль рóдом? Йа тóго і тóго крáльа сін.

А крáль па ньóго попáтрел, тá ше му піта: Йáк ші гутóрел?

Йа тóго і тóго крáльа сін.

Та йáк ці мéно?

Йáнчі.

Та тéді ті мóй сін!

Та вáш.

Та дзé ші бул до тéраз?

Йáнчі му гутóрел: Так і тáк, тáка і тáка робóта бýла.

Цар ше барс погньівал на свóйіх двох стáршіх сíнох, дóраз йіх одóгнал од обíсца обідвох, а пá Йанчíйа препíсал шіцку кральовіну. Спрáвельі свáдзбу богáту, одрáльі крáву рогáту, до лоповіка ср...і, хто бýдзе слýхац тóту пріповéтку, до глáві му трепáльі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Етноґр. Збірник, I, ст. 17—21, ч. 6. — В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, IV, ст. 76—84, ч. 17. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 268—286, ч. 104. — И. Худяковъ, Великор. сказки, II, ч. 41. — B. Kulda, Mor. národ. pohádky, II, ч. 33. — M. Valjavec, Narod. pripoviedke, ст. 148—150. — A. Schleicher, Litauische Märchen, ст. 26—34. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen, I, ст. 259—267 і III, ст. 96-98, ч. 57; також II, ст. 55—61 і III, ст. 172—174, ч. 97. — J. Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 54—64 і 322—325. — I. Hahn, Griech. und albanes. Märchen, II, ст. 64—67, ч. 72. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 185—186, ч. 9; ст. 414—415, ч. 9; ст. 539—543, ч. 3; ст. 562—563, ч. 10. — J. Bünker, Schwänke, Sagen u. Märchen, ч. 90. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 203—214, ч. 18—19. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 208—222, ч. 19. — Vl. Ardalić, Nar. pripovijetke iz Bukovice u Dalmaciji, ст. 12—19, ч. 3. — Archiv f. sl. Philol., т. 31, ст. 264, ч. 8.

5. Три брати, Тіндейр-Сейп-Ілона і Червоний витязь.

Бул йе̨ден цар і царіца, мáлы трох сінох. Йе̨днóму бýло мéно Андрей, другóму Міхáйіл, трецóму Ійóан. Оцóві ше йім ўше йе̨дно óко шмейáло, а йе̨дно плакáло. Тот наймлáтші Ійóан вон бул кус йак хібні, йóго ўше так трімáлы, йак шальенóго. Так ше вóны трóме догварéлы, же да ше пітáйу оцóві, чьом ше йóго йе̨дно óко ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче. Кáжде рáно мýшел йе̨ден лáвор óдньесц, да ше óцец умíйе̨. Прішол шор на Андрéйа, да одньéше оцóві вóді, да ше óцец умíйе̨. Йак óдньес, йак ше óцец ýміл, Андрей ше піта оцóві: Оцец, чьом ше вáшо óко йе̨дно шмéйе̨, а йе̨дно плáче? Цар ше нá то барс погныівал, ўжал шáбльу і рýцел зá ным. Андрей дзвéрі зáвар, шáбльа óстала прі дзвéрох. Пóшол ґу брáтом, та ше му пітáйу: Чі ці óцец вівóлал? Андрей гвáрел: Увідзіш ті на рáно, док ті одньéшеш вóду.

Рáно Бог да дзень, шор прішол на Міхайíла, да одньéше вóду. Йак óдньес та ше óпец ýміл, а вóн ше пітал вéцка оцóві: Опец, чьом ше вáшо óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче? Цар ше і на тóго барс погныівал, же чьом ше піта. Ўжал шáбльу і рýцел зá ным. Міхайіл зáвар дзвéрі, шáбльа остáла прі дзвéрох. Пóшол ґу брáтом, та ныічь нье̨ гутóрі. Брáца ше му пітáйу: Чі ці пóвед óцец? Міхáйіл гвáрі: Так мі пóвед, йак і тéбе.

Ійóан ше óзвал: Йáкі ві йунáці, ке̨д вам óцец нье̨ сце пóвесц. Чекáйце, чі мнье̨ нье̨ пóве! А вóны ше з ньóго шмейáлы: Тéбе нье̨ пóве, ке̨т нам нье̨ повéдзел! Рáно Бог да дзень, Ійóан стáнул, ўжал вóду, óдньес оцóві, дá ше умíйе̨. Йак ше цар ýміл, Ійóан ше му піта: Оцец, чьом ше вáшо óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче? Цар ше барс погныівал: Та éшчі і ті сцеш знац шальéна біда? Ўжал шáбльу і рýцел зá ным. А Ійóан дзвéрі нье̨ зáвар, шáбльа му ўдерéла аж до рýкі, лье̨м го нье̨ порезáла, лье̨м ўйаш. А вон ўжал шáбльу, óдньес оцóві: Мáце, áпо, та одлóшце! Оцец вéцка гвáрел: Тéбе пóвем, бо відзім, же с тéбе цóшка бýдзе, áлье̨ с тáмтіх двох маґáрцох ныічь нье̨ бýдзе; та зá то ше мóйо óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче, же ві тáкі трóме хлóпі, а éшчі нье̨ знáце, йак швет стóйі, та ше гáньбім за вас. Йа ке̨т тáкі бул, йа шіцок швет побéгал.

Ійóан зец ше зóбрал, ўжал вóду і пóшол ґу брáтам. А брáца ше му пітáйу: Чі ці óцец пóвет?

Прáўда, же мі пóвед, нье̨ так йак вам.

Та чьом?

Та зá то ше оцóво óко йе̨дно ўше шмéйе̨, а йе̨дно ўше плáче, же мі трóме йунáці, а мі нье̨ знáме, йак швет стóйі.

Но, ныічь тéраз, Андрей гутóрі. Йа нáйстарші брат з нас трох, йа тéрас пóйдзем швет пробóвац.

Пóшол до мінéшу, вібрал сéбе кóнья, прішол дóму, та гутóрі мацéрі і оцóві, же вон пóйдзе швет пробóвац, же най му дáйу тріцец дукáті. На тóто слóво цар прістал і барс ше зрадóвал. Дóраз му пеньéжі дал. Андрей ше отпітал от свóйіх родітéльох, шéднул на кóнья і пóшол. Ішол по льę́ше по йéднім дільóве, раз му ньę стáло драгі. Цо бýдзе рóбіц тéраз? А ту уж ноц. Аныі драгі, áныі ныійáкей дрáшкі. Так вон сéбе надýмал, же стáрі льýдзе гуторéлы, же ў нóці у льę́ше, кęт ше відзе на дрéво, та дзе там ше мýші óгень відзіц. Вішол Андрей на дрéво, роспáтрал по льę́ше, увідзел вон óгень. Спýшчел кáлап тáмац, кáдзі óгень гóрел, зішол дóлу, шéднул на кóнья, ішол зá тім шлыідом. Дóшол ґу тóму óгньу, а там прі óгньу йéден стáрі, шіві шáркань. Трі вáта дрéва гóрі, а шáркань о дзéвец глáві окóло ньóго окруцéні, та ше грéйę. Андрей пóйдзе ґу ньóму, крáшньę му поздрáўка: Дай Бóже дóбрі вéчьар, стáрі óцец.

Дай Бóже і тéбе, сіну, дóбре здрáве.

Чі бі йа ту мóгол, стáрі óцец, прі вас преноцóвац?

Йáкбіш ньę мох, сіну, можеш! Льęм же йа мам барз злóго сіна, хóдзі по швéце, нáрод забіва, вон кęт прідзе і тéбе забійę.

Озда ме, стáрі óцец, ньę забійę.

А йа ньę знам.

Будзем пробóвац. Но гат скýрчьце ше, стáрі óцец, най і йа ше ту прі вас навечéрам! Йак ше навечéрал, кóнья пушчел пасц, а сам льę́гнул под дуб. Раз ідзе тáмтот шаркáньоў сін, éшчі йę на двá сто мілі жéмі, уж лáйę óца: Ньę гвáрел сом вам, же да ньę пріймáце хрістійáнску дýшу на ноц? Так бéжел, же аж дýбі лáмал, а óцец ше барз бал. Прідзе йóго сін та ше піта старóму шарканьóві: Дзе тóта хрістійáнска дýша?

Та ньęт ту, сіну, ныічь; ті хóдзел по швéце, ті ше опáхал, та ці і тéрас шмéрдзі!

Альę йá му ньę дáм міра. Пóчьал глья́дац і дóраз го нáшол. Стáнул му на нóгу, за дрýгу ýлапел, та го рóздар і кóнья му. Так то стало рок. Андрейово родітéлі чекáйу дóма, же óздаль прідзе, та йім пріньę́ше цáцо нóве. Ту уж два рóкі і трі, а йóго ньęт. Збéра ше Міхáйіл, же го пóйдзе глья́дац. Мац, óцец ше му барс пітáйу, да ньę ідзе, же і вон так остáньę. Альę вон надýмал, вон пóйдзе. Пóшол до мінéшу, вібрал сéбе кóнья, та гвáрел мацéрі-оцóві, да і йóму дáйу тріцец дукáті. Оцец му дал тріцец дукáті і вон ше отпітал от свóйіх родітéльох, шéднул на кóнья, тім істім пýтом путóвал, цо і Андрей пó тім дільóве. Раз Міхалóві ньę стáньę драгі. Цо бýдзем рóбіц тéраз, кęд

ньȩ мам драгі, аны драшкі? Так сом чьул, же старі льудзе бешедовальі, же у льȩше муші буц дзе там огень. Вішол на древо, на віcокі дуб і роспатрал, кадзі огень горі. Пушчел калап, зішол долу, шеднул на коньа, та пошол тім шльідом. Йак дошол ґу огньу, прі огньу старі шіві шаркань льȩжі. Шейсц вата древа пред ньім горі. Старі шаркань около нього окруцені. Міхайіл му поздраўка: Дай Боже добрі вечьар, старі оцец.

Дай Боже і тебе, сіну, добре здраве.

Чі бі йа ту ньȩ мог прі вас преноцовац?

Йак біш ньȩ мог, сіну? Альȩ йа мам барз злого сіна, тот це забійȩ.

Оздаль ме ньȩ забійȩ.

Шеднул ґу ньому, та ше навечерал, пушчел коньа пасц, сам льȩгнул спац. Шарканьоў сін ешчі на трі сто мільі жемі, уж лайȩ, же начьце прійальі на ноц хрістійанску душу? Йак прішол, аньі ше ньȩ пітал оцові, льȩм го дорас погльȩдал, забіл го і коньа му, та руцел до гордова.

Міхайлоў оцец чека сіна, же прідзе зо швета, дацо нове пріньȩше, ньȩ йȩдного, альȩ аж двох. Прейдзе рок, Міхайла ньȩт. Уш ше царові ньȩ пачі. Ійоан і вон надумал, же пойдзе швет пробовац і свойіх братох погльȩдац. Отказал на чікоўша, да пріжеиьȩ мінеш, да себе коньа вібере. І чікоўш дораз мінеш прігнал. Ійоан станул на капурку, пушчел по йȩдного коньа до двора, каждого ўлапел за хвост, та з ньім ўдерел о жем. Йак шіцкі вішоровал, ешчі йȩдна ішла стара кобула чілаша. Вон себе думал: Тота будзе мойа! Чілаша прішла на капурку, Йоан йу ўлапел за хвост, сцел з ньу до жемі удеріц. Чілаша ше рошчьакла, ньȩ мог з ньу удеріц до жемі. Цар му гуторел: На тей можеш войовац, бо на тей ешчі мой оцец войовал. Альȩ вон ньȩ пітал пеньȩжі од оца. Вон ўжал камень до торбі, отпітал ше от свойіх родітельох, опасал свойу шабльу, шеднул на чілашу і пушчел ше до дальȩкей драгі. Ійоан ішол по тім істім месце, кадзік і його браца. Йак дошол до льȩса та го ўлапела ноц, драгі му ньȩ стало. Чілаша ше озвала ґу ньому: Зідз зо ньньȩ долу і відз на древо, патрі, кадзі огень горі! Ійоан вішол на древо, увідзел йȩден огень, пушчел калап долу на ціл, зішол долу, чілаша ше стресла, та була тельо трі рас краша і серсан на ньей саме стрібло і злато. Та на ньу шеднул, та ше чілаша ґу ньому озвала: Меркуй на себе, жебі ші ньȩ спаднул. Йак сцеш да с тобу льȩцім? Чі попот хмарі, чі понад льȩс? Ійоан чілаші гварел: Льȩм так понад льȩс, бо йа ешчі ньȩ барз научені так вісоко льȩціц! Чілаша з ньім зльȩтла аж на тот огень і зішла долу і вон дораз з ньей скочел, аньі ньȩ поздраўкал тому шарканьові. Прі шарканьові шейсц

вáга дрéва горéло, шáркань кóло ньóго окруцéні, та ше грéйе. Йоан пóшол ґу шарканьóві, та му гутóрі: Скурчь ше ті, стáрі пше, най і йа ше ту навечéрам! Ўжал свóйу тóрбу, віньал кáмень вóнка, чілáша му тварі: Дай тот кáмень, най нá ньго діхньем! Йóан йей дóраз дал, чілáша нá ньго діхла і дóрас пóстал крáсні, білі хльеб. Чілáшу пýшчел пасц, сам шéднул, та вечéрал. Шáркань му гутóрі: Чéкай, чéкай, прідзе мой сін, ша вон тéбе да! Йоан шарканьóві гутóрел: Нье бóйім ше áньі тéбе, áньі твойóму сінóві! Льеґнул под дуп, та спал. Шáрканьоў сін éшчі бул на шейсц сто мільі жéмі, бéжел, дýбі лáмал, а так лал. Стáрі шáркань крічі: Гібай, сіну, гібай, ту льежі под дýбом. Шáркань прішол, поглье́дал Йоана под дýбом, ўлáпел і йóго за нóгу, же го розóдре, áлье му нье мог нóгу подзвіґнуц од жéмі. Йóан ше зобýдзел, стáнул гóре, та ўлáпел шаркáнья, почьáльі ше пасóвац; пошéльі ше за трі гóдзін. Нье мох шáркань з Йоáном до жéмі удáріц, а Йóан нье мог зо шаркáньом. На тéльо удéрел з ньім Йóан до жéмі; віньал шáбльу, одрéзал му йеденац глáві; та ше шáркань пітал Йоанóві: Охаб мі тóту йедну глáву, та ці ожíвім твóйіх брáтох і кóньох.

Йóан му гварел: Но кед ожíвіш, та мі пóведз йак, та ці глáву нье одрéжем.

Там под гордóвом йест йеден прут, та го вéжньі, ýдер з грýпшім кóнцом, та ці твóйо брáца стáньу гóре.

А вон ўжал шаркáнья за чьýлку і óпал му та йіх зйáзал, та йіх полóжел на óгень, а сам пóшол ґу гордóву, ўжал прут, удéрел з грýпшім кóнцом, дóраз йóго брáца поўставáльі і гуторéльі: Алье сме слáтко поспáльі!

Йóан йім гутóрел: Поспальíсце вéра, áлье на óрек! Вéцка йім Йóан шíцко пріповéдал, йак вон войóвал зо шаркáньом. Ожíвел йім і кóньі, пошéдал кáжді на свойóго, чілáша заш так бýла ґáдна, йак і дóма. А тáмті двóме мáльі крáсні кóньі млáді. Тáмті двóме ўше од Йоáна сцекáльі, а вон остáвал. Йóго брáца ше догварйáльі, же да го забíйу. Ґаньбéльі ше, же йóго трімáльі дóма, йак за шальенóго, а тéраз вон од ньіх шмéрц óдньал. Йóан за ньíма віслýхал, скрíчел нá ньіх: Стóйце, брáца, кет ме сцéце зáбіц, ві íцце дóму, йа пóйдзем, кáдзі йа сцем! Алье сéбе Йóан надýмал, же éшчі пóйдзе дóму ше от свойóго óца і од мацéрі отпíтац. Йак пóшльі дóму, цар ше йім барз зрадóвал. Йóан дóраз гутóрел оцóві: Но, óче і мáтко, тéраз йа íдзем заш.

Цар го нье сцел пýшчіц, же льем тéрас прíшол, та уж да íдзе. Йа мýшім пойсц, бо ме мóйо брáца сцу зáбіц. Вéцка шíцко пріповéдал оцóві, йак йіх óдньал от шмéрці і йак войóвал: А ві тéраз здрáві оставáйце; кáдзі йа бýдзем тéраз íсц, зá мну бýдзе рóснуц жельéна дрáшка, пáнімарільíсток і марýнка. Та кет сцéце ме прісц дáраз опáтріц та

будзéце пó тей дрáшкі ісц; док дрáшка бýдзе жельęна, дóтлыі йа ўше бýдзем жіц. А йак йа ýмрем, дóрас пóчньę прец.

Шéднул на чілáшу, та ше рýшел до дальęкей дрáгі, áньі сам ньę знал, дзе íдзе. Йак вішол в варóшу, чілáша му гвáрі: Зідз зó мньę дóлу; та ше стрéше, дóраз бýла тéльо трí рас крáша, сéрсан сáме стріібло і злáто. Йóан нá ньу шéднул, чілáша з ньім зльęцéла аш пóпот хмáрі. Йак льęцéла, дóшлыі ґу йęдней скльęньáней гóрі; а прі тей гóрі пóлно бýло йунáці, кральóве, ґрофóве. Йóан ше йім піта: Цó ві тéльо ту стойíце і цо ві гльęдáце?

Мі гльęдáме нá тей гóрі йęст йęдна Тéйдірсіп-Ілóна, барс крáсна, гóре; уш пéтнац рóкі, йак ту чекáме, пробуйęме гóре ісц, ньíхто ньę мóже од нас.

Йóан йак шíцко віслýхал, сціснул чілáшу, зльęцéла з ньім аж гóре на гóру. Тейдірсіп-Ілóна спáла, та го ньę відзéла. Мáла двáнац фрайціміéркі; шпацірáлыі ше по заграткі і йóго обачéлыі. Дóраз бежéлыі нýка, свóйęй ґоспóдьі гуторéлыі, же íдзе йęден йýнак, барс крáсні, на чіláші. Вóна дóраз вішла вóнка, рáдо го дочекáла і укльоньęла ше му. Йóан зішол ш чіláші дóлу та пóшол ґý ньęй; облáпел йу, вóна йóго, та пóшлыі нýка; фрайцімéркі чіláшу одвéдлыі до хльíва, а Йóан ньę íшол за трі дньі вóнка, ýше славéлыі і льубéлыі ше. Раз йóму прíдзе на рóзум, же вон ма дзéшка і чіláшу. Пóйдзе до хльíва, чіláша зре-гóче. Барс ше му зрадовáла. Дзе ші так длýго, йа уш трі дньі ньę йęдла, áньі ньę піла. Ті зáбул зá мньę? Дóраз йęй дал йęсц, напóйęл йу, ґоспóдьа вішла вóнка, поводзéла Йоáна по заграткі, поуказовáла му квіце крáсне, дрéва, овóці крáсні, указáла му, кęд бýдзе хóдзіц на лóві, кáдзі мóже зісц дóлу с тей гóрі. Тáмац ньíхто ньę зна дрáгу, льęм сáма госпóдьа.

Йýтре рáно дзень, чіláшу опорáйі, сам ше зóбрал, та пóшол на лóві. Пóйдзе йęден дзень, дрýгі дзень, барс то ше му пачéло. А прі тей гóрі хóдзел йęден Червéні вітіз ýше плачьýці, льęм да мóже гóре вісц. Раз прíдзе ґу ньóму йęдна стáра бáба, та ше му піта: Ой ті, млáді вітіс, цо ші тáкі смýгні? Чьом плáчеш?

Вітіз йęй гутóрі: Зá то, бáбо, там гóре йęст йęдна крáсна пер-сóна, льубел бім йу за жéну.

Бáба му гутóрі: Кęд мі кýпіш червéні чíжмі, та йа то скóнчім, же бýдзе твóйа.

Вітіз бáбі гвáрі: Кýпім, бáбо, гочь і двóйі.

Бáба ше óд ньóго зобрáла, пóшла тáмац до льęса, кáдзі Йóан хó-дзел на лóві. Рас пóйдзе Йóан на лóві, бáба йак го осетéла, та по-чьáла шпіівац. Шíцкі тáшькі шпівáлыі зá ньу. Йак вішпівáла, почьáла плáкац. Шíцкі тáшькі плакáлыі зá ньу. Йóан стáнул та слýха, же хто

так крáшньę шпíва. Рас шпíва, рас плáче. Та ше стрéтньу з бáбу, тá ше йęй пíта, же чьом так шпíва і плáче?

Бáба ше озвáла: Зá то, бо сом сáма у льęше, ньікóго ньę мам та сéбе шпíвам і плáчем.

Йóан йу санóвал, та ше йęй пíтал, чí бі ньę служéла, тá бі йу пойęднал.

Бáба дóрас прістáла, же вóна слýжіц бýдзе. Ўжал йу зо сóбу, прíвед йу ґоспóдьі: Ту сом ці прíвет служньіцу! Ґоспóдьа йу познáла та сéбе думáла: Шак тóта тéбе вівéдзе шóра! Льęм мў ньę гуторéла ньічь. Рáно пóшол на лóві, бáба готýйę полудзéнок, éшчі ньęт льęм йęдéнац гóдзін, полудзéнок готóві. Вíшла на дрéво, та крíчі на Йоáна: Гíбай, ґáздо, полудньóвац, полудзéнок ґотóві! А вон сéбе дýмал, же цó то, же то цóшка ўчьас. Прíшол дóму, ньę гутóрі ньічь. Кęд дрýге рáно, заш пóшол на лóві; éшчі льęм дзéшец гóдзін, бáба уж наварéла полудзéнок; вíшла на дрéво, та крíчі нá ньго: Гíбай, ґáздо, полудньóвац. Вон ше барс погньíвал, Ійóан; прíшол дóму, гутóрі бáбі: Чьом сце так ўчьас уварéлы?

А бáба гвáрі: Ўчéра шí бул на лóві, та шí ўлáпел зайáца, мýшел буц барз млáді, та ше фрíшко увáрел.

Йóан шéднул зá стол, же бýдзе полудньóвац, ўжал двá раз до ýстох, дóрас пáднул зá стол. Бáба вíшла вóнка, крíчі на вітéза: Гíбай тáдзік по дрáшкі, уш сом го отровéла! Йак тот вíшол гóре на гóру, пóшол до хльíва, одйáзал Йоанóву чілáшу, Сіп-Ілóну вівед вóнка, ўжал йу на рýкі, шéднул на чілáшу, та пóшол дóму. Альę док бáба ходзéла по вітéза, дóтльі Ілóна ўжáла пíрко, хартíйу, напісáла йęдно пісéмко, положéла Йоанóві под глáву. Йоáноў óцец і мац кáжде рáно ходзéльі на пóльо з варóшу на шпацір. Ўше патрéльі, чі дрáшка жельęнá. Йęдно рáно пóйду вóнка, а дрáшка спрéта. Дóрас сéбе думáльі: Уж наш Йóан ýмар! Пóшльі дóму, гуторéльі Йоанóвім брáтом: Уж наш Йóан ýмар! Так вóньі пошедáльі на кóньі і пó тей дрáшкі íшльі Йоáна гльęдац; жаль йім бýло зá ньім. Йак íшльі пó тей дрáшкі, дóшльі ґý тей гóрі. Йак же віду гóре? Хóдза окóло, ньę мóжу ньікáдзі вісц гóре. Оцец йім гутóрі: Дзéці мóйо, íнше ньічь, поклькęкáйме, та ше помодльíме за дýшу! Барс ше крáшньę модльęльі, Бог йіх віслýхал, пóслал ангéла тá йіх віньęс гóре. Йак пóшльі до хíжі, Йóан за стóлом умáрті льęжі. Цо бýду рóбіц? Плáчьу шíцкі; дзвíгньу го гóре, а под глáву йęдно пісéмко. Вéжньę Андрей, пóчьньę чíтац, ньę мóже разýміц. Вéжньę Міхáйіл, áньі вон ньę мóже. Та йім óцец гвáрі: Ўшé сце бýльі бункóве, та і тéрас сце. Ўжал цар окулáрі і пíсмо, пóчьал чíтац, та йім гвáрел: Іцце дó зáдньęй хíжі, там на грéді прут, та го пріньęсце! Йак го

пріньє́слы, цар у̂жал прут, у̂де́рел Йоа́на з гру̂пшім ко́нцом і до́раз Йо́ан ста́нул, та прегва́рел: Йак сом сла́тко за́спал!

Оцец му гва́рел: За́спал ші, сіну, ве́ра, а́льє на о́рек.

Йо́ан ше до́раз о́звал: Дзе ві ше ту у̂жа́лы? І прівітал йіх. Во́ны му гуторе́лы, йак вішлы го́ре і йак го ожіве́лы. Йо́ан ше до́рас пітал: Дзе же мо́йа же́на?

Шак мі ньє зна́ме, чі ті мал же́ну, чі ньє.

Йо́ан йім гуто́рі: Но льєм да́кус прічека́йце, знам йа, дзе во́на. Зо́брал ше, по́шол до то́го варо́шу, дзе Черве́ні вітіз біва. Йоано́ва ґоспо́дьа з вітізом ньє сце́ла пойсц до пріша́ґі, док то́ту чіла́шу да́хто ньє оше́дла. Чіла́ша уж два́цац і штірох слу́гох забіла. Йо́ан по́шол на ко́ньєц варо́шу до йе́дней ґдовіці, та ше піта на́ ноц. Же́на го до́рас прійа́ла, да́ла му вечеру, по вече́рі польєга́лы спац. Йо́ан ше йей пітал, же цо́ ту йест но́ве. Же́на гва́рела: Йест у́ нас ве́льке но́ве. Наш цар прівет се́бе йе́дну кра́сну персо́ну, ньє́ сце з ным пойсц до пріша́ґі, док да́хто йей чіла́шу ньє оше́дла, бо забіла уш два́цац і штірох слу́гох, та ньє́ сце ньіхто там по́йсц слу́жіц.

Йо́ан же́ні гва́рел: До́раз ра́но і́цце до ца́ра і пове́цце му, же у́ вас йе́ден до́хтор ноцо́вал, вон чіла́шу оше́дла, вон йей зна льіка.

До́раз ра́но же́на по́шла, та йаве́ла царо́ві: Ца́ру нашньє́йші, за два дука́ті — но́ве! Цар до́раз йей дал два дука́ті. До́раз му же́на гваре́ла: У мньє йест та́кі до́хтор, цо ва́шей ґоспо́ды чіла́шу оше́дла! Ца́р ше барз зрадо́вал. Гва́рел же́ні: До́раз най ту прі́дзе тот до́хтор! Йо́ан йак прі́шол, до́рас по́шол до хльі́ва, чіла́ша до́раз зрегоче́ла. Позна́ла го, та ше му барз зрадова́ла. По́шол ґу̂ ньєй, та́ йу гла́скал. Одйа́зал йу, віве́д йу во́нка, поло́жел на́ ньу ка́нтар, та на́ ньу ше́днул. Цар вітіс ше пріпа́трал. Сіп-Іло́на на ве́рхньєй кондіґнаційі шедзе́ла на обла́ку, та ше пріпатра́ла. Ба́ржей шедзе́ла з во́нка на обла́ку, йак ну́ка. Йо́ан йак ше́днул на чіла́шу, подльєто́вал і потскако́вал. Но, ца́ру нашньє́йші, по́цце те́раз ві, та на́ ньу шедньі́це! Альє цар ньє́ шмел. Йо́ан зньал ка́лап, та гва́рел ца́рові: Кєд ньє сцеце ше́днуц, та з Бо́гом оста́ньцє! Спі́снул чіла́шу, подльє́цел ґу обла́ку і у̂жал сво́йу льубе́зну Іло́ну по́пот назу́хі і по́шол аж на сво́йу го́ру. Цар о́цец ра́до го доче́кал. Іло́на ше царо́ві уклоньє́ла, прівіта́ла го, до́рас полудзе́нок готове́ла; так во́ны ше там госце́лы за трі дны. Ве́цка ше зобра́лы, же по́йду до́му. Йо́ан йіх позно́шел по йе́дно до́лу; кра́шньє ше отпіта́лы од ньо́го і по́шлы до́му. Вон по́шол ґу сво́йєй льубе́зней, там жіл з ньу за трі сто ро́кі. Раз вон наду́мал, же да вон по́йдзе свойо́го о́ца дом опа́тріц. Во́на ше му барз модльє́ла, да ньє і́дзе, же чі ше ве́цей у̂ра́ці на́зат, чі ньє. Альє вон наду́мал, же по́йдзе. Та йак му бу́дзе? Ше́днул на чіла́шу, та з ным зльєце́ла аж до йо́го о́ца варо́шу. Кєт по́йдзе,

а там áны фундаменту уж ньęт, шіцок вárош повальáні, оцóва полáта і мýрі і шіцко розвальáне. Но гат цó зна рóбіц, кęд ньęт ньічь, шіцко Тýрок повáльęл. Шéднул на чілáшу, та прішол дóму. А йак ішол, на дрáже стрéтнул йęдну тальігу, пóлна воз бочькорáмі, а хтóшка з ньęй крічі. Вон гвáрі чілáші: Стой, чілáшо, йáкашік дýша ту зальęзла, трéба йу віцáгнуц! Чілáша ше піта, да ньę ідзе, же мóже стрáдац. Альę вон надýмал, же пóйдзе. А то бýла шмерц. Шмерц Йоанóві гварéла: Відзіш ті гýльо, кęльо йа бочькорі подáрла, док сом тéбе ўлапéла? Ўлапéла го за ўлáсі, дóраз з ньóго кóсці вітрéсла. А чілáша пóшла смýтна дóму ґу свóйęй ґаздіньі. Ґоспóдьа вішла вóнка, та ше піта чілáші, же дзе Ійóан? Чілáша йęй гутóрі, же йак вон прéшол. Йак то Ілóна[1]) учьýла, почьáла рýкі лáмац, плáкац, мóже буц і тéрас плáче!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

6. Як король хотїв убити сина, як він утїк, був пастухом і став королем опісля.

Бýл раз йęден краль, мал йęднóго сіна. Тáкі хлáпец бул да з óсем, дзéвец рóкі! Альę рас ше му жéна барс похорéла, позвошóвал шіцкіх дохтóрох, цо бýльі по швéце, же дá йу вільíчьа, ньíхто йу ньę мóгол вільíчіц. Альę мал і йęдну Йęжібáбу у обíсцу. А тóта Йęжібáба гуторéла прет чельęдзу: Но, пáльę, нас цар ньę мóже сéбе вільíчіц ньíйак жéну. Пóтрошел вéльо пеньęжі, цо дохтóром, цо до апатíкох, á то ньічь ньę кóшта; á йа бі му вільęчéла през ґрайцáра!

Чéльац то йавéльі кральóві. Дáл йу краль завóлац нýка до сéбе, жé да вóна пóве, цо вóна зна. Йáґбі вóна мóгла йóму йóго жéну вільíчіц? А вóна гвáрі: Йа тáк знам, дá ві вáшого хлáпца лáце зарéзац, а да з ньóго віньęце шéрцо і лá му одрубéце мáлі пáльęц, та дá йęй тóто упражíце на ратóту і да вóна тóто же, тá бі йęй бýло льęпше.

Альę краль барз льубел свóйого хлáпца, та тáк ше погньівал на Йęжібáбу, же вóна му так гуторéла, дóраз йу дал вíгнац з обíсца. Альę ньę льęм з обíсца, áльę éшчі і з йóго орсáґу. Знóшуйę вон дохтóрох, льічі йу, трóші, á то ньічь ньę кóшта. Ньę да йęй льęпше, áльę ўше бáржей і бáржей йę хóра. Дóзнала ше і кральóуна, же цо Йęжібáба гуторéла, та гварéла, же: Вóльім йа ýмрец дóраз, йáк дá ві мо-

[1]) Tündér-Szép(en)-Ilona — русалка красна Олена; мітольоґічна особа мадярських казок, що перейшла також до Русинів.

йо́го хла́пца то́го йе̨дно́го, цо ма́м, да́ го заре́жу. Вон здра́ві і чіта́ві, та да пре́ мнье̨ го заре́жу! Ба́рз йе̨й жаль бу́ло, же Йе̨жіба́ба так гуторе́ла. Ешчі у́ше ба́ржей вец бу́ла хо́ра. Алье̨ і кра́ль барз льу́бел сво́йу же́ну. Цо́ вон раз наду́мал? Наду́мал вон, же́ да по́шлье̨ сво́його хла́пца зос сво́йім до́брім йаґе̨ром до лье̨са, та да́ го там ско́нчі йаґе̨р і да́ пріньеше з ньо́го ше́рцо і ма́лі па́льец, та да́ му же́ні лье̨пше, Бо́г бі йім дал дру́гі дзе́ці, а ке̨д му же́на у́мре, ньі́ґда ве́цей то́ту мац нье̨ бу́дзе! Дал заво́лац йаґе̨ра, та́ му гуто́рі: Но, йаґе̨р мой до́брі, чі́ ті знаш, на́чь сом це дал во́лац?

Йаґе̨р му гуто́рі: Пове́це мі, кра́льу наййашнье̨йші.

Йа́ це за́ то дал во́лац, да по́йдзеш з мо́йім хла́пцом до лье̨са, та да́ го там заре́жеш і да́ з ньо́го пріньеше̨ш ше́рцо і ма́лі па́лье̨ц та да́ мі же́ньі лье̨пше, Бо́г бі нам дал і ве́цей дзе́ці, а ке̨д мі же́на у́мре, ньі́ґда йа ве́цей то́ту мац нье̨ бу́дзем. А уж і́ншак йу вільі́чіц нье̨ мож.

Йаґе̨р до́рас по́чьал пла́кац, та гуто́рі: Зна́це цо, кра́льу наййашнье̨йші? Нье̨ слуха́йце ві то́ту босо́рку ста́ру, ша то́та нье̨ зна а́ньі дьа́бла, лье̨м во́на ше барз гньі́ва на ва́шого хла́пца, та за́ то вас так порайе̨ла, бо і́ншак нье̨ мо́же му о гла́ву хо́дзіц.

Кра́ль му гуто́рі: Цо́ сом гуто́рел, та́ сом гуто́рел; то му́ші буц!

С тім ше обра́цел ге́тка краль і барз жалошнье̨ пла́кал. Йаґе̨р у́жал хла́пца зо со́бу і пу́шку у́жал хла́пец та́ку ма́лу, гва́рел му йаґе̨р, же по́йду до лье̨са ло́віц. Но, і́ду во́ньі двоме. Алье̨ хла́пец нье̨ зна, же дзе і́дзе; вон нье̨ зна, же вон на шмерц і́дзе. Йак по́шльі до лье̨са ну́ка, до́бре гльібо́ко, йаґе̨р му гуто́рі: Чі знаш, фі́йам, начь це ту о́цец по́слал зо́ мну?

Хла́пец гва́рі: Бо йа нье̨ знам.

Во́н це по́слал, да йа́ це ту ско́ньчім, да йа́ це ту заре́жем і да́ це роспа́рем, да с те́бе ше́рцо віньем во́нка і ма́лі па́лье̨ц да́ ці одру́бем, та́ да то одньешем до́му тво́йе̨й маце́рі. Йе̨жіба́ба так гваре́ла, же да то тво́йе̨й маце́рі упра́же на рато́ту, та́ йе̨й от то́го лье̨пше бу́дзе.

А хла́пец гва́рі: О Бо́же мой мі́лі, та чьо́м тот мой о́цец та́кі, же́ тей ста́рей босо́ркі уве́рел? Та до́рас почьа́льі пла́кац барз жало́шнье̨ обідво́ме. Йаґе̨р пла́кал, бо́ го барс сано́вал, бо́ бул до́брі, мі́рні і му́дрі хла́пец, а хла́пец пла́кал, же у́мрец му́ші, а́ нье̨ од Бо́га, а́лье̨ од о́ца. Йа́к ше наплака́льі обідво́ме досц, пребе́гнул йе̨ден за́йац о́през ньіх. Йаґе̨р нацагнул пу́шку, заштре́лье̨л зайа́ца. Хла́пец ше му пі́та: Йаґе̨р наш до́брі, чі́ бі то нье̨ бу́ло до́бре, да́ мі то́го зайаца роспа́реме, а́ да з ньо́го віньеме ше́рцо; йа́ бі одру́бал ма́лі па́лье̨ц, та́ бі сце мо́гльі о́дньесц мойо́му оцо́ві. Ша во́н то нье̨ бу́дзе знац, же чі то мо́йо ше́рцо, чі нье̨, а йа по́йдзем швет за о́чьмі.

Йаґęр му гварі: Йа, сіну, ньę дзбам. Добре ті то поведол, ша то твой оцец ньę будзе познац, бо ньę відзел ешчі аны твойо шерцо, а ньę відзел аны зайацово шерцо. Вон будзе думац, же то твойо шерцо.

Роспаралы зайаца, віньалы з нього шерцо, хлапец одрубал малі пальęц, та дал йаґęрові: Наце, а одньęсце тому мойому оцові, шак мо́йęй мацері за то льęпше ньę будзе.

Йаґęр ужал, положел до торбі, та ше отпіталы йęден од другого, йаґęр дому, а хлапец бaржей до льęса ідзе. Намірі хлапец на йęдну колыібу, там бул йęден йугас з оуцамі; закукньę до колыібі, відзі, же там йęден чловек льęжі, та му поздраукал: Дай Боже добрі дзень.

Дай Боже і тебе, мой сіну. Та дзе ші ше ту ужал?

Та ідзем себе службу глыęдац.

Добре. Пальę, миьę такой такого треба, йак ті; кęт сцеш, можеш ше пойęднац.

Хлапец гварі: Ша йа ньę дзбам.

Пойęдналы воны ше. Там хлапец да с пол рока. Пошльę го на воду йугас на пійацу на поток. Хлапец ужал чьобольоу та ідзе на поток на воду. Набрал воді до чьобольова, а там йęдна баба була, та питала од нього воді, да йęй да піц. Вон йęй дал, вона ше напіла, та му гуторі: Шедны льę' ту, сіну, шедны, най йа це да кушьчічько поіскам, бо знам, же і у главі маш уж, кęт ші от телых чьасох ту вонка.

Хлапец шеднул, баба го іска, вера хлапец заспал. Кęт ше обудзі, та бабі гуторі: Бабо, уж досц, бо ме ґазда будзе біц, же дзе сом так длуго.

Ньę бой ше, сіну, ньę будзе вон тебе біц.

Хлапец ужал чьобольоу, та ідзе ґу колыібі. Кęт пойдзе там, йугас ше з ным вадзі, же дзе йę так длуго? Другі дзень хлапец заш на воду пошол. Баба од нього заш питала воді. Вон йęй дал і баба ше напіла, та му заш гуторі: Шедны льęм, сіну, шедны.

Ньę мам кęді, стара мац, бо і учера ме ґазда барз лал, а тераз мі гварел, же кęт заш так длуго останьęм, та ме побійę барз.

Ньę бой ше, сіну, ньę будзе вон тебе біц, льęм шедны, най йа ці поіскам; гочь це будзе і лац дакус, а ті то преслухай.

Хлапец заш шеднул, заш го баба іска. Заш вон там спал добре. Кęт ше обудзі, та на бабу ше погнывал, чьом го ньę зобудзела, тераз ме ґазда будзе біц!

Ньę бой ше, сіну, ньę будзе ці ныічь. Цо будзе лац, ті то преслухаш.

Вежме хлапец чьобольоу та ідзе. Ешчі йę дальęко, уш ше на нього ґазда грожі: Чекай ті, бітаньго, чекай, ша йа тебе дам! Чі то ше так

длуго ходзі на воду? Пойдзе хлапец там, ґазда так лайе, же страх слухац. Альє го ньє біл. Треці дзень заш го пошлье на воду, альє му наказуйе, жебі ньє бул длуго, бо кед будзе так, йак учера, та це забійем.

Хлапец ужал чьобольоу, ідзе на поток на воду. Кед набрал воді, баба заш там: Сіну, дай мі воді, най ше напійем.

Стара мац, йа ньє мам чьасу, бо мньє мой ґазда гуторел, же кет так останьем, йак учера і заучером, та ме забійе.

Ньє бой ше, сіну, ньє забійе вон тебе. Дам йа тебе йедну пальіцу, та вон тебе вецка ньє забійе.

Хлапец йей дал воді, вона ше напіла і заш му гварела, же най вон шедньє, да го вона ешчі рас поіска. Хлапец ньє сце, же вон ньєма чьасу, альє го баба нагварела. Шеднул, баба го іска, пушьчела на ньго сон, вон заш заспал. Кет ше зобудзі, відзі вон, же вон уж дауно там. Заш на бабу лудре, же чьом го ньє зогнала. Тераз ме мой ґазда забійе.

Ньє бой ше, сіну, ньє забійе вон тебе. Ньє будзе ці ньічь.

Но, дайце мі терас тоту пальіцу, цосце мі обецальі.

Вона му пріньесла пальіцу: Но ва, сіну. Кет це зосце біц, ньєм ше удер с тоту пальіцу по кольєньє, велькі і велькі чловек будзе с тебе.

Ужал вон пальіцу та ідзе. Ешчі йе дальєко, уш ше на ньго ґазда грожі, лайе, льармуйе: Чекай, ті смаркаті, шак йа тебе научім чловества; чі то ше так длуго ходзі на воду? Ті неґрейу йеден!

Пойдзе хлапец ґу ньому, а тот дзвіґньє пальіцу на ньго, же го будзе біц. Хлапец ше удері по кольєньє с пальіцу, дораз бул страшньє велькі і велькі чловек з ньго. Та теді нацаґньє по йугасові зос пальіцу. Удерел го раз, йугас дорас спаднул на жем. А вон на ньго удерел ешчі да в два, чі трі, та го с тім охабел. Ідзе дальєй. Ідзе, ідзе, дойдзе ґу йедному ґраду. То була царска полата, там бівал йеден цар. Пітайу ше му, же дзе ідзе, цар і царіца.

Ідзем себе служб̆у глєдац.

Но, пальє, нам такой такого треба, йак ті ґу оуцом. Так ше нам відзі, йак да ті уш чьувал оуці, або ті льєм бул дайакі пастір.

Бул сом прі оуцох.

Но, добре, та це пойеднаме. Мі такого спеме, цо уж бул прі оуцох; льєпше йім будзе знац шора, йак тот, цо ешчі ньіґда ньє бул прі оуцох. І пойедналі вона ше на фрішко. Рано кет поставалі, та му цар гварі: Можеш пушьчіц оуці аш по стрібєрну пашу, льєм йіх на стрібєрну пашу ньє пуш, бо ньє добре будзе.

Вéжньę вон óуці óпрес сéбе, тá йіх гóньі. Кęд дóйдзе ґу стрібéрней пáші, вóн йіх дóрас прéгнал шіцкі на стрібéрну пáшу, дá вон віідзі, цó то бýдзе тóто ньęдóбре, цó му цар гутóрел. Йак пріжéньę óуці, á там ўшьáдзік стрібéрні лелійі, пóлно, ньę мож óд ньіх стýпіц на чісту жем. Зóрве вон сéбе йęдну, полóжі за кáлап. Йак вóн то зóрвал, так згýчел тот стрібéрні ріт, же áж му у ýхох дзвіньęло. Раз відзі, же бéжі йęден шáркань о шейсц глáві. Ешчі йę дальęко, ýш ше нá ньго грóжі: Чéкай, шá йá тéбе дам! Йáк ті тý шмел пýшьчіц óуці на мой стрібéрні ріт?

Кęт шáркань уж ньęдальęко од ньóго, вóн ше ýдéрел по кольęньę с пальіцу, вéлькі і вéлькі члóвек бул з ньóго дóраз. Нацáгньę на шаркáньа, удéрі го с тóту пальіцу, шáркань ше дóраз нацáгнул на жéмі, а вóн тéді пó ньім бійę. Шáркань ше му піта крáшньę: Охаб мі, члóвече, жівóта, дáм ці йęден стрібéрні кáнтар. Та кęд нá це дáцо чéшке бýдзе, льęм стрéшеш зóс тім кантáром, дóраз достáньęш йęден реґęмент стрібéрніх катонáцох на стрібéрніх кóньох і стрібéрні сéрсан шіцок.

Тóт му охáбел жівóта, а шáркань му дал стрібéрні кáнтар. Вон кáнтар одлóжел, а лелійа за калáпом. Гóньі óуці дóму вéчьар. Альę тот цáр мал трі дзіўкі тá кęд вон óуці нагáньал до двóра, а вóньі го збачéльі, же ма лелійу за калáпом. Вібéглы ґу ньóму шіцкі трі, кáжда піта од ньóго: Дай мньę, дáй мньę, а дáй мньę!

А вон гвáрел, же ньę да ньікóму, льęм тóму, хтóра му укáже льіве кольęно.

Наймлатша мý дзвігла сýкньу та указáла льіве кольęно, а два стáрші ше заганьбéльі, убéглы нýка. Вон зньал лелійу с калáпа, та дал наймлáтшей. Вóна убéгньę нýка з вéльку радóсцу, тá ше хвáльі пред ґеўтíма двóма, же вóна достáла лелійу. Рáно кęт поставáйу, крáль му гутóрі: Но фійам, ўчéра ші дóбре скóньчел свóйу рóбóту! Альę краль так дýмал, жé вон áньі ньę відзел стрібéрні ріт. Знáс цо? Тéраз ньę пóйдзеш тáмац з оўцáмі, пóйдзеш на дрýгу стрáну, тáм йęст злáті ріт, кáдзі тéрас пóйдзеш; та тáк мéркуй, жéбіш áньі там ньę пýшьчел, бо чьýдні кóньęц бýдзеш мац, кęт там пýшьчіш.

Хлáпец ўжал óуці óпрес сéбе, та гóньі пашьýці. Кęд уж дóшол ґу златóму рíту, нáрас прéгнал óуці нá тот злáті ріт; áльę там тéльо злáті лелійі було, же вóн то з óчьмі ньę мóгол препáтріц. Та сéбе подýмал, же вóн сéбе зóрве йęдну, ша йęст ту досц, áньі ше ньę бýдзе пóзнац. Кęд вóн то зóрвал, так згýчел тот злáті ріт, йáк кęд вéлькі дзвон задзвóньі. Раз відзі, же бéжі ґу ньóму о дзéвец глáві шáркань. Ешчі йę дальęко, уш ше нá ньго грóжі: Чęкай, ті гунцýту, чéкай! Йáк ті ту шмел пýшьчіц твóйо óуці? Чі ті то ньę знаш, же ту ньę шльęбóдно?

Кęд уж бльіско йę прі ньому, вон ше ўдерел с пальіцу по кольęньę, вельки і велькі чловек был з нього дораз. Кęт шаркань дошол ґу ньому, вон го так ўдерел с пальіцу, же дорас спаднул. Поодбівал му осем главі. Шаркань ше му піта, же да му охабі жівота, да му йęден златі кантар; кęд му дайака нужда будзе, льęм най з ньім потреше, дораз достаньę йęден реґęмент златіх катонацох у златіх шматох і шіцкі коньі злату шерсц буду мац. Охабел вон му жівота, а тот му дал кантар. Вон кантар одложел, вечьар кęд ідзе дому, кęд уж йę ньęдальęко од дому, дзіўкі го чекайу шіцкі трі, бо відза, же ма лелійу за калапом. Кęд дошол до дому, пітайу од нього шіцкі трі лелійу: Дай ньę, дай ньę, а дай ньę. Вон ньę да аньі йęдней, льęм тей, хтора му укаже праве кольęно. Два старші ше заганьбельі, фцекльі нука, а наймлатша дзвігла кошульу, указала му праве кольęно. Вон зньал лелійу с калапа, та йęй дал. Вона ўжала, та бежі нука з радосцу: Йа достала лелійу! Хвальі ше пред геўтіма. А геўті два ше на ньу гньівайу, же вона достала два, а йім двом ньę дала аньі йęдну. Кęт поставайу рано, краль пойдзе ґу ньому та му гуторі: Но, фійам, два дньі ші добре служел, так патрі, жебіш і треці добре сконьчел. Альę краль і теді ньę зна, же вон был на златім ріту. Вон себе думал, же аньі го ньę відзел. Но, знас цо, фійам? Уш тераз ньę пойдзеш з оўцамі аньі тадзі, аньі тадзі, альę пойдзеш тадзі на тоту страну, там йęст драгоціньі каменьа ріт. Так меркуй, жебіш аньі там ньę пушьчел оўці, бо чьудні коньęц будзеш мац.

Хлапец ўжал оўці опрес себе, та йіх гоньі, ньę да йім аньі пасц, льęм гоньі, да вон скорей відзі, цо то будзе. Пойдзе ґу тому ріту, альę то такі красні, швіці ше йак слунко. Прежеиьę вон оўці на ньго нараз. Альę там тельо з драгоціні каменьа леліјі, же ньę мош преповесц. А вон себе дума: Го, ша йęст ту досц; зорвем йа себе йęден за калап. Йак вон то зорвал, тот ріт так згучел, же аж да оглух. Раз відзі, же бежі ґу ньому шаркань о дванац главі. Ешчі йę дальęко, уш ше на ньго грожі: Чекай, ті гунцуту, ті смаркаті, ша йа тебе научім, йак ше ту оўці пушьчьа! Кęт тот уж ньę дальęко од нього, альę так ідзе ґу ньому збешньęло, аж му огень с піскох ішол. Вон ше удерел с пальіцу по кольęньę, дораз велькі і велькі чловек был з нього. Так удерел того шарканьа, же дорас спаднул і нацагнул ше, йак мертві. Поодбівал му йęденац главі. Шаркань ше му піта, най му охабі жівота, та му да йęден кантар з драгоціні каменьа. Тот му охабел жівота, а тот му дал кантар: На, а одлож, кęт ці дайака нужда будзе, льęм з ньім потрешеш, дораз достаньęш йęден реґęмент катонацох з драгоціні каменьа і коньі і катонаці.

Вон обра́цел о́уці на дру́гу стра́ну, та́ йіх чьу́ва. Кєд ве́чьар, го́ньі о́уці до́му; дзі́укі віцза з дальє́кі, же́ вон ма кра́сну лелі́йу за кала́пом. Вібе́гньу о́през ньо́го шіцкі трі: Дай миьє́, дай миьє́, а дай миьє, ка́жда піта лелі́йу. Вон ньє́ да а́ньі йє́днеи, льєм те́й да, хто́ра му ука́же пе́рші. Два ста́рші ше загаиьбе́льі, та фце́кльі ну́ка, а на́ймлатша дзвігла кошу́льу, та́ му указа́ла пе́рші. Вон зньал лелі́йу с кала́па, та́ йє́й дал: На, та ідз зо́з ньу.

То́та убе́гньє з ве́льку радо́сцу ну́ка, та́ ше хва́льі пред геу́ті́ма, же йє́й дал заш лелі́йу; у́ж ма трі: йє́дна стрібе́рна, а дру́га зла́та, а тре́ца з дра́гоціні каме́ньа. Та́м вон за дайа́кі чьас претрімо́вал ше, мо́же буц, же рок, два. Да́л цар огла́шіц по шве́це, же́ вон ма трі дзі́укі за ода́ньє, та на́й ше зіду пано́ве, ґрофо́ве, йо́го дзі́укі бу́ду се́бе вібе́рац те́ді і те́ді, на то́ґ дзень. Прі́дзе тот дзень, зіду ше ве́льо пано́ве, бога́ті ґрофо́ве, ца́рскі сіно́ве. Те́рас се́бе бу́ду дзі́укі вібе́рац. Стану́льі шіцкі трі го́ре по́т конґ, та се́бе вібера́йу. Два ста́рші се́бе фрі́шко вібра́льі, а мла́тша ньє́ сце пойсц ньі за ко́го, льєм хто са́дньє, же йа́кі во́на зна́кі ма на се́бе. Га́дайу ту пано́ве і так і так і у́шельі-йак, ньі́хто ньє мо́же са́днуц. Уш ше шіцкі вішорова́льі, у́ж ньє́ма хто га́дац. Кра́ль ше піта кєрульо́ві, же ці йєст е́шчі дако́го у обі́сцу; най позбе́ра шіцкіх, цо е́шчі ньє бу́льі га́дац.

Кє́руль му гуто́рі, же ньєт ньіко́го, уш шіцкі бу́льі, льєм пра́ве тот ма́лі йуга́шьчьок ньє́ бул.

Но, іц по́ ньго, мо́же буц, же і во́н да́цо зна.

Прівє́дзе кє́руль хла́пца, до́рас ше му кра́ль піта, чі́ бі вон ньє мо́гол са́днуц, йа́кі зна́кі ма йо́го дзі́ука на се́бе. Да́м ці йу за же́ну, кєт са́дньєш, бо во́на за дру́гого ньє́ сце по́йсц, льєм хто са́дньє.

Йа ньє знам, кра́льу наййашньє́йші, чі йа то го́дзен са́днуц. Йа́ бі так ду́мал, же во́на ма на двох кольє́нох два стрібе́рні гві́зді, а на пе́ршох два гві́зді з драгоціні каме́ньа.

Кра́ль ше обрацел ґу дзі́укі та́ ше йє́й піта: Но, дзі́уко мо́йа, чі та́к йє?

Дзі́ука гуто́рі: Так ве́ра, а́по мой льу́бі.

Кра́ль гуто́рі: Но кєт так, дзі́уко мо́йа, та же́біш зна́ла, же од ньєшкайшо́го дньа ші йо́го же́на, ньє розру́бе вас ньі́хто, кє́т ші се́бе льєм тако́го вібра́ла.

Кє́ґ то чьу́льі пано́ве, же тот хла́пец са́днул, та ба́рс ше на́ ньім чьудова́льі, льє́м ше шіцкі загаиьбе́льі, же во́ньі ньє мо́гльі са́днуц та по́шльі. Двох ста́рші́х же́цох одве́дол до ве́лькей пола́ті, та та́м ше госце́льі і барз ве́льку чесц йім дава́льі, а тім двойім гва́рел, же йім до́бре бу́дзе і з гуска́мі у гу́шім хльі́уку. Альє дзі́ука ше а́ньі кус ньє однььма́ла. Во́ньі у гу́шім хльі́уку двойо, а ге́уті ну́ка у ве́лькей пола́ті

ше госпа. Ньę прешло тому два, трі рокі, отпісал на ньго Чьарні краль, на Червеного краля, жебі му ставал до поля, буду войну правіц. Алье того катонаці шіцкі шірцом булы, гайзібан ньę бул, та їх ньę могол шіцкіх позберац, льęм тіх позберал, цо булы поблыжей. Пошлы до войні; краль збіовал свойо войско на двох старшіх жецох, а на того найллатшого аны ньę подумал, аны му бріга ньę була за ньго. Кęт тоті пошлы до войні і найллатші ужал себе йедного подлого коньа, шеднул на ньго, ідзе і вон за войском. Кęт ше войско зішло, Чьарні краль барз моцні бул, за два, за трі годзін Червеного краля войско шіцко ростріпал, ньę остал аны йеден. Йак то відзел найллатші жец, же його шоуґрове уш цекайу, стресол зос стріберніи кантаром; дорас шедзел на йедвім красвім стріберпім коньове і серсан стріберні і його шматі стріберні. Шіцко цакомпак! І йеден реґęмент стріберні катонаці на стріберніх коньох, у стріберніх шматох, прі ньому стойа. Дораз йім роскавал, же да Чьарного краля войско ростріпу. Дорас ше зішлы шіцкі у йедно. Кęт то Чьарного краля катонаці збачелы, шіцкі ше зачьудовалы і позльęкалы, откаль ше ужало тото войско. Алье то ньę трайало пейц-шейсц мінуті, ньę було аны йедного зос Чьарного краля войска, так йіх зрубалы. Кęд йіх зрубалы та скапалы і тот найллатшого жеца конь скапал і шматі з ньоґо; раш бул у свойіх шматох і на свойім подлім коньове, згружел ше дзешка до йарку. Іду коло нього його шоуґрове, а вон ше йім піта крашньę, да го ментуйу с того йарку, да го ньę охабйа там, да му ньę дайу скапац. А воны го ошмейалы, же вон у йарку; посціскалы коны, пошлы дому, а його охабелы. Віментовал ше вон отамаль йакошік. Алье воны кęд дому пошлы, та ше так хвальęлы прет швекром, же зос Чьарного краля войска аны йеден ньę остал, шіцкіх зрубалы. Цар йіх барс польубел, же воны так добре провадзелы войско; альę ешчі і тото гуторелы, же воны малы йеден реґęмент стріберніх катонацох. Другі дзень заш отпісал Чьарні краль, же да му става Червеві краль до поля. Чьарні краль ешчі тельо два рас войска себе назберал, а Червені краль барз мало мал, бо му барс шірцом було войско, та льęм цо поблыжей було, тіх позбералы. Заш пойду до войні, цар збіовал заш на тіх двох старшіх жецох свойę войско, а за ллатшого аны ньę подумал, аны му бріґі ньę було за ньго. Найллатші заш ше зобрал за войском, йак войско пошло, вон заш на свойого коньа шеднул, та ідзе за ныма з дальęкі. Кęт ше зідзе войско, за годзіну, за два шіцкіх зрубалы, ш Червеного краля войска ньę остал ныхто, льęдво ше му жецове ментовалы. Йак то відзел найллатші жец, же шоуґрове му сцекайу, льęм стресол зо златім кантаром, дораз бул на златім коньове, у златіх шматох і златі серсан шіцок. І прі ньому йеден реґęмент златі катонаці на златіх коньох, златі сер-

сан і зла́ті шма́ті шіцко. Кет то зобаче́лы Чьа́рного кра́льа во́йско, пада́лы с ко́ньох льем от то́го, цо́ ше барс позльекалы. Кед удере́лы на́ ных то́ті зла́ті катона́ці, нье трайа́ло штірі, пейц мінуті, нье було а́ны йедно́го зос Чьарно́го кра́льа во́йска. До́рас скапа́лы заш шіцкі то́ті зла́ті катона́ці і спот на́ймлатшо́го же́ца конь ска́пал і шма́ті з нього, шіцко. За́ш бул у сво́йіх шма́тох і на сво́йім коньо́ве, та ше згру́жел заш до йа́рку глыбоко́го, спа́днул зос тім по́длім ко́ньом. Бе́жа його шоу́ґро́ве з ве́льку радо́сцу, же заш побілы Чьа́рного кра́льа во́йско. Ке́т су прі ньо́му, во́н ше йім кра́шнье піта, же да́ го віца́ґнью с то́го йа́рку, да́ го менту́йу, да́ ше му нье да́йу там му́чіц і же́бі там нье ска́пал. А во́ны го заш ошмейа́лы до́бре. Ко́ны по́сціска́лы е́шчі ба́рджей, та́ го охабе́лы. По́йду до́му, за́ш ше хва́льа швекро́ві, же йа́к барс побілы Чьа́рного кра́льа во́йско і же йа́ке во́ны ма́лы зла́те во́йско. Ца́рові то́ ше барс паче́ло, же во́ны зла́те во́йско ма́йу, а́лье за на́ймлатшо́го же́ца йім а́ны нье бріґа. Кег тре́ці двень, Чьа́рні краль заш отпіше на Черве́ного кра́льа, да́ му ста́ва до по́льа. Чьа́рні краль ше погнывал, те́льо во́йска поло́жел, же на Че́рвеного кра́льа орса́ґу на шіцкім бі а́ны ме́ста нье ма́лы стац, та́кі бу́лы йеден прі друго́му йак чловеку па́льці. Че́рвені краль заш назбе́рал, ке́льох назбе́рал, ке́льох мо́гол, заш на тіх двох ста́ршіх збізо́вал, а за наймлатшо́го а́ны му бріґі ньег. По́шлы во́ны заш до во́йні, а́ тот на́ймлатші жец ше́днул заш на свойо́го ко́ньа на то́го по́дло́го, та ідзе з дальекі за ньіма. Ке́т ше зішло во́йско, Чьа́рного кра́льа во́йско за йедну мінуту, за́ два Че́рвеного кра́льа во́йско шіцко збілы. Йа́к то відзел на́ймла́тші жец, же уж йім гу́йа, льем віньал ка́нтар з драгоцінї каме́ньа, потре́сол го, до́раз бул на коньо́ве на та́кім зоз драгоцінї каме́ньа і шма́ті та́кі мал і се́рсан, шіцко зоз драгоцінї каме́ньа. І прі ньім йеден ре́ґемент катона́ці, шіцкі на та́кіх ко́ньох і у та́кіх шма́тох, йа́к цо і вон. Уде́рйа на Чьа́рного кра́льа во́йско, а́лье то льем те́льо було, до́к чло́век з о́ком клыпнул, уж нье було а́ны йедно́го зос Чьарно́го кра́льа во́йска. І то́ті катона́ці до́рас скапа́лы зоз драгоцінї каме́ньа і спот нього конь ска́пал і то́ті кра́сні шма́ті. До́раз бул на сво́йім коньо́ве і у сво́йіх шма́тох. Заш ше згру́жал, спа́днул до то́го йа́рку. Іду та́маль його шоу́ґро́ве. Кед до́шлы ґу ньо́му, кра́шнье го віньа́лы з йа́рку і його подло́го ко́ньа, у́жа́лы го на пльеца та́ го нье́шу до́ма до Че́рвеного кра́льа. Ке́г по́йду до́му, та ґуто́рйа швекро́ві, же́ то йіх мла́ді шо́уґор, кра́льоу на́ймла́тші жец, мал то́ті кра́сні во́йска. Пе́рше було стрі́берне во́йско, дру́ге було зла́те во́йско, а трецi раз було з драгоцінї каме́ньа во́йско. Алье во́ны ныґда нье зна́лы, же о́ткаль то́то во́йско ше створе́ло. Во́ны се́бе гада́лы, же о́здаль йім Бо́г дал. Аш те́рас сме осете́лы, же́ то наш мла́ді шо́уґор ма́л то́ті во́йска. Його то було і пе́рше і дру́ге і тре́це.

Краль йак то чьул, та́ ше так йак ульѐкнул. Одве́дол і наймла́тшого же́ца ну́ка, та́ му те́ді дал свойу дзі́уку од дзе́кі за же́ну на́ймлатшо́му жецо́ві, бо до те́рас ше гньі́вал на́ нього, же бул худо́бні, льєм йуга́шьчьок. Дал спра́віц ве́льку госціну і сва́дзбу свойей дзі́укі на́ймла́тшей і жецо́ві. Шіцко во́йско і крал ьові́ну на́ нього здал. До те́раз вон кральо́вал, ста́рі, а те́раз бу́дзе кральо́вац його жец наймла́тші. Дво́ме ста́рші жецо́ве прі во́йску бу́ду льєм йак везі́ре, а на́ймлатші жец краль. Ста́рі пома́рльі, а мла́дї оста́льі, кєд же ньє пома́рльі і во́ньі, та і те́раз жі́йу.

Зап. в вересни. 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Отся казка посклада́на з мотивів, що приходять також як самостійні оповідання: 1) Убійство власної дитини, щоби тим вилїчити хорого. 2) Королевич служить за пастуха, довершує великих дїл, побиває ворожі війська і сам стає королем.

7. Як свинар допильнував королївен, що з чортами по ночах гуляли.

Бу́л рас так йєден краль, мал трі дзі́укі. Альє то́ті трі дзі́укі дзе́шка ходзі́льі, а кра́ль ньє́ знал, же дзе. Во́ньі ка́жду ноц йєдну па́ру ціпе́лі пода́рльі ка́жда. Поло́жел краль стра́жу, катона́цох, ньє мо́гльі очьу́вац. Пойєднал за пеньє́жі хло́пох, ньє мо́гльі очьу́вац. Альє так йєднал, же хто́рі ньє очьу́ва, а пойєдна ше, та́ му гла́ву зньє́йу зо ша́бльу. Уж бу́ло дзеведзе́шат і дзе́вец гла́ві навіша́но на кольі́кох. Ма́л йєдно́го кондашьчі́ка, цо́ му швіньє чьу́вал. Тот конда́шьчік гва́рел, же во́н йіх очьу́ва. Кра́ль ше за́ то до́знал, же цо́ вон гуто́рел; да́ го заво́лац ґу се́бе. Хла́пец по́йдзе: Дай Бо́же до́бре ра́но, кра́льу найашньє́йші.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну. Та цо́ там но́ве?

Та́ йа прі́шол ґу́ вам, кра́льу, найашньє́йші, же начь еце ме жада́льі.

На́чь сом це жа́дал? Да́ мі по́веш, цо́ ші гуто́рел пред льу́дзамі.

Йа ньє гуто́рел ньічь.

Ба йа́ко, сі́ну, гуто́рел ші цо́шка, бо́ мі гуторе́льі.

Га, кєт сом гуто́рел, та́ сом то гуто́рел, же йа́ бі ва́шо трі дзі́укі очьу́вал.

Очьу́вал біш йіх?

Очьу́вал бім йіх.

Та йак на швеце?

Дайце позберац і позношіц шіцкі поньві зов варошу, цо йęст, та треба позошівац шіцкі на йęдну торбу.

Позношовальі шіцкі поньві зо шіцкого варошу, дорав ўланельі да с трі сто або і штірі сто надньічьаркі шіц торбічьку. Кęд була торбічька готова, вон положел на пріксьęтні дзвері та на ньу зьęгнул кріжом на дзвері. Зьęжі, а чьўва. Кęд йęденац годзін прешло, хтошка отвера капуру. Відзі кондаш, же шейсцме дьаблі цагайу гінтоў йęден ўука. Обрацельі на дворе з гінтовом, та станульі пред дзвері пріксьęтні. Дорас ше повіпрагуйу, та іду ўука по дзіўкі, кажді двоме йęдну ньęшу. Перше ньęсльі найстаршу. Йак йу ньęсльі вонка, булі на пріксьęтніх дзверох, а вона гварела: Йай, Боже мой, йак сануйęм того хлапца, же ше му йутре глава зньęйę! Ту уж було вельо стражаре і моцні зьудзе, ньіхто нас ньę могол очьуван, вера і вон нас ньę очьува. Альę го' зьęм го побочькам, бо го барс сануйęм, же такі добрі слушка бул, а тераз на то главу дал.

Дьабол йęй гварі: Дай му покой, ньę рушай го, бо ше обудзі, та будзе з ньім кобурі, будземе мац бріґу.

Ньęшу стредньу вонка і стредньа так гварела, йак цо і старша. Альę го' зьęм го з ґомбошку уштухньęм, бо го барс сануйęм! І тей дьаблі гварельі, же най му да покой, бо ше обудзі, та будзе з ньім бріґа. Кęд ньęшу наймлатшу і тота так ісце гварела, йак і два старші: Альę го' зьęм го ушчіпньęм, бо мі барз за ньім жаль, же йę младі хлапец, а йутре му главу здейму! І тей дьаблі гварельі, же най го ньę руша. Начь го будзеш рушац, кęд вон мірно шпі? Треба му дац покой! Положельі і тоту до гінтова, альę хлапец то шіцко чьул, цо вонь бешедовальі. Док ше дьаблі прагальі до гінтова до йіх серсану, хлапец ўжал свойу торбічьку, та шеднул на задок там, дзе панове звіклі псі трімац, кęт путуйу. Попрагальі ше дьаблі і вон ше затльа уложел, та іду. Капуру заварльі, та так іду зос тім гінтовом, йак вітор, кęд найбаржей дуйę. Пойду до йęдного зьęса — то бул бакарні зьęс; то ше йому барс попачел, зорвал себе з йęдного конара йęден младньік. Йак вон то зорвал, тот зьęс на то барз згучел; а то бул зьęс дьаблоўскі. Дорас ше дьаблі повіпраговальі та гварельі, же ту хтошка муші буц. Пошльі го глєдац по зьęше. Ньę нашльі го ньіґдзе. Пріду ґу гінтову, посходза ше шіцкі. Но ньęт? Ньęт! Альę ньę маме длуго чьасу, треба ісц. Іду дальęй, йак ше попрагальі, дойду до другого зьęса. А то зьęс бул стріберні. Йому тот зьęс ешчі баржей ше пачел. Надумал вон, да вон і там зорве йęден младньік с конара. Йак го зорвал, альę тот зьęс ешчі дзешец раз баржей згучел. Дьаблі гварйа: Голт, ту хтошка муші буц ў тім нашім зьęше! Дорас ше пові-

праговáлы. та на сéдем стрáні ше розбéглы. Шéйсцме, цо гінтоў цагáлы, а сéдмі бул кочіўаш. Так бегáйу пó тім льéше, йак шальéні, гльеда́йу тóго, цо копáрі лáме зоз йіх стрібéрного льéса. Нье нáшлы го. Пóсходза ше ґу гінтóву, тá ше пітáйу йéден другóму: Ньет? Ньет! Заш ше попрагáлі до гінтóва, íду дáльей. Пóйду до златóго льéса. Алье хлáпцу то éшчік бáржей ше пачéло, та сéбе дýма: Вóльел сом з ґéўтіх двох з дáйедного нье зóрвац, áлье дá сом ту зóрвал йéден конáрчьок; а кед і тý зóрвем, тá ме нáйду. Е, падýмал вон, кéд ме нье нáшлы у ґéўтіх двох, нье нáйду ме óздаль áны ту. Зóрве і там йéден конáрчьок. Алье тот льес éшчік стó раз бáржей згýчел, йак ґéўті два. Дьáблі ше барс погньівáлы, та гвáрйа йéден другóму: Ту мýші буц дáхто. Шá то ньíґда нье ґýчел так тот льес, áлье тéраз го мушíме нáйсц! Віпрáгньу ше, розбéгньу ше на сéдем страні йак збешньéлі, гльеда́йу пó тім льéше, бегáйу гóре дóлу, ньéт ньíдзе. Прíду ґу гінтóву, цма бýло, та éшчі і пóпод гíнтоў закукýйу, гльедáйу, чí го ньет там. Нье нáшлы. Пóпрагáйу ше до гінтóва та íду дáльей. Пóйду дó йіх дóму, а там йіх ýш чекáйу. А йіх дом тáкі бул: йéдна дзíра до жéмі вéлька, а вéцка нýка бýла хíжа. Кет там станýлы з гінтóвом, тáм йіх уш пóлно чекáлы, тá ше йім пітáйу, же двé су так длýго? А вóны гварéлы, же тáка і тáка робóта, хтóшка конáрі лáмал у йіх льéсох, тá го гльедáлы, áлье кед ньічь нье нáшлы. Дóк вóны тóто бешедовáлы, кондáшьчык ше сцáгнул сцíха зоз гінтóва дóлу, та íдзе нýка до дзíрі, цáга за сóбу торбíчьку. Намéсцел ше зá стол под лáўку. Поўнóша дзíўкі нýка, кáжді двóме йéдну. Дóрас пошедáлы вечéрац зá стол. Йак йéдза, спáдньe нáйстаршей дзíўкі лóшка дóлу з рýкох; а вóна ше схільéла пóт стол та гльедáла. Алье кондáшьчік уш тéді лóшку одлóжел до тóрбі. Пітáйу ше йей дьáблі, же цо гльéда. А вóна гварéла, жé йей лóшка спадла та гльéда. Дьáблі йей гвáрйа: Ньíґда йу нье гльéдай, йест ту лóшкі і вéцей, а вóна ше нáйдзе на рáно, льем ті йедз, бо чьас преходзі! Дáлы йей дрýгу лóшку, та йéдза. Спáдньe стрéдньей з рýкох нош, тá ше схільі пóт стол, тá го гльéда. Алье кондáшьчік уш тéді нош полóжел до тóрбі. Пітáйу ше йей дьáблі, же цо гльéда? Нóж мі спáднул, тá го гльéдам! Ньíґда го нье гльéдай, йест ту нóжі і вéцей, льем йедз, бо чьас преходзі, а трéба éшчі і танцóвац. Дáлы йей дрýгі нош, та йé. Спáдньe наймлáтшей відльíчька з рýкох дóлу пóт стол. Кóндашьчік тáкой ýжал, та пóложел до тóрбі. Вóна ше схільі пóт стол, та гльéда. Пітáйу ше йей дьáблі, же цо гльéда. Вóна гвáрі: Та відльíчька мі спáдла, тá йу гльéдам. Ньíґда йу нье гльедай; йест ту відльíчкі і вéцей, льем трéба йесц, бо чьас преходзі, а трéба éшчі і танцóвац. Найéдза ше, пóчьньу гудáці грац. Нáйстарша бýдзе танцóвац. Ўлáпі йу йéден дьáбол, вíкруці ше з ньу раз, двá раз на йéден

бок, зльętньę йęй йęдна ціпéла з нóгі. Вікруці ше з ньý раз-двá раз на дрýгі бок, зльętньę йęй друга ціпéла пот пóсцель. Спáдла, áльę чьом? Зá то, жé на брíтвох танцовáлы, та брíтві порезáлы ціпéлом тáлпі. Кóндашьчік тóто обáчел, же пот посцéльу уж барз вéльо ціпéлі йęст, упáгнул ше с ціха пóпод лáўку зо свóйу торбíчьку пот пóсцель, шіцкі ціпéлі поклáдол до тóрбі. Вец танцовáла стрéдньа і с тóту ше так раз-двá раз вікрýцел, ціпéлі пóспадáлы з нóгох пот пóсцель, йіх подрільáйу, а кондáшьчік шіцко клáдзе до тóрбі. Нáймлатша танцовáла на остáтку і с тóту так íсце, раз двá рас поскóчел кýшьчік, подробóшел, вíкруцел ше з ньу, позльętáлы обідва ціпéлі з нóгох. Подрільáлы йіх пот пóсцель. Кондáшьчік шіцко клáдзе до тóрбі. Йáк ше натанцовáлы, та бýду дзéці дóйчіц. Нáйстарша мáла двóйо дзéці, йęдному да з два рóкі, а другóму да з рок і самодрýга бýла. Дрýга мáла йęдно дзéцко тáке, мóгло мац пéйц фертáлы рóка і тáкой на зльęжéньу бýла; що дзéнь бýдзе мац мáле, ньę прéйдзе два тіжны. Нáймлáтша ньę мáла éшчі áньі йęдно, áльę і тóта льęм тéльо, же ньę мóже буц, жé го мáла такой на дрýгі дзень. Альę то ньę можéме пóвесц, льęм кондáшьчік так гутóрел, жé вон чьул, же ше згварйáлы; вóна гварéла, же бýдзе йýтре, пойýтре. Йак тóті два надойчéлы дзéці, польęгáлы кýшьчік спац. Поспáлы да с фéрталь годзíні, бо длýжей ньę бýло чьáсу, пóставáлы, пóобльęкáлы ше, віношéлы йіх дьáблі на карýцу: кáжду двóме віньęслы. Кęд йіх віношéлы, шіцкі за ньíма вíшлы вóнка, віпровадзéлы йіх. Док дьáблі там вóнка робéлы, ріхтáлы ше, кондáшьчік ше віпáгнул спіха спот посцéлы вóнка. Вíшол вóнка с хіжі, пóшол крáшньę ґу карýці, áльę барс цма бýло, ньę віідзел йóго ньíхто; гóчь го і віідзéлы, тá го ньę познáлы, бо бáрз бýло цма. Вóн ше крáшньę заш віцáгнул зо свóйу торбíчьку на свóйо мéсто. Дóк вóньі ше порíхтáлы і вóн ше намéсцел. Пóпрагáлы ше дьáблі, дрýгі шéйсцме, ньę тóті, цо бýлы пó ньіх, та íду. Йак прéшлы прес тóті трі льęсі, през злáті, прес стрібéрні і прев бакáрні, там бýла на край льęса бакарнóго йęдна стýдньа, тáм ше бýду дзіýкі кýпац, жéбі ньę шмердзéлы за дьаблáмі. Дьáблі станýлы с карýцу, дзіýкі посходзéлы дóлу, тá ше позобльęкáлы до гóла, пóшлы ше кýпац до стýдньі. Кóндашьчік зíшол зо свóйого мéста зос карýці дóлу. Нáйстаршей ýжал хустóчьку з глáві, а стрéдньęй ýжал фартýшьчьок, а нáймлатшей ýжал шмізлу та полóжел до тóрбі і шéднул заш на свóйо мéсто. Кęт ше дзіýкі окупáлы, зо стýдньі повіходзéлы, пообльęкáйу ше, нáйстарша гварі: Хтóрасце мі ýжáлы хустóчьку з глáві? А стрéдньа гвáрі: Мóй шýрец сце ýжáлы хтóрашік. А нáймлатша ше піта: Дзé же мóйа шмізла? Тá ше вáдза. Дьáблі йім гутóрйа: Ньę вáцце ше ту. Мáце ві дóма éшчі і дрýге, льęм пóме, бо чьас преходзі, ньę скóро бýдзе нá нас! Пóшедалы дзіýкі на карýцу, дьáблі рýша карýцу, та íду.

Іду так, йак збешньęлі, áньі бі йіх вітор ньę здогóньęл. Дóйду прет крáльа, йęден ше дóраз віпрáгньę, óтворел капýру. Тóті вóшлы нýка пéйцме зос карýцу, обрáца на двóре с карýцу прет пріклььęтні дзвéрі. Док вóньі ше повіпраговáлы, док ґéўтот капýру зáвар, кондáшьчік ше сцáгнул дóлу зос карýці і тóрбу сцáгнул, сціха йу отцáгнул ґу пріклььęтнім дзвéром та льęгнул. Ньęшу найстаршу дзіўку нýка, а вóна так гварéла, йак цо і тéді, кęд йу ньęслы вóнка. Дьáблі йęй заш гварéлы, же дá му да пóкой. Ньęшу дрýгу, то бýла стрéдньа. І вóна так гварéла, йак тéді, кęд йу ньęслы вóнка. Дьáблі йęй заш гварéлы, же дá го ньę рýша, бо бýду мац бріґу. Кęд ньęшу наймлáтшу і тóта тóто гуторéла, цо і тéді, кęд йу вóнка ньęслы. Дьáблі йęй гвáрйа: Дай му пóкой, ньę рýшай го. Так звіклы гутóріц: ньę рýшай гóўно, кęд ньę шмéрдзі! Одньęслы і трéцу нýка. Дьáблі вішлы вóнка, пóпрагáлы ше до ґінтóва, пошлы! Так йак вітор.

Рáно кондашьчік шпі. Уш краль стáнул, кóндашьчік шпі. Рáс ше зобýдзі та сéбе прігвáрел: Огó, тáк йа длýго спал! Стáнул дóрас, пóшол, тá ше ýміл, а вец пóшол гóре ґу кральóві: Дай Бóже дóбре рáно, крáльу наййашньęйші.

Дай Бóже і тéбе, мой сіну. Тá чі ші очьýвал йіх, мой сіну?

Очьýвал, крáльу наййашньęйші.

Та дзе хóдзз? Пóведз мі.

Дóраз вам пóвем, льęм чекáйце кýшьчік, док пріньęшем тóрбу гóре.

Но, льęм пріньęш.

Пóшол, пріньęсол тóрбу, краль дал завóлац свóйо дзіўкі, нýка шіцкі трі. Вон пóчньę гутóріц шіцко, йак дьáблі прішлы, йáк ше повіпраговáлы, йак дзіўкі ношéлы вóнка, кáжді двóме йęдну і цо дзіўкі ґуторéлы, кęд йіх ношéлы вóнка, і йáк вон шéднул на карýцу; дзіўкі ýше гвáрйа, жé то ньęпрáўда. Кондáшьчік йім гутóрі: Льęм чекáйце, прідзе нá шор шіцко! Йак вóшлы до льęса, йак вóн там зóрвал кóнар, йáк го там гльęдáлы. Дзіўкі ýше гвáрйа, жé то ньęпрáўда. Но, кęд ньęпрáўда, та тéді віньал конáрчьок бакáрні, а вéцка зá ньім стрібéрні і так дáльęй злáті, а шіцко кральóві гутóрі, йáк го там гльęдáлы, кęд вон то зóрвал і йак до дзірі дóшлы, йáк вон нýка пóшол, йак вечерáлы, шіцко крáльові гутóрі. Дзіўкі ýше гвáрйа, же ньęпрáўда. Йак ýжал лóшку, цó йęй гуторéлы зá нож і за відльíчьку, йак ціпéлі поклáдол до тóрбі і йак танцовáлы і кęльо дзéці майу і йáк ше купалы і йак вóн йім ýкрат хустóчьку, фáртух і шмізлу, да кральóві шіцко і нож і відлíчьку і лóшку. Дзіўкі тáкі білі, йак мур, шіцкі трі, пóзльęкáлы ше, тáкі су, йак мéртві. Дыўкі ýше гвáрйа, же ньęпрáўда, вóньі ньę хóдза ньіґдзе, áньі ньę бýлы ньіґдзе. Йак дóму прішлы, йак йіх нýка ношéлы, цо бешедовáлы. Дзіўкі ýше гвáрйа, жé то ньęпрáўда. Кон-

да́шьчік йім гуто́рі: Но кęд ньęпра́ўда, та чі́йо то ціпе́лі ту те́льо порева́ні, а но́ві? Бо ка́жду ноц йęдну па́ру ціпе́лі пода́рла ка́жда. Те́ді ше краль на́ ньіх барс погньі́вал, до́рас йіх віпла́шел шіцкі трі с хі́жі во́нка. Ко́ндашьчік ві́сіпал ціпе́лі во́стрет хі́жі шіцкі, по́лна бу́ла хі́жа з ньі́ма. Те́ді ше му краль пі́тал, же хто́ру дзі́ўку сце за же́ну? А вон гва́рел, же ньę сце а́ньі йęдну. Кра́ль му гва́рел, же най ве́жме то́ту наймла́тшу, да́ му пол кральо́ўства і по його шме́рці вон бу́дзе краль. Вон ньę сце. А цо́ же ті сцеш, сі́ну, кра́ль ше му пі́та?

А вон гва́рел, же цо́ му краль да.

Краль гуто́рел: Но, знас цо, сі́ну, кęд ньę сцеш з мо́йіх дзі́ўкох а́ньі йęдну, да́м ці дза ко́чі пеньęжі, кęльо го́дньі о́дньęсц два́нац біво́лі на́ двох ко́чьох.

Йа ньę дзбам, кра́льу наййашньęйші. Кęд мі да́це, та до́бре, а кęд мі ньę да́це і та́к до́бре.

Да́м ці, дам. До́раз роска́зал біре́шом, же най порі́хта́йу два ко́чі і два́нац біво́лі, та най накла́ду пеньęжі на́ тоті два ко́чі, кęльо мо́жу о́дньęсц два́нац біво́лі, та най одньęшу то́то кондашьчіко́ві до то́го вала́лу, о́ткаль йę ро́дом і дзе́ му о́цец і мац.

Во́ньі накла́длі, кęльо ше бізова́лі, же мо́жу о́дньęсц. Одньęслі, то бу́ло на штва́рті ва́лал; кęд одньęслі там, о́цец і мац ба́рш ше му зрадова́лі, до́рас се́бе купе́лі кра́сну хі́жу, йęден кра́сні са́лаш і ве́льо же́мі прі ньім, конда́шьчік ше оже́ньęл, ўжал се́бе бога́ту же́ну, та бу́лі ґаздо́ве пе́рші у йęдней варме́дьі. Ґаздова́лі ве́льо ро́кі, кęд же ньę пома́рлі, мо́же буц, же і те́раз ґазду́йу, кęд жі́йу.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: А. Аөанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 223—225, ч. 167. — B. Kulda, Morav. národ. pohádky, I, ч. 86. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 193—196, ч. 133; III, ст. 209—211. — В. Гнатюк, Знадоби до гал. руської демонольоґії, ст. 194—198, ч. 316. — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 129—131, ч. 63. — Про сю казку написав окрему студію, в якій зібрав усю дотичну лїтературу, проф. Ю. Полївка: Pohádkosľovné studie. III. Roztancované střevíce, ст. 109—141 (Národop. Sborník českosl., т. X).

8. Зрадлива мати, її коханок і син. А.

Бул йęден цар барз бога́ті, мал шіцко́го досц. Ньę бул жа́дні ньічьо́го; цо віду́мал? Же да ка́жді ве́чьар йęден чло́век по́йдзе там на

пріпове́ткі ціѓа́ньіц, же́бі ньічь пра́ўда ньẹ бу́ла. Бу́льі двоме бра́ца, йẹ́ден бул бога́ті, а йẹ́ден худо́бні. Прі́шол шор на то́го богато́го, а во́н ше бал пойсц, бо ньẹ́ знал ціѓа́ньіц. По́шол ѓу брато́ві, та му гва́рел: По́йдзеш за́ мньẹ, бра́ту, ціѓа́ньіц до ца́ра, дам ці два сто форі́нті! Тот до́раз бул гото́ві, же по́йдзе. Прі́шол ве́чьар, по́шол тот ціѓа́ньіц. У ца́ра бу́ло по́лно па́нох і ѓро́фох. Вон поздра́ўка: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, ца́ру наййашньẹ́йші!

Дай Бо́же і те́бе. Но прі́шол ші́ ціѓа́ньіц?

А йа́, бо йа прі́шол пра́ўду гуто́ріц.

Но, льẹм гу́тор!

По́чьньẹ гуто́ріц: Ваш о́цец бул худо́бні і мой о́цец. Купе́льі йẹ́ден фа́лат же́мі прі Дуна́йу под ді́ньі; та ше йім зродзе́ло ді́ньі; йẹ́дно наці́ньẹ ше віца́гло аж на Ду́най і прерo̓сло аш крі́жом през Ду́най; та по́ ньім ко́чі ходзе́льі. На стре́тку бу́ла йẹ́дна ді́ньа. Ваш о́цец з мо́йім о́цом ше шпаціра́льі по тім наці́ньу, та до́шльі ѓу́ тей ді́ньі, та ше догваре́льі, же да с тей ді́ньі йẹ́два, да коштуйу, чі до́бра. Спе́льі о́ткрац, та йім спа́днул бі́чьак до ді́ньі. Во́шльі ну́ка, та гльẹда́льі, ньẹ мо́гльі найсц. Стре́тньу ше ш чіко́шом, чі́кош ше йім піта: Цо ві двоме гльẹда́це?

Мі спе́льі с тей ді́ньі йẹсц, та́сме бі́чьак страце́льі, та́ го гльẹ́даме.

Дзе́ ві найдзе́це бі́чьак, кẹд йа́ уш трі́ дньі мі́неш гльẹ́дам, а ньẹ мо́жем найсц.

До́рас ца́р гва́рел: Ну, льẹм ідз до́му, на йу́тре ве́чьар заш прі́дзеш.

Ішол ко́ло бра́та до́му: Йа́кже, бра́ту? — пітал ше му брат.

До́бре; йу́тре ве́чьар маш ті заш пойсц.

Ідз за́ мньẹ заш, да́м ці два сто форі́нті.

Дру́гі ве́чьар заш по́шол, ца́р ше так догва́рел зос пана́мі, же цо́ѓод вон по́ве, ші́цко да пове́дза, же пра́ўда. По́шол до ца́ра ве́чьар, поздра́ўкал царо́ві: Дай Боже до́брі ве́чьар, ца́ру нашньẹ́ші.

Дай Бо́же і те́бе. Та прі́шол ші ціѓа́ньіц?

Ньẹ, бо́ йа прі́шол пра́ўду гуто́ріц.

Но гат, гу́тор.

Ваш о́цец бул барс худо́бні. Ші́цві скрі́чьа: Пра́ўда! Мой о́цец бул барз бога́ті. Ші́цкі скрі́чьа: Пра́ўда! Та пожі́чел вашо́му оцо́ві трі ко́рці дука́ті. Ші́цкі скрі́чьа: Пра́ўда! Но, кẹт пра́ўда, а йа по́ ньіх прі́шол. Цо́ зна ро́біц цар, кẹд гва́рел, же пра́ўда? Му́ші му дац. Кра́шньẹ му віме́рел. По́шол с пеньẹ́жмі до́му. Брат йак го збачел, та на́ ньго крі́чел: Дай, бра́ту, да́кус!

Ей, ньẹ хо́дзел ші ціѓа́ньіц!

По́шол до́му, дал се́бе збудо́вац ве́льке обі́сце, наку́нел ве́льо же́мі і барз бога́цел. Даске́льо ро́кі так ста́ло. Тот цар у́мер, йо́го поставе́лы за ца́ра.

Мал йедно́го хла́пца, тако́го школьа́ра. Ту́рок ше до́чьул, же йест но́ві цар, та на́ ньго пі́сал, да́ му ста́ва до по́лья. Та́к го Ту́рок збіл, же і йо́го само́го зо со́бу у́жал, же́ го ньі́ґда на́зад ньє пу́шчі. Цо зна ро́біц? Пі́сал се́бе на же́ну, да попреда́йу ші́цко, да с то́го варо́шу се́лья, бо по́йдзе Ту́рок, ші́цко позабі́ва. Так во́на ші́цко спреда́ла, льєм се́бе охабе́ла кару́цу і два́ ко́ны. Ше́дла на ґі́нтоу с тім хла́пцом, та ше пушче́лы, а́ны са́мі ньє зна́лы дзе.

Ішлы по льє́ше. Хла́пец раз зба́чел на ду́бе йе́ден фарту́шьчьок, на фарту́шьку бу́ло напі́сано: Хто го ве́жньє, тот фарту́шьчьок, тот бу́дзе наймоцньє́йші! Вон по́шол го́ре на дре́во, одйа́зал шу́рец, уйа́зал на́прец се́бе, ше́днул на кару́цу, ру́шел ше. На дра́гі прі́шлы ше́йсцме гарамба́ше, зопа́рлы му ко́ны, піта́лы од ньо́го пеньє́жі. Кєд ньє́ да, та́ го забі́йу. Ско́чел с ко́чьа, за́біл ші́цкіх ше́йсцох, ше́днул на кару́цу, та́ ше ру́шел. О ма́лі чьас прі́шлы заш ше́йсцме. Зо́парлы го і то́ті сце́лы пеньє́жі. Зо́шол до́лу та́ йіх ші́цкіх ше́йсцох за́біл. Ше́днул на кару́цу, та́ ше ру́шел. Йак і́шлы по льє́ше, до́шлы ґу йедно́му ґра́ду. Наже́ньє ну́ка. Піта ше, дзе ґа́зда? Крі́чі, ньєт ныко́го, льєм йе́дна служньі́ца ві́шла, одве́дла му ко́ны до хльі́ва і йо́го до хі́жі, да́ла му вече́ру, та́ ше піґа хла́пец служньі́ці: Чі ту йе́ст е́шчі да́хто?

Йест ту йе́ден черве́ні вітіс, то мой па́н.

Та дзе́же вон? — піґа ше хла́пец?

Вон там у двана́стей хі́шкі. То ґрат прекльа́ті і черве́ні вітіз з ньім уйе́дно. Та вон те́рас там у́ тей хі́шкі, там дьа́блі-катона́ці, йо́го му́чьа; док ві́дзе тот чьас, та вон прі́дзе.

Рас ту черве́ні вітіс прі́дзе, та йіх прі́віта. То́го хла́пца мац барс ше му попаче́ла, червено́му вітезо́ві. Ду́мал се́бе черве́ні вітіз, йак да го мо́же за́біц. Мал два́нац хі́шкі, у́жал ла́мпаш, о́двед го до йе́дней хі́шкі, там бу́ло по́лно у́шельійа́кі оружі́йа. По́йду до дру́гей хі́шкі, там грома́ді пеньє́жі. По́йду до тре́цей хі́шкі, там бу́ло по́лно шма́ті. Походзе́лы по ші́цкіх хі́шкох, у́ша́дзі ше хла́пцу паче́ло. По́йду ґу двана́стей, черве́ні вітіс хі́шку розо́мкнул, та́ го дрі́льєл ну́ка. Вон се́бе ду́мал, же го та́мті забі́йу. І наі́сце йак спа́днул ну́ка, ші́цкі віскоче́лы то́ті дьа́блі-катона́ці, почьа́лы го біц. Там йіх бу́ло пре́ко трі́сто. Ві́цах ша́бльу хла́пец, ші́цкіх пошє́кал. По кольє́на бул от кре́ві. Ра́но ше розві́дны, прі́дзе черве́ні вітіс, та розо́мкньє. Хла́пец віско́чі во́нка, зару́бал му зо ша́бльу до гла́ві. Черве́ні вітіс па́дньє. Вон ду́мал, же го за́біл. Ші́цкіх поца́ґал до дольі́ні тіх катона́цох, червено́го вітіза поло́жел на́ верх. По́йдзе ґу маце́рі, мац пла́че, же цо́ йє та́кі от кре́ві. Прі́пове́да ма-

цєрі, йак вон войовал. Уміл ше, нафріштіковал ше, поопатрал ґрат, та себе думал, же вон може ту пребівац. Йак поопатрал, та себе надумал, да вон ходзі там на лові до льєса. Мац його шпаціpала по дворе коло тей дольіні, а червені вітіс ше ґу ньєй озвал, же да го віньє і да го вільічі, та буду воньі двойо уйєдно жіц. Так вона го віньала, замкла го до йєдней хішкі, та го льічела там. Так ше воньі догварельі там, же да воньі дайак того хлапца зверша. Заволайу служньіцу, та йу нагнал червені вітіз, же муші седем раз прішагнуц, же ньє пове хлапцу, же вон жійє.

Кєд вечьар, ідзе хлапец з лову, а воньі ше догварельі, да ше му мац похорі, да го пошльє од віхот слунка, там йєст йєдна льєвіца з двома льєучьатмі, най йу прівєдзе, най йу подойі; тото мльєко будзеш ті піц, же ці будзе льєпше. Служньіца віслухала, бежела напрез ньго.

Цо плачеш? — піта ше йєй хлапец?

Мушім, кєт ше вам мац похорела. Вона за то плакала, же го сановала. Прішол дому, піта ше мацері: Цо вам?

Барс сом хора, альє ше мі шньіло, же од віхот слунка йєст йєдна льєвіца. Кєд йу прівєдзеш, кєд йу подойіш, тото мльєко йа будзем піц, та мі льєпше будзе.

Вон ше зобрал, забіл коньа, ужал фалат меса та пошол. Йак дошол там, увідзел льєвіцу, прівoлал йу ґу себе, дал йєй месо, вона хвацела; улапел йу, та йу поуйазал, прівед йу аж дому. Подойєл йу, ньє сцела мац мльєко, же йєй льєпше було.

Рано пошол на лові, червені вітіз вішол вонка, та жені гварі: Муші буц барс шмелі і барз моцні, кєд го вона ньє жедла. Альє най ідзе на йутре до захот слунка, там йєст троме йунаці; кєд з ньіх пріньєше пльуца і печінку і малі пальєц, та ці упече, та ці льєпше будзе.

Ідзе хлапец з лова, служньіца заш напрез ньго бежела плачьуці. Вон ше йєй піта: Цо плачеш заш?

Мушім, кєд вам мац хора.

Прідзе дому, піта ше мацері, же цо вам?

Хора сом, а барс. Та ідз до захот слунка, там йєст троме йунаці. Кєд з ньіх пріньєшеш пльуца і печінку і малі пальєц, та мі опечеш, оздаль мі льєпше будзе!

Вон ше зобрал, та пошол до льєса. Ішол, док ньє дошол ґу тей дзірі. Йак дошол ґу дзірі, вошол нука, намацал дзвері, задурка до дзверох, пойдзе нука, на стрет хіжі шедзі Абрінь. Тот му поздраука, тамтот му ураці і піта ше му, дзе вон ше ту ужал?

Вон гуторі, же прішол опатріц. Дораз му да полудзенок. Абрінь гварі: У мньє так по полудзенку — пасовац ше!

Шак йа на́ то і пpі́шол.

Ві́шлы вóнка, почьáлы ше-пасóвац. Рýцел хлáпец з Абрі́ньом, спáднул і зáбіл ше. Ві́ньал з ньóго пльýца і печі́нку і мáлі пáльец, та пóшол заш нýка, до дрýгей хі́жі. Пóшол і там задýркал до дзвéрох, вóшол нýка, поздрáукал му, тот му урáцел, дал му вечéру; по вечéрі: У мнье такі зáкон, же ше мýшім пасóвац!

Шак йа на́ то і прі́шол.

Ві́ду вóнка, улáпйа ше пасóвац. Рýцел з ным хлáпец, тá го зáбіл. Ві́ньал з ньóго пльýца, печі́нку, мáлі пáльец, пóшол заш нýка. Преноцóвал прі тáмтім трéцім, рáно стáнул, нафрі́штіковáлы ше, по фрі́штік пасóвац. Хлáпец му гвáрі: Шак йа на́ то і прі́шол! Ві́ду вóнка, почьньу ше пасóвац, нóша ше за парі гóдзіні. Нье мóже йеден з дрýгім удéріц. На тéльо рýцел з ным хлáпец і зáбіл го. Ві́ньал з ньóго пльýца, печі́нку і малі пáльец. Тóті трóме Абрі́нье кáжді мал йедну дзіýку. Йедного цáра трі шéстрі. Ві́вед йіх шіцкі трі вóнка, кáжда бі го льубéла, кáжда бі зá нього і́шла, áлье вон сéбе ві́брал наймлáтшу і найкрáшу. Мáла йедну хустóчьку; розпáрла на пóлі, на тей хустóчькі бýлы злáті лы́тері. То бýло йей мéно вібі́те. І пéрсцень мáла па пáльцу. Розламáла на пóлі, тá му дáла полóуку: Док прі́дзеш до мóйого óца, тá ме вéжньеш за жéну! Алье вóна сéдем рас прішáгла пред ним, же другóго нье спе. Кед йу óдньал од Абрі́на, так ше розі́шлы.

Пóшол дóму, мéсо упрáжел, мац уж нье спе. Рáно пóшол заш на лóві. Червéні ві́тіс ше чьудýйе, же йак то, же го там нье забі́лы. Гвáрі жéні: Йýтре го пóшлы, до полáдньа слýнка йест йеден вáрош прекльáті. Вон там остáнье. Най ці пріньéше с тей стýдны, цо нáстред варóшу, жі́вей вóдi. Та кет ше напі́йеш, óздаль ці льéпше бýдзе!

Ідзе хлáпец з лóві, служньі́ца бéжі нáпрез ньóго плачьýці, же мац хóра. Уш ше хлáпец і сам гньі́вал, же мýші сам і́сц ýше. Прі́дзе дóму, мац гутóрі, же йе хóра, áлье ше йей шньі́ло, же до полáдньа слýнка йест йеден вáрош; у тім варóшу йест йедна стýдньа; кед біш мі з ньей прі́ньес вóді, óздаль бім оздравéла!

Рáно ше зóбрал, та і́шол. Пóшол до йеднóго льéса, улапéла го ноц у льéше. Нье мал дзе ноцóвац; збáчел йеден óгень, та ґу ньóму і́шол. Кед вон пóйдзе ґу óгньу, á то йедна хі́шка. У тей хі́шкі стáрі члóвек, цó му трі сто рóкі. Пі́та ше на́ ноц, чі́ бі го нье прі́йал.

Мóже го прі́йац, чьом бі го нье прі́йал? Дал му вечéру. Йак по вечéрі польегáлы спац, пі́та ше дыдóві, чі нье зна, кáдзі тот вáрош.

Йа нье знам, áлье мам брáта óтац шейсц сто мі́лы жéмі; йóму шéйсц сто рóкі, вон бі óздаль знал!

Рáно ше хлáпец рýші, і́дзе за трі дны, док нье дóйдзе ґý тей хі́шкі. Пóйдзе нýка, пі́та ше на́ ноц. Дыдо го прі́йал, дал му вечéру.

По вечéрі польґáлы спац; піта ше дыдóві, чі ньę зна зá тот вáрош прекльáті ?

Йа ньę знам, áльę мам бráта, цó му дзéвец сто рóкі, кęд бі вон ньę знал!

Рáно ше рýшел, íшол за шейсц дны. Йаґ дóшол ґу тей хíшкі, у тей хíшкі тáкі бул уж члóвек стáрі, же льęм цо мох хóдзіц. Піта ше му нá ноц. Прíйал го дыдо нá ноц, дал му вечéру, по вечéрі льęглы спац. Піта ше дыдóві, чí бі ньę знал зá тот преклькáті вáрош?

Дыдо му гвáрі: Йаґ бім ньę знал, кęд йę ту блыíско! Ньęт льęм два чьáсі хóду! Рáно стáнул хлáпец, тá му дыдо гвáрі: Кęт там пóйдзеш ґу варóшу, тот вáрош муровáні окóло зоз мýром. Ньęт льęм йęдна капýра дó нього замкнýта. Там йęст йęдна вéрба прі тей капýрі. Пóйдзеш ґý тей вéрбі, там йęст дзíра; вóхпаш рýку, там от тей капýрі кльучь. Розóмкньęш, вóйдзеш нýка, та нá це льýдзе бýду крíчіц, же огльáдні ше нá нас, бýдзеш нáш цар. Альę ті ныч, льęм спуш глáву дóлу, льęбо гóре, ідз ґу тéй стýдны, нáбер вóді до скльęнкі, заш зáчер, ідз вóнка, заш нá це бýду крíчьац. Альę тí ше ньę огльáдньі, бо кęт ше огльáдньęш, ті хрістійáнска дýша там постáньęш камéньом. Тóті льýдзе вéцка стáньу і бýду заш крáшньę жіц, йак дáўно жíльі. Льęм вíдзеш вóнка, капýру зáўреш, кльучь рýціш заш дó тей вéрбі, вéцка жéбі ші ту дó мньę зáшол, кęд бýдзеш íсц нáзад.

Пошол ґу тóму варóшу, віньал з вéрбі кльучь, роствóрел капýру, вóшол до варóшу. Льýдзе нá нього крíчьа: Огльáдні ше нá нас, посáнуй нас, бýдзеш наш цар! Вон льęм спýшчел глáву, пóшол ґу стýдны, нáбрал вóді два дéці, зачíрел кáбел, обрáцел ше крáшньę, глáву дóлу та заш íшол вóнка. Льýдзе нá нього заш крічéлы, дá ше огльáдньę. Альę вон ныч, льęм сцéкал вóнка. Йак вішол вóнка, капýру зáмкнул, рýцел кльучь до вéрбі, пóшол ґу дыдóві. Дыдо ше му пітал: Йак ші, сíну, путóвал?

Дóбре, слáва Бóгу.

Кęт пóйдзеш дóму, кęт ці вóді останьę, жéбі ші ньę одрýцел, дóрае ці трéба бýдзе.

Там преноцóвал, рáно ше рýшел, пóшол аж дóму. Ешчі йę дальęко, ýж мац крíчі, же ньę спе, же йęй уж льęпше. Да з два дны шéдзел дóма, отпочíвал, вец аш пóшол на лóві. Червéні вітіс стáнул, бешедóвал жéні, же хлáпец мýші буц барз мýдрі і барс шмéлі і барз мóцні, же вон там ньę óстал. Уж го ньę знал, дзе пóслац. Док прíдзе дóму, тá му пóведз, нáй ше зобльęче, та же го окýпаш, же хóдзел по швéце, та йę уж брýдні, мáсні, óбрал ше і ýші. Зогрéйęш вóді, ульęйęш му на глáву, пльýшньęш му до óчьох, тá му óчі опáріш. Фартýшьчьок вéжньęш, нáпрес сéбе опáшеш.

Прі́дзе вон з ло́ві, мац му гва́рі: Ку́шьчік мі льę́пше, дай, най це оку́пам. Зо́бльечь ше та ше́дньі до зва́ркі.

Вон наду́мал і зо́бльęк ше, ше́днул до зва́ркі. Во́на скоче́ла, фа́ртух опаса́ла, во́ду хваце́ла, пльу́сла му до о́чьох, до́раз му о́чі опаре́ла. Вон ві́шол зоз ва́ркі во́нка та пла́че, же йа́к ше тру́дзел, хо́дзел по шве́це ма́цері за льіка́мі, а тераз го так мац спорайę́ла! Да́ла му його шма́ткі, відрільę́ла го на дра́гу.

По́шол до льę́са, ньę відзі, льęм так ше ла́па од ду́ба до ду́ба. Те́льо ше отлу́кал, же по́шол аж до то́го варо́шу, о́ткац то́ї трі дзі́у́кі. По́шол по шо́ре, нама́цал ка́рчьму, по́шол до ка́рчьмі пот шо́пу. Мал хусто́чьку, у тей хусто́чькі тот пе́рсцень, цо от дзі́у́кі до́стал ца́ровей. Віца́гнул хусто́чьку с кіше́ нькі во́нка, спа́днул му тот фа́лат с персцę́ньа на́ жем, ньę мог го найсц. По́чьал крі́чіц, ларм́оване! То́та дзі́у́ка царо́ва бу́ла на ме́со, і́шла та́мац ко́ло ка́рчьмі, учьу́ла, же тот крі́чі, по́шла ґу ньо́му, же цо крі́чі. А вон гльę́да пе́рсцень. Дораз го на́шла во́на. Пітáла ше му, же о́ткац то вон ма. До́рас позна́ла, же то з йęй персцę́ньа. І хусто́чьку відзе́ла, же́ то йęй ме́но. Вон ве́цка йęй гва́рел, же кęт бул йу́нак, за́біл трох Арапі́ньох, о́дньал трі дзі́у́кі, же́ му йę́дна да́ла пе́рсцень і хусто́чьку.

Да́ла му дзі́у́ка назат пе́рсцень і хусто́чьку, по́шла до́му смутна. Дру́ге ра́но цар роспосі́лал пі́сма по шве́це, по кра́льох, по па́рох, по дзейа́кіх ґро́фох, же да прі́ду, во́н ма трі дзі́у́кі, бу́ду ру́цац о пе́тнац дньі зла́ті йаблу́ка; хто́ра хторо́му ру́ці, то́го бу́дзе!

Ве́чьар прі́шол тот хла́пец, по́шол та ґу дру́гім жобра́цім, та́ ше сварйа́льі, же кę́ді бу́ду царо́ві дзі́у́кі йаблу́ка ру́цац. Вон то льęм че́кал тот дзень. Йак прі́шол тот дзень, у́жал сво́йу чьу́шку, по́шол там до царско́го двора, ста́нул ґу капу́рі, та че́кал. Раз відзе дзі́у́ка найста́рша, хо́дзі поме́джі на́род, ру́ці йęдно́му ца́рскому сіно́ві йаблу́ко. Відзе стре́дньа, ру́ці йę́дному ґрофо́ві. Відзе наймла́тша, хо́дзі поме́джі на́род, раз льęм ру́ці то́му жобрако́ві. До́раз од ньо́го у́жа́льі, да́льі царо́ві, же во́на руце́ла жобрако́ві. Цар йу гандру́йę, же чьом жобра́ку ру́па. Заш йęй да́йу йаблу́ко; во́на заш йо́му ру́ці. На трі заво́ді од ньо́го у́жа́льі. Уш цар відзі, же дру́гого ньę́сце, так йęй енґę́до́вал. Ве́цка справе́льі сва́дзбу, та́мтіх двох же́цох го́ре на пола́ту, а його до гушо́го хльі́у́ка. Барс ше во́на ганьбе́ла, же му́ші у гу́шім хльі́у́ку бі́вац. За йа́кішік чьас та́мті двоме шоу́ґро́ве по́шльі на ло́ві, вон ше зо́брал, же і вон по́йдзе. Во́на го ньę́сце пушчіц: дзе по́йдзе, кęд ньę відзі? Альę вон наду́мал та по́шол. Бу́ла кра́сна кобу́ла на дво́ре, пі́тал йу от ца́ра та по́шол. Ві́шол на по́льо, ра́з му прі́дзе до розу́ма, же во́н ма прі се́бе жі́вей во́ді. Ві́ньал, помасцел се́бе о́чі, до́рас препа́трел. По́шол до льę́са, кобу́ла ше стре́сла, са́ме стрі́бло бу́ло і йо́му са́мі стрі-

бе́рньі шма́ті да́ла. Зба́чел льęва та́ го за́біл. Ужал на ко́нья, та ньęше. Стре́тньę ше зо свойі́ма шоу́ґра́мі: йęден за́біл у́рану, а дру́гі стра́ку. Покло́нья ше то́му пано́ві, піта́йу од нього ку́піц льęва, чі йім ньę пре́да.

Вон пре́да, кęт се́бе да́йу трі реме́ньі с хрі́пта ві́дрец.

Во́ньі да́йу, бо́ бі сце́льі льęва мац. Во́ньі ньę зна́льі, же то йіх шо́у́ґор. Ше розі́шльі, прі́шльі до́му та́кі радо́сні, же ма́йу льęва; а́льę хрі́бет бо́льі! А тот та́кі прі́шол заш ростарга́ні, ньічь ньę прі́ньęс; та́ ше з нього до́ма шме́йу. Кęд його же́на зба́чі, же вон ві́дзі, барс ше му зрадова́ла. Піта ше му, же йак то ві́дзі вон? Откут то йо́му?

Вон гва́рі: Бог мі дал.

Дру́гі дзень по́йдзе заш на ло́ві, до́раз за́біл фарка́ша. Стре́тньę ше зос тамті́ма, піта́йу ше, чі ньę пре́да.

Пре́дам, альę ньę за пеньęжі, а́льę трі реме́ньі с хрі́пта ві́дрец.

Ті́м ше уж ньę па́чі, а́льę за́ то да́йу. Прі́ду до́му, цар радо́сні, же су до́брі шіца́ре, же уж два́ раз забі́льі жві́ра.

Рас прі́шло царо́ві пі́смо од непрі́йате́лья, да́ му ста́ва до по́лья о йęден ме́шац. Ца́р ше порі́хтал і тот хла́пец ше брал до во́йні. Кęт прі́шол тот чьас, же треба́ло і́сц, цар по́шол зос сво́йім во́йском. Хла́пец ше зо́брал і вон по́шол. Ужал се́бе йаку́шік ша́блью, ста́рі ка́нтар, порі́хтал, ше́днул на ко́нья, та по́шол пома́лі. Йак ві́шол з варо́шу, кобу́ла му гва́рі: Зі́дз зо́ ммньę до́лу! Кęт ше стре́ше, те́льо седе́м рас кра́ша бу́ла, а са́ме зла́то: зла́ті потко́ві ма́ла, ка́нтар і ша́блью і йо́му шма́ті, ші́цко са́ме зла́то. Та́ му гва́рі кобу́ла: Кęт пойдзе́ме до во́йні, йęден бок йа́ бу́дзем забі́вац непрі́йате́лья с потко́ва́мі, дру́гі бок ті зо ша́блью! Кęт по́йду до во́йні, непрі́йатель уж барс по́біл нашо́го ца́ра. Кęт ше у́ла́пі хла́пец біц! Ка́дзі вон пре́шол, та́мац дра́га остава́ла. Пребе́гнул ла с це́йц рас, ші́цко позабі́вал. Його ньі́хто ньę уру́бал, льęм за стре́дньі па́льęц. Цар го во́лал ґу се́бе. Йак по́шол ґу царо́ві, цар ше му укло́ньęл і во́лал го на госці́ну. Альę вон ньę знал, же то його жец. Уві́дзел цар, же́ му па́льęц кірва́ві, ві́ньал хусто́чьку сво́йу; бу́ло на́ ньęй вібі́то ца́рске ме́но. Ро́здар му на по́лі, окру́цел му па́льęц. Тот спі́снул ко́нья, по́шол аж до́му, скоре́й бул до́ма, йак во́ньі. Прі́дзе цар до́му, та ше з нього шме́йу, же і во́н ше брал до во́йні, а же ньę́ бул. Дру́гі дзень одйа́зал па́льęц, гва́рел се́бе же́ні, да́ му віра́йбе хусто́чьку. Віра́йба́ла, преста́рла во́нка. Цар ше по дво́ре шпаці́рал, уві́дзел то́ту хусто́чьку, у́жал йу, та прі́ло́жел ґу сво́йęй. До́раз ві́дзел, же́ то його. Да́л го заво́лац, та́ ше му піта: Хто́ ці дал то́ту хусто́чьку?

Ві́ мньę да́льі у во́йні.

Йа́ґже, кęт ті а́ньі ньę́ бул?

Шак хто́ же во́йско позабівал? І йак сце ме воля́лы на госціну, а йа ньє̨ сцел прісц? Йа спіснул ко́ньа, скоре́й сом прі́шол, йак ві. Відзел цар, же ньє̨ ціга́ны, до́раз го з гу́шого хлыі́ука во́нка, та́ го до поля́ті. Шоуґро́ве ше му гнывя́лы на́ ньго, же на́чь го цар прівед, на́чь му уве́рел? Шак відзелыісце, кє̨д сме бу́лы на ло́ві, же чі́йо мі́лше бу́ло лова́рство. Ныі́гда ньє̨ уло́вел, льє̨м ўше́ мі.

Вон во́хпа ру́ку до кіше́ньки, ві́ньє̨ реме́ны во́нка, та́ ше піта, же чі́йо то реме́ны? Ука́сце хрібет!

Аш те́ді цар ві́дзел, же хто йу́нак. Те́ді справе́лы ве́льку госціну. По госціні каждо́му дал окре́му хі́жу, та на́й жі́йу.

Тот хля́пец раз паду́мал, да вон по́йдзе сво́йу ма́цер опа́тріц. Ку́пел се́бе йаґе́рскі шма́ті, ше́днул на кобу́лу, кє̨д ві́шол з варо́шу, льє̨м з ным зльє̨це́ла. У чьас та́м бул. По́шол до ґра́ду, поздра́ўкал маце́рі. Во́на го ньє̨ позна́ла, же́ то йє̨й сін. Ба́рс кра́сні бул. Во́на го нагвар-йа́ла, ля́ з ньу льє̨гньє̨ спац.

Йа бу́дзем, льє̨м же мушіце буц го́лі!

Льє̨гла ґу му́ру, вон те́ді ско́чел, по́шол ґу сто́лу, у́жал тот фарту́шьчьок, опа́сал па́прес се́бе: Та дзе́бі йа льє̨гал з ва́мі, кє̨д ві мо́йа мац! Ньє̨ ганьбі́це ше? Та́ка ві же́на? Та ві ку́рва! Мньє̨ сце направе́лы жобра́ком. Цо́ йа ше з ва́мі натра́пел, хо́дзел по шве́це за лыка́мі, а ві мньє̨ вец о́чі опаре́лы? Ві́ньал ша́бльу, одре́зал йє̨й гля́ву. Поглье̨дал червено́го вітіза. І йо́му одре́зал. По́шол ґу служныіці, та і йє̨й сцел. Альє̨ во́на барс плака́ла, же во́на ньє̨ вінова́та. Во́на пре́д ным муше́ла пріша́гнуц, же ньє̨ віво́ла на́ ньго, на вітіза, же вон жі́йє̨.

Так во́п йу зо со́бу у́жал. Прі́шол ґу же́ві; то́та служныіца вец його служе́ла. І вон зо сво́йу же́ну жі́лы у здра́ўльу і те́раз жі́йу, кє̨д ньє̨ ума́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиці від Мітра Паланчані.

9. Мати — зрадниця власного сина. Б.

Ке́д йа бул ма́лі хля́пец, по́шлысме до Кє̨рестура на Міколя́йа[1]). Ке́д сме ше навечера́лы, йа́ ше по́шол ба́віц ґу дзіўчьатом. Рас чьуйє̨м, же́ ше згварйа́йу: Коцу́рца тре́ба по́біц. А йа ше те́ді зо́брал, та спе́кай! Сцек сом, ньє̨ ўлапе́лы ме. Альє̨ йа та́маль фсце́кал во́нка з валя́лу, ве́цка сом ньє̨ шмел на́зат по́йсц, же́ ме ўля́пйа, та́ ме побі́йу.

---

[1]) В Керестурі на Николая храм.

А йá ше пýшьчім дóму. Прíдзем до Тóржі, Тóржа вáрош, та сéбе дý-мам: О Бóже, та дзé сом тéрас? Пóйдзем ґу йęдней кафáні, éшчік швíца. Отвóрім дзвéрі, пóйдзем нýка. Гат знам, йáкі зáкон у кáрчьмі. Кęт сéбе члóвек кýпі дáцо йęсц áбо піц, та му шльęбóдно ў кáрчьмі преноцóвац. І йá бі піл і йęдол бім, áльę ньé мам пеньéжі. Ньé мам, льęм штірі ґрайцáрі. Та пітам от качьмáра зá два ґрайцáрі пальéнкі, за два ґрáйцарі йęден жéмлык. Пóпіл сом пальéнку, жéдол сом жéмлык, тá ше пітам качьмарóві, же чі мóжем там спац?

А вóн ше мі пітал, же óткаль сом.

С Копýра.

А дзе пóйдзеш?

Та дóму.

А дзé ші бул?

У Кęрестýре. Пóшол сом ше бáвіц, спéлы ме біц, та сом фсцек аш тý. А барз ноц уш тá ше ньé шмем дáльęй пýшьчіц. Тá бім ту спел ноцóвац, а на рáно пóйдзем.

Но гат, льęм льéгны.

Йа льęгнул, тá сом спал. Рáно стáньęм, чьýйęм йа, же у Тóржі біва крáль. Йа пóйдзем опáтріц крáльску палáту. Пóйдзем там, а тáм стрáжар стóйі прі капýрі. Йа бі спел пойсц нýка. Вон ме ньé пýшьчі. Раз пьéше тот, цо пісма розношýйę, пісма до крáлья. Отворі капýру, та ідзе нýка, á йа кóло ньóго убéгнул. Пóйдзем нýка, а краль мал пpáве тáкого хлáпца, йак йа. Андрі му бýло мéно, а мньę Імре. Андрі ше бáвел у кóнґу, тá ме вóла ґу сéбе, дá ше пóйдзем зóз ньім бавіц. Бáвіме мі ше там двóме. Раз відзе краль тá ше піта Андрійóві, же хто то?

Андрі му гутóрі, жé вон ньé зна. Прішол нýка, тá ше бáвіме.

Піта ше мньę краль, же óткаль сом?

А йá му гутóрел, же сом с Копýра.

Но, кęг ші с Копýра, а тéраз бýдзеш наш.

Дóраз мі дал шмáті ýшіц тáкі, йак і йóго сін мал, Андрі, тá ше бавíме мі двóме ў йęдно ýше. Рас прідзе крáльові пісмо, да ідзе до вóйні. Пóшол краль до вóйні, пьęт пісма ньіґда од ньóго. Вон посілал пісма, áльę мац Андрійóві ньіґда ньę дáла. Піта ше Андрі мацéрі: Мáмо, ньę пісал наш óцец?

Ньę вéра, мой сіну, ньę пісал твой óцец éшчі áны раз.

Альę Андрі уж вірос і йа. Уш сме леґíньę обідвóме. Раз Андрі ішол на шпáцір до варóшу, стрéтньę ше зóс тім, цо пісма розношýйę, тá ше му піта: Дзе ідзеш?

Ідзем дó вас.

Та начь?

Ньȩшем ці мáцері пíсмо.

Нó льȩ' тóто пíсмó, дá го відзім.

Тот ўжал пíсмо зос тóрбі, тá му го да. Андрі вéжньȩ, віньал пíсмо, та го пречíтал. Заш крáшньȩ запечетóвал, тá му го дал нáзад: На, та óдньȩш.

А ў тім пішме бýло пісáно, жéбі сéбе ўжáлы два кóны цо найльȩпші і гінтоў і кочíша йȩдного, тá най íду до швéта Андрі з мацéру. Прідзе Андрі дóму з варóшу, тá ше піта мацері: Мáмо, ньȩ пíсал наш óцец?

Ньȩ вéра, мой сíну, ньȩ пíсал вон.

Дрýгі дзень заш ше піта Андрі мацéрі: Мáмо, ньȩ пíсал наш óцец?

Ньȩ вéра, вон ньȩ пíсал. Хтó зна, дзé наш óцец, мóже буц, же го уж дáўно забілы даґдзе.

Трéці дзень зáш ше піта Андрі мацéрі: Мáмо, ньȩ пíсал наш óцец?

Ньȩ вéра, мой сíну, ньȩ пíсал вон.

Мáмо, а цо бýло ў тім пішме пісано за фчéром?

У хтóрім?

Цо вам пріньȩс пóштар.

Мньȩ пóштар ньȩ пріньȩс пíсма.

Ба вон пріньȩс.

Ба вон ньȩ пріньȩс.

Ба вон пріньȩс.

Ба вон ньȩ пріньȩс.

Та йá го скóрей чітал, мáмо, йак ві.

Та дзé ші го чітал?

Ешчі кȩд го ньȩсол ту, та сом ше з ньім стрéтнул на дрáже.

Йа íшол на шпáцір, а вон ньȩсол пíсма. Та сом ше му пітал, же дзе íдзе? Ідзем дó вас, тáк мі отповéдол. Йá ше му пітал, же начь. Вон мі гутóрел, же ньȩшем ці мацері пíсмо. Йá му гутóрел: Дáй тóто пíсмо. Вон віньал зос тóрбі, йá го пречíтал і заш сóм го запечетóвал, тá сом му дал, нáй вам пріньȩше, а ві гуторíце, же ньȩ пíсал! А ў тім пішме то бýло пісáно, жéбі сме сéбе ўжáлы два кóны, хтóрі сцéме і кочіша, тá да пóйдземе до швéта. Та повéцце мі тéраз, же чі ньȩ прáўда?

Ша прáўда.

Но та начь тайíце одóмньȩ, же ньȩ пíсал, á вон пíсал? Пíсал вон і вéцей пíсма, áльȩ ві мньȩ ньȩ сцéлы пóвесц. Кáжді дзень сом ше вас пітал, чі пíсал наш óцец, ві мі ўше так отповéдлы, же ньȩ. Та тéрас пойдзéме.

Ужа́лы се́бе два ко́ны цо найльє́пші і гіптоу і кочі́ша і по́шлы, а Імру охабе́лы до́ма за ґа́зду. На́й вон ґазду́йє там те́рав, йак зна, бо во́ны ныґда на́зад ве́цей ньє пріду.

По́йду до йєдно́го льє́са, Андрі крічі на кочі́ша: Стой! По́йдзем це́плу во́ду віпу́шьчіц! Ко́чіш ста́нул, Андрі зішол з гінто́ва, та шіка. Попа́трі го́ре, а та́м бул йє́ден віс́окі дуб, а го́ре на́ тім ду́бе вішел йє́ден фа́ртушьчьок. На́ тім фарту́шьку бу́ло піса́но зо златі́ма льітера́мі: Хто́ тот фарту́шьчьок опа́ше о́прец се́бе, ныхто ньє бу́дзе та́кі мо́цні на́ тім шве́це, льєм Бог, а во́н.

Йа́к то Андрі зба́чел, віґра́бал во́н ше го́ре на дуб, зньал фарту́шьчьок, опа́сал о́прец се́бе, та ідзе до́лу. Ма́ц му віку́кньє зоз гінто́ва, та крічі: Та дзе́ ші у дьа́бла так длу́го?

Андрі гуто́рі: О ма́мо, ньє гнывайце ше; йа́к сом шікал, та́ сом зба́чел ту йєдно́го та́шька, та́ сом вішол по́ ньго, же́ го у́ла́пім, а́льє вон фсцек.

Йай, дзе́цко мо́йо, та́ те́бе за ташька́мі ро́зум хо́дзі? Опец ці отпісал з во́йні, да фсцекньє́ме до шве́та да́ґдзе, а те́бе ро́зум за ташка́мі хо́дзі, ньє́ да ше пона́гльаш, да ідзе́ме ско́рей!

Ныч то, ма́мо, ша́ мі за́ то по́йдземе, дзе́сме надума́лы.

Іду да́льєй, відза, же на йє́днім мо́сце сто́йа гарамбійа́ше, дзеве́цме. Андрі йіх зба́чел з дальє́кі, зішол до́лу з гінто́ва, та ішол о́прев ко́ньох на пре́док на йє́дно руце́ньє. Йак до́шол ґу́ ным, до́рав го галтова́лы, а во́н ньє́ сцел ста́нуц. Сце́лы го за́біц. А во́н у́ла́пел йєдно́го, шіцкіх зо́з ным позабівал, та за́ш ше́днул до гінто́ва. Ма́ц ше му піта: Цо́ то бу́ло там, фі́йам?

Ша ньє бу́ло ныч; цо́ бі бу́ло?

Іду да́льєй, відзі Андрі заш е́шчі з дальє́кі, же сто́йі стра́жа на мо́сце. Бу́ло йіх двана́цме. Андрі зішол з гінто́ва до́лу, та ідзе пе́шо на йє́дно руце́ньє о́прес ко́ньох. Кєд до́шол ґу́ ным, до́рав го галту́йу. А вон ньє́ сцел ста́нуц. Во́ны го сце́лы за́біц. Вон у́ла́пел з ных йєдно́го, шіцкіх з ным позабівал. Ше́дньє на гіптоу, та іду заш да́льєй. Ма́ц ше му ва́ш піта: Цо́ там бу́ло, сі́ну?

Та ныч, цо́ бі бу́ло?

До́йду ґу́ йє́дней ча́рді, там бу́ду поцо́вац. Нагна́лы до дво́ра, посхо́дза до́лу, по́йду ну́ка, Андрі до́рав віме́ньєл е́кстра со́бу ма́цері, а кочі́ша забілы во́нка е́шчі па дво́ре прі ко́ньох. А вон по́шол до ка́рчьмі, Андрі. Та́м ше карта́йу дво́ме, та́ го вола́йу, да і во́н ше з ныма ка́рта. Вон ньє бу́дзе, во́н ше ньє́ зна так ка́ртац. Вон се́бе да прі́ньєсц ка́рті, бу́дзе ше ка́ртац сам. Ге́уті му гуто́рйа: Йа́ке то карта́ньє?

Вóн йім гуто́рі: У нас ше íншак ньę картáйу. Ві двóме льармуйę́це, вадзíце ше, á йа сам, ныíхто ме áны ньę чьу́йę.

Йáк ше накартáлы: Гíбай з нáмі, да вíдзіш, цо мі мáме.

Одведу го до йę́дней хіжі, там пóлно бу́ло пу́шкі, шáблы і копíйі. Чі то йęст у вáшого цáра жéмі?

О йой, плóті зóз ных прáўйа.

Одвéду го до дру́гей хіжі, там бу́ло пóлно пушковóго прáху і ку́лькі. Тá ше му пітáйу: Чі то йęст у вáшого цáра жéмі?

Йаґбі ньę бу́ло? Прéс тóго ньę гóдны óгньа нáкласц. Нáкладу дрéва на óгень, с тóго прáху насíпу, зо шíрку запáльа, тá вец гóрі.

Одвéду го до трéцей хіжі, тá ше му пітáйу, чі то йęст у вáшого цáра жéмі? Там бу́ло пóлно шмáті.

О йęй, гáці з ных прáўйа.

Одведу го до штвáртей хіжі, там бу́лы штвéрі дзвéрі, на штíрі стрáні. Запіскáлы на йę́дней пішьчьáлкі, пóчьньу íсц ну́ка на шіцкі дзвéрі так, кę́льо ше́ месцéлы гарамбійáше. Альę кęд бу́лы ў тей хіжі, дзе тóті пу́шкі бу́лы, вон сéбе там йę́дну ўжал. Кęт тóті ше почьáлы гáрнуц ну́ка, а вон с тóту пу́шку тáк йіх забíвал, йак мýхі. Пóзабівал йіх шíцкіх, льęм йę́ден óстал. За сéдем хлóпох бул мóцні. Тóт ше му барс пітал, дá му охáбі жівóта.

Охáбім ці жівóта, кę́д мі тіх позабівáніх до рáна шíцкіх похóваш, тóту креў вічíсціш, хіжу крáшньę обíльіш, жéбі бу́ло шíцко дóбре, охáбім ці жíвот.

Тóт ше пóдньал, жé вон то шíцко зрóбі до рáна. Андрі пóшол, та льę́гнул спац. Рáно стáньę ўчьас, пóйдзе опáтріц, чі гéўтот скóньчел робóту. Пóйдзе там, прáве гéўтот бул готóві. Готóві ші?

Готóві.

Та дзе ші тіх похóвал, цо бу́лы позабівáны?

Ту до дольíні.

Гíбай мі ўкаж, дзе.

Одвéдол го: Тў су, ні!

Андрі го удéрел с пу́шку по кáрку і тот спáднул там на гéўтіх. Андрі пóшол. Пóйдзе на лóві до льęса. Альę тот, цо бул за сéдем хлóпох, ньę ўмар. Йóйчел ў тей дольíні; то йóго мац учьу́ла, Андрійóва, пóслала служньíцу, же най íдзе опáтріц, хтó то так йóйчі.

Служньíца йęй гвáрі: То тóті позабівáні ду́ші.

Да з о йę́дну годзíну заш вóна служньíці гутóрі, да íдзе опáтріц, хтó то так йóйчі. Служньíца йęй заш гутóрі: То тóті ду́ші, цо позабівáні.

Вíгнала вóна служньíцу, мушéла йу óдвесц там ґў тей дольíні, óткаьл тот глас íшол. Вíдза, же там йę́ден, сáма креў, ру́ца ше, вáльа.

ше по ге́ўтіх. Мац гуто́рі служныці: Зна́ш цо, Йу́льчьо? Одньє́шме го ну́ка, та́ го вільічі́ме.

Служпыіца мушéла послу́хац, кє́д йє́й росказу́йу. Ўжа́лы го два по́пот пазу́хі, та́ го одньє́слы ну́ка. Положе́лы го под го́рдоў. Мац го льічéла. Прі́дзе Андрі до́му, Йу́льчьа і́дзе о́през нього́ плачьу́ці, а́льє му ньє́ шме ныічь по́весц, бо́ ше бо́йі од маце́рі. Андрі ше йє́й піта: Цо́ ці, Йу́льчьо, чі ньє́ маш цо йє́сц, чі ньє́ маш цо піц, чі́ ці у мо́йє́й маце́рі ньє до́бре?

Йу́льчьа му так отпове́дла: Ма́м і цо йє́сц, мам і цо піц, а́ны мі ньє́ зло у тво́йє́й маце́рі!

С тім до́шлы до дво́ра. Ра́но постава́йу, Андрі заш по́йдзе на ло́ві до льє́са. Ма́ц льічі Пе́тра. Пе́тро му бу́ло ме́но. Доґ Андрі у льє́ше, та во́ны ше зґварйа́лы двойо, йа́к бі мо́глы Андріа загу́біц. Ньє́ шму ше до́ ньго ўла́піц, на́ го забі́йу, бо́ йє барз мо́цні. Во́н йє́й гуто́рі: Знас цо? Спраў ті́ ше хо́ра. Кє́д вон прі́дзе до́му, та ці́ ше бу́дзе пітац: Цо́ вам, ма́мо? А ті му так по́веш: Хо́ра сом ве́ра, сі́ну, а барс. Та́ му по́веш, же́ бі ці треба́ло лыі́кі. Та́к ці ше прішныіло, на́ ці приньє́ше од медве́дза йє́дно мла́де медведжьа́тко, та́ ці бу́дзе льє́пше! Андрі ма́ пріс́ц до́му ве́чьар, во́на Пе́тра под го́рдоў заш скрі́йє. Андрі пріхо́дзі, а́ Йу́льчьа о́през нього́ плачьу́ці. Андрі ше йє́й піта: Та чьо́м пла́чеш, Йу́льчьо, чі ньє́ маш цо йє́сц, чі́ ці у мо́йє́й маце́рі ньє до́бре, чі́ бі ші ше одава́ла?

Ма́м і цо йє́сц і ньє́ зло мі у тво́йє́й маце́рі, а́ны бім ше ньє одава́ла, льє́м мі барз ве́лькі жаль.

С тім во́шлы до дво́ра. По́йдзе ґу маце́рі, мац льє́жі на посце́лы хо́ра, йо́йчі: Йай, йай, йай, Бо́же мой! До́раз у́мріц му́шім.

Та цо́ вам, ма́мо?

Та барс сом хо́ра.

Та́ треба́ло бі вам дайа́кі лыі́кі?

Тре́бало бі, да́ мі пріньє́шеш. Те́рас ше мі прішныі́ло, кє́д біш мі пріньєс од медве́дза йє́дно медведжьа́тко, та́ бі мі о́зда льє́пше бу́ло.

До́бре, на ра́но вам пріньє́шем, кє́т сом го́дзен на́йсц у льє́ше.

Ра́но Андрі ве́жньє пу́шку на пльє́цо, по́йдзе до льє́са зло́віц йє́дно медведжьа́тко. На́мірі на йє́дну медведжі́цу. Пра́ве йіх ве́дла за со́бу штве́ро. Андрі зньє́йє пу́шку, по́чньє ціло́вац. Ме́дведжіца му гуто́рі: Ці́луй, ці́луй, Андрі́йу, а́льє ньє́ штрель, а́льє гі́бай, та́ го се́бе веш, кє́т ці го тре́ба. Алье то тво́йє́й маце́рі ньє тре́ба. Тво́йа мац ве́лька ку́рва! Кєт ці го ньє тре́ба бу́дзе, льєм го пуш пре́йк пльє́ца та во́но прі́дзе са́мо на́зад!

Андрі ве́жме медведжьа́тко, та і́дзе з ным до́му. Ешчі йє дальє́ко, у́ж мац на́ ньго крі́чі, же да́ го ньє ньє́ше, бо́ йє́й барс шме́рдзі. Андрі

пушьчел медведжьатко прейк пльęца, медведжьатко пошло назад. Кęльо раз вон до дому доходзел, Йульчьа уше опрез нього вішла плачьуці. А вон ше йęй пітал, же чьом вона плаче: чі ньęма цо йęсц, чі бі ше одавала, чі йęй ньę добре у його мацері? А вона му так гварела: же бі ше аньі ньę одавала, аньі ї̆ęй йęдло ньę хібі, аньі йęй ньę зло у його мацері, льęм йęй барз велькі жаль! А йęй за то бул жаль, вона бі була барз гуторела Андрійові, же його мац курві ше зос Пєтром, ньę хора йę, ньęт йęй аньі дьабол, льęм вовьі ше барз бальі од Андрійа, же йę барз моцні, та ньę шмельі ше до нього улапіц, да го забійу. За то вона ше хору правела, да го може посілац, кой куда на злі места меджі жвірі, да го тоїі сконьчьа. За то Йульчьа уше плакала. Вона му тото сцела повесц, да мацер ньę слуха, бо мац велька курва, альę кęт ньє шмела. Пойдзе нука Андрі: Ньę льęпше вам, мамо?

Ньę вера, мой сіну. Терас ше мі праве прішньіло, да ті мньę пойдзеш пріньęсц од льęвіці йęдно льęучьатко, та бі мі льęпше було дораз.

Добре, мамо. Пойдзем на рано.

А рано станьę, вежньę пушку на пльęцо, ідзе до льęса зловіц мацері йęдно льęучьатко. Пойдзе до льęса, намірі на йęдну льęвіцу. Праве дойчі тройо льęучьата. Нацагнул пушку, почньę ціловац. Льęвіца му гуторі: Цілуй, цілуй, Андрійу, альę ньę штрель. Гібай та го веш, кęт ці го треба. Альę то твойей мацері ньę треба. Твойа мац велька курва. Альę кęт ці го ньę треба будзе, пушьчіш го прейк пльęца, воно само назат прідзе!

Ужал Андрі льęучьатко та ідзе з ньім дому. Ешчі йę далько, уж мац на нього крічі: Одруц го, сіну, до дьабла, йак барш шмердзі! Андрі го руцел прейк пльęца, льęучę ідзе назад ґу мацері. Вон пошол дому, піта ше мацері: Ньę льęпше вам, мамо?

Ньę вера, мой сіну; альę ше мі терас праве прішньіло, да ті мньę прівьęшеш жівей воді і младей воді, та бі мі от того оздаль льęпші було.

А дзе йа знам пойсц, мамо? Кęд йа ньę знам, дзе йę жівей воді і младей воді.

Іц та гльęдай, кęт сцеш мац мацер, бо кęд ньę, оздаль дораз умрем.

Зобрал ше Андрі рано, та ідзе. Ідзе попод льęс, рас ше му пешньік розлучі на два страні. Ньę зна тераз, кадзі пойсц. Раз відзі, там ньęдальęко йęдного старого чловека. Пойдзе ґу ньому, поздраука му: Дай Боже добрі дзень.

Старі чловек му урапі: Дай Боже і тебе, мой сіну. Та дзе ше ші пушьчел?

Ідзем пріньęсц мацéрі жівей вóді і млáдей вóді, бó мі мац барс хóра, тá ме послáла, дá йęй пріньęшем, тá йęй льęпше бýдзе.

Альę то твóйęй мацéрі ньę трéба, бо твóйа мац вéлька кýрва. Альę льęм іц, та нáбер. На, дáм йа ці два скльęнкі; з йęднóго бóку набéреш млáдей вóді, з другóго бóку мóста набéреш жівей вóді. А ták пáтрі: Кęд ўдéрі йęдéнац гóдзін, пóйдзеш нýка; кęд ма буц двáнац гóдзін, жéбіш бул вóнка, бо кęд ньę, ныґда ньę відзеш; а твóйо два скльęнкі, цо маш, набéреш сéбе вóді, гочь дзé. Та тóту одньęшеш твóйęй мацéрі, а млáду вóду і жíву вóду охáбіш сéбе. То тéбе трéба бýдзе. Пó тей дрáшкі пóйдзеш прóсто ґý тей вóді.

Ідзе Андрі пó тей дрáшкі, прóсто ґу тóму мóсту дóйдзе. Ешчі ньę бýло йęдéнац гóдзін. А то тáкі мост бул: кęд йęдéнац прéшло, мост ше отвóрел, а кęд двáнац гóдзін ўдерéло, мост ше зáвар. Удéрі йęдéнац гóдзін, Андрі вóйдзе нýка. Набéре з йęднóго бóку жівей вóді до скльęнкі, пóйдзе на дрýгі бок, набéре млáдей вóді. Відзе вóнка, удéрі двáнац гóдзін, мóст ше зáвар. Ньęше Андрі вóду дóму. Ешчі йę дальęко, ýж мац нá нього крíчі, же нáй йу вісíпе, йак барс шмéрдзі. Альę Андрі вісíпал з гéўтіх двох скльęнкох вóду; жíва вóда і млáда вóда му остáла. Доґ Андрі путóвал по млáду вóду і по жíву вóду, Пéтро зáтльа пушьчéні бул, тá ше мац з ным курвéла. І тáк вóны двóйо ше догварéлы, Пéтро з Андрійóву мацéру, кęд Андрі прíдзе дóму, най вóна ше хóру спрáві, а нáй му пóве, жéбі вóн йęй пріньęс óт трох шаркáньох трі мáлі пáльці, та от тóго йęй льęпше бýдзе!

Прíдзе Андрі дóму, тá му мац гутóрі: Ны от чьóго мі, сíну, ньę бýдзе льęпше, льęм от тóго, цó ше мі тéрас шныíло.

А цó ше вам шныíло?

Та тó ше мі шныíло: Да ті мньę пóйдзеш пріньęсц от трох шаркáньох трі мáлі пáльці, та тóто упрáжіц на ратóту, кęт тóто жем, тá мі льęпше бýдзе.

А дзé йа знам, мáмо, пойсц? Но, пóйдзем йа на рáно.

Збéре ше Андрі рáно, та íдзе. Дóйдзе на йęдно мéсто, розлýчі шé му пéшнык нá два стрáні. Ньę зна, кáдзі пóйсц тéрас, чі пó тей, льęбо пó тей. Відзі раз йęднóго старóго чловéка, пóйдзе ґу ньóму, поздрáўка му: Дай Бóже дóбрі дзень, стáрі óцец!

Дай Бóже і тéбе, мой сíну. Та дзе пóйдзеш, у йáкей робóті ші? Пóведз мі!

Йа íдзем ґу тром шаркáньом пріньęсц трі мáлі пáльці мóйęй мацéрі, бо барз йę хóра, тá ше йęй прішныíло, же дá йęй пріньęшем, трі мáлі пáльці от шаркáньох, та дá ше йęй тóто упрáжі на ратóту, да вóна тóто же, тá йęй от тóго льęпше бýдзе. Тá йęй íдзем пріньęсц.

То твойей мацері ньę треба, фійам. Твойа мац льęм велька курва. Ньęт йęй аны дьабол, льęм бі ше курвела. Но, льęм іц по тей драшкі, та дойдзеш там ґу тей дзірі, цо там под брегом до жемі служі, там войдзеш нука.

Там ше розішол Андрі зо старім чловеком. Пойдзе под брег, найдзе тоту дзіру. Спушчі ше нука до ньęй, пойдзе до хіжі, шаркань льęжі на посцелы, шпі. Глава му на посцелы, а ногі аж на жемі. Шейсц главі ма: Ставай пайташ, госца ші достал! Тот шпі. Андрі себе дума: Могол бім го забіц на шпійачькі, альę ньę пісал бім ше йунак. Копньę му до ногох: Ставай, госца ші достал! Тот станьę: Вітай, вітай пайташ. Та цо ші нам нового прíньęс?

Прішол сом вас опатріц. Прішол сом на госціну до вас.

Е, кęд госціна, госціна; будземе ше госціц!

Дорас пріньęше шаркань полудзенок нука: олоуйані поґачі, прошьані галушкі і кукурічьні рейтеші, і віна на стол. Йęдза, а пійу. Найęдлы ше, напілы ше: Но, гібай пайташ, будзеш відзіц мойо обісце. Одведзе го вонка та опатрайу. Олоуйані кармікі, олоуйане гумно, шіцко красне. Шаркань ше му піта: Йęст то у вас такого?

О йęй, і найхудобньęйші таке муші мац. Прес того ньę годзен жіц ныхто у нас.

Ей альę бім ше тераз дакус понацаговал! Такі сом цошка шчемереті. То шаркань гуторел. Та да ше дакус попасуйęме!

Андрі му гуторі: Ша вера і йа такі. Йа ньę дзбам, пасуйме ше.

Улапйа ше пасовац, так з ным удерел до жемі Андрі, дораз го забіл. Віцах шабльу, одрубал му шіцкі шейсц главі і малі пальęц. А на тім пальцу бул златі персцень. Персцень зньал та одложел. Пойдзе до другей хіжі, там льęжі на посцелы шаркань о дзевец главі. Ногі аш по дзвері, а главі на посцелы. Андрі себе дума: Но, відзіш, мог бім і того забіц на шпійачькі, альę бім ше ньę пісал йунак. Копньę му до ногох: Ставай, пайташ, госца ші достал! Тот шпі, аны ше ньę руші. Копньę му ешчі раз до ногох, альę так, аж му главі дірґлы: Ставай, госца ші достал. Тот станул: Вітай, вітай пайташ. Здраві буц, пайташ. Цо ші нам нового прíньęс?

Прішол сом на госціну і прішол сом вас опатріц.

Кęд на госціну, на госціну. Будземе ше госціц!

Дорас шаркань пріньęсол олоуйані поґачі, кукурічні рейтеші, прошані галушкі і мачьанкі с пушкового праху, і віна положел на стол. Йęдза а пійу. Кęт ше найęдлы, віна ше напілы: Но, гібай пайташ, да відзіш мойо доменійę! Пойду вонка, стріберне гумно, стріберні карміки

і кра́сна загра́тка, оградзе́на зо стрі́берніма лата́мі. Чі то йест у́ вас, па́йташ, тако́го?

О йей, йест у каждо́го, е́шчі інша́ка; і найхудобньейші кра́ше ма́йу.

Ша́ркань ше погньівал, же́ тот му так му́дро отпове́дол, та се́бе ду́ма: Ша́ йа те́бе дам до́раз! Альо со́м ше цо́шка шчеме́рел, здало бі ше да́кус понацаго́вац.

Андрі му гуто́рі: Ве́ра і йа та́кі. Та ла́ ше да́кус попасуйеме.

У́ла́пйа ше пасо́вац, та́к з ньім у́де́рел Андрі до́ тіх стрібе́рніх кармі́кох, до́раз йіх пола́мал, і шарка́ньа за́біл. Віцах ша́бльу, одрубал му дзе́вец гла́ві і ма́лі па́льец. На́ тім па́льцу бул зла́ті пе́рсцень. Во́н го зньал та одло́жел і пе́рсцень і па́льец. По́йдзе до тре́цей хіжі, там льежі ша́ркань на посце́льі о два́нац гла́ві. Гла́ві му на посце́льі, а но́гі до дзве́рох упа́рті так, же Андрі ше льедво ну́ка уціскал. Ста́вай, па́йташ, го́сца ші до́стал! Тот ньічь. Шпі йак дре́во. Андрі се́бе ду́ма: Но віцзіш, мо́г бім і то́го за́біц на шпійа́чькі, а́лье бім ше нье пі́сал йуна́ком! Ко́пнье му заш до но́гох, а́ж му гла́ві дірґньу: Ста́вай, па́йташ, го́сца ші до́стал! То́т ше обра́ці на дру́гі бок. Шпі, йак ме́ртві. Андрі се́бе заш ду́ма: Мо́г бім це за́біц на шпійа́чькі, а́лье на́чь, йу́наком ше пі́сац нье бу́дзем! Ко́пнье му треці раз до но́гох. Та́к му ко́пнул до но́гох, до́раз му шейсц гла́ві дірґльі с посце́льі до́лу. Ста́нье: Віта́й, па́йташ! Здра́ві буц, па́йташ. Цо́ ші нам ново́го прі́ньес?

Прі́шол сом вас опа́тріц, прі́шол сом до́ вас на госці́ну.

А, кед на госці́ну, на госці́ну; бу́дземе ше го́сціц.

Прі́ньеше ша́ркань полудзе́нок: олоу́йа́ні поґа́чі, кукурі́чні рейте́ші, проша́ні галу́шкі і фі́ні папрі́ґаш зоз ве́лькіх га́дох і ві́на на́ стол. Йе́дза, а пі́йу. Йа́к ше найе́дльі, ві́но попі́льі, во́ла го ша́ркань во́нка: Гі́бай, па́йташ, да відзіш мо́йо домені́йе! По́йду во́нка, а там зла́ті кармі́кі, зла́те гу́мно, загра́тка кра́сна зоз златі́ма лата́мі оградзе́на. А у загра́ткі зла́ті чьоко́ті, на ка́ждім чьоко́ту те́льо злато́го гро́зна, а́ш ше ло́зі ла́му, та́ка те́рха. Чі то йе́ст у́ вас тако́го? — ша́ркань ше му пі́та.

Андрі му отпове́да: О йей, йе́ст е́шчі кра́ше. І найхудобньейші ма та́ке.

Ша́ркань ше барс погньівал, же́ вон му так му́дро отпове́дол, ньічь нье похва́льел, а́лье пога́ньел. Та се́бе ду́ма: Че́кай, та йа те́бе дам до́раз! Ду́мал се́бе, же́ го забі́йе. Алье сом цо́шка шчемере́ті. Зда́ло бі ше да́кус понацаго́вац, да́ ше да́кус пасуйеме.

Андрі му гуто́рі: Ша ве́ра і йа та́кі. По́длі полудзе́нок сце ма́льі, йа́ сом ше шчеме́рел. Та йа нье дзбам, пасу́йме ше да́кус, та́ ше нам ко́сці понамесца́йу.

Ўла́пйа ше пасо́вац, та́к з ным уде́рел Андрі настре́д зла́того ґу́мна, до́раз во́шол до́ нього ну́ка, льęм му два́нац глáві стірче́лы во́нка. Віньал ша́бльу зос по́шві, одру́бал му шіцкі два́нац гла́ві і ма́лі па́льęц. На́ тім па́льцу бул зла́ті пе́рсцень. Одло́жел і пе́рсцень і па́льęц. По́йдзе ну́ка, хо́дзі, гльę́да, кутату́йę і гльę́да, цо́ бі найсц. Раз на́йдзе йę́ден обла́чьок, кріжом пре́з мур та́ка дзіра; па́трі на то́ту дзі́ру, там йę́ден слуп закопа́чі відзі і прі́ тім слу́пу трі дзіу́кі поуйазáні; та́ ше на́ ных пріпáтра. Га́ньбі ше о́звац, бо су го́лі шіцкі трі, йак кęд йіх Бог на́ швет дал. Зба́чьа го то́ті дзіу́кі, та на́ ньго крі́чьа: Кę́т ші крестійа́нска ду́ша, гі́бай ту, та на́с попу́шьчьай о́таль!

Йа́ґже там по́йдзем, кęд ньęт ныі́ґдзе дзвéрі?

Там на гре́ді йęст йę́ден пру́цік, ве́ш го, у́дер по му́ре, са́мі ці ше дзвéрі отво́рйа.

Андрі у́жал пру́цік, уде́рел по му́ре, дзве́рі ше́ му отворе́лы, по́шол ґу́ ным та́ йіх попу́шьчьал, та́ ше йім піта, же цо во́ньі там робе́лы.

Дзіу́кі му гуто́рйа: То́ті шарка́ны нас ту поуйазáлы.

А о́ткаль ві ро́дом?

Йę́дна гва́рі: Йа мо́скоу́ского ца́ра дзіу́ка. А дру́га гва́рі: Йа турско́го ца́ра дзіу́ка. Тре́ца гва́рі: Йа анґлійско́го кра́льа дзіу́ка. Анґлійско́го кра́льа дзіу́ка му так гва́рела: Кę́д йу ве́жньę за жéну, та́кі шпіталь да спра́віц, цо шльę́пік, хро́міх през ґрайца́ра хо́вац бу́дзе.

Турско́го ца́ра дзіу́ка та́к му гуторе́ла: Кęд йу́ ве́жме за же́ну, з йę́днім жі́том шіцко во́йско му нака́рмі.

Москоу́ско́го кра́льа дзіу́ка та́к му гуторе́ла: Кęд йу́ ве́жме за же́ну, з йę́дну коно́пу шіцко во́йско му обльę́че! Те́раз мо́же віберац, хто́ру сце. Прішáґлы ше пре́д ным шіцкі трі так, же а́шоу, моті́ка йіх ньę розру́бе, хто́ру зо́сце і кę́дік зо́сце за же́ну у́жац, по́йду у́ше, гочь хто́ра за́ то, же йіх пу́шьчел шльęбо́дні от то́го слу́па. Та́м ше розі́шлы. Зльę́тлы шіцкі трі, йę́дна по́шла та́дзі, дру́га по́шла та́дзі, тре́ца по́шла та́маль. Андрі по́шол до́му. Ешчі йę дальę́ко, у́ж мац на́ ньго крі́чі, же най одру́ці то́ті па́льці, бо́ йę́й барс шме́рдза, на́й йіх ньę ньę́ше там, бо у́мрец му́ші, кęт то́ті па́льці одньę́ше.

Андрі у́жал трі па́льці, одру́цел йіх. По́шол до́му, піта ше маце́рі: Ньę льę́пше вам, ма́мо?

Ньę ве́ра, мой сі́ну.

Ньę шны́лы ше вам дайа́кі лы́кі заш?

Ньę шны́ло ше мі ньічь, льęм то́ ше мі шны́ло, да́ ті мньę по́веш, у́ чім те́бе та́ка моц сто́йі?

А дзе́ бі мі ста́ла? Сто́йі там, дзе і дру́гім льу́дзом. У ру́кох, у но́гох.

Пóшол Андрі рáно на лóві заш, а вóны двóйо тáк ше догварéлы, дá вóна ше спрáві барс хóру, та дá му пóве, жéбі вон йęй повéдол, дзé му стóйі тóта сільна моц, дá го мóжу дáйак скóнчіц уш.

Прідзе Андрі вéчьар дóму: Ньę льéпше вам, мáмо?

Ньę вéра, мой сіну, áльę ше мі шныіло, же дá ті мньę пóвеш, дзé ці стóйі тóта сільна моц, бó кęд мі ньę пóвеш, та дóраз ýмрем.

Знáце ві, мáмо, кęд бі сце так барз льубéлы знац, тá вам пóвем. Паметáце ві, кęд сме сцекáлы з дóму?

Знам.

Кęт сом пóшол дóлу з гінтóва шікац?

Знам.

А йа пóшол нá тот дуб гóре, тáм бул йęден фартýшьчьок, нá тім фартýшьчьку бýло напісáно зоз златíма льітерáмі: Хтó тот фартýшьчьок óпрес сéбе опáше, ныіхто тáкі мóцні нá тім швéце ньę бýдзе, льęм Бог, а вóн. А вáм ше длýго відзéло, же йа шíкам, вікуклыісце з гінтóва тá сце нá мньę крічéлы: Дзé ші у дьáбла так длýго? А йá вам гутóрел, жé сом бул ташька ýлáпіц. Бул крáсні тáшьчьок, йá го сцел ýлáпіц, а вон фсцек. То ньé бул тáшьчьок. То бул тот шьýрчік. Тá сом го зньал і óпрес сéбе опáсал, зá то сом тáкі мóцні.

Но, льęм мі дай тот шьýрчік, да відзім.

Нáчь вам тот шьýрчік? Тó вам ньę трéба. Вам ньę трéба ныічь. Шá мньę гуторéлы уж вéльо льýдзе, же цо вáм хíбі, жéбі сце ше льęм курвéлы.

Йай, вéра, то дзéцко мóйо ньęпрáўда. Ціґáньęл, хто гутóрел.

Мньę ньę йęден гутóрел. Мньę гуторéлы вéльо льýдзе.

То ньę прáўда. Ті дрýгім льýдзом вéріш, а свóйęй мацéрі ньę вéріш? Уж відзім, же ші мі ньę вéрні сін.

І Андрíйа вóна спревéдла. Увéрел йęй Андрі, же вóна ньє кýрва. Отпáсал фартýшьчьок, тá йęй дал. Вóна ýжáла фартýшьчьок, опасáла óпрес сéбе, та скрічéла: Пéтре, гíбай вóнка!

Пéтро вíшол спод гордóва, вóна му гутóрі: Одведз го до льęса, тá го там зáбі, а пріньęш мі з ньóго мáлі пáльęц і шéрцо і óчі, кęд вон тáк шме гутóріц свóйęй мацéрі ўлáсней, жé ше кýрві.

Пéтро ýжал Андрíйа óпрес сéбе тá го провáдзі. Отпровáдзі го дóстред льęса, áльę пóшол і пшíчьок з ныіма. Пéтро му гутóрі: Знáс цó, Андрíйу? Охáбел ті мньę жівóта, охáбім і йá тебе, кęт сцéш. Вíконем ці óчі і óдрубем ці мáлі пáльęц, зáбійęме пшíчька, віньęме з ньóго шéрцо, ша твóйа мац ньę бýдзе пóзнац, чі то твóйо шéрцо, чí то зóс пса шéрцо. Ньę відзéла áны твóйо, áны зóс пса. Вóна бýдзе дýмац, жé то твóйо.

Андрі му гуто́рі: Ша́ йа ньє̨ дзбам. Льє̨м мі о́хап жіво́та.

Забілы пшічька, віньа́лы з ньо́го ше́рцо, Андрі се́бе одру́бал ма́лі па́льє̨ц, а Пе́тро му віньал обідва о́чі, та ідзе до́му. Ешчі йе̨ дальє̨ко, уш крічі на́ ньго: Одруц, Пе́тре, до дьа́бла, ньє̨ ньє̨ш го ту. Шме́рдзі, йак чорт.

Пе́тро у̑жал, та одру́цел, а Андрі о́стал у льє̨ше. Бійє̨ ше од ду́ба, до ду́ба, од йе̨дного дре́ва до дру́гого, скірваве́ні шіцок. Намірі на́ ньго йа́ґє̨р, та се́бе лу́ма: Цо тот чло́век ро́бі? Чі йе̨ пійа́ні, чі йе̨ шальє̨ні, чі йе̨ шльє̨пі? По́йдзе ґу ньо́му, та́ ше му піта: Цо́ ті, чолове́че, ту ро́біш? Чі ші пійа́ні, чі ші шальє̨ні, чі ші шльє̨пі, же́ ше так бійє̨ш о́д ду́ба до ду́ба, од йе̨дно́го дре́ва до дру́гого?

Аньі сом ньє̨ пійа́ні, а́ньі сом ньє̨ шальє̨ні, а́лье сом шльє̨пі.

Та цо́ ту глье̨даш?

А ньє̨ глье̨дам ньічь, бійє̨м ше од ду́ба до ду́ба, док на́ мньє̨ да́йакі жвір ньє̨ наідзе, та́ ме же.

О чолове́че, мла́ді ші хлоп, чько́да бі бу́ло е́шчі, ла́ це жвірі же́дза.

А цо мі ха́сен на́ тім шве́це, ке̨д ньічь ньє̨ відзім? Ньє̨ мам ньі-ко́го, да́ ме ховайу, а са́м сом се́бе заро́біц ньє̨ го́дзен. Та на́й ме жвірі же́дза.

Одве́дзем йа́ це до се́бе. Йа йа́ґє̨р ту у̑ тім льє̨ше. Мньє̨ длу́ж-носц о́двесц до се́бе, а́бо на дру́гі ва́лал, ке̨т так дако́го на́йдзем у льє̨ше, та́ йа те́бе одве́дзем до се́бе, та́ це претрімам за да́йакі чьас.

Одведол го до се́бе. Худо́бні льу́дзе бу́лы, лье̨м те́льо ма́лы, цо ше са́мі жівіц мо́глы. Там вон да з йе̨ден тідзень. Же́на гуто́рі чоло-ве́ку: Знас цо, чолове́че? Мі худо́бні льу́дзе, мі лье̨м те́льо ма́ме, цо са́мі же́ме і пожійє̨ме. Во́н чло́век мла́ді, во́н го́дзен е́шчі ве́льо йе̨сц, а́ мі худо́бні, мі го трімац ньє̨ ґо́дны. Алье̨ да́йме мі його до шпіта́льу. Анґлійско́го ца́ра дзіу̑ка та́кі шпіталь да́ла пра́віц, цо шльє̨піх і хро́міх през ґрайца́ра хо́ва. Оглашова́лы по шіцкім шве́це, же шльє̨піх і хро́міх на́й ньє̨шу там; през ґра́йцара хо́ва. Та́ го тре́ба йа́віц до ва-ла́лскей хіжі, та на́й го по́шльу.

Чло́век гуто́рі: Ша́ йа ньє̨ дзбам, йа по́йдзем на ра́но до вала́лу на ко́чьу, та́ його одньє̨шем до вала́лскей хіжі, та на́й го по́шльу там.

Ра́но постава́йу, попра́га йа́ґє̨р ко́ньа до ко́чьа, поло́жа го на́ кочь, одньє̨ше́ го до вала́лу, до вала́лскей хіжі. Та йа́ві там, же́ вон на́шол у льє̨ше йе̨дного шльіпо́го чолове́ка. А вон худо́бні чло́век, во́н го трі-мац ньє̨ мо́же, бо і вон лье̨м те́льо ма, цо са́м пожійє̨ зо же́ну і з дзе́цмі. Та на́й го по́шльу до а́нґлійско́го кра́льа дзіу̑кі, во́на да́ла пра́віц та́кі шпіталь, цо шльє̨піх і хро́міх през ґрайца́ра хо́ва, та́ го тре́ба по́слац. І до́раз його да́лы на гайзібан і дра́гу му отплаце́лы, цо ко́шта аж на

ме́сто. І кус пеньє́жі му да́лы, жебі мо́гол се́бе ку́піц пожіўльє́ньа, до́к ньє дойдзе. Йак до́шол там, до́раз го одве́жу до шпіта́льу. Та́м вон у йє́дней хішкі зов йє́днім хро́мім і з дру́гім шльє́пім ў йє́дно. Тот хро́мі йім мал віслуго́вац, кє́д йім тре́ба да́цо дац. Гат інше ньє́ мал, льєм кєд бі йім во́ді жада́ло, му́шел йім дац. Та́м вон два́ дны, трі дны. Прі́дзе йо́му на ро́зум, цо́ му то́та дзіўка гуторе́ла, а́нґлійского кра́льа і же вон ма йєй пе́рсцень. Віньє то́ті персцє́ны, та́ ше з ныі́ма ба́ві. Спа́дньє му йє́ден, тот хро́мі му му́ші дзвігнуц і да́ц до ру́кі, бо́ вон ньє відзі. Дзві́гньє му рас, та́ му да. Тот ше заш ба́ві, че́рка з ныі́ма. За́ш му спа́дньє йє́ден, то́т му му́ші дзві́гнуц. Та́к вон там пре́з дзень ше ба́ві с ті́ма персценьа́мі, то́т му ўше му́ші дзві́гац. Уш ше гныі́вал на́ ньго, ва́дзі ше: чьо́м ше з ныі́ма ўше ба́ві, чьом йіх ньє одло́жі, кєд йіх ма? Дру́гі дзень заш вон ше з ныі́ма так ба́ві. Пріньє́ше йім кральо́ва дзіўка фрі́штік, хро́мі ше йєй поносу́йє, же ма́ там йа́кішік трі персцє́ны тот шльє́пі, цо те́рас прі́шол та́ ше з ныі́ма ба́ві, а ўше пада́йу до́лу, а йа́ му му́шім дзві́гац, та ўше да прі ным сто́йім, а да́ му ўше дзві́гам. Та з ге́ўтім ньє́ мам ныі́йаку брі́ґу, льєм кє́д му да́раз во́ді тре́ба, а зо́з ным ўше.

Кра́льова дзіўка му гуто́рі: Но́ льє’ то́ті персцє́ны, да відзім? Цо́ то за персцє́ны?

Вон ньє́ма.

Да́й йіх, най відзім; цо́ то за персцє́ны?

Вон ньє́ма.

Во́на по́шла. А вон персцє́ны віньє, за́ш ше з ныі́ма ба́ві. Ўше му пада́йу. А тот хро́мі ўше му му́ші дзві́гац. Пріньє́ше йім полудве́нок, хро́мі заш ше поносу́йє, же на́й му роска́жу, бо кєд ньє́, вон по́йдзе до дру́гей хіжі, вон ньє бу́дзе ўше прі ным стац.

Дзіўка му гуто́рі: Да́й то́ті персцє́ны, най йа відзім. Цо́ то за персцє́ны?

Вон ньє́ма.

Да́й йіх до́раз!

Вон ньє́ма.

Дай йіх, бо до́рас по́йдзе тот от те́бе до ге́ўтей хіжі.

Вон ньє́ма.

Дзіўка по́шла. Отворе́ла дзве́рі і заш зава́рла, оста́ла у хі́жі. Кє́д вон уж ду́ма, же во́на по́шла, а вон віньє персцє́ны, та́ ше з ныі́ма ба́ві. Спа́дньє му йє́ден, во́на по́йдзе, та́ го дзві́гньє. А то бул москоўской дзіўкі пе́рсцень, там во́на ў ныім, у ше́рцу, ў тім персцє́ньу москоўско́го ца́ра дзіўка.

Откаль ці тот пе́рсцень?

На́шол сом.

Máш і вéцей?

Ньę мам.

А тот хрóмі гутóрі: Má, ма, льęм вéсце од ньóго. Дáй йіх!

Вон ньęма.

Но, чéкай, тá ті достáньęш. Бýдзеш ті біті зá тот пéрсцень. Ті то ýкрад.

Бо йа ньę!

Пóйдзе дзіýка вóнка. Вон персцéньі віньę тá ше з ньíма бáві, чéрка з ньíма. Ýше му падáйу дóлу, цо йęден, цо дрýгі. Тот хрóмі му мýші дзвіган; сцé го хрóмі біц, áльę ньę шльęбóдно, áньі ньę́ шме, бó вон уш стáрі, а хрóмі, а тот млáді, здрáві, льęм йę шльęпі; áльę дá го ўлáпі, нáбіл бі го, дýма сéбе дьідо. Ньę́ шме ше до ньóго ўлáпіц. Пріньęше йім вечéру, зáш тот ше поносýйę, жé тот ўше пéрсценьі пушьчьа дóлу. Дзіýка пóйдзе ґу ньóму: Дай тóті персцéньі. Вон ньę́ да, бо ньęма. Дзіýка гутóрі: Нó льęм нáй йіх ма през ноц; прéз ноц ше ньę бýдзе з ньíма бáвіц. Тéраз уж і так вéчьар, дóк ше навечерáце, трéба вам спац! Рáно поставáйу, вон заш пéрсценьі вéжме, тá ше з ньíма бáві. Тот хрóмі му дзвíга, бо мýші. Кęд дзіýка ньęше фрíштік, вóн йіх одлóжі. Заш ше хрóмі поносýйę, же вон ньę бýдзе там. Вон пóйдзе до дрýгей хіжі. Пóйдзе дзіýка ґу ньóму, піта од ньóго крáшньę: Дай тóті персцéньі, най йа відзім, йакі то.

Вон ньę́ да, бо ньęма.

Піта ше дзіýка геўтóму шльęпóму, цо тáм бул йęден дрýгі, же чі ма тот персцéньі?

Вон ньę́ зна, бо вон ньę відзі. Чьýйęм, же чéрка, áльę с чім, го ньę́ знам.

Ідзе дзіýка вóнка. Отворі дзвéрі і тáкой зáўре. Стóйі у хіжі дá с фéрталь годзíні. Тот сéбе дýма: Ньęт йęй ту, пóшла. Віньę персцéньі, та чéрка. А вóна пóшла с ціха ґу ньóму, вібíла му обíдва. Відзіш, гвáрел ші, же ньę́ маш. А ті та мáш! Опáтрі персцéньі, відзі, же йęден йęй, йęй óбраз ý ньім у шéрцу, а йęден тýрского цáра дзіýкі. Дóрас ше осетéла, же óткаль йóму тóті персцéньі. Дóраз вóна знáла, же вóна ше прéд ньім прішáгла, жé му бýдзе йóго вéрна жéна, áшоў і мотíка йіх ньę розрýбе. Дóраз го облапéла, побочькáла: Ті мой, а йа твóйа. Ашоў і мотíка нас ньę розрýбу! Ýлáпела го за рýку, óдведла го ґý йęй оцóві: Но, áпо мой льýбі, тý мой члóвек; áшоў і мотíка нас ньę розрýбе!

Оцец йęй гутóрі: Гат дóбре, дзіýко мóйа, кęт ші сéбе льęм такóго вібрáла, та льęм ше збер, а ідз зóз ньім ý швет за óчьмі. Йá це ньę́ сцем зос шльęпім чловéком. Ідз, дзе знаш.

Дзіўка ше зобрáла, за рýку го ўлапéла, íду; óцец йу наўрáцел, дáл йęй пеньęжі на дрáгу, бо гат знáце, кáждому чловéку жаль за свóйім дзéцком. Альę кęд йóму барз ньęдóбре бýло, же вóна за шльęпóго члóвекá ше одáла. Гáньбел ше от шіцкóго швéта, тá йу зá то пóслал. Іду вóны двóйо з дньа нá дзень ўше дáльęй. Осéтел вóн ше, жé вон ма у скльęнкох жівей вóді і млáдей вóді. Гвáрел йęй, же íдзе на прé-ход. Пóшол, віньал тóті два скльęнкі, помáсцел сéбе óчі, та дóраз ві-дзел. Пóйдзе ґý ньęй, та íду. Альę вóна ньę знáла, жé вон віідзі. Вóна го вéдзе. Вóн ше йęй піта: Жéно, ньęт ту дáґдзе вóді? Барс сом сміі-йáдні.

Ньęт вéра ту, шéрцо мóйо. І йá бі ше напíла, да йęст.

Іду дáльęй, зáш вон ше йęй піта: Жéно, ньęт ту дáґдзе вóді?

Ньęт вéра, дýшо мóйа. Озда ýмрец трéба от смійáду. Вéра і йá бі ше напíла, да йęст.

Іду дáльęй, вóн ше йęй заш піта: Жéно, ньęт ту дáґдзе вóді?

Ньęт вéра, áнгелу мой льýбі. Ша і йá бі ше напíла, льęм да йęст.

Пáтрі, гóчь льęм дáґдзе с кольáйі, áбо з дáйакей бáрі, кęд ньęт іншáкей і то дóбра бýдзе! Дáрмо, кęд ньęт. Намíрйа на йęдну стýдньу, то бýла стáра стýдньа. Ньé бýло кáбла, áньі палáнкі. Йęст ту, чловé-че, йęдна стýдньа, пáльę, áльę ньęт кáбла, áньі палáнкі. Йáк ше на-пійéме? Альę вóда аж на вéрху. Знас цо, чловéче? Йá ше схíльім, тá ше напíйęм, á ті стой на стрáньę, жéбі ші ньę спáднул до стýдньі. А вéцка ті ше схíльіш, а йá це бýдзем трíмац, жéбіш ньę спáднул.

Дóбре бýдзе, жéно. Льęм пі, а вец йа бýдзем.

Нáпійę ше жéна, вон стóйі на стрáньę. Жéна ше напíла, пóйдзе ґу ньóму, ўлáпі го за рýку крáшньę, óдведзе го ґу стýдньі: Но схіль ше! Вóн ше схíльęл, а вóна го трімáла. Йак пóчьал піц, а вóна му глáву до вóді прібíла: Ейньę, жéно, шéрцо мóйо, уж вíдзім, же ші мі на зрáдзе. Уш ші ме зуновáла вóдзіц.

Ньę на зрáдзе, ньę, гвіздо мóйа, льęм пі.

Вóн ше схільі та заш пійę. Вóна му заш глáву до вóді прібíйę. Ейньę, жéно, уж вíдзім, же ші мі на зрáдзе, жé ме сцеш зо швéта зньęсц. Зуновáла ші ме вóдзіц.

Ньę зуновáла, ньę, подбочьньíку мой злáті! Льęм пі.

Вон пóчьньę піц, вóна му заш глáву прібíйę до вóді. Уж вíдзім, жéно, злáта, прекęдвéшна, жé ші мі на зрáдзе. Сцеш ме до стýдньі дрíльіц.

Ньé сцем, ньé, льęм ше ньé бой, áнгелу мой дóбрі. Льęм сом це зá то прібівáла до вóді, жé ші ше дáўно ньę умíвал, та дá ше умíйęш. Оздаль скóрей вíдзіц бýдзеш.

Іду да́льęй о́т тей сту́дны, раз вон йęй гуто́рі: Па́льę, же́но, там зайац бе́жі!

Озда ці ше шньійę, ду́шо мо́йа.

Та па́льę, а! Ньę ві́дзіш го?

Льęм ньę пріпове́дай та́ке, ла́ ше с те́бе льу́дзе шме́йу, подбочьньі́ку мой зла́ті. Ньę́ прау ше шальęнім.

А льęм па́трі, ду́шо мо́йо, ша кęд йа ві́дзім, о́зда і ті ві́дзіш. Чі до те́раз йа́ бул шльęпі, а от те́рас ті бу́дзеш?

Же́на па́трі, ві́дзі, же зайац бе́жі. О анге́лу мой зла́ті, ті уж ві́дзіш! О ше́рцо мо́йо до́бре!

Та́ке цо́шка, йак ла ві́дзім.

До́раз го облапе́ла і побочька́ла, во́на його, а вон йу́. Пообочькова́льі ше, кęльо сце́льі і ке́льо льубе́льі, бо́ уш те́раз бу́ду ві́дзіц обідво́йо. Но, те́рас по́йду до йо́го маце́рі. Іду там, йак су уж ньęдальęко, стре́тньу ше там з дво́ма фінанца́мі. Пі́та ше йім Андрі: Цо ма́це ту ново́го?

Та ньę ма́ме ньічь.

Хто́ ту йęст те́раз на́ тей чьа́рді?

Фіна́нці му гуто́рйа: Йęдна ста́ра ку́рва; ко́го ві́дзі, то́го льу́бі. Ма́ ту йакого́шік курва́ша прі се́бе, свойого сіна да́ла за́біц, бо́ ше ньę мо́гла од ньо́го ку́рвіц, та те́рас то́го трі́ма прі се́бе, тот йęй ро́бі робо́ту, а во́на ше ку́рві.

Удьан, чі́бі сце мі ньę преда́льі дайęден шма́ті, да з найęдну годзі́ну, а́бо на пол дру́гей?

Бо мі преда́ме.

Обльęк ше до фіна́нцкіх шма́тох, по́йдзе там шпаці́рац ше по́пот чьа́рду. Оба́чі го ба́ба, служньі́ці гуто́рі: Йу́лчьо, ідз льę' по то́го фіна́нца, та́кі кра́сні фінанц ту шпаці́ра! Озда дайа́кі ново́тні, бо йа́ го ту е́шчі ньę відзе́ла.

По́йдзе служньі́ца, во́ла фіна́нца ну́ка, да з на по́гар ві́на. Фі́нанц во́йдзе до ка́рчьмі, ше́дньę за́ стол, служньі́ца му пріньę́ше ві́на, та пі́йę. Помальу́чькі пі́йę, а ба́ба го уж во́ла: По́пі фрі́шко то́то ві́но, а гі́бай ну́ка.

Вон льęм помальу́чкі. Ба́ба уж льęгла на по́сцель: Га́йде, ті о́штро по́пі то́то ві́но, а гі́бай.

Альę вон льęм пома́лі. Штуді́ра, йа́к бі укра́днуц тот шьу́рчік. А тот шьу́рчік бул обеше́ні над бабо́ву посце́льу. Ба́ба заспа́ла. Андрі осе́тел, же мац уш шпі, по́шол, зньал фартушьчьок с ко́лка, опа́сал го о́прес се́бе, ві́шол во́нка, та піл ві́но. Мац ше обу́дзі, та крі́чі: Ешчі ші ньę по́піл то́то ві́но, ті фі́нанц?

Ша ньę.

Мац попáтрі нá мур, дзе шьýрчік вішел, віздзі, же ньęт шьурчіка. Скóчела с посцéльі, ýжáла йęден вéлькі нош, тá ше зарéзала. А вон ýжал Йýльчьу за служньіцу, а Пéтра охáбел там, най ґаздýйę, йак зна. І вон пóшол з Йýльчьу ґу фінáчцом, шмáті зобльęкол, та ýжал свóйо. Пóйду нáзад до йóго жéні óца, до анґлійского крáльа. Пóшльі там: Дай Бóже дóбрі дзень, áпо і мáмо! Тý мой члóвек, ýж йę ньę шльęпі. Уж віздзі так, йак і мі. Йá ше ж ньім прішáгла éшчі тéді, кęд ме пýшьчел от слýпа, дзé сом бýла пріýйазáна зос турскóго цáра дзіýку, а і з москоýскóго. Там сом ше прішáгла, жé йа бýдзем йóго вéрна жéна, áшоý і мотіка нас ньę розрýбе! Оцец і мац барш ше йім зрадовáльі. Йáґбі ше ньę зрадовáльі свойóму дзéцку? Кáжді óцец і мáц ше радýйę, кęд йім дзіýка прíдзе дóму, кęд льęм на дрýгім валáчьę йę одáта. А йáк бі вóньі ше ньę зрадовáчьі, кęд йіх дзіýка бýла дальęко у швéце. Льęм сéбе подумáйце, хто бýдзе чітац. Тéді спрáвельі свáдзбу богáту, роґáту, до лоповíка ср...і, хто бýдзе слýхац, тóту пріповéтку, кęд бýду чітац, до глáві трепáчьі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Отся казка оповідаєть ся у двох окремих редакціях; у першій виступає мати, як зрадниця власного сина, у другій сестра, як зрадниця рідного брата. До першої редакції (тут А—Б) пор. П. Кулишъ, Записки о Юж. Руси, II, ст. 44—57. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 285—290, ч. 75. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 149—159, ч. 157—158. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 333—341, ч. 321. — И. Манжура, Сказки, ст. 33—59. — O. Kolberg, Pokucie, IV, ст. 82—92, ч. 17. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, III, ст. 54—56, ч. 27.

До другої редакції (тут В) пор. И. Рудченко, Нар. южнор. сказки, I, ст. 115—141, ч. 49—51; II, ст. 67—71, ч. 22. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 138—167, ч. 48—50. — O. Kolberg, Pokucie, IV, ст. 63—73, ч. 13—14. — О. Роздольський, Галицькі нар. казки, ст. 19—24, ч. 29. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, IV, ст. 27—34, ч. 7.

Понад се пор. А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 3—21, ч. 117—119. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 10; II, ч. 84. — Труды Курс. стат. комит. I, ст. 420—423. — Эрленвейнъ, Народ. сказки, ч. 11. — Zeitschrift f. d. Mythologie, II, ст. 211—212. — Wenzig, Westslav. Märchenschatz, ст. 144—155. — B. Němcová, Slov. pohadky, ст. 478—496. — M. Valjavec, Nar. pripoviedke, ст. 111—116. — Серб. лѣтописъ, 1856, II, ст. 70—80. — A. Schott, Walach. Märchen, ч. 27. — A. Schleicher, Litauische Märchen, ст. 54—62. — Haltrich, Deut. Volksmärchen, ч. 24. — Wolf, Deut. Hausmärchen, ст. 154—155

і 251—257. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 79—85, ч. 4; ст. 176—180, ч. 24; ст. 215—217, ч. 32. — F. Obert, Romänische Märchen (Ausland, 1856), ч. 15. — L. Gonzenbach, Sicil. Märchen. I, ст. 158—167, ч. 26 (лиш деякі мотиви) — El. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 174-181 і 293, ч. 16. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 303—305, ч. 8 і вказана там література. — J. Kubín, Povídky kladské, I. 149—158, ч. 72. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 28—33, ч. 6.

10. Зрадлива сестра, Червоний витязь і Янчі. В.

Бул йęден чловек, мал йęдного сіна, тому сінові було мено Йанко. І мал вон йęдну шестру. Його оцец бул уш старі і мац; ўше му оцец гуторел: Йа, сіну, уш старі, кажді дзень чекам остатньу годзіну, а ті кęд будзеш жіц, ньę жень ше, аньі ньę бęр ньійаку жену, аньі ньійаку дзіўку зо собу! — Док оцец ешчі жіл, його сін ўше ходзел на лові до льęса. Мал йęдного коньа і вон того коньа кармел і на ньім ходзел. Рас прішол чьас, умерла мац. Крашньę поховальі. За тім ньęодлуга ўмар і оцец; вон остал і його шестра. І воньі двойо за дайакі чьас дома ґаздовальі. І вон раз надумал, да вон пойдзе швет пробовац. А його шестра пітала ше му: Ньę ідз, брату, ньікадзі. Остань дома, ша ту нам добре. Маме шіцко, цо нам треба.

Вон йęй гварел: Ті, шестро, дзіўка, ті ше можеш одац; жіце ўйęдно, йа ці охабім шіцко тото, цо мі ту маме. Ньę вежньęм от тебе ньічь інше, льęм мойого коньа і шабльу, а геўто ці шіцко охабім.

Шестра плакала, пітала ше му: Ньę ідз, брату, ньę охаб ме ту саму. Кęт ті пойдзеш і йа пойдзем за тобу. Бо кęд ме ньę вежньęш зо собу, дораз ў мньę шерцо пукньę.

Брат йęй гварел: Шіцко за дармо, мойа шестро, йа мушім пойсц до швета.

Вон шеднул на коньа, почьал ісц, вона барс плакала, улапела ше му за стремено, та йу цагал за собу; йак відзел, же вона ше ньę сце отпушьчіц, ўжьал йу ґу себе на коньа і їшол з ньу дальęко. Кęд уж їшльі на драже, вошльі до йęдного льęса і там йęдна міша пребегла йім драгу і вон скочел зос коньа долу, ўжал шабльу, одрубал йęй главу; патрел ў ньęй, вона мата дванац малі мішьчьата. І вон дораз відзел, же трінац главі нараз зрубал. Напісал себе на свой чьакоў, цо мал на главі: Йа трінац главі нараз одоцел! І воньі дальęй їшльі. Вошльі дальęко до льęса. Кęт стрегльі на драже йіх дванац гарамбійаше. Станульі йім ў очі і сцельі тіх двойіх забіц. І вон віцах шабльу і воньі ше барс поплашельі, бо воньі відзельі, же вон мал напісано на його

клобу́ку, же вон трі́нац гла́ві зо́тнул і почьа́лы сце́кац. Вон за ньі́ма і пору́бал йіх шіцкіх. Йак уж бул гото́ві, ду́мал се́бе: Му́шьа мац да́ґдзе сво́йо тріма́ньє! І вон ше пу́шьчел по йє́дней дра́шкі ну́ка до льє́са. Досц дальє́ко і́шол і на́шол кра́сні ка́штель. Кєд вон по́йдзе на дзвері́, там ві́шол гарамба́ша, пре́дньак шіцкім, і вон ше од ньо́го напла́шел, та му гва́рел: Бу́дзеш мой на́йташ, бу́дземе ту дво́ме жіц, тво́йа ше́стра нам бу́дзе гото́віц йє́сц! І ше́стра прі́ста́ла дораз і гва́рела: До́бре то бу́дзе, бра́ту. Ма́ме ве́льо пеньє́жі ту, ма́ме ші́цко, цо тре́ба! А во́на се́бе ду́ма́ла: Йа с тім бу́дзем жіц; льубе́ла бім ту о́стац. Альє Йа́нко ньє́ слу́хал, віцагнул ша́бльу, на ма́лкі фала́ткі го пору́бал. По́клад го до йє́дней то́рбі, поло́жел го до двана́стей хі́шкі і вон там зо сво́йу ше́стру пребі́вал досц длу́го. Ше́стрі ше ньє пачьо́ло: од йєде́нац хі́шкох прі́дал йєй кльу́чі, од двана́стей ньє. І вон у́ше хо́дзел до по́лья на ло́ві. Во́на у́ше піта́ла, да йєй да кльу́чік і од двана́стей хі́шкі. Чьом ше йєй ньє сце увє́ріц, ша йа те́бе ше́стра! І вон та́кі до́брі бул, дал йєй кльучь. Вон йак по́шол ра́но до по́лья, во́на одо́мкла то́ту двана́сту хі́шку, да ві́дзі, цо́ у ньєй йєст. Йак отворе́ла, до́рас ше йєй глас о́звал: Па́трі, там на обла́чьку йєст у йє́дней шкату́лкі жі́вей во́ді і зро́слей ма́сці! Во́на стану́ла го́ре, віцагла шкату́лку і йо́го фала́ток ґу фала́тку склада́ла. Кєд го уш посклада́ла, помасце́ла го, да́ла ше му во́лі на́піц, до́раз оздра́вел. І во́ны до́раз дво́йо почьа́лы гуто́ріц: Да мі ту дво́йо жійє́ме, йа́кбі нам до́бре бу́ло!

Ше́стра гва́рі: Да може́ме мойо́го бра́та да́йак зве́ршіц!

Вон йєй гуто́рел: Іншак сме го ньє го́дны; йєст ту йє́дна сту́дньа; то́ту сту́дньу чьу́ва фа́ркаш. Ті ше похо́ріш, же́біш оздраве́ла, да пі́йєш с тей сту́дны во́ді; а вон най ці пріньє́ше, о́здаль го тот фа́ркаш роста́рга.

Кєд вон прі́шол до́му, збо́йньік ше скріл, а во́на льє́гла до посце́лы, справе́ла ше хо́ру. Кєд вон прі́дзе до́му, во́на му гва́рі: Йак ші длу́го бул на ло́ві; йа мо́гла у́мрец, от кє́ді ті по́шол.

Вон ше йєй піта: А цо же ці, ше́стро?

Хо́ра сом. Да мі пріньє́шеш с тей во́ді, цо ту йєст у льє́ше, ду́мам, же́бім до́раз оздраве́ла.

І вон ше зо́брал, у́жал коршо́вік і по́шол на во́ду. По́йдзе ґу сту́дны, а там фа́ркаш льє́жі. Вон віца́гнул во́ді, насі́пал до коршові́ка, сцел отхо́дзіц, фа́ркаш ско́чі: Голт Йа́нчі! Ньє́ шмеш о́дньєсц во́ді, до́к ше ньє будзе́ме пасо́вац! У́лапе́лы ше пасо́вац. Ру́цел го Йа́нчі го́ре по́верх се́бе. Вон ше му пі́гал: Ньє за́бій ме, бу́дзем ці на помо́ці! І вон го ньє за́біл. Дал му фа́ркаш йє́дну пішьчьа́лку: Кєд на́ це бу́дзе че́шко, запі́скай, йа там бу́дзем.

Пріньęсол вóду, шéстра ше з ньęй напíла і дóраз гóре стапýла. І вон ше радóвал, же шéстрі льęпше. І рáно дрýгі двень вон заш пó-шол до льęса на лóві. Гарамбáша вішол ґý ньęй вóнка і гвáрел йęй: Пóшльі го на йýтре на вóду, най ці ідзе пріньęсц; йýтре бýдзе чьý-вац стýдньу мéдведз, óздаль го мéдведз ростáрга! І вон прíшол дóму, вóна заш хóра. Пíгал ше йęй, цо йęй. Вóна му гвáрела: Піла бім заш с тей вóлі! І вон ýжал коршóвік і пóшол на вóду. Пóшол ґу стýдньі, віцагнул вóду, нáльал до коршовíка; скóчел мéдведз: Голт, стой Йáнчі, чéкай, ньę одньęшеш вóду, док ше ньę будзéме пасóвац! Вóньі ше ўла-пéльі пасóвац. Удéрел з ньім Йáнчі до жéмі. Пітáл ше му мéдведз: Ньę зáбі ме, бýдзем ці на помóці. На тóту пішьчьáлку, запíскай нá ньęй, кęд нá це бýдзе чéшко, йа там бýдзем.

Прíшол дóму, вóна ше напíла, дóраз йęй льęпше булó. І вон рáно пóшол заш до льęса на лóві. Вішол гарáмбаш вóнка, пітал ше йęй, чі пріньęс вóді. Вóна му гвáрела, же пріньęсол. Пóшльęш го на йýтре заш на вóду, йýтре бýдзе льęў чьýвац. Оздаль го тот ростáрга! Вон рáно стáпул, пóшол йęй на вóду. Кęт пóйдзе ґу стýдньі, льęжі льęў; вон нáльал вóді і сцел отхóдзіц. Льęў скóчел, гвáрел му: Стой, Йáнчі, ньę одньęшеш тóту вóду, док ше пасóвац ньę будзéме! Ўлáпельі ше па-сóвац, удéрел з ньім Йáнчі до жéмі. Пітал ше му льęў: Ньę зáбій ме, бýдзем ці на помóці. На, ту маш йęдну пішьчьáлку; кęд нá це чéшко бýдзе, запíскай нá ньęй, там йа бýдзем.

Вон поклáдол пішьчьáлкі шíцкі трі до тóрбі і тóрбу на сéбе ўше нóшел. Ньę пачéло то ше шéстрі, áньі тóму збóйньікóві. Кęд рáно по-ставáльі, пóшол до льęса, тот збóйньік вішол вóнка і гвáрел йęй: На йýтре кęт прíдзе дóму, пóведз му, йáкі йę барз брýдні, жéбіш го оку-пáла. І кęд го бýдзеш кýпац, а ті вéжньі ту йа мам воз буйáкох жілі: пітай ше, йáкі вон мóцні. Поўйáжеш му рýкі, чі вон то гóдзен потáр-гац. Кęд ньę гóдзен, дóраз відзем вóнка, вéжньęм шáбльу, одрýбем му глáву, мі ту двóйо будзéме жіц! Кęд вон прíшол дóму, вóна му дóраз гуторéла: Дай, бráту, та це змíйęм! І вон ше дал нáвесц. Зогрáла вóді, насіпáла до йęдней кáдзі і вон вóшол нýка і вóна го умівáла. Пітáла ше му, йáкі ші мóцні, мой бráту, чі біш мóгол ростáргнуц тóті буйáчі жілі? Поўйазáла му рýкі і вон пробóвал. На пéрші зáвод ростáргнул; вóна му бáржей омотáла: Но, гвáрі, прóбуй тéраз. Кęд вон пробóвал, а вон ньę мог. Дóраз вішол тот збóйньік і ýжал шáбльу, сцел му глáву одрýбац. Вон ше пітал: Відзім, же уж мі бýдзе гýйа. Даскéльо слóва прічекáйце, най вігутóрім. Тéці гвáрел: Дóбре мньę мой óцец гутóрел: Ньę бер зо сóбу жéнску пóлу, áльę йа то ньę дýмал, же кęд вéжньęм зос сóбу мóйу шéстру, же вóна мньę с тóго швéта збóньі. Уж йа ві-дзім, же мýшім погíнуц. Дáйце мі éшчі на остáтку мóйу тóрбу, най йу

опатріи, цо сом йу уше на себе иошел! І воньі йому дальі. Йак торбічьку ўжал, віпьал пішьчьалкі і запіскал на йедней і на другей і на трецей. Дорас прібеглы шіцкі трі жвірі, фаркаш і медведз і льеў. Дорас ше запіталы: Цо заповеда наш младі ґазда? Вон йім гварел, жебі дораз ўлапелы того збойньіка, а ростаргалы. Цо вон льем віповедол, воньі го ўлапелы, медведз і льеў, а фаркаш му рукі шльебодзел. І вон станул, ўжал шаблью, одрубал му главу. Порубал го на фалаткі, поскладал го до йедного шафльа, а його шестру ўлапел, уўйазал йу ґу дубу, положел шафель опрез ньей і гварел йей: Шестро мойа! Кет ші му була така верна, тераз маш ту йесц і піц, док йа ше ньє ўраціи.

Зобрал ше і його трі жвірі, ўйедно пошлы отамаль. Ішлы барз дальеко, уж вішлы зоз льеса, прішлы до йедного варошу і піталы ше на ноц. Там йіх ньє сцел ньіхто прійап, бо ше од ньіх бал. Йедному чловекові гуторел Йанчі: Пріи ме, чловече, на ноц!

Чловек му гуторел: Йа бі це прійал, альє ше бойім.

Йанчі му гварел: Ньє бой ше, ньє будзе хіба ньійака.

І чловек йіх прійал до себе на ноц. Воньі преноцовальі, пітал ше Йанчі, цо ту йест нове? Чловек йім гуторел: Ту йест нового досц. Кажді дзень муші варош дац йедну дзіўку шарканьові. На йутре ма пойсц царова дзіўка, велька жалоба стойі у варошу.

Вон ше запітал: А кадзі то тот шаркань віходзі?

Вон му гуторел: Ту на край вароша йест йедна студньа, а вон отамаль віходзі.

Кед вон преноцуйе, рано ше збере і просто ґу тей студньі пошол. Уш царова дзіўка пры тей студньі кльечела, та ше модльела. Шіцкі у варошу ньє шмельі дзіўку віпровадзіц. Йак шаркань вонка вішол, дорас скрічел: Цо то за хрісціййанска душа? Ту йу чьуйем.

Йанчі му гварел: Гібай вонка.

Іц оталь, бо кед відзем вонка, на малі фалаткі це ростаргам.

Йанчі му гварі: Льем гібай вонка.

Шаркань вішол гньіваццо і ўлапелы ше біц. Йанчі го ўлапел спретку, льеў го ўлапел з боку; з другого боку ўлапел го медведз, а фаркаш ўлапел го за хвост і такой почьал му гріец. Та йедол, бо барз гладні бул. Пасовальі ше за трі годзіні. Досадзело шарканьові, бо уж му вельо фаркаш зос фоста жедол. Махнул с хвостом, одруцел го аж до льеса. А червені вітіс шедзел у льеше на дубе, а пріпатрал ше, йак воньі ше бійу. Бо бул роскас от цара, же хто му дзіўку одньейе от шарканьа, достаньє дзіўку і пол кральоўства. Тот червені вітіс чекал, хторі будзе моцньейші. Йанчі віцах шаблью, одоцел му шейсц главі, а дораз бул слапші. Ешчі йедну годзіну ше більі, ўжал шаблью, одрубал му і геўті шейсц. С каждей главі одрезал йазік, положел себе

до торбічькі. Царо́ва дзіўка барс ше то радова́ла, же йу тот Йа́нчі о́дньал. І Йа́нчі ше́днул отпо́чнуц, ґу́ ньому льеґнул льеў і ме́дведз. Ца́рова дзіўка ше́дла ґу́ ньому. За ма́ле ўре́ме за́спал Йа́нчі, поспа́лы і жвірі. Черве́ні вітіс відзел то на лу́бе, пріль́етнул ґу́ ньім, і до́раз на царо́ву дзіўку ма́хнул, же́бі ціхо бу́ло. Ўжал ша́бльу, одру́бал Йанчійо́ві гла́ву. І ўжал дзіўку за ру́ку, одве́дол йу до ца́ра. Цар ше барз зрадо́вал, же му черве́ні вітіс дзіўку о́дньал. І до́раз бу́ло чьуц по ші́цкім варо́шу: черве́ні вітіс о́дньал от шарка́нья царо́ву дзіўку і шарка́нья за́біл! Ве́льо льу́дзі ше посходзе́лы, червено́го вітіса па́тріц. І цар му гва́рел: Доста́неш мо́йу дзіўку за же́ну і пол кральоу́ства. І спра́вім ці сва́дзбу, сва́дзба бу́дзе трі дны.

Льеў і ме́дведз пре́будза ше, а йіх ґа́зда нье жі́йе. Гла́ва му одруба́на. До́раз льеў гва́рел медведзо́ві: Бе́гай до Седмогра́цкей же́мі, прі́ньеш жі́вей во́ді, зро́слей ма́сці, да ожіві́ме на́шого ґа́зду! Ме́двец ше пу́шьчел до дра́гі, бе́жел, цо найско́рей мо́же, а льеў го о́стал чьу́вац. Кед ме́дведз бе́жі по лье́ше, на́йдзе фарка́ша. Ті ту цо ро́біш? Ей, чі мнье ту до́бре! Йа ту йем мла́ді праша́та. А вон му гуто́рі: Нье фра́нтуй, алье бе́гай, ті льехце́йші, іц прі́ньеш ті зро́слей ма́сці і жі́вей во́ді. Фа́ркаш бе́жел, на́шол на дра́же га́да. Нье́сол сво́йім дзе́цом жі́вей во́ді і зро́слей ма́сці. Пі́тал ше му фа́ркаш: Дзе ті бул? Йа бул ў Седмогра́цкей же́мі прі́ньесц зро́слей ма́сці і жі́вей во́ді, бо мі мо́йо дзе́ці уш кочь пре́шол. Вон од ньо́го пі́тал: Дай мі, бо мнье барз фрі́шко тре́ба, бо на́шому ґаздо́ві гла́ву одруба́лы. А ті маш ке́ді, та ідз на дру́гу! Вон му гва́рі: Іц ті, йа уш се́дем ро́кі йак хо́дзім, йа ці нье дам. Фа́ркаш ўла́пел, ўжал од ньо́го і прі́шол на́зат. Кет прі́дзе там, дзе йіх ґа́зда лье́жел, до́раз льеў ста́нул, ўла́пел ґа́зду з медве́дом. Во́ны го дво́ме тріма́лы, фа́ркаш му кла́дол гла́ву. Обра́цел му твар на за́док, ўжал масц, пома́сцел, дал му во́ді ше на́піц і Йа́нчі оздра́вел. Ейнье, чі сом до́бре за́спал? Льеў му гуто́рел: За́спал ве́ра на о́рек. Кед вон па́трі: Йа́ґже то, же мо́йа твар на за́док обраце́на? Фрі́шко льеў ка́зал медведзо́ві: Ве́жны ша́бльу, о́друб му гла́ву! І ме́дведз ўжал ша́бльу, одру́бал му гла́ву. Зно́ва скла́длы, помасце́лы з ма́сцу, да́лы ше му на́піц во́ді і вон заш о́жіл. Зобра́лы ше, по́шлы до ца́ра і там йіх нье спе́лы а́ны блы́ско допу́шьчіц. По́слал на́прец фарка́ша: Ідз на сва́дзбу, а́лье ше́ там нье о́пі. Фа́ркаш по́шол, до́рас стра́жа крі́че́ла: Ідзе ту йе́ден жвір, чі го тре́ба пу́шьчіц ну́ка, чі за́біц?

Цар крі́чі: Каждо́му шльебо́дно прі́сц на сва́дзбу. Черве́ні вітіс гва́рел: Тре́ба го за́біц, нье тре́ба го пу́шьчіц. По́шол і льеў, по́шол і ме́двец. Стра́жа заш крі́чьа́ла: Йа́кі ту жвірі і́ду на сва́дзбу! Чі тре́ба йіх пу́шьчіц, чі йіх за́біц? Цар крі́чі: Най прі́ду ну́ка. Черве́ні вітіс ше́дзі за сто́лом на два́нац загла́ўкох, а крі́чел: Нье шльебо́дно, тре́ба

йіх зáбіц. Альę цар ньę́ дал. Прі́шол і ґáзда на свáдзбу. Кęд обáчел черве́ні вітіз, дóрас є под ньóго вільęцéльі шіцкі заглáўкі. Пóчьал Йáнчі пріпове́дац, йак то бýло. Черве́ні вітіз гвáрел, же ньęпрáўда. Йáнчі вóхпал рýку до торбíчькі, віньал двáнац йазíкі шаркáньово і дóрас цар уве́рел, же го Йáнчі звéршел, бо вон ньę́ мал ньічь, цо укáзац. Пріпове́дал Йáнчі, йак бýло от пéрву; а дзіўка царóва прішвечéла, же то прáўда. Цар роскáзал черве́ного вітіза кóньом за хвóсті уўйáзац і пýшьчіц йіх, жéбі го розньęсльі, а з Йанчíйом пóчьал на нóво свáдзбу прáвіц за трі дньі і трі нóці. Йęдльі, пільі і по царóвей шмéрці бул Йáнчі цáром. А тóті жвíрі трíмал сéбе у свóйім двóре, док сáмі ньę поздіхальі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

При кінци сеї казки маємо мотив про визволюванє царівни від смока, який подибуєть ся також в инших казках, або оброблюєть ся й самостійно.

II. Замурований юнак, Варґа леґінь.

Бул раз йęден члóвек худóбні, а мал вéльо дзéці. Пóйдзе вон раз на вáшар. Рýшел ше скóрей йęден дзень, йак вáшар бул, та на дрáже преноцóвал, а дзéцом пакáзал, жéбі ньę забýльі, цó ше йім бýдзе шньіц. Рáно йак поставáйу, óцец ше йім піта: Но, цó ше вам шньíло, дзéці? Пóвеңце мі тéрас та бýдзем знац, чі будзéме мац дóбрі вáшар, чі пóдлі. Гутóрі му найстáрші, же цó ше му шньíло. Гутóрі му стрéдньі і трéце, а наймлáтші му ньę́ сце пóвесц. Пóведз мі, кýпім ці пóшка на вашáре.

Вон ньę пóве.

Пóведз мі, бо бýдзем це біц.

Вон ньę пóве.

Тáк ше нá ньго óцец погньíвал, ўлáпел, та бíйę. Тáк го бíйę, сцé го зáбіц. Ідзе тáмаль йęден ўладíка: Та чьóм го так бíйęш, члове́че, тóго хлáпца?

Чьом мі ньę́ сце пóвесц, цо ше му шньíло?

Ньíґда ті го зá то ньę́ бій, члове́че, áльę дáй го мньę, дáм ці трí сто форíнті за ньóго, та вóн мньę пóве, же цó ше му шньíло.

Нá це го; ньę́ сце го; бо йá бі го зáбіл, кę́д мі ньę пóве, цó ше му шньíло, ньę бýдзем знац, йáкі бýдзем мац вáшар, чі дóбрі, чі пóдлі.

Ве́жньę ўладíка хлáпца до ґíнтова, та íду. Одньéше го до свóйого дóму. Хлáпец вірос, мóґ мац дзéшец-йęдéнац рóкі; раз ўладíка

дал справіц вéлькі бал, вéльку госціну. Прішол і краль дó нього на госціну. Та ўладіка дал завóлац тóго хлáпца, нáй му тéрас пóве, цó ше му шньіло тéді, кęд го óцец так барз біл на дрáже, кęд го сцел зáбіц. Вóн ньę пóве. Пóведз, бó це дам обéшіц.

Вон ньę пóве.

Пóведз мі, бó це дам роштрéльац.

Вон ньę пóве.

Пóведз, бó ці дам глáву зньац дóраз з óштру шáбльу.

Вон ньę пóве.

Нó, кęд ньę пóвеш, глáва ці ше здéйме тéрас.

Крáль му гутóрі: Чьóм же бі ті сцел тóму хлáпцу дац глáву зньац?

Зá то, жé мі ньę сце пóвесц, цó ше му шньіло тéді, кęд го óцец так барз біл.

Ньіґда ті го зá то ньę зáгуп; дáй го мньę, дáм ці шéйсц сто форінті зá нього. Ша вон мньę пóве, же цó ше му шньіло.

Бéрце го, а ньęсце го гет, бо тáк ше нá нього гньівам, дá го áньі ньę відзім.

Цар ўжал хлáпца, óдньęс го до свойóго дóму, дáл го до школох. Уж бул хлáпец вéлькі, ўж бул лéґінь, шéснац-седéмнац рóкі. Краль надўмал, да і вóн да тáкі бал спрáвіц. Дал оглáшіц ўшáдзі: Кáжді мóже прісц нá бал, хто сце. Прішол тот дзень. Насхóдза ше вéльо панóве, бал вéлькі; гóсца ше. Кęт ту уш панóве сцу ше росхóдзіц, краль дал завóлац тóго хлáпца, же най вон тéрас пóве, же цó ше му шньіло тéді, кęд го óцец так біл, кęд го на дрáже сцел зáбіц. Вóн ньę пóве. Кęд ньę пóвеш, дам це обéшіц. Вон ньę пóве. Осудзéльі му, кęд вóн царóві ньę сце пóвесц, цó ше му шньіло, обéшіц го трéба. Вéду го ґу шібéньу. Альę цáр мал йęдну дзіўку. Тóта дзіўка го барз льубéла і барс плакáла, же нáй го ньę обéша, бо вóна ўмрец мўші зá ньім. Крáль йęй гвáрі: Дáрмо плáчеш, дзіўко мóйа, вéцей панóве так осудзéльі: Кęт крáльа ньę послўха, ньę сце му пóвесц, цо крáль ше му піта, трéба го обéшіц.

Альę дзіўка плáче, же нáй го ньę обéша; áльę кęд же уш так, же ше мўші загўбіц, трéба го дац замурóвац наокóло зос цеглáмі, та нáй там скáпе. І тот цар барз льубел свóйу дзіўку, ен:ęдóвал йęй, нáй го замурўйу с цеглáмі наокóло. Но, дáйу го замурóвац, áльę тáк го замурўйу, же мўші стац, ньę гóдзен чéднуц, áньі ше рў:ііц. Кéд го муровáльі, кральóва дзіўка пóшла ґу мульáром, тá йім гутóрéла: Кęд му дóйду бльіско ўстом, та най опрáўйа так йęдну цéглу, цо бі мóгол ўше віньац і полóжіц тáк, жéбі тó ше áньі ньę відзéло. І мульáре то спра-

вéлыі. Кęльó раз йęдлыі вóныі, дзіўка му ўше одньęсла і фрíштік і полудзéнок і вечéру, ўше, кáжді дзень і віна по йęднім погáру. Тáм вон заправéні да за йáкі чьас. Рáз му пóшльę Червéні краль трі пальіці, кральóві, же най пóве, хтóрі тім пальіцом цéньші кóньęц і хтóрі грýпші кóньęц. А то тáкі трі пальіці бýлыі: йáка бýла на йęднім кóньцу грýба, тáка і на дрýгім кóньцу. Ньę мóгол знац ныіхто, же хтóрі тім пальіцом цéньші кóньęц і хтóрі йім грýпші кóньęц. Насхóдза ше там панóве, гадáйу кáжді, бо кęд ньę сáдньу, трéба пóйсц до вóйні. Насхóдза ше там і худóбні, бо краль обéцал свóйу дзіўку тóму, хтó то сáдньę, же хтóрі тім пальіцом цéньші кóньęц і грýпші. Ньęт тóго. Ныіхто ньę мóже сáднуц. Плáчьу у цáра, бо йіх гéўтот краль загýбі. Кęд дзіўка раз одньęше му полудзéнок, тá ше йęй піта вон: Удьан, гвáрі, пóведз мі, цó то ў вас тáкі плачь, так плачéце і йойчíце шіцкі?

Ньę пітай ше, ша ті нам ньę спомóжеш.

Ба йáко? Льęм пóвец.

Пóслал нам Червéні краль трі пальіці тáкі, йáка йę на йęднім кóнцу грýба, тáка йę на дрýгім кóнцу грýба, жéбі сме сáдлыі, же хтóрі тім пальіцом цéньші кóньęц і хтóрі йім грýпші кóньęц, бó кęд ньę садньęме, шіцкіх нас загýбі; а то ньę мóже ныіхто сáднуц, та зá то мі так плачéме шіцкі.

Но ньę плáцце ві зá то, шá то дóбре бýдзе. Тéрас по полудзéнку, кęт ше нáйęш, та льęгныі спац. Та так зáшпі, льęм ше затáйіш, та бýдзеш мýрчіц і рýцац ше на посцéлыі. А мац пóйдзе ґу тéбе і óцец тá це зожéньу, же цó ці? А ті йім так пóвеш: Нáцце ме зогнáлыі, прáве ше мі шныіло за тóті пальіці. А вóныі ці ше бýду пітац, же цо ці ше шныіло. А ті йім пóвеш: Так ше мі шныіло, же да преваріме до йęдного гордóва велькóго мльęка та до тóго ўрацóго мльęка полóжіц тóті трі пальіці, та хтóрі йім грýпші кóньęц, шéдньę дóлу, а цéньші вíйдзе гóре нá верх мльęка. Та вéцка йіх трéба дóрас печетóвац éшчі у гордóве. На цéньші пéчац полóжіц, же то цéньші кóньęц; вéцка йіх віньац, та на дрýгі кóньęц печетóвац, жé то грýпші тá йіх пóслац.

Пóйдзе вóна полудньóвац. Кęт ше наполудньýйę, льęгньę спац. Затайęла ше, же вóна шпі. Раз льęм пóчньę мýрчіц і рýцац ше по посцéлыі. Оцец і мац пріду, та ше йęй пітáйу, же цó ше йęй шныіло? Вóна йім гутóрі, цó йęй хлáпец пóвед. І вóныі дóраз звáрйа мльęко. Полóжа пальіці до тóго мльęка. Так йę, грýпші кóньęц шéда дóлу, а цéньші ше дзвігнул гóре. Дóраз йіх печетýйу на цéньші кóньęц. Полóжа пéчьац: тó йę цéньші кóньęц. Віньáлыі йіх з мльęка, та на грýпші кóньęц полóжа пéчьац: тó йę грýпші кóньęц. Дóраз йіх дáлыі на пóшту. Одньęслыі йіх. Достáньę йіх Червéні краль, та сéбе дóраз дýма: Фíком íльом áтта! То ныічійа робóта, льęм Вáрґа-леґіньова. Чьýл сом зá ньго,

ешчі льęм такі бул, йак овес у мацері, же цошка велькі йунак будзе! Так то стойі за йęден чьас. Пошльę йому Червені краль тройо гачьата чьарні, йęднакі, йак йęдно, а йęдно, аньі векше, аньі менше, жебі саднул, же хторому рок, хторому два і хторому трі. Ходза там гадац, ньę годзен ньіхто саднуц. Велькі плачь; кęд ньę садньу, треба пойсц до войні. Одньęше му дзіўка полудвенок, а вон ше йęй піта: Цо пове? Чьом так плачьу, чьом су такі смутні?

Ньę пітай ше, ті нам ньę споможеш, го льęм ті ньę знай ньічь, кęд мі знаме.

Га, льęм повец, шіцко мі йęдно. І тў скапац мўшім! Альę вон то шіцко знал скорей, йак воньі, ешчік геўтот аньі пальіці ньę послал, ешче вон льęм мальўчькі хлапец бул. Вон шіцко знал, же цо будзе. Дзіўка му гуторі: Послал нам Червені краль тройо гачьата чьарні, йęднакі, йак йęдно а йęдно, аньі векше, аньі менше, жебісме садльі, хторому рок, котрому два і хторому трі. Тот чловек ньę може познац, такі су йęднакі.

Ньічь то за то; кęт ше наполудньўйęш, льęгньęш спац, затайіш ше, же ті шпіш, та будзеш мўрчіц, по посцельі ше руцац будзеш, оцец і мац пойду ґу тебе, та це зоженьу: Стань, цо ці? Оздаль ці ше заш шньіло дацо за тоті гачьата? А ті йім повеш: Вера ше мі шньіло, льęм да сце ме ньę зогнальі, оздаль бі мі ше ешчі льęпше прішньіло. Так йім повеш: Шньіло ше мі, жебіште насіпальі на трі громаді, на йęдну громаду оўса, на другу громаду жіта, а на трецу громаду кукуріці; та хторому рок, пойдзе ґу оўсу, а хторому два, пойдзе ґу жіту, а хторому трі, пойдзе ґу кукуріці! Дзіўка пошла, наполудньовала ше, по полудзенку льęгла спац; затайęла ше, же вона шпі. Почьньę мўрчіц і ру-цац ше на посцельі. Мац йу пойдзе зогнац. Оцец йęй гуторі: Дай йęй покой, най шпі, може буц, же ше йęй шньійę за тоті гачьата, та ше йęй льęпше прішньійę. Альę мац ньę може на ньу патріц, бо ше бала, же йęй дацо будзе, так ше барз руцала по посцельі: пошла та йу зогнала. Ейньę, мамо, начьце ме зогнальі? Праве ше мі шньіло за тоті гачьата. Та гуторела йім так, йак чьула от хлапца. Воньі барш ше зрадовальі тому; насіпальі на трі громаді зарна, на йęдну громаду оўса, а на другу жіта, а на трецу кукуріцу. Попушьчьайу гачьата, йęдно пойдзе ґу оўсу, друге просто ґу жіту, треце просто ґу кукуріці: хторому рок, пошло ґу оўсу. Дораз го ўлапельі, та на ньго печьац положельі на хрі-бет. А цо прі жіту, тому два рокі. І тото ўлапельі, та на ньго бельęґ положельі, же тому два рокі. А цо пошло ґу кукуріці, тому трі рокі. Ўлапельі го, бельęґ на нього положельі, же тому трі рокі. Послальі йіх до Червеного кральа. Йак йіх краль опатрі: Так йę, сатльі, жę хто-рому рок і хторому два, а трецому трі. І вон ше барс погньівал, дораз

на́лал: Фіком ільом а́тта, то̀ ньічійа робо́та, льем Ва́рґа-леґіньо́ва. Алье чекай, по́шльем му цо́шка е́шчі: по́шльем му бузо́ґвань та́кі чье́шкі, цо мал два́нац метері. Ўжал до ру́кі, та́ го ру́цел до кра́льа. І на́ ньім бу́ло напіса́не, же́ да му го по́шльу, так йа́к во́н го по́слал, да́ му го ру́ца до його обі́сца, бо кед ньє́, та най ставайу до по́льа, бу́дзе во́йна. Хто то ру́ці? Насхо́дза ше там до кра́льа ўшельійа́кі мо́цні льу́дзе, нье може ньіхто. Трафе́ло ше та́кі, цо́ го мо́гол дзвігнуц, а́лье на те́льо ру́ціц — нье, бо́ то барз дальеко. Заш там пла́чьу, же те́раз йім гу́йа бу́дзе, бо́ то ньіхто одру́ціц нье го́дзен там на́зад, о́ткаль го руце́льі ту. Пла́чьу у кра́льа. Так пла́чьу шіцкі, же уж ба́ржей нье мож. Одньеше во́на полудзе́нок с пла́чьом. Во́н ше йей піта, цо́ же заш пла́чеш?

Нье пітай ше, льем йедз, бо́ ці уж, йак ба́чьу, ве́цей нье пріньешем.

Та чьом? Цо́ то но́ве?

Нье пітай ше, го́' льем ті нье бу́дзеш ньічь знац, кед мі зна́ме. Ке́д біш та́кой так льу́бел знац та́ ці по́вем, а́лье ті нам нье спомо́жеш. Два́ рас ші нам спо́могол, а́лье ве́цей нье. По́слал нам заш Черве́ні краль та́кі бузо́ґвань, цо ма два́нац метері. Руце́льі го нам ту до дво́ра. А на́ ньім напіса́не, же́бі мі йо́му го так посла́льі. У на́шім орса́ґу ньет тот чло́век, цо́ бі то зро́біц мо́гол.

Ба йа́ко? Кет ше наполудньу́йеш, лье́гньеш спац, зата́йіш ше, же ті шпіш; та́ ше ру́цай по посце́льі і мурчь і плачь, а во́ньі це зоже́ньу, та ці́ ше бу́ду пітац, же о́здаль ці ше заш шньі́ло зо́с тім бузоґва́ньом. А ті йім по́вец: Ве́ра ше мі шньі́ло, льем да́ сце ме нье зогна́льі, о́здаль бі мі ше е́шчі лье́пше прішньі́ло; та йім по́веш, же́ то ньіхто нье го́дзен зро́біц, льем тот, цо зос цегла́мі замурова́ні. — По́шла, найе́дла ше, та лье́гла спац. Раз льем по́чьнье му́рчіц, ру́цац ше по посце́льі, а́ і пла́кац. Оцец йу ідзе зо́гнац, мац му гуто́рі: Нье ру́шай йу, йак ба́чьу ше йей шньі́йе за́ тот бузо́ґвань, дай йей по́кой. Алье о́цец нье мо́гол препа́тріц, йак во́на ше муче́ла ў сну. По́шол та́ йу зобу́дзел: Стань, дзі́ўко мо́йа, стань, о́здаль ці ше заш да́цо прішньі́ло за́ тот бузо́ґвань?

Прішньі́ло ше мі ве́ра, льем да́ сце ме нье зогна́льі, о́здаль бі бу́ло ше мі е́шчі лье́пше прішньі́ло.

Та йа́к ці ше шньі́ло, по́вец?

Та так ше мі шньі́ло, же́ то ньіхто нье го́дзен по́слац на́зад, льем тот, цо у му́ре замурова́ні зос цегла́мі наоко́ло.

Йай, дзе́цко мо́йо, дзе́ то уш! Да́ўно вон уж ві́сох ме́джі ті́ма цегла́мі.

Альє кєд го дáльї там замурóвац, кєт ше му краль пітал, цó ше му шньїло, кєд го óцец так біл, а вон так гутóрел: Уж мі шіцко йєдно, гочь пóвем — ньє дóбре; кєд ньє пóвем, ї так ньє дóбре. Та кєдбісце так льубéльі знац, же цó ше мі шньїло, та вам пóвем: Тó ше мі шньїло, жé сом бул аш по ýха ос..áні, а цáр мї прíньєс на злáтей міскі вóді, царíца рýчьньік зо златíма льїтерáмі, тá ме умівáльі обідвóйо. — А цáр ше барс погньївал, тá го дал замурóвац.

Йáк йєй óцец гвáрел, же вон ýш там дáўно вісох, а вóна му гутóрі: Мóже буц, же éшчі жíйє! — Дóраз дáльі тіх істíх мульáрох завóлац, цó го там замуровáльі, нáй го віньу отáмаль вóнка, áльє так, же да нá ньго áньі йєдна отрушíна с цéглох, áбо з малтéру ньє спáдла, жéбі го ньє забíльі. Мульáре прíду і дóраз го одмурýйу наокóло. Кєд го одмуровáльі по глáву, а вон аш по ýха уж у гнóйу, цо наклáдол пот сéбе. Крáшньє го віньáльі, тá го одньєшльі прет цáра. Альє вон тáкі слáбі бул, áньі дóбре хóдзіц ньє мóгол. Йáк го одньєсльі прет цáра, цар му пріньєсол на злáтей міскі вóді, а царíца зо златíма льїтерáмі рýчьньік вібівáні. Тá го умівáйу обідвóйо, á вон гóлі, йак кєт ше нарóдзі дзéцко, бо шмáті нá ньім шіцко згньїльі ý тім гнóйу. Йáк го умíльі, тá йім гутóрі: Та чі прáўда, цó ше мі шньїло? Вімсцел ше мой сон! А цáр дóраз заплáкал і царíца, же вóньі то ньє думáльі, жéбі то так мóгло буц. Обльєкльі го до крáсніх шмáтох, тá ше йім вон піта, же цó нóве, цо мáйу новóго, же су тáкі смýтні шіцкі?

Мáме мі ту новóго ýше досц. Та му гутóрйа за пальїці. А дзіўка гутóрі: Шак то вóн бул, цо мі гвáрел, йак мáме рóбіц і за гачьáта, шіцко вóн мі кáзал: Так бýдзе дóбре, íншак ньє. І тéраз вóн мі гвáрел, жé то дрýгі ньє зрóбі, льєм зон.

Вон йім гутóрі: Отпíсце ві на тóго Червенóго крáльа, нáй вон прічéка штірі мешáці, бó йа слáбі, нáй йа мам цо йєсц і да отпочíньєм, да мóці наберем, тá му пóшльєм.

Отпíсал му пíсмо, най прічека штірі мешáці. Гéўтот отпíсал нáзат: Прічéка і пейц, льєм най му го пóшльє. Йє вон тéраз за штірі мешáці, ма шіцкóго досц і йєдла і напóйу, кєльо му трéба. Іньше ньє рóбі, льєм йє а пíйє. Прéйду штірі мешáці, пóйдзе ґу бузоґвáньу, тá го вéжньє, рýці го гóре; йєден дзень íдзе гóре, а дрýгі дзень дóлу; отпíсце нá ньго, най чéка éшчі два мешáці, бо сом éшчі слáбі, ньє мóжем то зрóбіц éшчі! Отпісáльі му ї вон пíсал нáзад, же бýдзе éшчі і трі мешáці чéкац, льєм най му го пóшльє. Прéйду два мешáці, вéжньє бузóґвань, тá го гýці гóре: за два дньі íдзе гóре і за два дньі дóлу. Ешчік сом ньє гóдзен, бо сом éшчік слáбі. Отпíсце нá ньго, най чéка éшчі два мешáці, та вéцка го пóшльєм. Отпісáльі му, а вон пíсал нáзад, же прічéка éшчі штірі, ньє два. Йє вон заш і пíйє зá два мешáці. Прéйду

два мешáці, вéжньę бузóґвань, рýці го гóре — за штірі́ дньі ідзе гóре і за штірі дньі ідзе нáзад дóлу. Ў ньęдзéльу на полáдньę кęд гéўтот полуднёвал на двáнац гóдзін, вон ўжал бузóґвань, закрýцел го на мáлім пáльцу, тáк го рýцел, же дрýгу ньęдзéльу на полáдньę на двáнац гóдзін, кęд гéўтот полуднёвал, спáднул му на хіжу і прéс пóйд аж нá стол до міскі. Рострепáло і міску і стол. Так ше тот зльęкнул, áньі ньę знал, цó ше му стáло. Отпісал вон нá ньго, на крáльа, жéбі му пóслал тóго йунáка, жéбі вон го відзел зо свойíма óчьмі, йáкі то чловек. Краль пречíта пісмо, та гутóрі Вáрґа-леґіньóві: Но, пóслал пісмо дó миьę, жéбі йа тéбе пóслал дó ньго, да вон це відзі, йáкі ті йýнак і йáкі ті чловек.

Варґа лéґінь му так гвáрел: Йа пóйдзем, льęм мі дáйце éшчі тáкіх йęденáцох, йак йа.

Альę цар вéльох катонáцох мал; навіберáльі йęденáцох тáкіх істіх на óбраз, йак вон і двáнац кóньі йęднáкі: йęден да бýдзе, йак дрýгі, дá ше ньę пóзна йęден од другóго і двáнац пáрі шмáті, йак йęднóму так другóму; шіцкі бýльі йęднáкі. Кęт шіцко мáльі, пóшльі до йęдней окрéмей хіжі шіцкі дванáцме. Пóшльі ґу кóньом, кáжді шéднул на своóйого кóньа: йęднáкі хлóпі, йęднáкі кóньі, йęднáкі шмáті і сéрсан, сакомпáк. Пóйду прет цáра, та шіцкі нáраз гутóрйа: Тý ці Вáрґа-лéґінь, пóзнай го! Крáль го ньę мóгол пóзнац, áньі кральóўна, áньі йóго дзіўка, док вóн ше ньę óзвал: Но йá то, познáце ме? Познáме, кęт ші гутóрел. Отпітáйу ше тéраз от цáра, чі пріду, чі ньę пріду дакęді нáзад оттáмаль. Пóйду до Червенóго крáльа; áльę йак íшльі там, Вáрґа-лéґінь йіх наýчел, жéбі шіцкі нáраз отповедáльі, цó ше йім бýдзе пітац і цó йім бýдзе гутóріц. Кęт пойдзéме там, повéме шіцкі нáраз: Дáй Бóже дóбрі дзень, крáльу наййашньęйші! Вон нам ўрáці: Дай Бóже і тéбе, Вáрґа-лéґінь. Сходз дóлу с кóньа, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáрас с кóньох скóчіц. Вóн нам пóве: Вітай, Вáрґа-лéґінь! А мі шіцкі: Здрáві бýцце! А вон бýдзе гутóріц: Пýшьчьай кóньа до хльíва, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі бýдземе кóньі пýшьчьац до хльíва. Гíбай нýка, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáраз нýка. Шéдай зá стол, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáрас. Пій пальęнкі, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáраз. Бýдзеш полуднёвац, Вáрґа-лéґінь? А мі шіцкі нáраз: Бýдзем. Йęдз, Вáрґа-лéґінь. А мі шіцкі нáраз.

Кęд дóйду до Червéного крáльа: Дай Бóже дóбрі дзень, крáльу наййашньęйші! Дáй Бóже і тéбе, Вáрґа-лéґінь. Сходз дóлу с кóньа, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі нáраз. Вітай, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі нáраз: Здрáві бýцце! Пýшьчьай кóньа до хльíва, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі нáраз. Гíбай нýка, Вáрґа-лéґінь. Вóньі шіцкі. Бýдзеш піц пальęнкі, Вáрґа-лéґінь? Вóньі шіцкі: Бýдзем. Бýдзеш полуднёвац, Вáрґа-лéґінь?

Бу́дзем; шіцкі на́раз. Йęц а пій, Ва́рґа-ле́ґінь. Во́ньі шіцкі йę́дза а пійу. Кę́т ту ве́чьар, тре́ба спац. Дзе бу́дзеш спац, Ва́рґа-ле́ґінь? Во́ньі шіцкі: Дзе́ мі даш. Мал вон йę́дну Йę́жібабу. Та ше йęй поносо́вал, же го ньę мо́же по́знац. Ба́ба му так гва́рела: Бу́дзем йа́ го по́знац. Йа там по́йдзем пот по́сцель, дзе во́ньі бу́ду спац! По́йду спац. Йак польęга́йу, а ба́ба пот посце́льу слу́ха, же́бі зна́ла і мерку́йę, док во́ньі ше зобльę-ка́йу, йак бешеду́йу і дзе́ вон зо́бльęк шма́ті і на́ то меркова́ла. А во́ньі ме́джі со́бу бешедо́ва́льі, вон йіх у́чел, цо ма́йу ро́біц. Так во́на го по-зна́ла: вістрігла му з брушльі́ка йę́ден фа́лат, же́бі го позна́льі, та́ го одложе́ла; та се́бе ду́ма: Уш це бу́дзем по́знац. Кęд во́ньі поспа́льі, ба́ба вішла во́нка. Ра́но йак постава́йу, обльęка́йу ше, во́н йім гуто́рі: Голт, позначе́льі нас; ка́ждому та́кі фа́лат вірезальі з брушльі́ка, же́бі бу́льі йęдна́кі. Йа́к ше пообльęка́льі, поуміва́льі, по́йду на фрі́штік: Дай Бо́же до́бре ра́но, ца́ру наййашньę́йші. Дай Бо́же і те́бе, Ва́рґа-ле́ґінь. Та йа́к ші спал, Ва́рґа-ле́ґінь? Ба́рз до́бре, во́ньі шіцкі. Гайд на фрі́ш-тік, Ва́рґа-ле́ґінь. Во́ньі шіцкі. Ньę мо́же го по́знац, бо ка́жді ма фа́лат вірі́за́но з брушльі́ка. Так во́ньі там пре́з дзень. Кęд ве́чьар, вон заш ба́бі ше поносу́йę, же́ го ньęдо́бре позначе́ла. Во́ньі шіцкі ма́йу з бруш-льі́кох вірі́за́не. Ба́ба му гуто́рі: Но, че́кай, ша йа́ го бу́дзем по́знац на ве́чьар! Кęд ве́чьар, ба́ба ше заш уціска пот по́сцель. Кęд во́ньі по́йду спац, поспа́льі, ба́ба меркова́ла, дзе во́н ше зобльę́ка, зреза́ла му йę́дну ґомбі́чьку зо за́тку зос кепе́ньа. Та се́бе ду́ма: Те́рас ші мой! Поста-ва́йу ра́но, пообльęка́йу ше, вон заш осе́ті: Голт, ньę до́бре, за́ш мі по-значе́ні. Одреза́льі каждо́му ґомбі́чьку, та одруце́льі. По́йду во́нка ґу царо́ві: Дай Бо́же до́бре ра́но, кра́льу наййашньę́йші. Дай Бо́же і те́бе, Ва́рґа ле́ґінь. Кęт па́тра, же хто́рі ньę́ма ґомбі́чьку, то бу́дзе вон — ньę́ма а́ньі йę́ден. Кęд ве́чьар, во́н ше заш ба́бі поносу́йę, же ньęдо́бре позначе́ла, на́й му укра́дньę ша́пку. Ба́ба ше заш уціска пот по́сцель. Кęд во́ньі по́шпйа, ба́ба ве́жньę ша́пку, та по́йдзе з ньу во́нка, та се́бе ду́ма: Те́рас ші наш! Кęд ра́но постава́йу, пообльęка́йу ше, вон ньę́ма ша́пку: Го́лт, ньęдо́бре. Хі́бі ша́пка. Во́ньі шіцкі ша́пкі одруца́льі. Ньę тре́ба а́ньі йęдно́му ша́пку. Так во́ньі там за дзе́шец дньі у́ше го зна-че́льі, а ньі́ґда го по́знац ньę зна́льі. Уж бі ісц до́му. По́йду ше йа́віц, же по́йду до́му, уж досц бу́ло госці́ні. Во́н го е́шчі і те́ді ньę по́зна. Та по́ведз мі, хто́рі ші Ва́рґа-ле́ґінь? Во́ньі шіцкі на́раз: Йа. Ньę́ зна а́ньі те́ді. Вішльі во́нка та́ йім гуто́рі: Зна́це цо? Пойдзе́ме до́му. І йа́ ше збе́рем з ва́мі, а́льę вец оста́ньęм. Ві пойдзе́це. Йа́к ше пообльęка́-льі, пошеда́йу на ко́ньі, по́йду пред його́ о́блак. Пріволя́йу го во́нка, во́н му гуто́рі: Йа́ то! Гі́бай до́лу с ко́ньа! Зі́шол до́лу с ко́ньа, а то́ті по ма́ле іду. Конь по дво́ре хо́дзі, а во́н го о́двед до загра́ді, же́бі ві́-дзел, йа́ку во́н ма кра́сну загра́ду. Хо́дза по загра́ді, та́ му указу́йę

шіцко: Йęст ў вас таке? А йęст ў вас таке? А ўше́ го напре́док посіла. А вон му так гуторел: До́ мньę кęд го́сці пріду, йа́ йіх водзім, дзе йа сцем. Йа на пре́док, воны за́ мну. Ідзе на пре́док Черве́ні краль, а тот за́ ньім. Пўшьчі пе́рсцень з рўках долу: Но, льęм го подзвігньій. Ва́рґа-ле́ґінь му гуто́рі: Кęт ші го пўшьчел, а ті го дзвігай, ньę роска́зуй го́сцом; дзвігньій го сам. Вон го дзвігнул, іду да́льęй. Мал там йе́ден ве́лькі ка́мень у загра́ді, о́дведол го ґу ньому: Но, дзвігай го, кęт ші йўнак. До́ мньę кęд го́сці пріду, йа́ йім ньę ка́жем ньічь ро́біц, йа зро́бім пе́рше сам, а ве́цка так йім гуторім. Черве́ні віґіс ше схільęл, по́чьньę дзвігац, а́ тот віцах ша́бльу, на́раз му гла́ву одрўбал так, йак бўндаву. Сам ґу се́бе гуто́рі те́рас: Ті бі мньę водзіл ту по загра́ді і сцел бі бул ші ме ско́нчіц, а́льę кęд йа мудре́йші, йак ті бул! Зньа́л му пе́рсцень с па́льца, по́шол ґу коньо́ві, ше́днул на́ ньго, по́шол за геўтіма. Кęд йіх здого́ньęл, та́ йім гуто́рі: Ско́ньчел сом вітіза, тў му пе́рсцень! Пошльі до ца́ра, кра́ль ше йім так зрадо́вал, ньę́ знал од радо́сці цо ро́біц. До́рас препісал на́ ньго шіцко кральо́ўство і його дзіўку му дал за жену. Справе́льі сва́дзбу бога́ту, рога́ту — е́шчі бім цо́шка пове́дол, ньę́ знам, чі ші вам бўдзе па́чіц; до лоповіка ср...і, хто бўдзе слўхац то́ту пріпове́тку, до гла́ві трепа́льі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 125—128, ч. 24; IV, ст. 15—18, ч. 4. — Жите і Слово, II, ст. 195—198. — Sad. Barącz, Bajki, ст. 193—195. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 110—114, ч. 133. — И. Худяковъ, Великор. сказки, III, ч. 120. — Е. Чудинскій, Рус. нар. сказки, ч. 14. — П. Рыбниковъ, Пѣсни, III, ст. 305—319. — M. Valjavec, Narod. pripovjedke, ст. 131—136. — F. Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven, II, ч. 129. — Erben, Vybrané báje a pov. nár., ст. 150—155. — A. Schott, Walachische Märchen, ч. 9. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 242—257, ч. 24. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 430—431, ч. 34.

12. Як царевич, записаний чортови, визволив ся від нього і оженив ся з його донькою.

Бул йęден цар, мўшел по́йсц на во́йну. Даке́ді кęд бўло е́зęр ро́кі, за два-трі ро́кі во́йну тріма́льі. Прішло пісмо од друго́го ца́ра, же тот мўші по́йсц на во́йну. Віберал ше цар і шіцко його во́йско. Пошльі дальęко, се́дем е́зрі мільі дальęко од йіх варо́шу. Бўльі там за два ро́кі. Йак ше во́йна уш змірела, ішльі шіцкі на́зад. На йęдней дра́гі бўла

йęдна сту́дньа. Шіцко во́йско піло во́ді, а на оста́тку прі́шол і сам цар. Вон зі́шол с ко́ньа — його педі́нтер трі́мал му ко́ньа — вон піл во́ді зос ка́бла. Йо́го у̂ла́пел дьа́бол за бра́ду, та му гва́рел: Йа це ньę́ пу́шьчім, док мі ньę бу́дзеш обе́цац то́то, цо ті за́ ньго ньę́ знаш. Вон обе́цал ве́льо пеньę́жі, льęм да го пу́шьчі; а вон ньę́ сцел пушьчіц го. Ду́мал се́бе цар: Цо то може буц, цо йа ньę знам за́ ньго? Ньę мо́гол се́бе роздумац. Кęд і́шол на во́йну, йо́го жéна, царі́ца, о́стала самодру́га, а вон за то́то ньę́ знал. Кęт цар прі́шол до́му, царі́ца ше му поклоньі́ла, облапе́ла го, та го обочька́ла. Прі царі́ці служньі́ца трі́мала дзе́цко на ру́кох, уж му бу́ло два ро́кі, уш хла́пец знал і гуто́ріц. Мац му піта́ла ше: Відзіш, сі́ну, па́льę, то твой о́цец! А дзе́цко ньę позна́ло, во́но дума́ло, то льу́цкі чло́век. Цар ше пітал царі́ці: Же́но мо́йа, чі́йо то дзе́цко, тот ма́лі хла́пец?

Цару наййашньі́ші, то мо́йо дзе́цко і тво́йо.

Йагбі то мо́гло буц? Кęд йа і́шол до во́йні, йа ньę по́знал, чі мі будзе́ме мац дзе́цко, чі ньę.

Царі́ца му гуто́рела: Кęт ті і́шол на во́йну, йа те́ді оста́ла самодру́га, а ті за́ то ньę́ знал.

Цар запла́кал. Во́на ше му піта: Чьом ті пла́чеш?

Вон йęй ньę сцел по́весц, льęм вон се́бе думал, цо вон гуто́рел прі тей сту́дньі, кęд і́шол з во́йні. Уж вон те́ді знал, же то тот хла́пец, цо вон а́ньі за́ ньго ньę́ знал. Уж го пріобе́цал дьабло́ві. Че́шко то бу́ло йęдно́му царо́ві за сво́йім сі́ном; а́льę царі́ца ньę зна́ла е́шчі за то́ту робо́ту ньічь. Піта́ла ше му ка́жді дзень, цо вам, цо́ сце та́кі застара́ні, цо́ сце та́кі віплака́ні?

Ньę пітай ше мі, мо́йа же́но, уж мі ньі́хто ньę помо́же.

Тот ма́лі хла́пец, ца́роу̂ сін, хо́дзел до шко́лі, ка́жді дзень прі́шол до́му, оцо́ві і маце́рі побо́чькал ру́кі; о́цец те́ді віво́лал маце́рі, же цо вон гуто́рел на дра́же, кęт піл во́ді, кęд го дьа́бол за бра́ду трі́мал. Царі́ца почьа́ла ка́жді дзень пла́кац. Кęт прі́шол тот чьас, ше́снац ро́кі бу́ло царо́вому сіно́ві, уж бул ве́лькім па́ном, ша́бльу прі се́бе но́шел, барс ше о́цец радо́вал, же ма тако́го сі́на; а́льę йа́кі хасен, кęд го уш пріобе́цал дьабло́ві. Раз уж ро́кі ві́шльі, ма уш прі́сц по́ ньго сам Лу́ціпер, а́льę пре́д даскę́льома дньо́ма ско́рей віво́лал о́цец і сіно́ві, цо вон зро́бел, же вон то́то пріобе́цал. Сін йо́го по́чьал пла́кац, ай ка́жді дзень му́шел ісц до загра́ді, а ду́мал се́бе: Цо бу́дзем ро́біц? Чі вон да прі́дзе ту, чі йа да по́йдзем сам, да ньę зна́йу за́ мньę, дзе сом по́шол і цо бу́дзе зо́ мну? Наду́мал по́йсц сам. Но, а́льę пітал од о́ца: Апо мой, да́йце мі даскę́льо катона́цох зо́ мну, да прі́ду, бо йа му́шім уж о́д вас по́йсц. Ньічь ньę ко́шта мі а́ньі цо сом ца́рскі сін, ньę мам мі́ра, а́ньі кęд йęм, ньę сце ше мі а́ньі спац.

Но цар с тім сінóві дóраз одрéдзел трі шкадрóні катонáцох. Йéдна шкáдрон гусáре, дрýга шкадрóна гóльаньęре, а йęдна пешáці. Зобрáлы ше од дóму, цар віпровáдзел і царíца. Облáпел свойóго сíна і побóчькал: Но, сíну мой, кęт ші гóдзен, вімень ше отáмаль! Мац му плáкала, з ньім ше руковáла. С тім остáнце здрáві, йа мýшім уж íсц до свóйęй драгі.

Крáшньę íшлы за тíдзень ўиęдно шіцкі. Пошлы до йęдного льęса, там у тім льęше вішол йęден зáйац нáпрез ньіх. Пітал ше йім, дзе ідзéце? Кęльо ві ідзéце, там вас ньę трéба тéльо; там ньę трéба льęм сáмого цáріча! Вон, цáріч, пóслал пешáцох дóму нáзад, а тóті ёшчі остáлы. Кęд дáльęй íду, заш вішол зáйац нáпрез ньіх, пітал ше йім: Дзе ідзéце? Там дзе ві ідзéце, ньę трéба льęм йęднóго, самóго царо-вóго сíна! Поўрáцел заш йęдну шкадрóну дóму. Íшлы заш дáльęй. Кęд íду, трéці раз заш вішол зáйац нáпрец ньіх, пітал ше йім: Дзе ідзéце? Там ньę трéба вас тéльо; там досц і йęднóго! Кęд уш послал шіцкі нáзад дóму, сам óстал, шéднул та плáкал. Цо тéраз бýдзе рóбіц? Зó-брал ше, та íшол сам. Прíшол йęден зáйац, та му гутóрел: Вíдзіш ті, дзе ті íдзеш, то йę дьáвол; вон ма трі дзíўкі; вóньі же хóдза кýпац ту до тóго льęса до йęдней стýдньі. Кęт пріду тóті трі дзíўкі, вóньі дóрас позруцýйу шмáті, кáжда на свóйу громáтку. Тóта найстáрша, бýло йęй мéно Кáта, тóта полóжі пéрша; дóбре ше пріпáтрай, хтóра дзе клáдньę. Стрéдньа положéла на свóйу громáтку, то бýла Ержа, най-млáтша остáтньа зруцéла, положéла на громáтку, тей бýло мéно Йýла. Кęт пóйду пýка кýпац ше, а ті дóбре мéркуй, хтóрі шмáті тей, цо най-млáтша. Пóйдзеш там ґу шмáтом, вітáргньęш йęдно пірко зоз йęй шмáті, а вéдска скрі ше дóбре, да це ньę відза. Кęд віду вóнка, вóньі ше об-льęчьу і одльęтньу; тóта наймлáтша ньę гóдна одльęціц, док йęй пірко ньę поўрáціш. Альę ті йęй так льęхко ньę дай, гóчь ці ше кęльо бý-дзе пітац. Пóведз йęй, кęт прішáгньę, же твóйа жéна бýдзе.

Кęд уш ше окупáлы, вішлы вóнка, побрáлы свóйо шмáті, най-стáрша і стрéдньа сцéлы одльęтнуц; áльę трéца Йýла ньę мóгла. Тáмті ше почьáлы зóз ньу вáдзіц: Ті, кýрво йęдна, мýшіш мац дакóго ту. Гéўті, Кáта і Ержа одльęтлы дóму, а наймлáтша Йýла ньę мóгла. С тім почьáла крíчіц, пітац ше, хтó ші і дзе ші, ýкаш ше мі! Вóно ньіхто ньічь. Вóна заш крічéла: Озві ше, дзé ші і хто ші! І по трéці рас пітáла ше, най прíдзе вóнка зоз льęсу. Кęд вон вішол ґу ньęй, пі-тáла од ньóго: Дай мі, цо ші мі ўжал з мóйęй шмáті!

Вон йęй гвáрел: Ньé дам ці, мóйа жéна мýшіш буц; скóрей ньę достáньęш пірко.

Вóна од ньóго пітáла барш крáшньę, же му да гочь цо, льęм вóна

ше е́шчі ньє о́да. Вон йєй і́ншак ньє́ сцел дац, доґ во́на ше му се́дем раз ньє пріша́гньє на го́ліх кольє́нох.

Цо во́на бу́дзе ро́біц? Іншак ньє го́дна по́йсц, му́ші ше му пріша́гац. Кльє́кла на кольє́на, та му у̂ше прішьага́ла, се́дем раз, же його́ ве́рна же́на бу́дзе. Кєд уж прішьа́гла, та му гва́рела: Мі те́рас по́йдземе до́му до мойо́го о́ца, бо то мой о́цец, цо мал по те́бе по́йсц до ца́ра. Твой о́цец, цар, те́бе обе́цал, кєд е́шчі ньє знал за те́бе. Те́раз уш чьас пріішол, же мой о́цец ма по те́бе по́йсц. Кєт пойдзе́ме до́му, ті по́йдзеш до́раз до мойо́го о́ца, та му по́веш: Йа, па́ньє, уж прі́шол, цо́сце ма́лы по́ мньє прісц; то йа царскі сін. І кєт по́йдзеш ну́ка, кєд мой о́цец за́да ці дайа́ку га́тку, ті ше ньє ста́рай, же то ші ньє го́дзен ско́нчіц. Кєт по́йдзеш до його хі́жі, мі уж будзе́ме ші́цкі трі у хі́жі. Преправі́ме ше на трі гау̂ра́ні та́кі йєдна́кі, йак йє́ден, так дру́гі. А ті, і́ншак ньє го́дзен ші по́знац, хто́ра йа бу́дзем, а́льє йа гла́у̂ку пот крі́делко зо́гньєм кус, по́ тім ме бу́дзеш по́знац, же йа наймла́тша. С тім го у̂жа́ла до фарту́ха, зльє́тла го́ре і по́шла з ным до о́ца; ка́жда у свойо́го о́ца ма́ла окре́ме сво́йу хі́жу.

Кєт по́шол ра́но до його дьа́у̂ловей хі́жі, пра́ве сце на капу̂рку ну́ка во́йсц, дьа́бол ше уш по́ ньго ві́брал. Вон му поздра́у̂кал: До́брі дзень.

Но, гва́рі, до́бре, же ші прі́шол, бо йа по те́бе уж і́шол. Но, льєм гі́бай ну́ка до хі́жі. За́дал му до́рас: Кєд ньє за́дньєш, хто́рі га́у̂ран на́йстарші і стре́дны і наймла́тші! Гау̂ра́ні зльє́тлы на́стрет хі́жі, да ше ньє ру́шел аны йє́ден, ньє по́знал бі вон а́ны йє́дного. Альє Йу́ла, його же́на, ру́шела́ з гла́у̂ку і вон до́рас по́знал. А вон му гва́рел: То тво́йа сре́тьа, же ті зга́днул, хто́ра наймла́тша. Но, льєм іц те́рас, прі́дзеш мі на ра́но.

Вон по́шол ґу сво́йєй же́ны. Піта́ла ше му, цо ско́ньчел, цо му ста́рі гуто́рел. А вон йєй гуто́рел: Гва́рел мі мо́йа сре́тьа, а́льє мі ка́зал на ра́но заш по́йсц ґу ньо́му.

Во́на йо́му гуторе́ла: Ньє́ бой ше од ньо́го. Кєт по́йдзеш ра́но до ньго, вон ці бу́дзе да́вац віна піц с пуга́ра; а́льє ті ньє пій с пуга́ра, а́льє зос фльа́ші, бо вон це бу́дзе сіло́вац, же му́шіш піц. А ті по́вец: Кєд же му́шім піц, йа бу́дзем с фльа́ші. По́рві фльа́шу і на́пі ше. По́ведз му: Ньє піл мой о́цец зос пуга́ра, ньє бу́дзем ай йа. Вон ше на́піл, а дьа́бол му гва́рел: Ньє знам, хто це нау́чел так. Ідз до́му, прі́дзеш мі на ра́но.

Зо́брал ше, по́шол ґу сво́йєй же́ні. Піта ше му же́на: Цо ці гуто́рел тот ста́рі пес?

Вон йєй гуто́рел, цо тот ста́рі йо́му гуто́рел: Прі́дзеш мі на ра́но.

Ньє́ бой ше, ньє маш бріґі, льєгай а шпі. Те́раз му по́чньє бешедо́вац: Кєт по́йдзеш на ра́но, вон ці бу́дзе гуто́ріц: Мам штірі кобу́лі, то́ті му́шіш ошедлац. Ті кєд во́йдзеш до хлыі́ва, шіцкі штірі будзе́ме прі йашльох поўйазані; а ті ве́жньєш о́жог, а так бу́дзеш біц Ержу, же да йє узнойє́на, а ве́цка на́ ньу ше́дньєш! Вон так і ро́бел. Пе́рше йє́дну оше́длал, пріве́дол ну́ка; на́біл і дру́гу і оше́длал йу; кєд на́біл тре́цу, то бу́ла ста́ра дьа́блова же́на, а то́ту так біл, же шіцко о́жох пола́мал. А сво́йу ньє уде́рел аны рас. Кра́шньє на́ ньу ше́днул і оше́длал шіцкі уш. Прі́шол ґу дьабло́ві, гуто́рел му: Йа уж оше́длал.

Вон му гва́рел: Ньє́ знам, хто це так у́чі, че́шко ве́рім, же то от твойо́го розу́ма. С тім ідз до́му, прі́дзеш мі на ра́но.

По́шол ґу сво́йєй же́ні, піта́ла ше му: Цо ці гуто́рел тот ста́рі пес?

Вон йєй гуто́рел: Ка́зал мі прісц на ра́но; с тім польєга́лы. Же́на му гуто́рі: Ра́но кєт по́йдзеш, вон ці ка́да барз ве́лькє, а́лє ті ше ньє́ бой, то мо́йа бріґа! Кєд ра́но вон по́шол до дьа́бла, пра́ве на капу́рку, же отво́рі, дьа́бол уш по́ ньго і́шол: Тво́йа сре́тьа, же мі прі́шол, бо бі ці бу́ло уж ґу́йа! Те́раз му гуто́рі ста́рі дьа́бол: Йу́тре мі маш спра́віц бака́рні мост з мо́йєй хіжі до Като́вей, с Като́вей до Ержо́вей, з Ержо́вей до Йуло́вей.

С тім во́на йо́му гуто́рі: Ньє́ маш бріґі, льєгай та шпі. Ко́ло то́го мо́ста, му гуто́рел, ма буц ушельійа́ка о́воц насадзе́на і та́кой да зро́дзі. У но́ці во́на, йо́го же́на, о́творела о́блак, закрічьа́ла на сво́йо робо́тныіці, прі́шлы, ве́цей йіх бу́ло, йак йє́ден е́зєр. До ра́на шіцко поправе́лы, бу́ло гото́ве; і та́к о́воц насадзе́лы і бу́ла уж узре́та ра́но. Ра́но ста́нул і по́шол до старо́го дьа́бла; зос сво́йєй хіжі і́шол по мо́сце аж до старо́го дьа́бла. Поздра́ўкал му: До́брі дзень, па́ньє, уж гото́ве! Пан ста́рі опа́трел, паче́ло ше му, йак то кра́шньє зробе́не. Гва́рел му: Тво́йа сре́ґьа, же мі мо́гол ті напра́віц. Прі́дзеш мі е́шчі раз на ра́но, спра́віш мі мо́ст, же́бі бул стрібе́рні з мо́йєй хіжі до Като́вей, з Като́вей до Ержо́вей, з Ержо́вей до Йуло́вей. І ко́ло то́го да́ мі бу́дзе посадзе́на ушельійа́ка о́воц і да йє узре́та до ра́на.

Йу́ла, йо́го же́на, гва́рела му: То ньє тво́йа брі́ґа, ньє ста́рай ше, льєгай, а шпі. Вон льєгнул і за́спал. Во́на отворе́ла о́блак, закріча́ла на тіх і́стіх ма́йстрох, цо праве́лы бака́рні мост, до́рас шіцкі прі́шлы і до ра́на зробе́лы. Ра́но свойо́го члове́ка зогна́ла, же́бі по́шол до старо́го дьа́бла. Вон ста́нул, о́бльєк ше, кра́шньє по́ тім мо́сту і́шол, так ше му паче́ло, же йак кра́шньє справе́ні, та́кі бул бі́лі, йа́сві, так ше швіцел, ньє́ мож бу́ло на́ ньго па́тріц. Поздра́ўкал дьабло́ві: Но уш, па́ньє готове, цо́сце законча́лы одо́ мньє! Опа́трел ста́рі дьа́бол, паче́ло ше му, же йа́кі кра́сні, направе́ні мо́ст; о́воц так па́хла, уж ба́ржей ньє́

мож. Сре́тьа тво́йа, же ші спра́вел мі до ра́на; бу́ло бі ці гу́йа. Прі́дзеш мі е́шчі раз на ра́но, спра́віш на йу́тре мост зла́ті і ко́ло ньо́го о́воц насадзе́на і да уш та́кой і узре́та.

По́шол до́му, пі́та ше му же́на: Цо ці гуто́рел тот ста́рі?

Вон йе̨й пріпове́дал: Гуто́рел мі, же да му спра́вім зла́ті мост, а йа то ньę го́дзен.

Во́на му гва́рела: Лье̨гай, а шпі, ньę тво́йа брі́ґа, ньę ста́рай ше! Ко́ло полно́ці отворе́ла о́блак, закрі́чьа́ла на сво́йо роботньі́ці; во́ньі ше посходзе́льі, пі́тальі ше йе̨й, цо запове́да мла́да кралььо́уна?

Во́на йім гуторе́ла: До ра́на да мі справі́це мост зла́ті і да бу́дзе о́воц насадзе́на ко́ло ньо́го! Ке̨д ра́но, мост гото́ві. Во́на сво́його чле́века зогна́ла, най ше умі́йе̨, обльęче, та най і́дзе прет па́на, дьабло́вого кра́лья. По́шол ґу пано́ві, по́здраукал му: Но, па́ньę, уш сом гото́ві з мо́стом, цо́сце мі зада́льі. Опа́трел пан, чі до́бре, паче́ло ше му барз, бо і кра́сні бул та́кі, же те́раз уж ньę пра́уйа та́кі. Но, гва́рі му, ідз до́му, прі́дзеш мі на ра́но.

Ке̨д вон по́йдзе до́му, пі́та ше му же́на: Цо ці гуто́рел?

Вон йе̨й гуто́рел: Ньічь мі ньę пове́дзел, лье̨м мі ка́зал на ра́но заш да по́йдзем. Но, во́на му гва́рела, будзе́ме мац брі́ґі. Уж нас ге́ута ста́ра йо́го жена, а мо́йа мац, во́на нам віве́дзе шо́ра. Му́шіме о́таль спе́кнуц.

До́раз ве́чьар Йу́ла трі рас плю́ла на́ пец і ка́жда шльі́на разма́ла ше о́звац на йе̨й ме́сто. У́жа́ла го до фарту́ха і по́шльі до шве́та. Мо́гло то буц два го́дзін, ке̨д уж і́шльі. Гва́рі ста́ра старо́му дьабло́ві: То́та на́ша Йу́ла зо́с тім йе̨й члове́ком, ші́цко во́ньі то ро́бйа. Йа йім віве́дзем шо́ра. Крі́цце на́ ньіх, мньę ше ві́дзі, же во́ньі уж ньęту.

Дай йім по́кой, най шпйа.

А озві́це ше, чі су ту.

Ке̨т ше о́звал ста́рі: Йу́-ло! Шльі́на озва́ла ше: Цо? Но ві́дзіш, же су ту.

Даске́льо ферта́льі пре́шло, во́на заш гуторе́ла старо́му: Озві́йце ше, мньę ше ві́дзі, же йіх ньęт, же во́ньі уш по́шльі! Озвал ше: Йу́ло, шпіш?

Шльі́на озва́ла ше: Шпім!

Ві́дзіш, гва́рі, же су ту.

Пре́шла йе̨дна годзі́на, заш му ста́ра гуто́рела: Озві ше, чі су ту.

По тре́ці раз о́звал ше: Шпіш, Йу́ло?

Шльі́на тре́це о́звала ше: Цо мі ньę да́це мі́ра?

Ста́рі гуто́рел: Ві́дзіш, же су ту, же шпйа.

Ке̨д бу́ло полно́ці, заш ста́ра ньę да́ла по́кой. Озві ше, чі во́ньі ту, мньę ше ві́дзі, же йіх уж ньęт! Штва́рті раз ке̨т ше о́звал, уж

ньíхто ньę óзвал ше. Вóна му гвáрела: Вíдзiш, тi стáрi маґáрцу, гвáрела сом, же вóны пóшлы; тéраз збер ше, а лáпай йiх.

Кęт шéднул на óжог, íдзе тáкę стрáшне, йак хмáра чьáрна. Йýла, що сцекáла зо свóйiм чловéком, вон йęй шéдзел на хрíпце; казáла ше му огльáднуц: Огльадны ше, чi ньę íдзе дайáка погóна за нáмi! Вон ше огльáднул: Ньę вíдзiм ньïкóго, льęм тáке чьáрне за нáмi íдзе, йак йęдна хмáра.

Вóна йому дóраз гуторéла: Тéраз ньę мáме кęдi сцéкац, бо нас уш здогóны, áльę тi бýдзеш ґýльаш, а йа бýдзем крáвi чьýпор; тi бýдзеш чьýвац тот стáток. А кęд вон прíдзе, бýдзе цi ше пíтац: Що рóбiш ту? Тi му бýдзеш гутóрiц: Йа чьýвам стáток. Вон ше пíтац бýдзе: От кęдi? Уж дзéшец рóкi. А вон цi ше бýдзе пíтац: Чi шi ньę вíдзел дайáкi пар льýдзох, жéну i чловéка? Тi му пóвеш, же шi вíдзел, áльę то тéдi було, кęт шi пóстал ґульáшом.

Рас ту йę дьáбол. Що тi рóбiш ту, чловéче?

Чьýвам стáток.

Ньę вíдзел шi, жéбi тáдзi íшол члóвек i жéна?

Ба йа вíдзел.

Дáўно прéшлы тáдзi?

Вон йiм гвáрел: Йа уж дзéшец рóкi ґýльаш; тéдi кęт сóм бул пéршi рок, тéдi тáдзi íшлы.

Вон гвáрел: Гей, то барз дáўно, йа то ньíґда ньę здогóным! Ўрáцел ше нáзад дóму. Тóтi двóйо справéлы ше нáзат так, йак i бýлы; шéднул йęй на хрíбет i пóшлы до дрýгого крáйу.

Тот стáрi дьáбол кęт пóшол дóму, пiтáла ше му дьавольíца: Дзе же су? Чi шi йiх ýлáпел?

Йа цi йiх ньę мог улáпïц, бо уж дальęко мáйу буц. Йęден члóвек мi на дрáже гутóрел, що чьýвал стáток, же íшлы тáмаль жéна i члóвек уж дзéшец рóкi, зна, же йiх ньíхто уж ньę ýлáпi.

Стáра дьавольíца гуторéла му: Тi шальęнi маґáрец! Тот стáток, то бýла Йýла, а тот члóвек, що чьýвал, то бул вон. Тéраз за ньíма нáзат пáкуй! I вон ше зóбрал за ньíма нáзад. Заш ше Йýла кáже обрáцiц свойóму чловекóвi: Обрац ше, чi ньę íдзе за нáмi дайáка погóна! Вон ше обрáцi, вíдзi чьáрну хмáру, тáка íдзе з вíтром. Вóна гвáрi: Зiдз дóлу; йа ше спрáвiм на прóсо, вéлькi фáлат, да сто лáнцi бýло, а тi бýдзеш тóто прóсо чьýвац.

Кęд вон прíдзе, бýдзе цi ше пíтац, чi шi вíдзел дайáкi двóйо льýдзе тáдзi íшлы? Тi пóведз: Вíдзел сом, áльę то йęст уж дáўно, кęт почьáлы óрац пот прóсо.

Ту уж дьáбол. Пíта ше: Що тi рóбiш, чловéче?

Йа чьýвам прóсо.

Ньȩ відзел ші, тáдзі чі íшлы дайáкі пар млáді льýдзе, члóвек зо жéну?

Вон му повéдзел: Відзел сом, же íшлы тáдзі, кȩт почьáлы óрац пот прóсо.

Вон гвáрел: То барз дáўно бýло, кȩд уж прóсо узрéте. Ўрáцел ше нáзад дóму. Йýла зо свóйім чловéком зобрáла ше і сцекáлы до йóго óца жéмі, до дрýгей кральȩвíні.

Стáрі дьáбол прíшол дóму; пітáла ше му дьавольíца: Но ўлáпел ші йіх?

Ньȩ ўлáпел. Пітал сом ше на дрáже, чі ньȩ відзéлы тáмаль дайáкі пар льýдзе, чі ньȩ íшлы. Йȩден члóвек чьýвал прóсо, вон гутóрел, же відзел нá йар, кȩд орáлы на прóсо.

А вóна му гварéла: То вóньі бýлы. Требáло ці йіх ўлáпіц, та мньȩ пріньȩсц. Уж йіх ті ньȩ гóдзен ўлáпіц, мýшім йа пойсц. Шéдла вóна на óжог, беж за ньíма. І вóна фрíшко йіх здогоньȩла. Йýла, цо сцекáла, казáла ше обрáціц свойóму чловекóві: Обрац ше на зáдок, а пáтрі, чі ньȩ íдзе за нáмі дайáкі дьáбол?

Кȩд вон ше огльáдньȩ, чьáрньȩйȩ ше зá ньíма вéлька хмáра. Вóна му гутóрі: Руц грéбень на зáдок! Кȩд вон рýцел грéбень, спрáвел ше вéлькі льȩс, а шірóкі. Кȩт прíшла стáра дьабльíца ґу льȩсу, доґ вóна сéбе дрáгу прерубáла, вóньі пóшлы барз дальȩко. Заш стáра за ньíма барж бéжела нагньíвана. Альȩ йім ньȩ дальȩко требáло прейсц, льȩм прев мóрйо. Тáке бýло шірóкȩ, йак тóто, цо ше íдзе до Амерíкі. Та бі йіх ньȩ мáла ўлáду ўлáпіц, да прéшлы. Альȩ вóньі прáве ґу вóді дóшлы, а стáра дьаблыíца йіх долапéла. Кȩд вóньі на мóрйо, спрáвела ше Йýла на кáчьку, а йóго пріправéла на качьýра. Альȩ і стáра ше спрáвела на кáчьку, а за ньíма до мóрйа. Вон ше ньȩ мох так нýріц до вóді, та го ўлапéла. Відлубала му óчі, положéла сéбе до кішéньі, с тім вішла нá брег. І заспáла, бо вістáла. Йýла вішла вóнка, вóхпала йȩй до кішéньі рýку, віньáла óчі, а бáбі ше віс..áла до кішéньі. Ўлáпела качьýра, положéла му óчі, справéла го на чловéка, ўжáла го на хрíбет і з ньім сцекáла. Пóшлы прéйґа мóрйа. Стáра дьаблыíца станýла, зобрáла ше, прíшла дóму; éшчі дальȩко бýла, уш ше старóму дьаблóві хвальȩла: Тý му óчі; ті хóдзел два рас, ші йіх ньȩ мог ўлáпіц; йа тéрас пóшла, ўлапéла сом го, вікопала сом óчі, та сом положéла до кішéньі.

Вон йȩй гвáрел: Маш ті там г..но, ньȩ óчі.

Вóна до кішéньі рýку вохпáла, же віньȩ óчі, а вóно óчі ньȩт! А вон ше з ньȩй нáшмейал: Йа ці гвáрел, же то так бýдзе! Уж дáрмо тéрас пóйдзем нáзад, бо йа йіх ньȩ ўлáпім.

То́ті двойо по́шлы до його о́ца. Во́на йому гуторе́ла: Іц ті сам до твойо́го о́ца, йа оста́ньем у касі́ні, там ше пойе́днам слу́жіц, а ті кет ше бу́дзеш же́ньіц, дру́гу нье бер, льем мнье, бо йа с то́бу прішьага́ла се́дем раз е́шчі те́ді, кет ші мі пірко з мойо́го крі́дла віта́ргнул!

Вон йей гва́рел: Нье бой ше, ша йа за те́бе нье забу́дзем. — По́шол до свойо́го о́ца. Його о́цец барс ше зрадо́вал і його мац. Од радо́сці і плака́лы, цо ше му зрадова́лы, же йіх сін ше́снац ро́кі му бу́ло, по́шол до дьа́бла, а ота́маль ше ўра́цел на́зад. Ве́лька сла́ва у ца́ра бу́ла. Цар го пітал, же́бі ше вон оже́ньел. Вон гва́рел, же ше нье бу́дзе же́ньіц, же вон ма же́ну. Алье о́цец му гуто́рел: Льем ті ше жень, ве́жньеш се́бе йе́дну фра́йлу, уж за те́бе поріхта́на.

Вон то і за́бул за сво́йу пе́ршу же́ну. Ўжал се́бе то́ту, цо му його о́цец ві́брал. Сва́дзба бу́ла за трі дны бога́то. Кет ше дочьу́ла його же́на, же ше вон оже́ньел, сму́тна бу́ла. Слу́жела у кафа́ні, а во́на мо́гла ше справіц барс кра́сну дзі́ўку. Та́кей кра́сней у́ тім варо́шу нье бу́ло. Кед і́шлы там офіці́ре на ква́ртель і на ко́ст, йедно́му офіціро́ві барс ше попаче́ла. Пітал ше йей, чі во́на го бу́дзе льу́біц? Во́на му гуто́ре́ла, же во́на льу́бі гочь ко́го, льем же нье сце ґу се́бе на́ ноц нько́го.

А тот офі́цір барс ше зальу́бел до́ ньей, гва́рел йей: Пу́ж ме ґу се́бе йе́дну ноц преноцо́вац, йа те́бе дам сто форі́нті.

Во́на му гва́рела: Остань до вечьа́ра, йа́ мам сво́йу хі́шку і мам по́сцель, та прі́дзеш ґу́ мнье.

Кед уж ве́чьар, офі́цір прі́шол. Заду́ркал до дзве́рох, піта́ла ше му, хто йе.

Йа, гва́рі, офі́цір. Бул ла́йтнант.

Пушче́ла го ну́ка, каза́ла ше му зобрье́чіц до го́ла. Вон ше зобрье́кол, а і во́на. Во́на уж лье́гла пе́рше на по́сцель, а йому гуторе́ла: За́ўрей дзве́рі. Вон сцел за́ўрец, а́лье ше ўла́пел за дзве́рі, а нье мо́гол за́ўрец, а́ны нье мо́гол од дзве́рох ґу́ ньей пойсц. Кед раз уж дзень, катона́цом тру́бйа на еґзе́цір, пан е́шчі го́лі прі дзве́рох, ца́лу ноц заве́рал. Кед уш треба́ло му ісц, пітал ше йей: Пуж ме о́таль, най і́дзем, бо бу́дзем штрофа́ні! С тім во́на го отпушче́ла і нье льубова́лы ше, а́ны блы́ско йе́дно ґу дру́гому нье прі́шло.

Пошол пан на еґзе́цір, во́на стану́ла, заш робе́ла сво́йу робо́ту. Пано́ві ше піта́лы дру́гі офіці́ре: Дзе бул тей но́ці?

Вон йім гуто́рел: Бул сом у касі́ні.

Ті о́здаль бул прі́ тей служны́ці?

Йа бул, може́це і ві пойсц.

Дру́гі ве́чьар пойдзе оберла́йтнант і вон се́бе ду́мал: Кед геуто́го пушче́ла на́ ноц, о́здаль і мнье пу́шчі.

Пітал ше йеи барс крашнье: Йулішька, пущчіш ме теи ноці преноцовац?

А вона му гварела: Пущчім вас, прідзеце на вечьар.

Пан прішол до йеи хішкі. Вона му гварела: Зобльечце ше до гола і льегныце на посцель! І вона ше зобльекла, нье мала на себе, льем таку ценьку фатьолову шмату. Шіцко ше йеи цело відзело. Казала му, да ідзе заурец брілу. Вон пошол, ужал тоту брілу до рукох, сце йу заурец, а нье могол. Заверал йу до самого рана. Кед рано трубелы на еґзецір, пан ше йеи пітал: Отпуш ме, йа вецей нье прідзем ныґда; йа про тебе можем страціц і мойо панство.

Вона го отпущчела. Зобрал ше смутні, пошол до касарні. Пітал ше му капітан: Дзе сце булы герен оберлайтнант?

Оберлайтнант гварел капітанові: Пан капітан! Йа бул у касіні; йест там йедна красна дзіука; ві ешчі таку дзіуку нье відзелы, от каді ві жійеце. Да йу відзіце, ві бі і самі ґу ньеи пошлы!

Кет тот чьул капітан і вон пошол вечьар до теи касіні. Йак увідзел тоту дзіуку, барс ше му попачела. Гварел йеи, чі вон може прісц на вечьар?

Вона му гварела: Пріцце, панье!

Кед уж вечьар, прішол пан на йеи квартель. Вона го пущчела нука, казала ше му зруціц до гола, сама льегла на посцель. Вон сцел льегнуц ґу ньеи, положел йедну ногу на посцель, другу нье могол положіц, аны з руку рушіц. Так прі ньеи стал до рана. Гварел йеи: Отпуш ме, Йулішко, йа вецей нье прідзем ту, бо йа ше барз о тебе ганьбел голі цалу ноц прі тебе стац, а ті ше на мнье пріпатрала, а ныч сом ці нье могол зробіц. Було бі мі право, льем да сом ці го льем лыцо могол побочькац.

Пошол до касарні рано смутні, пітал ше му оберлайтнант і лайтнант: Пан капітан, дзесце булы?

Йа бул там, дзе і ві.

Та цосце там робелы?

То сом робел, цо і ві. Нье гуторце ныкому ныч, най ныхто нье зна.

То було за трі дны; царового сіна свадзба ше почьала. Кед Йула то відзела, же ше йеи муж ідзе прішьагац до церкві, мала у касіні йедного сікана, тот сікан знал гуторіц. Кед уж ішлы до прішьагі, тот сікан почьал гуторіц: Наш младі пан нье ідзе зо свойу млоду ше прішьагац, вон уж оженьеті! То чьулы вецей тоті, цо ішлы на предок. Прішол просто дзверох і млоді цароу сін зоз його млоду. Сікан скрічел на дзверох: Наш младі пан ма жену, нье треба му два! Цароу

сін осе́тел ше, же то ньęдо́бре; прі́шло му до розу́ма, же вон мал же́ну; до́раз на́зат по́шлы̂ до́му, сва́дзбу погубе́лы̂ і на но́во почьа́лы̂ ше зос пе́ршу же́ну руко́вац. Вон уж ньę слу́хал а́ны̂ о́ца, а́ны̂ ма́цер. Кęд вон йім гуто́рел, же йак вон хо́дзел по шве́це, а во́ны̂ на то прі́ста́лы̂. До́рас по́ ньу посла́лы̂ до касі́ні, же́бі прі́шла. Во́на прі́шла, зно́ва ше вінчьа́лы̂ і справе́лы̂ сва́дзбу кра́шньę, а нас ньę вола́лы̂.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Кулїча.

Паралелї: В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 29—39, ч. 3.— В. Гнатюк, Етноґраф. матер. з Угорської Руси, IV, ст. 8—15, ч. 3. — Б. Гринченко, Этногр. матеріялы, I, ст. 165—170, ч. 160. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, II, ст. 114—125, ч. 30. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 17—24, ч. 5. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 55—81, ч. 125. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 17; III, ч. 118. — Эрленвейнъ, Народ. сказки, ч. 6. — Erben, Slov. čitanka, ст. 103—112. — Haltrich, Deutsche Volksmärchen, ч. 26. — Wolf, Deutsche Hausmärchen, ст. 286—300. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, I, ст. 85—92, ч. 14 (частина) і ст. 344—350, ч. 54. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 161—175, ч. 2. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 152—167, ч. 13—14. — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 57—60, ч. 40. — Národop. Sborník českosl., VII, ст. 219, ч. 12. — V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 22.

Поодинокі мотиви сього оповіданя подибують ся також з окрема в инших казках, не споріднених із сею, як: Обіцянка віддачі того, про що не знаєть ся в дома; виконуванє трудних робіт при помочи любки; утеча з любкою і метаморфози підчас утечі; забута наречена. Паралелї до них знайдуть ся в зазначеній уже тут лїтературі.

13. Як королевич воював із чортом. А.

Бу́л раз йęден краль, мал йęдно́го сі́на. Сін ше му оже́ньęл, барс кра́сну же́ну мал. Йак уш ста́рі хо́рі бул, відзел, же уж му́ші у́мріц, здал се́бе на сі́на кральо́уство. Мал два́нац комо́ркі, та так му гва́рел: До йęде́нац комо́ркох мо́жеш пойсц, у́ше поопа́трац, кęд зо́сцеш відзіц, же цо́ йęст там, льęм до двана́стей ньę ідз. Ньі́ґда йу а́ны̂ ньę о́твор!

Умар ста́рі, ньę мал ньіко́го мла́ді краль, льęм же́ну. Похо́дзі вон по́ тіх комо́ркох, ньę ідзе до двана́стей за йęден чьас. Альę раз вон наду́мал, да́ вон по́йдзе опа́тріц, цо́ йęст у́ тей двана́стей, кęд йо́му о́цец гуто́рел, да́ вон там ньę ідзе. Одо́мкньę комо́рку, по́йдзе ву́ка, а́ там ві́ші на гре́ді на ла́нцох на́ трох но́гох йęден Ту́рок. Кęд вон во́шол

нука, тот Турок му гуторі: Дай мі йęден погар воді, дам ці йęден швет. А вон себе подумал: Йа йęден краль, а йа ньę мам йęден швет; кęд вон мі да йęден швет, йакі йа будзем богаті! Пошол, пріньęсол му погар воді, тот попіл, дорас ше му йęден ланц з ногі откапчьал. Дай мі ешчі йęден погар воді, дам ці ешчі йęден швет! А вон себе подумал: Вода ньę кошта пеньęжі, дам му ешчі йęден погар воді, йа вецка барз богаті будзем. Пошол, заш му пріньęс. Попіл, заш ше му откапчьал другі ланц. Дай мі ешчі йęден погар воді, дам ці ешчі йęден швет! Пошол насіпац, у кантіньę оставало, та себе жені гуторі: Жено, ідз на воду, бо ньęт. Жена ужала канту та пошла, а вон му одньęс треці погар воді. Кęт тот попіл, откапчьал му ше треці ланц з ногі. Зльęцел дораз вонка с коморі, хвацел му жену на драже, йак була на воду, та йу одньęс. Вон то відзел, тот младі краль, і барс почьал плакац, цо вон тераз будзе робіц през жені. Пошол до мінешу, вібрал себе йęдного доброго коньа, шеднул на ньго, пойдзе по жену. Пойдзе там, жена го збачела, же то вон, ужала канту, пойдзе на воду там ґу тей студньі, дзе вон коньа напава. Кęт пойдзе там, вон йу з дальęкі позна, та ше йу піта: Та чі прідзеш, жено, дому?

Шак знаш, же пойдзем і з ногамі і з рукамі, бо мі ту барз ньęдобре!

Шедньу на коньа обідвойо, та іду. А того дьабла конь Трайціх так гребе у хльіве, да аж дільіні віруца спот себе. Дьабол пойдзе до хльіва: Цо ці хібі, коньу мой? Чі ньę маш стріберного шена, чі ньę маш златого оброку, чі ші смійадні?

Ньę хібі мі ньічь, льęм то мі хібі, же ці жену одньęслы.

Та чі сом годзен ешчі йęдну мажу догану покуріц і йęден акоу віна попіц?

Годзен ші.

Пошол нука, покурел йęдну мажу догану і йęден акоу віна попіл; шедньę на коньа, конь раз — два рас скочі, уж йę прі ньім: Голт, стой; дай жену; терас ці дам йęден швет за тот погар воді, цо ші мі дал.

А тот прідзе дому плачьуці. Вібрал себе другого коньа, та себе дума: Тот оздаль льепше може бежіц! Заш пойдзе по жену. Кęт пойдзе там, вона праве ідзе на воду; та ше йей піта, чі прідзе зоз ньім дому?

Пойдзем вера і з ногамі і з рукамі, бо ту мньę барз ньęдобре.

Шедньу на коньа обідвойо, так усцекайу, же уж баржей ньę мож. Алье Трайсіх гребе у хльіве, дурка, лопоці. Пойдзе ґу ньому дьабол: Та цо ці хібі, мой коньу?

Ньȩ хібі мі ныічь, áльȩ тéбе хібі, бó ці жéну одньȩ́слы, а мóйу ґаздіньу.

Та чі сом гóдзен два мáжі дугану́ поку́ріц і два акóві віна пóпіц?

Гóдзен ші.

Поку́рел два мáжі догáну і два акóві віна пóпіл. Шéднул на кóньа, кóнь двá рас, трі рас скóчі, у́ж йȩ прі ньім: Голт, стой; дай жéну! Тéрас ці дам дру́гі швет зá тот пóгар вóді, цó сом у́ це пóпіл, áльȩ вéцей, дá мі ньȩ прідзеш, бó ці гу́йа бу́дзе.

Тот заш с плáчьом дóму. Побу́дзе дóма двá дньі, трі дньі, ньȩдóбре му́ за жéну; през жéні ньȩ гóдзен буц; вібере сéбе два кóньі зоз мінéшу: тóті бу́ду льȩ́пші бéгац, йак гéу́ті мóглы. Шéдньȩ на йȩдного, та ідзе. Кȩт пóйдзе там, вóна прáве прі сту́дньі вóді сіпе до кáнті. Кȩ́д го осетéла, же ідзе, тá го дочекáла. Кȩд вон дóйдзе там, тá ше йȩй піта: Та чі прідзеш тéраз дóму?

Пóйдзем вéра і з рукáмі і з ногáмі. Альȩ дáрмо пóйдзем, бó тот гу́нцут заш ме вéжме от тéбе.

Ну, льȩм гібай, óздаль пойдзéме; тéраз мáме два кóньі, льȩ́пше сме гóдньі іспц, йак на йȩ́дні́м. Альȩ опітай ті ше му, дзé йȩст éшчі тáкі конь, цóбі так мóгол бéгац йак йóго, йа прідзем éшчі раз вéцка, тá мі пóвеш, вец йа пóйдзем по ньóго, йá го ку́пім, гочь цо бу́дзе кóштац.

Альȩ шаркáньоу конь грéбе у хльіве, ру́бе дількіні. Пóйдзе ґу ньóму шáркань до хльіва, тá ше му піта: Цó ці хібі, кóньу мой, ньȩ́ маш златóго обрóку, стрібéрне шéно ці хібі, áбо вóді ньȩ́ маш?

Ньȩ хібі мі ньічь, мам і цо йȩсц і піц, льȩм ці жéну одньȩ́слы, а мóйу ґаздіньу.

А чі сом гóдзен трі мáжі догáну поку́ріц і трі акóві віна пóпіц?

Гóдзен ші.

Поку́рел дóган, а віно пóпіл. Шéдньȩ на кóньа, штірі рас — пéйц рас скóчі, у́ж йȩ прі ньім: Голт, стой, бó ці дóраз глáву зньȩ́йȩм, дóрас ці ту гу́йа бу́дзе; йáк ті шмеш мóйу жéну укрáднуц? Альȩ енґȩду́йȩм ці éшчі йȩ́ден швет за трéці пóгар вóді, áльȩ жéбіш вéцей ньȩ прішол, бо óтталь жіві ньȩ пóйдзеш.

Пóшол дóму плачьу́ці. Пóбул дóма да с кȩ́льо дньі, у́ше льȩм плáче, през жéні ньȩ гóдзен буц, у́мрец му́ші! Збéре ше, заш пóйдзе. А вóна ше пітáла тóму дьáблу, дзé йȩст éшчі тáкі конь, цó так мóже бéжіц, йак йóго. Вóн йу пльáснул та йȩй гутóрі: Цó ше піташ, цо ньȩ за тéбе?

Йá ше пітам, йак свойóму чловéку, а ті ме бійȩш, йак шальȩ́ну.

Почьала барс плáкац. Дьаблóві ньȩдóбре бу́ло, же йу у́дéрел, та плáче, вец йȩй гутóрі: Кȩд біш льȩм то льубéла знац, тá ці пóвем.

Йęст у мóйęй мацéрі два кобу́лі, тóті кобу́лі жрéбйа тáкі гачьáта, індзей ньęт на швéце.

Прíдзе вон, тот краль, а вóна го обачéла, пóшла ґу сту́дньі, тá му гутóрі: Йęст у йóго мацéрі два кобу́лі, тóті жребйа тáкі гачьáта; тéраз йęднóму льęм трі дньі. Іц там, тá ше пойęднай слу́жіц, а ньę́ сцей ньічь íнше, льęм тóто пóдле гáчьа; бу́ду ці дáвац вéльо пеньę́жі, вéльо дукáті, ньę́ сцей ньічь, льęм гáчьа, тá ці го і дáйу.

Зóбрал вóн ше, та íдзе. Пóйдзе слу́жіц. Кęд дóйдзе там до льę́са, обáчел йęднóго фаркáша. Нацáгнул пу́шку, та цілу́йę дó ньго. Фáркаш ше óзве: Цíлуй, цілуй, крáльу наййашньę́йші, áльę ньę́ штрель; áльę гібай ту, та сéбе вітáргньі зос хвóста трі шерсці; кęд бу́дзеш мац вéльку ну́жду, бу́дзем ці на помóці!

Краль пóшол ґу ньóму, вíрвал трі шéрсці фáркашові с хвóста, та одлóжел. Фáркаш му гутóрі: Кęд бу́дзеш мац вéльку ну́жду, полóжіш на крéмень, скрéшеш зоз оцíлку, дóрас сом там прí це! Ідзе дáльęй краль. Ідзе кóло вóді, так нá край вóді два кáчькі шéдза; зньę́йę пу́шку с пльę́ца, цілу́йę на кáчькі, кáчькі ше óзву: Цíлуй, цíлуй, крáльу наййашньę́йші, áльę ньę штрель. Гíбай ту, вíрвій сéбе с хвóста нáшого пó трі пíрка; кę́т ці бу́дзе ну́жда, полóжеш на крéмень, скрéшеш з оцíлку, дóраз мі там. Цар вíрвал пó трі пíрка, одлóжел йіх, íдзе дáльęй. Намíрі на йę́дну рóўку; зньę́йę пу́шку с пльę́ца, пóчьньę цілóвац до рóўкі. Рóўка ше óзве: Цíлуй, цíлуй, крáльу наййашньę́йші, áльę ньę́ штрель. Гíбай ту: Вíрвій сéбе с хвóста з мóйого трі шéрсці, тá йіх óдлож; кę́д бу́дзеш мац дáраз вéльку бріґу, бу́дзем ці на помóці! Вíрвал і одлóжел; íдзе дáльęй. Намíрі на йę́дну хíжу, тáка мáла жемуньíца, там вóнка стóйі йęдна бáба, тá ше му пíта: Дзé ті пóйдзеш і цó ті гльę́даш?

Гльę́дам сéбе слу́жбу, стáра мац.

О, пáльę, нам тáкой такóго трéба; трí дньі рок — кóрец пеньę́жі, ньę бу́дзеш мац ньічь робóті, льęм тóті два кобу́лі прéз ноц чьу́вац.

Вóн ше пойę́дна. Кęд вéчьар, зйáже тóті кобу́лі, пóйдзе йіх пасц. Кęг пóйдзе вóнка, пу́шьчі йіх запутáні ў йę́дно. Пáшу кобу́лі до дзéшец, до йęдéнац гóдзін. Вóн йіх чьу́ва, жéбі од ньóго ньę сцéклі; бо бáба му так гвáрела: Кę́д йіх ньę очьу́ва, тá му глáву здéйме. Прéшло йęдéнац гóдзін, сóн го зўлáдал, зáспал. Кęт ше обу́дзі дó дньа ўчьас, кобу́лох ньęт. Хóдзі, гльę́да, бéга, а плáче, ньę́т кобу́лох. Альę прíдзе му до розу́ма, цó му фáркаш гутóрел. Віньę шерс зос кішéнькі, оцíлку і крéмень, скрéше: пó ньім ошквірéла дóрас тóта шерсц; рас ту фáркаш. Цó там нóве, крáльу наййашньę́йші?

Ньę дóбре, кобу́лі мі скапáльі.

Ньічь то, знам йа дзé су, ша і йá там бул. Льęм веж кęтефíкі, кęд бу́ду бльíско прі тéбе, вімáхньій ше с кęтефікáмі, ўдéр йіх по чьó-

льę, дóрас прí це стáньу. Вóны у льę́ше у гушьчьáві, дзе мóйо дзéці.

Пóшол фáркаш. Раз льęм віпла́ші кобу́лі. Гóны йіх прóсто ґу кральóві. Кę́т су уж ньęдальę́ко, тá ше вімáхньę с кęтефікáмі; так йіх ўдéрел по чьóльę, дóрас прі ньóму стану́лы. Пóздзівал нá ных кęтефікі, на йę́дну шéдньę та ідзе дóму. Пóйдзе дóму, поўйáже кобу́лі до хлыіва. Бáба му ше пíта: Та очьўвал ші, мой сíну?

Очьўвал, стáра мац.

Дóбре, гат льęм ідз нýка, фрíштік готóві. Альę і кобу́лом готóві! Пóлна купáчька жірйачькі. Прéдложі прéд ных до йáшльох, вéжньę жельę́зні óжог, тáк йіх бíйę, цо льęм мóже, доґóт тóту жірйáчьку шіпконьę пожáрлы, же чьом вóны ше ньę скрíлы. Кобу́лі ше йęй пітáйу, нáй йіх ньę бíйę, бо вóны ше скрíлы до льę́са, до гушьчьáві, альę кę́д йіх йę́ден фáркаш віпла́шел.

На вéчьар кę́т ше льę́пше ньę скрійę́це, забíйęм вас обíдва!

Скрійę́ме ше, скрійę́ме, льęм нас ньę бíйце.

Кęд вéчьар, трéба пóйсц вóнка, шéдньę на йę́дну, та ідзе. Пóйдзе вóнка на пáшу, запу́тал йіх, а сам шéдньę; шéдзі за йę́ден чьас, чьўва кобу́лі; ньę́ сцел бі зáспац. Бáба пушьчéла нá нього сон, та вéра вон зáспал. Кęт ше обу́дзі, ньęт кобу́лох. Хóдзі, гльę́да, бéга, а плáче. Рáз му прíдзе на рóзум, же йóму кáчькі цóшка гуторéлы. Віньę пíрка, полóжі на крéмень, скрéше з оцéлку, óшквірйа пíрка. Тá ше му пітáйу: Цó там нóве, крáльу наййашньę́йші? — Кобу́лі мі скапáлы, а ньę мóжем йіх ныґдзе нáйсц. — Ныч то зá то, шак вóны дóрас ту бу́ду! Прáве сме ше там купáлы, дзе вóны ше скрíлы до стрéд мóрйа, дóлу до піску. Льęм веш кęтефікі, кęд ньę бу́ду дальę́ко от тéбе, вімáхный ше с кęтефікáмі тá йіх ўдер по чьóльę, дóрас стáньу прí це! — Кáчькі пóшлы, гóньа кобу́лі зóстред мóрйа зос піску. Кę́т су ньęдальę́ко, а вóн ше вімáхньę с кęтефікáмі, так йіх ўдéрел по чьóльę, дóрас прі ньóму стану́лы. Поздзíва нá ных кęтефікі і зйáже йіх. Шéдньę на йę́дну, áльę гóны дóму; гныíва ше нá ных. Пóйдзе дóму, поўйáже до хлыіва. Бáба прíдзе: Та чі ші очьўвал, мой сíну?

Очьўвал, стáра мац, очьўвал.

Льęм ідз нýка, фрíштік готóві, та йęдз. А вóна тім кобу́лом éшчік тéльо раз жірйáчькі дáла, а так йіх бíйę, зо жельę́знім ожóгом, жé з ных аш шерсц пíрска, доґóт тóту жірйáчьку шіпко ньę пожáрлы. Кęд вéчьар, млáді краль éшчік йę́дну ноц ма чьўвац. Бáба ше гныíва. Наказáла кобу́лом, жéбі прíшлы дóму та ше препрáўйа на вáйца. Бáба йіх полóжі до буджьáку до сакайтóва, та нá ных шéдньę.

Пóйдзе з ныíма вóнка млáді краль. Запу́та йіх кріжом, тá йіх пу́шьчі пасц. Альę сам ньę́ шме шéднуц. Кęд йęдéнац гóдзін прéйдзе,

ньę гóдзен стац на нóгох, так го ўлáда спáньę. Шéднул і дóраз зáспал. Кęт ше обўдзі, ньęт кобўлох. Хóдзі, гльęда, бéга, плáче, ньęт кобўлох. Прідзе му до розўма, же йóму рóўка цóшка гуторéла. Віньę шéрсц, полóжі на крéмень, скрéше з оцілку, рас ту рóўка: Цо нóве, крáльу наййашньęйші?

Та кобўлі мі скапáльі, а ньę мóжем йіх ньіґдзе найсц.

Ньічь то зá то, знам йа зá ньіх, льęм гібай зó мну. Вóньі дóма у буджьáку у сакайтóве вáйца, а бáба нá ньіх шéдзі. Альę мі бáбу спреведзéме. Йа пóйдзем на пóйдзік, две кўрі шедáйу, бўдзем кўрі дáвіц, а ті пóйдзеш до хіжі, ўдéріш пó тіх вáйцох с кęтефікáмі, дóраз бўду кобўлі; поздзіваш нá ньіх кęтефікі, одвéдзеш йіх до хльіва, тá йіх поўйáжеш!

Кęт пóйду там, вон óстал вóнка; а рóўка пóшла на пóйдзік, пóчьньę кўрі дáвіц. Бáба вібéгньę: А тріста кáтоў бі це ньагáло, шіцкі кўрі мі сцеш подáвіц! Бáба на пóйдзік, а тот до хіжі краль; ўдéрел с кęтефікáмі по вáйцох, дóраз бўльі кобўлі. Поздзівал нá ньіх кęтефікі, одвéдол йіх до хльіва, та йіх поўйáзал. Кęд бáба на пóйдзік, а рóўка скóчі с пóйдзіка дóлу; бáба зá ньу дóлу, а рóўка з дрўгого кóнца гóре. Бáба заш за рóўку, док ше віґрáбе нá тот кўрньік, рóўка ўше штірі-пейц задавéла, ростаргáла. Подавéла рóўка шіцкі кўрі. Бáба пóйдзе до хіжі, ньęт вáйцох; пóйдзе до хльіва, уш кобўлі поўйазáні. Гньіва ше бáба, альę дáрмо; начь вішла с хіжі, кęд рóўка кўрі давéла? Но, сіну, вішол рок, тáк сме ше йęднáльі, же трі дньі — рок; гібай нўка, тá це віплáцім!

А цó мі будзéце віплáцац? Пре пеньęжі ме забійу, нáчь же сў мі?

А цó ті бі сцел?

Ша дайце мі тóто пóдле гáче, цó ше вам там вáльа на гнóйу; і так з ньóго уж ньę мáце хáсну, тáк вам скáпе, здóхньę вам там на гнóйу.

Ньę дам йá ці гáче, дзé бі йá ці то дáла? Шак ме льўдзе вішмéйу. Дам йа тéбе кóрец дукáті, то тéбе льęпше бўдзе, йак тóто пóдле гáче. Нáчь бі ці бўло, шак áньі хóдзіц ньę мóже.

Йа íнше ньę сцем; кęд мі тóто ньę дáце, ньę сцем ньічь. Та най відза льўдзе, же сом вас за дáрмо слўжел.

Йá ці ньę дам гáче, кęт пеньęжі ньę сцеш.

Кęд ньę дáце, á йа íдзем. Здрáві оставáйце!

Пóйдзе на фалáце, бáба го наўрáці: Гібай нáзад, дáм ці тóто гáче, áльę льęпше бі бўло, да ті вéжмеш дукáті.

Пре дукáті ме забійу, а с тім пóдлім гачéцом пóйдзем помальўчькі, бўдзем го віпáсац, та помалі дóйдзем до свойóго дóму.

Но, бéр го, дáм ці го, áльę ті ше зóс тім ньę спомóжеш, бо вóно ці здóхньę на дрáже. Гáньба мі бýдзе, вішмéйę ме шіцок швет, же ті мньę за тóто пóдле гáче слýжел.

Вéжньę гáче на порвáзок, тá го вéдзе, йак медвéдза; гáче áньі хóдзіц ньę мóже. Пойду на фалáтку, тá ше гáче óзве: Іц, пітай, най ці дайу шéдло тóто, що на курньíку стáре і кáнтар, огрéбло, кęфу і покрóвец, жéбіш ме мал ш чім очéсац і зáкріц зос покрóуцом!

Ўрáці ше нáзад до бáбі, піта óд ньęй шéдло і кáнтар, що на пойдзíку, тóто стáре. Нáй му да і кęфу, огрéбло і покрóвец, жéбі сом мал го зос чім очíсціц і зáкріц, кęд му бýдзе жíмно. Дáла му бáба шіцко. Вéжньę та íдзе. Ўлáпі гáче за порвáзок, та путýйу. Гáче ньę мóже хóдзіц. Уж вістáло. Ўжал го на пльęцо та ньęше, йак здохльíну. Бáба зá ньім меркýйę, та відзі, йáк ше зóз ньім мýчі і шмéйę ше з ньóго. Пойду уж дальęко, бáба йіх ньę відзі. Гáче му гутóрі: Стой. Стáньę, гáче злóжі, гáче ше стрéше, тáкі крáсні конь бул з ньóго, же вон тáкого éшчі ньíґда ньę відзел. Шéдло нá ньім і кáнтар злáті; шéдньę нá ньго, на Дурфéкęту — тáке мéно бýло коньóві — тá му конь гутóрі: А ті мéркуй, жéбіш ньę спáднул!. Іду; áльę íдзе і бáба. Конь му накáзал, кęд бáба ньę бýдзе дальęко уж, най рýці на зáдок огрéбло за сéбе. Кęд бáба ньę дальęко, вон рýці огрéбло на зáдок за сéбе. Тáка вéлька гóра ше створéла там, же бáба през ньу прéйсц ньę гóдна, мушéла йу шіцку розрýцац, поóрац, прóсо пошáла і скошéла го і вітлачéла і хльęба напéкла с тóго прóса, та заш зá ньім. Кóнь му заш гутóрі: Огльęдай ше на зáдок. Кęд бáба ньę бýдзе дальęко, рýціш кęфу на зáдок за сéбе! Кęд бáба уж ньęдальęко, віньę кęфу, рýці йу на зáдок за сéбе, тáкі ґýсті льęс створел ше зóс тей кęфі, йак тóта кęфа була. Кęд бáба дóшла там, ньę мóже прéйсц, бо льęс ґýсті, йак тóта кęфа. Ўлáпела ше рýбац тот льęс, шіцко го вірубáла і дрéво порубáла, хтóре на хáсен, на хáсен, а що ньé, та на ватóво. Зáш ше пýшьчі зá ньіма. Кóнь му заш гутóрі: Огльáдай ше на зáдок, чі ньę íдзе бáба. Йак ньę бýдзе дальęко, рýціш покрóвец на зáдок за сéбе! Бáба уж ньę дальęко, огльáдньę ше млáді краль, бáба уж, да йіх лáпа. А вон що скóрей рýцел тот покрóвец за сéбе на зáдок, тáка вéлька вóда ше створéла за ньíма с тóго покрóуца! Бáба прейсц ньę мóгла. Бýдзе вóна мост прáвіц. Ма дрéва вéльо, що з льęса нарубáла. Нóші дрéво, прáві мост і справéла го. Зáш за ньíма. Альę і вóньі ўсцекáйу, бо то і кóнь бі ньę рад до бáбовіх рýкох пáднуц; вон зна дóбре, же і вон мýші жірйáчькі жрец, йак óт му і мáц жре. Уш су ньę дальęко от хотáра, áльę і бáба ньęдальęко óд ньіх. Кęд дóшльі на хóтар і бáба прі ньіх. Льęм тéльо зорвáла, же коньóві хвост одрубáла так на крáтко попрі хрýпкі.

Че́кай ті, гу́нцуту, ньȩ мал ші мè так окла́мац, шак йа то ньȩ думала, же́ то так бу́дзе, жé ті мойо́го Дурфекȩ́ту одве́дзеш!

Пойду ґу сту́дны, же́на го обаче́ла: Но́, ту мой чло́век, ду́ма се́бе; а́льȩ йа ньȩ по́йдзем зо́з ным до́му, кȩд за́ш льȩм тако́го ко́ньа пріве̂т! По́йдзе же́на ґу сту́дны с ка́нту на во́ду. Дай Бо́же до́брі дзень, же́но мо́йа.

Дай Бо́же і те́бе, чолове́че мой.

Та чі прі́дзеш зо́ мну те́раз до́му? Заслу́жел сом то́го ко́ньа, цо твойо́го дьа́бла коньо́ві брат.

По́йдзем ве́ра, по́йдзем і з нога́мі і з рука́мі.

Ше́дньу на ко́ньа обідво́йо, та і́ду. Зльȩ́тньȩ з ны́ма конь, та́ йіх ньȩ́ше. Альȩ гре́бе Тра́йціх у хлыі́ве, ру́бе ділы́ні так, аш фала́ті віру-ну́йȩ. Во́йдзе дьа́бол до хлыі́ва, та́ ше му пі́та: Цо́ ці хі́бі, ко́ньу мой зла́ті? Чі ньȩ́ маш стрі́берно́го ше́на, чі ньȩ́ маш зла́того о́уса, чі ньȩ́ маш до́брей, жі́мней во́ді?

Ньȩ хі́бі мі нычь; мам і цо йȩсц і піц, льȩм мі хі́бі ґазді́ньа, а тво́йа же́на.

Та чі сом го́дзен е́шчік штı́рі ма́жі дога́ну поку́ріц, штı́рі ако́ві ві́на по́піц?

Го́дзен ші го́уно.

Дьа́бол ше барс погнывíвал, же му ко́нь так отпове́дол, о́бул чі́жмі ранцова́ні і остро́гі у́жал на́ ных. Йȩ́дна ме́тер і дру́га ме́тер чьȩ́шкі. Та се́бе ду́ма: Бу́дзем ві́дзіц, чі го ньȩ здого́нымі чі го ньȩ ско́ньчім і же́ну од ньо́го ве́жньȩм! Ше́днул на ко́ньа, та го́ны. Альȩ шту́ха то́го ко́ньа з острога́мі так, аж з ньо́го креу́ пі́рска. Дурфекȩ́та льȩ́м ше ба́ві. Крі́чі на ньго Тра́йсіх: Дурфекȩ́та, браці́ку мой льу́бі, прі́че́кай ме! Прі́че́кам це, а́льȩ ньȩ́ так, йак цо ті ду́маш, бо йа два ду́ші ньȩ́шем, а ті льȩм йȩдно́го дьа́бла! Прі́че́кай ме, браці́ку, бо зо́ ньȩ гу́ркі ві-пу́шчі, так ме шту́ха, з двох бок з острога́мі, аж зо́ мньȩ креу́ ші́ка. Прі́че́кам це; зруц го зо се́бе. А йак сом го го́дзен зру́ціц зо се́бе? Вільȩ́гный з ным го́ре аш по́пот хма́рі, пре́руц багі́нді прейк гла́ві, та спа́дньȩ. Та́к го по́руб, док до́йдзе по́ жем, да з ньо́го ка́пкі кре́ві на́ жем ньȩ ка́пньȩ.

Вільȩ́тнул з ным Тра́йсіх аж ґу хма́ром. Прерý́цел ше прейк гла́ві: Дьа́бол спа́днул. Та́к го ру́бал с потко́ва́мі, же з ньо́го а́ны ка́пкі кре́ві на́ жем ньȩ ка́пло, льȩм так ві́тор о́дньȩс. Прі́че́кай ме, бра́ту, у́ш сом го ско́ньчел! Е ба, йак ші ско́ньчел, е́шчік вон на те́бе ше́дзі. Зруц і ше́дло. А йа́к го знам зру́ціц, кȩд йȩ тва́рдо прі́капча́не? Вільȩ́тный з ным а́ш по́пот хма́рі, у́квачь за́дньу но́гу до попру́гі, одо́рвій йу, так го ро́стреп, док до́йдзе з ным по́ жем, же́бі йȩ́ден фала́ток з ньо́го на́ жем ньȩ ка́пло.

Вільҿтнул з ным Тра́йсіх, а́льҿ аш по́верх хма́рох. Ухпал за́дньу но́гу, уква́чел йу до попру́гі, одо́рвал йу і так ростре́пал то́то ше́дло, же з пього йҿден фала́ток на́ жем ньҿ спа́дло. Прічҿ́кай ме, бра́ту, Дурфе́кҿта, у́ш сом го зру́цел зо се́бе. Ньҿ мо́жем це прічҿ́кац, бо йа́ два ду́ші ньҿшем, а ті льҿм йҿдно́го дьа́бла. Ньҿ мам го уш, так сом го ростре́пал, шіцко вітор о́дньҿс. Ешчі во́н там, там його ка́нтар, там вон ше́дзі. Та йа́к го мо́жем зру́ціц, кҿд йҿ покапчьа́ні на тва́рдо. Вільҿтный з ным го́ре аш по́верх хма́рох, у́квачь за́дньу но́гу до прігла́у̂ка, розо́рвій го, та кҿт спа́дньҿ зоз гла́ві ці, так го ро́стреп с поткова́мі, же да з нього а́ны прах на́ жем ньҿ спа́дньҿ.

Вільҿтнул вон е́шчі рас по́верх хма́рох, уква́чел но́гу до прігла́у̂ка і у́рвал го. Та́к го ростре́пал с поткова́мі, же з нього а́ны прах на́ жем ньҿ спа́днул. Шіцко ві́тор о́дньҿс: Прічҿ́кай ме, бра́ту, у́ш сом го одру́цел, шіцко сом ростре́пал, а́ны прах на́ жем ньҿ до́шол.

Прічҿ́кам це, бра́ту, льҿм гібай.

Прічҿ́кал го; кральо́у̂на оста́ла на Дурфекҿ́ті, а краль ше́днул на Тра́йсіха. Пойду до́му, обісце йім ростреше́не, ньҿг ныко́го, кра́льа ма́йу уж друго́го, бо́ то ше так чьу́ло, же краль по́шол до шве́та. Укаже вон сво́йо пісма, же вон краль, во́н бул льҿм швет пробо́вац, а те́рас пріі́шол до́му, та вон бу́дзе краль. І положе́лы го за кра́льа і ньҿшка кральу́йу кҿд ньҿ пома́рлы, та і те́раз жі́йу. Гу́йа.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, т. IV, ст. 122—140, ч. 22 (друга половина, розроблена отут у самостійну казку). — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, І, ст. 230—241, ч. 94—95 і вказана там лїтература.

14. Як Янчі відобрав свою жінку. Б.

Бул йҿден худо́бні чло́век, мал вон йҿдно́го хла́пца, дал го у́чіц до шко́лох за штуде́нца. Рас ше ста́ло у йіх ца́ра же́мі, же йҿдно дре́во віро́сло аж на дру́гі швет. На́ тім дре́ве йҿст трі каште́лы. У ка́ждім каште́льу йҿст йҿдна персо́на. Цар дал росла́шіц, же хто ві́дзе го́ре, пріньҿ́ше дайа́кі знак, та му да пол кральо́у̂ства. Йак то на́род у́чьул, та пробова́лы ве́льо ісц го́ре. Ка́жді ві́шол на сто міль же́мі, та спа́днул до́лу. І так попада́лы пре́ко два е́зрі. Рас ше до́чьул то́го чолове́ка хла́пец, вон ше йа́вел, же вон ві́дзе го́ре, царо́ві. Упльҿт се́бе штранк, у́жал шекҿ́ру і йҿден гвозт, та ше пу́шчел го́ре. Йак ві́шол на́ сто мі-

лыі, уж вістал; за́біл гвозд до дре́ва, сам ше уўйа́зал, та обе́шел на гвозд. Йак отпочі́нул, преноцо́вал, та ше заш пу́шчел. І так путо́вал за трі дны. До́шол ґу першо́му каште́льу. Вішла кра́сна персо́на на́прев нього́, облапе́ла го і побочька́ла го. Одве́дла го ну́ка і там ше госце́лы за трі дны. Во́на сце́ла його за му́жа. Йо́му бу́ло ме́но Йа́нчі. А́льє вон йєй гва́рел: Йа му́шім по́йсц е́шчі да́льєй, ма́м запо́весц от ца́ра! Ра́но ше ру́шел, ішол за шесц дны, док до́шол ґу другому каште́льу. Та́мта дру́га персо́на так го ісце дочека́ла і обльубе́ла. Там ше го́сцел за трі дны. Во́на сце́ла го за му́жа, а́льє йєй гва́рел, же му́ші ісц да́льєй. Ра́но ше ру́ші, і ішол за дзе́вец дны. Йак до́шол, вішла на́прев нього́ персо́на, та му гуто́рі: Йак ші ту прі́шол, кєт ту вітор нье задуйє, слу́нко нье зашвіці, та́шьчьок нье прельєці? Йа́нчі йєй гва́рі: На ца́рску запо́весц! До́раз го ўлапе́ла за ру́ку, одве́дла го ну́ка, госце́лы ше за трі дны. Вон ше уж брал до́му, а́льє му барз жаль бу́ло, бо та́мті два пе́рші барс кра́сні бу́лы, а́льє кєт то́та е́шчі кра́ша. А во́на му гва́рі: Нье ідз, Йа́нчі, до́му, а́льє о́стань у мнье.

Йа́нчі йєй гва́рел: Му́шім пойсц на ца́рску запо́весц. Кєл нье по́йдзем, цар мі да гла́ву зньац.

О нье́ бой ше, Йа́нчі, шак ту нье́ прі́дзе, а ті оста́ньєш у мнье.

Наду́мал Йа́нчі, же оста́ньє, бо ше му барс пачела то́та дзіўка. Ті бу́дзеш у мнье слу́жіц; мам штірі чіла́ші, то́ті бу́дзеш чі́сціц; мам два́нац хіжі, то́ті бу́дзеш чі́сціц.

Дру́гі дзень во́на по́йдзе до це́ркві, йому поста́ві ва́ріц, да мерку́йє на о́гень, да ше нье вігашньо. Йак прі́шла с це́ркві, ше наполудньова́лы; по полудзе́нку по́шлы на шпацір. Дру́гі дзень заш по́шла до це́ркві. Йа́нчі о́стал ва́ріц. Барс ше му нье паче́ло, же дзе во́на хо́дзі, а йо́му нье по́ве. Пойдзе до хлыі́ва, та ше ста́ра. Чіла́ша йєтна, найста́рша, ше озва́ла ґу ньо́му: Цо ші, Йа́нчі, та́кі сму́тні?

Да́рмо ці по́вем, ті мі нье помо́жеш.

Ба йа́ко? Мо́же буц ці і помо́жем!

Віво́лал йєй: За́ то сом сму́тні, же мо́йа ґаздіньа дзе́шка хо́дзі, а йа нье́ знам дзе.

Ой гай, льєм на́кладз на о́гень, по́лож на́ мнье ка́нтар та це одньє́шем.

Вівет чіла́шу во́нка, кєт ше чіла́ша стре́ше! Са́мі ба́кар бу́ла і йо́му са́мі бака́рні шма́ті да́ла. Ше́днул на́ нью та по́шлы до це́ркві. У тей це́ркві нье́ бул ныі́хто, льєм са́ма його ґаздіньа і трі бара́ні слу́жбу служе́лы. Чіла́ша му гуто́рі: Ті, Йа́нчі, кєт по́йдзеш ну́ка, кєл бу́ду бара́ні слу́жбу доко́нчьовац, а ті спе́кай во́нка, бо тво́йа ґаздіньа за то́бу бу́дзе бе́жіц, же́бісме спе́клы! Йак по́шол ну́ка, ґаздіньа го збаче́ла, барс ше зльє́кла: Дзе ше та́кі кра́сні йу́нак у́жал? До́раз вішла зо-

сто́лка, та його́ сце́ла ґу му́ру. Альȩ вон ньȩ́ сцел, льȩм на кра́йу. Йак ві́дзел, же ско́ро ґу́йа слу́жбі, віб́е́гнул во́нка; во́на за́ ньім! Віско́чел на ко́ньа і сце́кол. По́шол до́му, о́гень віга́снул; фрі́шко напра́вел дру́гі. Ґазді́ньа пр́ідзе с це́ркві та́ка сму́тна, а́ньі йȩсц ньȩ мо́же. Вон ше йȩй пі́та, же цо́ йȩй? Во́на му гуто́рі, же йако́го кра́сного йуна́ка відзе́ла. Льȩ́дво че́ка ра́но, да і́дзе до це́ркві. Ра́но заш по́шла до це́ркві. Йа́нчі о́стал ва́ріц. Заш по́шол до хльі́ва, заш ше ста́рал, же цо бу́дзе ро́біц. Льу́бел бі заш пойсц. Озве ше ґу ньо́му мла́тша чіла́ша: Цо ше ста́раш, Йа́нчі? Альȩ по́лож на о́гень, ше́дньі на́ ньȩ, та пойдзе́ме! Одйа́зал йу, віве́д йу во́нка, во́на ше стре́ше, са́ме стрі́бло бу́ла і се́рсан і йо́му да́ла стрібе́рні шматі. Ше́днул на́ ньу, по́шол аж до це́ркві. Чіла́ша му так і́сце наказа́ла, же́бі ше чьу́вал, бо барз ґазді́ньа бу́дзе мерко́вац. Йак во́шол до це́ркві, барс ше во́на му зрадова́ла, йак го збаче́ла, же е́шчі кра́ші йу́нак, йак у́чера бул. Заш во́на і то́го ґу му́ру, а́льȩ вон ньȩ́ сце, льȩм на́ край. Кȩт ко́ньȩц слу́жбі, вон ско́чі, віб́е́гньȩ аж во́нка. А во́на сту́пці за́ ньім. Альȩ вон віско́чел на ко́ньа, ві́рвал ше о́д ньȩй, сце́кол аж до́му. Во́на пр́ідзе с це́ркві та́ка сму́тна, же ньȩ́ зна, цо ро́біц. Та ше заш хва́льі Йанчійо́ві, же е́шчі кра́ші бул йу́нак, йак у́чера. Во́на ньȩ зна́ла, же то Йа́нчі бул. Тре́ці дзень по́йдзе до це́ркві заш ґазді́ньа, а Йа́нчі о́стал ва́ріц. По́шол до хльі́ва, та ше ста́ра, же йак по́йдзе до це́ркві. То́та наймла́тша чіла́ша ше ґу ньо́му озва́ла: Ньȩ старай ше, Йа́нчі, льȩм на́кладз на о́гень, віведз ме во́нка, та пойдзе́ме до це́ркві! По́шол ве́цка до хльі́ва, віве́дол йу во́нка, во́на ше стре́сла і са́ме зла́то поста́ла; і се́рсан бул зла́ті і йо́му шма́ті да́ла зла́ті. Ше́днул на́ ньу, та по́шльі до це́ркві. Кобу́ла му гва́рі: Йа́нчі, ме́ркуй на се́бе, бо ґазді́ньа те́раз а́ньі до́ сто́лка ньȩ ше́дньȩ, у́ше бу́дзе прі те́бе стац! Ве́цка по́шол до це́ркві. Йак во́на го обаче́ла, барс ше му зрадова́ла, же ньȩ відзе́ла е́шчі тако́го кра́сного йуна́ка. До́раз ґу ньо́му стану́ла, його́ намесца́ла до сто́лка, а́льȩ вон ньȩ́ сцел ше́днуц. Йак бара́ві слу́жбу дослугова́льі, вон ше зо́брал, сце́кал во́нка. Во́на ше хваце́ла му за шма́ті. Йак віб́е́гльі во́нка, віско́чел на кобу́лу, во́на ше хваце́ла чіла́ші за хвост, прільȩце́ла аж до́му, та те́ді ше аж во́на барз зрадова́ла, же чьом вон йȩй ньȩ по́вет ско́рей, же́ то вон хо́дзел до це́ркві. Ве́цка ше за трі дньі льубе́льі і госпе́льі, а́ньі у це́ркві ньȩ бу́ла. Ве́цка во́на уш шме́ло ходзе́ла до це́ркві, а вон заш ньȩ хо́дзел за ньу, льȩм до́ма чі́сцел хі́жі і ва́рел.

Рас по́шла до це́ркві, а Йа́нчі чі́сцел хі́жі. Йак очі́сцел йȩде́нац, а двана́ста замкну́та. Вон се́бе ду́мал: Цо́ у ньȩй йȩст, же мньȩ мо́йа льу́ба ньȩ да́йȩ чі́сціц? Альȩ кльу́чі мал, бо му шіцкі прі́да́ла. У́жал кльу́чі, по́шол та розо́мкнул; оба́чел на му́ре йȩ́дного члове́ка розопйа́того. А то бул Чьа́рні Шаш, та од ньо́го пі́та йȩ́ден по́гар во́ді, од

Йанчійа. Йáнчі му гутóрі: Цóбі йа ці вóді дáвал, кęд йá мам віна. Йá ці дам пóгар віна! Дай мі йęден пóгар віна, дарýйęм пі йęден швет! Йак му дал пóгар віна, Чьáрні Шаш дóраз йęдну рýку одóрвал. Пітал éшчі йęден пóгар: Дáй мі éшчі йęден, дарýйęм ці дрýгі швет! Дай мі éшчі йęден пóгар! Йак му дал трéці пóгар віна, дóраз одóрвал і дрýгу рýку і скóчел нá жем. Чьáрні Шаш вéцка гвáрел: Відзіш, Йáнчі, йа уш ту сто рóкі прібіті, твóйęй ґоспóдьі óцец ме ту прібел; да ті ньę бул, ту йа бі бул на вікі. А тéраз здрáві будз! Чьáрні Шаш пóшол до цéркві, ўжал ґоспóдьу, óдньęс йу аж до свойóго дóму.

Йáнчі чéка полáдньę, ньęт йóго ґоспóдьі. Уж вон ше барз зльę́кол. Пóшол до хльíва, та ше барз застáрал. Піта ше му найстáрша кобýла, цо ше так стáраш?

Мал сом крáсну жéну, а тéраз йу ньę мам. — Одньęсол йу Чьáрні Шаш.— Чі бі йа йу мóгол нáзад дóстац? — піта ше Йáнчі чілáші.

Чілáша му гвáрі: Мóґ біш, áльę то барз з велькóго. Льęм порíхтай нá мньę кáнтар і шéдло, та пойдзéме! — Йáнчі шіцко порíхтал, шéднул нá ньу, та пó ньу пóшол. Кęт там пóйдзе, а йóго жéна прáве на вóду пóшла. Та йęй гвáрі Йáнчі: Гáйде, гíбай! Вóна му гутóрі: Начьші íшол, знаш, же ньę спéкньęш зó мну! Но, льęм гíбай. Вóна шéдла ґу ньóму на кóнья, Чьáрні Шаш у загрáткі бул, а йóго конь у хльíве грéбал. Чьáрні Шаш крíчьал на кóнья свойóго: Де, пша креў, кóньске мéсо, цо грéбеш? Гадвáбне шéно йęш, чíсте віно пíйęш, крáсну ґаздíньу маш!

Конь ше нáзад óзвал: Мам, áльę йę ньę мóйа.

Чьáрні Шаш ше піта: Гóдньі сме го здогóньіц?

Конь гвáрі: Ой-éй, руц дó мньę два хльę́ба, ýсіп дó мньę áкоў віна.

Шéднул нá ньго, дóраз го ўлáпел; та му гвáрел Чьáрні Шаш: Відзіш, ту ці йęден жíвот сом ці дарóвал! Ўжал свóйу жéну і пóшол нáзад. Йанчі пóшол плачьýці дóму застарáні. Дрýгі дзень заш пóйдзе, вóна заш пóшла на вóду. Йáнчі йęй гвáрі: Ўжал сом дрýгу кóбулу, тéрас спекньę́ме, льęм гíбай.

Ша знаш, же ньę спéкньęш, бó це вон ўлáпі! Шéдла вóна ґу ньóму, та почьáльі спéкац. Чьáрні Шаш спал у хíжі, та ньę відзел. Кóнь му грéбе у хльíве; вон ше óзвал: Гадвáбне шéно йęш, чíсте віно пíйęш, крáсну ґаздíньу маш.

Конь гутóрі: Мам, áльę йę ньę мóйа.

Гóдньі сме го здогóньіц?

Гóдньі льę́хко, льęм руц дó мньę штíрі хльę́ба і двóйку віна.

Чьáрні Шаш шéднул на кóнья, льęм зльę́цел і дóраз го ўлáпел. Дарóвал сом ці дрýгі швет, Йáнчі, та вéцей ньę ідз, бо кęд éшчі рас

прідзеш, та це забійęм! Пойдзе дому плачьуці. Пойдзе до хлыіва, та ше стара: Інше ныічь, Йанчі, тераз, кобула му гварі, зньęй з нас кантарі, мі най ідземе, кадзі сцеме, а ті ідз, кадзі ті сцеш. Кęт ці нас будзе треба, та льęм потрешеш с кантарамі, дорас там будземе! Коны пошлы свойу драгу, Йанчі пошол свойу драгу. Шіцко Йанчі позамікал, ужал кльучі ґу себе та ше пушчел, аны сам ньę знал, дзе ідзе. Дошол до йедного льęса, та ше скітал по льęше. Раз дойдзе ґу йедней хішкі; прі тей хішкі около колкі, на каждім колку хлопска глава. Шіцкі главі було дзеведзешат і дзевец. Йанчі почітал, та себе подумал: Йęден колок ешчі празні, на тім мойа глава ма буц! Пойдзе до прікльęта, ньę відзі ныікого. Баба шедзі на паткі, та себе варі герчька. Смарката баба, аж йęй смарґлы на браді. Йанчі йęй поздраука: Дай Боже добре поладнье, стара мац!

Дай Боже і тебе, сіну, добре здраве! Сретні ші, Йанчі, же ші мі так крашньę поздраукал. Там бі і твойа глава була. Та цо ті гльęдаш, Йанчі?

Гльęдам себе службу, стара мац. Чі бі вам ньę требало?

Ба, такой мі треба. Ньę мам іные ныічь роботі, льęм трі кобулі, тоті будзеш чьуван. То булі трі дзіукі бабово. Рано йіх женьę на пашу, за фаркашом огань медведз по льęше. А вон почьал крічец: Унуй! Вера медведь ше зльęкол та сцекол. Фаркаш прішол ґу ньому та му гуторі: Но, Йанчі, кęт ші ме одньал от шмерці, вітаргны зо ньę трі шерсці, та ці дарaз будзем на помоці.

Ідзе дальęй, медведз заш огань льęва. Вон заш почьал крічец: Унуй! Медведз сцекол, льęу прішол ґу ньому, та му дал трі шерсці зо себе вірвац, же му будзе дараз на помоці. Ідзе дальęй, огань фаркаш роуку. Йанчі то збачел, почьал крічец: Унуй, фаркаш! Фаркаш ше зльęкол, та сцекол. Роука прішла ґу ньому, відаргла му трі шерсці зо себе: На, Йанчі, та одлож, дарас ці будзем на помоці! Пошол вон пашуці с кобуламі. Дойдзе ґу йедней рікі, рас пльушньę, віскочі злата ріба на брег. А Йанчі йęй гварі: Да мам ту справу, альę бім ше найęт с тебе! Ріба Йанчьові гварі: Вірві зо ньę трі лупкі, а руц ме до воді, дарас ці будзем на помоці! Баба дзіуком дома наказала, же кęт ше од нього ньę скрійу, та най дому ньę іду. Пушчела баба на Йанчьа сон. Йак заспал, кобулі ше скрілі до гушьчьаві. Раз вон ше зобудзі, кобулох ньęт. Цо будзе робіц? Прішло му на розум, же ма от фаркаша шерсці; запальęл тоту шерсц, дорас прібех фаркаш. Цо заповедаш, Йанчі?

Скрілы ше кобулі одо ньę, ньę знам дзе!

Фаркаш скочел і дораз йіх нашол. Вечьар прігнал дому. Баба поріхтала до купачькі жірпачькі, та кобулі мушелы йęсц, а вона йіх біла з ожогом, же чьом ше ньę скрілы од нього.

Мі ше скрілы, кęд нас нашол.

Другі дзень пойдзе пасц, баба наказала дзіўком: Кęт ше добре ньę скрійęце, та вас барз будзем біц! Пушчела на Йанчьа сон; йак заспал, та ше од нього кобулі скрілы. Ше зобудзі, кобулох ньęт. Цо будзе тераз робіц? Запалы львову шерсц, рас ту льęў: Цо там, Йанчі?

Скапалы мі кобулі.

Льęў поньухал і дораз йіх нашол. Прівед вечьар йіх дому. Баба заш ужала ожог, жірйачькі до купачькі, а так йіх бійę! Заш йіх оджеńьę на пашу. Баба пушчі на ньго сон. Йак заспал, кобулі ше скрілы од нього до рікі на трі вата до піску. Йак ше зобудзі Йанчі, кобулох ньęт. Пойдзе ґу рікі, віньę тоті лупкі і запалы. Дораз ріба вішла. Цо там, Йанчі?

Ту мойо кобулі у рікі.

Пошла ріба, та йіх гльęда. Ушадзі побегала, на ват пісок парала. Відзе вонка: Ньęт йіх, Йанчі.

Йанчі гварі: Ту муша буц.

Заш пойдзе ріба, паре пісок на два вата. Відзе вонка: Ньęт йіх, Йанчі.

Ту муша буц нука!

Заш ріба пойдзе нука. Оре пісок на трі вата, та йіх віженьę. Пріженьę йіх Йанчі дому, баба нагнывана бійę йіх барс: Та чьом сце ше ньę скрілы?

Шак сме ше скрілы до рікі, на трі вата до піску, та нас нашол.

Баба гварі: Но, чекай, на рано сцекньęце дому, кęд вон зашпі, та йа вас скрійęм! Рано йіх пойдзе пасц, баба пушьчі сон на ньго. Йак зашпі, сцекньу дому, а баба йіх преправела: тоту стару кобулу за квоку, а тамті два курчьата. Положі йіх под міріцу та на ных шедньę, та предзе, та себе дума: Тераз йіх ньę найдзеш, кęт су подо мну! Йанчі ше зобудзі, відзі, же кобулі ньęт. Віньę роукову шерсц, та запалы. Прідзе роука та ше піта: Цо нове, Йанчі?

Ньęт мойіх кобулох.

Но, добре. Ті ідз дому, та ше скрі. Баба ма на пойдзе златі курі, златі пулькі, златі качькі. Йа пойдзем горе, та будзем плашіц, а ті пойдзеш до двора, копньęш до міріці, дораз кобулі віду! Так вон пошол вецка дому, та ше скріл до гушьчьаві. Роука пошла на пойд, оганьа курі, плаші пулькі. Курі крічьа, ґраучьа; баба то учьула, ше погнывала, налала: Басам теремтете! та цо йім? Вібегла на пойт, та плаші роуку: Ті бештійо йęдна! Йапчі пошол ґу міріці, копнул до ньęй, та кобулі вібеглы. Баба зідвє долу, дзвігньę міріцу, а там ньęт ныічь. Барс ше погнывала. Вечьар пріженьę йіх дому, рано ма віслужіц. Трі

дны — рок, кóрец пеньę́жі. Льę́гнул спац, раз ў нóці дýрка. Стáньę, зашвіці — йę́дна кобýла ше ожребéла. Мáла кобýлку ó трі нóгі. Пóйдзе Йáнчі до хіжі, йáві бáбі. Бáба шáбльу óштрі на два бóкі на Йáнчьа. Йáві бáбі, йáке мáйу гачьáтко ó трі нóгі. Бáба му гутóрі: Вéжны го і руц го нá гной: Пóшол до хлыíва, ўжал гáчье, óдньęс нá гной, а барз го санóвал. Гáче ше ґу ньóму озвáло: Кęт ці бýдзе бáба дáвац пеньę́жі, а ті ньę́ сці, льęм миьę. А чьýвай ше од бáбі, жéбі ші ньę шéдал нá мньę с правóго бóку, áльę з лывóго. Бáба бýдзе мац пот фартýхом шáбльу, та ці одрýбе глáву.

Дóбре. Йак ше розвідны, бáба прідзе ґу ньóму, пріньę́ше му пеньę́жі, áльę вон ньę́ сце інше ныічь, льęм тóто гачьáтко. Бáба му гутóрі: Двé бі ті то ўжал, кęд ньę́ма льęм трі нóгі?

Йа інше ньę́ сцем.

Но, дóбре, гат што ці дрáґо.

Дáйце мі дайáку шáбльу і кáнтар.

Бáба му зньáла с курныíка, вон сéбе кýшьчік очьýхал, пóшол на лыіві бок, бáба сцéла, же му нóгу віда, вон ше обрáцел, одрýбал йęй глáву. Шéднул на кобýлку, та пóшол. Та му гáче гвáрі: Тéрас ті мóжеш пойсц по твóйу жéну! Йак пóшлы до Чьáрного Шáша полáті, вóна шпацірáла, ґоспóдьа; Йáнчі йу увідзел та нá ньу крічел. Вóна прібéгла, барс ше му зрадовáла, же го уш так дáўно ньę́ відзéла. Йáнчі йęй гвáрі: Тéрас ті гібай, чі ньę́ сцекньę́ме!

Вóна му гутóрі: Но, шак аш тéрас сцéкньęш! Іншáкі ші кóны мал, та ші ньę́ сцек, а нá тім коўдýшу сцéкньęш?

Йáнчі йęй гвáрі: Льęм ті гібай! Шéдла ґу ньóму, тамтóго конь у хлыíве грéбе; Чьáрні Шаш шпі. Рас ше зобýдзі, та скрічі: Пша креў кóньске мéсо, цо грéбеш? Гадвáбне шéно йęш, чісте віно пійęш, крáсну ґаздіньу маш.

Конь му гвáрі: Мам, áльę йę ньę мóйа.

Чьáрні Шаш скрічел на кóнья: Чі сме го гóдны здогóныіц?

Вéра ньę́ знам.

Вон дó ньго рýцал, до кóнья, шéйсц хльę́бі, шейсц акóві віна. Дал сéбе спрáвіц о йę́ден мéтер острóгі, та нá ньго шéднул, тá го так гóньęл, же му с копітох іскрі льęтáлы, а з нóса плáмень. А кобýлка і Йáнчі зо свóйу жéну льęм так ше бавéлы. Чьáрні Шаш шіцко своíго кóнья попáрал, же аж з ньóго гýркі вішлы. Чьáрного Шáша конь уж ньę́ знал, цо рóбіц, та скрічел на кобýлку: Стой, шéстро, бо так ме кóльę з острогáмі, же уж зó мньę гýркі вішлы!

Кобýлка ше озвáла: Ньę знаш з ныім цо рóбіц? Вільęц пóпот хмáрі, руц багíнді, а вон с тéбе спáдньę!

Чьáрні Шаш то ньę разýмел, та па сéбе ньę мерковал. Йóго конь вільęцел гóре, преўрáцел ше там, Чьáрні Шаш спáднул, те ше зáбіл. Кобýлка станýла, прічéкала кóньа. Вон шéднул на кóньа, жéна му на кобýлку і так пóшлы до свойóго дóму. Йáнчі зішол дóлу, óдвет кóньа до хльíва, зньал сéбе і жéну с кобýлкі, та і кобýлку одвéдол до хльíва. Вéцка поодмікал і там воны жілы крáшньę. Вóна ходзéла до цéркві, а вон упраўйал у обíсцу. І тéраз жíйу, кęд ньę умáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 12—26, ч. 2. — Magyar Népköltési Gyüjtemény, IX, ч. 4—5.

До мотиву про високе дерево: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ч. 3. — L. Kálmány, Szeged népe, ч. 11. — T. Vernaleken, Oesterr. Kinder- u. Hausmärchen, ч. 30. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (Archiv des Vereins f. siebenbürg. Landeskunde, 1906), ч. 85.

До мотиву про те, як смок упроваджуе молоду жінку, а герой відбирае її при помочи чудесного (заслуженого) коня: Magyar Népköltési Gyüjtemény, VI, ч. 14; VII, ч. 6; IX, ч. 36. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (як висше), ч. 13, 90. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen der Südslaven, I, ч. 79, 81, 88. — J. Wenzig, Westslav. Märchenschatz, ст. 69. — A. Meyer-Afanassjew, Russische Volksmärchen, ч. 35. — T. Vernaleken, Oesterr. Kinder- u. Hausmärchen, ч. 47.

15. Як ковалиха стала царицею і як її син оженив ся з золотоволосою дївчиною.

Бул йęден цар, мáл вон барз ньęдóбру царíцу. За вéльо рóкі вон ше зоз ньу барс пáтел, гóчь кęді ґý ньęй пóшол на дайáку порáду, вóна нá ньго ўше грóзом скрічéла. Кęт ше йęй дáрас пітал: Цó же бýдзем, жено, йęсц?

А вóна нá ньго зўрешчéла: Ешчі і тéраз ньę знас цо?

А вон ше óд ньęй зóбрал і пóшол. Пó тім омáло прíшлы ґý ньęй йęй кухáркі. Цó же будзéме вáріц, млáда кральóўно? І с тíма ше ўше вадзéла. І йęй фрайцімéркі уж ньę знáлы йęй йак слýжіц, тáк ше барз бáлы óд ньęй. Но áльę бýло там на трéцім валáльę йęден кóваль, мал тáку íсту жéну, йаґóт царíца. Кęд бі бул йіх дáхто два віздел, ныíхто

бі ньę поведол, же су ньę шестрі, áньі бі йіх ньę познал, же хтóра царíца, а хтóра ковальóва жéна, льęм по шмáтох. Уш тóта ньęдóбра царíца так досадзéла каждóму, éшчі і тім Вілом, хтóрі ньęчíсту робóту рóбйа. Раз вóньі надумáльі, да вóньі царíцу преньęшу ковальóві, а ковáльку царóві, бо і тот кóваль тáкі бул ньę дóбрі, йак і тóта царíца. Преньęсльі вóньі йęдну ноц царíцу ковальóві, а ковáльку царóві. Тóту ноц кóваль ньę бул дóма, бул у кáрчмі. Прішол дóму на двáнац гóдзін, задýрка до дзвéрох, а зýрешчі: Отвор ті, сýко заздіхáна.

А вóна ше пребудзéла, та сéбе дýма: Цó то на швéце, же мньę так твáрдо? Дзé йа тéраз?

Альę вон лопóці, а лáйę. А вóна рас скрíчі: Йай, локáйі мóйо, фрайцімéркі мóйо, ньę дáйце ме!

А кóваль зос пріклььęта крíчі: Полокáйам йа тéбе, дáм йа тéбе фрайцімéркі, льęм дóк йа нýка вóйдзем! І заш скрíчі зоз вéльнім грóзом і зоз гньíвом, да роствóрі. Вóна отворéла му, вон йу хвáцел і нáбіл.

І гéўта йóго жéна у цáра пребудзéла ше та сéбе дýма: Бóже, óткаль сóм ше ту ýжáла, же йа на злáтіх ланцýшкох ше кольíшім? Кęт ту рáно, прíдзе цар до хíжі, дзе вóна ше кольісáла, тá ше ґý ньęй óзве: Цó же бýдземе, жéно, фріштікóвац?

А вóна крáшньę ше озвáла ґу ньóму, бо бýла барз дóбра: Йęцце, цо спéце!

А вон шę барз зрадóвал, жé ше ґу ньóму крáшньę озвáла, ньę знал од радóсці, цо рóбіц. Пóшол і ґу кухáрком, тá ше йім хвáльęл, же áньі сам ньé зна, цó ше йęй стáло, жé ше ґу ньóму так крáшньę озвáла. Зóс тім ше зобрáльі і кухáркі, зо стрáхом і з вéльку радóсцу, да вóньі відза і да чьýйу, же чі вóна ше польęпшáла. Трі кухáркі йіх бýло, кáжда іншáке йęдло готовéла. Пóшла ґý ньęй пéрша тá ше йęй піта: Цо будзéме вáріц, млáда кральóўно? Чі тóто, цо ýчéра, льęбо заýчéром?

А вóна йęй ýрацéла: Тóто, цо за ýчéром! — бо áньі сáма ньę знáла, цо варéльі.

Тóта з вéльку радóсцу вішла, же і млáда кральóўна тáк ше ґý ньęй крáшньę озвáла. Пóшла і дрýга ґý ньęй. І тóта ше йęй так піта: Цó же будзéме вáріц, млáда кральóўно?

Вóна йęй нáзад ýрацéла: Тóто, цо геўтóго тíжньа тáкі чьас спе варéльі.

Тóта ше зóс тім зобрáла, дрýга кухáрка, вішла і вóна з вéльку радóсцу. Похвальęла ше тáмтей трéцей, же áньі вóна ньę зна, цó ше йęй стáло, жé ше ґý ньęй так крáшньę озвáла. Зобрáла ше і тáмта трéца, да і вóна чьýйę, чí бі то мóгла буц праýда, жéбі вóна бýла тáка дóбра, дзé бі то ше ýжало óт тей йęй вéлькей злóсці. Пóшла нýка ґу

царіці і уклоньęла ше йęй, йак наймла́тша куха́рка і по ціхі ше ґу́ ньęй озьа́ла: Цо́ же будзе́ме ва́ріц, мла́да крал҃ьо́уно?

Царіца йęй ўрацéла: Вар, цо спеш.

І то́та трéца куха́рка, наймла́тша, зоз вéльку радо́сцу вішла во́нка і шіцкі трі ше зішлы і бешеду́йу: Отколь то прішло, то́та йęй вéлька доброц, цо́ йу во́на тéраз ма? Йęдна зоз дру́гу бешеду́йу і чьуду́йу ше; а́льę ґу то́му е́шчі ше і так барз раду́йу, же о́зда уж от тéраз і йім льęпше бу́дзе прі ньęй слу́жіц і віслуго́вац. Йак во́ньі почьа́лы полудзéнок гото́віц, сілу́йу ше е́шчі льęпше йęдло нава́ріц, йак цо дру́гі раз, же кęд во́на ше польęпша́ла і во́ньі йęй льęпше слу́жіц бу́ду. Йак уж бул полудзéнок гото́ві, по́шлы йęй дац знац, же уж гото́ве і во́на йім росказа́ла, жéбі поріхта́лы стол, же і во́на по́йдзе і бу́дзе ўйęдно зоз ца́ром полудньо́вац. Йак во́ньі уш поріхта́лы і во́на стану́ла і йęй фрайцімéркі і лока́йę, цо́ йу чьува́лы, кра́шньę пообльęка́лы до царі́цо́віх шма́тох і отпровадзéлы йу до хі́жі ґу царо́ві. І ца́р ше йęй укло́ньęл, бо́ ше барз радо́вал, же бу́дзе і во́на зо́з ньім йęсц. Альę вон за́ то і тéді ньę́ знал, же во́на ньę йо́го прішáжна жéна. Йа́к ше во́ньі наполудньова́лы, по полудзéнку прі́ду куха́ркі ну́ка до хі́жі по судзі́ну позбéрац зо сто́ла. Ка́жда ше йęй укло́ньі зоз вéльку радо́сцу, бо барс ше радова́лы, же ше ґу́ ньім кра́шньę озіва́ла. Йак по́чьалы судзі́ну збéрац, е́шчі і во́на йім помо́гла позазберо́вац подро́бне зо сто́лох. І во́ньі то барш ше вéльке йім відзéло, же е́шчі і во́на йім пома́га збéрац.

Йак уш ту дру́гі дзень прішол, во́ньі ше ґу́ ньęй заш ка́жде понагльа́ло, бо ка́жде бу́ло ра́це зо́з ньу бешедо́вац. Бо кęт ше ґу́ ньім барс кра́шньę озіва́ла. Кęт ту дру́гі дзень прі полудзéнку, во́ньі заш шіцкі ко́ло ньęй, бо́ ше о́д ньęй ньę ба́льі. Йа́к ту уш прéшло да з йęден мéшац, а во́на царо́ві гуто́рі: Ша йа ньę ва́ша жéна.

А цар йęй гва́рел: Йак бі то мо́гло буц, о́зда йа тéбе до́бре по́знам сво́йу жéну, о́зда кęт сом с то́бу пріша́гал і тéльо ро́кі жіл, та́ це знам до́бре.

А во́на му на́зад отповéдла: Чі бі ші, ца́ру, поду́мал, чі́йа йа жéна? Йа йęдно́го кова́льа зос трецо́го вала́лу, йа а́ньі са́ма ньę́ знам, о́ткаль йа́ ше ту ўжа́ла.

А во́н йęй заш гва́рел: Ідз льę', ідз жéно, ньę гу́тор та́ке, ша о́здаль йа тéбе до́бре по́знам; цо́ ці ше та́ке ста́ло, же та́ке гуто́ріш?

Но, кęд ньę вéріш, ца́рйу, попра́гай ко́ньі до гінто́ва та пойдзéме до то́го вала́лу, о́ткаль йа валу́шна.

І так цар дал попра́гац ко́ньі до гінто́ва і зо́з ньу кра́шньę шéднул і ішлы. Йа́к уж до́шлы там до то́го вала́лу, обачéла во́на, же гéўта царі́ца, цо бу́ла йо́го пéрша, ньęше обраньі́цу на пльęцу і два ка́нті на́ ньęй, та́ му ука́же: Па́льę, ца́рйу, то́то твę́йа жéна бу́ла. А тот, цо на

дзвérox у шмíкны, тó бул мой муж. А мой муж барз ньęдóбрі, до кáрчьмі хóдзел, а мньę ўше біл.

Кęд гéўта обачéла цáроў гíнтоў, доразéнькі руцéла зос пльęца обраньіцу, розбíла обíдва кáнті, а сáма почьáла бéжіц за гінтóвом, почьáла крíчіц: Йай, цáру мой, цáру мой, лапáйце го льýдзе, бо то мой цар!

А кóваль ше пріпáтра нá ньу тá ше зоз ньęй шмéйę: Кі ці пшá мац, та ші ше ошальęла за цáрскім гінтóвом бéжіц?

Шíцкі льýдзе зóз ньęй шміх робéлы, кáжді гутóрел, же похібéла. А цар йак обáчел, же вóна бéжі, скрíчел на кочійáша: Гóнь, йак найшвíтше мóжеш, жéбі ше нам зá кочь ньę ўлапéла, бо йá йу ньé сцем, дóсц сом ше зóз ньу напáтел і натрáпел, у мóйім двóре вéцей ньę бýдзе.

Йак пóшлы дóму, фрайцімéркі йęй і локáйę йęй рáда йу дочекáлы і зоз гінтóва йу зньáлі і одвéдлы йу до хíжі. Прíшол і цáр там і почьáлы вóны бешедóвац, же йáк то ше зóз ньу стáло, же йак царíца ше йім пременьęла. А вóны ше пігáйу, кухáркі, же йак? А царíца почьáла йім пріповéдац, же бýла йęдньóго ковáльа жéна, а йęй кóваль бáрз бул ньęдóбрі.

Нá то ше цар óзвал, же і йóго царíца барз бýла ньęдóбра.

Та вóны áны сáмі ньę знáйу, йáк то ше стац мóгло, і сáмі так розраховáлы, íнак ньę мóгло буц, льęм мушéлы йу прéньęсц ньęчíсті дýхі. І почьáлы вóны ше шíцкі барз радóвац, же кęд йіх Бог ментóвал от тей ньęдóбрей царíці і дáл йім льęпшу. Справéлы воны йęдну вéльку госціну, поволáлы вóны шíцкіх по царóві мéншіх на тóту госціну, йęдлы, пíлы зоз вéльку радóсцу, же йім Бох тáке шчесце дал. А цар ньę мóгол предзекóвац Бóгу, же зá зле дóбре дóстал. І так гвáрел: Кęд бі йá то знал, хтó мі йу ту пріньęсол, а гéўту одó мньę одньęсол, ньé льęм жéбім му заплáціл, áльę áны сам ньé знам, цó бім му дал!

І вóн ше зо свóйу царíцу зóбрал і пóшол до дутьáну, дзе шмáті крáсні предавáйу і кýпел йęй крáсні шмáті і обльęкол йу дó ньіх і пóшол зóз ньу на шпáцір. Йáк то нáрод увíдзел, же цар зос царíцу ше спацíра, шíцок нáрод за ньíма íшол, бо кęд éшчі ньíґда ньę відзéлы, жéбі ше цар зó свойу царíцу шпацíрал. І йак вóны прéшлы прес шíцок вáрош шпацірайýці і пóшлы дóму, до свóйęй полáті, а льýдзе йęден ґу другóму сходзовáлы ше і бешедовáлы: Йáке то за нóве мóгло бі ше стáнуц, жé ше цар зо свóйу царíцу по шíцкім варóшу прешпацíрал, кęд вóна тáка барз ньęдóбра бýла, а тéраз зóз ньім на шпáцір пóшла? То льýдзе знáлы, же вóна ґу ньóму ше крáшньę ньę озвáла, а тéрас тáка барз дóбра йę, же éшчі і кухáркі зá ньу гуторéлы. І пó-

тім ньęодлу̂га да́л йім Бог йęдно́го хла́пца, тот хла́пец ба́рз бул кра́сні на свой о́браз. І во́ны ше барз у̂ ным цеше́лы, ньę да́лы бі го бу́лы ны́ зачь. Йа́к уж тот хла́пчік віро́снул і по́чьал хо́дзіц до шко́лох, бул барз му̂дрі, барс ше до́бре у̂чел. Йа́к уж вірос до сво́йіх ро́кох і во́ны го сце́лы оже́ныц. А во́н ше ньę́ сцел же́ныц; вон так гва́рел, же по́йдзе швет пробо́вац. Оцец ше му барс пітал, а і мац, же да ньę і́дзе, да е́шчі чьу̂ва йабло́ньу у загра́ткі, бо та́ку йаблоньу ма́лы, цо ве́чьар заквітла, а ра́но у̂ж о́воц узре́та бу́ла. Ныі́ґда зо́з ньęй ньę мо́глы йęсц, бо у̂ше хто́шка йім йу о́брал. І так во́н бу́дзе чьу̂вац йęдну ноц. Там у загра́ткі под йабло́ньу ма́лы во́ны зла́ту по́сцель, на ко́трей вон чьу̂вац мал. Кęт ту прі́шол ве́чьар, по́шол до загра́ткі, ше́днул на то́ту посцілку, та се́бе так ду̂ма: Ньę́ бу́дзем спац, му̂шім доля́піц, хто́ йу хо́дзі обе́рац! Кęт ту йęдена́ста годзі́на у̂ но́ці, за́дул та́кі ціхі вітор і його по́чьал сон у̂ла́дац; і задрі́мал вон. Рас ту́ трі мла́ді дзіу̂кі до загра́ткі і то́та, цо за́ ным ходзе́ла, ше́дла му на по́сцель, барз длу̂гі у̂ла́сі ма́ла — і во́н ше пребу́дзел, ру̂цел ру̂ку па́ йęй у̂ла́сі і ньę мо́гла ота́мац по́йсц. Скрі́чел вон на́ ньу до́раз, же хто то. Во́на ше му озва́ла: Йа, мла́ді ца́рйу, йа за то́бу хо́дзім і пре те́бе йа то́ту о́воц обера́ла. І так по́вец тво́йęй маце́рі: Да ньę́ ті, ныі́ґда бі зо́с тей ово́ці ньę йęдлы.

По́чьал во́н йęй ше віпіто́вац: Дзе во́на бі́ва, ка́дзі, у ко́трім кра́йу?

Отповедзе́ла му: Ей, Сі́мен Йа́нчі, ныі́ґда ті ньę бу́дзеш знац, бо́ йа барз дальę́ко. Мой ва́рош ше во́ла Чьа́рні Остроу̂.

Йак во́на ота́маль по́шла, зов йęй гла́ві о́стал йęден у̂лас на посце́лы. Ра́но його мац прі́дзе, е́шчі йę льęм на капу̂ркі, уж на́ ньго скрічела: Сі́мен Йа́нчі ста́нь, бо уж дзень! Альę во́на його за́ то ньę відзе́ла пред йасно́сцу, та́к ше тот у̂лас барз блыі́шчел. До́рас ше му пі-та́ла: Цо́ маш прі се́бе, же́ ше та́к барз блыі́шчі?

Во́н ше о́звал: Нацце ме зобудзе́лы, кęт сом те́раз льęм за́спал? До те́рас сом чьу̂вал, а те́раз у̂с це ме зобудзе́лы! І до́рас по́чьал пріпове́дац маце́рі, же йа́ка кра́сна дзіу̂ка тей но́ці прі́ ным бу́ла. Те́рас сом се́бе так наду̂мал, же йа за́ ньу по́йдзем. Мац плачьу̂ці зоз ным бешеду̂йę: Ньę́ ідз, дзе́цко мо́йо, на́чь же по́йдзеш, те́бе йęдно́го ма́ме і ті нас оха́біш!

По́йду обідво́йо, мац зо Сі́мен Йанчі́йом ґу оцо́ві. Мац пла́че, пріпове́ла царо́ві, же уж іх оха́бі. І о́цец ше му пітал: Да́рмо шіцко, цо́ мі гуторі́це, Сі́мем Йа́нчі гва́рел, йа по́йдзем!

Кęд вон ше віберал з до́му, мац і о́цец барс плака́лы, ныічь се́бе ньę́ сцел у̂жац, да́кус хльęба і ша́бльу і пу̂шчел во́н ше до́ тей дальę́-кей дра́ґі. До́шол вон до йęдно́го льęса, і́дзе прес тот льęс, тот льęс

барз бул длу́гі. Йак зоз нього вішол, та се́бе ду́ма: Бо́же, ка́дзі ше обра́цім, ке̨д нье̨ знам а́ны сам, же дзе. І путо́вал вон длу́го барз. От того велько́го путова́ньа уж барс і ві́стал і огла́дньел. Уж вон те́рас се́бе ду́ма: Цо́ йа те́раз ро́біц бу́дзем? Оцец і мац оста́лы до́ма плачьу́ці, а йа у ші́рім по́льу вістанове́ті і гла́дні, нье̨ знам а́ны сам, ка́дзі ше обра́ціц мам. По́йдзе вон до друго́го лье̨са, так се́бе ду́мал, у́ тім лье̨ше йе̨ст жві́рі, та на́й ме же́дза. Ке̨д ме же́дза, нье̨ му́шім се́бе сам шмерц зро́біц. Йа́к вон до лье̨са по́шол, е́шчі дальеко бул од жві́рох, уж на́ нього крі́че́лы: Сі́мен Йа́нчі, дзе́ ші ше ту у́жал? Дзе та́дзі ідзеш?

·Йа ідзем, глье̨дам тот ва́рош, чі ві бі за́ нього нье̨ зна́лы, та́к ше во́ла Чьа́рні Остроу́.

Ве́ра нье̨ зна́ме, Сі́мен Йа́нчі, а́ны сме за́ нього нье̨ чьу́лы.

С тім ше зо́брал, ішол да́лье̨й; пре́шол лье̨с, ду́ма се́бе сам: Ду́мал сом, ке̨д до лье̨са по́йдзем, же́ ме жві́рі же́дза, нье̨ му́шім се́бе сам шмерц зро́біц.

Ідзе да́лье̨й, до́йдзе ґу йе̨дно́му мо́рйу, ду́ма се́бе: Йак те́рас по́йдзем прес то́то мо́рйо? Прейсц сом нье̨ го́дзен, а плы́вац нье̨ знам; уж йа те́рас се́бе ту́ му́шім шмерц зро́біц! Віпа́гнул ша́бльу зош по́шві, у́пар йу до же́мі, а́ тот оштрі ко́нье̨ц обра́цел до бру́ха. Дзві́гнул очі до го́рі, та се́бе поду́мал: Уж йа ту му́шім ска́пац! Учьул вон беше́ду у йе̨дні́м лье̨ше, йак да́ там да́хто гуто́рі. Зо́брал вон ше, по́шол до лье̨са, а там тро́ме дьа́блі ва́дза ше, ма́йу прі се́бе два бочько́ркі і йе̨ден бато́шьчьок. Опі́тал ше йім: Цо́ ві ше, бра́ца, так вадзі́це?

Во́ны му гваре́лы: Па́лье̨, бра́ту, Сі́мем Йа́нчі, оха́бел нам прады́до два бочько́ркі і бато́шьчьок, те́раз а́ны йе̨ден нье̨ сце́ме по йе̨дней бочько́ркі а́бо бато́шьчьок.

А йа́кі то, бра́ца, бочько́ркі? — піта ше Сі́мен Йа́нчі.

То бочько́ркі та́кі: Хто́ йіх на но́гі обу́йе̨, а з бато́шьком чмі́ґнье̨, а́ най по́ве: Гоп, бо́чько́ркі мо́йо, да́ сом там, дзе ду́мам, до́рас там бу́дзе!

Сі́мен Йа́нчі барз му́дрі бул, та се́бе розду́мал: Че́кай, ша йа вас спора́йім! Та́ йім гва́рі: Бра́ца мо́йо, і́ншак сце нье̨ го́дны, лье̨м ші́цкі тро́ме муші́це пойсц на то́ту віс́оку го́ру, а бочько́ркі прі мнье̨ охабі́це, та вец хто́рі ско́рей ґу́ мнье̨ прі́бе́гнье̨, то́го бу́ду.

Во́ны ше зрадова́лы, же́ то так до́бре бу́дзе, ші́цкі тро́ме по́шлы на то́ту го́ру, а Сі́мем Йа́нчі о́бул бочько́ркі на но́гі, з бато́гом чмі́ґнул, скрі́чел: Гоп, бочькоро́чькі мо́йо, да́ сом там, дзе ду́мам. Бочько́ркі го ві́нье̨слі по́верх лье̨са, а то́ті тро́ме дьа́блі йа́к то обаче́лы, та на́ нього крі́чьа: Ей Сі́мен Йа́нчі, нье̨ мал ші нас так спора́йіц?

Йęден з дру́гім ше почьа́лы ва́дзіц: Ньę спе́лысме са́мі розо́брац, те́раз одньę́сол вон сам. Уш те́льо ро́кі ше на́ ных вадзі́ме, а те́рас Сі́мем Йа́нчі нас спора́йęл.

Сі́мем Йанчі́йа то́ті бочько́ркі одньę́слы го аж на Чьа́рні Остро́ў. І ві́дзі вон зоз дальę́ка, жé там кра́сна пола́та сто́йі. А то тот о́строў на са́мім стредмо́рйу бул. Ві́шла йęй фрайці́ме́рка, йакбі служньі́ца, по йęй віслугова́ла, на дзве́рі, с тім ше фрі́шко ну́ка ўрапце́ла, та йęй гваре́ла: Ідзе Сі́мем Йа́нчі! То́та на́ ньу скріче́ла, йęй мла́ла кральо́ўна: Ці́хо будз, ньę гу́тор та́ке, дзе́ бі во́н ше ту ўжал? Ўде́рела йу по у́стох. У тей беше́ді ві́шла дру́га служньі́ца і во́на го обаче́ла. Во́шла ну́ка на́зад і то̀та гваре́ла: Мла́да кральо́ўно, і́дзе Сі́мем Йа́нчі.

Во́на ше вікруце́ла і то́ту удере́ла по у́стох. Ві́шла і тре́ца. Обаче́ла го, во́шла ну́ка, гуто́рі йęй: Ідзе Сі́мем Йа́нчі. Уж а́ньі се́бе са́ма ньę ве́рела, зобра́ла ше са́ма. Кęд во́на на пріклье́тньі дзве́рі, і во́н там. Во́на ше барз зрадова́ла, облапе́ла го, і уве́дла го ну́ка, та́ му гва́рі: Сі́мем Йа́нчі, дзе́ ші ше ту ўжал?

Прі́шол сом це опа́тріц. Го́чь ші гуторе́ла, жé ґу те́бе ньę до́йдзем, а́ йа прі́шол по те́бе.

Доравеньки во́ньі ве́льку госці́ну праве́лы і по́бул вон там да за кęльо меша́ці. Ве́ц ше вібера́лы до йо́го маце́рі. Піта́ла во́на ше йому́: Йа́к ші о́ца і ма́цер оха́бел?

Гва́рел йęй: Знаш і са́ма, же у вельі́кім жальу.

Но, льęм най ньę пла́чьу, на́й ше ньę жалу́йу, ші́цко то до́бре бу́дзе.

Уж так во́ньі ше вібра́лы до йо́го о́ца, ма́ла во́на йęден прут, зоз йęдні́м ко́ньцом кęд удере́ла, та́ ше йęй ґрад за́мкнул, а зоз дру́гім кęд удере́ла, та́ ше розо́мкнул. За́мкла, ґрад ска́пал, вбіл ше до йęдно́го йаблу́ка. А Сі́мем Йа́нчі о́бул бочько́рі на но́гі, ба́тог до ру́кох ўжал, а же́ну се́бе на хрі́бет. Чмі́ґнул з бато́шьком, скрі́чел: Гоп бочько́ркі мо́йо, да́ сом та́м, дзе ду́мам. Бочько́рі з ньім вільęце́лы, і́шлы до йо́го о́ца, а ґрад по́под мо́рйо за ньі́ма. Йак во́ньі по́шлы пред йо́го о́ца двор, ўжа́ла прут, ўдере́ла зоз гру́пшім ко́ньцом по́ тім йаблу́ку, кра́сні ка́штель пред йо́го о́ца дво́ром спра́вел ше. Йа́к то льу́дзе обаче́лы, барс ше чьудова́лы, о́ткац то́ ше ўжа́ло, кęт то та́ке ту ньę бу́ло, а так на́раз ньé мош спра́віц. Да́льі знац до ца́ра, же цо пред йо́го дво́ром йęст. Ві́шла мац во́нка, обаче́ла се́бе сі́на, Сі́мем Йанчі́йа, скріче́ла: Сі́мем Йа́нчі, сі́ну мой, ньі́ґда сом ньę ду́ма́ла, же ше на́зад ўра́ціш!

А во́н йęй гва́рел: Ма́мо мо́йа, прі́вет сом вам ньęве́сту, златоўла́сі Ільę́ну.

Во́на йу ньę мо́гла ві́дзіц, бо барз ве́лька за́рйа о́д йęй ўла́сох бі́ла. Ільę́на прега́рла ўла́сі сво́йо на два стра́ні, облапе́ла йу мац, барз

йу бочькала, уньęсла йу нука на своїх рукох од велькей радосці. Вішол на то і цар. І вон ше барз зрадовал, же ше його сін з дальęкого швета зо свойу жену урацел. Справельі свадзбу вельку свойому сінові, шіцкіх зволальі на свадзбу, вельку радосц трімальі. І тераз жійу, кęд ньę умарльі.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Паралелї: До першої половини: V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 47.

16. Царевич і його жінка Павуниця.

Бул йęден цар і царіца і малі трох сінох: двоме булі розумні, а йęден бул шальęні. Малі злату йаблоньу, а уше за мешац узрелі йаблука, а уше їх хтошка покраднул. Дванац раз до рока квітла і ньіґда з ньіх ньę йęдлі. А воні сцелі, же да чьувайу; ньę моглі йу очьувац. Тоті двоме, цо булі розумні, та перші чьувалі, та ньę очьувалі. Та вецка тот блазен очьувал. А то ходзелі дзевец дзіукі, цо ше волалі Павуніці. А вон там шал посцель пот тім златім йаблуком, та осем шедлі на йаблуко Павуніці, а дзеуйата ґу ньому, та му дала йаблуко, та му гварела, же прíду íшче трі рас, та най вон уше чьува! Вон йак рано станул, а геуті ше з нього шмейалі браца, же гуторел, же вон очьува. А воні думалі, же йаблука шіцкі остáньу на йаблоньі. А вона му льęм йęдно дала, бодай зналі, йакі су. Вецка другі мешац заш йаблоньа заквітла і отквітла до мешаца і узрела. І прішлі заш тоті дзевец Павуніці. А вон йу чьувал. Та восем шедлі на йаблуко, а дзеуйата ґу ньому, та му заш дала йаблуко, та му гварела, же прíду íшче два раз, та най уше вон чьува. Та тото йаблуко вон заш дал оццові. Доґ мешац вішол трері, та заш заквітла йаблоньа і отквітла і узрелі. І прішлі дзевец Павуніці, та осем на йаблоньу, а дзеуйата ґу ньому і та му дала йаблуко, та му гуторела, же íшче рас прíду. Заш кęд бул мешац, заш йаблоньа віквітла, отквітла і узрела. І прішлі дзевец Павуніці, осем на йаблуко, а дзеуйата ґу ньому, та му дала йаблуко, та му гварела, же уж веце ньę прíду. Та му гварела, же кęт ше будзе женьіц, та да йу вежньę, да ше за ньу презнава, дзе йęй дом.

Ну, вон ше уж сцел женьіц, та гварел оццові, же ньічійу ньę вежньę, льęм тоту Павуніцу, цо ходзела на йаблоньу. Та му дал оцец йęдного коньа і вельо пеньęжі і катону і катонові коньа. Та íшлі тоті

Павуніці гльę́дац, та наішлі на йę́дну закýтну ба́бу. Та ше йęй піта́лі, чі зна, дзе то́ті Павуніці біва́йу? А во́на то́му катоно́ві наказа́ла, же да ньę по тей дра́гі іду, цо ґу ньім дра́га, а́льę по дру́гей. І да́ла му до йęдно́го ме́шьчька ґа́ру, та му гуторе́ла, же да царо́вому сі́нові у́ше на пльę́цо поло́жі. А йак во́ні ішлі, та стре́тлі [ше] зоз йę́дніім чло́веком ста́рім; та ше му піта́лі, же хто́ра дра́га ґу Павуні́цом. А вон йім гуто́рел, же то́та дра́га; а́льę кęд йу сцę́це ві́дзіц, та во́ні ма́йу барз кра́сні двор зос красні́ма йаблука́мі і зос шіцку ово́цу; а за йіх загра́ду йę́дна кра́сна во́да, цо ше до ньęй хо́дза ку́пац ка́жді дзень у́ піййа́тей годзі́ні. Та кęт там бу́дзеш йіх че́кац, то́му ца́ровому сі́нові гуто́рел, та барз ко́ньа ога́ньай, да ньę ста́ньę, бо кęт с то́бу ста́ньę, та з ньу ньę бу́дзеш гуто́ріц. А во́н барз у́ше бе́гал доко́ла на коньо́ві; уж йак йіх бу́ло ві́дно, та му като́на гва́рел, же уж ві́дно, а вон ше барз радо́вал; а тот като́на ві́ньал тот ме́шчьок з ґа́ром, та му на пльę́ца поло́жел. Та тот ца́роу́ сін кęт Павуніці прі́шлі, о́сем по́шлі до во́ді, а дзеу́йа́та ґу ньо́му на ко́ньа; а тот ца́роу́ сін за́спал. А во́на так на́ ньго крічьа́ла: Устань ду́шо, у́стань чьа́до, у́стань ше́рцо мо́йо! А вон ньіч, льęм шпі от то́го ме́шьчька, цо у ньім бул ґар. А во́на то́му катоно́ві гуторе́ла, же ішьчье прі́ду два раз. А йак Павуніці по́шлі, а като́на зньал ме́шьчьок, та ше ца́роу́ сін зобу́дзел, та ше пі́та катоно́ві: Чі бу́лі Павуніці?

А вон гва́рел, же бу́лі.

Цо же ші мньę ньę зо́гнал?

А вон гва́рел, же го са́ньал і во́на го са́ньала.

Йаґже гуторе́ла?

Так гуто́рела: Устань ду́шьо, у́стань чьа́до, у́стань ше́рцо мо́йо!

А вон так пла́кал, аз зо се́бе у́ла́сі та́ргал. А вон ше пі́тал, чі прі́ду ішьчье да́рас.

Прі́ду ішьчье два́ рас.

Но вон барс бе́га ко́ло тей во́ді, заш уж йіх ві́дно, Павуніці уж іду ше ку́пац. Вон так бе́га, аж ма́ло конь но́гі ньę пола́ме, а като́на му гва́рі, же уш су блы́ско. Та му заш като́на поло́жел тот мешьчьок з ґа́ром на пльę́ца. Кęт Павуніці прі́шлі, а вон за́спал. Заш о́сем по́шлі до во́ді, а дзеу́йа́та ґу ньо́му на ко́ньа, та заш му гва́рела: Устань ду́шьо, у́стань чьа́до, у́стань ше́рцо мо́йо!

Уж йак ше о́купалі, та по́шлі до́му; а во́на катоно́ві гваре́ла, же ішьчье рас прі́ду, та зо сподньо́го кльі́на най поло́жі на ве́рхньі, а з верхньо́го на спо́дньі. А то те́льо значье́ло, да віцагньę ша́бльу, та да катоно́ві гла́ву одо́тньę. А катона́ ньę знал, же вон му гла́ву одо́тньę, бо да вон знал, та бі му ньę по́вед; а́льę катоно́ві Павуні́ца ро́зум змýцела, та му так у́робела, бо во́на зна́ла, же то като́на шіцко

віноваті. А йак му цароў сін главу одоцел, та сам барз бегал на кόньове, а йак уш Павуніці ішлі осем до воді, а дзеўйата ґу ньому, та пошла з ным до йіх дому. А йак ішлі тоті Павуніці до свойęй полаті, та тому царовому сінові далі кльучі од дванац піўньіцох, та му гварелі, да йęденац розомкньę, а дванасту най ньę розміка. А вон себе так подумал, же розомкньę і дванасту. Йак розомкнул, там бул у тей піньвіці йęден велькі гордоў, а ў тім гордове бул велькі шаркань; та на ньго крічьал: Модльім це, брату, дай мі йęдну літру воді.

А вон му дал, та йęдна обручь пукла. Модльім це, брату, дай мі íшьчье йęдну літру воді!

Вон му дал і другу, та друга обручь пукла. Дал му і трецу літру воді, та і треца обручь пукла, та ше гордоў росіпал. У тім гордове шаркань бул, та вішол, та гварел тому царовому сінові: Даруйęм ці йęден жівот, бо і ті мі даровал. Йак Павуніці прішлі дому, та дорас тота найилатша гуторела: Чом ші розомкнул дванасту піньвіцу, кęт сом ці гуторела, да ньę розмікаш? Тераз ме ньę будзеш мац. Альę íшьчье кęд ме послухаш, цо йа ці повем, íшьчье ші ме годзен мац. Іц по йęдней драґі, доґ ньę найдзеш йęдну хішку; у тей хішкі будзе йęдна баба, та кęд йęй очьуваш йęй трі кобулі, та ныч ньę будзеш пітац од ньęй, льęм тото подле гачьа, цо трі ношкі ма!

Йак íшол до тей бабі, та нашол прі йęдней воді — вонка ріба була з воді віруцена, та му тога ріба гуторела: Руц ме, браціку, до воді, та ці дам зо себе йęдну лупку; кęд будзе на тебе даґдзе чęшко, та тоту лупку почьухаш, та ці будзем у помоці!

Вецка íшол, íшол, та стретнул йішку; була йęй нога заквачьена у древе, та му гварела: Откквачь мі, браціку, тоту ногу, та ці будзем дораз у помоці. Дам ці зо себе ґубу, кęд будзе на це чешко даґдзе, та льęм тоту ґубу почьухаш, йа будзем прі тебе!

Вецка заш íшол, та стретнул фаркаша; фаркашові була глава у древе; так річьал, аж нарубі; та ці дам зо себе йęдну ґубу, та ці будзем у помоці, кęд на тебе будзе даґдзе чьęшко.

Вецка íшол, та дошол ґу тей хішкі, цо тота баба бівала у ньęй; та йęй поздраўкал: Дай Боже, стара мац.

Дай Боже і тебе, мой сіну. Дзе ше ші ту ўжал?

Прішол сом себе службу гльęдац.

Ну, добре, мньę такой треба слугу. Ныч ньę будзеш робіц, льęм трі кобулі будзеш чьувац зос гачьатмі. А кęд йіх ньę очьуваш, та ці главу одрежем. А то будзе у мньę трі дны — рок — мех пеньęжі.

Йа ньę сцем мех пеньęжі, льęм мі даце тото гачьа, цо на трох ношках стойі.

Дам йа тебе красного коньа.

А вон гва́рел, же нье̨сце, лье̨м то́то га́чьа. Но, та ше з ба́бу по-йе̨дна́лі, по́шол чьу́вац то́ті кобу́лі і гачьа́та до лье̨са ґу мо́рьйу. Ше́днул на йе̨дно дре́во, та йіх трі́мал, та за́спал, а кобу́лі зо се́бе ке̨тефі́к спа́глі, та по́шлі до морьйа ґу рі́бом, бо то то́ті кобу́лі бу́лі бабо́водзі́ўкі, лье̨м же во́на бу́ла, то́та ба́ба, ўра́жі ба́ба, цо ўше на ожо́гу бега́ла. Ке̨д вон ше зобу́дзел, ке̨те́фік му у ру́кох, а кобу́лох ньет і гачьа́тох. Хо́дзі, гльє̨да по лье̨ше, нье̨ мо́же йіх найсц. Йо́му прі́шло на ро́зум, же ма дзе́шка у кіше́нькі з рі́бі лу́пку, та о ньу почьу́ха. Ке̨д вон йу почьу́хал, до́раз йе̨дна рі́ба прі́шла з мо́рьйа, та ше му піта́ла: Цо тре́ба, брацí ку?

Нье̨г бабо́во кобу́лі і гачьа́та.

А рі́ба му гуторе́ла, же су там у морьйу, ме́джы рі́бамі. Лье̨м у́дар с ке̨тефі́ком по во́ді, та во́ні ві́ду.

Во́ні ві́шлі, та йіх же́нье̨ до́му. А ба́ба ві́шла на дра́гу, та го віпа́тра, чі і́дзе с кобу́ламі. Ба́ба па́трі, а вон і́дзе зос кобу́ламі. А ба́ба ше гньі́ва, бе́га з ожо́гом, так лопо́ці ўша́дзі і до дзве́рох, і до капу́ркі. Прі́ду до дво́ра та кобу́лі до хльі́ва, а йо́му ба́ба да́ла йе̨сц; а са́ма по́шла ґу кобу́лом, та йіх бі́ла: чьом ше од ньо́го до мо́рьйа нье̨ скрі́лі?

А во́ні гваре́лі, же ше скрі́лі, лье̨м же то рі́бі йо́го роді́телье, та му пове́длі, же́зме там.

А ба́ба йім так наказува́ла, тім кобу́лом, же на йу́тро да ше скрі́йу ме́джі йі́шкі. А во́ні — до́бре, же ше скрі́йу. Вон уж ке̨д ра́но, ста́нул, та ше о́бльє̨к, та одо́гнал кобу́лі до лье̨са, та йіх чьу́вал. Ше́днул на дре́во, ке̨те́фік трі́мал у ру́кох та за́спал. Ке̨д ше зобу́дзел, а кобу́лох ньє̨т. А вон йіх гльє̨дал, прі́шло му на ро́зум, же вон ма з йі́шкі ґу́бу; та почьу́хал, прі́шла йі́шка, та ше му піта́ла: Цо тре́ба, бра́ціку?

Ньє̨т мі бабо́віх кобу́лох.

До́бре, ту во́ні ме́джі на́мі; лье̨м у́дер по дре́ве, та ці прі́ду.

Уж кобу́лі прі́шлі, да йіх же́нье̨ до́му. Ба́ба ві́дзі, же вон йіх уж же́нье̨, та ше гньі́ва, бе́га з ожо́гом; уже́нье̨ йіх до хльі́ва, а йо́му да йе̨сц; са́ма по́йдзе ґо кобу́лом, та йіх бі́йе̨ зо жельє̨знім о́жогом, та йім гуто́рі, же чьом ше нье̨ скрі́лі ме́дзі йі́шкі. А во́ні гуто́рйа, же ше скрі́лі, лье̨м же то йо́го роді́телье, та му пове́длі. Но ке̨д на ра́но — вон йіх заш же́нье̨. Ба́ба му гуто́рі, же о́чьувай, бо ке̨д дньє̨шка нье̨ очьу́ваш, та ці гла́ву здє́ймем! А вон по́шол, та ше́днул на дре́во, та йіх трі́мал на ке̨тефі́ку, та за́спал, а кобу́лі посцека́лі ґу фарка́шом. А вон ше зобу́дзел, а кобу́лох ньє̨т. Та гльє̨да йіх, а йо́му прі́дзе на ро́зум, же мал дзьє́шка зос фарка́ша ґу́бу; та йу по́чьухал, та прі́шол фа́ркаш, гва́рі: Цо тре́ба, брацí ку?

Ньє̨т ба́бово кобу́лі.

Дóбре, вóні там мéджі нáмі. Льęм ýдар с кęтефíком по дрéве, та вóні ці пріду.

Уш кобýлі прішлі, а вон йіх жéньę дóму. Бáба відзі, же вон йіх уж жéньę, та ше гньíва. Йаґ йіх уж до хльíва нагнáлі, а йóму бáба дáла йęсц; а бáба так роспéкла жельęзні óжог, та так біла кóбулі зос тім óжогом, чьом ше од ньóго до фаркáшох ньę скрілі. А вóні гварéлі, же ше скрілі, áльę то йóго фаркáші родітéлье, та му повéдлі, жé зме там.

Уж кęт ше на рáно віспал, та од бáбі пітал плáцу: тóто гáчье о трі ношкі. А бáба му дáла, а вон го льęм так цáга на порвáску і на кęтефíку; тáке пóдле, áньі ісц ньę мóже. А почьýхал у рýкох златóго шéна, а гáчье ше стрéсло, та бул тáкі крáсні тáтош та пóшол ґу тей Павуніці нá ньім. А Павуніца го осетéла, та нáпредз ньóго вішла та му гварéла: Ту ші дýшо, ту ші чьáдо, ту ші шéрцо мóйо! Та йак пóшлі до йіх двóра, а то йу і шáркань сцел ýжац, тóту Павуніцу. Шáркань тéді пóшол на свóйім коньóвė ше кýпац до мóрйа. А вóна сéбе набрáла от гéýтіх óсем Павуніцох вéльо пеньęжі, та йім дзековáла, цо з ньíма пребівáла, ішьчье цо йęй доходзéло зос тей чáсці, та го йім даровáла, а сáма íшла зос царóвім сіном до йóго дóму. А кęд вішлі зоз валáлу, та йіх шáркань здогóньęл, та му гвáрел, же да йę íшьчье мáло вéкші, та бі му глáву зóцал. А Павуніца гварéла царовóму сіновí: Обрац ше на шаркáньа, та му зóтньій глáву, та будзéме мац два кóньі, бо вóні дóтльа льęм на йęднім двóйо шедзéлі.

А цáроў сін ше обрáцел, та шарканьóві глáву зóцел. Та вéцка Павуніца на шарканьовóго кóнья шéдла, та пóшлі до йóго óпца, та спрáвілі свáдзбу і госціну, зволáлі шіцку родзіну; йęдлі, пілі, вéселілі і тéраз жійу, кęдь ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

Паралелї: Пор. висше ч. 13—14. — E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 193—195, ч. 20. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen der Südslaven, I, ч. 81.

17. Як юнак відобрав свою сестру від смока. А.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáлі вóні йęдну дзіýку, та йу шáркань ýкрат; вéцка мáлі хлáпца, бýло му мéно Бýшан. Кęд му бýло сéдем дні, та ньę сцел мáпер ціцкац, а кęд му бýло сéдем тіжні, та íшол до шкóлі, а кęд му бýло сéдем мешáці, та íшол до кóла, а кáжді

там, цо бул, та мал шéстру, та з ньу танцóвал. А вон пóшол дóму, та ше пітал мáцері, же чом вон нье̨ма шéстру? Мац му гвáрела, же вон мал шéстру, áлье̨ йу ýкрат шáркань.

Зá то тéраз, гвáрі, зо шéстру танцуйе̨; а йа нье̨ мам, йа йу пóйдзем глье̨дац.

Вон ше зóбрал, та íшол барз далье̨ко, а йóго мац му гвáрела, же да нье̨ íдзе, же тот шáркань ма двáнац глáві, та же го забійе̨.

Алье̨ бул там тáкі йе̨ден вíтіс, же хто бул тáкі мóцні, мóже зос тім вітíсом пойсц ше біц. А Бýшан бул тáкі мóцні, та сéбе дал зо сéдем мáжох буздóвань прáвіц зо желье̨за. Та ше пóшол зов вітíсом біц. Ке̨д му бýло сéдем рóкі, та зáбіл вітíса; та вéцка му мац гварéла, же може пойсц ґу шарканьóві. А вон íшол, нáбрал сéбе вéльо пéнье̨жі, дóшол до йе̨днóго лье̨са, там йе̨ден Ціґан óўці пáсол, та ше му пітал Бýшан: Ціґаніне-чобаніне, йе̨ сі чýо дíґот за нікакок шáрканьа?

Jе̨ сом.

Jе̨л йе̨ йáкі?

Йе̨сте йáкійе̨.

А вéцка му Ціґан гвáрел, же ке̨д пóйдзе та му да два кýлы; йе̨дна бýла зо желье̨за, а йе̨дна бýла з ґáром премішáна сір, та йу направéлі так окрýгло, та му Ціґан так гутóрел, же ке̨д пóйцзе ґу ньóму, ґу шарканьóві, та най му да тóту кýльу зо желье̨за, а сéбе най зо сíра вéжнье̨.

Бýшан пóшол до шаркáньа, а шаркáньа нье̨ бýло дóма, лье̨м йóго шéстра прéдла у хíжі на злáтей кудзéлы, а злáта ньíтка йе̨й íшла. Поздрáўкал йе̨й: Дай Бóже̨ добрí дзень! Та ше йе̨й пітал, чі вóна го пóзна?

А вóна гуторéла, же вóна го нье̨ пóзна.

Вон гутóрел, же йе̨ брат йе̨й.

Вóна му гвáрела: Дзе ше ші ту ýжал, ке̨т ту вітрік нье̨ задýйе̨, слýнко нье̨ зашвíці, тáшчок нье̨ зальéці?

Вон йе̨й гвáрел, же прíшол сом по тéбе.

А вóна му гварéла, же ке̨т шáркань прíдзе, а вон го од радóсці, од льубóсці жже! Та го скріла под коріто. А шáркань прíшол, та йе̨й гвáрел: Жéно! Ту йе̨ст хрістійáнска дýша!

А вóна гвáрела, же нье̨т. А вон гвáрел, же мýші буц. І шарканьóва мац прішла, та гвáрела, же йе̨ст хрістійáнска дýша. А вóна вéцка гвáрела, же йе̨ст, же прíшол йе̨й брат йу опáтріц, та же да го нье̨ же! Вéцка вóні сцéлі рáйбац, та мáлі йе̨дну тáку вéльку кáдзу, цо у нье̨й вóду ношéлі на райбáнье̨. А тот Бýшан вон бул слáбі, лье̨м го так ýше спрéвет, шаркáньа, же йе̨ мóцні. Так ке̨т íшлі на вóду с тóту кáдзу, та шáркань нье̨сол кáдзу, а Бýшан лье̨м кóло ньóго íшол; а йак пóшлі ґу

студні, студньа була дальеко од валалу: нацагайу воді полну кадзу. Шарканьгварі Бушанові, же да ньеше тоту кадзу; Бушан гварел, же же ганьбі, льем телько ньесц, же вон одньеше шіцку студньу. А шарканьму ньe да, же то і другі льудзе ту ходза на воду. А Бушан — вон ньe будзе кадзу ньесц, вон студньу одньеше! Бушан бул мудрейші, йак шаркань. А шаркань гварел: Но, кед ньe будзеш ньесц кадзу, будзем йа ньесц кадзу, льем гібай коло мньe так, а студньа най ту будзе.

Бушан вецка коло нього льем так ішол; а йак пошлі дому, а шаркань мацері гварел: Мамо, йакі вон барз моцні! Вон сцел шіцку студньу пріньесц!

Кед ішлі заш на воду на празно, а шаркань Бушанові гварел, же да Бушан ньеше празну кадзу. А Бушан гварел, же вон ньe будзе льем телько ньесц, бо ше ганьбі, же то таке йак ньіч. А то була кадза такі велька, йак йедна хіжа, та йу Бушан ньe могол ньесц. Та гварел шарканьові, же йу льем так будзе дрільац напрец себе. Та вец йак пошлі заш ґу студньі, та цагалі воді, а шаркань заш гварел Бушанові, же да ньеше кадзу. Бушан ньe сце, вон льем студньу одньеше. А шаркань го модльі, же най да міра студньі, бо то треба і другому воді. Шаркань ужал кадзу, та ішлі, а Бушан льем так на празно. А йак пошлі дому, шаркань заш гуторел мацері: Вон, мамо, ньe сцел ньесц кадзу, льем шіцку студньу, же пріньеше! Но, тераз ше зобралі, же пойду до льеса на древо. Набралі шекері, наньваші, штранґі, та пошлі до льеса, же буду древа рубац і копац. Шаркань гварел, же тот найвекші дуб вікопеме; а Бушан гварел, цо же то йому тот дуб? Вон го у йедней рукі одньеше, альe вон шіцок льес оццагньe.

А шаркань му гварі, же ньe треба, же то треба; і другі льудзе ту іду на древо.

Заш шаркань вежньe древо на хрібет, та іду. Йак пошлі дому, а шаркань гуторел мацері, же йакі Бушан моцні, же сцел шіцок льес пріцагнуц. Уж вецка воні, да ше бійу на пасі, да ше пасуйу. А Бушан гварел шарканьові, же вон ше ньe будзе льем зос такім біц, бо вон ше го ньe бойі. Дал му тоту кульу, цо була зо жельеза, же да йу шаркань роспучі. А шаркань уж шіцко позагінал, та дал Бушанові, же да вон сцішньe вецка. А Бушан тоту зо жельеза положел до торбі, а зо сіра ужал. Шаркань дальей попатрел, а Бушан тоту зо сіра так посціскал, а' з ньей вода вішла. Шарканьові ше ньe льубі, же Бушан такі моцні, а вон ньe. Да воні вецка руцайу буздованьі до хмарі! Шаркань руцел, аш ше велькі діж зльал, а Бушан кед руцел, та казал шарканьові пойсц аж ґу хмаром, та же будзе відзіц його буздовань. А шаркань пошол ґу хмаром, а Бушан вікопал такі йарчок, та загреб буздо-

вань до жémi, та крíчі на шарка́ньа, же чі відзел, кęд ру́цел буздо́вань? А ша́ркань крíчі, же íшче ньę відзел. Зíшол ша́ркань до́лу, та гльęда́лі буздо́вань, ньę мо́глі йу на́йсц, та по́шлі до́му. А ша́ркань так туто́рел сво́йęй маце́рі, же Бу́шанова буздо́вань íшче у́ше ньę спа́дла. Та по́шлі о трі дні, та йу гльęда́лі, ньę мо́глі йу найсц. А ве́цка йу Бу́шан на́шол, та во́лал шарка́ньа, же да пріdзе па́тріц, же аж до же́мі во́шла. А вон йу за́греб, та за́ то во́шла. Йак прíшлі до́му, то ша́ркань сво́йęй маце́рі гва́рел, же цо з ньім бу́дзе ро́біц, кęд йę ве́льо моцньę́йші Бу́шан от шарка́ньа. Ша́ркань льę́гнул спац, та крíдла отка́пчьал, а Бу́шан у́жал крíдла, та йіх пору́бал і пе́ршу гла́ву шарканьо́ві зо́цал і дру́гу і тре́цу — шíцкі два́нац му посцíнал. Шарканьо́ва мац стану́ла та ше піта́ла його же́ні, же хто шарка́ньа за́біл?

Во́на гва́рела, же ньę́ зна.

А ша́рканьова мац ше зобра́ла, та íшла по дохто́рох; а Бу́шан сво́йу ше́стру у́жал, та з ньу по́шол до́му, та танцо́вал у ко́льę. І те́раз танцу́йу, кęдь жíйу. Уж тей пріпове́дкі ко́ньęц.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 37—39, ч. 16.

18. Циган на службі у чорта. Б.

Бул йęден Цíґан і пу́шчел ше до швета. Уш се́бе ду́мал: Ньę бу́дзем ве́цей ціґа́ньіц, уж бу́дзем слу́жіц! Íшол барз дальęко, по́шол до йęдно́го льę́са, віdзел там йę́дну хíжу, по́шол до́ тей хíжі, а́ там бу́ло дьа́бол і дьа́блова мац. Пітал ше йім Ціґан, чí бі го ньę пойęдна́льі за слу́гу? Дьа́блова мац гва́рела: Пойę́днай го, сíну, до́брі вон нам бу́дзе слу́га, бу́дзе но́шіц дре́ва на о́гень, пріньę́ше во́ді, бу́дзе хо́дзіц до дучьа́ну і ку́пі нам шíцко, цо тре́ба, ньę му́шіш ті хо́дзіц.

Дьа́бол гва́рел: І, йа ньę́ дзбам. Йа́ кęд го пойę́днам, а́ ньę го́дзен зро́біц тото, цо йа́ му роска́жем, йа́ го забíйęм!

А Ціґан гва́рел му: Йа ве́цей го́дзен зро́біц, йак ті!

Чьудо́вал ше дьа́бол, по́шол ґу маце́рі, та́ йęй гва́рел: То йа́кішік бе́да слу́га. Вон гва́рел, же ве́цей зро́бі йак йа.

Ма́ц му гва́рела: Ме́ркуй, сíну, на се́бе, бо тот мо́же це за́біц. Альę го за́ то пойę́днай. Йа думам, же ші му го́дзен вівесц шо́ра!

Пойęдна́льі ше за йęден ко́рец дука́ті. Кęт там преноцо́вал, вон спал пот хíжу прі обла́ку, а дьа́бол у хíжі прі обла́ку. Кęд ра́но ста́

ньу, мац гварéла: Іце пріньęсц вóді, бо бýдзем рáйбац! Дьáбол роскá-вал Ціґанóві, жéбі пóшол на вóду. Ціґан гутóрел, же ньé зна, дзе стýдньа.

Дьáбол го одвéдзе. Ціґан ýжал мотíку і áшоу, а дьáбол ýжал гóр-доу. Дьáбол набéре вóді двáнац акóві. Гвáрел Ціґанóві: Кęт ші тáкі мóцні, а ті веш тот гóрдоу, а óдньęш дóму!

Ціґан му гвáрęл: Йа тéльо ньę бýдзем ньęсц! Ужал мотíку і áшоу, пóчьал кóпац кóло стýдньі. Піта ше му дьáбол: Цó ті сцеш?

Ціґан му гвáрел: Йá сцем óдньęсц шіцку стýдньу!

Дьáбол му гутóрел: Ньę рýшай стýдньу, бó то мой дьідо вікóпал, йа то ньé дам!

Ужал гóрдоу на сéбе, ньęсол сам, а Ціґан пéшо íшол зá ньім. Пріду дóму, зáпітала ше мац сíна свойóго, цó же ті ньęшеш гóрдоу, а слýга ньę ньęше?

Вон гвáрел мáцері: Да ві знáце, мáмо, йáкі то нáш слуга мóцні! Сцел шіцку стýдньу пріньęсц, áльę йá му ньę сцел дац!

Мац гвáрела: Відзіш, сіну мой, тот нас позабíва. Пáтрі дáйак, жéбі ті його скóрей зáбіл на вéчьар, док льęгньę спац.

То Ціґан шіцко чьул. Кęт польęгáльі, дьáбол льęгнул з мацéру нýка до хіжі, а Ціґан льęгнул пот хіжу. Вон шіцко чьул, цо тóті нýка гуторéльі. Гвáрела дьаблóві мац: Ідз, дóк вон зáшпі, вéжньі буздóван, а зáбі го.

Ціґан то ýчьул, зішол дóлу с посцéльі, нáшол йęден ньак, полó-жел го на пóсцель, прікріл го крáшньę, а сам пóшол пот посцéлку. Дьáбол вішол вóнка, ýжал буздóвань, пóшол ґу ньóму і пóчьал го біц. Ціґан шéдзі пот посцéлку, шмéйę ше. Дьáбол так бійę, же з ньóго аш тріскі льęтáйу. Пóшол нýка, пітала ше му мац: Чі ті го зáбіл?

А вон гвáрел: Так сом го біл, же з ньóго кóсці льęтальі.

Кęд рáно, Ціґан пóшол до хіжі, та йім поздрáукал. Дьáбол і його мац зачьудовáні, ньę знáльі цо гутóріц. Гварéльі му: Льęм ідз вóнка, дóраз бýдзеш дáцо рóбіц! Кęд вон вішол вóнка, пітала ше мац дьаб-лóві: Йак же ші го зáбіл, кęд му ньічь ньęт?

Дьáбол гутóрел: Йá го так біл, аж з ньóго кóсці льęтáльі.

Мац му гварéла: То мýші буц барз мóцні, тóт нас позабíва. Пóй-дзеш з ньім на рáно до льęса, пріньęшéце мі дрéва!

Кęд вóньі пóшльі на дрéво, гвáрел му дьáбол: Вéжньі штранк і йа вéжньęм, пріньęшéме дрéва!

Зобрáльі ше, пóшльі до льęса. Кęт су уж у льęше, вірве сéбе дьá-бол два дýбі. Пáтрі на Ціґáна, цо вóн бýдзе рóбіц. Ціґан ýжал пáнь-ваш, пóчьал опасóвац шіцок льęс. Пітал ше му дьáбол: Цó ті рóбіш, Ціґáньę?

Ціґан гварел: Йа сцем однья̨сц шіцок лья̨с, да уше нья̨ ходзім на древо.

Дьабол гуторел: Нья̨ треба нам тельо древа; охап, треба то нам і на другі рас.

Ціґан охабел: Йа нья̨ будзем нья̨сц телько древа, лья̨м два дубі, бо йа ше ганьбім! Дьабол ужал на пльецо, нья̨сол мацері, а Ціґан за ным шмейуці.

Пріду дому, піта ше йім мац: Пойєднал ші слугу, а вон нья̨ нья̨ше древа, а ті мушіш нья̨сц, а вон за тобу ідзе, йак пан.

Дьабол гуторел мацері: Мамо, вон сцел прінья̨сц шіцок лья̨с. Начь бі нам то було? Йа му гварел, най нья̨ руша, же то нам треба і на вецей раз, нья̨ нараз.

Мац му гварела: Меркуй, сіну, бо тот нас обідвойо забійя̨, то барз моцні; алья̨ ті патрі на вечьар, кя̨д вон лья̨гнья̨ спац, жебі ті го забіл!

Кя̨т польєгалы, Ціґан положел йя̨ден пньак на посцель, а сам пот посцелку лья̨гнул та шпі. Дьабол у ноці себе думал, же Ціґан уш спі. Вішол вонка, ужал буздовань і почьал біц. Так го біл, аж з нього тріскі лья̨талы. С тім ше зобрал, пошол нука. Гварел мацері: Дал сом му, мамо, так, аж з нього косці лья̨талы! Йа знам добре, же тот вецей нья̨ станья̨!

Кя̨д рано Ціґан пришол нука, поздраукал, пітал ше йім, йак спалы. Воны му гварелы: Мі барз добре. А йак ті спал?

Вон йім гварел: Мнья̨ кушьчік бліхі кусалы. Йа ше обрацал з бока на бок.

Ідз вонка, дораз будземе дацо робіц.

Ціґан вішол вонка, гварела мац дьаблова: Йак же ші го біл, же му нья̨т ныч?

А вон йя̨й гварел: Мамо, йа го так біл, цоґот сом могол, а вон паце, аны шушка! Мушело го нья̨ больіц, кя̨д гварел, же го бліхі кусайу! Алья̨ увідзім йа, док відзем вонка; пойцземе на польо, будземе пробовац, хторі сме баржей годны до жемі зоз ногу удеріц! Вішол дьабол на двор, гварел Ціґанові: Пойдземе на польо, будземе пробовац, хторі сме годны баржей до жемі з ногу удеріц так, аж да вода ідзе!

Пошлы на польо, удерел дьабол зоз ногу до жемі, а Ціґан кукнул, та ше пріпатрал. Уж на нього велькі страх ішол, бо себе думал: Тот ме дьабол уш тераз забійя̨! От страху ше аш пошікал. Дьабол удерел з ногу, по кольєна му нога до жемі вошла, алья̨ вода нья̨ вішла. Ціґан кучел, а под ным вода остала і нарас скочел, з ногу удерел, там дзе ше вішікал, а дьабол думал, же вон так барз глья̨боко удерел, же

аж вóда íшла. Гвáрел Ціґанóві: Йа ньę дýмал, жéбі ті льęпше мóгол удéріц до жéмі, йак йа. Дьáбол гвáрел му: Будзéме тéраз звіскоавц; хтóрі бáржей можéме звíснуц, тóго бýдзе прáво! Кęд дьáбол звíснул, на сéдем міль дальęко чьуц го бýло.

Ціґан му гвáрел: Ті барз мóжеш звіскóвац, áльę йа кęд звíшньęм, ті мýшіш дац óчі заўйáзац і ýха, бо оглýхньęш.

І дьáбол сéбе дал заўйáзац óчі і ýха. А Ціґан мал йęден кíйак, ўжал до двох рýкох, та бýхнул дьáбла по ýху. А дьáбол му гвáрел: Ньę звíскуй вéцей, бó йа мýшім дóраз оглýхнуц; кęт éшчі раз звíшньęш, тá мі óчі віскóчьа! І прíшлы дóму.

Гутóрі дьáбол мацéрі, цо бýло от Ціґáна. Мац му гвáрела: Віплац го, а най íдзе до дьáбла óталь.

Ціґан гвáрел му: Дáй мі кóрец дукáті, та пóйдзем.

Пóшлы до комóрі, йак брáлы дукáті, забзнул ше дьáбол; от тóго лýфту Ціґáна аж гóре подньęсло. Пітал ше му дьáбол: Цо ші так гóре вішол?

Ціґан му гвáрел: Пробýйęм, йак бýдзем льęціц зос пеньęжмі.

Дьáбол му гвáрел: Ідз одó мньę, вéцей Ціґáна ньę сцем за слýгу.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

Паралелї: Мотив про хитрого наймита, що служить у чорта і обдурює його, подибуєть ся рідко оброблений самостійно, як тут Б, а звичайно лучить ся з иншими мотивами, як тут А. Пор. И. Рудченко, Народ. южнор. сказки, I, ст. 60—64, ч. 33—34 (вірша під ч. 34 не народ. походженя); II, ст. 185—190, ч. 45—46. — O. Kolberg, Pokucie, IV, ст. 101—108, ч. 19. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 382—386, ч. 107. — Б. Гринченко, Этногр. матер. II, ст. 79—83 (перша половина). — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 88—90, ч. 47 (перша частина).— А. Аөанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 198—199, ч. 86. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 173—176, ч. 173. — Крім того: R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 58; ст. 261—263, ч. 45; ст. 326—329, ч. 2; ст. 436—437, ч. 40.

Є й лїтературні перерібки сього мотива. Пор. С. Руданський, Твори, I, ст. 72—78, ч. 40: Лев і пролев. — В. Мировець, Твори Віктора Забіли, ст. 53—57, ч. 16: Остап і чорт (з отсеї вірші надрукований відривок і в І. Рудченка, I, 34).

З сею казкою вяжеть ся також по части дальша про сильного кравця.

19. Сильний кравець і його чудесні помічники.

Бул йе̨ден йу́нак, са́бол, та так шіл прі сто́лье̨ і поло́жел на́ стол цу́кру, нашеда́лы ве́льо му́хі на тот цу́кер. Вон у́жал ру́чьнык, за́біл се́дем. Дал віло́жіц на та́блу во́нка на́ шор, же вон за́біл се́дем жві́рі на́раз в йе̨дну ру́ку. Ка́жді, хто і́шол та́мац, ду́мал се́бе: То му́ші буц мо́цні йу́нак, ке̨д вон за́біл се́дем жві́рі на́рас! По́шол раз до ка́рчьмі, роска́зал ва́ріц за сто хло́пох полудве́нок. Ка́чьмар пріго́то́вел. Ке̨т пола́дные̨, вон прі́дзе сам, піта ше: Чі гото́ве йе̨дло?

Ка́чьмар гва́рі: Гото́ве.

Дай го во́нка.

Ка́чьмар че́ка льу́дзох, же о́здаль прі́ду. Ве́ра нье̨т ныко́го. Са́бол йу́нак ше прі́ла́пел, ші́цко по́йе̨т сам. Ві́ньал пеньє̨жі, та запла́цел. Дру́ге ра́но у́лапе́лы гала́ше рі́бу, ма́ла трі мете́рі. Цар мал праві́ц бал. Одньє̨слы гала́ше до́ ньго, чі нье̨ ку́пі.

Ку́пім, бо мі тре́ба.

Гат две бу́ду пра́віц бал?

Лье̨м у ка́рчьмі.

Ка́чьмар гва́рі: То ма́ло на́ бал. То бі йе̨ден чло́век мох по́йе̨сц! Та ше ставе́лы цар с качьма́ром за две́шец е́рі. Ка́чьмар по́шлье̨ ке̨лне́ра по то́го чловє́ка, ке̨лнер по́йдзе, пі́та ше же́ні му: Две ці са́бол йу́нак?

Нье̨ до́ма йе̨, по́шол о́рац.

А ка́дзі о́ре?

Там і там на по́льу. Же́на ше пі́та: Та начь ці го?

Ке̨лнер гуто́рі: Ста́вел ше мой пан зо́с ца́ром, же ваш чло́век же о трі мете́рі рі́бу.

Же́на му гва́рі: Нье̨ знам, чі го́дзен жесц, бо до́бре фрішті́ко́вал, же́дол дваро́чьне це́лье̨. Алье̨ за́ то лье̨м ідз ґу ньо́му!

По́шол ґу ньо́му ке̨лнер та му гуто́рі, цо ше ста́ло у ка́рчьмі. Са́бол-йунак гуто́рі: Но, лье̨м ідз, а по́ведз, до́раз йа по́йдзем.

Са́бол-йу́нак по́шол до ка́рчьмі, рі́ба ше упе́кла; ше́днул за́ стол, ші́цко по́йе̨т. По́шол вец на пі́йац, йак ше на́йе̨д. На пійа́цу йе̨дна ба́ба предава́ла кочь шльіу́кі. По́шол ґу ба́бі, пі́тал ше йе̨й, по́ чім кі́ла?

Се́дем ґрейца́рі.

За ке̨льо ґрейца́рі ше мі даш раз на́йе̨сц?

Ба́ба се́бе дума́ла, же вон нье̨ же ве́льо, та му гваре́ла, же за два́цец ґрайца́рі. Ше́днул на драбі́нку, та ше прі́ла́пел йе̨сц, та ші́цкі по́йе̨т, по́лні кочь. Ба́ба пла́че, цо во́на бу́дзе ро́біц? Во́на дума́ла, же

шлыі́укі пре́да, за хасен ку́пі ко́тел, бо ньє́ма у чім ва́ріц. Са́бол-йу́нак йє́й гва́рі: Да́рмо, кєт сом пойє́т!

По́йдзе о́д ньє́й да́льє́й, там йє́ден предавал ко́тлі. Са́бол-йу́нак ше піта: По́ чім йє́ден?

Тарґо́вец гва́рі: Пейц форі́нті.

Са́бол-йу́нак гва́рі: Йакі мі то ко́тлі, цо́ бі йє́ден чло́век мо́гол до́ нього по́лно на́срац!

Тарґо́вец му гва́рі: Кєд насе́реш по́лні, та ці дам шіцкі за да́рмо!

Са́бол-йу́нак ше́днул на ко́тел і по́лно на́срал. Шіцкі ко́тлі у́жал, льє́м тот по́лні йє́му оха́бел. Та крі́чі на ба́бу: Ві́бер, ба́бо, хто́рі сцеш. А та́мті мо́йо.

Цар наду́мал, да го пойє́дна за слу́гу. Вон ше пойє́днал, трі́ дньі — рок — ко́рец пеньє́жі. Мал цар два́цац і трох слу́гох, а вон бул штва́рті. Ра́но по́йду на дре́во, ка́жді сво́йо во́лі попра́гал, а йо́му оста́льі цо найго́рші. Посцека́льі од нього до льє́са. Кєд вон до́шол, тамті дре́ва уж нарубальі, та фріштіку́йу. Вон по́шол, та і вон ше́днул фріштіко́вац. Та́мті на́ нього крі́чьа, же да пе́рше дре́ва нару́бе.

Вон гва́рі: Йа мам ке́ді! Ше́днул та йє. Прі́дзе фа́ркаш, ба́ві ше му з во́лом: Ньє бау́ ше, бо кєд жеш, бу́дзеш ца́гац!

Же́дол фа́ркаш во́ла; йу́нак ско́чел, у́лапел фарка́ша, ґу ко́чьу го уйі́азал. Прі́шльі трі медве́дзі, ка́жді у́жал во́ла, та ше ба́ві. А вон йім гва́рі, да ньє руша́йу; кєд же́це, бу́дзеце ца́гац!

Ве́ра во́ньі же́дльі. Йу́нак йіх пола́пал, ґу ко́чьу йіх поуйі́азал. Прі́дзе дьа́бол, ба́ві ше му з льоу́ньі́ком. Ньє бау́ ше, бо кєт стра́ціш, бу́дзеш там па́льєц трі́мац! Дьа́бол льоу́ньік стра́цел, йу́нак го уйі́азал ґу ко́чьу; та ста́ньє, йак ше на́йєд. Же́дол дзе́шец хльє́бі і два бо́кі сланьі́ні. Ве́цка ста́нул, по́шол ґу ду́бом. Шеке́рі ньє́ма, цо бу́дзе ро́біц? У́лапел та пота́ргал ду́бі, нару́цал на́ кочь, попра́гал медве́дзі і фарка́ша, дьа́блоу́ па́льєц наме́сцел, та гайт! Йак ше ру́ше, кого ді́рґньє, дьа́блоу́ па́льєц прі́бійє; а вон зйо́йчі. Йу́нак му гва́рі: Так ці тре́ба, чьом ші там па́льєц поло́жел?

Дьа́бол гва́рі: Кєт сом му́шел.

Чьом ші льо́ньік стра́цел?

Та́мті од нього посцека́льі дальє́ко; йу́нак ско́чел с ко́чьа, та бе́жел на пре́док. Йак йіх обе́гнул, та ше йім на дра́гу ві́срал, та прі́шол на́зад ґу сво́йому ко́чьу. 'Йак та́мті до́шльі ґу тей грома́ді, шіцкі зальє́зльі. А вон ґу́ ньім по́йдзе, та йім гва́рі: Йа вас віца́гньєм, кєд одо́мньє ньє сцекньє́це! Шіцкіх віца́гнул, во́ньі од нього сце́кльі аж до́му. Йак по́шльі до́му, цар ше піта, же дзе же са́бол-йу́нак?

Вон о́стал на дра́же.

За́мклы на́ ньго капу́ру, прі́шол, уж бу́ла ноц. Отве́ра капу́ру, ньȩ мо́же, бо замкну́то. Ўла́пел кочь і жві́рі, ру́цел прейк капу́рі до двора, шіцко пола́мал.

Альȩ цар ше бал од ньо́го. Ра́но ста́ньȩ цар, гва́рі слу́гом, да і́ду о́рац, а йо́му роска́зал, да віко́пе йȩдну сту́дньу на́ пейц ва́та глыбо́ку і на́ трі шіро́ку. Дал на́ ньго та́кі дзвон шіро́кі у́льац, йак бу́дзе сту́дньа гото́ва, та на́ ньго ру́ца тот дзвон. До пола́дньа бу́ла сту́дньа гото́ва. Трі́сто хло́пі тот дзвон дзвіга́лы, док на ньо́го руце́лы. Йак на́ ньго руце́лы, вон ше барз зрадо́вал, же йа́кі ма тéраз ка́лап до́брі, мо́цні. Віру́цел го во́нка, шіцкіх хло́пох за́біл. Цар ше му пі́та: Ту ці рок, цо сом ці длу́жен?

Са́бол-йу́нак гва́рі: Ко́рец пеньȩ́жі.

Вон ше зо́брал, та от ца́ра по́шол і і́шол до шве́та. Стре́тнул ше з йȩднім йуна́ком. Тот йу́нак ше во́лал Берільȩ́с. Уш су дво́ме. Іду дво́ме, стре́тньу ше с тре́цім йуна́ком. Тот йу́нак ше во́лал: Трушіка́мень. Йаґ зо́йду ґу ньо́му, та ше му піта́йу: Цо́ ті ро́біш?

Тру́шім тоті каме́ньчькі, ро́ўнам дра́гу.

Ґі́бай ті з на́мі, бу́дземе тро́ме.

Іду уш тро́ме, стре́тньу штвартого йуна́ка. Тот йу́нак ше во́лал Вальіго́ра. Йак по́йду ґу ньо́му, та́ ше му піта́йу: Цо ті ро́біш, па́йташ?

Прекла́дам го́рі з ме́ста на ме́сто.

Ґі́бай ті з на́мі, бу́дземе штірме!

Уж і́шлы штірме, стре́тньу пійато́го йуна́ка. Пійа́ті йу́нак ше́дзі прі Дуна́йу прі во́ді, а во́ді ше ньȩ мо́же на́піц. По́йду ґу ньо́му: Цо́ ті, па́йташ, ро́біш?

Піл бім во́ді, ньȩ мо́жем ше на́піц.

Йа́к біш ньȩ́ мог, кȩт ші прі Дуна́йу?

Ньȩ́ сцем, да ме льу́дзе ла́йу; кȩт ше ўла́пім піц, та попі́йȩм шіцко!

Ґі́бай ті з на́мі.

Іду пе́йцме, до́йду ґу шесто́му. Ше́сті ше́дзі на же́мі, два бра́дла хльȩ́ба прі ньȩм, а ўше йо́йчі, же цо бу́дзе йȩсц? Йак по́йду ґу ньо́му, та ше му піта́йу, же чьом ньȩ́ йȩ, кȩд йȩ та́кі гла́дні?

Вон йім гва́рі: За́ то ньȩ́ йȩм, же кȩд жем те́рас, цо бу́дзем на ра́но?

Охап ті хльȩ́б, а ґі́бай з на́мі.

Уж і́ду ше́йсцме, по́йду ґу седмо́му. Се́дмі льȩ́жі на же́мі, на се́бе ма дзеве́дзе́шат і дзе́вец бу́нді, око́ло ньо́го горйа два бра́дла дре́ва, а вон йо́йчі: Йай, йак мі жі́мно! По́йду ґу ньо́му, та́ ше з ньо́го шме́йу, же те́льо бу́нді ма, о́гень прі ньо́му, а йо́му жі́мно: Ґі́бай ті з на́мі!

Іду се́дем, до́йду ґу осмо́му. Тот о́смі ўше ше з вітром обегу́йе, а ньіґда ше набе́гац нье мо́же. По́йду ґу ньо́му: Цо ро́біш, па́йташ?

Обегу́йем ше з вітром.

Охап ті вітор, гібай з на́мі.

Іду о́сем, до́йду ґу дзеўйатому. Тот дзеўйа́ті ше́дзі на же́мі, ўше па́трі до слу́нка, ньіґда ше напа́тріц нье мо́же. Вола́йу го зо со́бу: Гібай з на́мі, нье́ шец ту!

Іду дзеве́цме, до́йду ґу дзешато́му. Тот дзеша́ті назабівал дре́ва до же́мі на два шу́хі йе́дно од дру́гого, та ше ўше по́ ньіх ва́льал, ньіґда ше пошкра́бац нье мо́гол; ўше го шверебе́ло. По́йду ґу ньо́му та ше му піта́йу: Цо ро́біш, па́йташ?

Шкра́бем ше, бо ме барс шве́рбі.

Гібай ті з намі.

Но, іду уж дзеше́цме; по́йду до йедно́го ца́ра, чі бі йім нье требало слу́гох?

Гва́рі: Треба́ло бі мі, а́лье нье те́льо ве́льо!

Во́ньі мо́дльа пе́рше от ца́ра, же да йім да йе́ден полудзе́нок, же уж дзе́шец дньі нье йе́дльі. Цо мал цар на йедну́ реґеме́нту катона́цох хлье́ба і ме́са, шіцко во́ньі пойе́дльі. Царо́ва дзіўка йім служе́ла; са́болйунако́ві ше барс попаче́ла, сцел йу за же́ну. По полудзе́нку гуто́рі царо́ві: Ца́ру найй ашнье́йші, нье́ дзбам гочь нас а́ньі нье пойедна́це, льем мі да́йце ва́шу дзіўку за же́ну!

До́бре, йа нье́ дзбам. Мам ту йе́дну го́ру, ка́дзі хо́дзім на шпа́цір, та́ мі барз зава́дза. Та кед йу преношіце, та ці дам дзіўку!

Цар ду́мал, же во́ньі нье го́дньі.

Вон льем скрічел: Вальіго́ро, дзе́ ші? То́ту го́ру там пре́лош до́лу! Вальі́гора по́шол і ру́цел йу.

Но, ца́ру, уш. Цар ше зльекол, та му гуто́рі: Мам ту йе́ден ка́мень дзеведзе́шат пейц метері; хто́рі го с пе́сцу пола́ме, та́ му дам дзіўку!

А вон скрічел: Дзе ші ті Тру́шіка́мень?

Ту́ сом.

Тот ка́мень по́труш. Льем го сціснул, до́раз го потру́шел. Цар уж нье знал, цо віду́мац, та гва́рел: Най нато́пйа пец, а кед до́ ньго войдзе, та му да дзіўку!

Са́бол-йу́нак скрічел: Дзе ші Берільес і ті, цо ше ші нье́ мог зо́грац?

Берільес по́шол до льеса, ната́ргал ду́бі, прінье́сол до́му, тот, цо ше нье мох пошкра́бац, по́чьал ше по́ ньіх ва́льац, ска́кац, шіцко йіх пола́мал. Йак пец натопе́льі, та му гуто́рі са́бол-йу́нак: Но ідз до пе́ца, та ше зо́грей!

Ўжал тот бўнді на сéбе дзеведзéшат і дзéвец, вóшол до пéца, так йойчі, же му жімно!

Цар гвáрі: Альę éшчі йа мам трі éзрі акóві віна, хтóрі попійę, тóго бўдзе жéна!

Сáбол-йўнак скрічел: Дзе ші ті, цо ші ше ньę мóг нáпіц вóді? Тóто віно маш шіцко пóпіц.

А тот ше так врадóвал! Льęм ўжал гóрдоў, дзвігнул гóре, та віпіл, йак с погáра. Йак пóпіл шіцко, тáмті нá ньго крічьа: Охаб і нам дáкус.

Ей, гвáрі тот йўнак, éшчі і мньę мáло!

Йак пóпіл шіцко, цар уж ньę знал, цо відўмац, та йім гвáрел, же на седемдзéшат стаційі ма брáта; хтóрі го увідзі, пóве мі, цо рóбі, тóго бўдзе дзіўка!

Тот скóчел, цо пáтрел до слўнка, шéднул на нóгу, попáтрел гóре, та відзел, цо йóго брат рóбі. Піта ше цар: Но, цо рóбі?

Ідзе на штірох чілáшох на шпацір.

Цар гутóрі: Но, уж вам ньę мам ньічь цо зáдац, льęм мам ешчі йęднóго зайаца, сéдем рóкі го кáрмім; хтóрі го ўлáпі, тóго бўдзе жéна!

Но, тéраз го віпўшьчел слўга вóнка, тот цо ше з вігром обегóвал, скóчел да с трі рас, та го ўлáпел. Цар уж ньę знал, цо рóбіц. Ньę мал йім ньічь зáдац, відзел, же мўші дзіўку дац, вівóлал йу вóнка, дал йęй злáте йаблўко, та най хóдзі помеджі ньіх, хтóрого сéбе вібéре, най му рўці йаблўко.

Вóна ходзéла, гльęдáла, а гньівац ше ньę шльęбóдно áньі йęднóму; хтóрему рўці, тóго бўдзе. Вібрала вóна сéбе сáбол-йунáка. Рўцела му злáте йаблўко. Но гат, дáрмо, йóго мўші буц! Тáмтім дал цар кажóму по сто дукáті, та ше розішльі. Сáбол-йўнак óстал у цáра, ўжал дзіўку за жéну, спрáвел свáдзбу богáту, забільі кráву рогáту, на тей крáві бул дзвóнок, тамтім шіцкім до ріці кóлок.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: Б. Гринченко, Этногр. матеріялы, I, ст. 188—195, ч. 167. — В. Гнатюк, Етноґраф. матер. з Угорської Руси, II, ст. 153—157, ч. 36. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, II, ст. 185—187, ч. 45. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 635—636, ч. 96. — О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 110—111, ч. 58. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 385—391, ч. 234—235. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 95—102, ч. 8. — Про сю казку написав простору студію проф. Ю. Полївка: Pohádkoslovné studie. I. Udatný krejčí, ст. 3 - 65 (Národop. Sborník českosl., X). — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 19—21, ч. 6. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 24—28, ч. 5. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 563—565, ч. 11.

20. Як Янчі визволив від смока сестру і братів та провчив Лакцібраду.

Бул раз йѐден чловек і йѐдна жена; булі богаті льудзе і малы тройо дзеці: двох хлапцох і йѐдно дзіуче. Рас ту іду льудзе орац на йар на овес; і воны бі ішлы, альѐ ньѐ майу хльѐба напеченого. Хлапці гуторйа мацері: Пожіпце мамо, даґдзе от сушедох хльѐба, да і мі пойдземе орац, бо маме вельо, а льѐм на йѐднім плугу, на штіріх волах.

Вера йа, дзеці мойо, хльѐба жічіц ньѐ будзэм.

Ньѐ годньісме пойсц орац.

Льѐм ві іпце орац, Ганьчьа вам віньѐше на фріштік осух, та будзеце мац і фріштік і полудзенок.

А йаґже вона нам віньѐше, кѐд ешчі ньѐ була на польу?

Попрагаце волі дома до плуга, та віцагньѐце йѐдну бразду вонка аж на польо, та вас найдзе, кѐт по тей бразді будзе іпц.

Попрагалы волі до плуга, віцаглы йѐдну бразду аж на польо. Ганьчьа на фріштік вежме осух, зауйаже до ручьньіка, та ідзе по тей бразді. Е! Альѐ шаркань загарнул йіх бразду, цо воны справелы, а справел другу ґу свойѐй дзірі. Ганьчьа ідзе по тей бразді, дойдзе ґу тей дзірі, та себе дума: О Боже Ісусе Хрісце, дзе тоті мойо браца пошлы орац, кѐт тота бразда дальѐй ньѐ служі, льѐм по тоту дзіру! Спушьчі вона ше до тей дзірі. Дзіуче младе було, та себе думало: Озда су ту! Но, ньѐт там ньікого у тей дзірі, льѐм обісце йѐдно. Та себе дума: Боже мой, хто то ту біва? Поопатрала шіцко, ішла бі вонка зос тей дзірі, альѐ кѐд ньѐ годна, бо кѐд барз глыбоко була у жемі.

Чекайу браца фріштік, ньѐт фріштіка, чекайу воны до поладньа, і теді ньѐт ньічь. Кѐт ше барз вігладньѐлы і погнівалы ше, же йіх мац так спреведла, попрагалы волі до плуга заш, та пойду дому. Пойду дому, мац ше йім піта: Цо жесце так учьас прішлы с польа?

Фрішко сме прішлы с польа, требало вам послац фріштік. О гладзе ньѐ мош през дзень робіц. Гварельісце, же нам пошльѐце з Ганьчьу, а ві нам удьан послалы!

Мац йім гуторі: Та йа Ганьчьу послала! Та ньѐ одньѐсла вам фріштік?

Ньѐ вера, мамо, мі йу ньѐ відзелы. Ушесме мерковалы од рана і огльадалы сме ше, же чі йу ньѐ увідзіме; польо чісте ушадзі, ньѐт ньіґдзе ньічь, та чловека на дальѐко відпо, кѐд ідзе, альѐ мі йу ньѐ відзелы.

Йай, Боже мой, та цо будзем робіц през ньѐй? Оздаль умрец треба, кѐт ше мі ньѐ найдзе!

Ра́по да́ Бог дзень, пойдзе йу гльє́дац на́йстарші брат. І во́н ідзе по́ тей бра́зді, цо віца́глы ўче́ра ра́но. І його бра́зда зньє́ше ґу́ тей дзірі. Та се́бе до́раз ду́мал, же та́м його шестрі́чька Га́ньчьа. І во́н ше спу́шьчі до́ тей дзірі, а Га́ньчьа шіла прі обла́ку на сто́льє. Пойдзе ну́ка: Дай Бо́же до́брі дзень, шестрі́чько Га́ньчьо.

Дай Бо́же і те́бе, браці́ку мой льу́бі. Ві́тай у́ нас, браці́ку мой зла́ті!

Здра́ва буц, шестрі́чько мо́йа льу́ба! Та цо́ ті ту ро́біш?

Та, па́льє, шіййєм.

Та цо́ ші ту прі́шла, цо ші нам ўче́ра фрі́штік ньє пріньє́сла? Мі це пре́з дзень чека́лы, а гладова́лы, а те́бе ньєт пре́з дзень!

Йа́ вам ньє́сла фрі́штік, а́льє ві бра́зду ньє до́бре віора́лы, бра́зда ме зньє́сла ґу те́й дзірі, та сом ду́ма́ла, же ві ту́. Спу́шьчела со́м ше до́ тей дзірі, а ве́цка сом ньє мо́гла вісц. Альє на́чь ті прі́шол? Те́рас ші ньє́ годзен о́таль вісц. А кєт прі́дзе ге́ўтот мой ша́ркань, та́ це забіййє.

Йа́кі о́двіт да́ва, кєд і́дзе до́му?

Ешчі йє на се́дем мі́льі же́мі, ру́ці бузо́ґвань о́през дзве́рі, же́бім му ріхта́ла полудзе́нок!

Ра́з льєм ру́ці бузо́ґвань о́през дзве́рох, Га́ньчьа стану́ла, вішла зо сто́ла до́лу, та́ му ріхта́ла полудзе́нок, а своййо́го бра́та скріла на́ пойт пот корі́то. Прі́дзе ша́ркань до́му, та гуто́рі: Ту крестійа́нска ду́ша йє́ст. Йа чьу́йєм.

Га́ньчьа му гуто́рі: Ньєт ту ньіко́го; дзе́ бі ше ту ўжа́ла! Хо́дзіш по шве́це, та́ ші ше опа́хал, та те́рас ці ше ві́дзі, же ту́ йєст крестійа́нска ду́ша.

Ту йє́ст, йа чьу́йєм.

Ша йєст мой брат.

Но, кєт твой брат, мой шо́ўґор. Да́й го ге́ўка.

Пойдзе на́ пойт, открі́йє го спот корі́та, одве́дзе го ну́ка: Ві́тай, шо́ўґор, ві́тай.

Здра́ві буц, шо́ўґор.

Поруковáлы ше, йак че́сні шоўґро́ве. Та цо́ ші нам но́вого пріньєс? — ша́ркань ше му піта.

Прі́шол сом вас опа́тріц, да́ вас ві́дзім, йа́к ві ту жійє́це.

Гат до́бре, кє́т ші нас прі́шол опа́тріц. Здра́ві будз, кє́т ші за́ нас ньє за́був. Альє те́раз на́йперше будзе́ме полудньо́вац!

Пошеда́йу ко́ло сто́ла, та йє́дза: кукурі́чві рейте́ші, прошьа́ні галу́шкі і олоўйа́ні поґа́чі. Го́сца ше. Йа́к ше найє́длы, бу́ду піц ві́на. Ша́ркань ўше з гордо́ва пійє, а йє́й брат льєм с пога́ра. До́к тот йє́ден

пóгар попíйę, а шáркань ўше йęден гордоў. Йáк ше напілы, шáркань му гутóрі: Но, гíбай шóўґор, да відзіш мóйо домeнíйę!

Пóйду вóнка, там крáсні кармíкі олоўйáні і олоўйáне ґўмно. Поопатрáйу шíцко, шáркань му гутóрі: Цóшка сóм ше шчемéрел. Тáк ме бóлы шíцко, тá бі ше мі здáло, дá ше дáкус понацагуйęме.

Гéўтот му гутóрі: Шá йа ньę дзбам.

Ўлáпйа ше пасóвац, удéрел шáркань до олоўйáного ґўмна шóўґра і зáбіл го. Пошéкал го так надрóбно, йак капўсту, склáдол го до гордóва і насóльęл так, йак капўсту.

Прéйдзе два́ дньі — трі дньі, ньęт áньі брата, áньі шéстрі. Пóйдзе млáтші брат гльęдац свóйу шéстру і брáта. Máц го спéра, же да ньę íдзе. Кęд гéўті двóйо скапáлы, та го' льęм ті ньę íдз, бó нас ньę бўдзе мац хто хóвац! Ньę бўдзе нам мац хто робóту порóбіц, á ту робóті йęст досц.

Вон пóйдзе, вóн йіх найдзе. Збéре ше та íдзе і вóн пó тей брáзді, цо віцáглы, кęд íшлы óрац. І вóн дóшол ґу тей дзíрі. Дóрас сéбе подўмал, же там йóго брат і шéстра. І вóн ше спўшьчел дóлу, та сéбе дўма: Глыбóка дзíра до жéмі та ньę мóглы вісц, áльę кęд будзéме трóйо, тá ше лáйак повіцагуйęме.

Пóйдзе нўка: Дай Бóже дóбрі дзень, Ганьíчько-шестрíчько.

Гáньчьа шíла прі облáку на стóльę тá му ўрáці: Дай Бóже і тéбе, брацíку мой льўбі. Та нáчь ші ту прíшол? Йа óталь ньę гóдна пойсц, а кęт ші прíшол, та ньę пóйдзеш áньі ті вóнка, бó ші ньę гóдзен. А тот гўнцут кęт прíдзе дóму, тá це забíйę, йáк от і геўтóго брáта.

Йа прíшол по тéбе. Нáчь ті ту прíшла?

Йá вам ньęсла фріштік пó тей брáзді, йáк сце мі гуторéлы. А тóта брáзда ме зньęсла ту ґў тей дзíрі. Ньę відзéла сом ту ньікóго, да орáлы, тá сом ше спушьчéла дó тей дзíрі, дўмала сом, жé ві там нўка. Та вéцка сом ньę мóгла вісц.

А йáкі óдвіт дáва?

Ешчі йę на дзéшец мíлы жéмі, рўці бузóґвань, дá му ріхтам полудзéнок.

Раз рўці бузóґвань, здубóньі прет прíкльęтньíмі дзвéрмі. Пóшла Гáньчьа ріхтац полудзéнок, а брáта сéбе скріла по дрўгей хíжі до буджьáку. Прíдзе шáркань дóму, та дóраз гутóрі: Ту крестійáнска дўша йęст.

Дзé бі ше ту ўжáла? Хóдзіш по швéце, опáхал ші ше, та дўмаш, же ту шмéрдзі.

Ту мўші буц. Йа чьўйęм.

Йęст, мой брат.

Но, кęт твой брáт, мой шóўґор. Дáй го гéўка.

Пóйдзе до зáдньęй хíжі, прівéдзе сéбе брáта до хíжі: Дай Бóже!

Дай Бóже і тéбе, шóўґор. Вíтай шóўґор.

Здрáві буц, шóўґор.

Та цó ші нам пріньęс нового?

Прíшол сом вас опáтріц.

Гат дóбре, кęт ші нас прíшол опáтріц. Пéрше будзéме полудньóвац, а вéцка так можéме бешедóвац.

Дóраз Гáньчьа пріньęше полудзéнок нá стол. Йęдза олоўйáні поґáчі, кукурíчьні рейтéші і прошьáні галýшькі. Йáк ше найęдлы, бýду піц віна. Шáркань ўше гóрдоў дзвíгньę на сéбе, а геўтóму ўше йęден пóгар віна насíпе. Дóк тот с погáра віпíйę, а шáркань ўше гóрдоў віпрáжньęл. Напíйу ше: Но, гíбай шóўґор, да відзіш мóйо домíнійę! Пóйду вóнка, крáсне олоўйáне гýмно і олоўйáні кармíкі. Поопатрáйу шíцко, шáркань му гутóрі: Ейньę шóўґор, áльę сом ше цóшка шчемéрел. Здáло бі ше нам да кушьчíчько попасóвац, дáкус понацагóвац, тá бі ше нам кóсці понамесцáлы.

Шá йа ньę дзбам, шóўґор! Ўлáпйа ше пасóвац, так з ным ўдéрел шáркань до жéмі, дóраз го зáбіл і порýбал го на дрóбно. Склáдол до гордóва, насóльęл так, йак капýсту.

Ньęма óцец і мац уж ныкóго. Скáпалы йім шíцкі трóйо дзéці. Кęльоґод раз льęм йęдлы, ўше йіх спомінáлы. Уш так ў йęшéны йęдлы грóзна. Та йак позметáла мац у хíжі тóті чьутáкі, бýло йęден бóбок грóзна ў ным та гутóрі: О, Бóже мой слáткі, дáй нам го' льęм такóго сíна, йак тот бóбок грóзна! Зобрáла до шьýрца, віньęше на дрáгу, вісíпе до йáрку. С тім ше обрáці та íдзе нýка. Хтóшка зá ньу крíчі: Мáмо, та тý ме охабíце?

Мац стáньę, тá ше огльáда, хтó крíчі. Ньę відзі ныкóго. Заш ше рýші нýка. Хтóшка заш крíчі: Мáмо, та тý ме охабíце?

Мац заш стáньę, тá ше огльáда, ньę відзі ныґдзе ныкóго. Заш íдзе нýка. Хтóшка заш крíчі: Мáмо, ша ньę охáпце ме тý!

Мац стáньę, пóйдзе нáзад ґу йáрку, та гльęда. Так гутóрі: Та дзé ші?

Тý сом, дзé сце ме вісіпáлы зос чьутакáмі.

Гльęда мац і гльęда, нáйдзе го мéджі тíма чьутакáмі. Вéжньę го до шьýрца, сáма ґу сéбе гутóрі: Вéлька бóска моц. Цó сом пітáла од Бóга, Бог мі дал! Одньęше го нýка, оцóві гутóрі: Пáце, чловéче, йáкого нам Бог сíна дал. Йáк сом пітáла, так мі Бог дал. Кęт сом зметáла чьутáкі у хíжі, нáшла сом йęден бóбок грóзна, тá сом гуторéла: О Бóже, дáй нам го' льęм такóго сíна, йáк тот бóбок грóзна. Віньęсла сом го до йáрку под óблак, тóті чьутáкі, вісіпáла сом йіх, тá сом ше

пу́шьчела ну́ка. А вон крічел за́ мну: Ма́мо, ньę оха́пце ме ту! Йа́ ше огльа́дам, ньę відзім ныко́го. За́ш ше пу́шьчім ну́ка. Вон за́ш крічі за́ мну: Ма́мо, ньę оха́пце ме ту. Йа за́ш ста́ньęм і за́ш ше огльа́дам, та се́бе ду́мам: О Бо́же, та́ хто на́ мньę крічі, кęд ныѓдзе ныко́го ньę відзім? Заш ше пу́шьчім ну́ка. А во́н заш крічі: Ма́мо, ша ньę оха́пце ме ту. А йа́ ше о́звем: Та дзе́ ші? Та ту́ сом у йа́рку, дзе́ сце ме вісіпа́лы зос чьутака́мі. Йа по́шла ґу йа́рку, гльę́дам, ньęт. Та́ ше му заш пітам, же дзе́ ші? Та ту́ сом, ньę відзіце ме? А йа́ го у̂жа́ла та́ сом го пріньę́сла ну́ка.

Но та́мтот хла́пец, Бо́бок Йа́нчі, ро́бі, ка́рмі ста́ток, гвізда, а шпіва. А та́маль льу́дзе ходзе́лы ве́льо, бо прі улы́чкі біва́лы, та ка́жді гуто́рел, же хто́ то там шпіва і гвізда, кęт то́ті льу́дзе ньę ма́йу ныко́го. Ма́лы тро́йо дзе́ці, та йім скапа́лы.

А во́н то у̂чьул, же йак льу́дзе ше згварйа́лы, же во́ны ма́лы тро́йо дзе́ці, та́ йім скапа́лы. По́йдзе ґу маце́рі, та́ ше піта: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці крем мньę?

Бо́ мі ве́ра, сі́ну, ньę ма́лы ныґла ныко́го.

Вон по́шол, та ро́бі. Но́ші сла́мі у ко́рпі пот ста́ток і ста́тку на́ ноц. Відза льу́дзе, же ко́рпа ідзе ну́ка по́лна зо сла́му, а́льę ньę відза, же хто́ йу ньę́ше. Та́ ше згварйа́йу: Хто́шка ньę́ше сла́мі, ро́бі, гвізда, шпіва, а ныко́го ньę відно. Ста́ток напа́ва, ка́бел віхо́дзі зос сту́дны, а ньę відно, хто го ца́га. Заш вон чьу́йę, же льу́дзе ше згварйа́лы, же во́ны ма́лы тро́йо дзе́ці, та йім скапа́лы. По́йдзе ґу маце́рі, за́ш ше піта маце́рі: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці кре́м мньę? Пове́цце мі, ньę та́йце пре́до мну.

Ньę ве́ра, мі дзе́цко мо́йо, ньę ма́лы ныко́го. Ті нам пе́рше дзе́цко.

А ма́ц му ньę сце́ла по́весц, же і вон по́йдзе за ньі́ма; а ба́рз го льубе́ла, бо та́кі бул о́штрі, йак о́гень, кęд віпі́ршньę іскра. За́ш вон по́йдзе во́нка. За́ш там за лайа́кі чьас ро́бі, ка́рмі, чьу́йę, цо́ ше льу́дзе згварйа́йу так, йак уж два́ рас чьул. Альę і ве́цей раз, ньę льęм два раз вон то чьул, а́льę два́ рас ше маце́рі пітал. Штудіра вон те́раз, йа́к бі вон мо́гол ма́цер спревесц. Ве́жме клы́шчі, по́йдзе ну́ка, на дзве́рох ма́лы дзірку. Та маце́рі гуто́рі: Ма́мо, по́це льę, поло́сце йа́зік до́ теӣ дзірі, бо ідзе жі́ма, та барз бу́дзе ісц до хіжі, та́ да відзім, йа́кі ко́льчьок тре́ба спра́віц та запра́вім. Ньę бу́дзе так жі́ма ісц ну́ка.

Ма́ц го барз льубе́ла, аньі во́на то ньę ду́ма́ла, же цо́ вон штуді́ра. Поло́жі йа́зік до́ теӣ дзірі, а́ вон у клы́шчі ве́жме, та́ на ма́цер крічі: Ба́ржеӣ уніска́йце, ма́мо, йа́зік до дзве́рох, жé́бі сом це́сні ко́льчьок спра́вел, да ньę ідзе жі́ма ну́ка до хіжі! Мац зціска е́шчі ба́ржеӣ

йа́зік, а во́н ве́жме клыі́шчі, та ма́цер за йа́зік зос клыі́шьчьа́мі ўла́пі, а піта ше йєй: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці крем мньє?

А ма́цері йа́зік у дзве́рох, ньє мо́же бешедо́вац, та́ льєм так мурче́ла: у-гм, у-гм.

Пу́шьчел йу, та́ ше йєй піта кра́шньє: Ма́мо, чі ві ма́лы ве́цей дзе́ці кре́м мньє?

Ма́лы, ма́лы, дзе́цко мо́йо.

А дзе су вам?

Ма́ц му гуто́рі, же так і та́к йім скапа́лы; йєдно дру́ге гльєдац по́шлы, та́ ше ныі́ґда ньє ўраце́лы а́ны йєдно.

Но йа йіх по́йдзем гльєдац.

Ньє́ іц ті, дзе́цко мо́йо, да а́ны те́бе ньє ма́ме. Хто́ нам ро́біц бу́дзе?

Вон по́йдзе, во́н йіх на́йдзе і до́му пріве́дзе. І во́н ше зо́брал, та по́шол. Оцец і мац за́ ным плака́лы, же ньє бу́ду мац ныіко́го.

Ідзе і вон по́ теі бра́зді, йак чьул од о́ца і од маце́рі, ка́дзі ге́ўті по́шлы. І вон та́маль по́шол, до́шол ґу теі дзірі, та се́бе ду́ма: Ну, ту́ су. Отало во́ны війсц ньє мо́глы, а́льє те́раз віі́ду. Йа́ йіх повіцагу́йєм! Спу́шьчі ше до́лу, во́йдзе до хіжі: Дай Бо́же до́брі дзень, шестрі́чько.

Дай Бо́же і те́бе, браці́ку! Альє во́на го ньє відзі, бо вон льєм та́кі ма́лі, йак бо́бок гро́зна. Кєт ші ме позва́л ше́стру, та сом ше́стра, а́льє йа те́бе ньє по́знам, бо мо́йо дво́ме бра́ца ту забі́ті, а йа ве́цей бра́тох ньє ма́ла.

Йа твоі брат. Йа ше по те́бе наро́дзел. Дзе́ же шо́ўґор?

По́шол по шве́це.

Йа́кі о́двіт да́ва, кєд і́дзе до́му?

Ру́ці бузо́ґвань е́шчік йє на петнац мі́лы же́мі, да́ му рі́хтам полудзе́нок.

Раз здубо́ны бузо́ґвань прет прі́кльєтныіма дзве́рмі, да́ му рі́хта полудзе́нок. Бо́бок Йа́нчі ўжал тот бузо́ґвань та́ го ру́цел е́шчік те́льо два́ раз да́льєй за́ ньго. Ша́ркань ше погныі́вал, по́шол по бузо́ґвань, ўжал го на пльє́цо, та та́к го прі́ньєс до́му. Прі́дзе до́му: Ту кресті́йанска ду́ша йєст!

Но йєст! Хо́дзіш по шве́це, та́ ші ше опа́хал, та ду́маш, же ту́ йєст.

А во́на го скрі́ла до прі́кльєта пот гарчі́чьок.

Ту му́ші буц, бо́ йа чьу́йєм.

Йєст мой брат.

Но, кєт твоі брат, мой шо́ўґор, да́й го ге́ўка, да́ го ві́дзім, цо́ то за йу́нак! Бо́ ше гныі́вал, же́ му на́зад бузо́ґвань ру́цел так барз дальєко.

Прівéдзе го нýка: Вітай, вітай шóўґор.

Здрáві буц шóўґор.

Го, áльę ті сілно мáлі.

Мáлі, áльę стáрі.

Но, гíбай, та бýдземе полуднььóвац.

Йęдза олоўйáні поґáчі, кукурíчні рейтéші і прошьáні галýшкі. Док шáркань йęден пóґачь же, Бóбок Йанчі ýше два-трі. Найęдза ше, бýду піц віна. Шáркань насíпе до погáра мáлому шоўґрóві, а сам бýдзе піц зоз гордóва. Мáлі шóўґор му гутóрі: Шóўґор, то ньę пр́аво, кęт ті з гордóва, а йá льęм с погáра!

Ша тéбе ньę трéба гóрдоў, і пóгар вéкші, йак ті.

Трéба, ньę трéба, льęм то ньę у шóре, кęт ті з гордóва, а госцóві льęм с погáра.

Та вéж і ті гóрдоў. Ша ші го áньі дзвíгнуц ньę гóдзен. Та нáчь ці го?

Побéру гордóві: Но, хтóрі скóрей віпíйę? — Бóбок Йáнчі му гутóрі. Пóчьньу піц. Бóбок Йáнчі два-трі гордóве віпíйę віна, док шáркань йęден. Шáркань ýж відзі, же йóго ґáчі ньęчíсті. Уш ше загóйęл, éшчі за стóлом. Нáпільі ше віна: Но гíбай, шóўґор, да відзіш мóйо доменíйę!

Пóйду вóнка, опатрáйу шíцко: олоўйáне гýмно крáсне, шýмні кармíкі олоўйáні. Ейньę шóўґор, áльę сом ше шчемéрел! Здáло бі ше дáкус, дá ше понацагуйęме. То шáркань гутóрел. Мáлі шóўґор му так отповéдол: Ша йа ньę дзбам. Пасýйме ше. І йа тáкі, йак дá ме полáмал! Ўлáпйа ше пасóвац, ýдері Бóбок Йáнчі зо шаркáньом, по кольęна вóшол до олоўйанóго гýмна. Віскочі шáркань, ýдері з Бóбок Йанчíйом, пó пас вóшол до олоўйанóго гýмна. Віскочі Бóбок Йáнчі, ýдері зо шаркáньом до олоўйанóго гýмна, аш по шíйу вóшол нýка. Ўжал му бузóґвань, поодбíвал му óсем глáві, ýж льęм йęдна йęст, бо мал дзéвец: Охап мі, шóўґор, живóта!

Охáбім ці, кęд мі брáтох ожíвіш!

Ожíвім йіх, льęм мі óхап живóта. Там на грéді у хíжі йęст йęден прýцік, тá го веж. Вóньі у гордóві складзéні. Ідз зóс тім пруцíком, ýдер по гордóве, тá ці поўставáйу! — Одбíл му і дзеўйáгу глáву.

Пóшол нýка, ýжал прýцік зоз грéді, пóшол ґу гордóву, удéрел пó тім гордóве зóс тім пруцíком, дóрас поставáльі обідвóме. Ейньę, áльę сме твáрдо поспáльі!

Вéра сце поспáльі, на óрек, льęм да йá ньę. Но тéрас пóйду вóнка. Гат йęдно віціскáльі трóйо гóре, а вéцка тóто йęдно, цо бýло гóре, та йіх цагáло гóре. Віцагáльі ше вóньі трóйо. Бóбок Йанчíйа ньę осцу, же йę мáлі. Най остáньę нýка! Альę шéстрі Гáньчі чéшко бýл

за́ ным, же вон йіх вікупел ота́маль, а те́раз да́ го там оха́бйа. Віцагла с подо́лка га́чьнык, кра́ткі бул. Бу́ло там кус отру́бі кукурі́чні, та́ му каза́ла, же най усу́ка да́кус. Вон усу́кал і пріу́йа́зал, віца́гла го Га́ньчьа во́нка. Йа́к го віца́гла, бра́ца уш по́шлы за́тльа. Во́ны двойо ше понагльа́лы, та́ йіх здогоньę́лы. Іду през йę́ден льęс, Бо́бок Йа́нчі йім гуто́рі: Бра́ца, одньę́шме маце́рі дре́ва на о́гень, бо ньę́ма прі́ чім ва́ріц! А во́ны ше з ньо́го шмейу. Во́ны го ньę слухайу, цо во́н йім гуто́рі. Вон на́трел, йę́ден до́брі гру́бі дуб, ві́рвал го зо же́мі, та́ го ньę́ше до́му маце́рі на о́гень. Одньę́ше до́му ґу капу́рі, ньę го́дзен го упца́гнуц, бо барз ма шіро́ко кона́рі, та пола́ме капу́ру. У́жал пі́лку, і шекę́рі ґу се́бе, та бра́том гуто́рі: Га́йде, бра́ца, по́йце пома́гац мі. Во́ны го а́ны ньę слуха́йу. Вон дре́во попі́льęл ші́цко, поно́шел го ву́ка до дво́ра. Ві́дзі вон, же його бра́ца ше на́ ньго гнывайу, ньę́ спу з ным а́ны бешедо́вац, та гуто́рі оцо́ві і маце́рі: Зна́це цо, а́по і ма́мо? Йа по́йдзем швет за о́чьмі; бра́ца ше на́ мньę гнывайу, а́ны зо́ мну бешедо́вац ньę спу, же йа барз мальу́чькі. Та йа по́йдзем, дзе йа знам.

Дзе́ ті бі по́шол? Ньę гнывайу ше во́ны на те́бе, льęм ті ньę́ ідз ньы́ґдзе.

Вон по́йдзе. Да́йце мі два́нац бо́кі сланьы́ні і два́нац хльę́бі, та́ йа по́йдзем.

Оцец і мац го барс спера́лы, барз за́ ным плака́лы, же во́н йім дзе́ці вікупел, а те́рас по́йдзе ге́тка. Вон по́йдзе. Кęд му да́йу, да́йу то́то, цо пі́та, а кęд му ньę да́йу, по́йдзе і так.

Дал му о́цец два́нац бо́кі сланьы́ні і два́нац хльę́бі і пеньę́жі на тро́шок. Два́нац хльę́бі скла́дол до йę́дней то́рбі, два́нац бо́кі сланьы́ні до дру́гей то́рбі, у́жал на пльę́цо, та і́дзе.

Оді́дзе од вала́лу, тро́йі-штве́рі го́ні, та́м бул йę́ден ла́пош. Шéднул там до то́го лапо́ша, розйа́зал се́бе то́рбі, же́дол ші́цко, два́нац хльę́бі і два́нац бо́кі сланьы́ні. Ве́цка по́шол на дра́гу, та́ ше ві́срал. Ве́жу та́маль на два́нац ко́чьох жельę́за. А вон по́шол од дра́гі да́льęй, та ше́днул под йę́дно лопу́ше, скріл ше. До́йду то́ті ко́чі там, за́тьęже у́ ным йę́ден тот, цо на пре́док і́шол. По́прагайу штірі ко́ны, ньę го́дны віца́гнуц. Та так шо́ром у́ше два по́ два прага́лы до то́го ко́чьа, да́ го віца́гну. Ньę мо́глы го віца́гнуц. А вон ста́нул спот то́го лопу́ша, по́йдзе ґу́ ным, та́ ше йім пі́та: Цо́ ві, льу́дзе, робі́це?

Та йа́кішік гу́нцут ту́ ше ві́срал на дра́гу, та́ сме зальę́злы, та́ сме ньę го́дны віца́гнуц.

Йа́ вам віца́гньęм, кęд мі да́це с пе́ршого ко́чьа йę́ден фа́лат жельę́за, з друго́го ко́чьа два фала́ті жельę́за, с трецо́го ко́чьа трі фала́ті жельę́за, та так шо́ром з дванасто́го ко́чьа два́нац фала́ті жельę́за.

Во́ньі му да́йу. Му́ша му дац, бо іьшак ньє̨ го́дньі війсц. Поўйа́вал шіцкі ко́чі йе̨ден за дру́гім, ко́ньі одве́дльі ге́тка, а вон ўла́пел пе́рші кочь, у́квачел на ма́лі па́льє̨ц ньаклóві та віца́гнул шіцкі на́раз. Но, те́раз му бу́ду да́вац жельє̨зо. С пе́ршого ко́чьа йе̨ден фа́лат, з дру́гого ко́чьа два фала́ті, с тре́цого ко́чьа трі фала́ті, та так шо́ром з дванасто́го ко́чьа два́нац фала́ті жельє̨за. Зйа́зал шіцко до йе̨дней обру́чі, у́жал пот пазу́ху, та ідзе. По́йдзе на йе̨ден ва́рош, пі́га ше, дзе́ йе̨ст йе̨ден ко́валь. Спел бі се́бе дац спра́віц кійа́шьчьок с то́го жельє̨за. До́раз го спу́ца до йе̨дно́го кова́льа, цо мал ше́йсцох леґі́ньох: Дай Бо́же до́брі дзень, ко́валь.

Дай Бо́же і вам.

Віта́йце у́ нас.

Здра́ві бу́цце.

Та цо́сце нам пріньє̨сльі?

Пріشол сом вам по́весц, да́ мі справі́це с то́го жельє̨за йе̨ден кійа́шьчьок.

То йа ньє̨ го́дзен. Альє̨ і́цце там і там до то́го і до то́го кова́льа, тот ма два́нац леґі́ньох, та то́т вам спра́ві.

По́йдзе до друго́го: Да́й Бо́же до́брі дзень, кова́ль.

Дай Бо́же і вам. Віта́йце у́ нас.

Здра́ві бу́цце.

Та цосце нам ново́го пріньє̨сльі?

Прі́шол сом ше вам опі́тац, же чі ві бі мньє̨ ньє̨ мо́гльі спра́віц йе̨ден кійа́шьчьок с то́го жельє̨за?

Йа ньє̨ го́дзен. Іцце до геўто́го, цо́ ма два́цац і штіро́х леґі́ньох, та кє̨т тот вам ньє̨ спра́ві, ньє̨ спра́ві вам ньі́хто.

По́йдзе да́льє̨й. По́йдзе до геўто́го кова́льа: Дай Бо́же до́брі дзень, ко́валь.

Дай Бо́же і вам. Віта́йце у́ нас.

Здра́ві бу́цце.

Та цо́сце нам ново́го пріньє̨сльі?

Прі́шол сом ше вам опі́тац, же чі бі сцѐ мі ньє̨ мо́гльі спра́віц йе̨ден кійа́шьчьок с то́го жельє̨за?

Го́дзен сом.

Но до́бре. Та ке̨́ді бу́дзе гото́ві?

На пойу́тре.

Альє̨ жебі́сце се́бе з ньо́го ньє̨ охабе́льі ньічь, бо йа́ то чьє́шко заслу́жел. Йа́ вам бу́дзем пла́ціц пеньє̨жмі, ке̨́льо ві зосце́це за ва́шу робо́ту.

До́бре. Ўла́пйа го два́цац і шті́рме леґі́ньє̨, тлу́чьу по кійа́шьку, пра́ўйа. Альє̨ охабе́льі се́бе на йе̨дну поткo̸ву.

Прідзе на пойутре дзень, пойдзе по кійашьчьок, та ше піта: Готові йе?

Готові.

Вежньє го на малі пальєц, бо на конпу була карічька, окруці на малім пальцу, так го руці горе, за годзіну ідзе горе, а за годзіну долу. Кєд йє уж ньєдальєко од жемі, подбегньє под нього, та ше схільі. Кійашьчьок му спадньє на хрібет, та ше зламе. Ейньє, ейньє, коваль, чі сом вам ньє гуторел, же себе ньє охапце з нього, с того жельєза? Бо йа то чьешко заслужел. Йа вам гуторел, же вам будзем плаціц с пеньєжмі. Добре, мушіце го заш знова правіц.

На йутре прідзеце по нього, будзе готові.

Да Бог дзень йутре рано, пойдзе по кійашьчьок, та ше піта ковальові: Готові йє?

Готові.

А чісце себе з нього ньє охабелы заш?

Ньє охабелы.

А воны себе охабелы на йєден шінар. Думалы себе: Ша вон то ньє будзе знац! Вежньє вон кійашьчьок, окруці на малім пальцу, руці го горе так, же за два годзін ідзе горе, а за два годзін ідзе долу. Кєд йє уж ньєдальєко, подбегнул под нього, та ше схільєл. Кійашьчьок му спаднул на хрібет, та ше скрівел. Ейньє, коваль, та чі сом вам ньє гуторел, же да себе ньє охабіце з нього? Полосце ґу ньому, цосце охабелы, а оправуце го цо скорей.

Добре. О два годзін будзе готові.

Прідзе о два годзіні: Готові йє, коваль?

Готові.

Альє воны кєд го правелы, тот кійашьчьок, ешчі і зо свойого жельєза положелы да з два-трі кілы. Вежньє го до рукі, закруці го на малім пальцу так, же за штірі годзін ідзе горе, а за штірі долу. Йак йє уж ньєдальєко од жемі, подбегньє под нього, схільєл ше, кійашьчьок на нього спаднул і так отскочел горе, за годзіну ішол горе, а за годзіну долу. Но відзіце, коваль? Терас сце го добре оправелы. Терас ше мі пачі. Та цо сом вам длужен?

Коваль ньє сцел ньічь, бо ше бал од нього, же йіх позабіва.

Ньє бойце ві ше одо миьє, льєм ві весце за вашу роботу, кєльо вам треба.

Коваль ньє сце ньічь.

Но, кєд ньє сцеце, та здраві останьце.

Коваль му отповед: Хоцце здраві.

Пошол Бобок Йанчі. Найдзе йедного, цо бере льєс, йак конопі. Цо ті робіш, пайташ?

Та пальє, берем льєс, йак конопі. А ті дзе пойдзеш?

Ідзем швет пробовац.

І йа пойдзем с тобу.

Ша гібай, будземе двоме.

Іду двоме. Наміріа на йедного, цо трушел камены так надробно, йак сувачь жіто, кед змельє на муку. Цо ті робіш, пайташ?

Трушім камены. Дзе ві пойдзеце двоме?

Ідземе швет пробовац.

І йа пойдзем з вамі.

Ша гібай, будземе троме.

Іду вони троме уйедно. Дойду ґу йедней велькей пустарі. Там буду ноцовац і там ше буду претріповац два днї, трі дны. Вечьар кет ше змеркньє, будзе печіц вола, тот цо камень трушел, на рано на фріштік да йє готові. Пошол на пустар, удерел йедного вола с песцу по чьольє, забіл го, пріньєс го там на место, дзе геуті спалы. Одар го, вдзал на рожень, огньа росклат, пече вола. Кед де з йеденац, дванац годзін, прідзе Локсібрада горе на древо: Йой, жімно мі. Йой, жімно мі!

Гібай долу, та ше вогрей.

Ньє шмем. Йой жімно мі. Йой жімно мі!

Гварел сом ці, же гібай долу та ше зогрей.

Тот зішол долу, шедньє ґу огньу, та ше грейє. Йак ше уж зограл, та гуторі геутому, цо пекол вола: Даш мі с того вола йесц?

Бо йа ньє дам.

А йа ці го жем на пупку.

Бо ті ньє жеш.

Бо йа жем.

Бо ті ньє жеш.

Бо йа жем!

Кед уж вол упечені, Локсібрада улапел геутого, цо вола пекол, удерел з ным до жемі, положел му вола на пупок, та го жедол. Кед го жедол, та пошол. Тот устанул, бежі на пустар. Улапел другого вола, забіл, одар, вдзал на рожень, альє го пече, альє го пече! Понагльа ше зоз ным, бо бі уш чьас було йесц, а вол ньє готові. Геуті двоме шпйа. Поставайу геуті двоме, та му гуторйа: Ешчі уше ньє готові тот вол?

Ша ньє.

Бобок Йанчі му гуторі: От тебе ужал дахто печеного вола. Ті другого печеш.

Бо йа ньę.

Вóл ше упéкол, найę́длыі ше.

Кęд вéчьар, бýдзе дрýгі вóла пéчіц, тот цо брал льęс так, йак конóпі. Вéчьар кęт ше змéркньę, пóшол на пýстар, ўлáпел вóла, удéрел с пéсцу по чьóльę, зáбіл вóла, óдар го, вдзáл го на рóжень, óгньа нáклат, тá го пéче. Кęт ту дзéшец-йęдéнац гóдзін, прíдзе Локсібрáда гóре нá дуб. Йой жíмно мі, йой жíмно мі!

Гíбай дóлу, тá ше зóграй. Йę́ст óгньа досц.

Ньę шмем.

Чьóм же бі ші ньę шмел?

Йой жíмно мі, йой жíмно мі!

Гвáрел сом ці, гíбай дóлу, тá ше зóгрей. Йęст óгньа досц; кę́т ці жíмно, тá ше грей.

Тот зíшол дóлу, шéднул ґу óгньу, кęд уж відзел, же вол упечéні, та гутóрі геўтóму, цо вóла пéкол: Дáш мі с тóго вóла йęсц?

Бо йа ньé дам. Йę́ст нас ту досц на тóго вóла!

А йá ці го жем на пýпку.

Бó ті ньę жеш.

Бо йа жем.

Бо ті ньę́ жеш.

Бо йа жем.

Так ше спрічькáльі, дóк ше вол ньę упéкол. Кę́т ше вол упéкол, ўлáпел геўгóго Лóксібрáта, ўдéрел з ньім до жéмі, вóла му полóжел на пýпок, та жéдол. Жéдол вóла, пóшол. Тот скóчі, бéжі на пýстар по вóла. Ўлáпел вóла, удéрел с пéсцу по чьóльę, зáбіл го. Цо скóрей го óдар, та на рóжень над óгень, тá го пéче. Понагльá ше, клáдзе óгньа, дá ше му упéче на фріштік. Кę́т ту фріштíкі, вол éшчі ньę́ барз упечéні. Поставáйу гéўті, Бóбок Йáнчі му гутóрі: Ешчі ўше ньę готóві тот фріштік?

Ньę вéра, альę дóраз бýдзе.

Йак ше вол упéкол, йę́дза.

Бóбок Йáнчі йім гутóрі: Йа ньę́ знам, йáкі ві льýдзе і йунáці, другóму вóла дац жесц, а дрýгого пéчіц.

Вóньі ньę, áньі йę́ден ньę дáльі ньікóму. То пéрші вол од вечьáра ше пéчі.

Кęд вéчьар, бýдзе Бóбок Йáнчі вóла пéчіц, нá ньго шор прíшол. Пóшол на пýстар, ўлáпел вóла, удéрел с пéсцу по чьóльę, зáбіл вóла. Одар го, вдзал на рóжень, óгньа нáклад, вóла над óгень, тá го пéче. Кęд дзéвец-дзешец гóдзін вéчьар, ту Локсібрáда гóре на дýбу: Йой жíмно мі, йой жíмно мі!

Гíбай дóлу тá ше зóгрей.

Ньȩ шмем.

Цо же бі ші ньȩ шмел? Ньȩ будзе це рушац ныхто, льȩм ті ныкого ньȩ рушай.

Йой жімно мі, йой жімно мі.

Даўно сом ці гуторел, же гібай долу, та ше зогрей.

Ньȩ шмем.

Кȩд ньȩ шмеш, а ті шец горе на древе.

Тот ше спагнул помальучькі долу. Шеднул ґу огньу та ше грейȩ. Йак ше уж зограл: Даш мі с того вола йȩсц?

Бо йа ці ньȩ дам.

Бо ті даш. Йа ці го жем на пупку.

Бо ті ньȩ жеш.

Бо йа жем.

Бо ті ньȩ жеш.

Так воны ше спрічькалы, док ше вол ньȩ упекол. Кȩт ше вол упекол, Локсібрада станул, сцел ўжац вола од Бобок Йанчійа, же му го же на пупку. Бобок Йанчі го ўлапел за карк, одведол го ґу йȩдному моцному дубу, удерел с песцу по дубу, дуп ше рошчіпел. Положел му браду там нука до того рошчіпеного. Древо ше спісло. Йанчі пошол, рече вола, а тот там вірґа, тарга ше. Ньȩ годзен ше ментовац, дафсцекньȩ. Кȩд вол готові, упечені, ешчі цма, льȩм цо ше почьало розвідньац, зогнал геўтіх двох на фріштік: Ставайце, готові фріштік!

Воны поставалы, поумівалы ше, та фріштікуйу. Йак фріштікуйу: Патріце, пайташе, йакого сом ташька ўлапел тей ноці.

Воны ше му пітайу, же дзе йȩ?

Там йȩ ууйазані ґу дубу.

Тоті пойду опатріц, та відза, же то тот, цо од ных волі ўжал і на пупку йіх жедол. Заш пойду та фріштікуйу. Йак ше нафріштіковалы, Бобок Йанчі йім гуторі: Но терас, пайташе, іцце до льȩса, прііньȩсце добрі два младныкі, та буду грац тому ташьку, цо там ў дубу зашчіпені!

Пріньȩшу тоті добрі два младныкі, та ше пітайу, же йак му буду грац. Йȩден станце з йȩдного боку, друґі з другого боку, та му гуторце, же чі му жімно тераз і чі вон сце ешчі вола жесц другому на пупку? Почьньу го біц, йȩден з йȩдного боку, друґі з другого боку. А тот танцуйȩ Локсібрада. Тельо му гралы, кȩльо льȩм сцелы, а вон тельо танцовал, кȩльо мушел. Рас ше одорве од дуба, одорвал себе браду, почьньȩ сцекац прес браді. Воны за ным за тоту креву, кадзі вон бежел, та з нього чьурела. Дошлы под йȩдну вельку гору, там нашлы йȩдну дзіру. Дальȩй креў ньȩ служела, льȩм по тоту дзіру. Там

вóньі ше розїшльї гльęдац Локсібрáду, нá трі стрáні: йęден тáдзі, дрýгі тáдзі, а трéці тáмац. Та кęд ньę умáрльі і кęд го ньę нáшльі, мóже буц же і тéраз жíйу і гльęдáйу го.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 16—17, ч. 27 і ст. 32—35, ч. 33. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 213—218, ч. 30. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, I, ст. 141—152, ч. 74. — Ся казка зливаєть ся з двома иншими: а) Про богатирів із чудесною силою. б) Про чоловіка Бобика (Медвеже ушко, Волове ушко). Пор. ще: J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 112—117, ч. 60. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 43—49, ч. 10. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 1—27, ч. 1. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 292—296, ч. 4 і ст. 543—546, ч. 2. — Archiv f. sl. Philologie, т. 31, ст. 267, ч. 34. — V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 13.

21. Як брат Деревинець визволив від смока братів і сестру. Невірна жінка.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáльі вóньі трóйо дзéці: двох хлáпцох і йęдну дзíўку. Ішла дзíўка раз на мéсо, шáркань тáмац льęцел та йў увідзел. Барш ше му попачéла, бо кęт крáсна бýла. Зльęцел дóлу і ўжал йу. Дóма чéльац чекáйу, тý уж вéчьар, йіх дзíўкі ньęт. Гльęдáйу йу ўшáдзі, ньíґдзе йęй ньęт. Но гат дáрмо, кęд йęй ньęт! Так то стáло йęден рок. Надýмал йęден брат, да íдзе шéстру гльęдац. Йáк ше пýшчел, íшол за два мешáці. Дóшол ґу йęдней дзвірі так у льęше, та сéбе дýмал, же цó то, да вóн ше пýшьчі дóлу до тéй дзірі. Йáк ше пýшьчел дóлу, раз намáца дзвéрі. Роствóрі, дóрас сéбе увідзел шéстру. І барш ше йęй зрадóвал, тá йу вóлал дóму. Вóна гуторéла: Ей, ньę гóдзеп ті зó мну сцéкнуц, бо кęд вон прíдзе, ньę найдзé ме ту, фрíшко нас здогóньі тá це забíйę; áльę уш áньі ньę ідз, вон уж ма нáдейсц, стрéтньęш ше з ньім у дзірі та це забíйę.

Цо бýдзе вон рóбіц? Мýші там óстац. Кęд йęдéнац гóдзін, шáркань ше брал дóму, рýцел буздóвань на бакáрне гýмно, нá знак, же да вáрі, же уж íдзе дóму. Кęд бýло поладньę, прíшол шáркань дóму, піта ше йęй, чі готóві полудзéнок?

Ньę готóві, бо мáм гóсца. Прíшол мі брат, а ваш шóўґор.

Пошол, прівітал го: Вітай шоўґор! Но льęм, вар жено два корці галушкі олоўйані: корец мньę, а корец шоўґрові. Два тепші олоўйані поґачі: тепшу мньę, а тепшу шоўґрові.

Кęд бул полудзенок готові, пошедайу за стол полудньовац — ешчі ше шоўґор льęм поріхтал ґу йęдлу, доґ жед йęдну галушку, шоўґор-шаркань шіцко пойęт. Пріду поґачі, доґ вон ужал йęден поґачь, та го там грізол, шоўґор-шаркань шіцко пойęт. Пойду до піньвіці, же буду піц віна: мньę двойку і тебе, шоўґор, двойку. Док себе нашол тот ціўку, шоўґор-шаркань ужал свойу двойку та віпіл і шоуґрову. Шаркань гварі: По полудзенку, шоўґор, у мньę такі закон — ше пасовац.

Улапйа ше пасовац, хвацел го шаркань, удерел з ным о жем, дораз го забіл.

Мац-оцец дома чекайу, же оздаль прідзе. Ту уж рок — його ньęт. Бере ше другі сін, же пойдзе гльęдац брата і шестру. Ньę сцу го пушьчіц, же і вон ше ньę ураці. Альę вон пойдзе. Другі дзень рано ше зобрал, та пошол. І вон пошол так до льęса ґу тей дзірі, йак і брат му. І так прешол, йак му брат. Рок прейдзе, ньęт аны другого сіна. Мац плаче дома, цо будзе робіц, ньęма аны йęдно дзецко. За такі малі чьас воны двойо жільі старі.

Заметла раз мац хіжу, віньęсла шмеце до йарку, увідзела там йęден фалат древа та себе прігварела: Боже, чьом ньę мам гочь льęм таке дзецко, йак тот фалаток дреўка? Обраці ше та ідзе нука. Древо за ньу крічі: Ньę сцекайце, мамо, альę ме весце! Вона ше обрацела, відзела, же древо ґу ньєй ідзе; барш ше зльęкла, за то го ужала, одньęсла нука, укаже себе чловеку. Чловек ужал шекęру, та го рошчіпел. Кęд го рошьчіпі, а у ным барс красне дзецко. Одньęшу го до кресту. Йак му дайу мено? Надумальі, же най будзе Древінец. Пріньęсльі го дому с церкві та го ховальі. Трапельі ше з ным і віховал вон ше. Почьньę ходзіц до школі, барс ше добре учел. За седем рокі мацер ціцал.

Рас прішол зо школі, под облаком малы йęдно древо, йагода. Вон го улапел і вітаргнул го. Ужал шекęру та себе справел буздовань. Піта ше мацері, чі вон перші сін?

Мац му гуторі: Уш ті, сіну, штварті.

А дзе же тамті?

Мац му ньę сцела повесц, бо ше бала, же і вон пойдзе. Альę вон ньę енґедуйę. Мушела му мац повесц. Та ше зобрал і пошол; по тей і тей драгі ішол, кадзік його браца. Дошол ґу тей дзірі, думал себе, же цо то, йака то дзіра. Спушьчел ше нука, ішол по ньєй, док ньę дошол ґу дзвером. Увідзел себе шестру та йу поздраўкал: Дай Боже добре поладньę, шестро!

Во́на на́ ньго па́трі, же йа́кі во́н йе̨й брат, ке̨д во́на нье̨ ма́ла лье̨м двох бра́тох.

Йа́ твой брат Древі́нец. Йа́ ше наро́дзел, от ке̨ді ті ту́. Во́н йу во́ла до́раз, да прі́дзе до́му і дзе́ бра́ца.

Бра́ца позабіва́ні, а йа́ нье̨ по́йдзем. То во́на гуто́рі: Дзе́ бі ті зо мну сцє́кол, та́кі ма́лі, ке̨д мо́йо бра́ца бу́лы іншакі хло́пі, а нье̨ спе́клы!

Ке̨д йе̨де́нац го́дзін, ру́ці ша́ркань бузде́вань на бака́рне гу́мно: та́к го ру́цел, же аж збріньє̨ло. Древі́нец ше піта сво́йе̨й ше́стрі, же цо́ то.

Ру́цел ша́ркань бузде́вань на́ знак, же да ва́рім.

Ке̨т пола́днье̨, ша́ркань ту; піта ше, чі полудзе́нок гото́ві.

Нье̨ гото́ві, бо мам го́сца: мо́й ту брат, а твой шо́уґор.

По́шол ша́ркань, прівітал шо́уґра, до́рас ка́зал ва́ріц два ко́рпі олоуйа́ні галу́шкі, ко́рец мнье̨, ко́рец шоуґро́ві; два те́пші олоуйа́ні поґа́чі, те́пшу мнье̨, а те́пшу шоуґро́ві.

Йак полудзе́нок гото́ві, пошеда́йу за́ стол. До́к ше ша́ркань порі́хтал, у́жал йе̨дну галу́шку, та жу́вал, Древі́нец шіцко по́йе̨т. Ша́ркань ше у́ж бо́йі. Прі́ду поґа́чі; до́к ша́ркань йе̨ден у́жал, Древі́нец шіцкі по́йе̨т. По полудзе́нку по́йду до піньві́ці ві́на піц. До́к ше ша́ркань порі́хтал, Древі́нец по́піл свой го́рдоу і шарка́ньоу. Ша́ркань ше о́звал; барш ше бал, а́лье̨ за́ то му́шел по́весц, бо ке̨д у́ ньго та́кі за́кон, же по полудзе́нку ше пасо́вац.

Древі́нец ста́нул, же во́н до́раз гото́ві. По́чьньу ше пасо́вац, у́де́рі ша́ркань с тім по ко́сткі до же́мі. Тот віскочі, у́де́рі с та́мтім по коль́е̨на. Ша́ркань ско́чі, у́де́рі з ным по́ пас. Древі́нец віско́чі, у́де́рі зо ша́рканьом по шійу. Віньал ша́бльу, одре́зал му йе̨де́нац гла́ві, двана́сту му оха́бел.

Пі́та ше му ша́ркань, да́ му гла́ву оха́бі, же́ му ожі́ві бра́тох.

Та́ му оха́бел: Но, о́жіу́ йіх.

Там, дзе во́ны лье̨жа ме́ртві, там йе̨ст йе̨ден прут. У́дер йіх з гру́пшім ко́нцом, до́рас ста́ньу.

Древі́нец йак віслу́хал, у́жал ша́бльу, одре́зал му і то́ту гла́ву. По́шол ґу гордо́ву, у́жал прут, у́де́рел з гру́пшім ко́нцом, до́раз бра́ца стану́лы. Прегваре́лы: Йак сме сла́тко заспа́лы!

Заспалы сце ве́ра, а́лье̨ на о́рек.

По́йду ґу ше́стрі, збе́ру ше шіцкі та і́ду до́му. То́ті двóме ше піта́йу, же йа́кі вон йіх брат?

Древі́нец гуто́рі: От ке̨ді ві ту, йа̨ ше наро́дзел.

Йім ше барз ньę спачело, же вón тáкі мáлі, вон йіх от шмéрці óдньал. Сцéлыі го зáбіц. Альę вон віслýхал, льęм же вон йіх ше ньé бал, льęм ше ньé сцел біц з ныíма та сцéкол.

Йаґ óд ных пóшол, ньę íшол дóму, áльę íшол на дрýгу стрáну. Ішол кóло йęдного валáлу, кóло йęдного фалáта жéмі, там йęден члóвек шéдзел з вéльку шекęру, чьýвал свóйо жíто. Древінец тáмац íшол та нá ньго пріспігло. Вóшол до жíта і віс..л ше. Тот члóвек скóчі, цо чьýвал жíто, прішол, жé го забíйę: Зá то мóйо жíто пóдле, же ті хóдзіш ту с..ц.

Древінец ше піта му: Ньę зáбі ме, бýдзем ці йęден рок слýжіц.

Ґáзда нá то прістал.

Одвéдзе го дóму, гутóрі ґаздíныі, же пойęднал слýгу. Тота ґаздíньа мáла пóпа фрайęра. Древінец бул барз вéштац, мýдрі. Рáно ше бéру на пóльо, ґáзда му гвáрі: Пóлош плуг нá кочь, пойдзéме óрац. Ті іц по улыíці, йа пóйдзем пре загрáду.

Слýга пóшол на пóльо прес плýга. Ньę зáбул го, áльę го ньé сцел ýжац. Прíдзе дóму пó плуг; йак пóдзе до валáлу на шóр, уш крíчі нá пса, же: гę. А тáм áныі пес ньę бул, льęм да ґаздíньа учьýйę, дá ше поп мóже скріц. Йак скрíчел, ґаздíньа учьýла, барс ше зльęкла: Йай Бóже мой, тó наш слýга íдзе! Та на пóпа: Дзé ше скрíйęце?

Поп гутóрі: Та до пéца.

Слýга йак прíдзе, вóна ше му піта: Нáчь ші íшол?

Зáбул сом плуг і ґáзда мі кáзал тóті пньáкі позбéрац, цо на гýмньę та до пéца рýціц.

Ґаздíньа му гвáрі: Льęм ті ідз на пóльо та óр, йа понóшім і сáма.

Альę Древінец ньę сцел енґęдóвац. Чі ві то зробíце, чі ньę, а йа кęд зрóбім, знам, же бýдзе зробéне.

Пóшол по тóті пньáкі, прíньęше до пéца, тá йіх рýці. Удéрі пóпа, поп сцéка до дрýгого кýта. Дрýгі рýці, заш ýдéрі пóпа. Кęд ýжал трéці, поп ше цíска вóнка: Ньę бі ме, дáм ці двá сто форíнті! Віньал тá му заплáцел. Пóшол на пóльо, вéчьар прíду дóму, ґаздíньа ше гныíва на слýгу, льęм же ньę шме ныічь пóвесц, бó ше бóйі од ґáзді.

Дрýге рáно пóйду на пóльо; кęт полáдньę, слýга гвáрі ґаздóві: Мньę ґаздíньа казáла пойсц по полудзéнок.

Ґáзда ше чьудýйę, йáк то мóже буц, кęд мньę ньíґда ньę готóвела! Зóбрал ше слýга, пóшол аж дóму. Пóйдзе нá шор, крíчі нá пса: Гę!

Ґаздíньа учьýла: Йай Божé мой, слýга íдзе.

Дзé ше скрíйęм? — поп гутóрі.

Ґаздіньа му гварі: Та до коша.

Слуга прідзе на поладньę, ґаздіньа ше му піта, же начь прішол?

Древінец гварі: Пóслал ме ґазда по полудзéнок.

Вóна ше бáрс погньівáла, же цó му зна ваpіц тéрас? Цó так відумуйę, кęд вóн то ньіґда ньę пітал? Та цо скóрей наварі му мачьáнкі, зйáже до ручьньіка, одньęше на пóльо. Пóйдзе на ульіцу, прідзе нáзад дóму. Ґаздіньа му гутóрі: Цó сцеш, цо ші ше ўрáцел?

Та зáбул сом тóті пньáкі с пéца віцáгац та до кóша порўцац.

Вóна му ньę сце дац, же то вóна сáма зрóбі.

Древінец ньę енґедўйę, вон мўші зрóбіц. Йóму ґáзда роскáзал; áльę то ньę прáўда, бо ґáзда ньę знал ньі зачь, áньі ньę знал, чі поп там хóдзі. Дрéвінец пньáкі с пéца віцáгал, понóшел ґу кóшу: Ей, Бóже, кęд вéжньę йęден, кęт шпўрі до пóпа. Поп до дрўгого кўта; кęт шпўрі дрўгі! Поп уж ньę знал кáдзі, льęм вóнка. Тá му гварі: Ньę забі ме, дáм ці двá сто форінті! Віньал поп, тá му заплáцел. Пóшол на пóльо, ґáзда ше му піта, же дзе ші так длўго?

Мáл сом робóті, тá сом ньę мох прісц.

Пріду вéчьар дóму, ґаздіньа тáка нагньівáна, же так пóпа пóбіл.

Трéці двень заш пóйду на пóльо; кęт поладньę, слўга заш гвáрі, же ґаздіньа казáла пойсц по полудзéнок йóму; вóн ше збéре, та гáйт! Прідзе дóму, йáк йę прет сушéда, скрічі нá пса: Кęсте! Ґаздіньа учьўла: Ту слўга, дзé ше скрійęце? Фрішко до звáркі, зйазáла го с поньвічьку. Кęт прідзе слўга дóму, піта ше му ґаздіньа, же начь прішол?

Пóслал ме ґáзда по полудзéнок.

Вóна ше гньіва, лáйę, же чьом так відумўйę, же вóньі ше ньę мóгу гóсціц с пóпом.

І дó тей звáркі кáзал мі ґáзда нанóшіц вóді, ца ше ньę росўші.

Ґаздіньа му ньę сце дац, же вóна нанóші. Вон ньę енґедўйę, вон мўші. Вéжньę кáнту, пóчьньę нóшіц вóді, сіпе на пóньву, прес пóньву чьўрі на пóпа. Йак нанóшел пóлну, поп ше пóчьал дáвіц, тá ше ціска вóнка. Гутóрі слугóві: Ньę сіп нá мньę, дáм ці двá сто форінті. Віньал поп і заплáцел слугóві. Слўга сéбе дўмал: Йáкі сом срéтньі. Мам шéйсц сто форінті, ньę слўжел сом задáрмо! Ґаздіньа наварéла йўхі, óдньęс слўга на пóльо. Ґаздіньа с пóпом ше догварéла, жé ше ньє гóдньі гóсціц прет слўгом. Цо бўду рóбіц?

Пóп йęй гутóрі: Йўтре рáно пóйдзем óрац на вóлох. Запрáгньęм йęдньóго чьарнóго. Йак відзем на ульіцу, віцáгньęм брáзду аж на мóйо пóльо.

Попóво пóльо ньę бўло дальęко от тóго ґáзді. Кęд рáно ішол поп на пóльо óрац, йак вішол на ульіцу, дóраз óрал брáзду. Ішол і слўга

і вон по́чьал о́рац. У̂жал чьа́рну чьу̂гу і по́шол на по́льо о́рац. Ґа́зда ше му піта: На́чь ці то́та чьу́га?

Слу̂га гва́рі: Ра́но ше хмаре́ло та со́м ше бал, же бу̂дзе па́дац.

Кęт пола́дньę, ґаздіньа до́ма зареза́ла пу̂льку, уваре́ла на йуху, швінско́го ме́са напе́кла, папріґа́шу, наваре́ла і піро́гі, одньęсла на по́льо. По́шла на улыіцу, увідзе́ла бра́зді. Ста́ньę та се́бе ду̂ма: Тот наш слу̂га ґу̂нцут і вон віо́рал бра́зду; те́раз ньę́ знам, по хто́рей по́йсц! Пушьче́ла ше по́ тей, цо слу̂га і́дзе. Ду̂мала, же то попо́ва. Кęд відзе на по́льо, слу̂га йа́к йу зба́чęл, у̂жал чьу̂гу, пріґріл йęдно́го во́ла. Ґа́зда ше піта, же начь го пріґріл?

Слу̂га гва́рі: Барз го му̂хі ку̂сайу, та за́ то.

Ґаздіньа ста́ньę та па́трі: І ту̂ чьа́рні вол і ту̂; те́раз ньę́ знам, дзе по́йсц.

Слу̂га гва́рі ґаздо́ві: Па́цце, ґа́здо, ньęше нам ґаздіньа полудзе́нок.

Ґа́зда зньал ка́лап, ма́хал на́ ньу: Та́дзі гі́бай, та́дзі; ту̂ мі оре́ме!

Цо́ зна ро́біц ґаздіньа? Му̂ші по́йсц, кęд йу ґа́зда во́ла. Одньęше ґу̂ ньім, шęдньу полудньо́вац, ґа́зда ше барс хва́лы зоз ньу, же йа́ка йę до́бра, же йім пріньęсла полудзе́нок. Ґаздіньа се́бе ду̂ма: Убіл це Бох, ша йа́ то ньę те́бе пріньęсла, а́льę попо́ві.

Тот поп, то бул ґаздо́ві кум. Йак пойęдлы йу̂ху і ме́со, піро́гі а́ны ньę спе́лы. Ґа́зда гва́рі слуго́ві: Веш то́ті піро́гі, о́дньęш йіх кумо́ві.

Йаґ до́шол ґу̂ тей попо́вей бра́зді, цо поп о́рал, кęд і́шол з до́му, у̂жал місо́чьку, шіцкі піро́гі попу̂шьчьал до бра́зді. Скріл місо́чьку под у̂йаш, по́йдзе ґу попо́ві, поздра́ука му: Дай Бо́же до́бре пола́дньę, пан о́цец!

Дай Бо́же і те́бе, слу̂го. Та начь ші прі́шол?

Та прі́шол сом вам дац знац, жебі́сце ше чьува́лы, бо ґа́зда ше дзе́шка до́чьул, гва́рел, же прі́дзе з ве́льку шекęру, та́ вам гла́ву одру̂бе.

Поп ше зльęкол, гва́рел слуго́ві: Оздаль мі ньę одру̂бе!

Ве́ра вон так гва́рел. Здра́ві оста́ньце, пано́цец.

Слу̂га прі́дзе ґу ґаздо́ві: Цо́ же поп гва́рел, слу̂го? По́йęґ піро́гі?

По́йęд, а́льę гва́рел, жебі́сце у̂жа́лы ве́льку шекęру, да́ му пойдзе́це плуг опра́віц.

Ґа́зда гва́рі: Цо́ же му плу̂гу?

Ньę́ знам, цо́шка ше му погу̂бел.

Ўжал ґазда шекęру, пóшол ґу попóві. Йáк го поп збáчел, охáбел вóлі, пóчьал сцéкац. Ґáзда кріічі: Дзе сцекáце, кýме? Пóцце, най вам плуг опрáвім.

Поп крічі: Ньę мáльі сце ме, кýме, так спрéвесц? Дá мі глáву одрубéце?

Шак йá вам ньę прішол глáву рýбац, йá вам прішол плуг опрáвіц.

А йа ньę пóйдзем.

Цó зна рóбіц ґáзда? Мýші прісц нáзад.

Ідзе по попóвей брáзді, раз збáчі пірóгі. Роскáпчьал рýкаў тá йіх збéрал до рукáва. Ґаздіньа ше піта слугóві: Цó вон там збéра?

Слýга гвáрі: Там йęст камéньа; вóн ше дóчьул, же ґý вам поп хóдзі, та гвáрел, же тóґі камéньа шіцкі вам до глáві потрéпе.

Ґаздíньа ше зльęкла, охабéла і гáрчьок, дзвíгла сýкньі, почьáла сцéкац аж дóму. Ґáзда прідзе, піта ше слугóві: Цó так ґаздíньа бéжі?

Ґаздíньа гварéла: Кęд йу пó дом ўлапíце, та жé нам ўше так полудзéнок бýдзе нóшіц.

Ґáзда гвáрі: Ей чí йу ньę ўлáпім! Дзвíгнул ґáчі, та зá ньу. Альę бéжі! Кęд ґаздíньа дóшла ґу капýркі, тáкой і ґáзда зá ньу. Хвáцел йý за сýкньу. Ґаздіньа ше барз зльęкла од ґáзді, тá му дóраз віволáла, же ньíґда вéцей ше ньę бýдзе с пóпом льўбіц. Ґáзда ше аш тéді осéтел. Бáрз йу пóбіл, шíцко му віволáла: А, зá то наш слýга ўше так хóдзел дóму, жé вон пóпа біл! Но чі вíдзіш, шíцкіх нас поспревéдал, мньę і пóпа і тéбе. Шіцкіх нас спрáвел шальęнім[і]. Чéкай, док йа пóйдзем на пóльо, ша йа тóму дам!

Кęт пóйдзе ґáзда на пóльо, а слýгі ньęт. Слýга сцéкол áж дóму.

Кęт пóйдзе слýга до свойóго дóму, йóго брáца і шéстра уш помáрльі. Піта ше му óцец, кáдзі хóдзел і двé йę от тéді.

Вон пріповéдал оцóві, же вон слýжел, заслýжел сом шейсц сто форінті от пóпа.

Цо бýдзе з ньім рóбіц óцец? Тý бі го требáло жéньіц. Пóшол до йęднóго ґрóфа, спітал сéбе дзіўку. Так то стáло мéшац, док йіх оглашéльі. Вéпка ше прішáгльі. Жіл зо свóйу жéну, з óцом і з мацéру, і тéраз жíйу, кęд ньę умáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиції від Мітра Паланчані.

22. Як Янчі визволив від смоків три царівні і на ґрифі вернув на сей світ.

Бул йе̨ден чло́век ізо жéну; во́ньі модльę́лыі Бо́га, жéбі йім дал йе̨дно́го хла́пца. То бул хла́пец і барс ше му зрадова́лы: два́цац і штірі ро́кі ціцал. А вон вéцка гáйд охáбі óца свойóго. По́шол, же бу́дзе швет пробо́вац. Та наішол на дрáзе на йе̨днóго Ціґáна, та го у̌жал за пайтáша, тóго Ціґáна. А во́ньі вéцка путовáлы зос тім Ціґáчом. Наішлы на йе̨дньіх льу́дзі, цо до блáта зальę́злы зоз жельę́зом, двáпац кóчі бу́ло тіх путньіцох. Та тóті льу́дзе ше пітáлы, жéбі йіх дáйак віцáглы; а вон тот Йáнко — бо тáке мал мéно — та вон óд ньіх ньічь ньę сцел, льę̨м на йе̨дну пальіцу жельę́за. Та вон сéбе спрáвел зос тіх дваáц кóчі жельę́за йе̨дну пальіцу. А вон вéцка ішол дáльę̨й зос тім Ціґáном, улáпел зайáца. Вечéру зос тóго зайáца сотвóрел. Ціґáна охáбел, да вечéру вáрі, а сам пóшол на вóду. Ке̨д вон прідзе нáзад, а йóго вечéра зо шерпéньу віу̌рацена. Піта ше Ціґанóві, же хто віу̌рáцел?

Ціґан му гвáрі: Прішол йе̨ден мáлі чло́век зос шесцóма главáмі, а брáда му бу́ла аж до пáса.

А вон гвáрі: Дзе же тот чло́век пóшол?

Ціґан ньę знал повéдзіц, же дзе пóшол.

А во́ньі вéцка другóго сéбе зайáца у̌лапéльі. Знóва вáрйа тéраз на нóво. Тéраз вон гвáрі, жéбі Ціґан пóшол на вóду, а йа бу́дзем чьу́вац. Вон чьу́ва, а рас тот ту о шесц глáві заш. Прóсто ідзе ґу шерпéньі, же му віу̌рáці. А Йáнчі скóчі, та го у̌лáпел за брáду, та з ньім пóчьал до йе̨днóго ду́ба біц, тлу́чіц. А то шáркань бул. Альę то ньę бу́ло досц Йанчійóві, цо го біл; рошчіпел йе̨ден ду́б, та му брáду зашчіпел до ду́ба. Польęґáлы вéцка спац. А ке̨д рáно стáньу, а йóго уж ньę̨т там, льę̨м му брáда остáла у ду́бе зашчіпéна, а креу̌ з ньóго ішла, а во́ньі зá тім трáґом ішлы го глье̨дац. Йак ішлы тім трáґом, наішлы ґу сту́дньі. Та тéраз во́ньі пóйду йе̨ден до сту́дньі, Йáньчі, а Ціґан бу́дзе чьу́вац. Ке̨т тот зідзе дóлу, Йанчі, а то там дру́гі швет. Ке̨д попáтрі, а там йе̨дна хіжа на стрóчей нóгі вікру́ца ше. Вон пóйдзе ґу́ тей хіжі, та же да йу застанóві, а вон йу ньę мóже застанóвіц. А вон ду́пньę з нóгу, жéбі тóта хіжа застану́ла. І доразічька стáнула хіжа. Ке̨д вон там пóйдзе ву́ка до тей хіжі, там нáйдзе крáсну йе̨дну млáду дзіу́ку. Тóта му гвáрі: Дзе ші ше у̌жал ту, чловéче? Спéкай óтталь, гвáрі, бо мой чло́век це ту нáйдзе, та це дóрас ту же.

Вон йе̨й гвáрі: Ньę бóйім йа ше од ньóго, льę̨м дзе йе̨, най прідзе.

А во́на му гва́рі: Вон шпі.

Іц го зо́буц.

Во́на по́шла, та го зобудзе́ла. Кęт тот прі́дзе ну́ка, а Йа́нчі го у̂відзі, же то тот, цо му вечеру віу̂ра́цал, бо бул прев бра́ді. А вон ве́цка на́ ньго гва́рі: Ту ші сце́кнул?

А тот гва́рі: Хто ту пан?

Гва́рі Йа́нчі: Йа те́бе дорас пока́жім, хто ту пан!

Кęд му тот гуто́рі, же хто ту пан, Йа́нчі у̂ла́пел шарка́ньа і за́біл го. А дзі́у̂ка ше ве́цка барз зрадова́ла. Пі́та ше йęй Йа́нчі: Йак во́на ше там доста́ла?

Во́на му гва́рі: Йа ца́рска дзі́у̂ка. Нас о́цец мал трі, та нас ші́цкіх ту во́ны трі бра́ца поноше́лы.

Та дзе же ці та́мті два ше́стрі?

А во́на му гва́рі: Йа це одве́дзем, льęм на́ тот прут та у̂дер по́ тім каште́льу, та ці ше сотво́рі на йаблу́ко.

А вон так зро́бел; уде́рел, та му ше сотворе́ло на йаблу́ко. Та ве́цка ше зобра́лы, та по́шлы до то́го штредньо́го.

Кęд во́ны там по́йду, а то́та заш гва́рі, же дзе́шце ше у̂жа́лы? Мой чло́век кęт ше пребу́дзі, та вас загу́бі.

А вон гва́рі: Льęм ідз, а прі́ведз го ге́у̂ка.

Во́на по́шла, пріве́дла му, ґу ньо́му. Накęді го пріве́дла, а тот до́раз гуто́рі Йанчі́йові: Цо ті ту сцеш? Гайд, гі́бай ше пасо́вац на мо́йо гу̂мно!

Йа́нчі по́шол з ньім на гу̂мно, та ше у̂лапе́лы о па́сі, та ше ноше́лы за трі го́дзіні. Та ве́цка го Йа́нчі так уде́рел, же аш по шійу упа́днул до же́мі. Тот мал дзе́вец гла́ві ша́ркань, та му йіх поодрубо́вал, ші́цкі дзе́вец. Те́раз вон ше обра́цел ґу дзі́у̂кі, та йęй гуто́рі, же́бі ше збе́рала.

А во́на му гва́рі: На́ тот прут, та у̂дер по́ тім каште́льу, та ці ше сотво́рі на зла́ту гру̂шку.

А вон так і зро́бел, же уде́рел і сотво́рел ше ка́штель на зла́ту гру̂шку. Та і то́та дзі́у̂ка му так ньę мо́гла предзеко́вац, же йу віба́вел от та́маль. А те́рас по́йду ґу тре́цей ше́стрі.

Кęд во́ны там по́йду, во́на ше і зрадова́ла і зльęкла, же кęд йęй муж прі́дзе, та же йіх мо́же позагу́бйац. Пі́та ше Йа́нчі, дзе йęй чло́век?

А во́на му гва́рі, же по́шол аж до Седмора́цкей же́мі.

Та кęлі прі́дзе?

Ма́ уж ско́ро на́дейсц.

А вон ше йęй пі́та: Йак ті знаш, кęд вон ма прі́сц?

Вона му гуто́рі, же вон ма пальі́цу йе̨дну, та йу ру́ці, то знам, ке̨ді тре́ба вечёру гото́віц. Те́лі му́шім ула́піц во́ла, та заре́зац йо́му на вече́ру.

А вон гва́рі йе̨й, же́бі му нье̨ готове́ла те́раз вече́ру. А во́на ше барз бо́йі! Лье̨м цо во́на то́то віре́кла, же ше бо́йі, а пальі́ца пріішла ту. Йа́нчі ўжал то́ту пальі́цу та му на́зад ру́цел. Ша́ркань ше погньі́вал барз, ке̨т то увідзел, та прі́шол, а́лье̨ аж му пла́мень зос піскох і́шол, ке̨д і́шол до́му. Йа́нчі ві́шол му во́нка, на во́чі; до́рас ша́ркань на́ ньго, же йак ті шмел ту пріісц до мойо́го тріма́ньа?

А Йа́нчі му гва́рі: Йа́кбі сом нье̨ шмел, ке̨д йа це ше нье̨ бо́йім!

А ша́ркань му гва́рі: Ке̨т ші та́кі ві́тіс, а ті гі́бай ге́ўка на мо́йо гу́ўно, да ві́дзім, чі ті ві́тіс.

По́шол Йа́нчі з ньім ўйе̨дно на гу́ўно, та ше пасова́льі лье̨тньі дзень та пол днья. І ве́ра уж обідво́ме віста́льі; а́лье̨ ша́ркань пі́та от сво́йе̨й жені во́ді, да ше напі́йе̨. То́га во́да ма́ла та́ку сі́лу, ке̨т ше з нье̨й напі́йе̨, та два рас мо́ці ма чло́век, йак цо мал. А во́на му нье̨ше то́ту во́ду. Йа́нчі хва́цел тот пу́гар о́д нье̨й, та вон по́піл, а шарка́ньа до́рас уде́рел аш по ші́йу до же́мі. І ўжал ша́бльу, та му ші́цкі два́нац гла́ві одру́бал. Пі́тал ше му ша́ркань, да му оха́бі го' лье̨м йе̨дну гла́ву. Алье̨ вон му нье̨ оха́бел а́ньі йе̨дну. Так во́ньі бу́льі радо́сні уш ші́цкі штве́ро. Во́на му да́ла пру́т, же́бі уда́рел по́ тім кашті́льу, та ше му сотво́рі на йаблу́ко.

Те́рас по́шол вон ґу́ тей сту́дньі на́зад, две го Ці́ґан че́ка. Там бул йе̨ден па́ньваш пу́шчені, та опра́вел на́ тот па́ньваш зос тіх дзі́ўкох йе̨дну, да Ці́ган ца́га го́ре. А ве́цка Ці́ґан спу́шчел, да дру́гу ца́га го́ре. А так ве́цка і тре́цу. Алье̨ ту тре́ба те́рас, да Йанчі́йа ца́га. Алье̨ Йа́нчі нье̨ шме, чі го Ці́ґан да́йак нье̨ спора́йі. Та сво́йу пальі́цу ўйа́зал на па́ньваш у ме́сто се́бе. Ке̨т Ці́ґан віца́гнье̨ по́д верх, пу́шчі, а дзі́ўкі ўжал, та одве́дол. Ве́цка, цо бу́дзе ро́біц Йа́нчі? Вон ві́дзі, же йе̨ спреведзе́ні, же уш о́тталь нье̨ го́дзен ві́йсц на дру́гі швет. Та вон там блу́кал ше по дру́гім шве́це.

Наі́шол на йе̨дну ґріґ-мадарі́цу. А то́та ґріґ-мадарі́ца нье̨ мо́гла се́бе дзе́ці дохо́вац, бо там ўше хо́дзел-йе̨ден гат, та йе̨й ўше пойе̨дол. Йа́нчі то осе́тел, же йе̨й гад мла́де пойе̨да. Вон се́бе поду́мал, да йе̨й бу́дзе у помо́ці; та вон то́му гадо́ві на зашёткі ше́днул, ке̨д бу́дзе ісц ґу тім мла́дім, да го забі́йе̨. І та́кой за́біл. Ке̨т вон то́го га́да за́біл, а то́ті мла́ді закрі́льі пот сво́йо крі́дла Йанчі́йа, же́бі го йіх мац нье̨ увідзе́ла, бо од радо́сці та го прельі́ґнье̨. Ке̨т ше йім мац поўраце́ла, увідзе́ла сво́йі мла́ді на мі́ру здра́ві, та ше барз обрадова́ла. Пі́та во́на ше, же хто йіх охра́нье̨л.

А вóньі йęй бешедýйу, же йęден члóвек.

Вóна ше піта, кáдзі пóшол.

Вóньі гвáрйа, же пóшол нá тóту стрáну.

А вóна пóшла гльęдац. Ньę мóже го ньíґдзе найсц, та ше ўрацéла нáзат. Прíдзе ґу ньім, піта ше йім: Кáдзі же пóшол? Тáдзі ньę йę ньíґдзе.

А вóньі го йęй вéцка указáльі. А вóна ше йóму сíльно зрадовáла, тóму члове́ку. І пітáла ше, цо вон од ньęй жáда, кęд йęй млáде зачьýвал. А вон од ньęй ньічь ньę жáда, льęм да го віньęше на дрýгі швет, зос хторóго прíшол. Альę вóна му гвáрі, же вóна го віньęше, льęм най йęй двáнац вóлі забíйę а кáжді вол на штíрі стрáні мýші буц розоначéні і двáнац акóві вóді. Та то шíцко на ньę полóжіш: вóду на йęден бок, а мéсо на дрýгі, бо то нам барз дальęка дрáга, гвáрі. Кęд бýдзем от тéбе пітац, та ўше мі даш йęден дáраб, а і йęден áкоў вóді. Та так вон йęй і дáвал і подáвал шíцко і шчеслыíво віньęсла го гóре. Йак го віньęсла, вон йęй дзекóвал, а так íсце і вóна йóму дзековáла, же йęй дзéці óдньал. Вóна пóшла дóму до свойóго трімáньа, а вон пóшол прóсто до тóго цáра, цо му дзíўкі спасóл.

Йак пóйдзе там, а там свáдзба зос Ціґáном. Ціґан сéбе бéре за жéну наймлáтшу, бо ше хвáльęл, же вон йіх вібáвел. А дзíўкі йак Йáнчійа обачéльі, та доразýчька оцóві пóшльі гутóріц, же ту тот, цо йіх вібáвел, а ньę Ціґан. Док дзíўкі гуторéльі оцóві, же тот ше пойáвел, а Йáнчі зáтльа пóшол гéтка оттáмаль. Дзíўкі за Ціґáна ньę пóйду áньі йęдна, док йім тáкі шмáті ньę сотвóрйа, йак цо вóньі ношéльі на тáмтім швéце. Йáнчі то ýчьул, же вóньі гльęдáйу сабóла такóго, цóбі йім тáкі шмáті мóгол напрáвіц. То вóньі ньę мóжу найсц у шíцкім варóшу такóго сабóла. Альę на край варóшу бíвал йęден сáбол, худóбні члóвек. Йáнчі пóшол там до ньóго, та му гутóрі, жéбі ўжал тóті шмáті шіц. Сáбол ньę сце, бо ше бóйі, áльę Йáнчі нá ньго, жéбі ўжал, жéбі ше ньę бал ньічь, же вон ушíйę то. Прíйал ше тот члóвек і ўжал на сéбе, же сотвóрі тóті шмáті. Гвáрі сáбол Йанчíйові: Гáйде, да робíме тóті шмáті!

Йáнчі му гвáрі: Льęм ті льęгньі, а шпі.

А сáбол ньę мóже спац, бо вéлька бріґа, бóйі ше, же нá ньго прíдзе вéлькі штроф от цáра. А Йáнчі ў нóці удéрел зос прýтом по йаблýку, та му ше сотвóрел кáштель. Віньал з ормáна готóві шмáті, та вéцка рáно прíшльі от цáра і одньęсльі шмáті. А саболóві наказáл, же кáжда пáра éзер форíнті кóшта. І кęльо сáбол пітал, тéльо му віплацéльі. Кęт тóті шмáті одньęсу там, дзíўкі с тóго дóрас познáльі, же то йіх шмáті бýльі, цо на тáмтім швéце ношéльі. І доразéнькі по сабóла посла́льі. Та ше му пітáйу, же дзе вон тóті шмáті ўжал?

Cáбол гвáрі, же вон ма леґіньа свойóго, та же тот йіх скрал і ýшіл.

А вóньі дóрас послáльі по леґіньа. Лéґінь мýшел пóйсц там, дзе го волáльі, до цáра. Кęд вон там пóйдзе, а дзіўкі го увідза, та ше му барз зрадовáльі і дóраз гварéльі, же тот йіх ізбáвел. І так цар доразýчька му препорýчел, же хтóру сéбе вíбере за жéну. А вон сéбе вíбрал наймлатшу. Та тéрас свáдзбу прáўйа. А Ціґанóві дал тáку кáру, же го кóньом за хвостáмі ростáргац дал. Оца, мáцер пресéльęл до цáра, та і дньęшка жíйу, кęд ньę умáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської стол. від Петра Горняка.

Паралелї: В сю казку входять ось які мотиви: 1) Герой вибирає ся з товаришами (братами) у світ на вандрівку. 2) Стріча з Локтиком (Лакцібрада), який поїдає товаришам героя вечерю на череві; герой подужує його і вкладає його бороду в розчіп. 3) Герой подужує смоків (чортів) у підземелю і відбирає три царівнї, при чім їх маєтки (замки) згортає в яблока. 4) Товариші зраджують героя і витягають на сей світ лише царівен. 5) Героя виносить ґриф, по чім він мстить ся на зрадниках. Я вказую паралелї тут до цїлої казки: E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 186—198, ч. 16. — Magyar Népköltési Gyüjtemény, VI, ч. 15—16; VII, ч. 8; IX, ч. 2; X, ч. 1. — J. Bünker, Schwänke, Märchen u. Sagen, ч. 94. — J. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, II, ст. 49—62, ч. 70. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 27—32, ч. 91. — Wolf, Deutsche Märchen u. Sagen, ч. 21. — Sommer, Sagen, Märchen u. Gebräuche (2), ч. 6. — Colshorn, Deutsche Märchen, ч. 48. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I. ст. 292—296, ч. 4 і ст. 543—546, ч. 2. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ст. 4—7, ч. 58. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, I, ст. 1—27, ч. 1 і II, ст. 135—146, ч. 52. — Národop. Sborník českosl., IV—V, ст. 143, ч. 345 і 348.

23. Як царевич лїтав до царівни.

Бул йęден цáрскі сін, пóшол до кáрчьмі да з на пóгар вíна. Кęд вон пóйдзе, á там двóме вандроўньíці аж да ше бíйу. Вóн ше йім піта, же цó ше вáдза. Йęден гвáрі: Вон гóрші мáйстор, йак йа, а вон дéцу пальęнкі піта, пóрційу папріґáшу і лíтру вíна; а йа злáтар, йá льęм пол дéці пальęнкі, пол порційі папріґáшу і пол лíтрі вíна!

Тóт цáрскі сін гутóрел йім: Йá вас найльęпше порóўпам. Пóцпе дó мньę, йа цáрскі сін, ý мньę йęст ўшельійáкі ствáрі. Цóґод вам трéба, сéрсан, льęбо цо, шíцко ý мньę йęст, та увíдзім, хтóрі крáше спрáві.

Пошлы до цара обідвоме, дораз йіх каждого окреме положелы. Пітайу ще йедному, цо му треба. Тот гварі, же злата. Дайу му дорас. Пойду ґу другому, тамтот нье сце льем дзейакі старі тепші. Одложелы себе, за мешац ма буц готове. Прешол мешац, піта ше йім цар, чі су готові?

Готове шіцко.

Дал цар зволац міньістрох, ґрофох, да препатрайу. Другі дзень на поладнье шіцкі ше посходзелы та по полудзенку буду опатрац. Пріньеше златар свойу ствар, то була шкатула. Дайу царові, цар опатрі і дава паном; з рук до рук ідзе около; кажді хвалы і гуторі, же тамтот таке нье справі. Вежнье тоту шкатулу вандроуньік, та йу роствbooрі, віньe злату рібу; заш кажді опатра; барс красне, нье можу прехвальіц. Вежнье йу заш вон до рукох, вандроуньік, роствoрі рібу, кeт почньe грац! Альe нье верйа ше наслухац. Шіцко поопатралы, далы другого заволац. І другі пріньeс шкатулу; опатрайу кажді, шумне і тото, альe нье таке йак тамтого. Дайу му до рукох. Вон роствoрі, віньe годзінку, красна, же міло на ньу патріц. Кажді опатрі, гварі, же тамтого краше було. Муші буц краше, вандроуньік гварі, кед йe зо злата! Роствoрі годзінку, кeт почньe грац! Тельо седем раз краше грайe, йак ріба. Но, барш ше йім пачі. Роствoрі годзінку на другім месце, віскочьа два крідла. Пріпаше на себе, отворі облак, польeтал по вонку, та прішол нука. Шіцкі панове гварелы, же тамтого краше було, бо було зо злата, альe нье була така ствар, йак того. Зволал йіх цар обідвох нука, дал йім по сто дукаті, цо робелы.

Було то так да з мешац. Цар с царіцу пошлы дальeко на госціну, а сін остал дома. Цо вон надумал? Да тоту годзінку вон вежньe, да крідла опаше, да ідзе швет пробовац. Ужал крідла, опасал на себе, гварел служньіці, же вон тераз ідзе, аньі сам ньe зна дзе. Зльeцел горе понат хмару, пошол аж до другого цара. Пошол до карчьмі, ужал себе квартель, вечьар пошол до кафані меджі панох, пітал ше, цо ту нове?

Йeст ту нового досц. Наш цар на концу валала дал вімуровац слуп вісокі на два сто метері. На верху була йeдна хішка, у тей хішкі його дзіўка була. Ньіхто ґу ньeй ньe мог дойсц, льeм йeдна стара баба. Вона йeй ношела йeсц. На облаку була чіґа, на чіґі паньваш, на паньвашу була ууйазана йeдна котаріца. Кeт прішла баба, пріньeсла йeй йeсц, спушчела бабі котаріцу, баба шедла, та йу віцагла. Тот царскі сін, йак вон то віслухал, вон льeдво чекал другі вечьар. Опасал крідла, зльeцел йeй аж на облак. Дурка до облака. Вона прідзе ґу облаку, та ше піта, же хто то?

Вон гварі: Йа, льeм отвор!

Так вона му отворела, там спал з ньу до рана. Цар думал, же йу ныгда нье ода та да нье зна за чловека. Тот царскі сін, вон там ходзел да с трі, штірі мешаці, вера дзіўка остала трудна. Баба то вбачела на дзіўкі та ше йей піта, же хто ту ходзі?

Дзіўка бабі гварі: Хто бі ту ходзел, кет ту так вісоко?

А вона, тота баба, познала добре, же дзіўка трудна, йавела царові. Царові ше нье спачело, же йак то може буц, кет то так вісоко. На вечьар кет пойдзеце, одньешеце йей вечеру, вежньеце мукі, посіпеце йей на облак! Баба вечьар чекала, пошла ґу тому слупу, спушчела йей дзіўка котаріцу, віцагла йу горе. Дала йей вечеру; баба йей посцель оправела, дзіўка льегла спац. Баба йу закріла, на облак мукі насіпала, сама ше спушчела долу.

Кед у ноці тот гульа заш прішол. Дурка йей на облак. Вона му ростворі. Войдзе нука, походзі по тей мукі; було і на жемі знакі. Кед рано, тот сцекнье, баба прідзе. Но кеді вішла горе, піта ше дзіўкі, же хто ту бул?

Нье бул ныхто.

А чійо то ступайі ту?

Дзіўка ныч нье гуторі. Баба пойдзе до цара, гуторі царові, же булы ступайі. Цар і теді нье вері. Каже бабі на вечьар пірны насіпац на облак, бо мука нье добре, бо то біле, та дзіўка увідзі та позмета. Так баба зробела. Насіпала пірны, дыўку прікріла спац, сама зішла долу.

Кед вечьар дзешец годзін, тот рас ту. Дурка на облак; вона му отворі. Вон станул на пірньу, дорас ступай остала; так пошол ґу ньей, спал з ньу до рана. Дзіўка му гуторі: Тераз ме бочькай, кельо сцеш, бо чі вецей будзеш, чі нье!

Так воны ше льубелы до рана. Рано од ньей пошол. Баба прідзе, відзі ступайі, та дорас ше піта дзіўкі. Дзіўка гварі, же ту нье бул ныхто. Пошла баба дому по цара, йавела царові. Цар прішол опатріц сам, бо вон нье верел. Йак уж відзел сам, зньал йу отамац долу, дал вікопац студньу на трі сто вата та тогу дзіўку руцел нука. Дал розгляшіц по варошу: Хто ма странского чловека, най го нье пушчі от себе, най йаві, же вон ма! Дорас качьмар йавел, же вон ма странского. Рано прішлы бандуре, дзе вон на квартельу, дуркайу, да одомкнье. Вон станул, скрічел, док одомкнье. Опасал на себе кріла, ростворел облак, одомкнул дзвері, скочел на облак та зльецел. Та то ті, ташьку, бул там? Дармо, нье можу го улапіц, кед одльетнул.

Пошол на другі валал; учьул, же дзе дзіўка, же йе у польу руцена. Пошол до штранґара, дал паньваш пушчіц на трі сто вата. Йак бул готові, одньес ґу тей студны, справел себе чігу, уўйазал камень на

па́ньваш та пу́шчел до́лу. Во́на, дзі́ўка у сту́дны е́шчі жі́ла, е́шчі нье̨ ума́рла. Ка́мень спа́днул ґу́ нье̨й, во́на осете́ла. Там йе̨й цма бу́ло, нычь нье̨ відзе́ла. Намаца́ла па́ньваш, ше́дла на ка́мень, поківа́ла с паньва́шом, же уш ше́дла. Ца́рскі сін по́чьал ца́гац. Ке̨д вістал, окру́цел па́ньваш около дре́ва. Йак одіхнул, та ва́ш ца́гал. Йа́к йу віца́гнул го́ре, та ше во́на му барз зрадова́ла, же́ йу о́дньал од шме́рці: Ту́ бі йа ума́рла, да нье̨ ті! Так вон опа́сал крі́дла, во́на на́ ньго ше́дла і одлье̨цел з ньу аж до свойо́го до́му.

Йо́го о́цец цар роска́зал служньі́ці ве́чьар, да отво́рі обла́кі, да́ ше йо́го хі́жа да́кус вілуфті́ра. Ве́чьар йе̨де́нац го́дзін мла́ді прі́нц зо сво́йу прінце́зу по́шлы до сво́йе̨й хі́жі, зава́рлы обла́кі, лье̨́глы спац. Ра́но служньі́ца ста́нье̨, віцзі, же обла́кі позавера́ні. Бе́жі ґу царо́ві дац на зва́нье̨: Ца́ру нашнье̨́ші, наш мла́ді прінц зо сво́йу прінце́зу шпі на посце́лы! По́шол цар опа́тріц та́ ше барз зрадо́вал. Нье̨ ру́шал йіх, док ше нье̨ віспа́лы. Йа́к ше віспа́лы, постава́лы го́ре, там бу́ла ве́цка ве́лька сла́ва, же́ ше йіх сін поўра́цел. Те́рас цар дал зво́лац около шіцкіх ца́рох на сва́дзбу, ґро́фох, па́нох дзейа́кіх. До́стал пі́смо і тей дзі́ўкі о́цец. І во́н ше брал, же прі́цзе на сва́дзбу. Йак ше посходзе́лы на сва́дзбу, ста́та сва́дзба за трі дны. Рас по́йдзе тей дзі́ўкі мац до хі́жі опа́тріц мло́ду, бо ка́жді хо́дзел. Ке̨д во́йдзе до хі́жі, мло́да ше́дзі прі́бра́на, а ма́ц ше аж йе̨й злье̨́кла, же дзе во́на ше ту ўжа́ла: До́раз це о́цец забі́йе̨!

По́шла во́нка, йаве́ла йе̨й оцо́ві, же́ ту на́ша дзі́ўка. Цар нье̨ ве́рел, дзе́ бі во́на ше ту ўжа́ла, ке̨д йа́ йу так глыбо́ко ру́цел до сту́дны. Прі́дзе опа́тріц, а во́на там ше́дзі, йак че́сна мло́да. Оцец ва́ ньу скрі́чел: Ті, ку́рво, дзе ті ше ту ўжа́ла?

Дзі́ўка ше барз заганьбе́ла, барз жало́шнье̨ плака́ла. Прі́шол мла́ді прінц до хі́жі, увідзел, же йо́го мло́да пла́че, ві́шол во́нка, гуто́рі оцо́ві свойо́му. Ші́цко пріпове́дал, йак вон до́стал мло́ду, йа́к йу от шме́рці о́дньал: Ту́ йе̨й о́цец і мац сцу йу те́раз за́біц!

Ца́р ше на́ то погньі́вал, дал йіх заво́лац, до́бре йіх віга́ньбел, же йак йіх мо́гло по́днье̨сц сво́йо дзе́цко на та́ку шмерц дац. Віньал ша́бльу, одру́бал му гла́ву і йе̨й. Ве́цка аж мі́рно ше свадзбова́лы. Пріша́глы ше, сва́дзба ше розі́шла, во́ны двойо жі́лы кра́шнье̨ і те́раз жі́йу, ке̨д нье̨ ума́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол від Мітра Паланчанї.

Паралелї: V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 36. — I. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, I, ст. 261—263, ч. 46. — Fr. H.

Groome, Gypsy Folk-Tales, ч. 26. — Národop. Sborník českosl., VI, стр. 219, ч. 26.

До мотиву про штучні крила пор. A. Dietrich, Russ. Volksmärchen, ч. 11. — B. Schmidt, Griech. Märchen, ч. 11. — R. Köhler, Klein Schriften, I, ст. 68 і 120. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 274, ч. 89.

24. Цар Сильвестер.

Бул йęден гáлас: Вон так бівал прі Дунáйу на йęднім бóку, на другім бóку бул вáлал. Гáлас налáпал рібі, óдньęс до валáлу прéдац і хлáпец зá ньім. Пóйду на пíйац, рас прíдзе дóхтор; і вон мал такóго хлапца. Кýпел од ньóго йęдну кíлу рібі. Дóхтор ше піта галасóві: Чі то ваш хлáпец?

Мой.

Пáцпе і йá мам такóго хлáпца. Хóдзі ваш до шкóлі?

Ньę хóдзі, бо му дальęко.

Дóхтор галасóві гвáрі: Чьом ньę хóдзі, мóже ý нас спац прі мойóму хлáпцу Сілвестерóві.

Так му бýло мéно, знáце. Так ше хлáпці спознальі, же галáсоў áньі дóму ньę сцел пойсц. Пóшол до дохтóра, там преноцóвал. Рáно ше зобрáльі обідвóме, пóшльі до галáса. Дохторóвому хлáпцу ше і там пачéло, же там йęст рібі. Так вóньі ше польубéльі, тóті хлапці, ўйęдно до шкóлі ходзéльі. Рас спáльі у дохтóра, раз у ґалáса. Раз гáласоў хлáпец ньę пóшол до шкóлі, óстал дóма. Оцец налáпал рібі; прішол вéчьар, ше зацмéло, рас ту ґалíйа з другей царовіні. Ішльі на віно. Гáлас ньé спал, швіцел, ґалíйаш то обáчел, же там хішка, нáгнал ґу крáйу, рýцел мáчьку до вóді, та ше ґалíйа зопáрла. Зішльі дóлу, дуркáйу на óблак: Чі шльęбóдно нýка пойсц?

Гáлас гвáрі: Шльęбóдно, чьóм бі ньę?

Пóйду нýка, пітáйу ше галасóві, чі то кáрчьма, чі цо?

Ньę кáрчьма, йа гáлас, лáпам рібі та предáвам.

Ґалíйаш ше піта: Чі ньę мáце зá нас за вечéру?

Мам і дóраз вам зготýйęм.

Напéкол гáлас рібі, тарґóўці там вечерáльі. Галáсоў хлáпец ньę спал, но хіжі ше бáвел. Тóму панóві, цо бýл прéдньак на ґалíйі, ше тот хлáпец барс пáчел. Пітал ше галасóві, чібі го ньę прéдал? Йа вам дóбре заплáцім. Дам вам зá ньго пéйц éзрі форінті.

Гáлас надýмал, гвáрел, же да. Но, най стóйі ý вас, док ше урацíме, та го вежньęме.

Віньал пеньє́жі, до́раз гала́са віпла́цел. Ра́но постава́йу, ґалі́йаш ше збе́ре та́ ше ру́ші по свої́єй робо́ті, а га́лас по́шол до вала́лу, до́рас ку́пел же́мі, потро́шел пеньє́жі. Пріддзе до́му, хла́пец ше похо́рел, та о два дньі у́мар. Цо вон бу́дзе ро́біц те́раз? На тре́ці дзень ма пріісц ґалі́йаш по хла́пца. Кєт тре́ці дзень, хлапца похова́льі. Рас пріддзе до́хтороу хла́пец. Піта ше галасо́ві: Дзе́ ваш Міжо?

Га́лас се́бе поду́мал, же да вон то́го хла́пца да ме́сто свої́ого. Та го спре́вед: Ньє́ іц, Сілве́стер, до́му, до́раз Міжо пріддзе. Дзе́шка по́шол, та го ньєт.

У́ше го спреве́дал до вечьа́ра. Хла́пец бі уш спал; та і за́спал. Дохторо́ві ньє бу́ло бріґа, знал, дзе́ му хла́пец, та́ го ньє гльє́дал. Ве́чьар дзе́шец го́дзін, рас ту ґалі́йа! Ґалі́йаш зіддзе до́лу, піта хла́пца: Дзе хла́пец?

Там шпі.

У́жал го ґалі́йаш на ру́кі та по́шол. Кєд ра́но, до́хтор че́ка хлапца, хла́пца ньєт. Пої́ддзе до гала́са, піта ше, дзе хла́пец.

Га́лас гва́рі: Вон ту а́ньі ньє́ бул.

Гат до́бре. Ґалі́йаш по́шол ґу йєдному варо́шу, ста́нул на́ край, по́шол до варо́шу на тарґові́ну. Йєдно́го оха́бел, да на хла́пца мерку́йє. А тот чло́век, цо хла́пца чьу́вал, за́спал: хлапец ше зобу́дзел, ста́ньє, відзі, же йє ньє у гала́са. Кєг па́трі, а вон у ґалі́йі. Роств́орі дзве́рі, відзі, же ту во́да. Де́ска ста́ла з ґалі́йі аж на бре́шьчьок. Хла́пец по́ тей де́скі зі́шол, по́шол до льє́са. Тарґо́вец ше зобу́дзі, а хла́пца ньєт. Цо бу́дзе ро́біц? Гльє́да го, ньєт го. Рас пріддзе і пан. Піта ше, дзе хла́пец?

Ньєт го. Зобу́дзел ше і сце́кол.

Гат цо зна́йу ро́біц? Руше́льі ґалі́йу та по́шльі.

Хла́пец по́шол до льє́са плачьу́ці, крі́чі на о́ца, на ма́цер, а́льє кєд у льє́ше ньєт ньіко́го, льєм жві́рі. Раз уж огла́дньєл, ньє́ма цо йє́сц; на́шол дзі́ві гру́шкі та йє́дол. Рас пріддзе ве́чьар. Хла́пец по́д дуб льє́гнул та за́спал. Раз пріддзе льєві́ца ґу хла́пцу, та ґу ньо́му льє́гла, та́ го чьува́ла. Кєд ра́но хла́пчік ше зобу́дзі, а льєві́ца прі ньім. Альє во́н ше ньє́ зльєк. Льєві́ца го ньє руша́ла та ше о́д ньєй ньє́ бал. Льєві́ца відзі, же хла́пец йє гру́шкі, скоче́ла, почьа́ла бе́гац по льє́ше. По́шла ґу йуга́сом, укра́дла йє́дно бара́ньче та пріньє́сла хла́пцу. Хла́пец то се́бе опора́йал, та ве́цка ва́рел. Йак ше на́йєт, та́ ше му барс паче́ло. Ужа́ла го льєві́ца зо со́бу, та ходзе́льі по льє́ше; збе́рал пла́нкі, шпаціра́льі по льє́ше, ве́чьар по́шльі до льєвово́го гньі́зда, там ноцова́льі. Так ше хла́пец с то́ту льєві́цу нау́чел, же йу і ці́цал. Хова́ла го льєві́ца за пе́тнац ро́кі. Так ше прі ньєй віхо́вал, та́кі бул мо́цні, гочь хто́рі дуб у́лапел, та го віта́ргнул. У ті́м льє́ше бі́вал йє́ден чло́век; тот

чло́век ше во́лал пустеде́льнык. Хо́дзел по лье̨́ше модльа́ці. Раз наі́дзе на лье̨віцу і на хла́пца. Барс ше зльє̨́кол, же ві́дзел хла́пца прі лье̨віці. Цо бу́дзе ро́біц те́рав? Вон йу забі́йе̨. По́йдзе ґу́ нье̨й по ці́хі, мал жельє̨́зні ро́жень, поло́жел йе̨й до ўха, пре́біл йе̨й гла́ву, та́ йу за́біл. Лье̨віпа зріча́ла, хла́пец ше зобу́дзел, по́чьал ўре́шчіц: Чьом ві мо́йу ма́цер забі́льі?

Чло́век му гва́рі: Та́ то нье̨ мац, то ґа́дна жвір. Дзе́ ті ві́дзел прі́ нье̨й буц? Охап ті йу, гі́бай ті зо́ мну.

Хла́пец наду́мал, по́шол с тім члове́ком аж до його до́му. Раз йак до́шлы, чло́век му гва́рі: Ту́ ті бу́дзеш прі́ мнье̨. Ке̨д йа по́йдзем до лье̨́са, ті маш ро́біц, дре́ва назбе́рац, во́ді прі́нье̨сц, та́ мнье̨ че́кац. Хла́пец там бу́л да с пе́йц нье̨дзе́льі. Рас по́йдзе на во́ду, прі́ тей во́ді бу́ла йе̨́дна ріка. По́ тей рікі і́шла во́да барз кірва́ва. Хла́пец ста́нье̨ та па́трі, же цо́ то. Ўче́ра нье̨ бу́ло, а нье̨́шка йе̨ст. Прі́дзе до́му, гуто́рі дыдо́ві, же йа́ка во́да і́дзе. Дыі́до му гуто́рі: То на́шо́го ца́ра Ту́рок бі́йе̨. Хла́пец цо наду́мал? Да во́н по́йдзе пома́гац нашо́му царо́ві. Дыі́до ше му пі́та, да нье̨ ідзе, а́лье̨ вон наду́мал, же по́йдзе. Ўжал ша́бльу, та по́шол.

До́йдзе до лье̨́са, чьу́йе̨ лья́рму прі во́ді. Ке̨д по́йдзе ґу́ ньім, сто́йа дво́ме дзі́ві лью́дзе, та ше йім пі́та: Цо́ ше вадзі́це? Вадзі́ме ше, йа гварім, же Ту́рок нашо́го ца́ра бі́йе̨, вон гва́рі, же ва́ш цар Турка бі́йе̨.

Сілве́стер йім гва́рі: Нье̨ ва́дце ше, Ту́рок бі́йе̨ на́шого ца́ра.

Дзі́ві хло́пі піта́йу ше Сілвестеро́ві: Дзе ідзеш? Сцеш і нас?

Ідзем на́шому царо́ві на по́моц. Чьо́м бім вас нье̨́ сцел?

Ке̨т сцеш, та пойдзе́ме гочь трі реґіме́нті!

Йе̨́ден дзі́ві ўжал тру́бу, затру́бел, ке̨т ше по́чньу з дзірі га́рнуц дзі́ві лью́дзе! Сілве́стер і́шол на пре́док, во́ньі за́ ньім. Йак по́йду ґу во́йні, ке̨т ше ўла́пйа до Ту́рка, шці́цко го віруба́льі. То́ті дзі́ві лье̨м даве́льі. Йак пре́шла во́йна, цар ше пі́та, же о́ткадз йе̨?

Сілве́стер гва́рі, же вон ту з лье̨́са, вон ту бі́ва.

Пі́та ше му цар, чі ма е́шчі дако́го до́ма?

Мам йе̨дно́го старо́го о́па.

Цар ка́зал попра́гац штірі ко́ньі до кару́ці і по́йсц по́ того члове́ка. Йак по́шлы по чловека, дыі́до нье̨́ сцел прі́сц, же́ то нье̨ за́ нього госці́на, а́лье̨ його нье̨ сце́льі оха́біц, му́шел по́йсц до́ ца́ра на госці́ну.

Йак по́шол дыі́до, цар ше му укло́нье̨л, дыі́до ше зага́ньбел: Ца́ру наййашнье̨́йші, тре́ба, да йа ше вам кла́ньам, нье̨ ві мнье̨.

Цар гва́рі: Ке̨д йа́ мам зачь, бо ваш сін прі́шол зо сво́йу реґіме́нту, сво́йім во́йском, та́ мі по́мог. Да нье̨́ вон, ньіґда бі́ йа нье̨ царо́вал.

Дорас почьала буц госціна, банда грала, танцовалы. Кед вечьар, тот Сілвестер барс танцовал, та ше зогрел, вішол вонка ше охладзіц, ідзе нука, пойдзе до прікльета, рас чьуйе, же у муре цошка грайе. Станье та слуха. Дума себе: Хлоп сом моцні, йа пойдзем опатріц! А то була царова дзьіука у муре заправена. Ростворі дзвері, за дзвермі катона: Галт!

А вон нье слуха; хвацел катону, руцел го вонка. Намаца ґарадічі, та гайд горе. Дошол ґу другім дзвером, там другі катона. Скрічі на нього: Галт! ту нье маш роботі!

Тот го хвацел, катону, руцел го долу. Сілвестер ростворел дзвері, пошол нука, а там дзіука шедзі та грайе. Пошол ґу ньей, вона ше му барс зрадовала, бо уж дауно нье відзела чловека, крем оца. Набочькалы ше, нальубелы, тот катона пошол йавіц царові, же хтошка йест горе. Цар ужал голу шабльу, бежел горе. Дзьіука йак учьула, барс ше зльекла, же йу оцец забійе. Сілвестер скочел с посцелы, скріл ше за дзвері. Цар до хіжі вошол, ґу дзіукі бежел, же йу забійе. Дзіука скочела, оца облапела та го бочька. Нье бул ту ньіхто, мой льубі оцец!

Сілвестер скочел споза дзверох, вішол поцixі вонка, та пошол ґу славі, заш танцовал. Добре, цар нье зна ньічь, чі дахто бул, чі нье. Рано ше Сілвестер зобрал зо свойім дьідом, пошол дому.

Нье прешло два тіжньі, Турок себе назберал войска, та удерел на цара. Сілвестер пойдзе на воду, відзі у рікі заш кірваву воду. Бежі дому, гуторі дьідові, же заш ідзе вода кірвава. Но гат, йа пойдзем до войні! Ужал шабльу та пошол. Пойдзе до льеса, тоті двоме дзіві заш ше так вадза. Йак дойдзе Сілвестер ґу ньім, піта ше йім: Цо ше так вадзіце?

Вадзіме ше, йа гварім, же тераз наш цар Турка бійе, вон гуторі, же Турок нашого.

Сілвестер йіх намірел: Нье вацце ше, заш Турок бійе нашого.

Спеш і нас?

Вера спем, льем поцце гочь шіцкі.

Дзіві чловек ужал трубу, задул до ньей, дорас прішлы трі реґіменті дзіві льудзе. Сілвестер на предок, воньі за ньім. Йак пойду ґу войні, улапелы ше біц, заш збілы шіцко Турка. Цар йіх до себе на вельку госціну поволал, Сілвестера і тамтіх дзівіх. Йак пошлы до цара на госціну, госцелы ше, танцовалы; прішол вечьар, Сілвестер заш вішол вонка ше охладзіц. Ідзе нука, уж знал, кадзі тамті дзвері, такой пошол горе. Дзіука шедзела на стольe та штрікала. Йак го збачела, дораз йей ігльіца з рукі віпадла, так ше му зрадовала. Пошол ґу ньей, та ше з ньу нальубел. Зішол долу, пошол танцовац; цар ше му піта: Дзе ші бул?

Бу́л сом во́нка на шпа́цір.

Чі́ ті ньę́ бул прі мо́йęй дзі́ўкі?

А чі йа знам, чі́ ві ма́це дзі́ўку?

Йаґ біш ньę́ знал, кę́т ші бул і гі́нто прі́ ньęй, і те́рас!

Сілве́стер гва́рі, же ньę́ бул. Альę кęт цар зна, же там дру́гі ньę́ шмe пойсц, та го віландро́вал. Рас Сілве́стер ше погньіва. Зо́брал ше, по́шол аж до́му.

Да з опо́л ро́ка заш так ше ста́ло; Ту́рок назбе́рал те́льо два́ раз во́йска, йак те́ді. Ўла́пел ше біц зос царом. Та́к го біл, же та́ка во́да і́шла по́ теі рі́кі, же са́ма креў. Ра́но хла́пец і́дзе на во́ду, кęд зба́чі рі́ку, аш ше зльę́кол, же цо́ то те́рас, то цо́шка барс! По́шол до́му, прі́пове́да дьідо́ві, же цо́ то, йак ше бі́йу. Дьі́до му гва́рі: Знаш, йак Ту́рок бі́йę нашо́го ца́ра. Сілве́стер ўжал ша́бльу, же заш по́йдзе до во́йні. Дьідо ше му пі́та: Ньę іц, сі́ну, бо це там забі́йу.

Альę вон ньę слу́ха, вон по́йдзе. Зо́брал ше, та по́шол. По́йдзе до льę́са, та́мті дзі́ві ші́цкі уж во́нка прі рі́кі. Льę́дво чека́йу, док прі́дзе Сілве́стер. Йак Сілве́стер по́шол ґу́ ньім, до́рас ше йім пі́тал, чі прі́ду зо́з ньім?

Чьо́м бі ньę?

Сілве́стер на пре́док, во́йско за́ ньім. Кęт по́йду до во́йні, а Ту́рок ші́цко збіл ца́ра, же уж ньę оста́ла льęм йę́дна трепі́ва. Ўла́пел ше Сілве́стер біц і дзі́ві льу́дзе. Ве́ра Ту́рок йіх ші́цкі наўла́дал, бо́ го барз ве́льо бу́ло. Йę́ден Ту́рок уру́бел Сілвесте́ра, у́цал му до гла́ві, льęм же́ го ньę за́біл до шме́рці. Та го оха́бел; і ші́цко во́йско Ту́рок збіл. По́шол до ца́рскей пола́ті, розва́льęл, погу́бел ші́цко, льęм цар і царі́ца оста́льі жі́ві. Сілве́стер ше отьу́тел, ста́нул і прі́шол сам. До́рас там до́хтор, та́ го вільі́чел. Цо́ бу́дзе цар ро́біц? Во́йска ньę́ма, пола́ті ньę́ма; так вон пома́лкі заш спра́вел пола́ту, а йо́го дзьі́ўка уж бу́ла тру́дна от Сілвесте́ра. Ца́р уж ві́дзел, же ньę до́бре, Сілвестеро́ві гва́рел, же йу му́ші ўжац. Сілве́стер до́раз на́ то прі́стал. Ўжал йу і прі́шах ше зо́з ньу. Жі́льі за ма́лі чьас. Цар оста́рел, наду́мал, да препі́ше ца́рство на́ Сілвесте́ра.

Йак препі́сал, Сілве́стер дал заво́лац свойо́го дьі́да, да прі́дзе до́ ньго на госці́ну. Дьі́до прі́шол, барс ше зрадо́вал, же йо́го хла́пец уш цар. Гва́рел му хла́пец, да ньę і́дзе до льę́са, да бу́дзе прі́ ньім. Альę дьі́до ньę́ сцел: Йа му́шім сво́йо ко́нчіц, бо сом ўжал на се́бе, а ті́ ца́рствуй, йак ші го́дзен! Да́л му цар, Сілвестеро́ві, кріж і кору́ну. Ешчі дьі́до до льę́са ньę по́шол, пі́сал Ту́рок на но́вого ца́ра, да му ста́ва до по́льа. А Сілве́стер е́шчі а́ньі во́йска ньę́ма. Дьі́до ше барз зльę́кол, спе́кол аж до льę́са. Док ше Сілве́стер ма́ло порі́хтал, а Ту́рок ту. Прі́шол, так го збіл, за́біл старо́го ца́ра і царі́цу і Сілвесте́ра пора́ньęл

і його жену. Льем вoньі двойо ньe умарльі. Дьідо ӯше шедзел прі ріки, ӯше патрел на ріку, чі ідзе кірвава вода. Раз відзел, же уш чіста вода ідзе. Зобрал ше, та пошол патріц, чі жійе його Сілвестер. Кет пойдзе, войско льежі мертве, йак снопі на польу. Ходзі помеджі ньіх, гльеда Сілвестера. Йак го нашол, а Сілвестер уж льем кус жіл. Дзвігнул го і дал му воді. Так Сілвестер станул; вец гльедальі його жену. Так і жена уж льем кус жіла. Дораз йей дал дьідо воді і дзвігнул йу. Вецка воньі тройо гльедальі ешчі старого цара і царіцу. Кет пойду ґу царові і ґу царіці, а цар забігі і царіца. Дораз воньі крашньe цара поховальі і царіцу. Дьідо йіх двойо ӯжал, ходзел з ньіма по дохторох, ньe мог йіх вільічіц.

Пошол з ньіма до льеса до свойого дому; раз ӯчьул, же йест йеден дохтор прейк Дунайу; а то бӯл Сілвестероӯ оцец, льем же воньі ньe знальі, же то його оцец. Ӯжал йіх дьідо обідвойо, одвез йіх на Дӯнай, та йіх превезол. Пошол аж до валалу до дохтора. Дораз гуторі дьідо, же прівед двойо хорі. Тот дохтор ӯж бул барс старі, уж добре аньі ньe відзел. Кет ше Сілвестер зобльече, на шійі мал обешено златі ланц, на ланцу мал його мено вібіте. Дохтор то обачел; ӯжал окуларі та пречітал, та ше піта, же чі ті?

Сілвестер гварі: Йа аньі сам ньe знам! Вецка почьал Сілвестер пріповедац, дзе вон ше достал. Йа мал, гварі, оца дохтора. Пошол сом раз до йедного галаса. Вон мал такого хлапца, йак і йа. Тасме ше там бавельі. Рас сом там спал ӯ ноці. Гатас ме предал йедному панові на ґалійу. Йа ше раз зобӯдзел на ґалійі, станул сом, відзем вонка, а йа на воді. Деска бӯла, йа спекол вонка до льеса. Там сом жіл, зберал сом грӯшкі. Заспал сом у льеше. Прішла льевіца, та ме одньесла, ховала ме за длӯгі чьас. А тот чловек ходзел тамац, та льевіцу забіл. А йа плакал за ньу, же то мойа мац, бо йа ґӯ ньей наӯчел. Там сом жіл прі дьідові, ходзел сом на воду, древа сом зберал, слӯхал сом дьіда. Рас сом пошол на воду, а там бӯла йедна ріка. По тей ріки ішла вода зос креву. Йа прішол дому, пітам ше дьідові, же цо то. Дьідо мі гварі: Бійе Тӯрок нашого цара. Так йа пошол на войну з дзівім войском. Преӯладальісме Тӯрка. Дрӯгі рас сом заш пошол на войну, Тӯрок нас преӯладал. Цар вецка дал мі його дзіӯку за жену, препісал на мньe царство та йа царовал. Ньeодлӯга прішол Тӯрок, збіл мі шіцко, цара забіл і царіцу, мньe і мойу жену пораньет. Та нас дьідо водзел по дохторох, ньe мог нас вільічіц ньіхто. Мі чьульі, же ту йест йеден старі дохтор, та сме до вас прішльі, да нас вільічіце.

Теді дохтор заплакал, же кадзі його сін ходзел. А Сілвестер гварі: Оздаль йа ньe ваш сін?

Ве́ра ті мой, йа́ це по́знам по́ тім ла́нцу, бо на ла́нцу тво́йо ме́но і мо́йо! Дал до́хтор гала́са заво́лац. Га́лас ше барз зьлєкол, бо чьул, же йа́кішік прі́шол до дохто́ра; а́льє за́ то му́ші по́йсц. Йак га́лас по́шол до дохто́ра, йа́ві дохторо́ві, же́ на́чь го жа́дал? Га́лас ду́мал, же го до́хтор да за́урец, а́льє до́хтор ві́ньал сто дука́ті та́ му дал: Ту ма́це, ста́рі га́лас, бо да ньє́ ві, ньі́ґда бі мо́й сін цар ньє́ бул! Сілвестер і його́ же́на оста́льі прі оцо́ві, прі́ старо́му дохторо́ві, а дьі́до по́шол до льє́са по сво́йєй робо́ті. І те́раз жі́йу, кєд ньє умa̋рльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол. від Мітра Паланчані.

25. Не роди ся красний, але щасний.

Бул раз йє́ден бога́ті чло́век, ньє́ мал ньіко́го, льєм же́ну і йєдного сі́на. Його сін барз ньєдо́брі бул, ньі́ґда до́бре ньє ро́бел, у́шє ше льєм біл з другі́ма леґіньа́мі, ро́біц ньі́чь ньє́ сцел, льєм у́ше по ка́рчьмох лумпо́вал. Рас ше о́цец і мац згварйа́йу. Оцец маце́рі гуто́рі: Знаш, цо, же́но? Да́йме мі то́го на́шого сі́на за като́ну, бо́ йє барз ньєдо́брі, та́ го там нау́чьа члове́ства.

Же́на гва́рі: Ша да́йме і так до́ма ньі́чь ньє́ сце ро́біц.

Да́льі го за като́ну. Там йє два меша́ці; отпі́ше на о́ца, же на́й му о́цец по́шльє трі́ сто форі́нті, бо во́н уш капльар, же́бі мал на тро́шок. Оцец му по́шльє трі сто форі́нті і пі́смо му напі́сал та по́слал. У тім пі́шме так бу́ло пі́са́но: По́штуй ше, сі́ну, бу́дзе с те́бе чло́век.

Пре́йдзе йє́ден ме́шац — ньєт пеньє́жі. Заш отпі́ше на о́тца, на́й му о́цец по́шльє ше́йсц сто форі́нті, бо вон уш фі́рер, же́бі мал на тро́шок. Оцец пречі́та пі́смо, маце́рі гуто́рі: Ві́дзіш, же́но, гва́рел сом ці, кє́д го да́ме за като́ну, бу́дзе з ньо́го чло́век, та́м го научьа члове́ства! По́слал му о́цец ше́йсц сто форі́нті і пі́смо; так напі́сал: Прі́ц, сі́ну, до́му да́раз, да́ це ві́дзім, йа́кі ші като́на.

Пре́йдзе йє́ден ме́шац, пеньє́жі заш потро́шел, бо ко́ньа ньє чі́сцел, а́ньі шма́ті і на еґзі́цір ньє і́шол. Ші́цко с пеньє́жмі пла́цел, а са́м по ка́рчьмох лумпо́вал. Пре́йдзе ме́шац, заш отпі́ше на о́тца, на́й му по́шльє дзе́вец сто форі́нті, бо́ йє уш стражаме́штер. То напі́сал оцо́ві, же на́й го чека́йу те́ді і те́ді, по́йдзе до́му на у́рлап на два ті́жньі. Оцец ше му барз зрадо́вал, же йє́ уш стра́жамештер: Ві́дзіш, же́но, е́шчі і капі́тан мо́же буц з ньо́го!

Же́на гва́рі: А то у́ше так, зо́с ті́х ньєдо́бріх у́ше найльє́пші і наймудре́йші катона́ці.

Пóшльѐ му óцец дзéвец сто форíнті. Дóстал пеньѐжі, кýпел сéбе шáті, шіцко éкстра, йак стражамештéре мáйу, заплáцел там йѐднóму стражамештерóві, дá го пýшьчі нá два тіжньі дóму. Тóт го пýшьчел; і так на еґзéцір ньѐ хóдзел ньіґда, кóньа ньѐ чíсцел, áньі сéрсан, льѐм ýше лумпóвал, та най íдзе. Пóйдзе дóму, óцец го чéка з бáнду прі гайзібáну. З вéльку парáду провáдза го дóму, дóма вон зá два тíжньі; кáжді ше нá ньім чьудýйѐ, же тáкі бул ньѐдóбрі, а ýж йѐ стрáжамéштер. Прéйду два тíжньі, пóйдзе дóму. Оцец му дал двáнац сто форíнті на трóшок, а тáк му гутóрел: Тéді і тéді вá тот дзень бýдзеш ме чéкац, пóйдзем і йа тéбе опáтріц, да ьідзім, йак ýчіш свóйіх леґíньох.

Дóбре, áпо, льѐм пóпце, та бýдзеце відзіц.

У тей і ý тей кафáні ме чéкац бýдзеш.

Так вон пóшол. Прíдзе тот чьас, кѐд йóго óцец ма прíсц, вóн бул на стрáжі з йѐднім пайтáшом. Дал геýтóму пайташóві йѐдну корýну пеньѐжі, жéбі пóшол дó тей і дó тей кафáні, та нáй сéбе кýпі віна і жемльікі, най йѐ і най пíйѐ; там ма прíсц йóго óцец, та най слýха, цо бýду бешедóвац! Тот пóйдзе, кýпі сéбе пол лíтра віна і два жемльíкі, йѐ а пíйѐ. Рас ту йѐден члóвек, тá ше піта дóраз за йóго сіна по íменьу. Альѐ вон мал там і йѐднóго бачíка, бáчік го дóрас пóзнал. Тот прáве вечéрал. Гíбай ту, брáту, тá ці пóвем, йáкі твой сін.

Тóт пóйдзе ґу ньóму, шéдньѐ дóрас сéбе, піта вечéру і пол лíтрі віна. Бáчік му гутóрі: Тáкого маш сíна, цó го ньѐт у нáшого крáльа жéмі.

Оцец ше зрадóвал, же тáкі дóбрі йóго сін. Бáчік му гутóрі: Ньѐ же йѐ дóбрі, áльѐ тáкі йѐ гýнцут, лумп, бéґьар йѐден, уж вéкші ньѐ мóже буц. Ті му пеньѐжі посíлаш, та ма йак лумпóвац. Ньіґда ньѐ íдзе áньі на еґзéцір, кóньа ньѐ чісці, сéрсан ньѐ чісці, шіцко плáці с пеньѐжмі.

Оцец ше барз загáньбел і так вірéкнул: Кѐд йóго сін тáкі, йýтре рáно на óсем гóдзін нáй го дáйу роштрéльац нáстрет пíйацу! Тот катóна шіцко чьул, пóшол до касáрньі до хльíва тá му гутóрі, йáк там бешедовáльі, шіцко, і жé му óцец гутóрел, же нáй го йýтре рáно роштрельáйу нáстрет пíйацу, кѐд вóн льѐм тáкі члóвек. Вóн му гутóрі: Знас цо? Зáтльа ньѐ гýтор ньічь, док йа на кóньа ньѐ шéдньѐм, йа бýдзем дезентíрац. Кéд йа на кóньа шéдньѐм, á ті крічь, же тот дезентíра.

Шéдньѐ на кóньа, а тóт скрíчі, спрáві лáрму, же тот дезентíра. Тот пóшол. Дóк зá ньім пóшльі, вóн дóшол ґу Дунáйу, прéгнал кóньа през Дýнай кріжом, пóшол на дрýгі бок до йѐднóго льѐса. Барс цма бýло, ньічь ньѐ відзел. Бíйѐ ше од дýба до дýба. А, рáз надýмал. Пóйдзе гóре на йѐден вéлькі дуб, бýдзе пáтріц, чі дáґдзе дайаке швéтло

ньe̜ увідзі. Збачі на дальe̜ко, же ше блышчі кушьчічько, зру́ці тамаль клобук, зідзе долу, вежньe̜ клобук, гуторі сам ґу себе: Тадзі пойдземе! Шеднье̜ на коньа, та ідзе, доґот там ньe̜ дошол. Кe̜т там дошол, то була йе̜дна хіжа така мала, у̂ тей хіжі йе̜ден старі чловек прі стольe̜ шедзі. Йак вон там закукуйe̜, дыдо го збачел: Кe̜т ші крестійанска душа, обіц трі рас коло хіжі, дзвері ці ші самі ростворйа.

Альe̜ вон льe̜ньіві бул, да опходзі коло хіжі, бо тога хіжа була оградзена так на дальe̜ко, йак йе̜дна заграда. Спіснул коньа, прескочі прес капуру. Поламал дыдові капуру. Пойдзе нука: Дай Боже добрі вечьар, старі оцец.

Дай Боже і тебе, мой сіну Карлі. Уу̂йаш коньа до хлыва, у̂ш там поріхтане шіцко, цо треба за йе̜дного коньа.

Уу̂йазал коньа до хлыва, пошол до хіжі, та ше му дыдо піта: Та чі будзеш вечерац, мой сіну Карлі?

Вечерал бім, кe̜д бім мал цо. А і ві ньe̜ маце, бо вам котльанка зос траву заросла.

Дыдо гуторі: Ньe̜ хіба то за то, гочь вона заросла! Пошол вонка, пріньe̜с за двох хлопох йе̜сц і піц, кe̜льо треба; найe̜длы ше, напілы ше: Но, сіну Карлі, треба пойсц спац.

Шак треба, треба.

Ну, гібай.

Одведзе го до йе̜дней хішкі, там качькі ноцу̂йу. Та будзеш ту спац!

Йа ньe̜ будзем с качькамі ноцовац.

Гібай дальe̜й.

Одведзе го до другей хіжі, там ноцовалы гускі полна хіжа. Будзеш ту̂ спац?

Вон ньe̜ будзе аны з гускамі.

Одведзе го до трецей хіжі. Там красна посцель віс цельe̜на. Йак войду нука, Карлі гуторі: Ага, ту̂ йа будзем спац.

Дыдо му гуторі: Можеш гочь ту̂ спац.

Льe̜гньe̜, та зашпі. Рас почьньу крічіц: Ту̂ йe̜, ту̂ йe̜, лапайце го; ту̂ йe̜, ту̂ йe̜, лапайце го!

А вон теді скочі зос посцелы, та вежньe̜ пушку, станьe̜ за дзвері, та себе дума: Го льe̜м першого заштрелы, цо будзе ісц нука на дзвері. А вец йак му будзе. Дванац годзін прешло, прешло шіцко, ньe̜т лармі. Вон себе дума: Ага, аньe̜ ме ньe̜ нашлы.

Льe̜гнул та шпі. Рано станьe̜, у̂ж вода там готова на уміваньe̜. Умійe̜ ше, обльe̜че ше, пойдзе ґу дыдові: Дай Боже добре рано, старі оцец.

Дай Боже і тебе, мой сіну Карлі. Та йак ші спал?

Та до́бре, льęм кęд ме ньę нашлы.

Дыі́до му ґу́торі: Та до́бре, кęт це ньę на́шлы.

Нафріштікуўйу ше, го́сці во́н ше у дыі́да до вечьа́ра. Кęд ве́чьар, за́ш по́йдзе спац до сво́йęй хі́жі. Льę́гньę, та шпі. Кęд йęде́нац го́дзін пре́йдзе, по́чьньу крі́чіц, льармо́вац: Ту́ йę, ту́ йę, лапа́йце го; ту́ йę, ту́ йę, лапа́йце го.

Вон ско́чі с посце́лы, ве́жньę пу́шку, ста́ньę за дзве́рі та се́бе ду́ма: Го́ льęм йęдно́го заштре́лыім, а вец йа́к мі бу́дзе.

Пре́йшло два́нац го́дзін, пре́шла і льа́рма. Вон се́бе ду́ма: Альę ньę нашлы ме! Льę́гньę та шпі. Ра́но ста́ньę, во́да уж гото́ва на уміва́ньę. Умі́йę ше, обльę́че ше, по́йдзе ґу дыідо́ві: Да́й Бо́же до́бре ра́но, ста́рі о́цец.

Дай Бо́же і те́бе мой сі́ну Ка́рлі. Та йа́к ші спал?

Та до́бре, льęм кęд ме ньę на́шлы.

Та до́бре, кę́т це ньę на́шлы.

Нафріштікуўйу ше, заш во́н ше го́сці у дыі́да до вечьа́ра. Ве́чьар заш вон там по́йдзе спац до сво́йęй хі́жі. За́ш так бул, йак по ге́ўті два но́ці. Ра́но ста́ньę, умі́йę ше, обльę́че ше, по́йдзе ґу дыідові: Да́й Бо́же до́бре ра́но, ста́рі о́цец.

Та йа́к ші спал, Ка́рлі?

До́бре, льęм ке́д ме ньę на́шлы. Ўше крі́че́лы: Ту́ йę, ту́ йę, лапа́йце го! Альę ме ньę на́шлы.

А чі ті знаш, хто то так льармо́вал?

Бо йа ньę́ знам!

Ту йęст ў йęдней хі́жі трі дзі́ўкі, то́гі ше баве́лы с пеньę́жмі, черка́лы, во́ны так льармова́лы.

А дзе́ су?

Ту́ су у ге́ўтей хі́жі. Льу́бел біш та́м поисц?

Льу́бел.

Но до́бре. Ке́д йęде́нац го́дзін пре́йдзе, ше́дньęш на ко́ньа, ве́жньęш йę́ден мех, та по́йдзеш там ну́ка, та́ йім по́веш: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, ві трі дзі́ўкі. Дай Бо́же і те́бе Ка́рлі. Го́, йак вам ту до́бре с пеньę́жмі ше ба́віц. А во́ны ці пове́дза: Гі́бай і ті, та́ ше баў! А ті́ йім по́веш: Льę́хко вам гуто́ріц, же гі́бай ше бавіц, а́льę нагарньі́йце ві мньę до ме́ха! А во́ны ці нага́рньу, та́ ці пове́дза: По́лош се́бе на ко́ньа. Ті йім по́веш: Льę́хко вам гуто́ріц, по́лош се́бе на ко́ньа, а́льę поло́шце ві го го́ре. Во́ны ці го поло́жа, та кęд бу́дзеш ісц во́нка, там за дзве́рмі віші на завісі мой ме́шьчьок, ў ньім кре́мень і оці́лка, та́ мі го пріньę́шеш.

Йęде́нац го́дзін пре́йдзе, ше́дньę на ко́ньа, ве́жньę йę́ден ве́лькі мех, по́йдзе ґу дзі́ўком. І так зро́бел ші́цко, йак му дыі́до гуто́рел. Дзі́ўкі

му да́лы пеньє́жі го́ре на ко́ньа, і́дзе во́нка, за́бул ме́шьчьок. Ура́ці ше на́зад. Ўжал ме́шьчьок, і́дзе, ўде́рі два́нац го́дзін, за́рвало ко́ньові хвост і одруба́ло аш по́прі ріці. По́йдзе ґу дыдо́ві: Та йа́к ші похо́дзел, мо́й сіну Ка́рлі?

Ші́цко бі до́бре бу́ло, а́льє сом за́бул ме́шьчьок, ўра́цел сом ше на́зад, ўжал сом ме́шьчьок, і́шол сом во́нка, одрубалы мі коньо́ві хвост, бо два́нац го́дзін біло.

Но, ньє хі́ба то. Бу́дзе вон мац хво́ст е́шчі кра́ші.

Ды́цо ўжал ме́тлу, поло́жел коньо́ві ґу ріці, та́кі кра́сні хвост мал, жé то ныі́хто ньє по́знал, же́бі то бул даке́ді одруба́ні. Но да́й мі ме́шьчьок; пеньє́жі твóйо, цó ші пріньєс, а ме́шьчьок мі да́й.

Ка́рлі гуто́рі: Бо йа ньє́ дам.

Да́й мі ме́шьчьок, бо ті́ побаву́йєш.

Бо йа ньє дам.

І во́н ше зо́брал, по́шол, оха́бел ды́ıда. Ідзе прев йє́ден льєс, по́йдзе до йєдно́го варо́шу. Ві́меньі се́бе ква́ртель у йє́дней кафа́ні і коньо́ві допатру́нок нака́рміц і ші́цко і се́бе е́кстра со́бу. Хо́дзі вон по варо́шу там. Раз наду́мал, по́йдзе до льє́са на ло́ві. Дога́ньош бул тва́рді, дога́ну мал, сцел ку́ріц, ньє́ мал ші́ркі. Гльє́да по ші́цкіх кі́шенькох ші́ркі, раз па́йдзе тот ме́шьчьок. Опа́трі вон, цо́ йє́ст там. Там бу́ла оці́лка і кре́мень. Вежньє, та се́бе ду́ма: поло́жі нат пі́пку, скре́ше, та пі́ршньє му і́скра на до́ган до пі́пкі, та бу́дзе ку́ріц. Скре́ше рас, скре́ше дру́гі рас, скре́ше тре́ці раз, віскочьа тро́ме серечі́ньє: Цо запове́да пан Ка́рлі?

А вон ше зльєк, та спа́ıнул. Йа́к ше осе́ті, та се́бе ду́ма: Ту хто́шка бешедо́вал, а те́раз ньєг ныіко́го! Ве́жньє оці́лку і кре́мень, скре́ше рас, скре́ше дру́гі рас, скре́ше трецí рас: Цо запове́да пан Ка́рлі? піта́йу ше му серечі́ньє.

То запове́дам, же́бі сце мі ші́ркі пріньєшлы, бо́ бім ку́рел, дога́ну мам, ньє́ мам ші́ркі.

До́раз му пріньє́шлы ші́ркі. Запа́льєл се́бе, та ку́рі. По́йдзе до́му. Йак і́дзе до́му през ва́рош, ў тім варо́шу бі́вал і цар. Оба́чел вон ца́рску дзі́ўку през о́блак і до́рас се́бе дума, йак бі вон зо́з ньу мо́гол спац? Прі́дзе му на ро́зум ме́шьчьок. Ве́чьар йак ше наве́чера, по́йдзе спац до сво́йєй е́кстра со́бі. Ве́жньє ме́шьчьок, скре́ше рас, скре́ше дру́гі рас, скре́ше трецí раз, віскочьа тро́ме серечі́ньє: Цо запове́да пан Ка́рлі?

То запове́дам, же́бі то́та ца́рска дзі́ўка до́рас ту бу́ла прí мньє на йє́дну годзíну.

До́раз бу́дзе.

По́шлы, та́ йу пріньє́слы. Открі́л йу по кольє́на. Одньє́слы йу на́зад. Дру́гі ве́чьар за́ш во́н бі ца́рску дзі́ўку ґу се́бе. Альє ца́рску

дзі́ўку чьува́йу, бо во́на ньі́ґда нье̦ бу́ла открі́та. Скре́ше рас, скре́ше
другі́ раз і тре́ці раз, ві́скочьа тро́ме серечі́нье̦: Цо запове́да пан
Ка́рлі?

То запове́дам, же́бі то́га ца́рска дзі́ўка за́ш ту бу́ла на йе̦дну
годзі́ну.

Лье̦м пома́лі, Ка́рлі, бу́дзе, лье̦м тре́ба шо́ра че́кац, бо на́ ньу
меркуйу.

Ке̦т ту йе̦де́нац го́дзін, прінье̦шу му ца́рску дзі́ўку, а́лье̦ лье̦м на
ма́ло. Открі́л йу по́ пас, до́раз йу одньесльі на́зад. Лье̦гнье̦ та шпі.
Ра́по цар ста́нье̦ і царі́ца, по́йду опа́тріц дзі́ўку, дзі́ўка открі́та аш по́
пас. Та́ ше згварйайу: То нье̦ до́бра робо́га, бо во́на ньі́ґда так нье̦
спа́ла, да бу́ла поокріва́на. То нье̦чіста робо́га.

Ке̦д ве́чьар, да́йу заво́лац два́цац і штірох по́пох ґу нье̦й чі́тац,
а два́цац пійа́ті то́ бул найста́рші, тот бул нат шіцкі́ма ўла́ден. Чі́тайу
прі́ нье̦й шіцкі, а́лье̦ Ка́рлі за́ш бі сцел ца́рску дзі́ўку, же́бі му прінье̦-
сльі. Скре́ше рас, і дру́гі рас, так і треці́ раз; ві́скочьа тро́ме сере-
чі́нье̦: Цо запове́да пан Ка́рлі?

То запове́дам, же́бі то́та ца́рска дзі́ўка за́ш ту бу́ла прі́ мнье̦ на
йе̦дну годзі́ну.

Лье̦м пома́лі, Ка́рлі, тре́ба че́кац шо́ра, бо там попо́ве чіта́йу прі́
нье̦й і чьува́йу. Бу́дзе, лье̦м тре́ба че́кац шо́ра.

Ке̦д йе̦де́нац го́дзін пре́йдзе, поспа́льі шіцкі попо́ве, зўла́дал йіх
сон. І найста́рші задрі́мал. Тот мал чі́тац да з йе̦дну годзі́ну, док ге́ўті
ше пре́спйа, та постава́йу, а во́н лье̦гнье̦. Зўла́дал і його́ сон. То́ті
прі́шльі, дзі́ўку ўжа́льі, а́лье̦ лье̦м на ма́ло. Открі́л йу по́ пас, ду́шнье̦
йу на́зад нье̦сльі. Положе́льі йу кра́шнье̦ сці́ха заш на по́сцель. Поп
ше обу́дзі, тот ста́рі, ві́дзі, же дзі́ўка открі́та аш по́ пас. По́шол ґу нье̦й,
та́ йу закрі́вал. Дзі́ўка осете́ла і барз ўрешьче́ла і по́па за ру́ку ўла-
пе́ла. До́рас постава́льі шіцкі: Хто́ то і цо́ то. Прі́дзе і цар і царі́ца.
Дзі́ўка гуто́рі, же то́го по́па ўлапе́ла за ру́ку. Дру́гі нье̦ бул ньі́хто,
лье̦м тот ста́рі поп. До́рас цар по́па сцел обе́шіц, а́лье̦ го ге́ўті попо́ве
вішвече́льі, же́ то нье̦ вон бул, бо во́н то ньі́ґда нье̦ ро́бел, док мла́ді
бул, а дзе́ бі тераз ро́бел, ке̦д му уш седемдзе́шат і пейц ро́кі. Ста́рі
поп гуто́рі: Пра́ўда, ўлапе́ла ме за ру́ку, а́лье̦ йак? То́гі шіцкі спа́льі,
йе̦де́нац го́дзін пре́шло і мнье̦ сон зўла́дал, та́ сом задрі́мал. Ке̦т ше
обу́дзім, ві́дзім, же дзі́ўка открі́та аш по́ пас. А йа́ ше га́ньбел так оха́-
біц, та́ сом йу по́шол за́кріц. Так во́на мнье̦ за ру́ку ўлапе́ла, ке̦т сом
йу закрі́вал, та́ йа нье̦ знам, хто́ йу о́ткріл.

Царо́ві нье̦ до́бре. Ра́дзі ше йе̦днóму кова́льові, же та́ка і та́ка
робо́га, та да́ го ко́валь пора́дзі, цо́ бі треба́ло ро́біц.

Ко́валь му гуто́рі: Зна́це цо, ца́ру наййашньє́йші? Да́йце ві спра́віц йе́ден ве́лькі бал і гуда́ці най бу́ду ўшельійа́кі і мадьа́рскі і шва́пскі і цітіра́ше і ґайда́ше. І же́бі мо́гол прісц йак худо́бні, так ґа́зда, ка́жді прев ґрайца́ра, най доста́ньє і йе́сц і піц за да́рмо і танцо́вац. Та прі́зе і вон. А во́н з ньу ўше бу́дзе танцо́вац. А ві віко́пце йе́дну сту́дньу у йе́дней хі́жі под дзве́рмі; во́н йу ўше бу́дзе во́лац, да і́дзе з ньім пот сла́му. А во́на на́й му по́ве, же во́на ньє по́йдзе пот сла́му, бо во́на ца́рска дзі́ўка, то́ йе́й га́ньба бу́дзе, а́льє на́й му по́ве, же́ да по́йду до дру́гей хі́жі, та там ше бу́ду ко́нцкац.

Спра́вел цар ве́лькі бал, дал огла́шіц по шіцкім орса́ґу його́, хто́ сце по́йсц на́ бал, ка́жді мо́же пойсц, през ґрайца́ра доста́ньє і йе́сц і, піц і танцо́вац ка́жді мо́же, хто́ йак зна. На́сходза ше ве́льо пано́ве і худо́бні і Ціґа́ньє. До́знал ше і Ка́рлі за то́то. По́йдзе і вон. Йа́к ше навечера́йу, бу́ду танцо́вац. І вон танцу́йє, а́льє ўше зос ца́рову дзі́ўку, ка́жді та́ньєц зо́з ньу танцу́йє. А ве́ц йу во́лал, да во́на з ньім по́йдзе пот сла́му. Во́на му гуто́рі: То́ ньє га́ньба бу́дзе пот сла́му по́йсц, а́льє гі́бай до за́дньей хі́жі, та та́м будзе́ме! Та го ве́дзе. Отво́рі му дзве́рі, та́ му гуто́рі: Ну, і́дз ну́ка, напре́док. Вон кро́чі пре́с прах, спа́дньє до сту́дньі.

Дзі́ўка се́бе ду́ма: Уш ші наш, ньєм шец там до ра́на.

Альє цо́ вон наду́мал? Вон бу́дзе крі́чіц, же о́гень. Крі́чі: Оге́нь, о́гень, фа́йєр, ті́зван! На трі йазі́кі гуто́рел. Набега́льі там до́ тей сту́дньі, по́лна сту́дньа, там бул і ца́роў бра́т ме́джі ньі́ма найста́рші. Та то́ті мла́ді ше повіцагова́льі, йе́ден друго́го віца́гнул, а царо́вого бра́та ньє́ мал хто віца́гнуц. Во́н бул у сту́дньі до ра́на. Ра́но по́йдзе цар ґу сту́дньі: Та ту́ ві, ба́чі?

Ша ту.

Та йа́к сце ту прі́шльі?

Но йак? Йа́кішік ґу́вцут ту бул, та крі́чел: Огень, о́гень, фа́йєр, ті́зван! Бу́льі мі ту по́лна сту́дньа. То́ті мла́ді ше повіцагова́льі, а мньє́ старо́го ньє́ мал хто віца́гнуц.

Царо́ві ньє до́бре, же́ го ньє ўлапе́льі. Ра́дзі во́н ше лакатошо́ві, же цо́ бі треба́ло ро́біц, да́ го го́дньі ўла́піц.

Ла́катош му так гва́рел: Да́йце е́шчі йе́ден бал та́кі, а во́н зо́з ньу заш бу́дзе танцо́вац. А во́на най се́бе прірі́хта кре́йду до ру́кох, та кед зо́з ньу бу́дзе танцо́вац, во́на с кре́йду на́й му чьу́ха по хрі́пце, та та́к го ўла́піце.

Ца́р за́ш дал та́кі бал пра́віц. Вон заш прі́шол і танцо́вал зо́з ньу ка́жді та́ньєц. А во́на му ўше зос кре́йду чьу́ха по хрі́пце. Раз го ўла́пйа, ру́ца го до гаре́шту: Ше́ц ту до ра́на! А Ка́рлі се́бе так прегва́рел: Га, те́рас ші до́бре Ка́рлі, ме́шьчьок до́ма о́стал! Пре́шол бал,

ра́но ньęт ныко́го. Стра́жар бул прі ньо́му йęден мла́ді ре́ґрут, та́ му гуто́рі Ка́рлі: Ві ре́ґрут, йа ві́дзім по́ вас, а́льę те́рас кęд очьува́це, док ма́це чьу́вац, пойдзе́це до́му, та́ ше отпіта́це от стра́жамеште́ра на́ два го́дзіні. Пове́цце му, же вам прі́шол пак і пеньęжі до́ тей і до́ тей кафа́ні, та по́йдзеце прі́ньęсц. Там у́ тей кафа́ні йа на кварте́льу, там мо́йа е́кстра со́ба, та́м мам у йęднім орманчі́ку у фійо́укі, там мам по́лно пеньęжі, та се́бе набе́рце, кęльо сце́це, а мньę пріньęше́це там зос старо́го уйа́ша йęден ме́шьчьок, у́ ньім оці́лка і кре́мень. Та кęт пріньęше́це, та ше заш піта́йце от стра́жамеште́ра, да́ вам енґęду́йę пріси ту е́шчік два го́дзіні чьу́вац, же ве́цка пойдзе́це до ка́рчьмі і да́йце му йęден фо́рінт. Та ве́цка мі пріньęше́це тот ме́шьчьок та́ мі го руці́пе през роште́лы ну́ка!

До́бре. Очьу́вал тот два го́дзіні, по́шол до каса́рны, отпі́тал ше от стра́жамеште́ра, же́ му прі́шол пак та по́йдзе прі́ньęсц. І ско́пьчел во́н то шіцко, йак му Карлі гуто́рел. Заш по́йдзе на́ два́ го́дзіні чьу́вац, ру́ці му ме́шьчьок ну́ка през роште́лы. Ка́рлі гуто́рі: Ідз, йау́ царо́ві, же да́ ме пу́шьчі шльęбодно́го, бо ньę бу́дзе до́бре!

Тот по́шол, йа́вел царо́ві, же тот і тот ра́б гуто́рел, да́ го цар пу́шьчі шльęбодно́го, бо кęд ньę, ньęдо́бре бу́дзе. Ца́р му гуто́рел: Льęм на́й вон ше́дзі там, то́ ше зна, же йо́му ньęдо́бре бу́дзе!

Тот по́шол, та́ му гуто́рі, йа́к цар гва́рел. Ідз му по́ведз е́шчі раз: Кęд ме ньę пу́шьчі шльęбодно́го о йęдну годзі́ну, шіцкі ра́бі бу́ду шльęбо́дні.

І тот по́шол, йа́ві царо́ві, йа́к му тот гуто́рел. Цар гуто́рі: Льęм на́й вон там ше́дзі, ньę бу́ду ра́бі пушьче́ні.

По́шол като́на та гуто́рі, йак цар гва́рел. Ідз е́шчі рас, та́к му по́ведз: На́й ме пу́шьчі шльęбодно́го, бо кęд ме ньę пу́шьчі о йęдну годзі́ну, шіцкі ра́бі бу́ду шльęбо́дні і цемны́ці розруца́ні так, же а́пы йęдна це́гла ньę бу́дзе на ме́сце стац. Ка́жда бу́дзе се́бе.

Като́на по́шол, йа́ві царо́ві, цо тот раб гуто́рел. Цар гуто́рі: По́ведз му, най ці́хо бу́дзе, на́й мі ту те́льо ньę отказу́йę, бо до́раз го дам обе́шіц.

Като́на по́шол, та́ му гуто́рі, цо цар отка́зал. Вон у́жал ме́шьчьок, ві́ньал оці́лку і кре́мень, скре́ше рас, скре́ше дру́гі раз, а і тре́ці раз. Ві́скочьа тро́ме сеpечі́ньę: Цо запове́да пан Ка́рлі?

То запове́дам, же́бі о йęдну годзі́ну шіцкі ра́бі шльęбо́дні бу́лы, же́бі то́ті цемны́ці шіцкі розруца́ні бу́лы так, да це́гла на це́глі ньę сто́йі. Ка́жда, да са́ма за се́бе.

О йęдну годзі́ну шіцкі ра́бі шльęбо́дні і шіцкі цемны́ці розруца́ні так, же це́гла на це́глі ньę сто́йі. Те́ді ца́рові ньę до́бре. Во́льęл го

пу̑шчіц шльębóдного, бó му вéльо трóшку нарóбел. Уж іншак ньę бу́дзе, му́ші дац свóйу дзіу̑ку зá ньго. Спрáвелы свáдзбу богáту, вісвадзбовáлы ше, вéчьар польęгáльі спац. Йáк цар зáспал і царíца, á вон скрéше зоз оцілку по кремéньу. Віскочьа трóме серечíньę: Цо заповéда пан Кáрлі?

То заповéдам, жéбі ту на Дунáйу злáті мост бул кріжом прэз Ду́най і нá тім мóсце злáті кáштель і йá там зоз мóйу жéну, да шпім на крáсней посцéлы! — І то ше стáло за йęден чьас шіцко. Рáно цáр стáньę, пóйду опáтріц жéца і дзіу̑ку, цó так длу́го шпйа. Кęт пóйдзе, ньęт там ныкóго. Дóрас цар заплáкал і пóшол ґу жéні, жéні гутóрі: Відзіш, жéно, так мáла прéйсц уж дáу̑но, так і прéшла.

Вóна ше му піта: Цó же то?

Вóн йęй гутóрі: Ньęт áны йóго, áны йęй.

Барс плакáльі обідвóйо. Віду на дрáгу, та плáчьу. Пóйду за хіжу плачьу́ці, відза, же на Дунáйу злáті мóст ше швíці і злáті кáштель нá тім мóсце, прóсто стóйі мост по царóву хіжу. Цар гутóрі: Пáльę, жéно, дзе вóны. То вóны там, то вóн уж нарóбел тей нóці.

Пóйду опáтріц. Кęт пóйду там, вóн ше прáве умíва на злáтей міскі, а вóна му кáфу ріхта на фріштік. Цáр йак го обáчел, жé су там, барс ше зрадóвал: побочькáльі обідвóйо од радóсці. Йáк ше нафріштіковáльі шіцкі штвéро, пóйду опáтріц мост. Йак іду, á там йęден стáрі Жіт червéні огріза злáто зоз мóста. Цáр му гутóрі: Пáльę, сіну, йáк ці гу́бі дóбро.

Кáрлі гутóрі: Ша най сéбе полáмі зу́бі. Шіцкóго ньę погріже.

Жéна на зáтку бу́ла éшчі, Кáрлі нá ньу скрíчел: Ідз льę', жéно, ру́ц му тот стáрі у̑йаж, цó мам, там на кóлку віші, най ідзе гет óтталь, бо сéбе зу́бі полáмі, так огріза тóто злáто.

Жéна пóшла, ру́цела Жідóві стáрі у̑йаж: На, а ідз гéт, бо сéбе зу́бі полáмеш, ті червéні Жíдзе. Жід у̑жал у̑йаж та íдзе. Пóйдзе до йęднóго льęса, сце ку́ріц. Нáкладзе догáну до піпкі, гльęда шірку, ньęма áны йęдну. Гльęда у̑ тім уйáшу, цó му царíца дáла. Ньę нáйдзе áны там ныічь. Нáйдзе тот мéшьчьок, опáтрі вон, цó йęст там. Там оцілка і крéмень. І вóн твáрді догáньош бул, бу́дзе вон крéсац с тóту оцілку і с кремéньом нат піпку тá му дайęдна íскра піршньę до піпкі, та бу́дзе ку́ріц. Скрéше рас, скрéше дру́гі рас, скрéше і трéці раз. Віскочьа трóме серечéньę: Ч-го заповéда пан Жíдзе?

Т-го заповéдам, жгéбі тгóта цáрова жéна і тгот кáштель зó мну у̑йęдно дóраз на Червóнім мóрйу ст-гáло.

Дóраз бу́дзе! Йęден у̑жал Жіда, а дру́гі пóшол по кáштель, а трéці по жéну. Дóраз бу́лы на Червéнім мóрйу. Альę ту цар плáче і царíца

і Ка́рлі. Ца́р так гуто́рел Карлі́йо́ві: Кęд мі йу ньę пріньę́шеш за дзе́шец дны, гла́ву ці зньę́йęм.

Цо́ бу́дзе ро́біц те́рас Ка́рлі? Наду́мал вон, по́йдзе до дыі́да, цо о́д нього ме́шьчьок і оці́лку і кре́мень пітал. Пойдзе там: Дай Бо́же до́брі дзень, ста́рі о́цец.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну Ка́рлі. Озда ші мі ме́шьчьок пріньęс? Чі цо́ ші мі пріньęс нового?

Ей, о́дньęс ме́шьчьок йę́ден ста́рі черве́ні Жід і же́ну мо́йу, царо́ву дзі́уку, та́ сом прі́шол ґу́ вам ше пора́дзіц, цо́ бі треба́ло ро́біц, бо ца́р мі так гва́рел: Кęд му ньę пріньę́шем йо́го дзі́уку за дзе́шец дны, та́ мі гла́ву здę́йме; та да́ ме порадзі́це да́йак, бо йа зна́м, же́ ві ве́льо зна́це.

Ві́дзіш, Ка́рлі, гва́рел йа те́бе: Да́й мі ме́шьчьок, ньę́ сцел ші́ мі го да́ц; те́раз бі так треба́ло, да́ ці цар гла́ву здę́йме. Альę за́ то бу́дземе пробо́вац.

У́жал йę́дну пішьчьало́чьку, запі́скал на́ ньęй, ші́цкі жвірі ше зі́шлы, цо льęм дайę́ден йęст на шве́це. Пі́та ше од на́йвекшого до на́йменшого, чі ньę ві дзе́лы да́ґдзе тако́го і тако́го червено́го Жі́да.

Ньę ві́дзел ны́хто.

Но, ві́дзіш, Ка́рлі-сі́ну, кęт то́ті ньę зна́йу, ве́цка ньę́ зна ны́хто.

Патрі́йце, ста́рі о́цец, чі е́шчі да́ґдзе дайę́ден ньę о́стал.

Ньę́т, а́ны йę́ден, ші́цкі су ту́. Альę бу́дземе е́шчі рас пробо́вац.

У́жал дру́гу пішьчьало́чьку, запі́скал на́ ньęй, до́рас ше зі́шлы ші́цкі пті́ці, цо́ льęм йęст на шве́це. Пі́та ше каждо́му дыі́до од найвекшо́го до найменшо́го, же чі ньę відзе́лы да́ґдзе тако́го і тако́го червено́го Жі́да.

Ньę ві́дзел а́ны йę́ден.

Ну, ві́дзіш, Ка́рлі сі́ну, гва́рел сом ці, да́й мі ме́шьчьок, ньę́ сцел ші дац. Альę і́дзе е́шчік йę́ден ста́рі хро́мі о́рел. Но, кęд льęм тот ньę бу́дзе знац за́ нього, дру́гі ньę! Пі́ска дыі́до на о́рла, да́ ше пона́гльа. Прі́дзе о́рел, дыі́до ше му пі́та, же чі ньę ві́дзел да́ґдзе тако́го і тако́го червено́го Жі́да.

Ві́дзел сом, там ме і потштрельę́лы у йо́го хота́ре. За́ то сом і так зао́стал, бо́ то барз дальę́ко, а́ж на Черве́нім мо́рйу.

Но, знас цо? Го́чьбі е́шчі так дальę́ко бу́ло, то́го члове́ка му́шіш о́дньęсц там.

Да́л му драгоці́нні ка́мень, Карлі́йо́ві до у́стох, же́бі го па́ра ньę задаве́ла. Зльę́тньę з ным о́рел, одньę́ше го ґу Черве́ному мо́рйу. Ві́дзі Ка́рлі, же́ там ка́штель на Черве́нім мо́рйу. По́йдзе вон там, по́йдзе ну́ка, Жі́да ньę бу́ло до́ма, по́шол на ло́ві до льę́са. Пі́та ше йęй Ка́рлі, сво́йęй же́ні, же чі прі́дзе зо́з ным до́му.

Пошла бім, альє кєт то барз дальєко, ньіґда ньє дойдземе.

А спала ші уж зоз ньім?

Ньєт.

Но знас цо? Кєт прідзе на вечьар дому, а ті му так поведз, же най ше окупа у велькей кадзі голі і ті і вон, та вецка будзеш зоз ньім спац, бо ту уж тідзень, а ві ўйєдно ньє спальі. А вон Жід, вон шмердзі, та док ше ўйєдно ньє окупаце, ньє будзеш зоз ньім спац. А вон тот мешьчьок ўше зо собу ношел, на чересу му було пріправене, ньіґда го ньє зруцал зо себе. Йа пойдзем пот посцель, та там шедньєм, а ві кєт ше будзеце купац, та ті му поведз, же най вон зруці тот черес зо себе, бо це з ньім подрапе. Аньі му ньє енґєдуй, док го ньє зруці.

Кєд вечьар, Карлі ше упіскал пот посцель. Прідзе Жід дому: Ейньє, альє шмердзі хрістійанска душа.

Вона му гуторі: Шмердзі ці у ріці, ті шмердзаці Жідзе. Ходзіш по швеце, та ші ше опахал, та ці ше відзі, же ту шмердзі. Альє знас цо? Цо йа тебе повем? Ту уш тідзень, мі ўйєдно ньє спальі, уж бі требало, да ўйєдно шпіме. Альє йа затльа с тобу спац ньє будзем, док ше ўйєдно ньє окупаме ў тей велькей кадзі, бо ті шмердзіш за жідоўшчіну, а йа то ньє можем пахац. Уш сом воду зріхтала, льєм ше треба окупац.

Жіт ше тому барз зрадовал, же уж ўйєдно спац буду, дорас ше зобльєче до гола, альє черес ньє зруці; і то окапчьал на твардо коло себе. Пошедайу до тей кадзі, та ше купайу. Вон йу лапа, а вона ше одньіма. Раз вона му гуторі: Зруц тот черес зо себе. Вон ньє зруці. Вон йу ґуцка, вона ше одньіма. Раз льєм зурешчі вона: Ейньє, альє ші ме удрапнул зос тім чересом.

А вон ше погньівал, откапчьал черес, шпурел го за посцель. Черес спаднул поза посцель долу. Карлі ўжал черес, зньал з нього мешьчьок, віньє оцілку і кремень, скреше рас, скреше друґі раз, а так і треці раз. Віскочьа троме сречіньє: Цо заповеда пан Карлі?

То заповедам, жебісце того Жіда ешчі седем рас так дальєко одньєсльі, йак цо сце го ту пріньєсльі і жебісце тот каштель там назад одньєшльі, дзе бул.

Дораз ўлапельі Жіда, седем рас так дальєко одньєсльі, йак цо го там пріньєсльі. Вецка ўжальі каштель і йу, і його, одньєсльі йіх заш там дому на Дунай. Альє йому треба мешьчьок одньєсц дому, до дьіда, бо му дьідо барз наказовал, же да му одньєше. І вон дьідові гуторел, же му го одньєше! Одньєше мешьчьок. Та чі ші го пріньєс, мой сіну Карлі?

Пріньєс, старі оцец, пріньєс.

Но, дай мі го.

Бо йа нье дам. Да́м го, док наношіце штірі ва́та дре́ва на йедну громаду.

Дыідо нано́шел. Но да́й мі ме́шьчьок?

Дам го, док го запальїце на штірох у́глох, да го́рі.

Дыідо запа́льел дре́во, го́рі. Да́й мі ме́шьчьок.

Да́м го, док ше до́бре розго́рі.

Йак ше дре́во до́бре розгоре́ло уж: Да́й мі ме́шьчьок!

Дал дыідо́ві ме́шьчьок; у́ла́пел дыіда, ру́цел го до о́гньа і ме́шьчьок зоз дыідом. Йак дыіда ру́цел, до́рас ше там та́кі ва́рош сотво́рел і ґрад, же во́н та́кі е́шчі ныіґда нье відзел. До́рас почьа́лы за́ ным бе́гац на гінто́вох, а так кріче́лы: Ту́ йе, ту́ йе, лапа́йце го! Му́ші буц у нас краль, бо во́н нас віку́пел, бо тот ва́рош бул прекльа́ті.

І справе́лы во́ны піса́нье зос Карлійом, же бу́дзе у ныіх краль. Алье го так справе́лы, бо во́н ше йім барс пітал, же во́н е́шчі мла́ді чло́век, нье зна е́шчі тому барс шо́ра, та за се́дем ро́кі му енґедова́лы буц у його шве́кра, у́чіц ше за кра́льа, йа́к ма прова́дзіц шіцко. При́шлы се́дем ро́кі, тре́ба по́йсц за кра́льа. По́йдзе там до пало́ті, до ґра́ду і вон там кральо́вал за ве́льо ро́кі. Кед нье пома́рлы і ньешка жійу. Най бу́ду здра́ві.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Ся казка зложена з двох головних мотивів: 1) Про розгульного вояка і його збитки (пор. Етн. мат. з Угор. Руси, IV, ч. 9); 2) Про бідака, що при помочи чудесного предмету стає королем (пор. тамже, ч. 24). Найблизше підходить вона до казки: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 26—29, ч. 5. — Škultéty-Dobšinský, Slov. povesti, ч. 44. — V. Tille, Povídky sebrané na Valašsku, ч. 24. — U. Jahn, Volksmärchen aus Pommern, I, ч. 16. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 22—26, ч. 8. — О. Роздольський, Гал. нар. новелї, ст. 96—97, ч. 43.

26. Чудесний перстень.

Бул йеден чло́век і йедна же́на, ма́лы во́ны йедно́го хла́пца. І во́ны то́го хла́пца да́лы до шко́лі. Тот хла́пец хо́дзел за трі ро́кі до шко́лі і вон ше барз до́бре школо́вал. Ішол рас так зо шко́лі, а на улыіці забіва́лы хла́пці йедного пші́чька. Вон йаґ ґу ным до́шол, та йім гва́рі: Нье забіва́йце, хла́пці, а́лье мі го преда́йце. Цо ві піта́це за то́го пші́чька? Гва́релы му, же йеден ґра́йцар. А вон до́раз йім го дал:

І вон тóго пшíчька ўжал і прíньęс го дóму. І дóраз гвáрел оцóві: Пáцце, йакóго йа кýпел пшíчька, áпо!

А дóбре, сíну, то нам трéба до обíсца.

Дрýгі дзень íшол заш зо шкóлі, а хлáпці заш на ульíці забівáльі мачьку. А вон йім гвáрі: Ньę забівáйце тóту мáчьку, йá вам дам ґрáйцар. І вон ўжал і пріньęсол йу заш дóму. І гвáрі мацéрі: Пáцце, йа кýпел мáчьку.

А мац ше барз *радовáла і гварéла му: Дóбре, сíну, кęг ші прíньęс, бо мáме барз вéльо міші.

Трéці дзень íдзе зо шкóлі, а хлáпці нáшльі гáда, та го забівáльі. А вон гвáрі: Ньę забівáйце тóго гáда, йа вам дам ґрáйцар! І прíньęсол го дóму, та укáзал оцóві і мацéрі. А вóньі ше барс позльęкáльі і гварéльі му, да то одрýці, же то ґáдне. А вон гвáрел, же і тóто дóбре до обíсца. Вéра вóньі йóго пагнáльі, же вон то мýшел одрýціц; та го ньęсол до йáрку, а тот гат ше ґу ньóму óзвал: Ньę óдруц ме, áльę ме отхóвай, дакęді ці дóбре бýдзе! А вон го пріньęсол дóму і полóжел го до йęдного шáфльа. І пóшол до йęдней сушéді і пітал йęдну літру мльęка. І вóна ше му пітáла, же нáчь му. А вон гвáрі: То мацéрі трéба. І пріньęсол го дóму і усíпал тóму гадóві до шáфльа. І так вон ше ўше з ньім трáпел: купóвал мльęка і дáґдзе і віпітал і так го хóвал зá трі рóкі. І вон му вéцка гвáрел: Но, тéрас сом уж віхованí, тéраз ме вéжньі і óдньęш ме до мойóго óца жéмі! І вон го ўжал, та го одньęсол. Йак одньęсол ґу оцóвей полáті, а там два стражáре відза, же вон ньęше гáда і дóрас ше му віступéльі. І вон го одньęсол нýка до хíжі, а йóго óцец льęжел на посцéльі. І вон му дóрас крáшньę поздрáўкал; тот краль му ўрáцел; а хлáпец гвáрі: Пріньęсол сом вам сíна.

А вон му гвáрі: Откац ші го пріньęсол?

Гутóрі: Йа íшол зо шкóлі, а йóго хлáппі забівáльі на ульíці. Йа го ўжал од ньіх за ґрáйцар, та сом го кáрмел за трí рóкі, а вон мньę тéраз гвáрел, да го пріньęшем тéраз ґу вам, до свойóго дóму.

Но гат тéраз, мой сíну, цо йа тéбе длýжен, цо ші го віхóвал?

А вон му гвáрел: Ньічь íнше, льęм тот пéрсцень, цо мáце на мáлім пáльцу.

А вон му гвáрел: Нáчь то тéбе, мóй сíну? Ті с тóго ньę гóдзен жіц. Дам йа тéбе трі кóрці дукáті.

Альę хлáпец ньę сцел íнше ньічь, льęм тот пéрсцень. А тот гáджі краль, вон ньę мал дзéку дац, áльę ше барз йóго сін пітал прí ньім: Дай му óцец! Цо дýмаш? — гвáрі. Вон ме тéльо хóвал і трáпел ше зó мну, а тéраз да ші йóму ньę даш! Альę тот вец надýмал і дáл му. Та ше му пітал гáджі краль: Чі ті знаш, цо с тім трéба рóбіц?

Га ньę знам, áльę мі повéце.

То кęт окрýціш трі раз окóло пáльца, та ці віскóчьа трóме серечíньę, а ті йім маш пóвесц, цо заповéдаш, тóто ці пріньęшу.

А вон вéцка пóшол с тей полáті, пóшол до пóльа і надýмал, да вон тéрас пробуйę то рóбіц. І обрáцел го трі раз окóло пáльца і дóраз віскочéлы трóме серечíньę. І гварéлы му: Цо заповéда млáді пан?

А вон гвáрел: За йęдного чловéка йęсц і піц.

Йак ше найęдол і вец ше зóбрал, та íшол дóму. Пóшол вéцка до йęдного льęса і стрéтнул там йęдного чіпкáра та ше му тот чíпкар барс поносóвал, же йę глáдні. О, гвáрі, ша йа це накáрмім, кęг ті глáдні. Льęм зньęй тóрбу і шéдны дóлу! А вон обрáцел трí раз окóло пéрсцень і дóраз віскочéлы трóме серечíньę: Цо заповéда млáді пан?

Зá двох хлóпох йęсц і піц.

Док вóны вігварéлы, а йęдло ше створéло. Та ý тей бешéді ше згварéлы, чíпкар ше хвáльęл, же ма йęдеп кíйак, же цо пóве, та шíцко забíва. І вон тóго хлáпца нагвáрел, да вóны черáйу. А хлáпец млáді, тá го чíпкар спрéвет. Та ше вéцка розíшлы. Йак хлáпец íшол пó тім льęше і збáчьел йęдну ýрáну. І дóрас повéдзел: Гóпа-цýпа кíйáшку, зáбі тóту ýрáну! І кíйáшьчьок дóрас скóчьел і зáбіл ýрáну. Ýрáна спáдла дóлу, а вон ґý ньей пóшол та сéбе прігварéл: Нáчь то мньę тéраз? Йа с тей ньę мам хáсну! Та сéбе надýмал, да вон тóго чіпкáра забíйę. Альę чíпкар пóшол од ньóго дальęко. А тот хлáпец скрíчел на кíйáшка: Гóпа-цýпа кíйáшку, зáбі тóго чіпкáра! І кíйáшьчьок дóрас скóчел і зáбіл чіпкáра. Хлáпец ґу ньому пóшол, ґу тóму чіпкарóві і дóраз од ньóго пéрсцень ýжал, та му гвáрі: На ті твой кíйáшьчьок, а дай ті мой пéрсцень! І вон ше од ньóго зóбрал і пóшол аж до свойóго дóму. Док дóшол дóму до валáлу, та ше зацмéло. Кęт пóйдзе ґу оцóвей хíжі, пóйдзе ґу облáку, та дýрка на óблак, крíчі на óца, чí бі го ньę прійáлы нá ноц. Альę йóго óцец ньę пóзнал, же то йóго сін. А вон ньę сцел пó[ве]сц. Йóго óцец вéцка гвáрел: Мóжем це пріійац, сíну, áльę йа ньę мам цо дац йęсц.

Йа ньę пітам óд вас ньічь йęсц, йа льęм прíшол дó вас преноцóвац.

І надýмал óцец і пýшчел го дóраз до хíжі, а тот пшíчьок і мáчька дóраз го познáлы, же то йіх ґáзда. Док вон путóвал, то ше стáло цáлі рок, а йóго óцец і йóго мац дóтлы пол пéца жéдлы. А вон йім гвáрі: Но гат ріхтáйце стол та бýдземе вечéрац!

Оцец му гвáрі: Йáґже бýдземе вечéрац, кęд йа ньę мам ці цо дац йęсц?

Вон вíшол вóнка, обрáцел пéрсцень трí раз окóло пáльца і дóраз віскóчьа трóме серечíньę: Цо заповéда млáді пан?

За тро́йо ду́ші йęсц і піц.

По́шол ну́ка, ше́днул за́ стол, до́раз вече́ра ше стану́ла. По вече́рі польęга́лы спац, та ве́цка ше сваре́лы. Пітал вон ше йім: Йак ві ту жійęце? Чі́сце са́мі, чі ві ма́лы дакęді дзе́ці, чі йак?

А во́ны му гуто́рйа: Ма́льісме йęдно́го хла́пца, та ше нам стра́цел.

І до́рас почьа́лы пла́кац за ным. А вон йім до́раз гва́рел: Ньę пла́цце, йа́ ваш сін!

І во́ны ше барз йо́му зрадова́лы, а́льę му за то ньę доверйова́лы, чі ньę спреве́да йіх. А вон йім гва́рі: Но гат льęм льęга́йце спац, та на ра́но будзе́ме бешедо́вац! Йак во́ны польęга́лы і шпйа, вон ві́шол во́нка і до́раз обра́цел пе́рсцевь около па́льца. Віскочьа тро́ме серечі́ньę: Цо запове́да мла́ді пан?

Же́бі то́та хіжа бу́ла те́льо рас кра́ша, йак на́шого ца́ра полата́! І по́шол ну́ка, та лье́гнул спац. Кęд ра́но, о́цец і мац постава́йу, та па́тра, же дзе во́ны те́рас? Та ше барс позльęка́лы, же ве́чьар та́ка ньі́ска хі́шка бу́ла, а те́рас та́ке кра́сне. А вон ста́нул, та йім гва́рел: Ньę бо́йце ше. І кęт цар ра́но ста́нул, до́раз оба́чьел то́ту пола́ту. Вон се́бе ду́мал: То у̌че́ра ньę бу́ло, а те́раз йę ту. По́слал до́рас свойо́го по́шту, же най вон ідзе опа́тріц, же цо то. А по́шта по́шол і пі́тал ше до́раз: Дзе пан от тей хі́жі?

Вон ше до́раз о́звал: Йа́ ту, йа ґа́зда.

По́шта гва́рі: Поздра́вел це мой пан, же́біш прі́шол на полудзе́нок.

Вон ше зо́брал до́раз і по́шол с тім по́штом. Йак по́шлы до ца́ра, вон ше до́рас царо́ві покло́ньęл. Цар го за́ стол і ше́длы полудньо́вац. Йак ше найęдлы, та ше му цар пі́та: Хто ші і йак ші. То у̌че́ра ньę бу́ло ньічь, а те́рас ту йęст. Хто то те́бе дал?

А вон му гва́рел: То́ миьę дал Бог.

І цар до́раз му гва́рел, да вон ве́жньę йо́го дзі́у̌ку. А вон му гва́рел: Чека́йце, па́ньę, ца́ру найашньę́йші, ві муші́це прі́сц пе́рше до́ миьę на полудзе́нок, та там мі будзе́ме бешедо́вац, чі йа го́дзен у̌жац ва́шу дзі́у̌ку, чі ньę. Йу́тре на дзе́шец го́дзін да́ спе у̌ миьę.

Вон ше зо́брал і і́шол до до́му, а цар го з ба́нду віпрова́дзел. Йак по́шол до́му, та пріпове́да мацє́рі і оцо́ві, же му цар попу́ка йо́го дзі́у̌ку за же́ну. На ра́но ма́ ту прі́сц до́ нас на полудзе́нок! На́ то прі́шол і ве́чьар та польęга́лы спац. Сін, йак о́цец і мац поспа́лы, та ві́шол во́нка, обра́цел трі раз около па́льца пе́рсцень, віско́чьа тро́ме серечі́ньę: Цо запове́да мла́ді пан?

То запове́дам, же́бі те́раз бу́ла дра́га од мо́йęй пола́ті до ца́ровей во са́мого бака́ру, а з двох бо́ках да бу́ду оба́лі зошь чьокота́мі. А прі ка́ждом чьоко́ту, да сто́йі йęден гу́дак. Та кęд бу́дзе ісц цар до́ миьę

на полудзéнок, тéді да пóчьньу вóньі грац! Та вец пóшол нýка, та льęгнул спац. Кęд рáно Бог да дзень, вон стáньę і порíхта ше. Прíшол тот чьас, же мал цар íсц; а вон вішол нáпрец ньóго пáтріц, йак бýду путóвац і слýхац, йак бýду грац. Йак бýло дзéшец гóдзін, та ше цар рýшел на штíрох цілáшох. Бáнда почьáла дóраз грац. Йак прíшол до йóго полáті, тóго хлáпца, тот го крáшньę дочéкал, поклóньęл ше му, до хіжі го, зá стол, на полудзéнок. Та вéцка вóньі почьáлі бешедóвац, тóго хлáпца óцец зос пáром, же да ше тóті дзéці побéру тéрас. Тóго хлáпца óцец прíстал нá то. Спрáвелы вéльке вешéльę, то так стáло: за два мешáці. Вéцка йак ше повінчьáлы о два мешáці, тóта цáрова двіўка мáла фрайęра, слýгу цáрового. Та і слýгу зо сóбу прівéдла ґу тóму хлáпцу. А барс тóго слýгу льубéла. Слýга йęй гвáрел, же да вóна ше дáйак вініта тóму хлáпцу, óткуд вон тáке ма і тáкі йę богáті, та да го спревéдзе і да го загýбі, да вец вóньі двóйо жíйу.

Прíшол вéчьар, польęгáльі спац, а вóна ше му пітáла, же вон мýші дáцо звац, кęд вон тáке ма. Вон сéбе дýмал, же то йóго жéна, же ньę пóве ньікóму, та йęй вівóлал. Йак вон зáспал, а вóна му зньáла пéрсцень, вішла вóнка, окруцéла окóло пáльца трі рас пéрсцень, гварéла, же да тóта полáта тáка бýдзе, йак і бýла ньіска і да тáкі кочь мáйу, за двáцац штíрі гóдзіні пóйду прек Червенóго мóрйа! Док віповедзéла, тó ше так стáло. Йак пóшльі прек Червенóго мóрйа, там сéбе справéльі йęден кáштель; там вóньі жільі за йęден мáлі чьас.

Йęй ўлáсні муж йак ше зобýдзел рáно, та відзі, же полáті ньęт, же йę у мáлей хішкі. Дóрас ше му ньę спачéло; мацéрі гвáрі, да му порíхта торбíчьку, же пóйдзе гльęдац тот пéрсцень. Тот пшíчьок і тóта мáчька вóньі зá ньім íшльі. Йак дóшльі ґу мóрйу, увідзел вон крáсну йęдну рíбу, та сéбе гвáрел, дá мам дрéва, óгньа, тá бім це упéкол! Ріба му гвáрела: Ньę дóбре дýмаш, чловéче. Вітáргньі зó ньньę трі ґýпкі, а мньę руц до мóрйа, дарас ці бýдзем на помóці. Цо вон бýдзе тéраз рóбіц, кęт там вóда вéлька? А пшíчьку і мáчькі повéдзел, же да íду, пшíчьок зна пльíвац, а мáчька да нá ньго шéдньę. Та прéшльі на дрýгі край. Пшíчьок там вец лáпал міші, а мáчька пóшла до йóго ґáзді жéні, шéдла на óблак, почьáла мрáўчіц. Тóта жóна йу збачéла і гвáрела чловéку: Пýшме йу нýка! Члóвек гвáрел, же то мáчька ньęчíста. Жéна гвáрі му: Пушме йу, бýдземе ше мац ш чім бáвіц! Так вóньі йу пушчéльі през óблак до хіжі та ше з ньу бавéльі. Прíшол ту і вéчьар, польęгáльі спац, вóна кóло ньіх ше гласкáла, там грáла йім; вóньі ше радовáльі, же йак йім грáйę. Йак поспáльі, мáчька сцáгла пéрсцень с пáльца, поцíхі скочéла на óблак, та розбíла. Пóшла ґу пшíчьку, пшíчьок йу ньę преньęше, док му ньę да пéрсцень, да вон одньęше ґаздóві. Мáчька мушéла дац. Йак íшльі, вéра псóві вóда пльýсла до нóса,

кіхнул, персцень віпльўнул до воді. Йак прешлы на край, та гуторі ґаздові, же страцел персцень. Ґазда ше барс погнывал, же цо будзе тераз робіц, же хто му го віньє вонка. Прішло му до розума, же вон ма трі лупкі од йєдней рібі. Віньал йіх і запальєл, дорас ріба вішла вонка з морйа, та ше му піта, же цо сцé. Вон йєй гуторі: Пшічьок страцел мой персцень ту у морйу! Ріба почьала гвіздац. Шіцкі рібі вішлы вонка. Вона ше йім пітала, же чісце шіцкі? Ньє шіцкі сме; йєдна пійє у карчьмі, нашла персцень у воді, та го ма попіц. Ріба заш гвіздала, ўчьула і тота, цо була у корчьмі. Прішла. Тота ше йєй піта: Дзе була? Нашла сом у воді персцень, та сом го попіла! Дораз го іц пріньєсц, то того чловека. Чловек ўжал персцень, пошол зо свойу чельєдзу, зос псом і з мачьком дому. І так вон у здраўльу заш царствовал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: О. Роздольський, Галицькі народ. казки, ст. 13—17, ч. 5; ст. 39—44, ч. 35; ст. 95—98, ч. 52. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 135—144, ч. 16. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, I, ст. 316-328, ч. 112. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 7—8; III, ч. 92. — Эрленвейнъ, Народ. сказки, ч. 20. — A. Gliński, Bajarz polski, II, ст. 101—114, ч. 4. — M. Valjavec, Narod. pripoviedke, ст. 186—191. — I. Hahn, Griechische u. alban. Märchen, I, ст. 109—114, ч. 9. — G. Basile, Pentamerone, ч. 31. — E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 181—189, ч. 17—18; II, ст. 232—242, ч. 23. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 440—441, ч. 47.

27. Чудесна курка, шабля, скатерть. А.

Бул йєден чловек і йєдна жена. Малі вони вельо дзеці. Та робел у йєдного богатого ґазді пшеніцу; уж ньє малі цо йєсц, та пошол, же да му да йєден корец пшеніці. А ґазда му дал, та му гварел: Пой до черта! Вон вьє пошол дому, альє глєдал черта. Йак ішол, та дошол ґу йєдней капійі. Там бул йєден старі чловек, та ше му пітал: Дзе ідзеш?

Вон гварел, же ідзе до черта. Та ше му пітал: Цо ньєшеш?

Йєден корец жіта.

Кєт пойдзеш, та будзеш пітац от черта тоту подлу куру білу!

А вон пітал. Черт му гварел, же вон му да вельо курі. Вон ньє сцел, льєм тоту. Уж му мушел дац. Йаґ йу ўжал, та з ньоў ішол дому. Пошол ґу тому старому чловекові, а тот чловек гварел: Укажем пі, цо

з ньоў бу́дзеш ро́біц! Та ўжа́л до ру́ких, де́рел йу по хво́сце, та му ду́кат ві..а́ла. А тот чло́век ве́цка знал, же так бу́дзе ро́біц, та йак і́шол, бу́ла на́ ньго ноц, та му́шел ноцовац у йе̨дно́го качма́рьа. Там йе̨дол і піл. Пітал ше качьмаро́ві: Цо сом вам длужен?

Качьмар му гуто́рел ке̨льо. Ну, гва́рі, тріма́йце сака́йтоў! Та му на..а́ла по́лні сака́йтоў дука́ті. А чло́век тот льзе̨гнул спац, цо мал ку́ру. Ка́чьмар та́кі бул псе́то, та од нього то́ту ку́ру ўжал, а дру́гу му поло́жел та́ку і́сту бі́лу. Вон ше ра́но зо́брал, та і́шол до́му. Йак уж до́му до́шол, а же́на му гва́рела: Дзе ші бул у че́рта?

Уж да ці хто по́вед, же йа бул у че́рта?

Оздаль ші нье̨ заі́сто там бул?

Ба, йа бул.

Цо же ші пріньє̨сол?

Че́кай, бу́дзеш відзіц цо. Вон ві́ньіма ку́ру з ме́ха, во́на ше прі-па́тра: Ну, гва́рі, о́здаль то́ту ку́ру? Ма́ме ку́рі і до́ма.

Ма́ме, ма́ме, а́льє̨ та́кей нье̨. То́та с..е дука́ті. А вон йу уде́ре, ку́ра ньє̨ма ду́кат, бо му ка́чьмар пречє́рал, а вон, уж му нье̨ до́бре, же ку́ра нье̨ то́та. Но, вон по́йдзе заш до ґа́зді: Да́йце мі ца́лі хльє̨б.

А вон му дал, та му гва́рел: По́й до че́рта. Вон заш і́шол до че́рта. Та ше заш с тім чолове́ком стре́тнул на капі́йі, та му гва́рел: Дзе і́дзеш?

Ідзем до че́рта. Ньє̨шем му ца́лі хльє̨б.

Ньіч нье̨ сці, ке̨д по́йдзеш, льє̨м то́ту ста́ру ша́бльу, цо йе̨ на пойдзі́ку.

А вон по́шол. Там му дьа́бол гва́рел, же цо сцеш?

Тоту́ ста́ру ша́бльу, цо йе̨ на пойдзі́ку.

Да́ме мі ці ве́льо ша́блы, па кра́сні, нье̨ та́ку брі́тку, а рдза́ву.

Вон нье̨ сце, льє̨м то́ту. Да́лі му, та з ньу і́шол до́му. По́шол ґу то́му дьідо́ві, а дьі́до му гуто́рі: Йа ці ука́жем, йаґ з ньу бу́дзеш ро́біц. Ўла́пел йу до ру́ких, та з ньу блезенті́рел. А то катона́ці по́лно і́шлі зос тей ша́блы. А дьі́до му гва́рі: Ві́дзіш? Ке̨д це бу́дзе да́хто біц, ті льє̨м зос то́ту ша́бльу, дзвігньій го́ре, та бу́ду катона́ці ісц. Та ге́ўті ші́цкі посцека́йу, цо це сцу біц. І хто оц це да́цо укра́дньє̨, та льє̨м с то́ту ша́бльу дзві́гньій го́ре, та ці ші́цко на́зад поўра́ці.

Та по́шол до качьма́ра, та заш йе̨дол і піл, та ше пітал качьма-ро́ві: Цо сом вам длу́жен?

А вон му гуто́рел, же ке̨льо.

А вон ві́ньал зос кіше́нькі, та му запла́цел. Пітал ше му: Цо маш у тім ме́ху?

Вон му гва́рел: Ньę мам ныч, льęм то́гу ша́бльу ардза́ву. — А тот чло́век льę́гнул спац, а ка́чьмарь му пречéрал, та му дру́гу поло́жел. По́шол до́му, а жена́ му гва́рі: Дзе ші бул?

Бул сом у чéрта, одньęс сом му ца́лі хльę́б.

Гва́рі: Йо́му ші о́дньęс, а мі гла́дні до́ма, у̌зме трі дні ньę йę́длі.

Вон йę́й ука́зал то́ту ардза́ву ша́бльу, во́на гва́рі: Цо же мі то́та ша́бльа, во́на мі ньę́ да а́ньі хльę́ба, а́ньі слоньі́ні.

По́шол до ґа́зді, пітал бок сланьі́ні. Ґа́зда му дал, та му гва́рел: Пой до чо́рта!

Та з ньу заш і́шол до чо́рта. До́шол ґу то́му дьідо́ві на капі́йі, дьі́до му гва́рел: Цо ньę́шеш?

Ньę́шем чорто́ві бок сланьі́ні.

Кęт по́йдзеш, та бу́дзеш пітац тот ста́рі па́рток, цо пот сто́лом сто́йі.

Ну, вон по́шол, дал черто́ві сланьі́ну, черт ше му пі́гал: Цо сом ці длу́жен?

Даш мі тот ста́рі па́рток, цо пот сто́лом сто́йі.

Да́ме мі ці ве́льо па́рткі, ньę тот та́кі ста́рі.

Вон ньę спел, льęм тот. Вон му ве́цка дал, по́шол з ньім ґу дьідо́ві, дьі́до му гва́рел: Ше́дньій, та будзе́ме йę́сц.

По́шедалі, а дьі́до ве́жньę па́рток, пре́страл го на́ жем, а на тім па́ртку у̌шельійа́кę йęдзе́ньę: І йу́ха, і ме́со пече́не, кола́чі кра́сні і до́бре віно. Вон ше барз чудо́вал, же то у тім па́ртку те́льо йęдзе́ньа. Йак ше на́йęдлі, та му дьі́до гва́рел, же док по́йдзе до́му, та і до́му нака́рмі так сво́йо дзе́ці і же́ну. Вон пошол до качьма́ра, та ше му ка́чьмар пітал: Будзе́це йę́сц льę́бо піц?

А он му гва́рел, же ньę спце ньіц. Вон пре́страл па́рток на́ стол, та йęдзе́ньа до́сц бу́ло на сто́льі. Ка́чьмар ше чуду́йę, же хто му дал та́кі па́рток. Вон гва́рел, же мал та́кі. Тот чловек льę́гнул, а ка́чьмар му пречéрал, та му дру́гі поло́жел. По́шол до́му, та же́ні гуто́рел: Че́кай, жено́, на́йіш ше! Вон пре́стре па́рток на́ стол, а йęдзе́ньа ньęт. Вон ше чуду́йę, же ньęт, а то ші́цко бу́ло у качьма́ра. Ка́чьмар бу́дзе пра́віц госці́ну; зво́ла ші́цку родзі́ну і то́го члове́ка заво́лал. По́йдзе родзі́на до́ ньго на пола́дньę, па́тра, а вон ньіч ньę готу́йę. Во́ні гуто́рьа, же нач іх во́лал на полудзе́нок, кęд ньіч ньę готу́йę. А вон пре́штре па́рток на́ стол, а з йęдзе́ньа ше ку́рі; на ка́ждім сто́льі по́лно йęдзе́ньа. А тот чло́век, цо там ше́дзел, та вон знал, же то його па́рток. Йак ше на́йęдлі, та пріньę́сол ку́ру. Ка́жді трі́мал дла́нь, та му до дла́ньі, каждо́му, ду́кат зньę́сла. Ве́цка пріньę́сол ша́бльу; та льęм йу о́браці, і́ду до хі́жі катова́ці. А тот чло́век, цо там ше́дзел, та гуто́рел: Гу́ра на то́го, цо ма ша́бльу у̌ ру́кох! А катона́ці ші́цкі, та качьмара́

бійу. А ка́чьмар крі́чі: Дам ці шіцко твойо і па́рток і ку́ру і шаблью, льеҙм мі да́руй жівота! Па му ве́цка дал, па одньесол до́му. Пре́штре па́рток на́ стол: Но гай', дзе́ці, йесц!

Дзе́ці гва́рьа: Па цо нам да́це йесц, кедь ньет на сто́лье ныіч?

А вон гва́рі: Льем шеда́йце! Ула́пі па́рток, та гва́рі: Подзвігны ше па́ртку!

Па́рток ше по́дзвігнье, на сто́лье йе досц йедзе́ньа. Дзе́ці ше раду́йу, бо ма́йу ве́льо йесц. Ве́цка ім прі́ньес ку́ру, па каждо́му ду́кат до хусто́чкі, па ве́льо дука́ті каждо́му і до хі́жі по́лну грома́ду дука́ті. Ве́цка прі́ньес ша́блью, та тоті́ дука́ті чува́лі. Йак ша́блью ві́круцел, по́лно катона́ці зоз ньей шлі. Уш прі́поветкі ко́ньец. І тераз жі́йу, кедь нье помарлі. Готова.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроѓської стол. від Юлі Молнар.

28. Чудесний млинок, палиця, обрус. Б.

Бул йеден чло́век, мал вон же́ну і мал трох бра́тох: ге́уті бу́лі бога́ті, а вон бул худо́бні. Ку́пел пасу́лы, же по́йдзе поса́дзіц на по́льо, а дьа́вол ґу ньо́му по́шол, та од нього то́ту пасу́лью ку́пел. Та му гва́рел, же да по́йдзе до́ нього по пе́ньежі. А вон по́шол до́му, та му же́на ґуторе́ла, же чы посадзел пасу́лью.

А вон гва́рел, же нье поса́дзел, же йу пре́дал.

Во́на гва́рі, же озда дьабло́ві?

А вон гварі, же дьабло́ві. Ве́цка і́шол по пеньежі до дьа́бла, та му йеден чло́век гуто́рел, кед вон по́йдзе по пеньежі, а дьа́блі барз бу́ду ве́льку госці́ну пра́віц, же йім бу́ду і гуда́ці грац. А вон най нье танцу́йе, а́ньі най там нье йе і гочь цо му бу́ду да́вац, та най нье сце ньічь, льем тот млы́нок, цо за буджьа́ком сто́йі.

Ве́цка во́ні му дава́лі пеньежі то́ті дьа́блі, а вон нье сцел, льем тот млы́нок, цо за буджьа́ком сто́йі. Во́ні му да́лі тот млы́нок, та з ньім і́шол до́му. А йак до́шол ґу то́му чловеко́ві, та му тот чло́век ше пі́тал, же чы му да́лі млы́нок?

А вон му гва́рел, же да́лі му.

Тот чло́век у́жал млы́нок од нього, та му ве́льо пеньежі ше заобра́цал. Ве́цка по́шол тот чло́век до йедного качьма́ра на ноц та там йедол і піл. Ве́цка ше пі́тал качьмаро́ві, же цо сом длу́жен?

А качьмар му гуто́рел, же ке́льо. А вон му гва́рел, же тріма́йце хусто́чьку.

А тот ка́чьмар трімал, а тот млы́нок заобра́цал, та му по́лна ху́сточька пеньẹ́жі нападáло. А там бул йẹ́ден чло́век íшьчье у то́го качьма́ра, та то́му чловеко́ві гва́рел, цо млы́нок мал, же да му да млы́нок, а вон му да кі́йак. Та кẹт с тім кійа́ком до же́мі уде́рел, та у́ше катона́ці вішлі. А тот му чло́век дал млы́нок. Ве́цка тот чло́век мал кі́йак, а тот мал млы́нок. А тот, цо мал кі́йак, та у́де́рел с кійа́ком до же́мі, та вішлі дво́ме гуса́ре, та йіх по́слал за ге́у́тім, цо млы́нок мал. Та го до́бре на́білі, та од нього у́жа́лі млы́нок, та прінье́слі то́му, цо кі́йак мал. Ве́цка тот чло́век заш ноцо́вал у йẹдно́го качьмара́, та заш там йẹ́дол і піл; та ше пітал качьмаро́ві, же цо йẹ длу́жен?

А тот ка́чьмар му гуто́рел, же ке́льо.

Тот му гва́рел, же трімáйце хусто́чьку! Та заобрацал млы́нок, по́лна хусто́чька пе́ньẹжі то́му качьмаро́ві. А там бул йẹ́ден та́кі чло́век, та ше на то́го пріпатрал, цо мал млы́нок, та му гва́рел: Дай мі млы́нок, а йа ці дам па́рток та́кі, цо на ным у́шелыйа́кẹ йẹдзе́ньẹ!

А тот чло́век му дал млы́нок. Па йак уж íшлі до́му, та тот, цо мал кі́йак, у́де́рел с кійа́ком до же́мі, вішлі дво́ме гуса́ре; та по́слал за тім, да бе́жьа за ным, да од нього ве́жьньу млы́нок. Уш тот мал шíцко: і млы́нок і кі́йак і па́рток. По́шол до́му, та се́бе ду́мал, же цо да бу́дзе на тім па́ртку йẹдзе́ньа, бо барз му уж бу́лі дзе́ці гла́дні і же́на. Ду́мал себе, же кẹт поло́жі барз до́бре, та ше го́дні поойẹ́дац, та у́мру. Альẹ вон га́йде, да бу́дзе кро́мплы на лу́пу. Дзе́ці так йẹ́дза кро́мплы на лу́пу, бо су барз гла́дні; а ве́цка йак ше найẹ́длі кро́мплы, па вон ве́цка і ме́са і кола́чьа, па ше дзе́ці найẹ́длі і же́на. Ве́цка йак ше найẹ́длі, та прінье́сол млы́нок до хі́жі, па ме́льẹ, обра́ца, а то íду пеньẹ́жі. Ве́цка по́слал дзі́у́чье до бра́тох, же да му да́йу ко́рец, та бу́ду ме́рац пе́ньẹжі. Дзі́у́че по́шло; та ше му піта́лі, начь йім ко́рец?

А во́но гваре́ло, же бу́ду ме́рац пеньẹ́жі.

А во́ні ше шмейа́лі, же та́кі худо́бні, ньẹ́ма ныч, а те́раз да пеньẹ́жі зос ко́рцом ме́ра. Та му да́лі ціме́нту, та у ньẹй до дна ну́ка насіпалі смо́лі, же цо бу́дзе ме́рац, та ше на́ дно прільпі, та бу́ду знац, же цо ме́ра. Кẹд дзі́у́че однье́сло на́зад, а во́ні по́патрелі ну́ка, а там бул йẹ́ден ду́кат, та гваре́лі: О наі́сце наш брат пеньẹ́жі ме́рал, кẹд у тей ціме́нті о́стал йẹ́ден ду́кат! Ве́цка во́ні од нього по́шлі пітац, да йім да пе́ньẹжі. Вон йім гва́рел: Те́рас ’це прі́шлі до́ мньẹ пеньẹ́жі пітац, а те́дісце ньẹ прі́шлі, кẹт сом бул ху́добні, кẹт сом ныч ньẹ́ мал? У́де́рел с кійако́м до же́мі, вішлі катона́ці, па за його́ брата́мі оганьа́йу. Ве́цка його́ бра́ца пріда́лі го аж до ца́ра, же вон ма те́льо пе́ньẹжі. А вон по́шол до ца́ра, па га́йда — вон ше бі́йẹ с ца́ром. І цар ма свойого во́йска ве́льо і шíцкі вірокуйу, а тот чло́век у́де́рел зос тім кійа-ко́м до же́мі, віду му два шкадро́ні гу́саре: шíцко ца́рскẹ во́йско зга-

жéлі і до шмéрці шіцкіх позабівáлі. Вéцка кáзал і цáра лáпац тім гусаром, льęм да го ньę бійу. Йак го ўлапéлі, та ше зішол цар зос тім чловéком, та ше порýковалі, та бýлі кýмове. Па забілі крáву рогáту, спрáвілі госціну богáту і тей крáві до хрептá кóлок і тей пріповéткі кóньęц.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

29. Чудесний ручник, коза, гуслї і палиця. В.

Бул йęден члóвек худóбні, барз мал вéльо дзéці, йак на рéчіці дзіркі. Ньę мал йім цо дац йęсц, та ше погнывíвал, та íшол Бóга зáбіц. Стрéтнул на дрáже йęдного стáрого чловéка, піта ше му тот члóвек: Дзе íдзеш?

Ідзем Бóга зáбіц.

Нá тот рýчьнык, а ідз дóму. Та льęм го прéстреш нá стол, йáке йęдло подýмаш, тáке ці ше стáньę.

Вон ньę пóшол дóму, пóшол до качьмáра, та дал качьмáркі тот рýчьнык одлóжіц. Одлóсце го, а ньę гутóрце му, да вам йęдло створі! Качьмáрка пóшла, пробовáла, то бýло прáўда; так вóна то одложéла, рáно му дрýгі дáла, тáкі íсті. Пóйдзе дóму, прéстре рýчьнык нá стол: Но, дзéці, думáйце сéбе йęдла! Кáжде дýма, а ту ньęт нычь. Вон ше погнывíвал, ўжал рýчьнык, та одрýцел. Та íшол заш Бóга зáбіц. Заш стрéтньę тóго чловéка, та ше му піта: Дзе íдзеш, чловéче?

Ідзем Бóга зáбіц.

Ньę íц; на тóту кóзу, кęльо зóсцеш пеньęжі, тéльо ці ві..ре.

Вон ньę пóшол дóму, áльę до качьмáркі; да йęй одлóжіц, та йęй гутóрі: Жебíсце йęй ньę гуторéлы, да вам с..е дукáті! Вóна ўжáла кóзу, одложéла, гвáрела йęй, да йęй с..е дукáті. Пóлно йęй на..áла. Рáно тáку íсту кóзу дрýгу му дáла. Пóйдзе з ньу дóму, кáже йęй, да с..е дукáті, а вóна ньę спе. Ўжал йу, та йу зарéзал. Та ше погнывíвал, та заш íшол Бóга зáбіц. Стрéтнул тóго чловéка: Дзе íдзеш, чловéче?

Ідзем Бóга зáбіц.

Ньę íдз, на тóті гýшлы; кęд бýдзеш нá ных грац, кáжді мýші танцóвац!

Пóшол до качьмáркі, та йęй дал гýшлы одлóжіц. А гвáрі йęй, жéбі нá ных ньę грáла. Вóна пóшла до дрýгей хіжі, почьáла грац, кáжді мýшел танцóвац. Рáно му дáла дрýгі гýшлы, пóйдзе дóму, пóчьньę грац, дзéці плáчьу, же вóны бі йęдлы, ньę танцовáлы. Заш вон

ше зóбрал, же пóйдзе Бóга зáбіц. Стрéтнул тóго чловéка, піта ше му члóвек: Дзе ідзеш?

Ідзем Бóга зáбіц.

Ньє ідз, нá тот кійак, кєд му пóвеш: Гоп, цуп кійáку! кóго сцеш, тóго бýдзе біц!

Пóшол до кашьмáркі, та йєй дал кійак, да одлóжі; áльє ньє гутóрце му: Гоп цуп кійáку! бо вас бýдзе біц! Вóна пóшла, та бýдзе пробóвац; йак кійáку поведзéла, кійак скóчел, дóраз йу пóчьал бýхац. Тот члóвек ýчьул і дóрас там одбéгнул та йєй гвáрел: Відзіш, ньє гвáрел сом ці, так ті ýжáла і мой рýчьньік і кóзу і гýшльі.

Вóна гвáрі, же ньєма.

Вон тéді скрíчі на кійак: Гоп, цуп, кійáку! Пóбі тóту жéну! Йак кійак пóчьал йу біц, вóна дóрас пріньєсла рýчьньік, кóзу і гýшльі. Пóшол вон дóму, прéстар рýчьньік нá стол; дзéці сéбе дýмальі йєдла, — дóрас ше створéло. Кáжде ше найєдло, уж бýльі весéльі. Члóвек йім гутóрі: Пóцце, дзéці, вóнка, будзéме кáзац кóзі, дá нам с..е пеньєжі! Казáльі йєй йєден кóрец, дóраз йім на..áла. Уж мáйу і пеньєжі, сíті су. Оцец вéжньє гýшльі, пóчьньє грац. Шíцкі танцýйу. Дрýгі дзень рáно пóшльє óцец дзéці по кýма, да прíдзе на госціну. Дзéці пóшльі, волáльі го на госціну, же го óцец поздрáвел. Кум ньє сцел пойсц, дýмал сéбе, йак пóйдзем, кєд ньєма цо йєсц, áньі сам, áньі дзéці? Пріду дзéці дóму, гутóрйа оцóві, же ньє сце кум прíсц. Пóшол пó нього сам стáрі, та го прíвет. Кум пáтрі до котльáнкі, а у котльáнкі трáва нароснýта. Та сéбе дýмал: Цо же мі да йєсц, кєд ньічь ньє вáрйа?

Пóйду до хіжі, кум шéдньє зá стол, ґáзда прéстре рýчьньік нá стол, та гвáрі кумóві: Кýме, думáйце сéбе, цо бісце йєдльі, та ше вам створі!

Кум сéбе подýмал: Папріґáшу і швінске печéньє. Дóрас тó ше стáло. Йак ше найєдльі, віду вóнка, ґáзда прівéдзе кóзу, гвáрі кумóві: Думáйце сéбе, кýме, кєльо вам трéба пеньєжі, повéцце кóзі, та вам на..ре!

А кум сéбе дýмал, жéбі му требáло двá сто дукáті. Та кóзі повéдзел, дóраз му на..áла.

Пóцце, кýме, нýка!

Йак пóшльі нýка, ґáзда ýжал гушíлькі, пóчьал грац, а кум танцóвац. Йак ше натанцóвал, та ше брал дóму. Альє вон за кійак ньє знал. Отпітал ше от кýма і пóшол дóму. Гутóрі сéбе жéні, же цо кум ма, да вóньі то одньєйу от кýма. Так дрýгі дзень рáно вон ýжал шекєру, а вóна вéлькі нош, та пóйду до кýма, áньі ньє поздраýкáйу, льєм дóрас пітáйу рýчьньік і кóзу, а гýшльі най вам остáньу.

А кум ше зльęкол, же го забійу зос шекęру, та гварел, же дорас прінььęше! Пошол вонка до коморі, ўжал кійак, та пріньęс нўка. Поведзел: Гоп, цуп, кійаку, побі кўма і кўму! А ўше ше піта кумові: Чі сце рўчьнык і козу?

Кум уж барз бул збіті, гварі кумові: Кўме мой, ньę бі ме, ныґда вецей до тебе ньę прідзем! Так тоті двойо ше зобральі, та воны двойо жільі, йак моглы, а кум зоз дзецмі ужівал барз добре. Пеньęжі мальі досц, йęсц мальі досц, ўше ше вешельęльі, може буц ше і тераз вешельа.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол від Мітра Паланчанї.

Паралелї: Отся казка розповсюднена широко поміж ріжними народами. Лїтература до неї подана: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, II, ст. 81—96, ч. 14—16. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 161—165, ч. 20. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, I, ст. 304—313, ч. 108-109. — Národop. Sborník, IV—V, ст. 134, VII, ст. 129. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, I, ст. 335—339 і II, ст. 235, ч. 52. — V. Tille, Povídky Valašske, ч. 30. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 27—30, ч. 10; ст. 35—37, ч. 15. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 67. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 277, ч. 111.

30. Про Трийцять-Одного.

Бул рас так йęден цар, мал тріцец і йęдного сіна. А кęт ше тот перші нарoдзел, ньę знальі му йаке мено дац. Накресцельі го Тріцец і йęден. Йак хлапці повірастальі, пойду ше женьіц. Альę воны Тріцец йęдного ньę сцу зо собу, же бул ешчі малі. Так воны ше зобральі тріцецме і тріцец педінтер і кажді свойого педінтера мал. І кажді свойого коньа мал. Альę і Тріцец йęден бі ішол з ньіма. Воны го ньę сцу, же йę малі. А вон плакал, же і вон пойдзе з ньіма. Оцец му гварі: Ньę іц, сіну, ті ешчі малі і ті ешчі младі, жебі ті ше женьęл! Альę вон так плакал за трі дньі, же го оцец мўшел отпўшчіц. І так вон пошол ґу коньом, вібрал себе йęдного коньа, та ідзе сам. Йак пойдзе до йęдного льęса, а там йęден конь пасол. Та му тот конь гуторі: Дзе пойдзеш Тріцец йęден? А вон ше зльęкнул. Та станул, та ше огльада, же хто на ньго крічі, кęд вон ньę відзі ныкого, льęм того коньа. Заш вон ше рўші, конь му заш гуторі: Дзе пойдзеш Тріцец йęден? А вон заш станул, та себе дўма: О Боже, та хто на мньę крічі, кęд йа ньę відзім ныкого, льęм того коньа. Заш вон ше рўші, а конь му заш гуторі: Дзе пойдзеш Тріцец йęден? Стой! Йа пойдзем с тобу. Пуш твойого коньа

пасц, шéдны нá мньę, бо ті на твóйім коньóве ныґда там ньę дóйдзеш, дзе ші ше пýшчел; áльę шéдны нá мньę!

І конь ше стрéсол, крáсні сéрсан, шéдло на коньóве. І вон нá ньго шéднул: Так мéркуй, жéбіш ньę спáднул! Йак з ным вішол гóре пóпот хмáрі та ше прерýцел прейк глáві: і вон з ньóго спáднул. Кęд уж ньęдальęко бул од жéмі, та конь под ньóго подльęтнул. Так вон нá ньго шéднул. Конь му гутóрі: Зльęк ші ше, відзіш, гутóрел сом ці, же мéркуй на сéбе. Но ныічь то. І заш вон з ным зльęтньę пóпот хмáрі. І вéцка ше спýшчел дóлу. Вéжны меселáтоў, а пáтрі нáпрес сéбе, цо увідзіш! Вон пáтрі та гутóрі: Ньę відзім ныічь, льęм вéльку пустаціну! Но льęм шéдай, а пóме заш дáльęй. Вільęтнул з ным заш пóпот хмáрі і заш ше спýшчел дóлу: Патрí льę' тéраз нáпрес сéбе, цо увідзіш. А вон пáтрі, та гутóрі: Відзім на дальęко тáке, йак ўрáні. Но дóбре, льęм пóме. І заш вон з ным зльęтнул, áльę барз вісóко. І так ше спýшчел дóлу, та му гутóрі: Пáтрі льę' на зáдок, цо увідзіш. Вон пáтрі, та гутóрі: Тóто відзім на зáтку, цо пéрвей бýло напрéтку. Но, то бýду твóйо брáца. Тý йіх дочекáме. Альę ці пóвем, тéраз, гвáрі, дзе пойдзéме, там ше будзéце жéныц; вас йęст тріцец і йęден брат, а тóта жéна бýдзе мац тріцец йęдну дзіýку; там пойдземé нá ноц. Альę тó йę нáстред мóрйа йęй дом. А вóна вас одвéдзе нýка. Йак вас одвéдзе нýка, та будзéце вечéрац. Альę цо бýдзе вечéра, с тóго можéце йęсц, а цо бýдзе нáпой, ý тім бýдзе отрóва; та вéцка з напóйа мóжеце піц так, же з нóгу рýшіш столóву нóшку, та цо бýдзе нáпой óпрез вас, прéйдзе óпрез дзіýкі, а цо бýдзе óпрез дзіýкох, то прéйдзе óпрез вас. Та вéцка можéце з ньóго піц!

Док вон йóму тóго погутóрел і гéўті дóшлы. Та ті ше ту дзе ўжал, Тріцец-йęден? Кęдік ші ше рýшел за нáмі?

На трéці дзень.

А дзе ші ўжал тóго кóньа?

Дóма бул у мінéшу.

Ньę мáлы мі такóго кóньа, бо то конь ньę з нáшого мінéшу.

Но, вéцка там бýла тóта бáба, та ше йęй пітáйу: Стáра мац, дзéбісме ту мóглы преноцóвац?

Можéце ý ньé.

А дзе ваш дом?

Шак ту ньęт ныіґдзе ныічь. Мой дом йę нáстред мóрйу.

Та йáґже там пойдзéме, кęд ньęт мóста, áны чьáмца?

Дóраз бýдзе, дóрас спрáвім.

Отпасалá шýрец і престáрла го на мóрйо. Но пóцце ўка. Мост готóві.

А конь гуто́рі Трі́цец і йе̜дному: Че́кай, ґа́здо, лье̜м най во́ны і́цу, йа ці цо́шка по́вем. Ке̜т пойдзе́це ну́ка, будзеце вече́рац, а ті же́біш у́крат то́ту папу́чьу, цо на гре́ді над дзве́рмі, бо ке̜д йу нье̜ ве́жмеш, там останье̜це шіцкі́; а ке̜д йу ве́жмеш, так йу веж, же́бі то ныхто нье̜ ві́дзел. Вец йу ве́жмеш на но́гу, та так прекрочі́це мо́рйо зоз ньу. А ве́цка дзе вас одве́дзе спац, на йе̜дней посце́лы будзе́це спац шіцкі трі́цец і йе̜ден брат; на дру́гей посце́лы бу́дзе трі́цец і йе̜дна ше́стра. Йак пойдзе́це ну́ка, ві на йе̜дну, а во́ны на дру́гу — у йе̜дней хі́жі — та будзе́це там спац. Алье̜ ті же́біш нье̜ за́спал, бо там останье̜це. Алье̜ ке̜д уш шіцкі по́шпйа, ве́цка станье̜ш та ру́шіш у ва́шей посце́лы но́шку, так во́на ві́дзе с то́го ме́ста, а ве́цка ру́шіш дзіу́чі́ну по́сцель, по́йдзе там, дзе ва́ша бу́ла, а ва́ша там, дзе йіх бу́ла. Так ве́цка ве́жнье̜ш от ка́ждей дзі́у́кі косо́роу та поло́жіш каждо́му брато́ві йе̜ден ґу гла́ві, а от каждо́го бра́та ка́лап поло́жіш ка́ждей дзі́у́кі йе̜ден по ко́ньцу гла́ві. Та ве́цка лье̜гнье̜ш. Ве́цка ба́ба по́йдзе з йе̜дным ве́лькім но́жом, та вас зо́сце поре́зац. Алье̜ во́на нье̜ будзе знац, во́на поре́же сво́йо дзі́у́кі, бо на́ тім ме́сце бу́ду, дзе вас уложе́ла. А ве́цкаль ке̜д йіх поре́же, по́йдзе спац, а ві ка́жді ве́жце свой ка́лап і зла́ті косо́роу. Ке̜д ба́ба за́шпі, с то́ту папу́чьу прекрочі́це мо́рйо. Но ве́цкаль мо́жеш по́йсц ву́ка.

Йак тот во́шол, до́рас ше йім ба́ба пі́та, же по йа́кей дра́гі хо́дза?

Ідзе́ме ше же́ньіц.

До́бре, дзе́ці мо́йо. Вас йе̜ст трі́цец йе̜ден брат, а йа́ мам трі́цец і йе̜дну дзі́у́ку, та ше може́це шіцкі ту оже́ньіц. Алье̜ те́раз найпе́рше будзе́ме вече́рац, а ве́цка будзе́ме бешедо́вац.

Йак вечера́йу, з йе̜дла йе̜дза хто́рому ке̜лья тре́ба. Ба́ба віслу-ґу́йе̜. Йак ше найе̜длы, прінье̜ше йім ві́но, ка́ждому йе̜ден по́гар пред-ло́жі: Пі́це, дзе́ці мо́йо, напі́це ше! Алье̜ вон пору́шел столо́ву но́шку, так ше стол обра́цел, же́ то ныхто нье̜ ві́дзел. Цо бу́ло о́през дзы́у́ках, пре́шльо о́през бра́тох, а цо бу́ло о́през бра́тох, пре́шло о́през дзі́у́кі. Та вец пі́йу ві́на. Дзі́у́кі попі́лы ві́но, а́лье̜ попі́лы і отро́ву, бо во́ны нье̜ зна́лы, же ше стол обра́цел. До́рас почьа́лі йо́йчіц, пла́кац. Алье̜ ба́ба ве́льо зна́ла, то йіх вільече́ла. Нье бу́ло йім ныічь. Трі́цец-йе̜ден ста́нье̜ от сто́ла, та ше прехо́дзі по хі́жі, штуді́ра, йа́кбі зньац то́ту па-пу́чьу. Зньал вон йу, ныхто нье̜ оба́чел. Поло́жел йу зо дну́ка до кі-ше́ны та се́бе ду́ма: Ту папу́чьа; ке̜д нам Бог помо́же, о́здаль по́йдземе о́тталь во́нка! Ста́ра мац йім гуто́рі: Га́йде, дзе́ці, спац, бо до́раз ра́но бу́дзе! І так во́ны по́шлы до дру́гей хі́жі. Но, ві бра́ца, польеґа́це ту на то́ту по́сцель, а мо́йо дзі́у́кі польеґа́йу на то́ту по́сцель, та бу́дзеце спац! По́йдзе ба́ба до сво́йе̜й хі́жі, пооткла́да зо сто́ла шіцко, почі́сці. Ке̜д ду́мала, же уж поспа́лы, у́жала йе̜ден ве́лькі нош, по́йдзе ґу́ ный до хі́жі, та йім гуто́рі са́ма ґу се́бе: Чека́йце ца́рскі фіцко́ве, ша йа

вам дам женьітбу і госпіну; будзе́це ві до́брі мо́йім го́сцам йу́гре на папрі́ґаш і на пече́ньє. Альє Трі́цец-йе́ден ньє шпі, шіцко чьу́йє. Ба́ба о́штрі тот ве́лькі нож. Йак го наоштре́ла, по́йдзе ґу посце́льі, та каждо́му прецаґньє зос тім ве́лькім но́жом по шійі. Йа́к йіх пореза́ла шіцкіх: Но, льєм льєшце те́рас до ра́на. Бу́дзе в вас на ра́но до́брі фрі́штік і полудзе́нок мо́йім го́сцом! Альє ба́ба ньє зна, же во́на свойо дзі́ўкі пореза́ла. По́шла спац. Кєд уж Трі́цец-йе́ден чьу́йє, же ба́ба храпі уш, тва́рдо шпі, ста́ньє зос посце́льі: Става́йце, бра́ца, а по́ме о́тац, док може́ме, бо ту останьє́ме шіцкі на о́рек оре́чні. Ньі́ґда во́нка ньє по́йдземе!

А бра́ца розоспа́ні, та гуто́рйа: Йе́ден, гм; дру́гі, га!

Става́йце! кєд вам гуто́рім!

І так во́ньі постава́льі. Та йім Трі́цец-йе́ден гуто́рі: Бе́рце ка́жді свойо шма́ті і ка́жді най ве́жньє зла́ті косо́роу, цо ма прі гла́ві! Йак ше позбера́льі шіцкі, Трі́цец-йе́ден ве́жньє папу́чьу на но́гу; прекроче́льі мо́рйо зоз ньу. Обу́дзі ше ба́ба: Ейньє, ейньє, ньє мал ші мньє так окла́мац! Олу́пел ші ме от папу́чі, цо ше мо́рйє прекрачьу́йє, олу́пел ші ме от трі́цец і йєдней дзі́ўкі мо́йєй; олу́пел ші ме от трі́цец і йє́дного зла́того косоро́ва; а́льє че́кай, прі́дзеш мі е́шчі; ньічь ньє сану́йєм так, йак то́ту папу́чьу, цо ше мо́рйо прекрачьу́йє!

Гуто́рі конь Трі́цец і йєдно́му: По́ведз йєй, же прі́дзеш е́шчі трі́ раз: Прі́дзем, ба́бо, прі́дзем е́шчік трі раз.

Но льєм гі́бай, бу́дзем це че́кац, льєм гі́бай.

І так во́ньі пошеда́льі ка́жді на свойо́го ко́ньа та і́ду. Путу́йу да́льєй. До́йду ґу йєдней дра́гі, цо ше йім розлу́чі на два стра́ні: Йєдна та́дзі, дру́га та́дзі. Гуто́рйа му бра́ца Трі́цац і йєдно́му, же во́ньі го ньє спу зоз ньі́ма да і́дзе, бо йє ма́лі. На́йстаршї брат йім гуто́рі: Кєд ві йо́го ньє спе́це, ньє по́йдзем а́ньі йа. Вон нас очьу́вал от шмє́рці, да вон ньє бул, шіцкі бі́шме там оста́льі. Та кєд ві йо́го ньє спе́це, а́ньі йа з ва́мі ньє по́йдзем. Ві і́ще та́дзі, а мі по́йдземе та́дзі. Там ше розлуче́льі. А то́ті дво́ме те́раз до́йду до йєдно́го варо́шу. Йак до́йду там, у тім варо́шу бі́вал цар. По́йду во́ньі про́сто ґу йо́го пола́ті, пі́тайу ше там педінтеро́ві, же чі́бі йім ньє треба́ло слу́гу. Ньє знам, опі́там ше царо́ві наййашньєшо́му. Думам же тре́ба! Педі́нтер пошол, та ше пі́тал царо́ві, же ту та́кі і та́кі дво́ме льу́дзе йєст, глєда́йу слу́жбу.

До́бре. Най прі́ду ну́ка.

До́раз йіх педі́нтер одве́дзе ну́ка. Йак йіх цар оба́чел, до́раз ві́дзел, же во́ньі ньє с пара́сткей фамі́лійі; та йім гуто́рі: Цо ві дво́ме глєда́це?

Глєда́ме се́бе слу́жбу, ца́ру наййашньєші.

Добре, мньẹ такой треба двох. Йẹден будзе педінтер, другі будзе удварош.

Пойẹднальі воньі ше там с коньмі: воньі буду служіц, а коньі йім достаньу квартель там. Служа воньі там за йẹден чьас. Тріцец-йẹдному барз добре було. Брат му завідзел, же йому так добре, а мньẹ, гварі, ньẹ. Но, пойдзе вон до цара. Надумал вон цошка. Дай Боже добре рано, цару найашньẹші.

Дай Боже і тебе удварош мой. Та цо там нове?

Та мой брат ші мі, гварі, хвальẹл, же вон вам пріньẹше такі йẹден хльẹб, цо го реґемент катонаці буду йẹсц, а ньіґда го ньẹ жедза.

Добре, кẹд вон то гуторел. Дайу го заволац нука.

Дай Боже добре рано, цару найашньẹші. Нацце ме жадальі нука?

За то сом вас жадал, жесце гуторельі пред льудзмі, же мі такі хльẹп пріньẹшеце, цо го реґẹмент катонаці буду йẹсц, а ньіґда го ньẹ жедза.

Йа ньẹ гуторел.

Ну, ньічь. Дальẹй бешеці ньẹт. Мньẹ льудзе гуторельі, ві мушіце пріньẹсц.

Вон с тім вішол с хіжі. Пошол до хльіва, звальẹл ше на свойого коньа, барз жалошньẹ плакал. Конь му гуторі: Чьом плачеш, ґаздо мой?

Та дзе бім ньẹ плакал, кẹд на мньẹ таке направельі, же йа гуторел, же бім пріньẹс царові такі хльẹп, цо го реґẹмент катонаці йẹдза, а ньẹ годньі го ньіґда жесц. А дзе бі йа то пріньẹс, кẹд йа то ньіґда аньі ньẹ чьул, ньẹ да го пріньẹсц можем.

Но, ньічь то, льẹм ньẹ плачь. Пойдземе до бабі, пріньẹшеме мі го.

Так вон коньа оріхтал, шеднул на ньго, пушьчьа ше до драґі вельікей. Йак дойду там ґу морйу, конь му гуторі: Знас цо, ґаздо? Терас пойдзеш там нука. Тот хльẹб там у піньвіці, цо найвецей павучіні і праху йẹст на ньім, тот вежньẹш; альẹ терас, кẹт пойдзеш нука, преправіш ше на йẹдного панского пшічька, дайу ці там і йẹсц і піц, барс ці ше буду радовац! І вон пошол. Пойдзе до пріклььẹта, то було по полудзенку, преправі ше на йẹдного красного пшічька. Баба відзе, та го збачі: Ейньẹ, ейньẹ, йакі красні пшічьок. То госці охабельі. Но, накарміце го! служньіцом гуторі. Дораз му дальі добрей йухі, доброго меса і колачі, добре го накармельі. Йак ше найẹдол, вішол на двор, йак пшічьок, бега по дворе од йẹдного кута до другого. Е, раз войдзе до піньвіці. Вежньẹ тот хльẹп, цо найвецей павучіні і праху йẹст на ньім. Відзе вонка, папучьу на ногу, прекрочі морйо. Баба вібеґньẹ: Ейньẹ, ейньẹ, ті гунцуту, ньẹ мал ші ме так окламац. Олупел ші ме от тріцец йẹдней дзіукі мойẹй, олупел ші ме от тріцец і йẹдного златого

косорова, олупел ші ме от хльеба, цо го реґемент катонаці йедза, а ныіґда го нье годны жесц! Алье ныічь нье сапуйем так, йак тоту папучьу. Алье чекай, ша прідзеш мі ту ешчі.

Конь му гуторі: Поведз йей, же прідзеш ешчі два рас. Прідзем, бабо, прідзем ешчік два раз. Добре, льем гібай, чекам це, льем гібай. Шак йа тебе улапім.

Шеднул на коньа, та іду. Пойду до цара: Но, цару наййашньеші, ту тот хльеп, цо спе го жадалы! — Цар ше му барз зрадовал, дораз коло нього реґемент катонацох. Крайу, а йедза, хльеп цалі. Царові то ше барс пачело. Тріцец-йедному тераз ешчік вельо льепше, йак до тераз було. Заш воны там служа. Алье брату му заш нье добре, бо за ным ныіхто нье задзбал. Кеді йе, келі нье йе, пье дзбал за ным ныіхто. Заш вон надумал цошка ціґаныіц, йаґбі вон могол свойого брата отамаль віціскац, да вон пойдзе на його место. Пойдзе до цара: Дай Боже добрі дзень, цару найашньеші! Дай Боже і тебе, удварош мой. Та цо там нове? Цо ші пріньес?

Прішол сом вам повесц, мой брат гуторел, же вам пріньеше таку фльашу віна, цо йу реґемент катонаці буду піц, а ныіґда нье попійу.

Добре, кед вон то може пріньесц.

Дайу го заволац. Дай Боже добрі дзень, цару найашньеші.

Дай Боже і тебе, пелінтер мой добрі.

Та нацце ме жадалы? Повепце мі.

За то сом це жадал, же ті гуторел, же пріньешеш таку фльашу віна, цо йу реґемент катонаці піц буду, а ныіґда нье попійу. То мушіш мі пріньесц.

То нье прауда, цару наййашньеші, йа нье гуторел, аныі сом то ныіґда нье чьул. Йаґбі йа то тераз могол пріньесц?

Ныічь дальей, бешеді ньет: То мі мушіш пріньесц, бо кед нье пріньешеш за двацац за штірі годзін, глава ці ше здейме.

Пошол вон до хлыіва, звальел ше на коньа, барс плаче жалошньe. Конь ше му піта: Чьом плачеш Тріцец йеден? Ґаздо мой добрі!

Та дзе бім нье плакал, кед на мньe таке націґаньелы, жебі бул йа гуторел пред льудзмі, же йа можем пріньесц царові нашому таку фльашу віна, цо йу реґемент катонаці буду піц, а да ныіґда нье попійу. А йа нье гуторел, аныі сом то ныіґда нье чьул, йаґбі йа то могол пріньесц.

Конь му гуторі: Ныічь то за то, льем нье плачь, пойдземе до бабі.

Коньа крашньe поріхтал, шеднул на ньго та іду. Йак іду, конь гуторі: Тераз меркуй на себе, кет пойдзеш, бо баба чека і льем меркуй, жебіш там нье остал! Пойду там, зідзе с коньа, пушчі го пасц. Конь му гуторі: Кет пойдзеш вука, препра́віш ше на йедну красну цір-

кову ме́тлу, та ста́ньęш до ку́та за дзве́рі до пріклье̨та. — Йак вон по́йдзе до приклье́та, препра́ві ше на ме́тлу кра́сну ціркову. Ста́ньę до ку́та за дзве́рі, при́дзе ба́ба, обачі ме́тлу: Ейньę, па́льę, йа́ка кра́сна ме́тла. Откаль то ту? Хто то при́ньęс? То́ нам го́сці пріньę́слы, дру́гі ньіхто. Альę нам ньічь а́ны ньę гуторе́лы, же нам та́ку кра́сну ме́тлу пріньę́слы. Кра́шньę во́на о́гласкала то́ту ме́глу, йа́ка йę барс кра́сна; барс ше йęй пачéла. Положе́ла йу заш там до ку́та, по́шла ву́ка, ме́тла ше зобра́ла, ві́шла во́нка. По́йдзе до піньві́ці, ве́жньę то́ту фльа́шу віна, цо на́йвецей павучі́ні і пра́ху йęст на́ ньęй. Ві́дзе во́нка, та прекро́чі мо́рйо. Вібе́гньę ба́ба: Ей ті гу́нцуту, ньę́ мал ші́ ме так окла́мац! Олу́пел ші ме от трі́цец і йęдней дзі́уки мо́йęй, олу́пел ші ме от трі́цец і йęдно́го зла́того косоро́ва; олу́пел ші ме от папу́чі, цо ше мо́рйę прекрачьу́йę; олу́пел ші ме от хлье̨ба, цо го реґęмент катонаці йęдза, а ньі́ґда го жесц ньę го́дны; олу́пел ші́ ме от фльа́ші віна, цо йу реґę́мент катона́ці пі́йу, а ньі́ґда йу ньę попі́йу. Альę ньічь ньę сану́йęм так, йак то́ту папу́чьу, цо ше мо́рйę прекрачьу́йę. Альę че́кай, шак при́дзеш мі! У́лапім це!

Конь му гуто́рі: По́ведз йęй, же при́дзеш е́шчік рас. При́дзем, ба́бо, при́дзем е́шчік раз.

Но льęм гі́бай, че́кам це, льęм гі́бай.

С ті́м ше́днул на ко́ньа та і́ду до до́му ца́рского. Йак по́йду там до ца́ра, цар ше барз зрадо́вал: Уж вон те́раз дал зво́лац реґę́мент катона́цох ґу́ тей фльа́ші і пуга́рі ка́ждому. Сі́пу зос тей фльа́ші ка́ждому до пуга́ра, пі́йу то́то ві́но, ші́цкі ше опі́лы, фльа́ша по́лна. Ца́рові ше то барс пачéло. Трі́цец-йęдно́му те́раз е́шчік ве́льо лье̨пші; уж вон ньę педі́нтер, ньę ро́бі ньічь, зос ца́ром і́дзе на шпа́цір, зос ца́ром ше́да полудньо́вац, бо кęд го барз льу́бел, же му та́кі два ства́рі пріньę́сол. Альę удварошо́ві е́шчік сто́ раз го́рше, ньę́ дзбал за́ ньім ньі́хто, чі йęдол, чі ньę йęдол, ньę пі́та ше му ньі́хто. Штуді́ра вон се́бе, цо́ бі мо́гол е́шчік наці́ґаньіц на свойо́го бра́та, же́бі го вій́ęдол ота́маль, да вон по́йдзе там на його ме́сто, же́бі йому так до́бре бу́ло. Наду́мал вон, по́йдзе до ца́ра. Дай Бо́же до́брі дзень, ца́ру найашньę́ші.

Дай Бо́же і те́бе, удва́рош мой. Цо ші нам прі́ньęс ново́го?

При́шом сом вам йа́віц, мой брат гуто́рел, же вам пріньę́ше йęдно́го зла́того та́шька, цо на се́дем ро́кі напре́док вішпі́ва, кę́ді бу́ду це́сні ро́кі і кę́дік бу́ду бі́уні ро́кі. Та кęт сце́це, та го вам пріньę́ше.

До́бре. Кęд вон то так гуто́рел, да́йу го заво́лац. Дай Бо́же до́брі дзень, ца́ру найашньę́ші.

Дай Бо́же і те́бе, педі́нтер мой ве́рні.

Та на́цце ме жада́лы, ца́ру наййашньę́ші?

Ті знаш начь, цо ші ше хвальел пред льўдзмі, же мі пріньешеш такого ташька, цо на седем рокі на предок вішпіва біўні рокі і цесні. Тераз мі го мўшіш пріньесц.

То ньє праўда, йа то ньє гуторел, ані сом то ньіґда ньє чьул, йаґбі йа то прінесц могол?

Ньічь дальей, бешеді ньет. Мньє гуторелы, же ті гуторел, тераз мўшіш прінесц.

Пойдзе вон до хльіва, звальі ше на коньа, так плаче жалошньє, же уж баржей ньє мож. Цо там нове? конь ше му пітга. Чьом так плачеш? Поведз мі, ґаздо мой добрі.

Та дзе бім ньє плакал, дзе бім ше ньє жаловал, кед на мньє таке направелы, цо сом ньіґда ньє чьул, -же мўшім пойсц царові по ташька златого, цо на седем рокі напредок вішпіва, кедік бўду цесні рокі, і кедік бўду біўні рокі. За двацец за штірі годзін кед го ньє пріньешем, глава ше мі здейме.

Ньічь то за то, льем ньє плачь. Досц то і мньє, же йа мўшім тельо бегац. Альє то ньє бўдзе за дармо. Поцешіме мі ше за то, льем ше поріхтай, пойдземе заш до бабі.

Поріхта коньа, шедньє на ньго, та ідзе. Йак пойду там ґу морйу, конь му гуторі: Знас цо, ґаздо мой добрі? Терас так меркуй на себе, йак на два очі, бо баба барз меркуйе, барс це чьўва, же отамаль ньє відзеш. Так тераз, кет пойдзеш нўка, препразіш ше на йедну брамўшку, та пойдзеш нўка попод дзвері, коло паткі под посольову ношку. Тота кльітка над бабову посцельу віші і ташьчьок ў ньей. Альє меркуй на себе, кед бўдзеш ісц нўка, жебі на це дахто там ньє станул, а вецкаль кед баба зашпі твардо, бўдзе храпіц, а ті станьеш, пойдзеш ґў тей кльіткі, та йу здеймеш, альє сціха, жебі баба ньє осетела, бо вецкаль там останьеш; бо тот ташьчьок, кед го здеймеш, бўдзе кріціц. Альє ті го за то льем веж зос кльітку зо злату, та з ньім понагльай вонка! І вон пошол. Препразі ше на брамўшку, попод дзвері войдзе нўка коло паткі, пойдзе аш под бабову посольу под ношку та там чека. Кет ше змеркло, госці ше поросходзелы, баба льегньє, шпі і почньє храпіц. Вон себе дўма: Боже мой, станўц бі мі по тоту кльітку, альє кет ше баба обўдзі ньіґда вецей йа огаль ньє відзем; альє цо му Бог да, станўц муші, кед уш пошол. Станьє горе, зньейе кльітку зос ташьком, ташьчьок зўрешчі, баба ньє учьўла. Ідзе вон з ньім вонка. Йак йе на пріклетніх дзверох, ташьчьок заш зўрешчі. Баба ньє учьўла. Кет пойдзе на двор, ташьчьок зўрешчі, альє барз. Баба то учьўла і дорас скочела зос посцельі долу та вонка. І ўлапела вона го. Га, ту ші терас! Чекай, гварела йа тебе, же це ўлапім. Добре, бўду мац госці на йутре фрішкого меса.

Ўжа́та клыі́тку, обе́шела йу заш на ме́сто, а йо́го за́мкла до жельє́зней клыі́ткі: Шец ту до ра́на, а на ра́но по́йдзеш до пе́ца, найє́дза ше с те́бе мо́йо го́сці. — Да Бог дзень, ба́ба ста́ньє, обльєче́ ше, по́йдзе на пійац до варо́шу, а служныі́ці наказа́ла, же най нато́пі жельє́зні пец мо́цно, ве́цкаль най то́го обешеньа́ка зос клыі́ткі віпу́шчі, най ше́дньє на фу́рікь, та най го упі́ска до пе́ца, да ше упе́че. Кє́д во́на прі́дзе до́му зос госца́мі, же́бі бу́ло гото́ве, да ма́йу цо йє́сц! По́йдзе ба́ба, а служныі́ца то́пі пец зоз у́гльом. Йак до́бре натопе́ла, по́йдзе ґу клыі́ткі: Гі́бай во́нка, ті цунпу́гу, по́йдзеш до пе́ца! Одо́мкньє му клыі́тку, ві́дзе во́нка; ше́дньі на́ тот фу́рікь. А вон льє́гньє крі́жом на фу́рікь. Ньє́ так льє́гай, а́льє на́ здлуж! А вон льє́гньє заш крі́жом. Но льє́' ті, маґа́рцу, ньє́ знаш на фу́рікь льє́гац; най ці ука́жем, йак ше на фу́рікь льє́га! Во́на льє́гньє на фу́рікь, та му гуто́рі: Ві́дзіш ті, гунцу́ту, так ше льє́га на фу́рікь, на́ здлуж, ньє крі́жом. А вон у́лапел фу́рікь, та дрі́льєл до пе́ца. По́йдзе ґу клыі́ткі, ве́жньє клыі́тку, ве́жньє папу́чьу на но́гу, пре́крочі мо́рйо, по́йдзе ґу коньо́ві. Альє ту́ йє, ту йє, ту йє, альє ші ма́ло там ньє о́стал. Но ныі́чь то за́ то, льєм кєт ші ту. А і клыі́тка! та пойдзе́ме до́му.

Прі́дзе ба́ба зос пійа́цу із госца́мі, глєда́йу служныі́цу, ньєт служныі́ці. Дьа́бол йу зна, же дзе зна́ла по́йсц. По́йдзе во́на ґу пе́цу, віца́гньє ме́зо пече́не, бу́дзе йє́сц зос го́сцамі. Йє́дза, пі́йу. Йак уж до́йду ґу пу́пку, те́ді осете́лы, же то ньє обеше́ньак у́пек ше у пе́цу, а́льє служныі́ца. Ба́ба гуто́рі: Ейньє, ейньє, то ме дьа́бол о́дньєс на пійац. Заш тот гу́нцут сце́кнул. Уж го ныі́ґда ве́цей ньє у́лапім.

По́йду во́ны до ца́ра і йак по́йду, цар йіх ра́до доче́кал. До́раз ве́жньє од ньо́го клыі́тку, а і та́шька: Сла́ва Бо́гу, льєм кєт ші мі го прі́ньєс! Препі́сал на́ ньго пол кральо́уства. Но, те́раз е́шчі льє́пше Трі́цец і йєдно́му. Барз му до́бре, уж льє́пше і ньє мо́жь буц. Ньє робі ныі́чь, льєм зос ца́ром і́дзе на шпа́цір, новіні чі́та; вон дру́гі по царо́ві. Альє брато́ві му барз ньєдо́бре, е́шчі сто раз го́рше, йак до те́раз бу́ло. Штуді́ра вон, йаґ бі мо́гел вій́есц ота́маль свойо́го бра́та, да вон ше там наме́сці, же́бі йому так до́бре бу́ло. Фрі́шко вон паду́мал, цо бу́дзе ці́ганьіц. По́йдзе до ца́ра, та му поздра́ўка: Дай Бо́же до́бре ра́но, ца́ру наййашньє́ші.

Дай Бо́же і те́бе удва́рошу. Та цо ші нам прі́ньєс но́вого?

Прі́шол сом вам по́весц, мой брат гуто́рел, же вам прі́ньє́ше та́ку же́ну, цо бу́дзе мац зла́ті у́ласі аш по́ пас.

До́бре, кєд вон то гуто́рел. Йа ле́ґінь, бу́дзем мац же́ну.

Да заво́лац Трі́цец-йєдно́го: Дай Бо́же до́брі дзень, ца́ру наййашньє́йші.

Дай Бо́же і те́бе.

Та начь ме жа́дал цар наййашне́йші?

Ті знаш начь; цо ше мі пі́таш? Цо ші гуто́рел пред дру́гіма льу́дзмі, же мі пріньє́шеш та́ку дзі́ўку за же́ну, цо ма зла́ті ўла́сі аш по́ пас.

Йа ньє гуто́рел, то ньєпра́ўда, а́ньі сом то ньі́ґда ньє́ чьул, же́бі бу́ла та́ка дзі́ўка, цо́ ма зла́ті ўла́сі по́ пас.

Ньі́чь да́льєй, беше́ді ньєт. Мньє гуторе́лы, же ші́ ше хва́льєл, же ті знаш, дзе йє і же йу прі́ньєсц мо́жеш. Те́раз му́шіш по́йсц.

І вон по́йдзе зо́с тім во́нка зос хі́жі про́сто до хльі́ва з ве́лькім пла́чьом. Зва́лы ше на ко́ньа, так жало́шньє пла́че, же му а́ньі конь ньє мо́гол це́рпіц. Альє о́зве ше ґу ньо́му конь чьє́шко: Та чьом пла́чеш Трі́цец і йє́ден?

Та дзе́ бім ньє пла́кал, кєд на́ мньє та́ке направе́лы, цо сом ньі́ґда ньє́ чьул, а те́рас му́шім прі́ньєсц.

Ньі́чь то за́ то, льєм ньє́ плачь, бу́дзе до́бре. Іц, по́вец царо́ві, най да спра́віц трі ґалі́йі; йє́дну зоз бака́ру, а дру́гу зо́ стрі́бла, а тре́цу зо́ зла́та; а ші́цкі трі най-напо́лньі зос найфі́ншім гадва́бом і с порте́йку, та ве́цка по́йдземе, а і́ншак ньє.

І цар до́раз дал заво́лац ма́йстрох, йак му тот гуто́рел, же́бі му праве́лы та́кі трі ґалі́йі. І то ші́цко бу́ло за трі дньі́ гото́ве. Йак го напакова́лы по́лно ўша́дзі, те́ді по́йду до дра́гі дальє́кей по мо́рйу во́ньі двоме, Трі́цец-йє́ден зос ко́ньом. Трі́цец-йє́ден во́йдзе ну́ка до ґалі́йі, а конь льєм с предньі́ма ногамі, а зо задньі́ма ше у́пар до бре́га. І так мо́цно дрі́льєл то́ті трі ґалі́йі, же і́ду йак ві́тор. І вон во́шол за ньі́ма ну́ка. Йак до́йду ў но́ці там пот тот ва́рош, дзе бу́ла то́та дзі́ўка, ста́ньу з ґалі́йамі та́кой по ко́нцу йєй загра́ді. Да Бог дзень. Поотвера́йу ґалі́йі ра́но, там бу́ду преда́вац. Стану́ла і фра́йла, по́йдзе до загра́ді зоз двома фрайпімеркамі шпаці́рац. Оба́чі во́на то́ті ґалі́йі: Патрі́йце льє', цо́ то там на мо́рйу так ше шві́ці, кєд ве́чьар ньі́чь ньє бу́ло. Іпце фрі́шко, опатрі́йце, же хто то.

По́йду во́ньі ну́ка до ґалі́йох; опатра́йу е́спап. Ну, ві́ду во́нка, і́ду йа́віц йіх фра́йлі, же йа́ка кра́сна порте́йка йєст у ті́х ґалі́йох, е́шчі ньі́ґда та́кей ньє відзе́лы. По́йдзе во́на опа́тріц, же цо́ то. Кєт по́йдзе там, до́раз йу уве́ду до бака́рней ґалі́йі. Вібе́ра во́на се́бе там: І то́то ку́пім і то́то ку́пім. Навібера́ла во́на там ве́льо, бо кєт ші́цко кра́сне бу́ло. Альє кєт пеньє́жі забу́ла: Іцце ві́ два до́му по пеньє́жі, а йа ту навібе́рам, док ві прі́дзеце зос пеньє́жмі. Так во́ньі два по́шлы, а конь за ньі́ма дзве́рі позамі́кал, та дрі́лы ґалі́йі, та і́ду. Альє во́на ну́ка, во́на ньє́ зна ньі́чь. Ідзе во́на па́тріц, же дзе су так длу́го с пеньє́жмі. Трі́цец і йє́ден йєй гуто́рі: По́йце льє', фра́йло ту, цо ту ма́ме! Одве́дзе йу до стрібе́рней ґалі́йі, там ші́цко фі́ньше, кра́шше і дра́кше. Навібе́ра

во́на і там ве́льо, преве́льо: Шіцко ку́пім. Спе вісц во́нка, же дзе су так длу́го зос пеньę́жні. По́йцце льę́, ґоспо́дьо, цо ту ма́ме у зла́тей ґа-лі́йі! Кę́д по́йду там, там бу́ла йę́дна зла́та швіньа, ма дзевеце́ро зла́ті праша́тка. Шіцко ку́пі. Одве́дзе йу да́льęй, там йę́ст зла́та квока, два-наццеро зла́ті курчьа́тка. І то ку́пі шіцко. Мам пеньę́жі досц. Ідзе во́на па́тріц, дзе су так длу́го зос пеньę́жмі, ше то уж барз длу́го, от кę́ді во́ньі по́шльі. Ві́дзе во́нка, ньę́ відзі ньічь, льęм во́ду, а ґалі́йі і́ду. І во́на ше барз зльę́кла. Ві́рвала йę́ден у́лас зоз гла́ві, та го ру́ці о́през ґалі́йох. Ґалі́йі ста́ньу. По́ведз мі тераз, ко́му ме ве́жеш, чі ме ве́жеш се́бе, чі ме ве́жеш другому.

Вон йęй гуто́рі: Ве́жем це се́бе, ньіко́му друго́му.

Так ме́ркуй, же кęд ме дру́гому ве́жеш, ту ска́пеш зо мну у́йę́дно.

Гуто́рім ці, же це се́бе ве́жем.

С тім ше ґалі́йі ру́ша. Іду да́льęй. Альę цар че́ка до́ма; дал спра́віц і зла́ті гінтоу́ і з гадва́бу загла́у́кі, цо бу́ду весц па́ньі млоду на́ ньім до ва́рошу до ца́рскей пола́ті. І йак до́йду во́ньі до ва́рошу на ґа-лі́йох, там йіх уш чека́йу на штірох чіла́шох, ко́ньох. До́раз йу поса́дза до гінто́ва з мла́дім кра́льом; кęд йу́тре дзень, цар ше сце прі́ша́гац зоз ньу. Альę во́на ньę бу́дзе. Чьом же ті ньę бу́дзеш? цар йęй гуто́рі.

За́ то ньę бу́дзем, же йа мам е́шчік і зла́ті мі́неш до́ма. І то тре́ба прі́весц.

А хто то пріве́дзе? — цар ше йęй піта.

Тот, хто і мньę прі́ве́зол.

Завола́йу Трі́цец і йęдно́го до хі́жі: На́чь це ме жада́льі, ца́ру наййашньę́йші?

Мла́да кральбу́на ньę́ сце ше прі́ша́гац зо мну ва́тльа, док ньę прі-ве́жеш йęй мі́неш златі зоз йęй до́му.

По́йдзе вон до хльіва, зва́льі ше на ко́ньа, та пла́че. Конь ше му піта: Чьом пла́чеш Трі́цец і йę́ден, ґа́здо мой до́брі?

А, му́шім пла́кац, кęд заш ма́ме дра́гу, бо ше мла́да кральбу́на ньę́ сце прі́ша́гац зос кра́льом ва́тльа, док йęй зла́ті мі́неш ту ньę прі-женьę́ме.

Ньі́чь то, льęм ньę́ пла́чь. Ідз ґу царо́ві, та му по́ведз, най ку́пі два́нац бі́йа́лі ско́рі, до́брі, су́хі. І най ку́пі два́нац метері смо́лі і най да спра́віц штірі потко́ві, ка́жда потко́ва най бу́дзе ме́тер че́шка і до ка́ждей потко́ві штірі гво́зді, ка́жді гвозд най бу́дзе че́шкі два́цац і пейц кільі та ве́цка, гва́рі, пойдзе́ме.

По́йдзе ґу царо́ві, та му йа́ві, же най ку́пі два́нац бі́йа́лі ско́рі, до́брі, су́хі і най да спра́віц штірі потко́ві та́кі, цо ка́жда потко́ва ме́тер че́шка і до ка́ждей потко́ві штірі гво́зді, ка́жді гвозд два́цац пейц кільі і два́нац метері смо́лі, вец пойдзе́ме.

Добре, шіцко будзе о йедну годзіну.

Кед було готове, поткуйу коньа, ростопйа йеден метер смолі, усіпу коньові на хрібет, на тоту смолу положа йедну скору суху. Усіпу другі метер смолі, заш на ньго скору положа на тогу смолу. Так на ньго поклададлы шіцко. І вон шедньє на верх та ше пушьчьа до драгі дальекей. І ужал себе йеден ашоу і мотіку, та іду. Йак дойду там, дзе тот златі мінеш пасол, там була злата трава. Ну, зійдз долу, ту будземе войовац. Вікоп мі ту йедну дольіну таку глыбоку, да ше з ньей ньє відзім вонка.

Вон му вікопал, та ше му піта: Досц будзе глыбока?

Увідзім, гібай вонка.

Війдзе вонка, а конь нука. Ешчі мало, ешчі треба копац.

Заш вон копе. Вікопал вон заш ешчі вельо глыбше, та ше му піта: Досц будзе глыбоке?

Ньє знам, увідзіме, льєм гібай вонка.

Війдзе вонка, а конь нука. Ешчі мало, ешчі треба, альє ньє вельо.

Война нука, та заш копе. Вікопал на йеден ашоу та ше му піта: Досц будзе глыбоке?

Так думам, же тераз досц будзе.

Війдзе вонка, а конь нука до дольіні глыбокей: Праве добре. Ууйаж мі кетефік коло шійі, а ті війдзеш на тото старе древо, та оттамаль будзеш патріц на нашу война.

Тот вішол на древо, а конь у дольіні зрегочі. Учьул вайчьак у мінешу тот златі, почньє бегац по пажіці, йак збешньелі. Шіцко ше узварал, ньє нашол го. Заш зрегочі у дольіні тот коньік. Вайчьак почньє заш бегац по пажіці, так ше узварал, же аж з ньго капка зной. Ньє годзен го найсц. Заш пойдзе ґу кобулом. А коньік у дольіні заш зрегочі. Заш вайчьак почньє бегац, альє так бега по тей пажіці, же аж му іскрі льєтайу от потковох; так ше уграл заш, же з ньго зной капкал і пену згартац могол. Кед уж коньік думал, же уж досц ше уграл, і вістал, тедік вішол з дольіні вонка. Тот го збачі, та на двох ногох ідзе ґу ньому так, же аж му с піскох огень ідзе. Йак пойдзе ґу ньому, почньу ше біц; так ше бійу, же уж баржей ньє мош. Позбівал уж зос коньіка шіцкі скорі, льєм йедна йест уж. Уш ше бойі Тріцец-йеден на древе. І вецкаль так го зґодзел тот коньік по лопаткі вайчьака, же дораз го скірвавел. Гібай Тріцец-йеден доту з древа, уш пойдземе, уж йе наш. Шак уж ньє мам льєм йедну поткову на правей ногі на претку. Полож на ньго зубадло та шедны на ньго, а йа пойдзем за ваді! Йак тот шеднул на вайчьака златого, вайчьак зрегочі, почньу бежіц шіцкі кобулі, цо там було і гачьата бежа за ныма. Іду

до цáра. Йак пóйду до цáра, шіцок вáрош ше збéгнул на чьýдо вęльке, бо то éшчік ныíхто тáке ньę вíдзел. Пóйду до двóра до царскóго: Но, кралььóўна, цар гутóрі, пóйдземе до прішáгі.

А йá, ньę пойдзéме éшчі тéрас.

Та кęді же?

Ешчік тот мінеш трéба і подóйіц.

Цар гутóрі: А хто же го подóйі?

Тот, хто го прівéдол.

Тріцец-йęден, подóйіш тот мінеш шіцок, бо царіца ньę спе ше прішáгац зó мну зáтльа, док ше ньę подóйі.

Тріцец-йęден плáче. Йак вон то подóйі, кęт су тáкі збешньęлі? Ньę мож ґý ным дойсц. Пóйдзе до хлыíва, коньік ше му піта: Чьом плáчеш, Тріцец-йęден?

Та дзé бім ньę плáкал, кęт тот мінеш подóйіц мýшім.

Ныічь то, льęм іц, пóвец царóві, же да йа бýдзем шльęбóдні помéджі ныíх хóдзіц, док ті бýдзеш дóйіц.

Пóйдзе ґу царóві, тá му йáві, же най бýдзе йóго конь шльęбóдні, док вон бýдзе дóйіц.

Цар му гутóрі: Ньę дзбам йа, най ці бýдзе шльęбóдні, льęм ті дой, бо йа бі ше прішáгал.

І вон пýшчел кóньа свойóго шльęбоднóго. А тот кóньік од йęдней кобýлі ґу другей кобýлі íдзе ньухайýці. Тріцец-йęден дóйі. Так крáшньę стóйа тóті збешньęлі кобýлі, йак баранчьáта, áны ше ньę рýші áны йęдна. Подóйęл вон йіх шіцкі, надóйęл двáнац акóві мльęка от тíх кобýлох. Пóйдзе йáвіц до цáра, же уш подóйęл.

Дóбре, гáйт кралььóўна, пóйдземе до прішáгі.

Вóна ньę пóйдзе зáтльа, док ше ў тім мльęку дáхто ньę окýпа.

А хто же ше окýпа?

Тот, хто го і надóйęл, гутóрі му царіца. А тóто мльęко тáке бýло ўрáце, у гордóве вáрло. Ну, Тріцец-йęден, окýпаш ше ý тім мльęку, бо царіца ше зáтльа ньę спе прішáгац зó мну, док ше ньę окýпаш.

Заш вон плáче. Йак ше окýпа ý тім мльęку, кęд йę тáке ўрáце? Кóньік ше му піта: Чьом плáчеш? Ньę плачь, дóбре бýдзе.

Та дзé бім ньę плáкал, кęт у тім мльęку ўрáцім ше окýпац мýшім.

Пóвец царóві, же ше окýпаш, кęд йа бýдзем шльęбóдні.

Пóйдзе ґу царóві, та му йáві, же ше окýпа, кęд му конь бýдзе шльęбóдны зáтльа, док вон ше окýпа ý тім ўрáцім мльęку. Кęд сме ўйęдно путувáлы тéльо вéльо, най мі вíдзі мóйу шмерц!

Цар му гутóрі: Ньę дзбам йа, кýпай ті ше, йак ті спеш.

А вон пóйдзе, пýшчі шльęбоднóго свóйого коньíка. Кóньік пóйдзе ґу гордóву ґу мльęку, діхньę дó ньго трі раз: мльęко тáке бýло най-

льѐпше за купáньѐ льѐтне. Тріцец-йѐден ше окýпал у мльѐку, крáсні хлоп бул і так, áльѐ вéцка éшчік седéм раз бýл крáшші. Віййдзе з мльѐка, а кóньік заш діхньѐ трі раз до гордóва. Мльѐко заш ўрáце, аж ўре. Пóйдзе йáвіц Тріцец-йѐден, же уш ше окýпал. Дóбре, кѐт ші ше окýпал. Альѐ царóві ше барс пачéло, же вон тáкі крáсні вішол зос тóго мльѐка. Пóйдзе і вон ше окýпац, та так пóйдзе до прішáгі, бо бул сýхі і шчьарньѐті, ўше хорóвал та сéбе дýмал: І йа тáкі крáсні бýдзем, кѐт ше там окýпам! Пóйдзе ґу гордóву, скóчі до тóго мльѐка, дóраз му óчі віскочéлы обідва. Увáрел ше у тім мльѐку. Так царíца ше прішагала зос тім, цо йу прівес. Справéлы свáдзбу богáту, рогáту, нáсвадзбовáлы ше і вóньі там осталы, вон за цáра, а вóна йак царíца. Там царовáлы і може буц, же і ньѐшка жійу, кѐд ньѐ помáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґ. стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: М. Драгомановъ, Малорус. народ. преданія и разсказы, ст. 336—338. ч. 25. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 546—551, ч. 3. — I. Hahn, Griech. u. albanes. Märchen, I, ч. 3.

31. Про дванайцятьох братів і як наймолодший з них оженив ся з царівною.

Бул йѐден члóвек і йѐдна жéна і барз вóньі бýлы тáкі дóбрі, ўше ше Бóгу модльѐлы, до цéркві ўше ходзéлы. Альѐ вóньі бі барз льубéлы, да мáйу дзéці. Вéра так Бог дал, бýду вóньі мац дзéці. Вóна мáла двáнац хлáпцох; члóвек ўмар. Жéна остáла ґдовíца, барс ше старáла, цо вóна бýдзе з ньімі рóбіц, кéд вóна ма тéльо вéльо дзéці. Альѐ ўше ходзéла, ўше плакáла; вéра тóті дзéці вірóслы, та йѐден гутóрі, цо найстáрші: Чьом ві, мáмо, плачéце, а ўше ходзíце.

Вóна гутóрі: Йак ньѐ знам плáкац, кѐт тéльо вас вéльо мам: цо сом дáцо мáла, та сом шíцко уш потрошéла. Йáґже вас хóвац тéраз бýдзем уж, кѐд ньічь ньѐ мам?

Вон гутóрі: Ньѐ старáйце ше, мáмо, уш ше мі стáрац будзéме; мі пойдзéме слýжіц. Цо, мáмо, нáпредз да служíме? Цó нам найбáржей трéба?

Вóна гутóрі: Шак знаш цо; і крáву сме мáльі, тéраз ньічь ньѐ мáме.

Вон гутóрі: Дóбре мáмо, шíцко будзéме мац. Ушíйце нам, мáмо, двáнац тóрбі, кáждому йѐдну. Но тéраз брáца, шíцкі двáнац, каждóму

мац то́рбу ушіла, а ка́жді най ве́жньȩ ку́шьчік хльȩ́ба, та шіцкі пойдземе слу́жіц.

Йак во́ны ше зобра́лы та по́шлы на хо́тар. Кȩд во́ны по́шлы, два́нац йіх бу́ло і два́нац дра́гі бу́ло; тот цо найста́рші, та йім гуто́рі: Но́, те́раз бра́ца на́с два́нац і дра́гі два́нац; хто́рі по хто́рей сце, та на́й ідзе. Ро́зісц ше мушіме і слу́жіц мушіме і на́шу ма́цер хо́вац мушіме. Но, та те́рас ка́жді най ідзе по йȩ́дней дра́гі, а ка́жді най ше пойȩ́дна слу́жіц, а ка́жді най війȩ́дна йȩ́дну кра́ву. А кȩд бу́дзе рок, ка́жді най прідзе на то́то ме́сто; дзе ше розідзе́ме, най ше і зідзе́ме. А ка́жді най за інше ньȩ слу́жі, льȩм ка́жді за кра́ву. А кȩд на́шей маце́рі так бу́ло жа́ль за то́ту йȩ́дну кра́ву, а мі да йȩй пріведзе́ме на́рок два́нац кра́ві.

І так во́ны по́шлы. І ка́жді во́ны ше пойȩдна́лы, гочь хто йім цо да́вал, во́ны ныічь ньȩ сце́лы, льȩ́м ка́жді йȩ́дну кра́ву. І во́ны служе́лы. Прішол тот дзень, цо віслуже́лы. І ка́жді заслу́жел кра́ву. Тот цо на́ймлатші, вон бул у йȩ́дного ца́ра, барс го там льубе́лы, а́ны го пу́шчіц ота́маль ньȩ сце́лы. Вон гуто́рел, же гат по́йсц му́ші, же ше так догваре́лы; йо́му сілом цар да́вал, най ве́жньȩ се́бе два кра́ві, гочь трі, вон ньȩ́ сцел, льȩм йȩ́дну у́жал, льȩм барс кра́сну. А йȩ́ден дзень о́стал длу́жей, йак ге́уті, кȩт го барз ньȩ сце́лы пу́шчіц. Кȩд во́ны по́шлы, ге́уті го льȩм за́ то чека́лы: ге́уті шіцкі на пре́док, вон на́ймла́тші на са́мім за́тку; барс ше му мац радовала, та йім гуто́рі: Шіцкім ше радуйȩм, а́льȩ тот наймла́тші на́йкра́шу пріве́т кра́ву! Ге́утот на́йстарші гуто́рі маце́рі: Льȩ́хко, ма́мо, геуто́го на́йвольіце, та і його кра́ву на́йбаржей хвальіце. Альȩ у́шесце гуторе́лы: І кра́ву сом ма́ла!... та сце плака́лы, а́льȩ мі вам те́раз два́нац пріве́длы, а а́ны йȩ́дней ше ньȩ радуйȩ́це, льȩм тей йȩ́дней. Альȩ ві, ма́мо, да сце бу́лы мац, та вам ньȩ треба́ло нас зарму́ціц, а́льȩ вам так треба́ло по́весц: Ша до́бре, кȩд сце мі те́льо пріве́длы; та і нас шіцкіх хва́льіц, ньȩ льȩм то́го йȩдно́го, да то́го йȩдно́го ве́цей ко́шта, йак нашо́го йеде́нац. Альȩ уж мі вам, мамо, пребачіме те́раз, льȩм ше бе́рме, бра́ца, а по́ме заш, бо то нам ма́ло то́ті два́нац кра́ві. Альȩ те́рас пойдзе́ме, та будзе́ме слу́жіц, та кȩд нам Бог помо́же, та ка́жді да заслужіме ко́ньа йȩдно́го.

І так во́ны по́шлы заш на то́ту іс554 дра́гу і заш ше там так догваре́лы: Но, те́раз заш бра́ца ка́жді най ідзе по́ хто́рей дра́гі сце, а кажді най заслу́жі йȩдно́го ко́ньа. І заш на́ тот дзень най ше зі́ду на то́то ісце ме́сто. І заш во́ны по́шлы, ка́жді се́бе на́шол ме́сто заш; а́ тот на́ймла́тші заш по́шол там до ца́ра і барс ше му там радова́лы. І вон там льȩм то́то ро́бел: Ка́рмел жівіну, ка́чькі, гу́скі, пу́лькі, ку́рі; і йȩ́дно гачьа́тко мал тот цар; то́то гачьа́тко льȩм так на гно́йу льȩже́ло. Йа́нчі ньȩ́ше о́брок ге́утім ко́ньом, а то́му гачьа́тку ныіхто ньȩ́ дал. То́то гачьа́тко гуто́рі: Йа́нчі! ньȩ за́будз за́ миьȩ, да́вай і миьȩ обро́ку, дакȩ́ді

ці бу́дзем на помо́ці; а кєд мі ньє ве́ріш, кєд шіцкі польєга́йу ве́чьар, мо́жеш пробо́вац, та ме мо́жеш ше́длац та по́йдзем с то́бу, дзе ті во́сцеш! Ве́чьар то́ті польєга́лы шіцкі, Йа́нчі му гуто́рі: Га́йде, най це пробу́йєм, да ві́дзім, чі́ це мам зачь ка́рміц! Ше́днул Йа́нчі на га́чьа, та по́йду пробо́вац. То́то га́че гуто́рі: До́бре ше, Йанчі, трі́май. Ка́дзі сцеш по́йсц, чі по́пот хма́рі, чі ка́дзі сцеш?

Йа́нчі гуто́рі: Йа́ бі льу́бел по́йсц мо́йу ма́цер 'па́тріц.

Во́но гуто́рі: То баро фрі́шко мі пойдзе́ме. По́шлы во́ны там, поопа́трел Йа́нчі шіцко до́ма, с ті́м ше ўраце́лы заш на́зат. Прі́шлы на́зад, Йа́нчі заш пу́шчел то́то га́че. То́то га́че заш льєгло на́ гной. Цар гуто́рі: Чьом то́то га́че ньє забі́йєце, ньє одруці́це?

Йа́нчі ўше уж да́ва га́чецу йєсц. Уш ту ві́шол рок, уж во́ны ше заш му́ша схо́дзіц на то́ту дра́гу. Йа́нчі гуто́рі царо́ві, най го віпла́ці, вон му́ші по́йсц до́му. Альє цар ньє́ сце го пушчіц, най вон слу́жі. Вон гуто́рі: Йа му́шім по́йсц, на́ тот ро́скас. А йа ве́цка заш прі́дзем, льєм ві мньє віпла́цце.

Цар гва́рі: Гат ві́бер се́бе, ко́трого сцеш ко́ньа.

Вон гуто́рі: Йа ньє́ сцем, льєм то́то га́че. Цар му гуто́рі: Йа то́то га́че ньє́ дам, а́ньі пре га́ньбу, бо то мньє га́ньба, да йа́ ці дам то́то га́че, кєд йа та́кі кра́сні ко́ньі мам.

Альє вон ньє спе друге. льєм то́то. Цар му гуто́рі: Кєд ньє́ сцеш, а ті́ і́дз, йа ці льєм за́ то ньє́ дам, да ше зо́ мньє льу́дзе шме́йу, же йа те́льо ко́ньі мам, а йа́ ці льєм то́то по́дле га́че дал.

Йа́нчі ше зо́брал, та́ і́дзе. По́йдзе уж на ко́ньєц, а цар по́шльє слу́гу за́ ньім, най ше Йа́нчі ўра́ці, а най се́бе віб́ере, гочь най то́го ко́ньа віб́ере, цо цар на́ ньім хо́дзі. Йа́нчі і те́ді ньє́ сце, льєм га́че. Но, дал йо́му цар то́то га́че. Йа́нчі ве́дзе га́че; по́дле, аш по дра́же па́да. Льу́дзе ше шме́йу, же от ца́ра, а та́ке по́дле. Кєд і́ду по шо́ре, га́че ўше ше подльє́йше спра́ві. Кєт по́йду за ва́лал, га́че гуто́рі: Ше́дньі, Йа́нчі, те́раз, бо тво́йо бра́ца уш шіцкі по́шлы, льєм ті сам ньє; а́льє док ті ду́мац бу́дзеш, а мі уш там будзе́ме. Альє, гва́рі, знаш цо, Йа́нчі? Кєд уж блы́ско пойдзе́ме, заш зо́ мньє до́лу зі́дзеш, та заш та́ке по́дле йа бу́дзем га́че.

Кєд во́ньі там по́йду, ґу йо́го бра́том, е́шчі су дальє́ко, ге́ўті ше шме́йу: Но, у́дьан наш Йа́нчі ве́дзе га́че. По́йду до́му, ге́ўті на пре́док, ка́жді ше́дзі на сво́йім ко́ньу, а Йа́нчі льєм сво́го ца́га за кєте́фік. Мац му гуто́рі: На дьа́бла ші́ го ве́дол, чьом ші́ го, гва́рі, да́ґдзе ньє оха́бел, та льєм ше, гва́рі, с те́бе льу́дзе шме́йу?

Вон гуто́рі мацє́рі: За́ то сом та́ке прі́вед, ньє́ сцем, да ўше мо́йо бра́ца ше на́ мньє ґньіва́йу. Прі́вет сом, ма́мо, гва́рі, кра́ву та́ сце ме

хвалье̨лы, а во́ны ше зо́ мнье̨ шмейа́лы; а те́рас йа так льу́бім, же во́ны ше шме́йу, во́лым, да ше шме́йу, йак да ше гныва́йу. Алье̨ во́ны те́раз, ма́мо, най іду зо свойіма, дзе сцу, ай йа з ныіма за́ то по́йдзем. Гайт по́йду во́ны на шпа́цір, по́йду шіцкі два́нац. Ге́уті кра́шнье̨ свойі ошедла́йу, йе̨де́нац, і вон двана́сті, вон ше́днье̨ на свойо́го, а ге́уті гуто́рйа: Та о́стань до дьа́бла, дзе по́йдзеш, да ше за це ганьбіме, гва́рі.

А вон гуто́рі: Нье̨ му́шім з ва́мі по́йсц. Іцце на пре́док, йа по́йдзем за ва́мі, ша йа вас, гва́рі, здого́нье̨м.

А во́ны ше барс шме́йу. Гва́рі: Дзе нас, дьа́бла здого́ныш, ке̨т ці хо́дзіц нье̨ мо́же га́че! Во́ны ше зо́бралы, по́шлы, ге́уті шіцкі йе̨де́нац, а вон за ныіма помальу́чькі. Алье̨ ге́уті у́ше крі́чьа: Та нье̨ ідз, бо ше ганьбіме за те́бе! Йак воны по́шлы на по́льо, гва́рі: Нье̨ бу́дземе шіцкі уйе̨дно хо́дзіц. Розі́дзме ше, гва́рі. Та по тро́ме лье̨м хо́дзме, ша то нас ве́льо.

Йак ше розішлы тро́ме та́дзі і заш тро́ме та́дзі і ге́уті заш тро́ме та́дзі, а тот на́ймлатші і на́йстаршi і стре́дны та во́ны по́шлы заш тро́ме. Тот найста́рші гва́рі то́му млатшо́му: Йа́нчі, че́райме мі ко́ны.

Йа́нчі гуто́рі: Чьом же ті так зо́ мнье̨ ро́біш шміх?

Тот гва́рі: За́ то, да ше о̨бегуйе̨ме.

То́то га́че гуто́рі Йа́нчійові: Остань, Йа́нчі, дзе́шец ва́та на за́тку. О̨ста́лы дзе́шец ва́та на за́тку: По́ведз, Йа́нчі, те́раз, же ше будзе́ме обего́вац.

Йа́нчі гва́рі брато́ві: Но, га́йде, обегу́йме ше те́раз.

Тот му гуто́рі: Дзе ше бу́дзеш обего́вац, ке̨д нье̨ мо́жеш а́ны хо́дзіц?

Тот гуто́рі: Лье̨м йа ці гуто́рім, же ше обегу́йме.

Тот гуто́рі: Ке̨д йа те́бе нье̨ ве́рім.

Ке̨д нье̨ ве́ріш, гва́рі, ста́уме ше.

Ста́уме ше, гва́рі. О цо ше ставіме?

То́то га́че гуто́рі: По́ведз му, же о його фрайе̨рку во́ны ше бу́ду обего́вац. Ке̨т тот га́че Йа́нчі сці́снул, та до́рас так по́шол по́верх хма́рі, цо го ныічь нье̨ бу́ло ві́дно! Вон ше у́ра́цел на́зад, а ге́уті там бу́лы, дзе йіх і оха́бел. Прі́шлы до́му, заш тот найста́рші гва́рі, же цо во́ны бу́ду шіцкі до́ма ро́біц? Най по́йду заш слу́жіц.

Йак по́шлы, тот на́ймлатші — шіцкі сво́йо ко́ны до́ма охабе́лы — у́жал сво́йо га́че, нье̨ сцел сво́йо до́ма оха́біц. Ге́уті ше барз гныва́лы, же вон і га́че у́жал: Но, так вон по́шол заш на то́то і́сте ме́сто, до ца́ра. Його цар заш у́жал і барс ше му радо́вал. І вон о́стал заш там, та слу́жел. І так ше пойе̨дна́лы зос ца́ром, же цо му бу́дзе цар ка́зац

робіц, кęд ньę будзе робіц, та му главу зньęйа. Рас цар гуторі: Йанчі, йа ешчі чьул, же ті маш і вецей братох.

Гуторі: Мам іщче йęденац.

Знаш, гварі, цо? Терас пойдзеш, та ешчі най твой брат йęден прідзе ту служіц.

Вон гуторі: Можем пойсц по ньго і прівесц го ту.

І прівет го ту, да за кęльо дньі воньі там бульі. Рас цар гуторі Йанчійові, же там і там йęст трі дзіўкі, вон бі йęдну з ньіх сцел ўжац; та Йанчі йęдну і цар йęдну, і геўтот його брат йęдну. Йак воньі там пойду? Тім дзіўком мац Льęжібаба. Уш ше Йанчі стара терас; пойдзе до хльіва та гуторі гачецу. Гаче ше му піта: Цо ті, Йанчі, такі смутні?

Вон гуторі: І ті будзеш смутне, кęт ці повем. Цар бі ішол там, да ше жены, аньę йак мі там дойдземе, кęт там ньіхто ньę може дойсц?

Гаче гуторі: Ньę старай ті ше, Йанчі, льęхко там пойдземе.

Ошедлальі воньі коньі, пошедальі, та іду. Воньі там пошльі, була уж ноц; тото гаче гуторі Йанчійові: Ті ше, Йанчі, пойдзеш там пітац на ноц.

Йак пошльі на ноц, Йанчі зішол с коньа та гуторі: Дай Боже добрі вечьар, стара мац!

Вона гуторі: Дай Боже і тебе. Дзе ше ті, гварі, ўжал, Йанчі?

Та ішльі сме на лові, та нас ноц ўлапела. Та чі бі сце нас на ноц ньę прійальі?

А вона гуторі: Ба йако, пріmeme мі вас.

Воньі польęгальі на йęдней посцельі, воньі спальі двоме, а Йанчі пошол до хльіва коньі чьўвац. На йęдней посцельі йęй, бабі, дзіўкі два спальі, а тоту, цо цар сцел, тота з бабу спала, цо йу мальі краднуц. Док воньі заспальі, вецкаль Йанчі прішол зос хльіва, свойіх братох зогнал; пошльі до хльіва, там, дзе тоті браца спальі, вон на тоту посцель поклад бабово дзіўкі обідва. Баба станула, пошла, ўжала шабльу, одрубала обідвом главі. Ўжала йęдну на хрібет, та одньęсла до Дунайу; прішла, ўжала другу, одньęсла і другу. Док баба йіх до Дунайу, Йанчі геўту, цо прі бабі спала ўжал, положел на коньа та йіх послал на предок. Баба док прішла назад, Йанчі віўрацел мур на бабу, баба спод мура док вішла, геўті пошльі! Док баба поопатра, аньі тей на посцельі ньęт, аньі геўті два, бо вона порезала: вона думала, же вона госцох порезала, а вона свойо дзіўкі порезала. Пошльі дому, по цар ше радуйę, же уж йу пріведльі. Цар йęй гуторі: Буду ше вінчац.

Альę вона гуторі: Ешчі то дальęко, то ешчі так дальęко, йак ньęбо од жемі, бо йа мам там жвератко, откаль йа; док мі тото жвератко отамаль ньę пріньęшеш, йа ше ньę годна зачесац.

Заш гуто́рі цар Йанчійо́ві: Йа́нчі, во́на ту; кęд йęй жвера́тко ньęт, а во́на ньę го́дна ше през жвера́тка заче́сац; та кęд ньę по́йдзе по жвера́тко, во́на по́йдзе на́зад.

Йа́нчі ше ста́ра. По́йдзе вон до хльі́ва ґу гаче́пу, та гуто́рі му. Во́но гуто́рі: То ньічь. Мі пойдзе́ме на ньęдзе́льу; кęд бу́дзе пол два-на́стей, ба́ба по́йдзе до це́ркві, а мі го льę́хко прінььęше́ме. І так Йа́нчі ше́днул на тато́ша, ба́ба по́шла до це́ркві, Йа́нчі у̃жал жвера́тко, та прі́ньęс. Уш ше цар раду́йę, бо уж жвера́тко ту. Уж вон йęй заш гуто́рі, най ше спре́ма до вінчьа́ньа. Во́на гуто́рі: Гой, ой, йак то і́шче дальę́-ко! То е́шчі так дальę́ко, йак ньę́бо од же́мі. Во́на гуто́рі йо́му заш: Йа ньę мо́жем пойсц, док е́шчі мо́йа мац ту ньę бу́дзе, бо йа ше са́ма ньę́ знам збе́рац.

Заш ше цар заста́рал, заш гуто́рі Йанчійо́ві: Ешчі сме, Йа́нчі, ньę гото́ві.

Йа́нчі ше пі́та: Чьом?

Ве́лькę во́на е́шчі сце; е́шчі сце ма́цер йęй.

І Йа́нчі ше уж бо́йі та гуто́рі гаче́цу: Цо будзе́ме те́раз ро́біц? Йу́ сме прівé́длы на бріґу, а́льę і во́на нам ве́льку зада́ла.

Га́че гуто́рі: Цо же сце?

Йа́нчі гуто́рі: Во́на сце е́шчі ма́цер.

А во́но гуто́рі: То ньічь за́ то, пріведзе́ме мі.

По́шлы во́ньі; то́та ба́ба біва́ла прі йę́днім льę́су; до то́го льę́са ньі́хто ньę хо́дзел, льęм ба́ба. Йа́нчі у̃жал шеке́ру, пі́лку, по́шол до то́го льę́са, віру́бал йę́дно дре́во, та́ке гру́бе, та кре́ше там. Ба́ба рас ту: Хто то ту шме ру́бац у̃ тім льę́ше?

Йа́нчі гуто́рі: Та йа, гва́рі, чьул за дайако́го вітіза, же вам ту хо́дзі досадзо́вац, та гва́рі, заш і́шол, а йа до́ ньго штрельęл, та сом го за́біл, та му сцем тру́ну спра́віц.

Ба́ба гуто́рі: Ша ве́ра мі наро́бел чько́ді те́льо, же чьу́до. Гуто́рі му ба́ба: І йа ці бу́дзем пома́гац!

Йак уж бу́ла гото́ва то́та тру́на, вон гуто́рі: Льęгньі́це ві, ста́ра мац, най пробу́йęм, же чі до́бра бу́дзе.

Ба́ба льę́гла, вон напра́вел та́кі гру́бі ко́лкі, тру́ну за́біл, ба́бу ру́-цел на́ коньа, та гіба́й з ньу! Йак уж до́шлы там пот тот ва́лал, там бул йę́ден ве́лькі по́ток, во́да і́шла. Тот та́тош гва́рі: Руц те́раз ба́бу до тей во́ді. І кęд йу, гва́рі, ньę ру́ціш, нам бу́дзе шіцкім гу́йа. Вон у̃жал, та ба́бу ру́цел до во́ді. По́шол до́му та царо́ві гуто́рел, най ше цар уж ньę́ бо́йі, же уж му ньі́хто на дра́гу ньę ста́ньę. Альę заш по́-шол ґу ньęй цар, та йęй заш гуто́рі, най ше збе́ра до вінчьа́ньа, а́льę во́на заш гуто́рі, же то е́шчі дальę́ко, бо во́на ньę гото́ва. Ешчі йęй

остáлы там йęден мінеш кóны; éшчі доґ вон тóті кóны прівéдзе, та аж вéцка вóна пóйдзе ше прішáгац.

Но уж тéрас цар Йанчійóві гутóрі, же éшчі мáйу пóйсц по тóті кóны. Та вец кęд йіх прівéду, аж вéцка уж бýдзе ше прішáгац. Пóйдзе Йáнчі тéраз гутóріц гачéпу, áльę уш ше і гáче бóйі. Шіцко бýло, Йáнчі, льęхко, áльę тéраз уж áны сам ше нье бізýйęм, бо бáрс цéшко бýдзе. Альę льęм ше бéрме; кęд сме уш тéльо походзéлы, будзéме éшчі і тéраз раз пробóвац. І гайд вóны ше бýду збéрац. Кáже вóно ýжац бýдак, áшоў, та вóны пóйду. Йак вóны пóшлы там уж, гвáрі вóно: Нę відз, Йáнчі, дóлу, а коп дольіну на пейдзéшат вáта глыбóке, а штерáпац шірóке!

Пóшол Йáнчі нýка дó тей дольіні і тóто гáче там нýка вóшло. Раз гáче вішло вóнка, зрегóта льęм, прíдзе отáмаль от тіх кóньох йęден вáйчьак; áльę кóпе так тóту жем, мáло йіх там нье позабíва. Док мáло ше умірел, тóто заш так зрегóта. Тот заш прíдзе, заш так ше бíйу, аж да ше позабівáйу. Уш тот зо шіцкім вістал вáйчьак, кęд на трéці зáвод заш ше почьáлы так біц барс, а тóто гáче ріхтáло, да тот вáйчьак вóйдзе дó тей дольіні. І тéльо ше білы, і гáче на остáтку дрíльęло го дó тей дольіні. А вон вец окýпел тóті кóны, та йіх шіцкі одóгнал ґý ньęй.

Но та йак пóшлы, вóна сцéла, да ше тóті поўйáжу до хлыíва. Йáнчі вішол, та йіх шіцкіх поўйáзал. Уж, йęй цар гутóрі, тóто ше створéло, цо вóна сцéла; кęд вóна éшчі гвáрела, же нье шіцко, же кóны прігнáлы, áльę вóна éшчі там мáла пейдзéшат кобýлі, éшчі по тóті тéрас трéба пойсц. Йáнчі гутóрі: Йа ше нье бóйім; уж мі тéраз льęхчéйше пойдзéме! І заш вóны пóшлы, тá йіх прігнáлы. Кęд йіх гнáлы, то тáке бýло дзíве, цо ныí зачь ґу ньóму ньé мож бýло пóйсц. Кęд за то Йáнчі шіцко поробел. Заш йіх вец шіцкіх пойáзал і заш гутóрел панóві: Но, та ці уж шіцко?

Вóна гуторéла: Ешчі ýше нье шіцко, éшчі вóна сце вíдзіц, хто тáкі вітіс. Вóна дýмала, же од ньęй ньęт векшóго, áльę уж віддзі, же йęст. Вóна éшчі тéрас сце, хто йіх прíгнал і поўйáзал, та хтó éшчі йіх подóйі.

Уж Йáнчі заш смýтні, бо áны ґу ным дóйсц; йáґже йіх бýдзе дóйіц? Заш пóйдзе ґу гачéцу на пóнос. Гутóрі: Вольęлыісме йу ньé весц, бо цо дýмаш, гвáрі, заш йáке вéльке нам задáла?

Гáче гутóрі: То ныічь, кęд зме шіцко зробéлы, та éшчі і тóто зробíме. Гутóрі тóто гáче: Най вітáргньę йęдну шерсц з йóго хвóста, та най кáжду кобýлу ýдéрі, та вéцка най дóйі. І вон так і рóбел. Кáжду удéрел і кáжду подóйęл. Но, уж вон ше пóйдзе йęй пітац, чі уш шіцко?

Вóна гутóрі: Уш, льęм усіп тóто мльęко до йęдней кáдві, та ше окýпай, та вéцкаль уж бýдзе шіцко.

Вон так зрóбел; кáзал Йанчіййóві мльęко усіпац, тóто мльęко так вáрло, йак кęт ше найбáржей вóда вáрі. Цар скóчел, же ше окýпа, а вон ше шіцко ростóпел. Но, пóйдзе Йáнчі ше пітац, чі шіцко готóве? Же вон ше з ньу тéльо трáпел, а вóна му пáна так затаманьęла, цо го вéцей áны ньę відзел.

Вóна му гутóрі: Іц ше окýпай ті, та ше бýдзем с тóбу прішáгац.

Вон пóшол, та ше гáчецу заш піта, цо бýдзе рóбіц.

Гáче му гутóрі: Одведз миьę; кęд йа на тóто мльęко трі раз діхньęм, та вец ше мóжеш кýпац, та вец бýдзеш éшчі двáцац рас крáші, йак ші!

Йáнчі гáче óдвед, вóно діхло на тóто мльęко трі рас, Йáнчі пóшол, ше óкупал, та éшчі бýл двáцац рас крáші, йак цо téді.

Пóшол ґý ньęй, та ше йęй піта: Та ці уш шíцко готóве?

Вóна гутóрі: Уж, за то сом ці тáкей бріґі давáла, же йа ўше óтпрец за тéбе мáла дзéку, ньę зá ньго, бо вон льęм тéбе мýчел і тéбе спреведал, та ті кęльо рас ше мýчел і хóдзел, а начь бі йа бýла тáка шальęна, жéбі йа зá ньго пóшла, кęт ті ме прíньęс?

Вон йęй гутóрі: Та чі уш тéраз бýдзеш зó мну ше прішáгац? Альę тéраз вон гутóрі: Ешчі йа ньę мам кęді тéраз, бо йа пóшол слýжіц, цом охáбел мáцер і йęдéнац брáтох; тéрас кęт сом шíцко тéбе пріпровáдзел, éшчі йа сцем і мóйу мац пріпровáдзіц і мóйіх брáтох, жéбі і вóньі відзéльі, цо йа віслýжел. Бо йóму вец шíцко остáло.

І вон пóшол заш, шéднул на тóто гáче. Кęд іду, а йóго брáца гутóрйа: Та дзе ші éшчі у дьáбла так длýго тóто гáче трíмал?

Вон гутóрі: Дóбре миьę мóйо гáче, льęпше мі вівéдло шор, йак ві го мáце шíцкі. Вон гутóрі йім: Тéрас ше шíцкі бéрце, та увідзіце, цо йа заслýжел зоз мóйім гачéцом!

Альę вóньі ше шмейáльі з ньóго, вóньі му ньę верéльі; вон йім заш гутóрі: Ньę шмéйце ше, áльę ше зберáйце.

Вóньі гутóрйа: Та ньę дáме ше шíцкі спревесц. Альę мац уж гутóрі: Цó же бі нас спреведал? Уш кęд нас ньíґда ньę спреведол, та нас і тéраз ньę спреведа. І вец ше шíцкі зобрáльі, та шíцкі пóшльі і відзéльі шíцко, цо там йęст. Вец заш ше вóна йóму піта, чі вон уж готóві? Готóві, льęм да ше зберáйу обідвóйо, та вéпка пóйду до прішáгі. Та вец ше прішáгльі, свáдзбу справéльі богáту, та жíйу і тéраз, кęд ньę помáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Марії Надь.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 76—79, ч. 20; ст. 61—65, ч. 41. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, ст. 93—118, ч. 9—10 (в ч. 9 виступає як героїня дївчина). — Magyar Népköltési Gyüjtemény, VI, ч. 14; IX, ч. 11, 42, 43. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (Archiv d. Vereins f. siebenb. Landeskunde, 1906), ч. 52. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 411—412, ч. 5; ст. 467—469, ч. 58. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, I, ст. 32—49, ч. 3. — L. Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ст. 143—155 і 254—256, ч. 83.

32. Сучкир Янчі.

Бул йęден цар і царіца, вòны двóйо жілы за дзéшец рóкі, ньę мóглы мац áны йęдно дзéцко. Цо бýду рóбіц? Віштудірáлы, да дáйу звóлац штудéнцох, ґрóфох, мýдріх льýдзох. Спрáвелы вéльку госцíну; йак ше госцéлы, цар ше йім піта, чí бі дайęден ньę знал, йак вон бі мал дзéцко. Ньę зна ньíхто óд ньіх. Так ше розíшлы. Цар вец надýмал, да вóн звóла нíшчіх, вандроýньíцох і жобрáцох. Спрáвел і йім госцíну. Йак ше нагосцéлы, катóна стáнул на капýрку, каждóму, хтóрі ньę знал, двáнац на ріц віцал. Шіцкі вíшлы вóнка, ньíхто ньę знал, льęм йęден вандрóуньік íшол остáтны, бо бул хрóмі. Крíчі нá нього катóна: Гíбай, най і тéбе дам!

Айá, мньę ньę даш, бо йа знам! Пóшол ґу царóві, царóві гвáрі: Ві мáце йęден рíбньік, мáце ý ньім злáту рíбу, тá йу улáпце та йу упéцце так цáлком, ньę трéба йу áньі чíсціц!

Дóрас цар вóлал галáшох. Улапéлы рíбу і упéклы. Кухáрка готовéла. Йак ше ріба упéкла, одорвáла кýшьчік з рібі та жéдла, косц сýчькі руцéла, а рíбу одньęсла царíці. Царíца ше найęдла. Прéшол мáлі чьас, царíца трýдна остáла. Альę і кухáрка і сýчька! Йак уж віздéлы, же мáйу скóро порóдзіц, пóшлы до льęса, ýжáлы йęдну жéну. Царíца, кухáрка і цар на гінтóву, сýчька за ньíма. Кęт пóйду до льęса, нáшлы йęдну мáлу вóду і йęдну каплыíчьку: Ту будзéме квартільóвац! Кęд да с полнóці порóдзі царíца, ма хлáпца. О годзíну порóдзі кухáрка; і вóна ма хлáпца. Раз і сýчька ше окóці і вóна ма хлáпца. Рáно пріду дóму та ше сварйáйу, йáк тім хлáпцом дáйу мéно. Цар надýмал, да йім да мéно, свойóму Цáр-Йáнчі, тамтóму Кýхар-Йáнчі, трецóму Сýчька-Йáнчі. Так вóны ше отховáлы шíцкі трóме, ходзéлы вéцка до шкóлі.

Кęд йім бýло по пéтнац рóкі, пóшлы до льęса на шпапíр. Царóво слугóве вéзлы жельęза на двáнац кóчьох. Шíцкі вальęзлы до блáта. Сýчька Йáнчі пóшол ґý ньім, та йім гвáрі: Йá вас віцáгньęм, кęд мі

да́це желье̨за, цо йа го́дзен раз о́днье̨сц! Во́ны се́бе дума́лы, о́здаль вон нье̨ однье̨́ше ве́льо. Та йіх повіцаго́вал. Ве́цка по́шол до лье̨са, нару́бал фійата́лі, та назйазо́вал па́ньваш та прі́шол ґу ко́чьом, шіцко скла́дол с тіх два́нац ко́чьох. Зйа́зал, та о́днье̨с, а слуго́ве по́шлы до ца́ра плачьу́ці. Гуторе́лы царо́ві: Прі́шол йе̨́ден йу́нак, ўжал шіцко желье̨́зо та о́днье̨с! Су́чька-Йанчі зо желье̨́зом по́шол прет кова́лья, ру́цел ґу шмі́кны, так ру́цел, же до́рас спа́днул ко́мін зос шмі́кны. Ко́валь ві́шол, же цо́ то. Су́чька-Йа́нчі му гва́рі, да́ му наку́йе̨ трі кійа́кі: йе̨́ден о трі ма́жі, дру́гі о ше́йсц ма́жі, а тре́ці о дзе́вец ма́жі. Йу́тре на пола́днье̨, ке̨д будзе́ме ісц зо шко́лі, да су гото́ві! Пойе̨дна́лі ше за трі́цец дука́ті. Су́чька-Йанчі по́йдзе до́му, та гуто́рі та́мтім двом, же ка́жді бу́дзе мац йе̨́ден буздо́вань. А ті Цар-Йа́нчі, ті ідз ґу оцо́ві, пі́тай трі́цец дука́ті, же ці тре́ба, же бу́дземе пра́віц йе̨́дну сла́ву.

Цар-Йа́нчі по́шол ґу царо́ві та пі́гал трі́цец дука́ті. До́раз цар ві́ньал та́ му дал. Дру́ге ра́но і́шлы до шко́лі, піта́йу ше ковальо́ві, чі бу́ду гото́ві до пола́днья. Ко́валь йім гва́рел, же бу́ду. На пола́днье̨ йаґ і́шлы зо шко́лі, по́шлы до кова́лья, ві́ньес ко́валь шіцкі трі буздева́ны во́нка, Ку́хар-Йа́нчьоу і Цар-Йа́ньчьоу барз до́брі бул. Су́чька-Йа́нчі свой ўжал, заві́йал на ма́лім па́льцу го́ре пот хма́рі. По́шол до хі́жі, піл ві́на с кова́льом за шті́рі го́дзін. Ві́шол во́нка па́тріц, чі нье̨ па́да до́лу будзе́вань. Ешчі за́ ньім два го́дзіні че́кал. Йак уж ньі́ско бул, Сучька-Йанчі наста́вел чьоло, будзе́вань му спа́днул на чьо́ло, до́рас ше зла́мал. То нье̨ до́бре, муші́це от зно́ва ко́вац. Йу́тре на пола́днье̨ да бу́дзе гото́ві! Дру́гі дзень і́ду зо шко́лі, будзе́вань гото́ві. Су́чька-Йа́нчі ру́ці го́ре будзе́вань, наста́ві чьо́ло, спа́днье̨ му на чьо́ло, та ше зо́гнул. Ешчі ўше йе̨ ньедо́брі! Ку́с там прі́че́кал, док го от зно́ва кова́лы. Пі́та ше ковальо́ві, цо кошту́йу шіцкі трі?

Трі́цец дука́ті.

Ві́плацел го, по́шол до́му, та буздеваны скрі́л. Так во́ны ше тро́ме догваре́лы: Те́рас по́йду швет пробо́вац.

Дал йім цар на дра́гу пеньę́жі, да ма́йу на тро́шок. Йак ві́шлы за ва́рош, Су́чька-Йа́нчі наре́дзел, да ру́ці те́рас Цар-Йа́нчі свой будзе́вань; док там до́йду, та бу́ду фріштіко́вац. Йак Цар-Йа́нчі ру́цел на трі сто мі́лы же́мі. Ке̨т там по́йду, там фріштікова́лы. Ве́цка ру́ці Ку́хар-Йа́нчі свой будзе́вань на шейсц сто мі́лы же́мі. Йак там до́йду, бу́ду полудньо́вац. Ке̨т ше руше́лы, та́ Цар-Йа́нчі у́ж барз ві́стал. Йак до́шлы ґу ньо́му, там ше наполудньова́лы, ве́цка ру́цел Су́чька-Йа́нчі свой на дзе́вец сто мі́лы. Ке̨т ше руше́лы ісц, Цар-Йа́нчі, Ку́хар-Йа́нчі уш так ві́ста́лы, же попада́лы на́ жем. Му́ша отпочі́нуц, бо нье̨ го́дны до́йсц. Йак оді́шлы кус да́льей, заш попада́лы до́лу. Так йіх Су́чька-Йа́нчі ўжал на ру́кі, та йіх обі́двох о́днье̨с. Ке̨д до́шлы там, там вече-

ра́льі. По́шльі до льє̨са вец. відзе́льі йе̨дну хішку, же у̑ ньє̨й шве́тло го́рі. По́йду там ґу обла́ку, піта́йу ше на́ ноц. Там ньє̨т ньіко́го, льє̨м у̑ра́жа ба́ба і трі дзі́у̑кі. Піта́йу ше на́ ноц; во́на йіх пріме. Су́чька-Йа́нчі йім наказал, ке̨д вон у̑ но́ці ста́ньє̨, та йіх зобу́дзі, да́ ше фрі́шко збера́йу. Ба́ба йім да́ла вечеру; йак ше навечера́льі, каждо́го йе̨дно́го на по́сцель, ґу каждо́му йе̨дну дзі́у̑ку да́ла. Дзьі́у̑кі спа́льі прі му́ре, а хла́пці на кра́йу. Ба́ба у за́дньє̨й хіжі о́штрі нож на два бо́кі. Йак дзі́у̑кі поспа́льі, хла́пці по́шльі ґу му́ру, а дзі́у̑кі дрільє̨льі на́ край. Ба́ба рас ту у̑ но́ці з но́жом. По́йдзе ґу посце́льі, у̑ла́пі дзі́у̑ку за у̑ла́сі, одре́же йе̨й гла́ву, та ру́ці пот по́сцель. Шіцкім тром так поодрезува́ла. Во́на дума́ла, же хла́пцом поодрезува́ла, а во́на сво́йім дзі́у̑ком. Ба́ба по́шла, льє̨гла спац; йак заспа́ла, хла́пці постава́льі, поціхі во́нка, та спе́кльі. Цар-Йа́нчі, Ку́хар-Йа́нчі барс ше позльє̨ка́льі. Во́ньі по́йду до́му. Су́чька-Йа́нчі — вон ньє̨ спе по́йсц. Су́чька-Йа́нчі йім гварі: Йак пойдзе́ме до́му, ке̨д сме ньічь ньє̨ звітьаже́льі? Альє̨ во́ньі так надума́льі, же по́йду. Ішльі до́му шіцкі тро́ме. По́шльі до то́го льє̨са, дзе во́ньі тро́ме ше народзе́льі. У̑лапе́ла йіх ноц там у̑ тей каплі́чькі, бу́ду ноцо́вац. Су́чька-Йа́нчі йім гварі: Бра́ца мо́йо, чі зна́це ві, цо́ то? І дзе́ сме?

Ньє̨ зна́йу, а́ньі йе̨ден. Су́чька-Йа́нчі йім гуто́рі: Мі тро́ме ту́ ше народзе́льі! Польє̨га́йу спац, Су́чька-Йа́нчі скрічі: Ца́рска запо́весц, катона́цка ре́ґула, йе̨ден на́ стра́жу. Хто́рі останьє̨́ме? Польє̨га́йце спац, йа бу́дзем пе́рші.

Су́чька-Йа́нчі сто́йі два го́дзіні, зобу́дзі Ку́хар-Йанчьа, да вон чьу́ва стра́жу. Су́чька-Йа́нчі му гуто́рі: До́бре чьу́вай; ке̨д бі да́хто ґу це прішол, бу́дзе ці да́вац да́цо йе̨сц, же́бі ші од ньо́го ньє̨ у̑жал, же́бі це з де́шьчім ньє̨ отро́вел!

Льє̨гнул спац Су́чька-Йа́нчі, Ку́хар-Йа́нчі чьу́вал. Ньє̨ пре́шла година, рас ту то́та ба́ба. Пріньє̨́ше шльіу̑кі, та поздра́у̑ка: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, мой сіну.

Дай Бо́же і вам, ба́бо, до́бре здра́ве.

Та цо ві ту робі́це, дзе́ці мо́йо?

Та ту́ нас у̑ла́пела ноц, ба́бо, та ту ноцу́йє̨ме.

Та чі ші, мой сіну, гла́дні?

Ве́ра сом, ба́бо, гла́дні.

Та на́, йе̨ц шльі́у̑кі.

Альє̨ вон ньє̨́ спе. Ба́ба му нону́ка. На те́льо надумал уж, же ве́жньє̨. Су́чька-Йа́нчі ше зобу́дзел, та у́чьул. Та віндзі, же тот уш спе йе̨сц. До́рас ско́чел і скрічел на бра́та: Ньє̨ йе̨ц, бра́ту, а́льє̨ о́друц!

До́рас спека́льі ота́мац шіцкі тро́ме. По́шльі на йе̨ден брег; ньє̨ пре́шла годзіна, ба́ба прекопа́ла чьу́рок о́т тей во́ді, шіцко зальа́ла.

Ныічь то́ту каплы́чьку ньȩ бу́ло ві́дно. Су́чька-Йа́нчі му гва́рі: Ві́дзіш, бра́ту, да ші ўжал, та́ бі ші за́спал, та́ бі сме ше там ші́цкі тро́ме подаві́лы! Цо̀ бу́ду ро́біц те́раз? Ныічь, льȩм по́йду слу́жіц. Цар-Йа́нчі, вон ньȩ по́йдзе, Ку́хар-Йа́нчі — а́ны вон ньȩ по́йдзе: во́ны по́йду дзво́ме до́му.

Сучька-Йа́нчі ше зо́брал сам, по́шол до льȩ́са, хо́дзел, скі́тал ше, улапе́ла го ноц, ду́мал се́бе, дзе бу́дзе ноцо́вац? Зба́чі, кушьчі́чько ше блы́шьчі о́гень. А во́н за́ тім о́гньом. Йак йȩ уж блы́ско, ві́дзі, же то хі́шка. По́йдзе ґу обла́ку, а там у хі́жі йȩ́ден ста́рі, ші́ві чло́век; пі́та ше му Су́чька-Йа́нчі на о́блак, чі́ бі го ньȩ прі́йал на́ ноц?

Ды́до скрі́чел с хі́жі: Кȩт ші хрістійа́нска ду́ша, о́біц трі́ раз око́ло хі́шкі, са́мі дзве́рі ці ше отво́рйа!

До́рас Су́чька-Йа́нчі обі́шол, дзве́рі ше му отворе́лы. По́шол ву́ка, поздра́ўкал ды́дові: Дай Бо́же, ста́рі о́цец, до́брі ве́чьар!

Дай Бо́же і те́бе, сі́ну, до́бре здра́ве.

Чі бі йа ту ньȩ́ мох прі вас преноцо́вац?

Йа́к біш ньȩ́ мог? До́раз ды́до ше му пі́та: Чі зна чі́тац у кны́шкі, чі́ хо́дзел до шко́лі.

Знам, ды́ду, бо сом хо́дзел до шко́лі.

Ды́до му дал кны́шку, та чі́тал. Йак ше начі́талы, вец ше павечера́лы, польȩга́лы спац. Пі́та ше му ды́до, дзе́ вон і́дзе?

Вон гуто́рі, же і́дзе шве́т пробо́вац.

Ньȩ́ іц ті, сі́ну, о́стань ті прі́ миньȩ, бу́дзеш ту слу́жіц.

Бу́дзе, наду́мал вон.

Ды́до по́шол ра́но до льȩ́са на молі́тву. Су́чька-Йа́нчі по́шол на во́ду. Йаґ на́брал во́ді, раз льȩ́ца голу́бі трі́пац. А вон па́трі на́ ных. Прі́ду ґу́ тей сту́дны, ка́жда поста́ла дзі́ўка у кошу́лы. Барс ше му попаче́ло. Вон льȩм па́трі, цо во́ны бу́ду ро́біц. Дзі́ўкі зруце́лы кошу́лы, по́шлы до сту́дны, та́м ше купа́лы; а вон та́кі, аж йȩ хо́рі, же во́н то ныі́ґда ньȩ ві́дзел. Прі́дзе ды́до з молі́тві, Су́чька-Йа́нчі та́кі сму́тні! Пі́та ше му ды́до́, же цо́ ці, же ші та́кі сму́тні?

Гуто́рі вон, йакі кра́сні дзі́ўкі ві́дзел, же́бі з ных льу́бел йȩ́дну.

Ды́до му гва́рі: Шак то, сі́ну, ньȩ чьȩ́шко. На пола́дньȩ по́йдзеш на во́ду. Кȩт прі́ду дзі́ўкі, хто́ра ці ше найльȩ́пше попа́чі, па́трі, дзе поло́жі кошу́льу, ве́жны, та прі́ньȩш ту, та до́бре о́длож.

Льȩ́дво че́ка пола́днье, да і́дзе. Рас ту пола́днье. Ве́жньȩ коршо́вік, і́дзе на во́ду. Набере во́ді до коршо́ва, рас ту голу́бі. Зльȩ́ца нат сту́дньу, поста́ньу дзі́ўкі. Ка́жда у кошу́лы. Су́чька-Йа́нчі па́трі с по́за ду́ба, ві́бе́ра се́бе йȩ́дну. Йак ві́брал, па́трі, дзе поло́жі кошу́льу. Йак во́шлы до сту́дны, а та́к ше пльуска́йу! Вон по́шол поці́хі, ўжал тей кошу́льу, прі́ньȩс та до́бре одло́жел. Дзі́ўкі йа́к ше накупа́лы, віскоче́-

льі вóнка, кáжда кошýльу хвацéла, обльęкла, шíцкі зльęтлы, а йęдна остáла. Цо бýдзе рóбіц? Кошýльу ньęма. Пóйдзе вóна там ґý тім двом, та піта: Дáйце мóйу кошýльу!

Вóны гвáрйа, же ньę мáйу, áны йу ньę відзéлы.

Дзíўка плáче. Ішла бі дóму. Дыідо йęй гвáрі: Ньę плачь ті, дзіў-че, áльę ті óстань ту прі мойóму Йанчьóві. Йа стáрі члóвек, учéні сом, знам кныíшку, та вас прішáгньęм.

Альę вóна ньęма дзéку, льęм ўше кошýльу піта. На тéльо наду-мáла вóна; дóраз йіх дыідо крáшньę повінчьал. Жíльі вóны там за йę-ден мáлі чьас, дыідóві тó ше ньę пачéло, же вон ньę гóдзен так Бóгу слýжіц, йак до тéраз мóгол, бó му вóны двóйо завадзáйу. Так вóны ше двóйо научéлы, же уж жíльі крáшньę. Дыідо йім гвáрі: Дзéці мóйо, ві сéбе іцце дáльęй гльęдац, йа остáньęм ту.

Так вóны ше двóйо зобрáлы, вон кóшýльу йęй скріл до свóйęй ладíчькі, цо вóна ньę знáта. Йак вíшлы с тóго льęса, пóшлы до йęд-нóго валáлу — там на кráйу до йęдней кáрчьмі. Пітáйу ше, чí бі йім ньę требáло слýгу і служвыíцу?

Ба йáко, бó нам баш трéба. Мой члóвек хóдзі по тарґовíны, сам ньę мóже, трéба му слýгу. Йа остáньęм дóма, мýшім віно мéрац, ньęт мі хто рóбіц по обíсцу; мýшім мац служпыíцу.

Слýжа вóны там даскęльо дньі, рас ше збéре кáчьмар зо слýгом, пóшлы дальęко на віно. Качьмáркі дал слýга тóту кошýльу, да одлóжі. Кęд бýдзе пітац мóйа жéна, та йęй ньe дáйце.

Йак пóшлы, Йáнчьова жéна пóшла ґу качьмáркі, дóрас пітáла ко-шýльу. Вóна гвáрі, же ньęма. Тóта ўжала розвáлку, барс качьмáрку по-біла. Вéра йęй мушéла дац качьмáрка. Тóта обльęкла кошýльу, стре-пáла с крідлáмі, пóшла, ньіґда вéцей ньę ўрацéла ше. Прíшол ґáзда зо слýгом, піта ше слýга, дзе йóго жéна. Дáла сом йęй кошýльу, та пóшла, йа ньę знам дзе! Тот ше зóбрал і вон ньę бýдзе слýжіц. Вон йу пóй-дзе гльęдац.

Ішол отáмац, пóшол до йęднóго льęса, ўлапéла го ноц, мýшел там ноцóвац. Рáно ше зóбрал, íдзе дáльęй, дóйдзе до йęднóго варóшу. У тім варóшу бул цар. Ішол по шóре, увíдзел царóву полáту. Пóшол там, шéднул на лавóчьку. Відзе служньíца на дрáгу, тá го збáчі. Цó ті рó-біш ту?

Гльęдам сéбе слýжбу.

Нáшому цáрові баш трéба! Ма злáті швíньі, трéба му конлáша. Уж мал вéльох слýгох, ньíхто му ньę мóже очьýвац, да отхóва злáті прашáта. Йęст шáркань у рíкі; кęт швíньа ше опрáші, шáркань відзе вóнка, та пóйę прачáта.

Іц, пóвец цáрові, же йа бýдзем слýжіц.

Служныіца пошла, йавела царові, же ту йест йеден слуга. Цар го дал заволац нука, піта ше му, чі будзе служіц? Пойеднальі воньі ше, трі дньі — рок, корец пеньежі. Рано віженье швіньі на польо, пойдзе ґу рікі, кет поладнье, прідзе ґу ньому йеден чловек, піта од нього йесц. Тот ужал торбу і дал му. Йак ше тот чловек найет, та му почньнье пріповедац: То ті Сучька Йанчі?

Вон гварі: Йа.

Ті мал жену от тіх голубох, та оц це сцекла; та тераз кед йу сцеш мац назад, мушіш того шарканьа забіц. Вежньеш шекеру, шарканьь відзе вонка і до ньго руціш; з нього вібегнье зайац. Улапіш того зайаца, та го роспареш; с того зайаца віду голубі. Улапіш того білого, та го розрежеш. У тім голубе йест вайцо, у тім вайцу тот кльучік, цо от твойей жені.

Кет пополаднью, раз відзе шарканьь вонка; швіньа ше опрашела, мала дзевец прашата. Шарканьь піта: Дай мі йедно праше?

Бо йа ці ньє дам, йа ці ньє длужен.

Дай мі, бо кет пойдзем вонка, та це жем.

Шак гібай.

Вера шарканьь ньє шмел. Погньівал ше, пошол нука. Кед вечьар, тот женье дому швіньі. Цар патрі с полаті на меселатоу, відзі малі прашатка. Льедво го чекал. Йак прішол дому, цар ше му баш зрадовал, же прівет прашата. Такой с царом шеднул за стол вечерац. Другі дзень заш одогнал на польо. Шарканьь прідзе, заш піта праше. Тот му ньє сце дац. Шарканьь ше погньівал, пошол назад до воді. Тот чловек, цо бул учера, прішол, та му гуторі: Меркуй на себе, бо на рано уж відзе, бо будзе барз гладні! Вечьар женье дому, швіньі ше му напрашельі, полно мал прашата. Барз го цар льубел, же му тельо прашатка зачьувал. Друге рано ше брал на польо, ужал шекеру і нош, та пошол. Кет поладнье доходзі, ту тот чловек. Йак поладнье прешло, наполудньовальі ше, рас ше змуці вода, шарканьь вібег вонка, піта од нього йедно праше. Алье Йанчі му ньє да. Шарканьь гварі: Дай мі, Йанчі, бо сом уш трі дньі ньє йедол, та сом барз гладні.

Ньє дзбам йа, гочь ешчі трі дньі ньє будзеш.

Шарканьь гварі: Дай мі, кет пойдзем вонка, жем і тебе і шіцкі прашата.

Йанчі му гварел: Ну, льем гібай.

Йак вішол шарканьь з воді, Йанчі ужал шекеру, руцел му до бруха, дораз го забіл. Вібег зайац, вон улапел зайаца, роспарел го. Вібег з нього голуб. Улапел голуба, віньал з нього вайцо; у тім вайцу бул кльучік од його жені. Тот чловек му дал йеден погарік попіц воткі: На, Йанчі, попі с того погара, та цо сцеш і йак сцеш, можеш

ше препра́віц. Ве́цка і́шол до́му. Одо́гнал шві́ны, шарканьо́ву гла́ву ў́жал царо́ві, да цар ві́дзі. Но, ца́ру, нашньє́йші, мньє рок ві́шол, те́раз може́це мац слу́гу, ко́го сце́це. Уж ньє бу́дзе ша́ркань йєсц праша́та! Ра́но го віпла́цел, тот ше зо́брал, по́шол же́ну гльє́дац.

Во́шол до йєдно́го льє́са; йак по́шол до льє́са, та́м бул йє́ден дол. Вон чьу́йє там ла́рму; кєд ві́дзе на́ брех, па́трі, а́ там по́лно жві́рі. Цар льєў дал ші́цкі жві́рі зво́лац на де́йту. Ўла́пелы ко́ньа та пра́велы госці́ну. Ньє мо́глы ше подзе́льіц. Зба́чел льєў то́го чловека, крі́чел на́ ньго, а Йа́нчі ньє у́чьул. Пооглья́дал ше льєў, вба́чел зайа́ца: Беш по то́го члове́ка, ті найфрі́ші!

За́йац по́шол, во́лал члове́ка: Гі́бай, Йа́нчі, во́ла це наш цар.

Вон ше зльє́кол, же там ве́льо жві́рі, же́ го же́дза. Альє му за́йац гва́рел: Ньє́ бой ше, льєм гі́бай! Так вон по́шол ґу льєво́ві, пі́тал ше: На́чьце ме жада́лы?

Ма́ме ме́са, ньєт нас хто подзе́льіц, та на́с ті по́дзель!

Ўжал нож Йа́нчі, кра́шньє поре́зал ме́со, бу́ло йіх осемдзе́шат гла́ві, ка́ждому по фала́ту дал. Цо́сме ці длу́жні, цо́ ші нас подзе́льєл? Цо́ зна пі́тац о́д ньіх, кєд во́ньі ньічь ньє ма́йу! Так пове́дзел, же ньічь. Льєў му гва́рел: Віта́ргньі зо́ мньє трі ше́рсці, да́рас ці бу́дзем на помо́ці.

По́шол о́д ньіх до льє́са, та ше спра́вел сре́лом. Зльє́цел аж над йо́го же́ні пола́ту. Йо́го же́на ма́ла штроф, бу́ла окре́ме замкну́та, льєм на пола́дньє бу́ла пушче́на ва́ріц та́мтім два́нац. Штроф достала от сво́йєй найста́ршей фра́йлі. Су́чька-Йа́нчі о́дльєт пред дзве́рі, спра́вел ше браму́шку, на кльу́чіко́ву дзі́рку во́шол ґу́ ньєй. Вона на сто́льє шедзе́ла та штріка́ла. Вон по́шол ґу сто́лу, по но́шкі ві́шол аж го́ре на́ стол, та йєй на но́гу, уку́шел за но́гу. Во́на се́бе прі́гваре́ла: Ей, так мньє мой кєді́шік Йа́нчі шчі́пал. Да Бог да, да е́шчі раз мо́жем буц з ньім!

Вон ше препра́вел на члове́ка, та́ ше ґу́ ньєй о́звал: Та́кой сом ту.

Во́на ше барз од ньо́го зльє́кла, же дзе́ вон ше ту у́жа́л, йак ту прі́шол. Вон йєй гуто́рі, же на кльучьо́ву дзі́рку. Та́ йєй гва́рі: Га́йде, збе́рай ше, та сцекньє́ме!

Во́на гва́рі: Ньє сце́кньєш ті ньі́ґдзе, бо во́на нас у́ла́пі.

Ньє у́ла́пі нас, ньє́ бой ше. Док бу́дзеш на пола́дньє ва́ріц, кєд бу́дзеш мац йє́дло ньєсц твойєй ґоспо́дьі на́ стол, пльу́ньєш до га́рчька і до котлья́нкі і на па́тку і на́ жем і на хі́жні прах!

Дру́гі дзень кєт пола́дньє, во́на бе́га, ва́рі. Йа́ґ уж бу́ло гото́ве, покла́дла таньє́рі на́ стол, ґоспо́дьа йєй ше́дла за́ стол, та че́ка полудзе́нок. Та́мта ўша́дзі пльу́ула, йаґ йєй Йа́нчі роска́зал. Вон ше спра́вел

óрлом. Шéдла нá нього, почьáлы сцéкац. Тáмта с хіжі ґоспóдьа скрічéла: Дзé ші ті, льóмпо, дáй уж йęдло!

З гáрчька ше шльіна озвáла: Дóраз, дóраз.

Доґ мáло, вóна заш крічі. Зос котльáнкі шльіна крічі: Дóраз, дóраз!

Кęльо раз вóна скрічі, тéльо рас шльіна ўрáці нáзад, же дóраз. Йęй ше длýго відзéло, станýла і пóшла пáтріц, же цо рóбі, жé так длýго йęдло ньę ньęше. Відзе вóнка, а йęй ньęт. Гльęда йу по двóре, крічі зá ньу, ньęт йęй. Тóта кýрва óздаль сцéкла! Тóта ґоспóдьа мáла тáке жвератко, кęд до ньóго патрéла, шіцок швет відзéла. Раз вéжньę жверáтко, та пáтрі — Сýчька-Йáнчі уж з ньу сцéкол на стó мільі жéмі. Вóна дóрас крічі на йęдну фрáйлу: Пáльę, дзé су аш, йáґ з ньу сцéка! Вéжньі на сéбе кошýльу, а бéж зá ньу.

Тóта кошýльу обльęкла, почьáла за ньіма льęтац. Йáнчі гвáрел свóйęй жéві: Огльáдньі ше, чі ньę ідзе дайáка хмáрка.

Вóна ше огльáдла, ідзе йęдна ýдьан óштра. Зішол дóлу, йу спрáвел стáрім сувáчьом, а вон бул мінар. Тóта фрáйла йак прільęцéла там, піта ше мінарóві: Чі ньę відзел тáкі двóйо дýші, чі тáдзі ньę ішльі?

Мінар гвáрі: Вéра йа ньę відзел.

Фрáйла ше ўрацéла. Пóшла дóму, гвáрела ґоспóдьі, же ньęт там ньікóго, льęм йęден мінар і сýвачь. Та чьóм ші го ньę ўлапéла, ша то вóн бул! Дóраз вóна на дрýгу фрáйлу, да бéжі зá ньім. Фрáйла зльęтла і льęцéла за ньіма. Йáнчі йак льęцел, гвáрел сéбе жéні: Огльáдньі ше, чі дайáка хмáра ньę ідзе?

Ідзе вéра ýдьан óштра.

Зішльі дóлу, та вон йý спрáвел на йęдну швіньу і штвéро прашáта, а сам бул кóндаш. Прідзе хмáра, зльęці фрáйла дóлу, пóйдзе ґý кондашóві, тá ше піта, чі ньę відзел дайáкі два дýші, жéбі тáдзі ішльі?

Ньę відзел сом.

Льęбо чí сце ньę відзéльі ту йęден сýвачь і мінáра?

Ньę відзел йá ту ньікóго.

Фрáйла зльęтла гóре, пóшла аж дóму. Піта ше йęй ґоспóдьа: Цó ші го ньę ўлапéла?

Шá кęт сом го ньę нáшла, льęм йęдного кондáша, а тóт ньę відзел ньічь.

Ґоспóдьа ше барс погньівáла: Шак то вон бул, та чьом ші го ньę ўлапéла? Зóбрала ше сáма стáра, льęцéла за ньіма. Йáнчі свóйęй жéні гутóрел: Огльáдньі ше, чі ньę ідзе дайáка хмáра?

Ідзе йęдна, ýдьан óштра. То бýдзе ґоспóдьа. Тóта нас ўлáпі.

Ньę бой ше, ньę ўлáпі нас!

Зішльі долу, спра́вел в ньей йе́дну ба́ру, а сам ше спра́вел дзівім качьу́ром. Йак пр́ішла ста́ра, до́рас почьа́ла ла́пац качьу́ра. Вон ше ну́рел по́под во́ду, ньe мо́гла го ўла́піц. Ше́дла на́ край во́ді, почьа́ла піц во́ду, же попі́йе, та́ го ўла́пі. Йак попі́ла да с треці́ну, та пу́кла. І там до́раз ума́рла. Во́на ше вец препра́вел на о́рла, во́на на же́ну, ше́дла на́ ньго, одльетльі аж до йо́го ца́ра же́мі. Ку́хар-Йа́нчі і Ца́р-Йа́нчі бу́льі у лье́ше на ло́ві, та́ ше в ньім стре́тльі, та́ го а́ньі нье позна́льі. За ве́льо ро́кі хо́дзел по шве́це, та́ го нье позна́льі, а́лье вон йіх по́знал обідвох; до́раз йім ше пітал: Две́ сце бу́льі, бра́ца?

Бу́льісме на ло́ві. Йа́кі же мі те́бе бра́ца? Мі ма́ме йедно́го у шве́це, а́лье вон у́мар, мі так чьу́льі.

Нье у́мар вон, бо то йа́. Йа́ то Су́чька-Йа́нчі. Ша́к сце зо́ мну і́шльі до шве́та, та́ сце ше ўраце́льі одо́ мнье, а йа́ сам по́шол, та со́м ба́рем швет препа́трел, а ві ньічь нье зна́це.

Прі́шол до́му до ца́ра, ца́р ше му барз зрадо́вал, же чьом йо́го сін нье та́кі. Та́мті дво́ме е́шчі а́ньі оженьéті, нье шму ньіѓдзе по́йсц. Су́чька-Йа́нчі аш ту спра́вел ве́льку госці́ну, ші́цкіх дал зво́лац тіх, що в ньі́ма хо́дзел до шко́лі. Йак ше нагосце́льі, да́л му цар ко́рец дука́ті, по́шол окре́ме, ку́пел се́бе хі́жу і йе́дну пу́стар, та жіл зо сво́йу же́ну у мі́ру і те́раз жі́йу, кед нье ума́рльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроѓ. столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: Казки про Сучиного сина дуже розходять ся між собою і поскладані з найріжнороднїйших мотивів, що приходять також в инших казках. Лїтература до них зібрана: В. Гнатюк, Етноѓр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 39—56, ч. 8. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, I, ст. 152—173, ч. 75—79. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 266, ч. 27.

33. Царевич і його пригоди.

Бул йе́ден цар, мал вон йедно́го сі́на. Тот йо́го сін по́шол на ло́ві до йедно́го лье́са. Ішол дальéко, ўлапе́ла го ноц у лье́ше, преноцо́вал, пу́шьчел ше на да́льей до дра́гі. Ішол, уж бул на дру́гім шве́це. Кед вон па́трі, ві́дзі ше му, же то нье та́кі о́рсаѓ, йак йо́го о́ца; нье та́кі льу́дзе, нье та́кі катона́ці, нье по́зна ньі́кого, чьуду́йе ше, йак вон ше там мо́гол ві́найсц. Пі́тал ше, йа́кі то о́рсаѓ і цо́ там ро́бйа, йак там льу́дзе жі́йу і чі ту йест дайа́кі цар лье́бо краль. На то му гуто́рельі, же йест, льем же йе од ньіх барз дальéко, тре́ба і́сц. Пу́шчел ше до дра́гі, ішол дзень і ноц, ньіѓдзе ва́лала нье мо́гол найсц. Раз вон о́бачі,

же ше там у льḙше швіці швѐтло. Вон сѐбе дума: Пойдзем йа, оздаль увідзім, же хто то там црі тім швѐтльḙ. Кḙд йḙ хрістійанска душа, оздаль ме пріме ґу сѐбе. Ньḙ дзбам, гочь будзем служіц, кḙд ньḙ мо́жем іншак жіц. Гуто́рел сѐбе: Да сом знал, йа бі до́ма остал. Альḙ сѐбе зааш подумал: Кḙдбім до́ма бул, ньḙ відзел бім, йакі швет і цо йḙст на швѐце. Кḙт ше поурацім до свойого оца, го' льḙм будзем знац гуто́ріц, дзе сом бул і кḙльо сом швѐта прѐшол.

Пушчел ше ґу тей хіжкі, цо у ньḙй швѐтло було. Кḙт прідзе там, задурка до дзвѐрох, озве ше му вука: Сабат! А відзел там пред дзвѐрмі, же льḙжѐлы вѐлькі чьупор оуці. Кḙд вошол вука, відзел там йḙдного старо́го дыіда і йḙдну стару бабу. І дыідо бул шльḙпі і баба була шльḙпа. Ньḙ малы аны йḙдно око. Пітал ше царскі сін: Чі мо́жем йа у вас служіц?

Баба і дыідо до́раз му гварѐлы: Такой нам трѐба слугу, бо нам ньḙт хто оуці чьувац. Мі старі обідвойо, та нам трѐба слугу. Будзеш у нас служіц; кḙд нас віслужіш, до́бре ці заплаціме і будзѐме ці даро́вац так, же ші то́то ѐшчі ньіґда ньḙ мал. Ньḙ будзеш ньічь ро́біц інше, льḙм будзеш оуці чьувац. Кḙд йіх віжѐньḙш рано, ньḙ пушчьай йіх до тіх коно́пох, бо там страціш главу. Мі уж малы вѐльо слугох, аны йḙден нас ньḙ мо́гол віслужец. Патрі ті, жѐбіш мо́гол віслужіц; кḙд йа ці го́дна, йа ці помо́жем, же ті ше го́дзен у ньḙ і ожѐньіц!

По́шол рано з оуцамі; накладла му стара мац до то́рбі хльḙба і сланьіні, далы му пол літрі пальḙнкі і йḙдну літру віна добро́го. Баба му заказала, жѐбі до́ тіх коно́пох ньḙ го́ньḙл; індзей ушадзі мо́же пушьчьац, льḙм най от коно́пох чьува.

Вон йак ше зо́брал з оуцамі, про́сто йіх го́ньḙл до коно́пох. Палыіцу мал до́бру, до́брі пшіска мал і пасол йіх у коно́пох. Шѐднул, розйазал то́рбу і по́чьал йḙсц. Здвал на ро́жен фалат сланьіні, напіл ше пальḙнкі, по́чьал йḙсц. Рас прідзе йḙдна вѐлька жѐна нагньівана на нього, до́рас так ішла, да го зо́жре. Вон ше йḙй піта крашньḙ: Мань ше, жѐно, ньḙ на ньḙ ідз, дай мі по́кой. Гібай ґу ньḙ шѐдпуц, та на йḙсц і дам ці піц! Альḙ вона так на нього нападла, же го ростарга. Жѐно, гібай ґу ньḙ, напій ше пальḙнкі, будзеш йḙсц! Жѐна ше напіла і опіла ше. Вон йу улапел, одрѐзал йḙй главу, закруцел до то́рбі, с тім і прішол до́му з оуцамі, бо уж бул вѐчьар. Кḙт прішол ґу бабо́вей хіжі до свойо́го ґазді, баба вішла напрез нього, пітала ше му, йак вон ньḙшка прѐбул з оуцамі.

Вон йḙй гуто́рел: Стара мац, барз до́бре.

Бо йа, сіну мой, думала, же ті вѐцей назад ньіґда ньḙ прідзеш. Льḙм гібай нука, а будзеш вечѐрац!

По́шол ну́ка, віньал то́ту гла́ву же́ньску, що йу мал у то́рбе, ру́цел йу на́ пойд. Ба́ба ше йо́му піта́ла: Що ші там ру́цел?

А вон гва́рел: Ру́цел сом йе̨ден фа́лат каме́ньа, най ньę завáдза ту на дра́же.

Ба́ба му гва́рела: Відзіш, сі́ну, там дзе ті і́дзеш пасц о́ўці, йа́кі-шік трі босо́ркі прі́шлы до́ нас і мньę і мойо́му дыдо́ві вікопа́лы о́чі. А ме́ркуй, ке̨т по́йдзеш на ра́но о́ўці чьу́вац, ньę гонь йіх до коно́пох, бо то́ті ці зньęйу гла́ву.

Вон гва́рел ба́бі: Ньę бо́йце ше за́ мньę, йа ше йіх ньę бо́йім.

На дру́гі дзень ра́но ста́нул, накла́дла му ба́ба до то́рбі хлье̨ба і сланьіні, да́ла му і пальęнкі і віна; зо́брал ше з оўца́мі, про́сто го́ньęл до коно́пох. Оўці по коно́пох па́слы, вон ше́днул, розйазал то́рбу і по́чьал йе̨сц. Прі́шла дру́га же́на, е́шчі ве́кша од ге́ўтей пе́ршей. На́ ньго і́шла так, йак збешньęла. Начь ші ту на́гнал то́ті о́ўці? Чі знаш, же ту ньę шльęбо́дно? Ті ньę знаш, же ке̨д йа це ўла́пім, до́рас це роста́ргам?

Вон йęй кра́шньę гуто́рел: Ньę буц та́ка зла, гі́бай ґу́ мньę, бу́дзеш зо́ мну піц і йе̨сц.

Во́на на'длу́го прі́стала. Ше́дла, напі́ла ше пальęнкі і те́льо пі́ла, же ше упі́ла. Вон йу́ ўла́пел, ўде́рел з ньу до же́мі, ўжал пальіцу і по́чьал йу біц. По́веш дзе мойо́го дыі́да і мо́йęй ба́бі о́чі, та це пу́шчім, бо ке̨д ньę по́веш, та це до́раз забі́йęм!

Во́на му гуто́рела: Тво́його дыі́да і тво́йęй ба́бі на по́йдзе за комі́ном у га́рчьку у ме́ду о́чі.

Йак му віво́ла́ла, ўжал нож, одре́зал йęй гла́ву. С тім прі́шол ве́чьар. Прі́гнал о́ўці до́му, і ба́ба го до́чекала, бо вон уж барз ньę ско́ро прі́шол. Уж дума́ла, же ве́цей ньіґда ньę прі́дзе. Вон йęй по́здраўкал: До́бру ноц, ста́ра мац.

Та йак ші, мой сі́ну, дньęшка пребу́вал? Чі чьу́вал ші от коно́пох то́ті о́ўці?

А вон йęй гва́рел: Йа па́сол і́ндзей о́ўці; чьу́вал сом до́бре от коно́пох. Вон се́бе ду́мал: А ба́ба шльęпа, та ньę віндзі, дзе йа па́сол.

Заво́ла го ну́ка, да́ла му вечęру: Вечęрай, а іц та льęгай спац.

Ра́но ке̨т ста́нул, заш му ба́ба накла́дла до то́рбі хлье̨ба і сланьі́ні і да́ла му пальęнкі і віна. Вон ше зо́брал, та одо́гнал о́ўці про́сто до коно́пох. Йак по́шол, до́рас ше́днул і по́чьал йе̨сц. Прі́шла тре́ца же́на, ба́ржей розгньіва́на, йак ге́ўті два́. Та́кой го тарга́ла: Чьом ті ту на́гнал о́ўці? Да ті знаш, чі́йо то о́ўці, ньіґда біш а́ньі бльі́ско ко́ло тіх коно́пох ньę го́ньęл.

Вон ше йęй барс кра́шньę пі́та: Же́но, ньę буц та́ка зла. Гі́бай ґу́ мньę, на́пій ше і на́йęц ше.

Вóна пóшла ґу ньóму, шéдла, пóчьала піц пальęнку і кýшьчік йęдла. Вон йу ўлáпел, пóчьал йу біц. Вóна ше му пітáла, най йу ньę забійę, бýдзе йóго жéна. Почьáла му пріповéдац: Кęд йа твóйа жéна бýдзем, барс ці дóбре бýдзе. Відзіш тóті льęсі, ріті, мам йęден крáсні вáрош, то шіцко мóйо. Бýдзем це хóвац, йак ті льýбіш.

Вон йęй енґедóвал, охáбел йу, най шпі. Кęд вóна ше віспáла, заш нá ньго тáка бýла зла, же сцéла го ростáрґац. Вон йęй гвáрел: Уш ші забýла, цо ші мі пéрвей гуторéла?

Альę вóна ньę слухала, почьáла го тáрґац. Вон йęй гвáрел: Будз мірна, жéно, пій і йęдз.

Вóна вéцей ньę сцéла, льęм го почьáла тáрґац. Вон мал вéлькі псі, запýйкал нá ньу і псі йу ростарґáльі. Одрéзал йęй глáву, полóжел до тóрбі і уж бул вéчьар: зóбрал шę з оўцáмі, прішол до свойóго ґáзді. Уж бýло ньę скóро. Бáба го чекáла, чі вон прідзе, чі ньę прідзе. Думáла сéбе: Уш трéці дзень, уж мі бýдзе ґýйа. Кęд го бáба відзéла, же вон гóньі óўці, барс ше му зрадовáла. Йак ші, мой сíну, ньęшка віпáсал óўці?

Вон йęй гутóрі: Барз дóбре.

Ньę відзел ші ньікóго?

Ньę відзел сом ньікóго.

Бáба го волáла нýка: Гíбай вечéрац, мой сíну.

Йак ше навечерáльі, польęґáльі спац. Рáно стáньу, прішол нýка, поздраўкал дьідóві і бáбі: Йак сце спáльі? — запітал ше вон?

Барз дóбре.

Та чі льубéльі бі сце, ві стáрі óцец і ві стáра мац, да ві мáце óчі?

Вéра, мой сíну, барз бі сме льубéльі.

Вон вішол вóнка, пóшол нá пойд, гльęдал за комíном і нáшол йęден гáрчьок пóлні, заўйазáні з мéдом. Отвóрел го, віньал дьідово і бабóво óчі. Прішол нýка, кáзал дьідóві: Шедньіце на кáрсцель, да вам полóжім óчі! Очі му намéсцел, помáсцел му з мéдом. Пітал ше му, чі вон відзі. Дьідо му гвáрел: Відзім так, йак стáрі члóвек! Барс ше дьідо радóвал, же вон на стáрі дньі превідзел. Кáзал бáбі: Шедньіце ві, стáра мац, да і вам полóжім óчі! Бáба шéдла. Док бáба шéдла на кáрсцель, мáчька пришла, йęдно óко бабóво жéдла. Вон йęй полóжел йęдно; кęт сце полóжіц друге, óка ньęт. Цо бýдзе рóбіц? Відзі, же мáчька го жéдла. Вон ўлáпел мáчьку, віньал мачькóво óко, полóжел го бáбі, помáсцел з мéдом, бáба уж відзéла. Пітал ше бáбі: Йак ві відзіце тéраз?

Йа відзім, сіну, на йе̨дно óко так, йак стáра жéна, на дрýге так віпáтрам бістро, йакот мáчька! Но, áлье̨ зá то бáба ше радовáла, же óчі мáла. Но, сіну мой, уш ші ме віслýжел трі дны — рок, уш це віплáцім. Пітáла ше му: Цо сом ці длýжна?

Цо сом вас слýжел, длýжны сце мі йе̨ден кóрец дукáті.

І бáба прістáла, áлье̨ дыідо ше óзвал: Чéкай, мой сíну, будзéме це дарóвац éшчі з дáшчім íншім! Дыідо мал йе̨дного подлóго кóнья у хлыíве, ныíґда нье̨ бул чесáні, áны накармéні. Пóдлі, хýді і брíткі — тáкі, йак ціґáнскі — і гвáрел му: Дам ці йе̨дно облье̨чíво шмáті і дам ці йе̨дну стáру, поплатáну бундíчьку.

Бáба му гварéла: А йа ці, мой сíну, нáградзім за мóйо óчі дайáкі дарýнок. Йа ці обецáла, же це ожéнье̨м і дам ці дзіýку, цо ші йу нье̨ відзел ныíґда тáку крáсну! — Одвéдол го дыідо до хлыíва, нáшол му пóдлі кáнтар стáрі і шéдло тáке бýло пóдле, же подлье̨йше нье̨ мож. Укáзал му і бундíчьку. Одвед го до дрýгей хіжі, дал му шмáті от сáмого злáта: чьáкоў на глáві злáті, ýйаж і надрáґі — саме злáто, чíжмі з острогáмі — сáме злáто, а вон ше чьудóвал, ке̨д йіх óблье̨к, начь йóму дыідо дáва тóго подлóго кóнья і тáку пóдлу бýнду. Дýма сéбе: Начь мнье̨ тáке брíтке на тóті злáті шмáті? Дыідо му гвáрел: Ті, сíну, óблье̨чь пéрше злáті шмáті; ке̨д бýдзеш ісц до свóйого крáйу, облье̨́чеш на сéбе по вéрху тóту бýнду. Зá то ці дáвам тóго подлóго кóнья, ке̨́ді ті сцеш, вон бýдзе тáтош, цо бýдзе с тóбу лье̨тац пóпот хмáрі. Ке̨т ті сцеш, вон бýдзе крáсні, ке̨т сцеш, вон бýдзе брíткі. — І йóму ше пачéло шíцко. Бáба му гварéла: Гíбай, мой сíну, най йа тéбе з дáшчім подарýйе̨м. Одвéдла го до йе̨дней хíшкі, там нье̨ бýло нычь. Одвéдла го до дрýгей, там бýло стáрі шмáті ўшелыійáкі, од вéльох льýдзох, цо вóны док бýлы млáтші і док мáлы óчі, вéльох льýдзох погубéлы. Одведла го до трéцей, там бýло оружíйе̨ ўшелыійáке. Одведла го до штвáртей, там бýло сáмі кóсці. Одвéдла го до пійáтей, там бýло пóлно ўшелыійáкі ствáрі, цо вóны гарáлы. Одведла го до шéстей, там бýло сáмі бáкар. Одведла го до óсмей, пóлно бýло стрíбла. Одведла го до дзеўйáтей, там бýло злáта. Одведла го до дзешáтей, там бýло пóлно віна. Одведла го до йе̨денáстей, а там бýло сáмі гáдваб і злáті цвéрні і пáмук. Ке̨д отвóрйа дванáсту, а там шéдзі крáсна, млáда дзіýка, на злáтім карсцéлью, на гадвáбнім заглáўку. Ўлáсі йе̨й до пáсу роспушчéні, тáкі злáті, йак слýнко. Бíла, йак пáпер, а шлыінґýйе̨ от самóго злáта. Бáба му гуторéла: Вíдзіш, мой сíну, дам ці тóту дзіýку за жéну. Твóйа срéтьа, же ші ме дóбре слýжел і же ші мóйо óчі нáзат поўрáцел. Йа ці тéраз зá то нагрáдзім, же це ожéнье̨м, пенье̨́жі ці на дрáгу дам на трóшак.

А дыі́до му гва́рел: І йа ці льęм за́ то даро́вая ко́нья і бу́нду і шма́ті, же ші мі о́чі поўра́цел.— С тім ба́ба почьа́ла дзіўку спре́мац до дру́гей царовіні. Обльęкла дзіўка на се́бе га́двабні шма́ті, по ве́рху обльęкла зла́ті. Зла́ті пе́рсцень на ру́ку се́бе положе́ла. Віньа́ла е́шчі йе́ден та́кі істі пе́рсцень, ўло́жела му на його па́льęц, гва́рела му: От те́рас ті бу́дзеш мо́й муж, а йа бу́дзем тво́йа же́на, же́бі ті мньę ньę опу́шьчел, док ті жі́йęш і да мі ньę бу́дзеш хо́дзіц о мо́йęй шме́рці і да ше ньę даш ныко́му окла́мац пре́ мньę, бо ті віідзіш, же йа барс кра́сна і то ньę мо́же буц а́ньі у йęдньо́го ца́ра, же́бі ма́ла царска дзіўка та́кі шма́ті, йак йа. За́ то ці наказу́йęм, же́бі ші ше ньę́ дал ныко́му спре́весц. С тім ві́шлы во́нка. Віве́дол му дыі́до ко́нья, положе́л му ше́дло на ко́нья, поло́жел на ко́нья ка́нтар і поло́жел на́ ньго, на його зла́тні шма́ті його ста́ру бу́нду. Му́ гва́рел: За́кручь ше до́ тей бу́нді, бо це мо́же да́хто на дра́же за́біц, кęд ньę бу́дзеш мац то́ту бу́нду. Ті кęт сцеш, да це да́хто ві́дзі, ро́скруц бу́нду, най ці ше ві́дза зла́ті шма́ті. Кęт кла́дзеш на́ конья ка́нтар, ті́ го льęм по́треш, а вон бу́дзе зла́ті, а конь бу́дзе кра́сні. Да йа ці ньę́ дал мо́його ко́нья, ньі́ґда біш до твойо́го о́ца ньę по́шол! — Те́раз вон бу́дзе гуто́ріц дыідо́ві і ба́бі: Ста́рі о́цец і ві ста́ра мац! Дзеку́йęм вам за ва́шу льубоў, цо́ сце мі да́лы ко́нья і дзіўку. Бу́дце здра́ві, йа́ вас уж оха́бйам. Мо́же буц, же кęд йа бу́дзем длу́го жіц, же вас прі́дзем опа́тріц! С тім побо́чькал дыі́да і ба́бу. Же́ну ўжал ґу́ се́бе на ко́нья і во́на бу́ла обльęче́на, по ве́рху златіх шма́тох ма́ла по́длі, ціґа́нскі шма́ті. Зобра́лы ше зо ші́цкім і по́шлы од дыі́да.

Стре́сол ше та́тош, подльę́тнул до хма́рох. Ньę́ одлу́га уж бу́лы на дру́гім шве́це ота́маль, о́ткаль вон прі́шол. Іду з вала́ла на ва́лал, на ве́цей ме́стох ше́длы на о́рсак дра́гу, коньі́чька се́бе на́пасц. Хто та́маль і́шол, ка́жді ше шме́йал, йа́кі то по́длі ко́нь. І во́ньі да́льęй і́шлы з вала́ла на ва́лал. Піта́лы ше ве́льом льу́дзом, чі ньę зна́йу за́ тот ва́рош, две його о́цец бі́вал? І по́шлы до то́го варо́шу, піта́лы ше, цо́ там но́ве. Льу́дзе йім гуторе́лы: Ма́ме но́вого досц.

Вон ше йім піта́л: А цо та́ке?

Во́ньі му гуторе́лы: Наш краль дал напра́віц йęден ка́штель на́стред йęдней во́ді. То во́да бу́ла ньę шіро́ка, льęм та́ка бу́ла, йак бе́ґęль. І поло́жел до то́го каште́льу дзіўку сво́йу. Гва́рел: Хто тот ка́штель прескочі на коньо́ві, тот доста́ньę дзіўку, бо і́ншак ньę мо́гла ше о́дац, ньę зна́ла за ко́го, да по́йдзе. Ве́льо йу барс піта́лы бога́ті сіно́ві. Вон то чьул і піта́л ше: Ка́дзі то справе́ме, тот ка́штель? І вон бу́дзе прескако́вац на сво́йім коньо́ві.

Уж бу́ло два ро́кі, йак то бу́ло справе́ні. Ве́льо уш пробова́лы пресско́чіц, е́шчі до ньęшка ньі́хто ньę прескочел. А ті на тво́йім ко-

ньо́ві а́ны блыско нье̨ ідз. Дру́гі ма́йу кра́сві ко́ны і карме́ні, а твой нье̨ йе̨ а́ны обро́ку́. Ке̨т спа́цнье̨ до́ тей во́ді, ныі́да ота́маль не відзе.

Алье̨ вон йіх нье̨ слу́хал, бо знал вон, його конь шіцок ва́рош прельье̨тнье̨. По́шол на коньо́ві ґу́ тей во́ді, відзел направе́ні кра́сні ка́штель; на о́блак ше зош каште́льа пріпатра́ла ца́рска дзі́у́ка. Ве́льо там бу́ло прі тей во́ді ца́рскей і спайі́нскей сіно́ве на ко́ньох, цо уш прескакова́лы, а́ны йе̨ден нье̨ мо́гол прескочіц. Бу́ло з ных ве́льо попада́лы до́ тей во́ді, ке̨т прескакова́лы. Бул там і та́кі, цо а́ны нье̨ шмел пробо́вац прескочіц.

Па́трел тот ца́рскі сін на́ тім по́длім коньо́ві, же вон бу́дзе прескако́вац і його у́ла́сну ше́стру, бо то його о́цец бул у́ тім варо́шу, цо тот ка́штель дал напра́віц. Алье̨ вон нье̨ знал, же його сін дак̨е́ді прі́дзе на́зад, а́ны йо́му ше сін нье̨ йа́вел, же вон прі́шол до то́го варо́шу. Потре́сол зос канта́ром, поло́жел го на ко́нья, ше́днул на́ ньго у бунді́чькі, шіцкі ше з ньо́го там шмейа́лы. Алье̨ вон то нье̨ слу́хал ныч, цо во́ны гуторе́лы там, лье̨бо цо ше шмейа́лы. Джьо́бнул з острога́мі до ко́нья, пре́скочел ка́штель так лье̨хко, йак да́ лье̨м гру́ду ру́цел. Заш шіцкі, цо там бу́лы, чьудова́лы ше, йак вон мо́гол на́ тім по́длім коньо́ві прескочіц і та́кі худо́бні ле́ґінь. До́раз гуторе́лы: Знам, же за́ ньго нье̨ да цар сво́йу дзі́у́ку, а́лье̨ за́ то да́лы знац царо́ві до́раз, же ше на́шол та́кі ле́ґінь, цо прескочел ка́штель. І цар по обі́чьайу ше́днул на гінто́у і прі́шол ґу́ тей во́ді опа́тріц, цо то за йе̨ден, цо прескочел його ка́штель, чі ше йо́му бу́дзе па́чіц за́ ньго його дзі́у́ку дац. Ке̨д вон прі́шол ґу каште́льу, шіцкі чека́лы, цо то бу́дзе от то́го худобно́го ле́ґінья і цо йо́му бу́дзе цар гуто́ріц. Цар ше за́пітал, дзе́ же тот ле́ґінь, цо прескочел ка́штель? Бо вон а́ны нье̨ па́трел на то́го; вон па́трел на ге́у́тіх ца́рскіх і кра́льскіх сі́нох, цо́ там бу́лы пре́скако́вац. Ке̨д му указа́лы, же хто́рі то тот ле́ґінь, а вон ше зачьудо́вал: Йак вон мо́гол прескочіц на́ тім по́длім коньо́ві. Гуто́рел: Аны нье̨ ве́рім, же́бі тот прескочел. Конь му до́лу па́трі, лье̨две цо сто́йі на сво́йіх но́гох. Ле́ґінь міве́рні, у по́длей бунді́чькі, ше́дзі на коньо́ві, а сму́тнье̨ па́трі, бо му че́шко бу́ло у ше́рцу, же його о́цец нье̨ зна, же́ то його сін. Алье̨ ду́мал се́бе: Да вон то зна, же то йа і да йа ше йо́му роскру́цім с тей по́длей бу́нді, йаґбі вон ше радо́вал. Ду́мал бі се́бе: Нье̨ бу́дзеш прескако́вац, а́лье̨ прі́дзеш до мойо́го до́му і бу́дземе ше весе́лыц.

Цар йак то відзел, же то тот прескочел, гныва́цо гуто́рел: Пре́скочь е́шчі раз, да йа відзім. Йа до́бре знам, же ті до́рас спа́днье̨ш до́ тей во́ді і йа нье̨ барз дзбам за та́кім ле́ґіньом! І вон ше пріпа́трел, йак тот бу́дзе прескако́вац. Тот ле́ґінь мал уж же́ну; ста́ла там на кра́йу, пріпатра́ла ше, йак вон бу́дзе прескако́вац у по́дліх шма́тох, ка́жді ше од ньей чьу́вал, же́бі ше ог ньей нье̨ оу́ла́чел. Тот ле́ґінь шту́хнул

до коньа з остроґамі, конь скочел, подльєтнул, дораз на ґеутім боку бул. То ше цар зачьудовал і дораз дал го зауренц, і його і його жену. По трох дньох гварел: Того чловека і тоту жену одведзеце до тей заґраді, дзе самі жвірі, най йіх там ростарґайу! — По царскей заповеді дорас пріішлы жандаре, уланелы йіх за рукі, поуйазалы і одведлы йіх до тей заґраді і капуру отворелы, та йіх нука дрільєлы і дорас за ньіма заварлы і на кльучьову дзірку ше пріпатралы, йак йіх буду жвірі тарган.

Йак воны там нука дрільєлы, жвірі вельо було там ушельійакі. Його сін роскруцел тоту подлу бунду, а його жена зобльєкла тоті подлі шматі, цо мала поверху ґеуті подлі шматі. Дораз зашвіцело ше од йасносці, шіцка заграда. Вона роспушчела златі уласі, шматі на ньєй златі булы, а і вон так істо у самім злату бул обльєчені. Шіцкі жвірі од ньіх сцекалы. Кєт то увідзелы тоті двоме, цо йіх отпровадзелы, барс ше зачьудовалы, йак то може буц: так подло, брітко віпатрел прі тей воді! Думалы себе: Ньє мог вон ешчі теді тоту подлу бунду зо себе зруціц? Ша там ньє мал аньі йєден, цо йіх було, такі шматі і такі пар младі льудзе. Вон, тот царскі сін, стал у заграді зо свойу жену, главу долу пушьчел і плакал. Сам себе думал: Да мой оцец зна і мойа мац, же воны свойого сіна на шмерц осудзелі і жвіром далы пойєсц! За то му так чешко було, же муші церпіц за дармо. Тоті двоме, цо ше пріпатралы, зобралы ше дораз, йак тото чьудо відзелы і пошлы ґу царові, та му гуторелы: Цару найаснєйші, бунце нам уверені, цо мі вам пріішлы повесц. А вон уж знал, же прецо то, думал себе: Воны дацо буду гуторіц, же йак там йіх жвірі тарґалы. Кєд воны му почьалы гуторіц, же йака там йасносц у заграді, вон то ше барс зачьудовал і ньє сцел веріц. Гварел йім: Йа мушім то сам пойсц опатріц! Зобрал ше зос царіцу і пошлы патріц. Пріду ґу заграді, йіх кльучьар отворел капурку, воны вошлы нука, йасносц на ньіх удерела так, йак кєд відзе слунко рано. Зачьудовані цар кєд відзел, йакі то красні шматі, йакі то красні пар льудзе, дораз йіх казал прівесц ґу себе. Йаґ воны пріішлы ґу царові, пітал ше йім: Откаль су і чійо су.

Почьалы му гуторіц: Йа бул йєдного цара сін. Пошол сом на лові до льєса, ішол сом дальєко, кєд ме ноц уланела, йа льєгнул спац. Кєд йа рано устанул, а йа на друґім швеце. І вон шіцко пріповедал, йак вон там ше пітал льудзом, йакі то орсаґ, альє дармо, назат сом ше ньє могол поураціц аш тераз. І йа там служел і там сом ше ожєньєл. Заслужел сом того коньа і тоті шматі і відзіце, тоту дзіуку. І заслужел сом корец дукаті.

Оцец, цар йак слухал, цо му вон бешедовал, пріішло му на розум, по його бешеді, же то будзе бізоуно його сін. Альє себе думал: Будзем

ше му вінітовац, йак вон ту прішол. Воны ше ешчі ньє споведлы. Гварі му його сін: Кєт сом отамаль з геўтого орсаґу ішол, да сом ньє заслужел того коньа, ньіґда бі сом отамаль ньє прішол. Йа прішол до вашого орсаґу; ішол сом з валала на валал, пітал сом ше, цо нове. Льудзе мі гуторелы: Маме нового ту доєц. Наш цар дал каштель направіц і положел до каштельу нука свойу дзіўку. І йа чьул, кєт сом прішол, же хто прескочі тот каштель, будзе його дзіўка. А йа думал, себе, же йа йу прескочім, бо йа ше уж дознал, же то мойого оца дзіўка, а мойа шестра!

Цар йак то віслухал, заплакал і облапел го коло шійі і каріца, побочькалы ше: Ньє думал сом ньіґда вецей, же ше мой сін поўраці назат. Тераз відзім, же то бізоўно мой сін; крашньє ше му пітал: Отпуш мі, мой сіну, цо сом це на шмерц осудзел і цо сом це дал до мойєй заграді, да це жвірі ростаргайу. І мац му плакала: Мой сіну, отпуш і мньє, йа ў тім ньє вінювата, бо сом за тебе аны ньє думала, же ті ше поўрапіш ешчі раз ґу доморі! Крашньє йіх за рукі ўжалы, до свойєй палаті одведлы. Пітал ше му цар: Чі то бізоўно його жена?

І вон гуторел оцові: Мой апо, то йа заслужел, то мойа жена.

Но, кєд йє твойа жена, будземе свадзбу правіц. Позволовал зо шіцкей страні свойіх панох, же будзе правіц вешельє. Перші дзень почьалы ше сходзіц на свадзбу, друґі дзень пошлы ше прішагац до церкві, трєці дзень було вельке вешельє. Так воны жілы ў тім варошу і дочекалы, же і його оцец ўмар і вон царом постал по оцовей шмерці. Може буц, же і тераз йє цар, кєд ньє ўмар.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

Паралелі: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, IV, ст. 23—27, ч. 6. — Fr. Hindes Groome, Gypsy Folk-Tales, ч. 15. — O. Kallas, Achzig Märchen der Ljutziner Esten, ч. 8. — Národ. sborník českosl., VI, ст. 218, ч. 15 і VII, ст. 218, ч. 8. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 432—436, ч. 37—39.

34. Чоловік — вуж.

Бул йєден чловек і йєдна жена, воны ньіґда дзеці ньє малы. Модльєлы ше, піталы од Бога, да йім Бог да дзецко і ньіґда воны ньє моглы мац. Раз жена замета хіжу, у куце бул йєден гадзік. Вона себе прігварела: Боже мой, чьом мі ньє даш го' льєм таке дзецко, йак

тот гáдзік! Док ше обрацéла, гáдзік нá ньу крічі: Вéсце ме, мáмо, дáйце мі ґáчі, бо йа гóлі.

Дóраз го вóна двзвігла, жéна. Чловек ньę бул дóма, та ньічь ньę знал. Раз вон прíдзе дóму чловек, жéна ше му хвáлы, же мáйу хлáпца. Чловек го сцел одрýціц, жé то гад, áльę мац ньę сцéла дац, же дóк вон вірóшньę, тá то бýдзе хлáпец. Так вон дал міра чловек, тот гáдзік рóснул. Раз мацéрі гвáрі, дá ше ідзе бáвіц ґу дзéцом. Мáц му гвáрі: Дзé ті пóйдзеш, кęт ті гад; дзéці це бýду біц.

Пýшьчела його мац ше бáвіц, дзéці од ньóго сцекáйу, грýді дó ньго руцáйу, кáжді крічі, жé то гат. Прíдзе дóму гат, тá ше поносýйę мацéрі. Мац му гутóрі: Відзіш, ньę гварéла йá ці, же дá ті ньę ідзеш!

Дзéці хóдза до шкóлі, вон гутóрі, же і вон пойдзе. Мац му надумáла, купéла му ньíшку, таблíцу, шíнко, цó му трéба, да хóдзі до шкóлі. Хóдзел вон за йáкі чьас, барш ше дóбре ýчел, хóдзел за трі рóкі до шкóлі. Вéцка пóстал лéґінь, ґу дзіýком хóдзел, до кáрчьмі хóдзел. Раз вон надýмал, да вóн ше жéньі, да вон ідзе пітац цáрову дзіýку. Мáц го ньę сце пýшьчіц, же зá ньго ньíхто ньę пóйдзе, же йę гат. Піта од мацéрі чьарнóго когýта, дá го ошéдла, тá ше ідзе жéньіц. Крáшньę ше опрáві, шéдньę на когýта, тá ше рýші з дóму.

Кęд бул да з нáпол дрáґі, зішол дóлу с когýта, там льýдзе орáлы. Пітал ше, чі дальęко цар біва.

Гварéлы му льýдзе, же пáчь ідзе до цáра?

Вон гутóрі: Ідзем ше жéньіц.

Тá ше з ньóго шмейáльі, же гад ідзе цáрову дзіýку пітац. Гварéльі му, же у хтóрім вáрошу. Шéднул на когýта, та пóшол аж до варóша. Вóшол до цáрскей полáті до пріклььęта, йак дóшол ґу хіжнім дзвéром, кóгут дзьýбе до дзвéрох. Роствóрйа му дзвéрі, аш ше цар од ньóго зльęкол. Вон царóві поздрáўка, дóрас ше піта за цáрові дзіýкі, же кęльо ма цар дзіýкі. Цар гвáрі: Мам трі.

Чí бі зá мньę дайęдна ньę пóшла?

Цар гвáрі: Йа ньę знам.

Дá йіх нýка завóлац. На кęді до хіжі вóшлы, йак го збачéлы, дóраз вóнка сцекáлы. Ньę пóйдзе áньі йęдна. Так вон шéднул на когýта, пóшол аж дóму. Мац ше му піта: Дзé ці сіну хýстка і покрéйтка?

Ньę мам, мáмо, сréтьу на чьáрнім когутóві, мýшім ýжац білóго.

Тáкой шéднул на білого, дóраз заш пóшол.

Йак пóшол до цáра на білім когутóві, вóйдзе до полáті, катонáці го вíдза тá ше з ньóго шмéйу. Пóшол до пріклььęта, стрéтнул ше з ньім кęлнер. Пітал от кęлнéра éкстра хіжу, дá ше дáкус опорáйі. Вóшол дó

тей хіжі, зрўцел скóру зо сéбе, такі крáсні бул, злáті ўлáсі мал, ньę бýло му пáрі. Прáве вóн ше опорáйęл, éшчі мал на сéбе скóру здзац, цáрова дзіўка тóта наймлáтша ўбéгла до хіжі, вóна ньę знала, чі там дáхто йęст, чі ньę, дóрас ше му піта, же цó йę за йęден і цо сце. Барс ше йęй попáчел. Йа тот, цо сом бул вас пітац і терас сом заш прішол.

Вóна гутóрі: То ньę ві, бо тáмтот бул гад, а ві ньę гад.

Вон тáкой скóру на сéбе здзал, та йęй гутóрі: Відзіш, і тéрас сом гад!

Відзе вóнка с тей хіжі, пóйдзе до цáрскей, задýрка до дзвéрох, цáр му роствóрі. Ну, цáру нашньęйші, тéрас сом прішол на білім когутóві, чі бýдзе срéтьа? Волáйце йęдну дзіўку.

Дá цар завóлац найстáршу, тóта ньę сце áньі слýхац. Вóла дрýгу, дрýга áньі тéльо. Завóла наймлáтшу, млáтша дóраз гвáрі, же вóна пóйдзе. Цáрові шэ ньę пáчі, же вóн да за гáда дзіўку, áльę кęд дзіўка пла́че, вóна сце пойсц.

Но, дóстал хýстку і покрéйтку, прішол дóму радóсні, весéлі. Мáц му áньі ньę верéла, аш кęт свáдзба бýла, же вон цáрску дзіўку ўжал. Кęд ішол по млóду, справéльі вéльку свáдзбу, гудáцох, бáнду, пóшльі по млóду. Йак млóду прівéзльі, по свáдзбі і по вінчьáньу польęгáльі нá пойт спац. Йаґ вóна заспáла, вон скóру зо сéбе зóбльęк, а так спал. Вóна ше зобýдзі, на пóйдзе відно, йа' кę'бі двáцац швічькі гóрельі. То шіцко од йóго ўлáсох. Да з ó два тіжньі вóньі двóйо пóшльі до цáра на госціну. Пріповéда вóна оцóві, йáкого вóна красньóго мýжа ма. Йак ше нагосцéльі, прішльі дóму, жіл з ньу так да за пол рóка. Цо вóна надумáла, йóго жéна? Повéдла му мацéрі, же вон кáжду ноц скóру зобльęчі, под глáву полóжі. Цо вóньі зрóбйа с тóту скóру? Рас так ў нóці мац пец натопéла; кęд ў нóці зáспал, скóра стáла под глáву, мац відзе нá пойд, на пóйдзе відно, йаґ да óгень гóрі. Ўжáла скóру спод глáві, зньęсла дóлу, руцéла до пéца. Вон зо свóйу жéну скóрей ше так зáлал, же вóна ньę гóдна порóдзіц дзéцко, док вóн йęй рýку ньę полóжі на брýх. Кęд вóн ше зобýдзі рáно, сце скóру обльęчіц, пáтрі под глáву, а йęй ньęт. Цо бýдзе рóбіц? Піта ше жéні, вóна гвáрі, же ньę зна. Пóйдзе дóлу, піта сéбе од мацéрі і мац гвáрі, же ньę зна. Ну, кęд мі ньę дáце скóру, а ві здрáві оставáйце. Побóчькал сéбе óца і мáцер і свóйу жéну, жена плáче зá ньім і шіцкі плáчьу, áльę вон ньę слýхал, ше зóбрал, пóшол аж за мóрйę. Там сéбе нáшол йęдну богáту жéну і там квартельóвал.

Так то стáло да с пол рóка. Жéна му ўше зá ньім плáче; цо вóна надумáла? Да вóна го пóйдзе гльęдац. Рáно ше зобрáла, рушéла ше з дóму, пóшла до йęднóго варóшу, пітáла ше льўдзом, дзе біва кó-

валь? Льудзе йęй указáлы, пóшла до ковáльа, бáла ше, же порóдзі, дáла на сéбе спрáвіц йęдну óбручь. Кóваль йу сціснул до обрýчьа, пóшла дáльęй. Гльęдáла го за два рóкі, пітáла ше за ньго льýдзом, плакáла, чі ньę відзéлы тáкого і тáкого чловéка зоз златíма ўласáмі. Ньę відзел ныхто. Прéшло так полрóка. Почьáла óбручь пýкац. Пóшла до ковáльа, да нá ньу éшчі йęдну óбручь збійę, бó ше бóйі, же порóдзі. Йак нá ньу кóваль збіл, пóшла от ковáльа плачьýці, гльęдайýці, аж ґу мóрйу. Ну, уш чьýла, же там, с тамтей стрáні мóрйа йęден йест тáкі члóвек. Цо бýдзе рóбіц, кęд вóда вéлька, йак прéйдзе? Кýпела дéскі, дáла спрáвіц чьáмец, ўжáла вéсло, шéдла на чьáмец, прéшла аж на дрýгі бок. Йак прéшла на дрýгі бок, зішла ш чьáмца дóлу, пóшла тáкой до варóшу, піта ше льýдзом, чі ньę знáйу, дзе тот члóвек біва? Пóшла на пійац, купéла злáту кýдзель, злáте ўрецéно і злáте мотовідло. Ўжáла кýдзель, пóшла прет тóто обісце, шéдла на лавóчьку. Відзе служньіца вóнка, збáчі тóту жéну і кýдзель, піта ше, чí ньę прéда. Прéла, áльę ньę за пеньęжі, áльę кęд мі твóйа ґоспóдьа да з йęй чловéком йęдну ноц спац, та йęй дам.

Служньіца пóйдзе нýка, йáві ґоспóды. Відзе ґоспóдьа вóнка, дáва йęй за кýдзель сільні пеньęжі, вóна ньę да за пеньęжі, льęм йęдну ноц з вáшім чловéком спац.

Надýмала ґоспóдьа, же йęй енґедýйę. Пóшла ґоспóдьа нýка, кęт шéдлы вечéрац, дáла панóві мóцвей пальęнкі, дóбру вечéру, дóброго віна, барз го опойęла, же так зáспал, йак дрéво у гомбáлкі. Вішла ґоспóдьа вóнка, волáла йу нýка. Тóта éшчі áньі дзвéрі ньę растворéла, рýкі рошірéла, дóрас почьáла барс плáкац і цáлу ноц прі ньім плакáла, ўше му гуторéла: Пóлож, мýжу, твóйу білу рýку на мóй білі брýх!

Альę вон ньічь ньé знал, бул опойęні, спал йак дрéво. Дрýге рáно прішла ґоспóдьа нýка, тá йу вігнáла вóнка.

Тóта пóшла на пійац, ўжáла і ўрецéно. Прішла заш на лавóчьку. Служньіца вішла вóнка, піта ше, чі прéда.

Прéдам, áльę заш так, з вáшім пáном йęдну ноц спац.

Пóйдзе нýка служньіца, гутóрі ґоспóдьі, жé ту тóта íста жéна, ма злáте ўрецéно. І заш так прéда, с пáном ў нóці спац. Ґоспóдьа йęй дóраз да. Заш пóшла до хіжі, цáлу ноц плакáла, ўше му гуторéла: Пóлож, мýжу, пóлож твóйу білу рýку на мой білі брух! Альę вон спал, бо бул опойęні, ньічь ньę знал. Рáно прішла ґоспóдьа, вігнáла йу вóнка.

Тóта пóшла на пійап, ўжала мотовідло, прішла заш там на лавóчьку. Вішол пан вóнка по полáдньу кýшьчік на шпáцір, пóшол аж до

хльівс ґу слугові, цо його слуга робі. Слуга му дораз гуторі: У нас, паньє, нове, а ві ньічь ньє знаце.

Йаке нове?

Йедна жена ту ходзі, уж два ноці ту була прі вас на ноц, а уше плаче, уше вам гуторі: Полож, мужу, полош твойу білу руку на мой білі брух!

Вон ше дораз осетел, же то його перша жена. Кед вечьар, служньіца ідзе на драгу, тота заш ма мотовідло. Піта ше, чі преда.

Предам, альє ньє за пеньежі, альє з вашім паном йедну ноц спац.

Тота пойдзе, гуторі ґосподьі. Ґосподьа йей дораз енґедовала. Кед вечьар вечерайу, дайу му пальєнкі, вон за ґальєр усіпе. Кед вечерайу, шіцко кладзе до пазухі. Пріньєшу му віна, шіцко сіпе до пазухі. Його ґосподьа думала, же вон то шіцко пойед і попіл; сцела го опойіц, да заш так шпі. Уложела го спац, вон ше справел, же шпі; вішла вонка і тамтей казала пріcц. Тота прішла нука, а вон шпі. Льєм же вон ньє спал, льєм ше правел. Вона на ньго льєгла на гомбалку, уше го бочька, гуторі му, тарга го, крічі на ньго, да го зобудзі, бо уш себе думала, же вецей ньє прідзе, бо ньєма ньічь таке лакомне. Уше му гуторі: Полож, мужу, полош твойу білу руку на мой білі брух! Плаче цалу ноц, уше го тарга; аж надо дньом вон ше нацагнул і опар йей руку на йей брух. І дораз обручі пукльі і породзела; мала двох хлапцох, такой ходзельі, бо йім уж було по полтреца рока. І пріньєс йім ангел по йедні златім йаблуку і кажде мало у свойей ручькі йаблуко. Кед рано ше розвідньі, прідзе ґосподьа, збачі тіх хлапцох. Почьньє лармовац, тоту курвазовац! Ужала тіх хлапцох, руцела йіх до карміка. У карміку булі два дзіві корназі. Вона думала, же хоті хлапці жедза. Хлапчікове малкі голі бульі, та йім було жімно. Корназі шедльі йеден ґу йедному, другі ґу другому, а там на ньіх діхальі; а йу на драгу відрільєла.

Кед рано ше розвідньі, пан станьє, піта ше йей, хто ту бул тей ноці?

Вона гварі, же ньіхто. Альє вон на то ньє да. Піта ше, дзе тота жена з дзецмі?

Вона ньє сце повесц.

Ідзе вон на драгу, тота жена там льєжі на драже. Йак йу вон збачел, барз му чьєшко падло. Пошол, дзвігнул йу, вона хора барз, аж йє на полі умарта. Прівед йу нука, та себе жені гварі: Йак це могло подньєсц, тоту жену на драгу віруціц? Ті суко бешчесна! Ньє відзела ші, же то жена хора? Піта ше вон йей, дзе тоті хлапці?

Вóна гвáрі: Там сом йіх руцéла до кармíка, там йіх корнáзі най жéдза.

Пóйдзе пан ґу кармíком, відзі, же дзéці шéдза ґóлі, замарзнýті, а плáчьу. Вíньал йіх обідвóйо вóнка, ўлáпел йęдно за рýчьку і дрýге, та йіх прíвед до хіжі. Дóраз йім кýпел шмáткі, обльęкол йіх, а свóйу ґоспóдьу, віньал шáбльу, та йęй одрýбал глáву. Слýгу віплáцел і служныіцу, кóны, шіцко дóбро спрéдал, хіжу прéдал, зóбрал ше зо свóйу ўлáсну жéну, прíшол нáзат прев мóрйę аж дóму ґу свóйому оцóві.

Йак прíшлы дóму, барш ше йім óцец зрадóвал. Ньę пóжіл му óцец і мац ныійакі два рóкі, та умáрлы. Вóны двóйо остáлы с тіма дзéцмі. За óцом му о мéшец і хлáпці помáрлы. Так вон жіл зо свóйу жéну сам за двáцац рóкі, ныіґда дзéцко ньę мал вéцей. Ўше плакáлы, модльęлы Бóга, дá йім Бог да дзéці. Раз вон дзéшка пóшол на тарґовíну, а жéна му остáла дóма. Кęд вон прíдзе дóму, жéна прáве породзéла. Мáла двáнац хлáпцох нáраз. Вон роствóрі дзвéрі, а вóна настрéг хіжі льęжі. Тéді прáве породзéла. Вон йіх почíтал, начíтал двáнац барш ше óд ных зльęкол, спéкнул аж до швéта. Тóті хлáпці, вóны ше шíцкі віховáлы: каждóму купéла машíну, сіпáла йім мльęка, кáжде ціцáло. Йак вірóслы вéлькі, ходзéлы до шкóлі, барс ше дóбре шíцкі учéлы. Йак шкóлу охабéлы, шíцко пóшлы слýжіц. Кáжді ше пойęднал до рóка слýжіц за йęдного кóньа. Дрýгі рок ше пойęднáчы кáжді за йęдну крáву. Йак віслужéлы, пóшлы дóму, гутóрйа мацéрі: Но, мáмо, уж мáме і кóны і крáві, льęм да мáме óца, тá бі шíцко дóбре бýло. Мáлы мі дáраз óца? — пітáлы ше хлáпці.

Мáльісце вéра, áльę кęд ві ше народзéлы, вон ньę бул дóма; прíшол дóму, ві ше прáве народзéлы. Бар' ше óд вас зльęкол, йак спéкнул, ныіґда вéцей ньę прíшол нáзад. Цо бýду рóбіц хлáпці? Доґварéлы ше, да вóны íду óца гльęдац, шíцкі нáраз, двáнац.

Ўжáлы два чьутóрі, до йęдней набрáлы віна, до йęдней пальęнкі, казáлы мацéрі напéчіц поґáчі, шíцко побрáлы, та пóшлы гльęдац. Пóйду до льęса, хóдза, гльęдáйу, ньęт го ныіґдзе. Раз нáйду тáке мéсто мéджі таркáмі, мéджі дзíву лóзу так под обáлу трáві наношéно і таке йак посцíлка справéне. Положéлы там чьутóрі, пéрше йęдну с пальęнку, вéцка поґáчі, а вéцка з вíном чьутóру. Кęт ту пред вечьáром, вóны ше покрíлы шíцкі до гушьчьáві, рас тот ту. Прíдзе ґу посцíлкі, відзі, же там цóшка йęст; дýмал, же там льęжі члóвек, та пóчьал спéкац. Вец ше заш ўрáцел. Дýмал сéбе, же чі то ньę фáркаш, бо тáке йак шéрсц відзел. Прíдзе ґу посцíлкі, кęд вон опáтрі, а то чьутóра. Вéжньę тóту крáйньу, вон уш тáкі бул, йак дзíві, ньę знал уж áны цó то. Пóчьньę пáхац, ньę зна, цó то. Кęд вон коштýйę, а зóно гóрке, дóбре. Попачéло ше му. Вéжньę тóті поґáчі, пóчьньę йęсц, попачéло ше му. Го,

гварі, йаке то добре! Йак ше найęд, вежньę другу чьутору, напійę ше с тамтей, а с тамтей було іншаке, йак с першей, бо було квашне. І так ше вон напіл, же ше аш спревет, та ше опіл. Льęгнул спац, йак заспал, прішлы браца, його сінове шіцкі, Уласі мал аш по кості: С полу пот себе сцельęл, а с полу ше прікрівал. Йак ше умесцел, заспал, сінове попіхі скочелы, хвацелы за ногі, за рукі, спіслы, зйазалы, та го ньęслы. Йойчьал тот, урешчьел, воны ничь ньę слухайу, льęм з ным дому. Дораз з ным пошлы дому, поодйазовалы го; тіх хлапцох мац, а його жена, барш ше од нього бала, бо кęд бул барс страшні. За вельо рокі бул у льęше, та уж барз заросчул. Уласі аш по петі, нохці, мог бі з ныма орац, брада аш по перші. Дораз воны зогралы воді, опа окупалы, умілы, а уше го мушелы тріман, бо кęд уше сцекал. Прівęдлы трох брітварох, йęден го умійę, другі му браду брійę, а треці му нохці одрезуйę. Крашньę го острігалы, обрітвелы, опорайęлы, красні бул, йак і другі чловек. Так го чьувалы да за трі мешаці, док го кушьчічько ньę пріучелы. Йак ше пріучел уж ґу обісцу, уж вецка воны шмело робелы, ходзелы на польо; вон бул дома, коло обісца робел, чісцел зоз жену. Так воны вецка там крашньę жілы у свойім здрауўльу і зо свойу серелньчьу. І тераз жійу, кęд ньę умарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: E. Sklarek, Ungar. Volksmärchen, I, ст. 41—68, ч. 4 і ст. 289. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 187—188, ч. 12; ст. 315—319, ч. 12. — L. Gonzenbach, Sicil. Märchen, I, ст. 285—299, ч. 42—43. — M. Kremnitz, Rumän. Märchen, ч. 5. — F. Obert, Romän. Märchen (Ausland, 1857, ч. 26). — H. Wisłocki, Volksdichtungen der siebenbürg. u. südungar. Zigeuner, ч. 18, 57, 62, 67. — J. Haltrich, Deutsche Volksmärchen, ч. 43. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 100—105, ч. 108 і ст. 225—229, ч. 144; III, ст. 220—221. — Fr. S. Krauss, Märchen u. Sagen d. Südslaven, I, ч. 43. — F. G. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 212—215, ч. 31; II, ст. 116—124, ч. 100 і ст. 130—134, ч. 102. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 7—10, ч. 2.

Є також окремі казки, в яких не герой, але героїня виступає заклята в якесь звіря; пор. Етноґр. мат. з Угор. Руси, IV, ст. 18—22, ч. 5.

35. Подорож до сонця. А.

Бул йęден чловек, ходзел до йęдного пана надныцу робіц. І тот чловек і тот пан ньę малы дзеці. І так Бог дал тому чловеку у сну

на зна́ньę, же йо́го же́на бу́дзе ро́дзіц хла́пца. Та то́го па́на, цо вон хо́дзі надньі́цу ро́біц, бу́дзе мац дзі́ўче, а ве́цка твой сін ве́жньę йу за же́ну. І ве́цка то́му пано́ві так Бог дал на зна́ньę, же бу́дзе ро́дзіц твойа же́на дзі́ўче і то́го чловека, цо хо́дзі надньі́цу ро́біц до те́бе, сін ве́жньę йу за же́ну. Кęт прі́шол чьас, то́го чловека же́на породзе́ла хла́пца, а то́го па́на породзе́ла дзі́ўче. Тот чло́век, кęд Бог дал дзень, по́шол надньі́цу ро́біц до то́го па́на. Дай Бо́же до́брі дзень, па́ньę.

Йаґже, породзе́ла вам же́на хла́пца?

А ва́ша ґоспо́дьа породзе́ла дзі́ўче?

Породзе́ла. Но кęд, гва́рі, так рече́но, же ваш сін мо́йу дзі́ўку ве́жньę за же́ну, на́це надньі́цу, та і́цце нагва́ріц ва́шу же́ну, та мі го преда́це. Та до́бре вам запла́цім. Йа льę́пше мам ш чім го дац вішколо́вац.

Ўжал надньі́цу і по́шол нагва́рйац же́ну. Ньę мог вон тот дзень нагва́ріц сво́йу же́ну. Прі́шол дру́гі дзень, поздра́ўкал па́на: Дай Бо́же до́брі дзень, па́ньę.

Но йак, чловече, чі нагва́рел ші же́ну?

Ньę нагва́рел сом, ньę́ма дзе́ку.

На чловече надньі́цу заш, та ідз йу на́гвар; до́бре вам запла́цім.

І по́шол вон до́му і же́ну нагва́рйал. І ньę́ мог вон йу нагва́ріц, ньę ма́ла дзе́ку. Прі́шол тре́ці дзень. Дай Бо́же до́брі дзень, па́ньę.

Ну, чловече, йак, чі́ сце нагва́релы же́ну?

Ньę нагва́рел сом, ньę сце пре́дац.

На надньі́цу та ідз та йу на́гвар; до́бре вам запла́цім.

І вон надньі́цу ўжал, по́шол і нагва́рел тот дзень же́ну. Кęт прі́шол штва́рті дзень до па́на і поздра́ўкал: Дай Бо́же до́брі дзень.

Но, чловече, чі нагва́рел ші же́ну?

Нагва́рел.

Іц, прі́ньęш хла́пца.

І вон по́шол та прі́ньęс. І ўжал тот пан хла́пца і с пеньę́жмі віпла́цел. Йак чловек по́шол, тот пан так гва́рел: Ньę бу́дзе так, йак цо бу́ло рече́но; ньę ве́жньę вон мо́йу дзі́ўку за же́ну. І вон на кочі́ша: Ўпра́гай ко́чіш штірі ко́ны до кару́ці! І ўжал хла́пца, ше́днул до кару́ці і по́шол з ньім дальę́ко до йęдно́го льę́са, та го зло́жел до че́рйаку. І сам вон ше, тот пан, вікру́цел, та ше ўра́цел на́зад.

І пред вечьа́ром, так Бог дал, же і́шол йа́ґęр і чьул, же так йак да дзе́цко пла́че. А вон се́бе так поду́мал: Па́ньę Бо́же сйа́ті, цо то мо́же буц? Гва́рі: Йа ве́льо ро́кі ў тім льę́ше, ньі́ґда сом то ньę́ чьул! І вон по́шол, та ўжал дзе́цко і о́дньęс до́му. І во́ны дзе́ці ньę ма́лы. Так Бог дал, же во́ны то віхова́лы; до восе́мнац ро́ках так го віу́чел,

же льęпші знал, йак йаґęр. Кęд му було восемнац рокі, та тот пан, цо го віньęс до льęса, пошол там на ноц, бо заблудзел. І кęд вечеральі, а вон, тот пан, уше попатрал на того хлапца, же то такі істі, йак цо його дзіўку мал ужац. І вецка вон ше йаґрові пітал: Дзе же воны того леґіньа ужалы?

Воны му гуторелы, же то нам Бог дал. Альę йому ше аньі йęдзеньę ньę лапало тому панові; віпітал ше вон йіх, дзе го досталы. І йаґęр му гварел, же вон го нашол у льęше. Тот пан гварі: Предайце мі го. Йа мам дзіўку, та бім дал за ньго.

А воны ньę малы дзеку предац го. І вон йіх нагварел до рана. А тот пан напісал пісмо, цо ньіхто ньę відзел, а так го напісал: Жено мойа, посілам ці того і того чловека сіна, цо мал нашу дзіўку ужац. Кадзі ступі до обісца, отруй го! І вон тото пісмо запечетовал, а нумер положел на верх, до хтореј ма пойсц у варошу. І вон ше зобрал і пошол пот тот варош на йęденац годзін і там го сон зуладал; вон льęгнул, заспал. Прішлы панскі сінове на шпацір і його там нашлы. І воны, цо мал там, цо му йаґęрка дала, воны то пойęдлы од нього. І воны пісмо нашлы у ньго і роспечетовалы та пречіталы. Йęден ше меджі ньіма нашол: Бегайце, гварі, пріньęсце паперу і тінті. Воны тото одруцелы, а друге напісалы так: Жено мойа, посілам ці того леґіньа, жебі пошол йутро на дзевец годзін до прішаґі з мойу дзіўку.

Йак пошол до варошу, нашол вон тот дутьан і йу у дутьану, стару ґоспольу. І вон йей пісмо предал. Вона пречітала і дорас пошла росказац шматі, жебі йутре до дзевец годзін готові булы. Кęд було дзевец годзін, воны ше зобралы і пошлы і прішаґлы ше. І треці дзень урацел ше тей дзіўкі оцец. І кęд вон увідзел, та пошол ґу женьі: Цо же ші так ньę зробела, йак цо йа пісал?

А вона гварела: Йа так зробела, йак цо ші пісал. Вона му пісмо прідала. Вон чітал тото пісмо: Мойо пісаньę, гварі, альę йа ньę так пісал, альę да го утруйęш.

А вона му гварі: Кęт ші так пісал.

А вон вішол вонка, та гварел жецові себе: Теді будзеш з мойу дзіўку жіц, док найдзеш дзень сретны і ньęсретны.

І вон так ше зобрал, горко заплакал, та пошол аж до другого цара варошу. А тот варош барз жалосні бул. Вон там ше пріпітал до йęдного чловека на ноц. Кęт пошол до двора, та гварел: Дай Боже добрі вечьар, добрі льудзе.

А воны му так урацелы: Дай Боже і тебе з другого цара жемі. О чім ходзіш і цо гльęдаш?

Йа, гварі, гльęдам дзень сретны і ньęсретні. Чі сце мі годні повесц, чі йа то найдзем, чі ньіґда ньęт?

Мі то, гварі, ньę годні повесц, льęм кęд бі цар ньę поведзел.

І так Бог дал дзень і пошол вон до цара. Дай Боже добрі дзень, цару наййашньіші.

Дай Боже і тебе з другого цара жемі. Дзе ше ші ту ужал і цо гльęдаш?

Йа, гварі, гльęдам дзень сретньі і ньęсретньі. Чі сце годньі повесц, чі йа то кęді годзен найсц, чі ньіґда ньę?

Цар му так гварі: Йа то ньę чьул, аньі сом годзен поведзіц. Альę знаш цо: На пеньęжі, мам йа ту йęдну грушку под облаком; дзе ше становіш, там ше становіш, допіташ ше за мойу грушку, же чьом вона ньę родзі за седем рокі, аньі ньę пука. І му цар дал право, же док будзе у його царевіньі, жебі му з главі улас ньę спадиул.

І вон ше одблукал до трецого цара варошу і там ешчі векша жалоба була, йак у геутім. І пріпітал там ше вон на ноц до йęдного худобного чловека. Пошол: Дай Боже добрі вечьар!

Дай Боже і тебе с трецого цара жемі. Дзе ші ше ту ужал і цо гльęдаш?

Йа, гварі, гльęдам дзень сретньі і ньęсретньі; чі сце годньі повесц, чі йа то годзен найсц дакęді, чі ньіґда ньę?

Мі то ці ньę годні повесц, кęд льęм бі цар за тоту роботу ньę поведзел. Дал Бог дзень, пошол вон до цара і царові поздраукал: Дай Боже добрі дзень, цару наййасньęйші.

Дай Боже і тебе с трецого цара жемі. Дзе ші ше ту ужал і цо гльęдаш?

Йа гльęдам дзень сретньі і ньęсретньі. Чі сце годньі повесц, чі йа годзен найсц дакęді, чі ньіґда ньę?

Аньі сом ньę чул, аньі ньę годзен повесц. І гварел му так цар: Мам йа йęдну дзіуку, седем рокі у посцельі льęжі; чі йęст даґдзе льіка, чі ньіґдзе ньę? І так му цар дал пеньęжі і док будзе у його царевіньі, та му з главі улас ньę спадньę.

І так вон ше зобрал і пошол до штвартого цара жемі. У варошу така жалоба там була, же тот варош з чьарнім фатьолом опцагнуті. І пріпітал ше вон на ноц. Кęт пошол до двора, поздраукал: Дай Боже добрі вечьар, добрі льудзе!

Вові му урацелі: Дай Боже і тебе зос штвартого цара жемі. Дзе ше ші ту ужал і цо гльęдаш?

Йа, гварі, гльęдам дзень сретньі і ньęсретньі; чі сом годзен найсц дакęді, чі ньіґда ньę?

Мі ньę годні повесц, кęт бі цар ньę годзен повесц. Дал Бог дзень, пошол вон до цара: Дай Боже добрі дзень, цару наййасньęйші.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну зо штва́ртого ца́ра же́мі. Дзе ше ші ту ўжал і цо гльє̆даш?

Гльє̆дам дзень сре́тны і ньєсре́тны. Чі́ сце го́дні по́весц, чі йа то на́йдзем, чі ныі́ґда ньє?

Йа то ньє чьул, а́ны по́весц сом ньє го́дзен! Та му дал пеньє̆жі і так му гва́рел: Дзе ше стано́віш, там ше стано́віш; скапа́ла мі дзі́ўка од йєде́нац го́дзін до пол двана́стей зо загра́ткі; чі йєст хі́ру да́ґдзе, чі ньєт.

І так вон ше зо́брал і по́шол. Ішол вон і те́льо, же ві́шол із вала́лу, ньєт ныічь! Ішол йєден дзень, дру́гі дзень, пеньє̆жі ма, кєд ньє̆ мог ку́піц ныі́ґдзе хльє̆ба. Тре́ці дзень ві́дзел вон йє̆ден ве́лькі брег, а [на] нім два дре́ва бу́лы; та вон се́бе поду́мал: же чі йє салаш, чі цо, ку́пі се́бе хльє̆ба, гочь цо бу́дзе ко́штац. І вон ві́шол на́ тот брег, ньє на́шол ныі́чь, льєм то́ті дре́ва. І вон ве́цка пу́шчел ше с то́го бре́га до́лу і на́шол там йє̆дну во́ду, а з ге́ўтей стра́ні бу́ла хі́жа. І вон ше́днул ґў тей во́ді, ньє мо́же прейсц. О ма́лі чьас прі́дзе йє̆дна ве́лька рі́ба, віруце́ла ше на верх во́ді і піга ше: О чолове́че, дзе ші ше ту ўжал? Йа ве́льо ро́кі у тей во́ді, ныі́ґда сом ту чолове́ка ньє відзе́ла. А, гва́рі, дзе ші ше ту ўжал і цо гльє̆даш?

Йа, гва́рі, гльє̆дам дзень сре́тны і ньєсре́тны. Чі йа то го́дзен на́йсц дакӗді, чі уж ныі́ґда ньє?

Е, гва́рі, ньєсре́тньо ші прі́шол, а сре́тньо бу́дзе, кєт по́йдзеш. А, гва́рі, льу́бел бі ші по́йсц на ге́ўтот бок?

Льу́бел бім, бо тре́ці дзень ньє йє̆дол сом.

І вон ше́днул на то́ту рі́бу, а во́на го преньє̆шла на ге́ўтот бок. Гва́рі: Допі́таш ше за ньє, чі йа бу́дзем мац ў тей во́ді пожі́ўльє̆ньа.

Гва́рі: До́бре, допі́там ше.

І на́шол вон прі тей хі́жі като́ну, на шільбо́ку стал. І вон йо́му поздра́ўкал: До́брі ве́чьар.

Тот му ўра́цел: Дай Бо́же і те́бе до́бре здра́ўйє. Дзе ші ше ту ўжал і цо гльє̆даш?

Йа гльє̆дам дзень сре́тны і ньєсре́тны.

Ньєсре́тньо ші прі́шол, а сретны бу́дзеш, кєт по́йдзеш. Допі́таш ше за́ ньє у тей хі́жі, чі йа ту бу́дзем мац дакӗді одме́ну.

По́шол вон до тей хі́жі, вон йєй поздра́ўкал, во́на му ўраце́ла. Накарме́ла його до́раз, зна́ла, же йє гла́дні. А йєй муш ша́ркань бул. Та гва́рі: Кєт тот твой муж прі́дзе, допі́таш ше, чьом то́го і то́го ца́ра гру́шка ньє ро́дзі, то́го і то́го ца́ра дзі́ўка чі ма да́ґдзе льі́ка, то́го і то́го ца́ра дзі́ўка скапа́ла, дзе йє? Вец чі то́та рі́ба бу́дзе мац у тей во́ді пожі́ўльє̆ньа; і то ше му допі́таш, чі тот като́на бу́дзе мац отме́ну.

По́веш, же ці ше то шньіло. А ті бу́двеш до́бре слу́хац, цо вон бу́две гуто́рел.

Вон йак пріdзе, то до́раз ру́ці ше на по́сцель. Положе́ла його пот то́ту по́сцель, дзе ша́ркань льє́жі. Ша́ркань пріш́ол, льє́гнул на по́сцель, во́на ше́дла ґу ньо́му, та го кра́шньє позва́ла: Сівем, шньіло ше мі то́го і то́го ца́ра гру́шка чьом ньє пу́ка і ньє ро́дзі? Ньє пойдзем му по́весц, кєд ньє зна, цо тре́ба.

Служньіца доста́ла дзе́цко, та го там загре́бла под гру́шку. Док то́то дзе́цко ньє віньу, до́тльа гру́шка ньє бу́дзе пу́кац, а́ньі родзіц.

Че́кай, цо́шка мі ше е́шчі шньіло.

Гу́тор, гва́рі, бо́ бім спал.

То́го і то́го ца́ра дзіу́ка чі ма да́ґдзе льіка?

Гва́рі: Кєт пе́рші рас пры́чьаст прійа́ла, та віпа́дла з устох. То́ту прі́част брідньа́ўка у́жала, та йє там под олта́ром. Кєд бі на́шол ше та́кі, цо́ бі у́жал от тей брідньа́ўкі прі́чьаст та ке́д бі дал тей дзіу́кі, до́раз бі оздраве́ла.

Вон то чьул. Че́кай льє́м, е́шчі мі ше шньіло.

Цо?

А, гва́рі, чі то́та ріба бу́дзе мац пожіу́льє́ньа?

Бу́дзе мац, кєт чლове́ка же.

А тот като́на чі бу́дзе мац одме́ну кєді?

А вон гва́рі: Те́ді бу́дзе мац одме́ну, кєт ті́ с кресца́ном ру́ку у́ла́піш.

А во́на нацагла ру́ку до́лу і у́лапе́льі ру́кі. А тот като́на з дзе́лом до хі́жі. Ша́ркань ско́чел, хва́цел дзе́ло, та му ру́кі пріро́слі. А тот като́на гва́рі: Но, брату, бо то бра́ца бу́лі, йа бул трі сто ро́кі на шільбо́ку, а ті бу́двеш док швет.

Так вон у́жал то́ті дво́йо, та йіх отпрова́дзел ґу во́ді. Раз ту ріба віру́ці ше на́ верх во́ді: Но, гва́рі, чლове́че, чі на́шол ті дзень сре́тньі і несре́тньі?

А вон йє́й гва́рел: Несре́тньі сом бул, а сре́тньі бу́дзем, кєт нойдзем.

А чі йа ту бу́дзем мац пожіу́льє́ньє?

Допітал, гва́рі.

Но, шедньійще обідво́йо.

Ше́длы во́ньі, та ріба з ньімі ідзе та піта ше му. Гва́рі: По́вем йа те́бе, льєм нас превез, бо ньє прі́дзе мі те́раз на ро́зум. Кєд во́на пре́шла, вішлы на́ брег, та йє́й гва́рел: Те́ді бу́двеш мац пожіу́льє́ньє, кєт чლове́ка жеш.

Гва́рі: Да йа зна́ла, та йа мо́гла дво́йо зйє́сц.

Так вонъі ішлы і прішлы блыско того цара варошу. Цар віпатрал, ці го ньє увідзі. Обачел вон, же ішол уж. Послал цар дорас каруці і катонаці напредз ньго. Пріпровадзелі го прет цара і цар ше му піта: Чі нашол двень срєтны і несрєтны?

Гварі: Несретньо сом пошол, а сретны сом, же ідзем.

Цар гварі: Но кєть ші мойу дзіўку прівед вежны йу за жену.

Вон царові гварел: Йа мам жену. І цар го там госцел два дны, трі дны. Дал му цар трі кочі пеньєжі і шесдзешат катонацох, жебі го отпровадзелы до його тріманьа і вецка жебі катонох послал царові назад.

І прішлы вонъі до трецого цара варошу. Дорас ше му цар пітал: Чі дознал ші ше за мойу дзіўку, чі йє даґдзе лыка?

Вон гварел: Дайце мі ґазду от церкві.

Далы му і вон пошол до церкві. Нашол ў олтару бріднъаўку, ўжал од ньєй проскурку, окруцел до хусточькі, і пошол, дал дзіўкі, дзіўка пролыґла, дораз уздравела. Цар гварі: Кєт ші йу уздравел, вежні йу за жену!

Йа, гварі, мам, мньє жену ньє треба. І тот госцел го два дны, трі дны. Дал му і тот трі кочі пеньєжі і 60 катонох.

Пошлы вонъі і прішлы до того цара варошу, цо мал грушку. Піта ше цар, чі будзе його грушка дакєдi родзіц і пукац?

Дайце мі, гварі, двох слугох, най вежньє йєден ашоў, а другі мотіку.

Пошол з ньіма коло грушкі, вікопалы дзецко, дораз грушка пукала. І тот цар йіх госцел два дны, трі дны. Дал му і тот цар трі кочі пеньєжі, 60 катонох і отпровадзелы го аж до швекра.

Там вон тіх катонох госцел два тіжны. Пошльє шеекра жец, та гварі: Йа ходзел до тераз, а ті будзеш от терав. Та го дал на рукі аш штвартого цара катоном, жебі го отпровадзелы там і пушчелы, най ідзе, кадзі зна. Так вонъі ше забралы, шіцкі катонаці, і кєт прішлы до другого цара, його катонаці осталы; так і у трецого цара, аж кєт пошлы штвартого цара катонаці до йіх цара, та ше йім цар піта, же йак ходзелы. Вонъі гварйа, же добре, льєм нам дал йєдного чловека, да го пушчіме, да ідзе, кадзі зна. Вонъі го пушчелы, пошол вон ў тоту драгу, цо жец. Прішол аш там, дзе жец му вішол на брег. І вон бул гладні і спушчел ше с того брега. Прішол ґу тей воді, ріба віруцела ше наверх, та ше му пітала: Чловече, сцеш пойсц на геўтот бок?

Сцем, гварі.

Шеднул на ньу, пошла на штредок, занурела ше та го жедла та мала і пожіўльєньє і рібі. А тот ше пітал себе жені і шве́крі: Чі жійє його мац і оцец? А йаґєр, цо го віховал?

Жійу.

І вон йіх так дал крашньę шіцкі ґу себе зволац і так гварел: Ту терас шецце, ныґда ныч ньę ропце. І йаґęрові так повед та подзековал, же го так барс крашньę віховалы. І так і тераз воны жійу, кęд ньę помарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґ. стол. від Андрія Шофрона.

36. Подорож до Люципера. Б.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáлы вóны йęдного хлáпца. Тот хлáпец ціцал мáцер за штірі рóкі. Уш хóдзел і до шкóлі, а ўше ціцал. Мал йęдну торбічьку. Кęд ішол до шкóлі, цо нáшол, шіцко ўжал; дайáку ренду, дайáку скóру в бочькóрі, шіцко до торбічькі клáдол, а дóму нóшел до йęдней комóрі. Хóдзел до шкóлі за трі рóкі. Пóшол до льęса вец, вібрал сéбе йęден дуп, цо найкрáші за кійак, вірвал го, прінеьęсол дóму, спрáвел в ньóго шýмні буздéвань. Дал пáньваш спýшьчіц штранґáром. Йак бул пáньваш готóві, пóшол до комóрі, тóті фалáткі вірýцал, повошівал, ýшіл сéбе бочькóрі, а рéнді на унучі. Ўжал тот кійак і пóшол швет пробóвац. Дóшол до йęднóго льęса, льęцел йęден óрел, а зá ным його вóйско. Тó бул óрлоў краль. Тóму хлапцу бýло мéно Тізеш. Гвáрі: Стой, Тізеш, спуш тот кійак дóлу, льęці мóйо вóйско на вóйну, дá ше дайęден óрел до твойóго кійáка ньę забійę.

Послýхал Тізеш; віньал óрел йęдну пішьчьáлку, тá му дал: Кęт ці дáраз бýдзе трéба, тá ці будзéме на помóці.

Ўжал пішьчьáлку, рýшел ше дáльęй. Стрéтньę ше з брамýшку і з мішом: Стой, брáту, с тіма бочькорáмі; ідзе нáшо вóйско на вóйну, жéбі ші го ньę поґáжел. На тóту пішьчьалку, кęт ці дáрас трéба, льęм сéбе запіскаш, дóрас ці будзéме на помóці.

Ньę ішол вон дальęко, вішол на йęдну гóру, а прейк тей гóрі у йęднім дóлу бýлы йугáше, мáлы бýці і барз мáлы злі псі. Вон ше тáмац бал пóйсц. Стáнул і дýмал сéбе, цо бýдзе рóбіц, йак тáмац пóйдзе, кęт там псі. Прішло му на рóзум, жé ма тóту пішьчьалку од брамýшкох і од мішох. Пóчьал нá ньęй піскац, дóрас ту йęдна реґęмéнта міші, йęдна реґęмéнта брамýшкі: Цо заповедáце?

То заповéдам, жéбісце мі дзіру вірілы пóпод жем, там ґý тім йугáсом, дзé йім óгень гóрі, над йіх óгень дзіру мі віріце, льęм нá пол шýха охáпце.

Кęт ше ўлапéлы міші, ў чьас бўло готóве. Міші рілы, брамўшкі ношéлы глыіну вóнка. Йак бўло готóве, пўшьчел ше пó тей дзірі. Йаґ дóшол ґу крáйу, дáльęй дзірі ньęт. Слўха, чьўйę бешéду. Скóчел, вібіл в гла́ву жéм, розвáльęл йім óгень. Йугáше ше барс позльęкáлы: Двé ше ўжал члóвек под жéмі? Дóраз вон ше ґў ным óзвал: Ньę бóйце ше, льўдзе, йа так і так; бáл сом ше од вáшіх псох, тá сом пóпод жем íшол.

Йугáше подóйа óўці дóраз, навáрйа мльęка, дáйу му йęсц. Йáк ше найęдза, бешедўйу. Піта ше Тíзеш йугáсом: Откац сце йугáше?

Мі с тóго варóшу; мі чьувáме пáрово óўці.

Цó ту йęст нóве? піта ше Тíзеш.

Йęст ту вéльке нóве. Нáшого цáра дзіўка барс хóра. Кęд бі с тóго мльęка йęдла, с тіх óўцох, дóраз бі йęй льęпше бўло. Тў йęст йęдна ріка, йęст нá ньęй йęден мост. Пóґ тім мóстом шáркань. Хто одньęше мльęко, каждóго забійę і мльęко попійę. Та уш так цар гвáрел, же хто одньęше йóго дзіўкі мльęка, тá му йу да за жéну.

Дóраз вон прегвáрел, Тíзеш, най íду йáвіц парóві, же вон одньęше. Дóраз йęден йўгас пóшол і йáвел цáрові: Йęст там йęден йўнак прі нас, прі óўцох, вон гутóрел, же вон мльęко пріньęше.

Цáр гвáрел: Дóбре, кęт пріньęше мóйęй дзіўкі, достáньę йу за жéну.

Йўгас пріщол на пóльо, йáвел тóму Тíзешóві, же йак цар гвáрел. Дóрас подойęлы óўці йугáше, насіпáлы мльęка до боґрáчьа. Вон тот бóґрачь ўжал, ньęсол го царóвей дзіўкі. Йáк бул блыіско мóста, шáркань вíдзе вóнка, чéка го прі мóсце. Тíзеш сéбе дўма: Цó вон бўдзе рóбіц? Кęт полóжі мльęко нá жем, хвáці шáркань, спéкньę з ным. Кęт ше з ным бўдзем біц, росíпе мі мльęко. Цо бўдзем рóбіц? Йугáше мі дрўге ньę дáйу, кўпіц ньę мам дзе! Раз му прíдзе до розўма, же вóн ма орлóву піщьчьáлку. Ўжал і запíскал сéбе. Дóраз óрлі прільęцéлы: Цо заповéда наш ґáзда?

Вéшце тóто мльęко, óдньęсце го до варóшу до цáра, полóшце го за капўрку.

Орлі зґрабáлі до пазўрох, зльęцéлы, одньęслы го áж до цáра. Положéлы за капўрку нá жем, ўрацéлы ше нáзад, йавéлы Тíзешóві, же уж одньęслы. Тíзеш йак дóшол ґу мóсту, шáркань ше барс погньівал, же чьóм вон мльęко дал óрлом? Ті ньę знаш, же йá уж два тіжны ньę йęдол?

Хвáцел ше з Тізéшом пасóвац. Ношéлы ше за трí гóдзін. Вéра Тíзеш надўлáдал шаркáньа. Ўжал шáбльу, одрéзал му глáву.

Прíшол до цáра, пóйдзе за капўрку, мльęко там. Йáвел царóві: Вон шаркáньа зáбіл, вон мльęко пріньęс. Цáр ше барз зльęкол от тіх

його бочькорох, же ньиґда ньє відзел такі ешчі бочькорі. Дорас ше зобуй, мам свойіх шуштерох, най ці ушійу ціпелі! Тоті його бочькорі, онучі цар предал Жідом. За трі дньи йіх Жідзі на тріцец і пейц кочьох вожелы; двацац шуштерскі калфове ўжалы двацац скорі, ў чьас му ціпелі створелы. Крашньє ше обльєкол, очісцел, так ўжал мльєко, однєс дзіўкі на посцель. Йак ше дзіўка напіла, дорас гварела, же йєй льєпше. Альє вона за ньго ешчі ньє пойдзе, гібаль кєд бі йєй пріньєс од Луціпера трі ўласі. Вон ше облеґерал, же пріньєше. Рано ше зобрал, і пушьчел ше. Цар го дал з банду віпровадзіц.

Ішол по швеце аж до другого цара жемі. Пітал ше, чі ў тім варошу цар?

Гварелы му, же ў тім.

Пошол до цара, гварел, же вон царскі сін, чі бі ту ньє мог ноцовац?

Цар му гуторел: Льєм гібай нука. Чьом бім це ньє прійал, кєт ші царскі сін? Дал му вечеру; пітал ше му цар, дзе вон ідзе?

Вон гуторі: Така і така робота, йа ідзем до дійавола од Луціпера трі ўласі пріньєсц.

Тот цар мал дзіўку хору, уш седем рокі у посцелы льєжела: Но, кєт там ідзеш, вітай ше тому Луціперові, доклы мойа дзіўка хора будзе.

Тото можем, то мі ньє чьєшко.

Кєд рано, вон ше зобрал, цар го віпровадзел, так ішол аж до трецого цара жемі. Пітал ше і там, же дзе цар біва. Льудзе му указалы, же дзе біва. Пошол до цара, пітал ше на квартель, же вон царскі сін, ньє будзе у карчьмі. Цар го дорас прійал. Дал му вечеру, піта ше му, дзе ідзе. Тізеш гуторі, же ідзе по свойєй роботі. Уж мам два стварі, та йіх пьєшем до дьабла. Йєдну ствар мам од нашого цара — трі ўласі од Луціпера пріньєсц. Другу ствар мам от сушецкого цара — дзіўка му хора, да ше пітам Луціперові, же доклы його двіўка хора будзе?

Но, сіну, кєт там ідзеш, йа баш мам там дзіўку ў ньго. Була дзіўка на воду, прішол дьабол, одньєс йу і ньиґда вецей ньє прішла назад. Мог бі ші ше опітац, же кєді йу пушьчі.

І тото можем.

Кєд рано рушел ше отамац, ішол да за трі дньи, дошол ґу йєдней рікі; моста ньєт ньийакого, льєм йєден старі, шіві чловек превожуйє на чьамцу, от каждого два гроші вежньє, цо го превеже. Пошол тот ґу ньому, ґу дыдові, да го превеже: Альє йа ньє мам пеньєжі.

Дыдо гварі: Йа це ньє гоцзен за дармо преньєсц.

Тот гварі: Мушіце ме, бо йа мушім пойсц, бо йа ідзем до дьабла.

Кєт ше му опіташ, доклы йа ту будзем превожовац, та це превежем.

Га, тóто мóжем, дыíду.

Йáк го дыíдо прéвез, рýшел ше од нього, íшол за щейсц дны. Дóшол ґу двом гóром. Тóті гóрі ўше ше збівáлы. Кęт ше збíлы, á з ных плáмень бýхал. Вон сéбе дýмал, бáч ше, цó вон бýдзе рóбіц, йáк вон тáдзі прéйдзе. Вец сéбе надýмал: Пóйдзем, цó мі Бог да. Йак ше гóрі розíшлы, сцел пребéгнуц помéджі ных. Йак убéгнул до стрéтку, гóрі го збíлы. Пітáйу ше му, дзе íдзе?

Ідзем ту до дьáбла до Луціпéра по трі ўлáсі.

Но гат це пушьчíме, тá ше опітай, дóклы мí ше так будзéме збівац.

Йак з ных вібéгнул вóнка, рýшел ше отáмац, éшчі за трí дны íшол. Пóйдзе на капýру дьаблóву, на капýрі стóйі стрáжар, трíма дзéло у рýкі. Тот го ньę спе пýшьчіц вýка, дóк му ньę пóве, дзе íдзе.

Йá ці пóвем, льęм ме пуш на дрýгі бок. Ідзем до вáшого пáна по трі ўлáсі.

Но кęт там íдзеш, опітай ше, дóклы йа тóто дзéло бýдзем трíмац.

Ша тóто мóжем.

Кęт пóшол до пéкла на сáме полáдньę, ньę нáшол ныкóго, льęм тóту дзíўку, Луціперову жéну. Поздрáўкал йęй, піта ше йęй, же цó, йак, дзе йęй члóвек Луціпер?

Вóна му гутóрі: Ньę дóма йę, хóдзі по швéце дýші на ґріх зводзóвац.

Кęді прíдзе дóму?

Прíдзе пред вечьáром, вéцка вéчьар ваш пóйдзе.

Мóг бі йá з ным бешедóвац?

Знаш, жé біш ньę мог, бо вóн це забíйę. Йа ту уш дзéшец рóкі, йá ту éшчі ньę відзéла хрістійáнску дýшу. І вóн мі гварел, же і дóглы ныґда ньę бýла. Альę пóведз мньę, же цо спеш, та йá ше му опітам.

Погутóрел йęй шíцко, же прíшол по трі ўлáсі і же дóклы тóго цáра дзíўка хóра бýдзе і дóклы вóна там бýдзе, дóклы тот дыíдо бýдзе превожóвац, тóті гóрі дóклы ше бýду збівац і тот на капýрі дóклы тóто дзéло бýдзе трíмац.

Вóна йóго прікрíла пот нóсцель с корíтом.

Кęт вéчьар рас ту бýрйа, а вóна му гутóрі: Тéраз íдзе дóму! Кęт прíшол дóму, дóрас ше пітал: Дзе ту хрістійáнска дýша, бó мі шмéрдзі?

Вóна му гутóрі: Та дзé бі ту бýла; ві ходзéлы по швéце, тá спе ше опахáлы, та вам тéрас шмéрдзі. Дáла му вечéру. Йáк ше навечéрал, льęгнул спац, вóна льęгла ґу ньóму. Йáк вон зáспал, вóна вітáргньę му йęден ўлас. А вон ше зобýдзел, та нá ньу скрíчел, же: Цó ме скýбаш?

Прішныíло ше мі гвáрі, же тóго цáра дзíўка ше мі пітáла, дóклы вóна хóра бýдзе?

Но, гварі, поклы, дотлы док дзецко ньє віньє зос срачьу. Вона ше скурвела, та го там руцела; най го віньу, най го умійу і поховайу, дораз йей льєпше будзе. Кєд го ньє віньу, пот пріклькєтнім прагом швічька горі; за два мешаці ма горіц. Кєт тоту швічьку ньє вікопу, вона вецка згорі, дзіўка ўмре.

Ўжала ўлас тота дзіўка, дійаволова жена, нацагла руку, дала тамтому пот посцель. Йак Луціпер заспал, заш го ускубла. Вітаргла йеден ўлас, вон скочел, зўрешчел на ньу: Цо ме скубаш?

Шньіло ше мі, же ше мі мой оцец пітал, же кєді ме пушьчіце.

Но, ша знаш, же ньіґда.

Нацагла руку, дала ўлас пот посцель. Кєд вон заспал, заш го ускубла, вітаргла му треці ўлас. Вон скочел, аж да йу бійє, же чьом му ньє да спац, же дораз муші ісц.

Вона му гуторі: Кєт ше мі шньіло, же ше мі тот дьідо, на тей рікі пітал, же доколы вон будзе превожовац?

Лупіпер йей гварі: Дотлы, док тамаль дахто ньє будзе ісц, та най му да весло до рукох, а сам може спекнуц.

Йак Луціпер заспал, вона до ньго заш штухла. Воп йей гварел: Цо до мньє штухаш?

Пріпшньіло ше мі, же ше мі тоті два горі пітали, же доклы воны ше буду збівац?

Луціпер йей гварі? Дотлы, док тамаль дахто будзе ісц. Кєд го збійу до стретку, ньє муша ше вецей збівац.

Кєт заш заспал, вона до ньго заш штухла: Но пальє, йак мі ньє даш спац! Такой мушім стануц, пойсц за робоґу, душі на гріх зводзовац.

Ша кєт ше мі шньіло, же ше мі пітал тот на капурі стражар, же доклы вон тото дзело будзе трімац.

Дотлы, док тамац дахто ньє будзе ісц, най му го да до рукох, сам най спекньє.

С тім ше Луціпер зобрал, пошол до швета. Жена му ставула, пітала ше тому, чі шіцко віслухал?

Тізеш гварел: Шіцко, льєм ше бер і ті, пойдзеш зо мну.

Вона ше зобрала, та му гуторела: Дьавол вешьчі, вон нас фрішко ўлапі.

Ньє бой ті ше, дзіўко, його зопре тот на капурі, да му дзело до рукох.

Жена му гварі: Шак вон перше нам да, кєд му повеш, йак Луціпер гварел.

Альє йа му ньє повем, аж йак прейдземе.

Пойду ґу капурі, та ше му піта стражар, чі ше пітал.

Пітал сом ше.

Та цó ці гвáрел?

Пýш ме на тáмтот бок, та ці пóвем, мньę і жéну. Йак го пýшьчел на дрýгі бок: Луціпер гвáрел, же дóтлы бýдзеш трімац, док тáдзі дáхто ньę бýдзе ісц та му даш, а сам спéкньęш.

Стрáжар гвáрел: Ша кęт тáдзі ныіхто ньę бýдзе ісц!

Пойду ґý тей гóрі, гóрі йіх збійу: Пітал ші ше Луціперóві?

Пітал.

Цó же ці гвáрел?

Пýж ме, та ці пóвем.

Пушьчéлы йіх гóрі обідвóйо на дрýгі бок: Но, тéраз мі пóвец, цó ці гвáрел дьáбол?

Гвáрел мі дьáбол, же кęт тáдзі дáхто бýдзе ісц, та дóк ше збійęш, вец ше ньіґда ньę рóзідз.

Раз Луціпер осéгі, же його жéні ньęт. Пóшьал бéжіц; прідзе ґу стражарóві, стрáжар дзéло му дал до рýкох, а сам бéжел за тóту жéну, спел, да бýдзе його. Йак дóшол ґу гóрам, ньіґда ше вęцей гóрі ньę збівáлы. Чловек і жéна йаґ дóшлы ґу тóму дыідóві, дыідо йіх ньę спел прéвесц, дóк му ньę повéдза.

Вóны гвáрйа дыідóві: Повéме вам, кęд нас превежéце на дрýгі бок.

Дыідо надýмал, та йіх прéвес; пóвец мі тéраз, дóклы йа мáм превожовац?

Дóтлы мáце превожóвац, док тáдзі дáхто ньę бýдзе ісц.

Дыідо гвáрі: Ей, ньę мал ші так прейсц!

Пóшлы до варóшу до цáра, цáр го ньęдво дочéкал: Цáру наййашньęйші, тý вам вáша дзіýка! Цар хлáпцу гвáрел: Кęт спеш, дóрас ці йу дам за жéну.

Цáру наййашньęйші, мýшім éшчі дáльęй пойсц, бо і тáмті ме ньęдво чекáйу! Там преноцóвал, дрýгі дзень го цар з бáнду віпровáдзел. Йáк ше рýшел рáно, трі дні ішол, док ньę дóшол до дрýгого цáра. Льęдво го дрýгі цар дочéкал, дóрас ше му пітал, кęд його дзіýка здрáва бýдзе?

Тáк мі гвáрел Луціпер: Тéрас сéдем рóкі, йак ше вáша дзіýка скурвéла; йак породзéла, руцéла дзéцко до срáчьу; жебі спé го віньáлы і жебі спе го очісцéлы, поховáлы, вáша дзіýка дóраз здрáва бýдзе. Пот прікльęтнім прáгом гóрі швічька; кęд йу ньę віньęце, за два мешáці ма гóріц; кęд згóрі, вáша дзіýка ýмре.

Дóрас цар дал вікóпац, одрýцел, дзіýка дóрас ставýла с посцéлы і здрáва бýла. Там преноцóвал, рáно ішол до свойóго цáра. Кęт дóшол, йак відзéлы, же ідзе, кęд звáлы, же ньęше ýласі, ньę барс ше му радовáлы, же мýша зá нього дзіýку дац. Альę дáрмо: Мушіце дац, бо йá ше барс трáпел, вéльо нахóдзел, дóк сом вам пріньęс.

Ца́р му гва́рі: Да йа знал, же ті пріньє́шеш, йа́ бі це а́ны ньє посілал. Альє йа ду́мал, же́ ті там оста́ньєш.

Дзі́ўка здра́ва, ўжал йу за же́ну, справе́лы сва́дзбу, пріша́глы ше, жілы у свойім здра́ўльу с ца́ром ўйєдно і те́раз жійу, кєд ньє умарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. стол. від Мітра Паланчані.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, II, ст. 132—137, ч. 26. — О. Роздольський, Ґал. нар. казки, ст. 3—5, ч. 1; ст. 80—81, ч. 21; ст. 123—129, ч. 62. — М. Драгомановъ, Малор. народ. пред. и разсказы, ст. 229—332. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 194—205, ч. 28. — А. Аѳанасьевъ, Народ рус. сказки, II, ст. 238—246, ч. 173. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 315—317. — Národ. Sborník českoslov., III, ст. 118, ч. 55; VII, ст. 222, ч. 36. — М. Драгоманів, Славянські оповіданя про народини Константина Великого (Розвідки про україн. народню словесність, III, ст. 193—294). — El. Sklarek, Ungarische Volksmärchen, I, ст. 25—41, ч. 3 (також частина ч. 2). До мотиву про поручені питаня, на які герой має принести відповіди пор. зібрану лїтературу тамже, ст. 288, ч. 2. — Archiv f. slav. Philol., т. 31, ст. 266, ч. 28. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 417; II, ст. 357 і 679.

37. Чорт на службі.

Бу́ло рас так, дзе бу́ло, дзе ньє було, то́то ньє може́ме по́весц, льєм же бу́ло. Раз йє́ден дьа́бол барз бі бул і́шол на́ тот швет с пе́кла, же да́ вон відзі, йа́к ту льу́дзе жійу на́ тім шве́це. Зі́шол вон до́лу, та́ ше сцел пойє́днац слу́жіц у йє́днім вала́льє до йєдно́го ґа́зді. То бу́ло ме́джі Дуна́йом і ме́джі Тісу, тот ва́лал, дзе во́н ше сцел пойє́днац. Альє ве́ра його ныхто ньє сцел Ка́жді ше бал од ньо́го. Гат мо́жеме се́бе і са́мі поду́мац, му́дрі льу́дзе, же хто́ бі ше од дьа́бла ньє бал, кє́д йє чьа́рні, зу́бі білі, а ро́гі черве́ні, а но́хці та́кі, же́бі бул мо́гол з ны́ма ґрабац, кєг ше жіто покоше́ло а́бо о́вес, а́бо гочь по йа́кей сцерньа́нкі. То́ бі е́шчі шіцко ньє ве́льо бу́ло, а́льє і хво́ст мал, та та́кі ґа́дні бул, же ґадньє́йші ньє мо́гол буц, льєм так пове́ме, же йак дьа́бол. Хо́дзел од йє́дней хіжі до дру́гей йє́днац ше за слу́гу, а ныхто го ньє сцел. Ньє мо́глы ше го о́трєсц, уш го зуно́вал шіцок ва́лал, та́ ше догваре́лы, да́ го пойєдна́йу шіцкі. І во́ны ше пойєдна́лы і ко́нтрак справе́лы, а́льє так йім дьа́бол гуто́рел, же́бі му ўше да́лы робо́ґі, же́бі ныґда прев робо́ті ньє бул, да́ йє ўше з робо́ту пріла́пені. Во́н ше так подныма́л, же вон йім зро́бі шіцко, ста́ток нака́рмі, кра́ві подо́йі, шіцко йім поко́ші,

хльеб йім заміші, до пеца натопі, гной йім вівожі, з йедним словом так вам повем, цо йест роботі у йедним валалье, на шіцку ше поднимал. І так контрак справелы. Подумал себе шіцок валал: Льехко нам будзе жіц през роботі, ша наробі нам дьабол. Нье мушіме нычь робіц, льем найесц, крашнье ше обльечіц, та по валалье шпаціран, а дьабол вай робі.

Поробел дьабол шіцку роботу. Статок йім накармел, краві йім подойел, хльеб йім замішел, з йедним словом так вам повем, на кратко, бо нье вельо чьасу мам. же цо було роботі у валалье, шіцко вон поробел. Ньема роботі ныйакей, та бега по валалье з йедного шора на другі постред драже, а крічі, річі так, аж валал гучі, льем же го нье преураці: Роботі мі дайце, роботі мі дайце, бо кед мі роботі нье даце, кед йа ше задзівейем, пье добре будзе. Йай і йай вам шіцкім, кед мі роботі нье даце!

У валалье роботі ньет, бо шіцко поробел. Пошол до валалскей хіжі ґу біровові. Біроу, ті глава у валалье, ті мі маш дац роботі. Йа ше с тобу йеднал. Кед мі нье даш роботі, перше тебе улапім до мойіх нохцох, а пальe, йакі су ту! Знаш, же кет це улапім, кед до ных паднeш, аны раз вецей нье зліхньеш. Та терас патрі, жебі роботі було, бо кед йа ше одзівейем, нье добре будзе!

Біроу му гуторі: Чекай лье' ті, чьарні дьабол, чекай на свой чьас; кажда робота ма свой чьас і на свой шор; та чекай, будзеш мац роботі на йутре. Дам йа тебе роботу таку, же ці будзе тварлі орех. Знаш цо, ті проклыаті дьаблье? Йа йутре сцем пойсц на сушецкі валал до вармецкей хіжі. То пейц годзін ходу на кочьу. Та мушіш мі віклaсц камену драгу од мойей хіжі, аш по сушецкі валал. А скорей нье шльебодно му почьац роботу робіц, док ше біроу з двору нье руші вонка. Теді і вон ма зачьац свойу роботу!

Рано поставайу учьас, біроу коны попрагал до кочьа, жебі за хлатку пошол на сушецкі валал, а пейц годзін требало гнац на кочьу. Повіціна ешчі у дворе двойо младі гачьата такі по трі рокі або по штірі, льем же то можем повесц, же булы добрім меше. Руші ше з двора вонка, цо можу коны заскочіц, а дьабол теді почьал камену драгу правіц. Сам себе ношел і каменье і потлукол на дробні фалаті і на драгу посіпал, крашнье йу уроунал. Біроу так віціна тогі гачьата, же аж гріх мал за ных, алье дармо, нье могол дьабла здогоныіц. Так іду тоті гачьата, льем так черчі кочік за ныма, йак кукуріца на речіці, кед найбаржей пука. Так пука його кочь по тім каменьу. Таку драгу правел, же да йу правелы дзеведзешат і дзевец майстрове, нье була бі така. Кед уж біроу доходзі до сушецкого валалу, а дьабол уш шедзі на йедней громаді каменьу, цо му уж остало. Кед біроу доходзел ґу ньому, а вон на бірова зубі вішчірeд, та ше шмейе. Крічі на бірова, же уж

готóва дрáга. Альe бірóві ше ньe сце шмéйац, ньe сце ше му áны бешедóвац, бо вон дýмал, же дьáбол то ньe гóдзен зрóбіц та фсцéкньe, бó ше го íншак óтресц ньe мóглы. Пóшол до вармéцкей хíжі, зрóбел свóйу робóту та íдзе до кáрчьмі там, дзé му кочь стал. Ішол дáкус пальéнкі піц. Подýмал сéбе, же éшчі ньéшка ньe йéдол, та дáкус пальéнкі бýдзе піц, та го тóга пальéнка óзда дáкус розбéре, вíдзе му тóта вéлька бріґа з глáві да кýшьчічько. Йак íдзе, глáву спýшьчел, тá ше стáра, же цо трéба рóбіц зóс тім прокльáтім дьавóлом. Рас·хтóшка нá нього крíчі: Гей, ýрам бíроў зо сушéцкого валáлу, цóсце так глáву спушьчéлы? Озда вам креў з нóса íдзе? Шá ві ньíґда ньe звíклы так хóдзіц, а тéрас так ідзéце, йак дá вам креў з нóса íдзе.

А вон ше огльáднул, вíдзі, же нá нього панóцец крíчі, цó му бул барз дóбрі познáті чловéк. Стáньe, гéўтот му поздрáўка: Дай Бóже дóбрі дзень.

Дай Бóже і вам, пан óцец.

Та цóсце ше так застарáлы, бíроў ґáзда?

Ньe пітáйце ше мі, ша ві мньe у мóйeй бріґі ньe споможéце.

Панóцец гутóрі: Но, но бíроў ґáзда, ньe гутóрце так, же вам ньe спомóжем; знáце ві, же на йeднім дрéві вéльо льíсца йeст; йeдно ньeшка спáдньe, другé йýтре спáдньe. І вéльо дрéва йeст, а кáжде дрéво іншáке. Та і мí так льýдзе. Кáжді сме іншáкі. Знáце ві, же йéден панóцец вéльо зна, бо вóн вéльо ýчел і вéльо пробóвал. У йeдного панóца йeст тéльо знáньа, йак на йeднім дрéве льíсца, вон тéльо порáді мóже дац. Тá льeм мі повéцце, же цо хíба.

Бíроў му гутóрі: То барз вéльке, цо мí мáме тéраз на кáрку. Пріішол йáкішік дьáбол до нáшого валáлу, тá ше сцел пойeднац слýжіц. Ньíхто го ньe сцел пойeднац, кáжді ше бал од дьáбла. А хтó бі ше і ньe бал, кeд йe тáкі ґáдні. Альe ньe мóглысме ше го óтресц, так ше льýдзе догварéлы у шíцкім валáльe, же дá го пойeднáме шíцкі. Вóн ше подньíмал на шíцку робóту, жé нам шíцко порóбі. Стáток нам накáрмі, крáві нам подóйі, хльéб нам замíші, з йeднім слóвом шíцку робóту ма зрóбіц, цо йeст у йeднім валáльe. Альe і то бýло у йeднáнкі, жéбі вон ýше бул прілапéні з робóту, дá вон ýше ма цо рóбіц, бо кeд ньe бýдзе мац цо рóбіц, йай нам шíцкім. Вíшол з робóті, ньe знал му ньíхто уж робóті дац. Хóдзел річьáці по валáльe, йóйчел, же дá му робóті дáйу, бо кéд му ньe дáйу, а вóн ше одзівéйe, йай нам шíцкім. А вéц прíшол ґý мньe до валáлскей хíжі, та мньe гутóрел, же йа глáва у валáльe, йá му мýшім дац робóті, бо кeд му ньe дам, та мньe пéрше скóнчі, а вéцка там шóром шíцкіх. А йа му гвáрел, жé му дам робóті, льeм най чéка. Кáжда робóта ма свой шóр і свой чьас. Гвáрел сом му, же ньéшка прíдзем ту, та най мі віклáдзе камéнну дрáгу; скóрей му ньe шльeбóдно

по́чьац ро́біц, док йа ше з дво́ра ньє ру̑шім. Кєд йа ше з дво́ра ру̑шел, за́цал сом е́шчі у дво́ре ко́ньі, а во́н те́ді по́чьал ро́біц. Та́к сом гнал то́ті двойо гачьа́та, же да та́кой поздіха́льі, а во́н мі дра́гу у̑ше вікла́дал, ньє́ мох сом го здого́ньіц. І та́ку кра́сну дра́гу спра́вел, же йа та́ку ньі́ґда ньє ві́двел. Кєт прі́дзем ту пот ва́лал, та ві́дзім, же ше́дзі уж на йе́дней грома́ді каме́ньу, та вішчі́рел на́ миньє зу́бі, а шме́йє ше. Кєд ухо́дзім до вала́лу, а во́н мі гуто́рі: Уж гото́ва дра́га! Ша ві́дзім, же йє уж гото́ва. Та ва́ то йа ше так ста́рам, же цо́ му дам йу̑тре робо́ті.

Зна́це цо, біро̑у ґа́зда? Кєт пойдзе́це до́му, а кєд заш так бу̑дзе рі́чіц, йо́йчіц за робо́ту, а ві му пове́дзце, же най позбе́ра по шіцкей мадьа́рскей же́мі, цо йєст ньєдо́брі кньі́шкі, ньєдо́брі календа́рі, ньєдо́брі нові́ні, цо йєст дайа́ке ньєдо́бре піса́ньє, шіцко на́й го зно́ші до́ вас на́ двор на йе́дну грома́ду; і с ка́ждей друка́рньі ка́жді дзень на́й вам прі́ньєше йе́дну нові́ну зос тіх ньєдо́бріх. Та во́н віста́ньє ро́біц. То йо́му бу̑дзе йе́ден тва́рді о́рех, цо́ го роску̑шіц ньє мо́же. Відзі́це, же до́бре, же́сце ше мі віпоносова́льі і пове́дльісце мі, же чьо́м ше стара́це. Йа́ вам гва́рел, же на йе́днім дре́ве ве́льо льі́сца йєст, так і у пано́ца. Йе́ден пано́цец те́льо пора́дзіц мо́же, йак на дре́ве льі́сца.

С тім се́бе ру́кі да́льі, барс кра́шньє му біро̑у двеко́вал, же́ му та́ку пора́ду дал. По́шол до ка́рчьмі, у̑ж йє весе́лші. Ку́пел се́бе ку̑шьчік пальє́нкі і полудзе́нок, наполудньо́вал ше, ко́чіш попра́гал ко́ньі до ко́чьа, по́шедальі на́ кочь, та і́ду до́му. Кєт прі́ду под ва́лал, а дьа́бол ше́дзі на йе́дней грома́ді каме́ньу склубаче́ні. Ешчік біро̑у дальє́ко, а́ вон рі́чі, же робо́ті, робо́ті мі дайце!

Біро̑у му гуто́рі: Че́кай ті, ґала́дні дьа́бльє. Гва́рел сом ці уж, же че́кай шо́ра. Ка́жда робо́та ма свой чьас і свой шор. Та че́кай до ра́на, ша́ йа те́бе дам робо́ті та́кей, же́ то те́бе бу̑дзе тва́рді о́рех.

Альє дьа́бол льєм рі́чі, йо́йчі, же робо́ті, робо́ті мі да́йце, бо одзі́віц му̑шім.

Но че́кай, та́ ці дам робо́ті до́рас. Ко́чіш стой! А ті, прокльа́ґі дьа́бльє, от те́раз же́біш мі шіцкі кньі́шкі позбе́рал, цо йєст у мадьа́рскей же́мі ньєдо́брі і с ка́ждей друка́рньі, цо йєст у мадьа́рскей же́мі, ка́жді дзень мі му̑шіш прі́ньєсц йе́дну по́длу нові́ну і піса́ньа дзейа́кі, цо ньєдо́бре справе́ні, гамі́шні і то́ті календа́рі по́длі, то́ мі шіцко маш зно́шіц до мо́його дво́ра на йе́дну грома́ду, та ньє бу̑дзеш ве́цей рі́чіц, аньі йо́йчіц за робо́ту, бу̑дзеш мац у̑ше робо́ті!

Дьа́бол ше озве: Но, то бізо́у̑но тва́рді о́рех, а́льє йа ду̑мам, же е́шчі даске́льом дьа́блом откру́цім гла́ві, цо пра́у̑йа по́длі нові́ні, по́длі кньі́шкі, по́длі календа́рі і то́ті піса́ньа, цо ньєдо́бре праве́ні, цо под гунцутша́ґом праве́ні.

Пу́шьчел вон ше до́раз збе́рац то́ті по́длі кныі́шкі, то́ті по́длі календа́рі, ньєдо́брі новіні, то́ті ньєдо́брі піса́ньа. Те́льо ї́іх нано́шел до біровово́го дво́ра, же з ныіма уш полні двор. Ньє го́дныі уш по дво́ре прейсц, а вон ўше но́ші, а ньє мо́же ї́іх позбе́рац ныі́ґда, бо кед ї́едну пріньє́ше, а на́гоме́ст трі спра́ўї́а. Піта ше му біроў: Но, дьа́бльє, цо будзе́ме ро́біц с тіма ньєдобріма кныішка́мі, з новіна́мі, с календара́мі і цо ту ї́ест на́ тей грома́ді? Чі го вівеже́ме на по́льо, на́ гной, чі цо́ з ныім будзе́ме ро́біц?

Дьа́бол му гуто́рі: Зна́це цо, біроў? Аныі ї́іх на́ жем ньє до́бре вівесц на́ гной, кет су ньєдо́брі, а́льє ї́іх тре́ба шіцкі попа́льіц.

Спальє́лыі ї́іх, а́льє дьа́бол і те́раз зношўї́є, а́ныі ї́іх ньє позношўї́є док швет ше́том.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: Казка про чорта, що відслугує вкрадений кусник хлїба, дуже популярна, а лїтература до неї вказана: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угорської Руси, II, ст. 140—143, ч. 28 і IV, ст. 3—5, ч. 1. Окрему студію про неї написав др Ю. Полївка в книзї „Pohádkoslovné studie“, ст. 160—180, п. н. „Kajícný čert“. Отся казка споріднена з тамтою лиш головною темою — службою чорта — а в подробицях зовсїм відмінна.

38. Як парубок страху шукав.

Бул ї́єден чло́век, мал двох сінох: ї́єден сцел ро́біц, а ї́єден ньє́ сцел ро́біц, льєм ше сцел дайако́го стра́ху наўчіц. Посла́л о́цец то́го старшо́го сіна, а́бі пріньє́сол ко́ньом ше́на, а то бу́ло цма, ве́чьар; тот ста́рші сін пове́дал, же ньє по́йдзе, бо вон ше бо́йі. По́шол тот мла́тші, цо ньє́ сцел ро́біц, чі там ньє бу́дзе дайа́кі страх. По́вед оцо́ві: Йа ше, а́по, ньє бо́йім, ньєт там страх. Поносо́вал ше о́цец пред другіма хлопа́мі: Мой сін ньє́ сце ныічь ро́біц, льєм бі ше сцел страх наўчіц. А ї́є́ден дзвона́р по́вет то́му чловеку: Да́йце ві мньє сіна, наўчім йа го стра́ху! А требало на полно́ці дзво́ныіц на хма́рі. По́шол дзво́нар напре́док, а же́ні роска́зал, же́бі посла́ла леґіньа о ма́ле ўреме. А дзво́нар прі́брал ше за стра́шне, че́кал, док ле́ґінь прі́дзе дзво́ныіц. А йак прі́шол ле́ґінь дзво́ныіц, а дзво́нар з ї́є́дного ку́та по́гнул зоз гла́ву на стра́шно прі́бра́но, а́бі го, то́го леґіньа, напла́шел. Ньє́ бал ше тот ле́ґінь, льєм крі́чьал: Кет ші дьа́бол, іц гет; кет ші шмерц, по́вец цо сцеш, а́бо це дрі́льєм до́лу!

То́то стра́шне нычь нье гуторе́ло. По́шол тот ле́ґінь, то́то стра́шне дрільел до́лу с ко́ўруша. А дзво́нар спа́днул, зла́мал но́гу. А тот ле́ґінь льем дзво́ньел мірно. По́шол дзво́нар храмайўці до́му. А дзвона́рка лье́два чека. Пріdзе дзво́нар ґу же́ны, нье мо́же на по́сцель по́йсц. Погныва́на дзвона́рка одосла́ла леґіньа до свойо́го до́му. По́шла і са́ма по́весц його оцо́ві, же пола́мал дзвонаро́ві но́гу. Оцец сіна ла́йе: Льем ме га́ньбіш; чього ші уро́бел?

А сін льем гуто́рі: Йа бі ше сцел стра́ху нау́чіц!

Оцец му гуто́рел: Ідз мі спре́дочь, да це нье відзім, нье по́ведз ныко́му, хто ці о́цец.

Ішол дра́гу тот ле́ґінь, а ўше пріпове́дал: Сцел бім стра́ху знац!

Учьул йеден чло́век на стра́нскім вала́лье: Йа те́бе, сі́ну, нау́чім стра́ху!

Отпове́дол ле́ґінь: А йа мам пейдзе́шат форі́нті, кед нау́чім страх, так ці йіх покло́ным.

По́вед му тот чло́век: Іц там на хо́тар, йест там трі шібе́ны; там бу́дзеш тей но́ці спац, нау́чіш стра́ху.

По́шол тот ле́ґінь на хо́тар, дзе то́ті шібе́ны, одньес се́бе сла́мі, лье́гнул спац у споко́йу, йак з мі́лу до посце́лы. А кед бу́ло дзе́шец го́дзін, прі́шол ве́лькі ві́гор, дул, а то́ті шібеньа́кі дурка́лі з ногамі йеден до друго́го. А тот ле́ґінь ста́нье, а піта ше: Чього до се́бе штуха́це з вашіма нога́мі? Озда вам жімно? А йак вам жімно, так вас огре́йем!

Запа́льел о́гонь, одйа́зал шіцкіх трох, покла́дол ко́ло о́гнья, а́бі ста́лі, а так йім пріпове́дал: Огре́йце ше, а́бі вам нье бу́ло жімно. А меркуйце на сво́йо га́ндрі, абі ше вам нье попалье́лі!

То́ті ныч нье гуто́рйа; уж на ных га́ндрі го́рйа. Подрі́льал йіх на-жем, ка́жді спа́днул: Кет ше нье сце́це грац, а йа вам нье мо́жем с то́го! За́брал, поно́шел го́ре. Поло́жел каждо́го на сво́йо ме́сто. Лье́гнул, мі́рно до ра́на спал. Прі́шол чло́век ўчьас ра́но, же добі́йе пейдзе́шат форі́нті, а ле́ґінь нье мал ныйа́кі страх.

Ішол да́льей тот ле́ґінь, а каждо́му гуто́рел: Дзе йест страх? По́шол до йедней ка́рчьмі, а піта́л ше, чі нье ту дайа́кі страх?

А ка́чьмар му по́вет: Ту йест ве́лькі страх! Прі́шла качьма́рка, до́рас пове́дла качьмаро́ві: Нье по́ведз му за́ тот страх, бо чько́да тако́го красно́го леґіньа; му́ші ўмрец од стра́ху. А ле́ґінь льем ше сцел нау́чіц страх. І до́рас пове́длі царо́ві, же ту йест йеден ле́ґінь, цо бі сцел нау́чіц страх. Заво́лал го цар прет се́бе і пі́тал ше го: Чі ті ле́ґінь шме́лі? Пойдзеш на ва́рту, дзе уж ве́цей йак сто леґіньє зу́с тей стра́жі однье́шені?

А тот ле́ґінь пове́дол: Йа по́йдзем сам, нье тре́ба мі ныко́го. А цо то за ва́рта?

А цар гуто́рел, же йе̨дна хі́жа за вала́лом, а у̌ тей хі́жі барз ве́льо пеньє̨жі, а ньє̨ мо́же ныі́хто у̌жац. Та кє̨д дочьу̌ваш трі но́ці то́ту хі́жу, тво́йо ші́цкі пеньє̨жі.

А тот ле́ґінь царо́ві отпове́да: Йа по́йдзем сам і очьу̌вам трі но́ці, а́льє̨ мі да́це ва́шу найм́ла́тшу дзі́у̌ку за же́ну.

Цар ше пріобе́цал, же му да і дзі́у̌ку і пеньє̨жі. Запі́тал ле́ґінь, же́бі му да́лы йе́дну шруба́рньу і тока́рньу. Пріґото́вел му цар то́ті два ства́рі, однье̨слі ґу тей хі́жі, однье̨слі му там дре́ва на о́гень; а тот ле́ґінь по́шол сам, за́вар ше ну́ка до́ тей хі́жі, запа́льє̨л се́бе о́гньа, ше́днул, по́чьал ше грац. Кє̨д бу́ло да з о́сем годзі́ні ве́чьар, прі́шлі ґу леґіньо́ві два ма́чькі. Док два, штірі і пе́йц. Почьа́лі: мрау̌, мрау̌. Пі́та ше йіх ле́ґінь: А чьо́го так мрау̌чі́ге? Ну прі́цце, а огре́йте са! (То́ті ма́чькі ньє̨ зна́лі, льє̨м по словенскі).

Прі́шлі ма́чькі, почьа́лі леґі́ньа дра́пац. А пі́та ше йіх ле́ґінь: А чьо́го ме так драпате?

Отповеда́йу ма́чькі: Ак маш ка́рті, будзе́ме грац.

Отпове́да ле́ґінь: Мам ка́рті, а ньє̨ мо́жем з ва́мі ка́рті грац, бо ма́це ве́лькі но́хці. Да́йте, да вам ору́бам! Ору́бал йім но́хці, а у̌жал кі́йак, а бу́хал, ру́цел вон. Льє̨гнул, до ра́на мі́рно спал. А на ра́но по́шлі па́тріц, чі там ле́ґінь ме́ртві і чі́ го йе̨ст? Кє̨т по́йду, а леґінь шпі мі́рно.

На дру́гу ноц по́шол ле́ґінь, запа́льє̨л се́бе о́гень, ше́днул се́бе мі́рно, прі́шлі ґу ньо́му штірі хло́пі, чьа́рні дьа́блі, прінье̨слі йе̨дну тру́ну, отворе́лі, а там лье̨жі йе̨ден ме́ртві. До́раз му гуторе́лі: То твой стрі́ц.

А тот ле́ґінь ше пошме́йал! Ой гой, будзе́ме спац! У̌жал то́го ме́ртвого на хрі́бет, поло́жел го до посце́лы: О мой стрі́ку, йа́ка вам жі́мна гла́ва. Да́йце ва́шу гла́ву блы́жей ґу̌ мнье̨! А кє̨т ше ногре́лі йе̨дно пол годзі́ні, а по́чьал ше то́т стрі́ко порушо́вац. Отпове́да ле́ґінь: Ві́дзіш, йак сом це зо́грал! Чі будзе́ме і́шче спац?

Отпове́да стрі́к: Ньє̨ будзе́ме, а́бо те́бе до́раз бу́дзе ко́ньє̨ц.

Отпове́да ле́ґінь: Ой гой, ру́цім те́бе, дзе ші і бул! Ру́цел го до тру́ні, за́біл тру́ну зо шекє̨ру, віру́цел го вон. Льє̨гнул се́бе до посце́лы, а рас по́чнье̨ по́сцель бе́гац по хі́жі. А тот ле́ґінь отпове́да: Но, лье̨пше, лье̨пше! По́сцель бе́гла по хі́жі, аж леґі́ньа на́ жем вісіпа́ла. Ле́ґінь отпове́да: Ой гой, кє̨д ме нье̨ сцеш, ше́дньє̨м се́бе ґу о́гньу, бу́дзем ше грац! Лье̨гнул се́бе ґу о́гньу, а так мі́рно до ра́на спал.

Кє̨т прі́шла тре́ца ноц, по́шол ле́ґінь хі́жу чьу̌вац. Кє̨д бу́ло о́сем годзі́ні, прі́шлі ґу ньо́му штірі дьа́блі; прінье̨слі два ме́ртві гла́ві: Стань, леґі́ньу, будземе ше ґу́ґлац!

Леґінь шмело отповеда: Ой гой, то ваші ґуґлі ньє округлі, почекайте, док йіх вежньєм до токарны! Ужалі главі штірі дьаблі, посцекалі. Прішол на остатку старі дьабол: Ой леґіньу, а чі ті знаш клыінці ковац?

Отповед леґінь: Ой гой, шак знам, пане дьабле, но ві мушіце йеден справіц.

Дьабол отповедол: Йа будзем правіц, а ті леґінь мушіш учіц.

Леґінь отповед: А будзем йа ше учіц.

Ой гой; главу пріхільєл, дьабол сцел, же му главу одрубе. Леґінь сцекол; зарубал дьабол йєдно место до ковадла. Тераз леґінь вежньє шекєру: Чекай, дьабле, йа будзем клыінок правіц! А дьабол ше схільєл, а барз мал вельку браду. Пошла му брада на ковадло; а тот леґінь положел тот клыінок, зашчіпел му браду: Ой гой, паньє дьабльє, уш ші мой! Ужал шекєру леґінь та бух і бух по дьаблові. Насходзелі ше там дьаблі, модльєлі леґіньа, же му предайу шіцкі пеньєжі, цо йєст у тей хіжі. Пушчел дьабла зос ковадла, а сам пошол, ужал шіцкі пеньєжі, пошол до цара, дал му цар дзіўку за жену: Ой гой, красну жену мам, а страху ньє знам!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол від Ґаnї Рамач.

Паралелї: Про чоловіка без страху пор. О. Роздольський, Гал. нар. казки, ст. 5—8, ч. 2. — А. Аөанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 310—314, ч. 204. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 21—30 і III, ст. 13—19, ч. 4. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, II, ст. 253—263, ч. 67. — Laura Gonzenbach, Sicilian. Märchen, II, ст. 1—4, ч. 57. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 68, 110 і 258.

39. Брат із місяцем, сестра зі звіздами на грудях і Тіндір-Сейп-Ілона.

Бул раз йєден краль, ґдовец і ходзел з валала на валал, женьєл ше. Ішол з йєдного валалу на другі. Прі орсаґ-драгі бралы трі жені конопі. Згварйалы тоті трі жені: Пальє, гварі, наш краль ше жены, а ньє може ше оженьіц. Найстарша гварі: Кєд бі мньє ужал за жену, з йєдну конопу бім му шіцко войско обльєкла! Средньа гварі: Да мньє вежньє за жену, з йєднім зарном жітом шіцко войско бім му накармела! Наймлатша гуторі: Да мньє вежньє за жену, такі бім му двойо дзеці родзела, хлапца і дзіўче: хлапец бі мал на першох мешац, а дзіўче гвізді.

Цар дрімал у гінтове, вон то ныічь ньє чьул, що тоті трі жені ше згварйальі. Гінтоу помале ішол, кочіш то шіцко віслухал. Кєт пойду мало дальєй, кочіш гварі кральові: Чі сце чьульі, кральу наййашньєйші, що тоті трі жені ту пріповедальі?

Бо йа ньє чьул.

Йєдна гварела: Да йу за жену вежньєце, з йєдну коноцу бі вам шіцко войско обльєкла. Друга так гварела: Да йу вежньєце за жену, з йєднім зарном жітом шіцко войско бі вам накармела. Треца так гварела: Да йу вежньєце за жену, такі бі вам двойо дзеці родзела, хлапца і дзіуче: хлапец бі мал на першох мешац, а дзіуче на першох гвізді.

Цар му гуторі: Дзе то було?

Ту ньєдальєко прі драже беру коноці.

Обрац назад зов гінтовом, гонь там, дзе ші йіх відзел.

Кєд дойду там, кочіш станьє: Ту су. Цар ше озве: Ві трі дзіукі, цо сце первей бешедовальі?

Дзіукі гуторйа, же воньі ньє гуторельі ньічь.

Ба ві гуторельі.

Найстарша гуторі: Йа так гварела: Да мньє за жену вежньєце, з йєдну коноцу бім вам шіцко войско обльєкла.

Друга цо гуторела?

Йа так гварела: Да мньє за жену вежньєце, з йєднім зарном жітом бім вам шіцко войско накармела.

А ті треца йак гварела?

Йа так гварела: Да мньє за жену вежньєце, такі бім вам двойо дзеці зродзела, хлапца і дзіуче: хлапец бі мал на першох мешац, а дзіуче на першох гвізді.

Шедай до гінтова. Одвезол йу цар до свойєй полаті. Прішаглыі ше, свадзба прешла. Да з о два, о трі мешаці достаньє цар пісмо, жебі ішол до войні. Пошол вон до войні, а жена му остала дома самодруга. Кєд вона тоті двойо дзеці породзела, а воньі мальі у обісцу йєдну Йєжібабу. Вона ше барз гньівала, же краль йєй дзіуку за жену ньє ужал. Кєт ше дзеці народзельі, вона дзеці ужала од мацері, положела гу ньєй двойо шченьата, дала справіц труну, та тоті двойо дзеці до труні положела. Пушчела йіх на Дунай. А йєден галас лапал рібі, та улапел тоту трунку до галова та йу віньєс вонка на чьамцу. Такой там кошел йєден чловек жіто зо жену. Йак отворельі трунку, відза, же красні двойо дзеці у труні. А тот чловек, цо там кошел, пітал тоті дзеці от галаса: Дай мі тоті дзеці, дам ці трі сто форінті.

Ша веж йіх себе. Йа йіх мам і так досц.

Тот чловек ўжал дзеці, бо ньę мали ані йęдно. Дораз йіх одньęслы дому. Далы йіх на дойку. Кęт ше дзеці отховалы, оцец йіх барз льўбел. То йім был оцец ўласні, бо за другого ньę зналы. Ходза до школі. Хлапцу было мено Йанік, а дзіўчецу Ганьчьа. Ганьчі дванац рокі прешло, охабела школу. Оцец Йанікові гварі: Хоц, фійам, до школі, та то тебе добре будзе! Альę мац йіх барз мержела, ўше Ганьчьу лала, ўше ше з ньу вадзела, льęм то йęй ўше гуторела: Ві ньę нашо, ві найдзені, ві ньę нашо ўласні дзеці!

Йанік прідзе зо школі, Ганьчьа ше му поносуйę, же мац йу ўше лайę. Ныічь то, льęм церп; дзе знаме пойсц, кęд ньę маме ныкого? Ходзі Йанік до школі. Кęльо раз зо школі прідзе, ўше ше му Ганьчьа поносуйę. Йанік йęй раз гварі: Знаш цо, шестрічько мойа? Йутре по полудзенку, кęд будзеш помівац, вежньęш шіцкі міскі і таньęрі зо стола, та будзеш ньęсц вонка до пріклььęта. Кęд дойдзеш на хіжні прах, пошпоціш ше на тім прагу, так спадныі, жебіш шіцку судзіну потрепала, да йа чьуйęм вецкаль, цо тебе мац будзе гуторіц! — Кęт ту йутре по полудзенку, збера Ганьчьа зо стола міскі і таньęрі; ўжала йіх шіцкі опрес себе. Мац йęй гуторі: Ньę бер тоті міскі шіцкі, бо йіх ростреепеш. Ганьчьа йęй гуторі: Ньę ростреепем, мамо. Кęд дошла на хіжні прах, так ше пошпоцела на тім прагу, і спадла, шіцкі міскі потрепала. Мац ше гныіва, вадзі ше на ных, же воныі льęм найдзені, а тераз йім шіцко добро, цо майу, потрепу, порозбівайу, розрунтуйу. Йанік то шіцко чьул, йак ше мац вадзела. Пошол ґу оцові: Знаце цо, апо? Мі пойдземе гетка.

Оцец му гуторі: Чьом бі ві пошлы гетка?

За то пойдземе гетка, же нас мац ўше лайę; ўше льęм то гуторі, же мі льęм найдзені, же мі ньę вашо дзеці, же мі вам шіцко добро, цо ві настекалы, розрунтуйęме.

Ньę іцпе ві гетка, дзе знаце пойсц? Ша йа вам ньę гуторім ныічь, а йу ньę слухайце, най вона дудре, най ше вадзі. Ві то преслухайце!

Йанік му гуторі: А йа — апо! то ньę так. Мі мушіме пойсц гетка, бо мі ўше жалосні, кęд вона так гварі, же мі ньę вашо. Дайце нам йęдного коньа, жебішме пешо ньę ішлы і тоту пушку, цо маце, жебішме себе с тоту пушку пожіўльęньа штрельалы; чі будзе ўрана, чі будзе зайац, гочь цо будзе, йа заштрелым, Ганьчьа то очісці, та будземе мац цо йęсц.

Ньę іцпе ві, дзеці, то ньę будзе добре!

Мі пойдземе; кęд нам ныічь ньę даце і так здраві оставайце.

Йа вам ньę дам ныічь. Льęм остаьнце ві ту.

Мі пойдземе.

Зобрáлы ше, та íду. Оцец йіх наўрáцел: Дзéці мóйо дóбрі, пóйце нáзат. Кęт сце надумáлі, же пойдзéце, дáм вам кóньа і пýшку і трí сто форíнті пеньęжі на трóшок.

Ужáлы вóны кóньа, Гáньчьа шéдла нá ньго, а Йáнік го вéдол. Пýшка му на пльęцу, та путýйу. Дóйду до йęднóго льęса. Ўлапéла йіх ноц. Знаш цо, Йáні? цо йа тéбе пóвем? Пýшме кóньа пасц, бо уж нóц, ньę мож дальęй пóйсц; справíме сéбе дайáку кольíпку, ту будзéме біваң.

Йáнік йęй гутóрі: Йа ньę дзбам, Ганьíчько, бо уж і кóнь глáдні, та най пáше!

Пушчéлы кóньа, а вóны сéбе спраўйа йęдну кольíбу. Назбералы ґрáньа дзейáкі конáрі, справéлы кольíбу, з льíсцом йу закрілы. Кęд рáно поставáйу, конь пáше, Йáнік пóйдзе на лóві. Нáшол йęдну ўрáну, тá йу заштрéльęл, та прíньęше Гáньчі ґу кольíбі: Бýдзе полудзéнок, Гáньчьо. Льęм го оріхтай!

Гáньчьа оріхтáла, зготовéла полудзéнок; наполудньýйу ше, Йáнік заш на лóві, а Гáньчьа у кольíбі рóбі свóйу робóту, шíйę і прéдзе. Так вóны ше жíўйа там за йęден чьас. Альę осетéла йіх Йęжібáба, же вóны жíйу. Цо бýдзе рóбіц? Надумáла вóна фрíшко. Кęд Йáнік пóшол на лóві, а вóна пóшла ґу кольíбі: Дай Бóже дóбрі дзень, дзівóчько мóйа.

Дай Бóже і вам, стáра мац.

Та цó рóбіш ту?

Рóбім свóйу робóту.

А дзé же ці брáцік?

Вон пóшол на лóві.

Йáк вам ту дóбре у льęше! Ньę вáдзі ше з вáмі ньíхто; áльę бі вам бýло éшчі льęпше, да миньę послухáце. Кęд бýдзеш дýмац, жé ці брáцік прíдзе зоз лóвох, á ті ше спраў, жé ті шпіш. Кęт це бýдзе бýдзіц: Гáньчьо шéстро, стань, ріхтай полудзéнок! А ті му пóвеш: Ейньę, брацíку, начь ші ме зóгнал? Прáві ше мі шньíло, же да ті пóйдзеш от Тіндірсеп Ілóні жверáтко, да го укрáдньęш, а дá го прíньęшеш ту до кольíбі, тá бім це відзéла, гóчь біш дзе пóшол по льęше, бо йá ше ту бóйім. Ті пóйдзеш по льęше на лóві, а йá ту сáма у кольíбі. Ту йęст ўшельійáкі жвірі ý тім льęше, дáйак ме чьýдом спраўйа, а мóжу ме і жéсц.

Кęд Гáньчьа думáла, же Йáнік уш прíдзе, льęгла, тá ше затайęла, же вóна шпі. Йáнік прíдзе: Стáнь, Гáньчо, шéстро мóйа, стань гóре, ріхтай полудзéнок!

Гáньчьа ше обýдзі: Нáчь ші ме зóгнал? Прáве ше мí шньíло, же дá ті пóйдзеш до Тіндірсейп Ілóні, а да прíньęшеш тóто жверáтко гóре

на́ верх ту́рны, да́ го укра́дньęш, а да́ го пріньęшеш ту до колыбі, та́ бім це відзе́ла, го́чь біш дзе по́шол по льęше на ло́ві.

Ей Ганьічько, шестрічько, то ба́рз дальęко.

Дальęко, дальęко, а́льę кęд біш прíньęс, у́ше бім це відзе́ла, го́чь біш льęм дзе по́шол.

Ну кęдже так, та льęм по́йдзем. Бу́дзем пробо́вац сре́тьу!

Збе́ре ше Йа́нік і поріхта ко́ньа. Га́ньчьа му гуто́рі: Кęт по́йдзеш, по́йдзеш до Йęжібабі, а́льę так ме́ркуй, же́бі ті йу ско́рей збачел на кльучьо́ву дзірку, ньę во́на те́бе. Та́ йęй по́веш: Да́й Бо́же до́брі дзень, ста́ра мац на́ша. А во́на ці по́ве: Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну. А ті про́сто ґу́ ньęй. Во́на барс смарка́та, аж йęй на бра́ду віші сма́рґęль; а ті йу о́блап і кра́шньę побо́чькай; та ве́ц ці ше бу́дзе пітац: Дзе ідзеш, мой сі́ну? А ті йęй по́веш: Ідзем, ста́ра мац, по жвера́тко до Тíндірсейп Іло́ні.

Йа́нік ше ру́шел, отпіта́лы ше йęдно од другого, та по́шол. Кęд до́йдзе там до Йęжібабі, ко́ньа пу́шчел, а са́м про́сто ґу дзве́ром, та закукнул на кльучьо́ву дзірку. І вон ба́бу ско́рей збачел, йак ба́ба його. Отворел дзве́рі: Да́й Бо́же до́брі дзень, ста́ра мац.

Дай Бо́же і те́бе, мой сі́ну.

Про́сто по́шол ґу́ ньęй, ньę ґа́дзел ше о́д ньęй, же во́на барс смарка́та, льęм кра́шньę обла́пел і побо́чькал. Та дзе по́йдзеш, по́ведз мі, же́бім зна́ла.

Ідзем до Тíндірсейп Іло́ні по жвера́тко.

Йа́й, дзе́цко мо́йо, ша́к то барз дальęко. Йа́ мам трох сінох, йęден дзе́вец сто ро́кі уш путу́йę по то́то жвера́тко, а йęден ше́йсц сто ро́кі, а тре́ці трі сто ро́кі, а ньę го́дны до́йсц. І ті ньę до́йдзеш.

Бу́дзем пробо́вац. Йа мла́тші, та о́зда оштре́йші.

Га, льęм про́буй, мо́же буц, же ті маш льęпшу сре́тьу. Альę че́кай. Напішем ці йęдно пісмо; е́шчік бу́дзеш дальęко, на трі мілы же́мі од мо́його сі́на, та це бу́дзе пе́чіц з о́гньом. А ті дзвігньęш то́то пісмо, та бу́дзеш крічіц: Ньę ру́шай ме, бра́ту, йа твой бра́т! Йа ше по те́бе наро́дзел! Та це ньę бу́дзе ру́шац. Альę кęт по́йдзеш ґу ньо́му, та́ му кра́шньę поздра́ўкай: Дай Бо́же до́брі дзень, бра́ту. Дай Бо́же і те́бе, кęт ші ме по́звал бра́том, та о́зда сме бра́ца. Бра́ца, бра́ца, льęм же йа́ ше по те́бе наро́дзел. Та дзе́ ші ше пу́шчел? Та ідзем там, дзе і ті ше пу́шчел, до Тíндірсеп Іло́ні по жвера́тко, бо мац уш ста́ра, та кęд бі сом мо́гол прíньęсц то́то жвера́тко, та о́здаль бі одмла́дла. Ну льęм ідз, о́зда ші у́редньęйші, йак цо йа, бо йа́ уш трі сто ро́кі путу́йęм, а ньę мо́жем до́йсц. Альę ці напішем йęдно пісмо. Ешчі бу́дзеш дальęко, та го дзвігньęш го́ре, та бу́дзеш крічіц: Ньę ру́шай ме, бра́ту, йа твой брат, йа́ ше по те́бе наро́дзел. Та це ньę бу́дзе ру́шац; бо кęт так ньę бу́-

дзеш ро́біц, йак ці йа гуто́рім, е́шчік бу́дзеш на шейсц мільі же́мі, уш це бу́дзе пе́чіц з о́гньом і з вітром. Вец це ньȩ бу́дзе ру́шац, кȩт так бу́дзеш ро́біц, йак сом ці гуто́рел.

Ідзе да́льȩй. Ешчі йȩ дальȩ́ко, у́ж го пе́чі з о́гньом. Вон дзвігньȩ пíсмо, та на́ ньго крíчі: Ньȩ́ печ ме, бра́ту, ньȩ́ паль ме, йа твой брат, йа́ ше по те́бе наро́дзел! Йаґ до́йдзе ґу ньо́му, кра́шньȩ му поздра́ўка: Дай Бо́же до́брі дзень, бра́ту. Дай Бо́же і те́бе до́бру сере́нчьу там, дзе́ ші ше пу́шчел. Озда сме бра́ца, кȩт ші ме по́звал бра́том. Та дзе ші ше пу́шчел? Ідзем маце́рі по звера́тко до Тíндірсеп Іло́ні, бо йȩ уж ба́рс ста́ра, та́ ме посла́ла, же да йȩй прíньȩ́шем, та о́здаль одмла́дньȩ. Ну льȩм ідз. Альȩ́ ці дам йȩ́дно пíсмо, бо е́шчік йȩ́ден брат путу́йȩ опре́з нас уж дзеве́ц сто ро́кі; та кȩ́д біш го здого́ньȩл, та льȩм то́то пíсмо дзвíгньȩш, та бу́дзеш крíчіц: Ньȩ́ паль ме, бра́ту, ньȩ́ печь ме, бра́ту, бо йа́ твой брат; йа́ ше по те́бе наро́дзел. Кȩт так ньȩ бу́дзеш ро́біц, йак ці йа гуто́рім, е́шчік бу́дзеш на дзе́вец мільі же́мі од ньо́го, уш це бу́дзе пе́чіц з о́гньом, з вíтром і з льа́дом.

Пу́шчел ше да́льȩй. Йак íдзе, уж йȩ ньȩдальȩ́ко од дзе́вец мíльі метеро́х, уж дзвíга пíсмо, а крíчі на бра́та: Ньȩ́ паль ме, бра́ту, а́ньі ме ньȩ́ печь і ньȩ́ бій ме з льа́дом, бо йа́ твой брат, йа́ ше по те́бе наро́дзел. Кȩд до́йдзе ґу ньо́му: Дай Бо́же до́брі дзень, бра́ту. Дай Бо́же і те́бе, та дзе́ ші ше пу́шчел? Ідзем маце́рі по звера́тко, бо йȩ уж барс ста́ра, а на́ вас ше уж ньȩ бізу́йȩ, же уж дзе́вец сто ро́кі путуйȩ́це, а ньȩ може́це дойсц; та миьȩ посла́ла, же да́ йȩй прíньȩ́шем звера́тко от Тíндірсеп Іло́ні, та бу́дзе мла́тша. Гат, до́бре, кȩт ші ше там пу́шчел. Альȩ че́кай, да́м ці мла́ток і трі гво́зді і кльí́шчі. Кȩт по́йдзеш там под йȩй ва́рош, кȩд йȩ́денац го́дзін у́де́рі, те́дік во́йдзеш ну́ка, то́то звера́тко го́ре на ве́рх ту́рньі; та йȩ́ден гвозд у́де́ріш, та на́ ньго ста́ньȩш го́ре. Ве́цкаль у́де́ріш дру́гі. Ве́цка у́де́ріш тре́ці, та на дру́гі ста́ньȩш, а за тре́ці ше трíмац бу́дзеш; а пе́рші з му́ра віцаго́вац бу́дзеш. У́ше так бу́дзеш ісц аш по верх; у́ше зо спо́тку віберац, а на́ верх го біц. Кȩт по́йдзеш ґу ньо́му, та́ го обра́ціш от се́бе ге́тка, то́то звера́тко, бо кȩд го ґу се́бе обра́ціш, та́ це зба́чьа і у́ла́пйа це. Та так з ньім ві́дзеш до́лу. Кȩд два́нац у́де́рі, же́бі ші бул во́нка.

Так вон по́шол од ньо́го. Кȩт по́йдзе там под ва́рош, мо́гло буц дзе́шец го́дзін, отпочíвал до йȩде́нац. Кȩд у́де́рі йȩде́нац, а вон те́ді ну́ка. По́йдзе ґу це́ркві, уде́рі йȩде́н гвозд, уде́рі дру́гі гвост, та на́ ньго ста́ньȩ, уде́рі тре́ці гвост, спод но́гох вібе́ре, по́верх се́бе бійȩ. Так ві́шол аш по́верх на ту́рньі. Ве́жньȩ звера́тко, обра́ці го ге́тка от се́бе. Ве́жньȩ го пот пазу́ху, та́ з ньім íдзе до́лу. Зве́рху вібе́ра гво́зді, а у́ше на спо́док бійȩ. Йак зíшол до́лу, вíшол з варо́шу, та íдзе на́зад. До́йдзе ґу найстаршо́му бра́тові: Та чі ші го прíньȩс, бра́ту?

Ей, ба йак пріньęс, ньę мош там дойсц. Тў ці млаток і трі гвоздї і клышчі. Іц пробуй ті. Йа ньę могол там пойсц.

Прідзе ґу другому: Та чі ші го пріньęс?

Ей ньę пріньęс, ньę пріньęс. Хто то може пріньęсц, кęт то так барз горе. Іц, пробуй ті. Може буц, же ті го годзен зньац.

Пойдзе ґу трецому: Та чі ші го пріньęс?

Ей ньę пріньęс, ньę пріньęс, хто бі то там могол дойсц, кęт то так барз вісоко? Іц, пробуй ті. Може буц, же ті го зньęйеш. Йа ньę шмел там пойсц.

Ідзе дальęй. Пойдзе ґу старей мацері: Дай Боже добрі дзень, стара мац.

Дай Боже і тебе, мой сіну. Та чі ші го пріньęс тото жвератко?

Та го віньę, та обраці на бабу; баба ше збачела ў ным, так ше погнывала, же йę така ґадна, смарката, шльіпава, дорас ше на колыімаж розльала.

Ідзе дальęй ґу домові. Пойдзе ґу Ганьчі, Ганьчьа у колыібі шійę. Дай Боже добрі дзень, Ганыічько-шестрічько. Альę ту жвератко! Обеша го напредок до колыібі. Кадзі Йанік пойдзе, Ганьчьа го ўше відзі по льęше; гочь бі дзе бул у крайіні, у льęше, ўше го відзі. Жійу воны там за дайакі чьас. Уж Йанік вірос, уж йę на женыітбу. Осеті йіх баба, же воны там і теді, і жвератко майу, заш вона штудіра, йаґ бі го могла загубіц. Гуторі Ганьчі: Альę вам ту добре. Маце тото жвератко, та гочь кадзі пойдзе брацік ці по льęше, ўше го відзіш. Альę бі вам ешчї льęпшї було, да вон ше ожены. Ті бі мала андьу, а вон бі мал жену. Та да вон пойдзе Тіндірсеп Ілону себе пріньęсц за жену, а тебе за андьу. Барз вам ту вецка добре будзе. Заш му так повец. Льęгны, же ті шпіш, затай ше, кęд будзеш думац, же вон уж ма надейсц зоз льęса, зоз ловох.

Кęд уж Ганьчьа дума, же Йанік ма надейсц, льęгла та заспала; льęм ше затайęла. Раз Йанік ту: Стань, Ганыічько і шестрічько, ріхтай полудзенок! Ганьчьа ше обудзі, Йанікові гварі: Начь ші ме зобудзел? Праве ші ме шныіло, же да ті пойдзеш, да себе прівeдзеш Тіндірсеп Ілону за жену, йак бі нам ту добре було! Булы бісме тройо. Ті бі мал жену, а йа бі мала андьу. Вельо льęпшї бі нам було.

Ей, Ганыічько і шестрічько, кęт то барз дальęко. То велька трудба.

Шак прес трудбі ньę маш ныічь. Трудба ўшадзі.

А кęд же ші так надумала, та пойдзем.

Поріхта ше Йанік, та ідзе. Йак пойдзе ґу братові, брат ше му піта: Дзе пойдзеш, брату?

Ідзем себе прівесц Тіндірсеп Ілону за жену, бо мац уш стара, робіц ньє може, та ше мі казала ожеьніц.

А льєм іц. Озда маш льєпшу сретьу, йак мі, та йу достаньєш.

Ідзе дальєй. Пойдзе ґу другому, і тот ше му піта: Та дзе пойдзеш, брату?

Ідзем ше оженьіц, ідзем по Тіндірсеп Ілону, бо мац уш стара, робіц ньє може, та ше мі казала оженьіц.

Но, льєм іц. Ті озда будзеш мац льєпшу сретьу, йак цо мі.

Ідзе дальєй. Пойдзе ґу трецому: Та дзе пойдзеш, брату?

Ідзем ше оженьіц, ідзем по Тіндірсеп Ілону, бо мац уш стара робіц ньє може, та ше мі казала оженьіц.

Добре, льєм ідз. Альє чекай, дам ці тот корбачь; кєт пойдзеш там, войдзеш до варошу, кєд йеденац ўдері, пойдзеш до пріклььєта, та станьєш за дзвері, будзеш крічіц: Тіндірсеп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона будзе гльєдац жвератко. Шіцкі жвератка порозбіва. А ті заш будзеш крічіц: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона будзе крічіц на свойо фрайцімеркі, най йей жвератко пріньєсу. А ті заш будзеш крічіц: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка. А вона вецка відзе вонка на треці завод, кєд будзеш крічіц. Ўлас йей роспушчені, длугокі, аш по пас. Ўлапіш йу за ўласі, окрўціш коло рукі так, йак гарсп конопі, а так йу бі, йак льєм можеш. А ўше йей то ґутор, же чі будзе твойа жена. Преправі вона ше на фаркаша, на медведза і на льєва і на гада, а ті льєм бі. Будзе ці ше препраўйац на ўшельійакі жвірі, альє ті ше ньє бой, льєм бі, доґот ці ше седем раз ньє прішагньє, же будзе твойа жена. А кєт ці ше прішагньє седем раз, же будзе твойа жена, теді йу пуш.

Но, ідзе Йанік. Пойдзе там, йеденац годзін ўдері. Войдзе до варошу, пойдзе до пріклььєта, та крічі за дзвермі: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона вежньє йедно жвератко, попатрі до ньго, ўдері з ньім до жемі, ростропе го. Вежньє друге жвератко, попатрі до ньго, ўдері з ньім до жемі, ростропе го. А вон заш скрічі: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона крічі на свойо фрайцімеркі, да йей жвератко пріньєшу, да вона відзі, же хто то лармуйе. Ньєт йей жвератка. Потрепала шіцкі до жемі. А вон заш скрічі: Тіндірсейп Ілона, велька курва, гібай вонка! А вона ше погньівала барс. Ўласі роспушчені, длугокі аш по пас, відзе до пріклььєта. Вон ўлапі за ўласі, окрўці коло рукі, йак гарсц конопі, почньє йу біц. Альє йу бійе, альє йу бійе. А ўше ше йей піта, чі му будзе його верна жена? А вона ше препраўйала на ўшельійакі жвірі: була фаркаш, була медведз, була льєў і страшні гад: вон льєм бійе, ньє бойі ше; біиє йак говеду. Препраўйала ше му на страшні жвірі, ньічь вон ше ньє

бóйї, льęм ше йęй ўше піта, чі му бўдзе йóго вéрна жéна? Уж ньę могла цéрпіц тóту вéльку бітку, тóту вéльку мўку і тот вéлькі боль, мушéла ше прішáгнуц прéд ным седéм раз, жé му бўдзе йóго вéрна жéна. Пўшчел йу: Но гайд, гібай! вон йęй гутóрі; прідзеш до мойóго дóму.

Пóйдзем, áльę ньę с тóбу, áльę сáма. Льęм ті ідз, йа скóрей там бўдзем, йак цо ті.

Вóн ше зóбрал і пóшол; а вóна ўжáла йęден прут, ўдéрела сéбе по каштéльу, дóрас ше стáло шіцко за йęдно злáте йаблўко. Вóна то ўжáла і з ным зльęтла — пóшла. Пóйдзе ґу Гáньчі до кольíбі, а Йáнік путўйę пéшо. Йак дóйдзе ґу найстаршóму братóві: Та йáкже, брáту, ньę дóстал ші йу?

І, та хтó бі там мóгол дойсц? Тў ці кóрбачь, á йа ідзем, бó мац стáра, á йа дáўно з дóму, чі йу нáйдзем жíву.

Ідзе ґу другóму: Та йáкже там, брáту? Ньę дóстал ші йу?

Ньę вéра, брáту.

Гвáрел йá то тéбе, же ті то ньę мóжеш. Йа уш шейсц сто рóкі ідзем, брат двéвец сто рóкі, ньę можéме дойсц.

А йа ідзем ґу мацéрі, бо йа дáўно з дóму, а мац стáра, чі йу жíву нáйдзем дóма.

Но, льęм ідз!

Дóйдзе ґу трéцому. Кęд дóйдзе там і тот ше му піта: Та чі ші йу дóстал, брáту?

Ньę дóстал йá йу, ша там ньę мож дойсц.

Гвáрел йá то тéбе, же ті то ньę гóдзен дойсц, бо йа уш трí сто рóкі ідзем, а брат шейсц сто рóкі, а нáйстарші двéвец сто рóкі. Но льęм ідз гат дóму. Кęд мáш тáка хóра, та льęм ше понáгльай.

Ідзе вон дóму. Йак дóйдзе там до льęса ґу кольíбі, Тіндірсейп Ілóна уш там, шéдзі з Гáньчу у кольíбі. Вéчьар польíгайу спац, а вóна ньę заспáла, Тіндірсейп Ілóна чекáла, док тóті пóшпйа. Кęт тóті поспáльі, а вóна станўла, ўжáла тот прўцік, ўдéрела пó тім злáтім йаблўку, тáкі крáсні кáштель шé там створел, жé го тáкі ньíґда ньíхто ньę віздзел. Кęд рáно поставáйу, тá ше аж забўльі, же дзé вóньі тéраз. Ньę бóйце ві ше, ві тéраз дóма, от тéрас ту будзéме бівац, ньę у кольíбі! Там вóньі за дайáкі чьас бівáйу.

Альę тóта Йęжібáба, кęт тóга кральóўна тóті двéці породзéла, а вóна на крáльа отпісáла, же йóго жéна ньę да двéці народзéла, áльę двóйо шченьáта. Цáр ше барс погньíвал, кęт пісмо пречíтал і дóраз отпісал нáзат: Кęт так прáўда, йак пісáльі, та нáй йу дáйу зáшіц до бівáлскей скóрі, а нáй йу обéша вóнка на капўру, а стрáжа най стóйі прí ньęй. Хто тáмаль бўдзе іцц, кáжді мўші на тóту скóру пльўнуц і по тéй скóрі ўдéріц.

Краль прідзе з войні, а вона там. Збе́ре ше рас кра́ль, пойдзе за Ду́най до льęса на ло́ві. Пойдзе до льęса, хо́дзі, глья́да, жебі дацо злове́л. Ра́з льęм намірі на́ тот кра́сні ка́штель, та се́бе ду́ма: О Бо́же, хто́ ту біва, кęд йа за то́то ньę чьул, а ту та́кі кра́сні ка́штель! Пойдзе ну́ка, та́ ше піта, же хто́ то ту біва? Во́ньі му так отпове́дльі, же во́ньі ньę зна́йу о́ткаль су і цо́ су. Во́ньі ца́ра запіта́льі на дру́гі дзень, же́бі прі́шол зос ца́лім з во́йском на госці́ну, на полудзе́нок. Цар пойдзе до́му, та віда́л катона́цом, же йу́тре по́йду до льęса на госці́ну. Кęг ту ве́чьар, во́на у́жа́ла свой пру́цік, у́де́рела по Дуна́йу, до́рас ше створе́л зла́ті мост през Ду́най. Іду рано катона́ці, шіцко во́йско зос кра́льом на госці́ну. Кęт пойду ґу Дуна́йу, а та́м зла́ті мост! Та́ ше шіцкі чьудова́льі, же хто́ то спра́вел. А на́ тім мо́сце кра́сні дре́ва же-льę́ні і у́шельійа́кі квіца і на дре́вох кра́сні птіці шпіва́йу. Чьуду́йę ше і краль, же́ то у́че́ра ньę бу́ло. Кęд до́йду там ґу каште́льу, та се́бе дума́йу катона́ці, же йака то госці́на бу́дзе, цо́ йім йęсц да́йу, кęд ньіґдзе ньічь ньę ві́дно, же́бі варе́льі, а́ньі ше с комі́на ньę ку́рі. Кęд доха́дза пола́дньę, завола́йу йіх ну́ка шіцкіх, кę́льо йіх бу́ло, та́ йіх на-месца́йу ко́ло сто́лох. Катона́ці і те́ді се́бе дума́йу, же цо́ во́ньі там бу́ду йęсц, кęд ньічь ньę ва́рйа. Ра́з йім по́чьньу но́шіц пальę́нку на сто́лі і кра́сні бі́лі хльę́бі та́кі, йак кола́чі. Пі́йу пальę́нкі, йę́дза хльę́ба, йę́-ден дру́го́му гуто́рі: Йę́дзме хльę́ба, ша́к ту і́нше ньę бу́дзе. Ра́з йім по́чьньу но́шіц йę́дла до хі́жі на сто́лі. Заш катона́ці се́бе дума́йу: От-каль то но́ша, кęд ньіґдзе ньічь ньę варе́льі. Во́ньі ньічь ньę відзе́льі. Йę́дза во́ньі, а́льę ту йę́дла те́льо йęст у́шельійа́кі, же да́ йіх йęст е́ш-чік те́льо штірі рас, шіцкі бі ше найę́дльі. Йа́к ше найę́дльі, по́чьньу йім но́шіц ві́но. Пі́йу шіцкі і та́к ше поопіва́льі то́ґі катона́ці, же́ ше шіцкі по же́мі валья́льі. Кęг ту уш пред вечьа́ром, треба́ло бі ісц до́му: ньę́ма хто, шіцкі су та́кі пійа́ні, же а́ньі ньę ві́дза. По́шльі во́ньі йа́ко-шік чьę́шко. Альę краль йіх пово́лал, же́бі по́шльі до́ ньго те́ді і те́ді на полудзе́нок. Кęд во́ньі го так нагосце́льі і його катона́цох, і вон спра́ві йę́ден та́кі бал. Прі́дзе тот чьас, же тре́ба ісц до кра́льа на ба́л. Йак і́ду, Ті́ндерсейп Іло́на гуто́рі йім: Ві двойо же́бісце ньę у́дере́льі по́ тей ско́рі! А́ньі ньę пльу у́ньіце на́ ньу, бо́ то ва́ша ма́ц там за-шіта! Йа́ йу у́де́рім кушьчі́чько, бо йа йęй льęм ньęве́ста, а́льі ві ньę, гочь вас йак бу́ду нага́пьац.

Кęт пойду, стра́жа сто́йі прі тей ско́рі: Голт, чьо́м ві двойо ньę пльу у́ньę́це на то́ту ско́ру і по́ ньęй ньę́ у́деріце? Бо ту та́кі за́кон у́ нас, же ка́жді му́ші по́ тей ско́рі у́де́ріц і на́ ньу пльу́нуц. Во́ньі ньę. А́ньі ньę слуха́йу, льęм і́ду ну́ка. А стра́жар то йа́вел, же то́ті і то́ті двойо ньę у́дере́льі по́ тей ско́рі, а́ньі на́ ньу ньę пльу́у́льі. До́раз ца́р ше йім піта, же чьо́м во́ньі так ро́бйа, чьом ньę ро́бйа по зако́ну, кęд

ў ньіх такі закон: хто на тоту скору ньę плюўньę і по ньęй ньę ўдері, та йо обеша. Тіндірсейн Ілона гуторі: Йаґбі воны пльўўльі на тоту скору, а чі бі ві пльўўльі, да то ваша мац там ў тей скорі зашіта?

Йаґбі то могла буц йіх мац? То ньę йіх мац, то мойа жена була, альę вона гварела, же мі такі двойо дзеці зродзі, цо хлапец будзе мац на першох мешац, а дзіўче на першох гвіздi. А вона то ньę зродзела, альę двойо шченьата, та за то тераз йę там зашіта ў тей скорі, віші на капурі; і хто тамаль їдзе, кажді мўші на ньу пльўўнуц і ўдеріц по ньей, бо хто ньę, того ше або обеші, або ше заштрельі!

Альę кęт то йіх мац, воньі ньę годньі пльўўнуц, аньі по ньей ўдеріц. Кęд ньę веріце, тў сў, та будзеце веріц. Дораз Йанік і Ганьчьа указальі себе перші. Кęт патра, так йę, хлапец ма на першах мешац, а дзіўче на першох гвізді. Теді цар ше зльęкнул. І барс почьал плакац. Да йу заволац, Йęжібабу, та ше йęй пітайу: Цо бі йęдна така душа заслужела, цо такі тройо душі зо швета зньęсц сцела?

Йęжібаба гуторі: Но цо, дзівім коньом штіром на хвості поўйазац, та йіх пушчіц до швета, най йу ньęшу так, да йу ростреьшу, же да з ньęй аньі капкі креві на жем ньę спадньę.

Гат добре. Кęт ші так осудзела, так будзеш мац. Поўйазальі йу штірім дзівім коньом ґу хвостом, пушьчельі коньі, добре повіціналі, так йу ростреслы, же з ньей аньі капкі креві на жем ньę капло. Пойду терас скору зньац; альę так сціха цар заповеда, жебі ше ньę ўдерела; може буц, же ешчі жійę, та жебі ше ньę забіла. Зньęйу крашньę скору, крашньę йу роспару, та йу віньу зос тей скорі: ешчі жіва! Альę така була суха, льęхка, вітор бі бул йу одньęс, да йу пушьчельі. Одньęслы йу крашньę нука і дораз йу накармельі і отховальі йу; оздравела, ньę умарла. Теді воньі справельі свадзбу і бал і госцельі ше за два тіжньі дзень прі дньу од велькей радосці. Може буц же і тераз жійу і кральўйу, кęд ньę помарльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Ся казка головним мотивом вяжеть ся з двома дальшими.

Паралелі: Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 37—40, ч. 8. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 422, ч. 25; ст. 463, ч. 52; ст. 565—575, ч. 12.

40. Безрука царівна. А.

Бул йеден цар і царіца, малі вони йедного сіна; вон бул оженьеті, та пошол за катону, а його жена мала вецка дзецко, да за два тіжні породзела, та вец йаг уж одльежала полох, та пошла до церкві, та ше з ньу пан оцец повадзел, та ўжал од ньей дзецко та роздрал. А тамац ішол такі йеден ґрошітьар, та чул, же вона ўрешчі ў церкві, тота жена, а тот ґрошітьар пошол, та ше пітал, цо так ўрешчі? Поп му гварел: Пальє, бійєм йу, бо дзецко роздрала! Та пошол вецка там до царового дому, дзе бул йей швекор, та гварел, же да йу забійу, же дзецко роздрала, тот поп. А йому швекор гварел, же ньє шме то зробіц, же йей чловек за катону, та доґ вон прідзе дому, та най вон йу загубі. Та вецка йу послал йей швекор зос підінтером, да ше ідзе шпапірац. Та гварел йей швекор підінтірові, да вежньє піштоль, та да йу заштрельі. А пред його очі да пріньєше йей рукі і пльуца. А вон ше з ньу шпацірал, а вона відзела з однука, же вон ма у кепеньу піштоль. Вона ше му пітала, же цо вон зоз ньу сце, же ше з ньу шпаціра, бо то ньє доходзі младей царіці ше шпаціран. А вон гварел, же йу заштрельі. А вона гварела, же заштрель тоту ўрану, ньє мньє! Кет цар старі казал, да одньєшем му пред очі, рукі по локці і пльуца. А вона гварела, же рукі мі ореш, а пльуца вінь зос тей ўрані, та му одньєш. А вон так зробел. А вона шедла до йедного грубого древа до велького, та ше там барз модльіла, ньє ґу гому ше ньє озівала; уш треці рок доходзел, та йей сйата Пречіста рукі пріньєсла. А вец пошол йеден пан на лові та ўше псом давал жемльікі, да лапайу зайаці. А псі на ньу наішлі, та ўше барз брехалі там, йак да ше радовалі по гласу, а ўше прішлі ґу панові, а ньїгда зайаца ньє пріньєслі. А вон вецка йак йім дал жемльік, та і сам так за ньіма помале ішол; та вон відзел, же вони пошлі ґу йедному грубому древу і вон там вецка пошол, та ше ґу ньей озива: Відзем, же то дзіўка. А вона пітала од нього, же да йей да клайбас, же да му напіше, от кеді вона ту і йак настрадала. А вон йу волал, да прідзе з ньім до валалу. Вона му написала, же ньє може пойсц, же уж ньєма шматі на себе. Вон йей шматі пріньєс, та ше обльєкла, та пітала од нього іщче, да йей да і катонацкі шматі, та ше прібрала за катону, та пошла вец до йедного качьмара на ноц, та качьмарові гуторела, чі ту йест такі панові, цобі дацо слухалі, же вон бі пріповедал, бо вона була вон уж. А до того валалу пошла, дзе йей бул чловек і швекор і тот пан оцец і ґрошчітьар. Кед вечар, та ше посходзелі, та прішол йей швекор і чловек і тот поп і ґрошчітьар. Та пошедалі коло стола, а качьмар йім гуторі, же йест ту такі катона, цо йедну прічту зна пріповедац; чі буду слухац? А вони гварелі, же буду, же най

прідзе катóна. Та йім пóчал пріповéдац, же ше трафéло рас так ў йęднім варóшу, же пóшол цáрскі сін за катóну, а йогó женá породзéла да за два тіжні вец, йак вон пóшол. — А йęй чловек меркóвал, же то зá ньго, ай вóні, панóві знáлі. — А йак пóшла до цęркві, та сцел з ньу пан óцец блуд зрóбіц, а вона ше од ньóго óдныімала, а пан óцец ўлапел дзéцко, та рóздрал. Та вец пóшол до йęй швéкра, же йіх ньęвéста дзéцко роздрáла, же йу трéба зáгубіц, а грошчíтьар там надíшол, та ше пітал, же цо то. А вон гвáрел, же йу сце біц, же дзецко роздрáла; та йęй так осудзéлі, же йу трéба загýбіц. А швéкор йу ньę сцел дац, же йęй ньęт мýжа дóма, та йу дал вівесц зос підінтером, да ше íду шпацірац, а вéцка же да йу заштрéлы. А вон ше з ньу шпацірал, та ше му пітáла, цо вон зоз ньу сце, а вон гвáрел, же йу сце заштрéлыіц. Вóна му гвáрела, да заштрéлы тóту ўрáну. А вон гвáрел, же мýші зоз ньęй рýкі одньęсц по лóкці урубáні і пльýца. Вонá му гвáрела, же да заштрелы тоту ўрáну, та віньę зоз ньęй пльýца, а рýкі най йęй орýбе по лóкці. А вон так зрóбел, та óдньęс йęй швекрóві. А сáма шéдла до йęднóго дрéва, та ше модльíла. Уж трéці рок дохóдзел, та йęй сйата Пречíста рукі пріньęсла. А там йęден пан пóшол на лóві, та йóго псі на ньу нáйшлі; а вон чул, же псі так брéшу, же радóсно, йак да цо найшлі. Дал йім жемлыíка, та сам за ньíма так здальęка íшол. Та йак йу увідзел, та ше ґу ньęй озівал. Вóна пітала од ньóго клáйбас, же да му напíше од кęді вóна ту і же рýкі ньę мáла, шíцко гуторéла, же йęй педíнтер рýкі орýбал, та швекрóві одньęсол. Вéцка тот пан йу вóлал до валáлу, вóна му напісáла, же ньę може пойсц, же уж на ньęй шмáті погныíті. Вон йęй пріньęсол шмáті, та з ньім пóшла до варóшу. Та ше пітáла на ноц до йęдного качьмáра, та ґуторéла, же чі йу прíйме нá ноц. А вон йу прíйал. А вóні вéцка шíцкі гвáрелі і тот пан óцец і підінтер і йęй швéкор і тот пан, цо йу прівезол зоз льęса і йęй чловек, та гвáрел, же то прáўда, же да знáйу, дзе йę, тá бі по ньу пóшлі. А тот катóна гвáрел, же ту йę, льęм кęд йу сцéце відзіц. А вóні гвáрелі: Сцéме йу відзіц. А тот катóна вішол та ше пóвобльęкал, та ше óбльęк до жéньскіх шмáтох, та пóшол до хіжі, та гвáрел: Но, ту сом. Та вецка тóго пóпа уўйазáлі дзівім кóньом за хвóсті, та го ростаргáлі, а вóна жíйę зо свóйім чловéком до тéраз. Та спрáвілі вéльку госцíну, забілі тлýсту шві́ньу. І тераз жíйу, кęд ньę помарлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Отся казка, оповіджена зовсім примітивно, замітна тим, що причиною всьої біди царівни є піп, який хотів її знасилувати, чого деінде не подибуємо.

41. Безрука царівна. Б.

Бул йęден цар. Умáрла му жéна, остáло му йęдно дзїўче. Ожéньęл ше, ўжал сéбе крáсну жéну, áльę ше його жéні відзéло, же тóто його дзїўче óд ньęй éшчі крáше. Тó йęй ньę бýло по вóлы. Цо вóна ньę відумáла? Пóшол цар з дóму, вóна свóйім кочíшом росказáла, да зріхтáйу гíнтоў і дá йу вівéжу до йęднóго льęса. А йęй гуторéла, дá ше збéре на шпáцір. І вóна йім так гвáрела: Кęд йу вівéжу, нáй йу забíйу, дóбре йім заплáці, льęм най нá ньу ньę повéдза ныкóму. Альę вóна йім тéді бýдзе вéріц, кęд йęй рýкі орéжу, та дá йęй пріньęшу нáзад до дóму. І вóны так зробéлы. Поріхталы ше, шéдла до гінтóва з ныма, пóшлы до йęднóго льęса. Йęй ше відзéло, жé то цóшка ньę так, йак дрýгі рас, тá ше йім пітáла, же дзе з ньу іду. Вóны йęй ньę спéлы пóвесц. Альę кęд вóна барс плакáла, зміловáлы ше нáд ньу, та йęй віволáлы, же мáц сце, дá йу загýбйа. Вóна ше йім барс пітáла з вéлькім жáльом, же дá йęй дарýйу жівóта. Вóны ньę знáлы, йак відýмац та гварéлы, же ньę мóжу, кęд вóна сце, дá йęй рýкі одньęшéме. Модльęла йіх вец го' льęм на тéльо: Гочь мі одрежéце мóйі рýкі, áльę ме го' льęм жіву охáпце ту ý тім льęше, дзе сом. Вóны йу послухáлы, одрезáлы йęй рýкі, тá йęй руцéлы дóлу. Рýкі ўжáлы, одньęслы дóму, дáлы йęй мачьóхі. Вóна там остáла у вéлькім жáльу. Ішол йęден пан у шпáцір, нá ньу наішол, дзе льęжáла сплакáна през рýкох, áльę кęт тáка крáсна бýла у свóйім лыцу, жé вон тáку éшчі ныґда ньę відзел. Зміло́вал ше вéцка нáд ньу, кáзал свóйім кочíшьом, дá йу полóжа до карýці і дá йу одвéжу до його дóму з ным ўйęдно. Йак вóна там у дóме побýла за йáкіш чьас, вігойęла ше крáшньę, та тот млáді пан, цó йу прíвез, барз йу хрáньęл у шіцкім і чьýвал йу, на кęльо льęм мóгол. Альę вон то ныкóму ньę гвáрел, áны вóна ньę знáла, йак йу льýбел у свóйім шéрцу. Прíшол чьас, жé ше му трéба жéныц. Пóвет вон свойóму оцóві, же вон мілшу на шéрцу ньęма óд ньęй, чí бі то мóгло буц, да вóн йу вéжньę. Оцец му запречьóвал льęм ý тім, жé му гáньба вéлька бýдзе, кęд бýдзе мац жéну през рýкох. Вон гвáрел, же ше зá то áны кус ньę гáньбі, бо уж вéльо по швéце хóдзел, а тáку крáсну éшчі ныґда ньę відзел. Та вон йу сце. Оцец відзел, жé му уж зóпрец ньę гóдзен, тá му поенґęдóвал. Ўжал йу, прішáглы ше, свáдзба прéшла, жілы ўйęдно. У тім чáше прíшло пíсмо нá ных, же йęден цар мал барс крáсну дзїўку, тá му скапáла, ныхто ó ньу ньę зна. Звóлал вон до сéбе зо шіцкіх царовíнох і поґлавáрох на дéйту, йáґбі ше ó ньу дáйак вийавéло. Прíшло пíсмо і на тóго, дзе його дзїўка бýла. І вóна то дóраз осетéла, же йęй óцец ше зá ньу вìзнáва, áльę і тéді ше ньę зверéла свойóму чловекóві, же вóна то його дзїўка. Альę гат кęт тре-

бáло ісц на лéйту, óцец стáрі уж бул, дальęка дрáга і вон гвáрел свóйому оцóві: Апо, пóйдзем йа мéсто вас, льęм ві будзéце на мóйу жéну барз меркóвац, жéбі ньę бýла дайáка хіба, кęд бі ше нам дáцо нóве стáло, бó вон знал, же чьас пріхóдзі, жéна бýла самодрýга, а ньę знал, кęді ше наўрáці. Так ше трафéло, же жéна породзéла, дóк вон там бул, мáла двóйо дзéці, хлáпец і дзіўче. Оцец дóрас пісал пісмо за сіном до цáра, же цó ше стáло нóве. Йак пріішло пісмо до цáра, дзе вон бул, царіца го пéрша дó рук достáла. Пречітáла го, дóраз йęй пріішло до розýма за йіх дзіўку, чі то ньę бýдзе вóна. Пісмо дрýге напісáла, ўрацéла нáзад до тóго цáра, óткаль пріішло: же вóн ньę зна ньічь, нáй йіх óцец отпакýйę, да го дóма ньę дочекáйу. Оцец престрашéні ньę знал, цо рóбіц, бо відзел, йак вóн йу льýбел, док дóма бул, йак йęднóго голýба. Напісал дрýге пісмо, же цó ше му стáло, нáй му дайáкі óдвіт іншáкі да. Пісмо пóшло, царіца ўжáла заш, пречітáла і заш му ньę предáла. Напісáла дрýге, послáла нáзад. Оцец дóстал пісмо, пречіта, же у пішме зáш так íсто, дá го дóма ньę дочекáйу. Оцец і трецí раз напісал і тéді ньę вéрел, цó ше му стáло. Пісмо пóшло і тóто, кęд вóн го дó рук ньę дóстал. Царіца го заш ўжáла, напісáла, же най з ньíма рóбі дáцо, да шé му тéльо раз ньę піта; нáй йу на óгньу спáльі, да йęй ньęт áньі фудамéнту. Оцец ньę знал, йак відýмац; бáрз йу жалóвал і тóті двóйо дзéці, бо уж знáл, же су йóго сіна, ньę рад бі йіх нá шмерц погýбіц. Надýмал сéбе так, дá йу вівéже на тóто мéсто, дзé йу нáшльі. Склáдльі йу нá кочь, тá йу кóчіш вівéзол до тóго істóго льęса. Вон знáл, дзé йу нáшльі; тá йу там полóжел на тóто íсте мéсто і йęй дзéці, а сам пріішол нáзад дóму. Вóна остáла там і плакáла: Ньíхто зá ньу ньę знал нá тім швéце, льęм сам Бог. Барш ше модльęла і пітáла ше швéтей Пречíстей, дá йęй помóже éшчі рас ше так дóстац, да ньę загíньę і сáма і дзéці. Віслухáла йу швéта Пречíста, тá йęй ý сну, кęт спáла ý нóці, пріньęсла рýкі, тá йęй пріложéла так, йак кęд бі йęй ньíгда одрезáні ньę бýльі, жéбі мóгла свóйо дзéці допáтріц, йак і кáжда мац. Сáма ше жівéла от тęй дзівіні, йаґ у льęше. Пріішол чьас, жé ше ý йęй óца сконьчéла лéйта, ньíхто ньę знал о йóго дзіўку. Пріішол йęй муж дóму, óцец ньę знал, йáк го ма дочéкац, чі з радóсцу, чі з дайáкім вéлькім гньíвом, бо ý тім, же вон йóму запречьóвал, да йу áньі ньę бéре, кęт ше жéньęл. Пріішол дóму, пéрше вóн ше от шіцкóго пітал за свóйу жéну. Оцец му дóраз гвáрел: Цó ше зá ньу тéрас піташ, кęт ші мі трі пісма поўрáцел, дá це дóма ньę дочéкам, льęбо дá йу з йęй дзéцмі на óгньу попáльім. Вон ше застáрал, йак пóчьал плáкац, ньę мох ше с плáчьом устанóвіц, дá ше йім опіта, же йáку шмéрцу пóшла. Прéшол тóму чьас вéлькі, док вóньі ше посварйáльі, дá ше опіта оцóві, жé най му повéдза, дзé йу затаманьęльі. Оцец му гвáрел, жé йу отпро-

вадзел кочіш на тото істе место, дзе ші йу нашол. Вон дорас шеднул є кочішом до каруці, да го одведзе на тото место, дзе йу зложел. Кęд воны пойцу, а вона зо свойіма дзецмі така шедзі, же на ньу аж міло патріц, а дзецко тріма йęдно на йęдней рукі, а друге на другей. Вон ше йęй барз врадовал, йак свойęй жені, цо йу так льубел, уж ньę мож баржей і свойім дзецом, льєм же од радосці велькей ше йęй ньę мог віпітац, йак то може буц, же вона рукі ньę мала, а тераз йіх уж ма. Положел йу на кочь і дзеці, прішлы дому; оцец ше барз врадовал, бо і вон йу барз льубел так, йак і свойого сіна, так і свойу ньęвесту. І тераз йім аж віволала, же вона того цара дзіўка, дзе вон бул на дейті. Теді воны дзеці окресцелы, по тім ше зобралы і пошлы аж до йęй оца. Теді оцец відзел свойу дзіўку, цо ше за ньу вельо рокі візнавал. Вец вона гуторела свойому оцові, же йак йу мачьоха дала кочішом на рукі та йу одвезлы до льęса і рукі йęй орубалы. І тоті рукі мушелы йęй пріньęсц назад. Оцец вецка мацер дал погубіц так, йак вона йу сцела. І тераз жійу, кęд ньę помарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Левенської.

Паралелї: И. Рудченко, Южнорус. нар. сказки, II, ст. 89—98, ч. 27. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 40—45, ч. 9. — О. Роздольський, Гал. народ. казки, ст. 85—90, ч. 23. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 117—122, ч. 22; IV, ст. 84—88, ч. 18. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 181—186, ч. 25. — Кіев. Старина, 1903, кн. V, ст. 282—300. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 181—188, ч. 158. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 22. — Дмитріевъ, Опытъ собранія пѣсенъ и сказокъ, ст. 178—180. — Е. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, III, ст. 283—289 і 295—304. — П. Шейнъ, Матеріалы, II, ст. 55—57 і 65—66. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ч. 91. — S. Chełchowski, Powieści i opow. ludowe, I, ст. 238—246. — Bož. Němcová, Nár. báchorky a pověsti, II, ст. 113—140. — В. Караджич, Српске нар. приповиjетке, ч. 61. — Erben, Vybrané báje a pověsti nár., ст. 212—217. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, ст. 149—156 і III, ст. 58—60, ч. 31. — K. Simrock, Die deut. Volksbücher, I, ст. 381—439. — Wolf, Deut. Hausmärchen, ст. 168—177. — Schneller, Märchen u. Sagen aus Wälschtirol, ч. 26. — A. Schleicher, Litau. Märchen, ст. 20—22. — S. Grundtvig, Dänische Volksmärchen, II, ст. 147—160. — J. Klapper, Das Märchen von dem Mädchen ohne Hände als Predigtexempel (Mitteilungen der schlesischen Gesellschaft für Volkskunde, 1908, Heft XIX, ст. 29—45). — A. Schott, Walachische Märchen, ч. 8. — G. Basile, Pentamerone, ч. 22. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, I, ст. 19—27, ч. 5. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, II, ст. 40—49, ч. 69. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, II, ст. 40—46, ч. 35 і вказана там література.

— Národop. Sborník českosl., III, ст. 117, ч. 39 і VIII, ст. 85 та вказана там лїтература. — E. Róna-Sklarek, Ungar. Volksmärchen, II, ст. 53—86, ч. 5—7. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 565—575, ч. 12. — Archiv f. sl. Philol., т. 31, ст. 264, ч. 5. — V. Tille, Povídky sebrane na Valašsku, ч. 48.

Ся казка приходить також перероблена в пісню; пор.: Я. Головацкій, Пѣсни Гал. и Угор. Руси, I, ст. 89—90, ч. 46. — Верковичъ, Песме Македон. Бургари, ст. 311—313. — Д. и К. Миладиновци, Бѫлг. народ. пѣсни, ст. 68—73. — В. Караджич, Српске нар. пjесме, V, ст. 14—18. — Безсоновъ, Калики перехожіе, I, ст. 700—717. — Лїтературну перерібку дав А. Пушкинъ, О царѣ Салтанѣ.

42. Переслїдувана пасербиця.

Бул йеден цар і царіца, а ньe мáлі áны йедно дзéцко; а вóна, тóта царіца, барс ше ўше модлыіла, да йей Бох да йедно дзéцко, да бўдзе барз крáсне. Та мáлі йедно жвірáтко, та бўло на ным барс чáрні рáмікі і мáлі ў заграткі йедну йаблóньу, бўло на ньей йедно йаблўко барз крáсне, тáке червéне, йак креў; та гварéла, же да ма йедно дзéцко, да тáкі лыіца червéні ма, йак тóто йаблўко, а обéрва да ма тáкі чáрні і ўлáсі і óчі, йак на тім жвірáтку рамікі. Вéцка вóна мáла тáке дзéцко, та шіцко мáло тáке крáсне, лыіца червéні, а твар біла, йак шныіг, а обéрва чáрні і óчі і ўлáсі, йак на тім жвірáтку рамікі. Вéцка вóна умáрла тóта царіца, кед бўло дзіўчéцу сéдем рóкі. Та ше цар ожéньел, а барз ньедóбру ўжал, та тóто дзéцко барз біла, тóто дзіўча. Та вéцка зохабіло, та пóшло до швéта. Ішло, ішло барз дальеко по йедней дрáгі, та йак увідзéло йедну хішку, до тей хішкі вóно вóшло; а там бўлі у тей хішкі двáнац посцéлы, та цо бул нáймлатші, та нá ньго льегла, на йóго пóецель. А то бўлі збойныіці. Йак вóшлі до хіжі, та відзéлі, же спі на посцéлы, та гвáрелі, же то áнгел, бо бўло барз крáсне. Йак ше зобудзéла, та ше йей пітáлі, же откадз йе. Гвáрелі йей: Цо це ту прігнáло, кет ту вітрік ньe задўйe, слўнко ньe зашвіці, птáшчок ньe зальеці. А вóна гвáрела, же мáцер ма мачóху барз ньедóбру, цо йу ўше біла, бо ше на ньу гныівáла, же йe барс красна; бо вóна мáла йедно дзіўче, та ньe бўло тáке крáсне. А вóні йей гварéлі, же да бўдзе йіх шéстра, а тóму, цо на пóсцель льегла, та му бўла жéна. Вéцка вóні ішлі до йеднóго варóшу йак збойныіці, та йей гвáрелі, же да ше позамíка, да ныікóго ньe пўшчі, кед дáхто прідзе. А йей ше мачóха дознáла, же вóна у збойныіцóві хішкі, та ґу ньей пóшла, та йей гвáрела: Отвор мі, Гáнчьо, дзéцко мóйо, най це опáшем, бо сі уж барз ньe опасáна. А вóна йей дзвéрі барз ньe сцéла отвóріц, бо йей

збойньіці казáлі, да дзвéрі ньікому ньę отвéра, бо ше за ньу бáлі, же йу дáхто укрáдньę, льęбо йу забіийę. А прішла йęй мачьóха, та вóна нагвáрела, та Гáньча дзвéрі отворéла, та йу мац опасáла; та йу спісла до ремéньа, та Гáньча умáрла. Прішлі збойньіці, попáтра, а Гáньча умáрта. Па вóні нáтра, же цо йęй, же ньę бýла хóра, а нáшлі йу мéртву. Раз йęден пóчьну йу обльęкац, та нáшлі йęй рéмень на пáсу, та óткапчалі, та Гáньчьа óжіла. Па ше йęй барз зрадовáлі. Пітáлі ше йęй, хто йу спіснул до ремéньа, а вóна гварéла, же йу спісла мачьóха. А вóні йęй гварéлі, же чьом йу пушчéла. Вéцка йęй гвáрелі, же йу заш зохáбйа сáму дóма, да ньікóго ньę пýшчі, гочь прідзе заш мачьóха. Вóна гвáрела, же ньę пýшчі. Дзвéрі йęй казáлі позамікац, да ґу ньęй ньіхто ньę вóйдзе. А Гáньчьа шіла на стóльę, та мачьóха до облáка дуркáла, бо йу през óблак відзéла, та йęй гуторéла: Отвор мі, дзéцко мóйо, най це змійęм, та най це зачéшем, бо ші барз побуртáна. А Гáньчьа йęй óблак отворéла, та йу през óблак пушчéла. Вóна Гáньчьу зміла, та йу чесáла, та йęй грéбень увадзéла до глáві. Гáньчьа умáрла. Та заш пóшла мачьóха дóму, бо вóна льęм спéла Гáньчі шмерц зрóбіц, да ньę бýдзе на швéце тáка крáсна. Збóйньіці прішлі, а дуркáйу до дзвéрох, да йім Гáньчьа отвóрі. Гáньчьа ньічь, бо йę умáрта. Йęден пóшол ґу облáку та попáтрел, а óблак отворéні, а кęд увідзел, на стóльę Гáньчьа льęжáла умáрта. Та вон дóраз гутóрел зо свóйім брáтом, же Гáньчьа умáрта. Но, вóні ў дзвéрі ньę мóжу вóйсц, бо дзвéрі з днýка замкнýті. Йęдéн пóшол през óблак, та дзвéрі одóмкнул, та пóшлі нýка, а так плáчьу. Пéрше попатрéлі, чі Гáньчьа ньę спіснýта зоз ремéньом. Ньę бýла спіснýта. Раз йęден прігрéбе йęй ўлáсі, та йęй віньал грéбень з глáві. Гáньчьа льęм óжійę. Вóні ше пітáйу, же хто йу заш чéсал? Вóна йім гуторéла, же бýла мачьóха, та ше йęй барз пітáла, да йу пýшчі гоч льęм през óблак, да йу зачéше, бо йę барз побуртáна. Та йęй грéбень до глáві ухпáла, та Гáньчьа умáрла. Вóні йęй гварéлі, да ньę пýшьчі ньікóго, бо вóні заш пóйду. Вóна гвáрела, же ньę пýшьчі заш вéцей ньікóго. А мачьóха заш прішла. Пріньęсла йęй у кошáркі йаблýка, та гвáрі: Отвор мі, Гáньчьо, пріньęсла сом ці йаблýка. А Гáньчьа гварéла, же ньę отвóрім. Отвор, дзéцко мóйо, гочь льęм óблак. Ньę отвóрім, бо мі ньę шльęбóдно. Ну, на го' льęм йęдно до рýкох. Ньę сцем áньі йęдно. Но на льęм с тóго; та вóна одкушéла і йęй дáла: Пáльę, йáке дóбре. А вóна с тей стрáні одкушéла, дзе ньę бýло отровéне, а Гáньчі с гéўтей стрáні дáла, дзе бýло отровéне. Гáньчьа óдкушела, та ше віўрацéла. Мачьóха сцекáла дóму, а збойньіці прішлі, пóшлі ґу óблаку, а Гáньчьа на стóльę умáрта. Вóні пéрше пáтра, чі йę ньę спіснýта зоз ремéньом і чі ньęма грéбень у глáві. Ньę мáла ньічь, ньę

мóглі найсц. Уж вóні відза, же Гáньчьу мýшьа похóвац; вóні ше пóгварелі, же йęй кýпйа трýну і крáсні шмáті; і кýпйа йęй годзіну, цо йęй бýдзе біц по кóньęц глáві. Купілі йęй скльęньáну трýну і злáті шмáті і злáту годзіну, та йу поклáдлі до трýні. Ўжáдзе уж по варóшах знáйу, же там у збойньіцох тáке крáсне умáрте. Йęден пан ше дóзнал, тáкі барз богáті, та йу пóшол кýпіц, чі йу предáйу. Йęден гвáрел, же йу ньę предáйу, а дрýгі гвáрел, же да йу предáйу і тот вéцка гвáрел, же йęй бул члóвек і брат, да йу предáйу, бо кęд вéцей ту стóйі, та мáме вéкші жаль. Альę йу предáйме, та нам скóрей жаль прéйдзе. Вóні йу вéцка предáлі, та йу пан ньęсол на пльęцу вóнка, та ше пóшпоціл, та спáднул, трýна ше рóзбіла, а Гáньчьа ожіла. Йáблуко йęй зос гáрдла віскочéло, та ожіла. Вóні йу вéцка ньę сцéлі дац тóму панóві, а пан гвáрі, же йу ньę да, бо йу кýпел. Но вóні ше ньę мóглі уж ньійак наміріц, та йіх пан ўжал до сéбе. Та спрáвелі там свáдзбу, госціну вéльку, заволáлі і йęй мачьóху, бо ше йęй пітáлі, же хто йęй тóто йаблýко до гáрдла полóжел. Мáчьоха го óтровела, та дáла Гáньчі жесц. Вéцка Гáньчьа бýла тóго пáна жéна. Прáвел пан вéльку госціну, бо заволал йęй óца і мачьóху. Па гудáці грáлі, па ўжáлі мачьóху тóті збойньіці на тáньęц, тáкі йęй папýчі жельęзні дáлі спрáвіц; трі дні на ньіх óгньа клáдлі, та йіх мачьóха обýла, та у ньіх танцовáла, шіцко йęй нóгі огорéлі. І вéцка йу дзівім кóньом поўйазáлі, та йу кóні по льęше цагáлі, та йу шіцко ростаргáлі. А Гáньчьа і тéраз тóго пáна жéна, кęдь ньę умáрла. Уж тей пріповéткі кóньęц.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

Паралелї: Ся казка вяжеть ся по части деякими мотивами з попередною про „Безруку царівну“. Пор. до неї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, II, ст. 112—117, ч. 21; III, ст. 43—45, ч. 23. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 82—90, ч. 9.

Крім того пор. А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 24—31, ч. 121. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 16; III, ч. 90. — A. Schott, Walach. Märchen, ч. 5. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, II, ст. 134—143, ч. 103. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 237—246, ч. 53. — A. Gliński, Bajarz polski, I, ст. 135—150, ч. 7. — Národop. Věstník českosl., IV, ст. 213—215. — Vl. Ardalić, Narod. pripovijetke, ст. 7—12, ч. 2. — Národop. Sborník českosl., IV—V, ст. 134, ч. 21; VII, ст. 214, ч. 23.

43. Як царевич оженив ся зі служницею. А.

Бул йеден чловек і йедна жена, малі вонi йедну дзіўку. Тота жена була барз хора, та гварела чловекові: Кед йа ўмрем, ньічийу ньє берце, льєм хтора будзе на подобу така, йак йа. А дзіўка була така іста, йаґот вона, йак мац. Та йей оцец гварел: Прідзеш, дзіўко мойа, за мньє? Будзеш мойа жена? Вона гварела, же будзе, кед йей купі деревені шматі. А вон гварел, же йей купі. Вона вецка гварела, чі йей купі стрібернi? Вон йей купел і стрібернi. Вона пітала іщче златі. Вон йей купел і златі. Вона пітала іщче і бакарнi. Вон йей купел і бакарнi. Вецка го з'охабела, пошла бівац до йедней жені, та вецка шматі там одложела, сама пошла служіц. Пойеднала ше до цара, а цар мал йедного сіна; а сін гварел, же ше будзе женіц, альє гварел, же ше ньє будзе женіц, доґ ньє будзе бал правіц. Вецка тоту деревену девойку пошол, та йу зогнал, да станьє: ўдерел йу с папучьу, па гварел: Ўстань, деревена девойко, вічухай мі ціпелі! Вона станула, та му вічухала. Вон ше обльєк, та пошол на бал танцовац. А тота деревена девойка пітала ше на бал, да йу пушчьа, же ше будзе пріпатрац. А царіца йу ньє сцела пушьчіц, же ше будзе йей сін за ньу ганьбіц, же йе у деревеніх шматох. А вона ше барз модльела: Пусцце ме, най ше ідзем пріпатрац льєм през облак! Царіца йу пушчела. А вона пошла ґу тім свойім шматом до йедней жені, там, дзе у ньей бівала, деревені шматі зруцела, а стрібернi обльєкла, та залуркала до кантара. Прішлі два красні коні, та йу одвезлі на бал; а ту уж ше чуло на балу, же ідзе йедна барз велька паньі на бал. А цароў сін перші вішол, та йу зос карсцельа зньал, та йей персцень дал. Пітал ше йей: Откаль сце? Вона гварела, же: Папуча варош. Вон ше йей пітал, чі то дальєко? Вона гварела, же откадз везме, та кадзі удері, та було оґамац. Ну вецка уж ту требало дому пойсц. Прішлі тоті коні красні, а цароў сін віложел йу с карсцельєм до ґінтова, так ше йей барз уклоньєл. Вона пошла дому, та стрібернi шматі зруцела, а деревені обльєкла. А царіца ше йей пітала вецка: Цо же, відзела ші, йаґ младі пан танцовал? Відзела, з йаку барз красну, у стрібернiх шматох. Цароў сін йак станул, та гварел мацері, же вон будзе заш бал правіц. Вецка мац му гварела, же най праві. Пошол ґу дервеней девойкі, та удерел с піштольом, та гварел: Ўстань, дервена девойко, вічухай мі ціпелі. Вона станула, та му вічухала, та пошол на бал. Вона заш ше пітала царіці, же і вона пойдзе на бал. Царіца йу ньє сцела пушчіц. А вона гварела: Пусцце ме, та будзем ше льєм на кльучову дзірку пріпатрац. Царіца йу пушчела, а вона заш пошла там ґу свойім шматом, та дервені зруцела, а златі обльєкла. Задуркала до кантара, прішлі два красні коні, шедла до ґін-

то́ва, та йу ве́злі на́ бал. Заш гуто́релі, же і́дзе барз ве́лька па́ньі, бо од ньей за́рьйа швіці. Ца́роу сін заш пе́рші ше йей укло́ні, па ше йей піта: Откаль сце? Во́на му гва́рі: Піштольа ва́рош. Вон йей та́кой пе́рсцень дал, па з ньу танцо́вал і так ше йей піта: Чї то дальеко Піштольа ва́рош? А во́на гва́рі, же барз дальеко, же о́ткадз ве́жме і дзе удері, та отам. Но, уж танцова́лі, во́на гва́рі, же по́йдзе до́му, же то дальеко. Заш йей ца́роу сін віло́жі на карсце́льу до гінто́ва. Вона по́шла до́му, та зла́ті шма́ті зру́цела, а дерве́ні о́бльекла та по́шла до ца́ра там, дзе служе́ла. Та ше йей царі́ца піта́ла, чі с кра́сну йей сін танцо́вал? С кра́сну, гва́рі, аж од ньей за́рйа швіце́ла. А ца́роу сін пак ста́нул, та гва́рел, же бу́дзе заш бал пра́віц. Вона му гва́рела, же да пра́ві. По́шол гу служньіці, та у́дерел йу з варе́ху, та гва́рел: Устань, дерве́на девойко, очу́хай мі ціпе́лі. Вона му очуха́ла, та по́шол на́ бал. Са́ма ше піта́ла царі́ці, же і во́на ше по́йдзе пріпа́трац. Царі́ца йу нье сце́ла пу́сціц, да нье і́дзе на ка́жді бал, йак пан. Во́на гва́рела, же да йу пу́сці, же бу́дзе па́тріц льем на та́ку дзіро́чку, йак у і́глі у́шко. Та йу царі́ца пушче́ла. По́шла там гу сво́йім шма́том, та дерве́ні зру́цела, а бака́рні обльекла. Задурка́ла до канта́ра, прі́шлі два кра́сні ко́ні, ше́дла до гінтова, та по́шла на бал. А ту відза, же і́дзе йедна ве́лька па́ньі, а ца́роу сін пе́рші ві́шол, та ше йей укло́ньел, та йу на карсце́льу зоз гінтова зньал. Па з ньу танцо́вал, та зньал пе́рсцень, та йей дал. А пітал ше йей, же о́ткадз йе. Во́на му гва́рела, же Ва́реха ва́рош. Вон ше йей пітал, чі дальеко. Во́на му гва́рела, же барз дальеко. Уж ве́цка ше бра́ла до́му, вон йу заш на карсце́льу до гінто́ва поло́жел. По́шла там до хі́шкі, дзе йей сталі шма́ті, та бака́рні зру́цела, а дерве́ні обльекла. І по́шла там до ца́ра, дзе служе́ла, та ше йей царі́ца піта́ла, чі с кра́сну йей сін танцовал? Во́на гва́рела, же барз кра́сна та́ка, аж черча́ло, кед і́шла на гінто́ві. Ну ца́роу сін барз хо́рі, бо вон гва́рел ма́цері, же вон бі і́шче бал пра́вел, а мац му гва́рела, же му ве́це ньеда. Та ше му піта́ла, же цо бу́дзе йесц. Упраже́ла му чере́ґі та му сце́ла о́дньесц на таньеру. А служньіца йей гваре́ла: Да́йце, най йа одньешем му йесц. Нье дам, гва́рі, ті та́ка у тіх древе́ніх шма́тох, ті му нье одньешеш. Да́йце, гва́рі, льем най му накла́дзем на та́ньер. Царі́ца йей да́ла, а служньіца положе́ла йедну чере́ґу, а вец пе́рсцень, ве́цка заш положе́ла йедну чере́ґу, а вец заш пе́рсцень. Шіцкі трі персце́ньі так покла́дла. Та му царі́ца одньесла. А вон ужал та́ньер, та йедол. Дзвігнул чере́ґу, а там бул пе́рсцень. Заш ве́жме, тот пе́рсцень одло́жел, а там заш пе́рсцень. Шіцкі трі так персце́ні поодкла́дал, а чере́ґі пойедол; та ше пітал маце́рі, хто то́ті чере́ґі пра́жел. Во́на му гва́рела, же йа. А, гва́рі, хто йіх кла́дол на та́ньер? Во́на гва́рела, же служньіца. Вола́йце йу ту. Служньіца прі́шла, а вон ше

йеј пітал: Хто ці тóті персцéні дал? А вóна гвáрела: Ша ві! Дзе же ші бýла? Ша на бáлу з вáмі сом танцовáла. Ша то, гвáрі, ті бýла? Он ше йеј пітал: Дзе же ці тóті шмáті? Вóна гвáрела, же у йеднеј жéні там стóйа. Ну, гвáрі, тéраз ті бýдзеш мóйа жéна! Та забілі крáву рогáту, спрáвелі свáдзбу богáту і тéраз теј пріповéдкі кóньец. І тéраз жíйу, кед нье помáрлі. Дервéна девóйка царíца, бо с цáровім сіном жíйе, кедь нье помáрла.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

44. Дївчина попелюшка. Б.

Бýла йедна цáріца, бýла ґдóвіца, мáла йеднóго сíна. Тот сін гвáрел, же вон бýдзе бал прáвіц. А вóна му нье сцéла дац. Мáлі вóні йедну служніцу, вóна мáла у льеше хіжу, тотá служніца, а там мáла штірáкі шмáті: бакáрні і стрібéрні і злáті і скльеньáні. А на сéбе мáла древéні. Та у теј царíці служéла, пýлькі чувáла. А вон гвáрел: Йа бýдзем бал прáвіц. Вонá му гвáрела, же да прáві; а дервéна девóйка — ýше йу волáлі. Вóні гварéлі: Стань, дервéна девóйко, овіксај мі ціпéлі.

Вонá мý овіксáла, а сáма гвáрела, же і вóна пóйдзе. Царíца йу нье сцéла пýсціц. Вонá гвáрела: Мóдльім крáшнье, пýсцце ме.

Нье пýсцім це, бо ше бýдзе мој сін за тéбе гáньбіц.

Вонá гвáрела, же ше бýдзе льем през óблак пáтріц. Та пóшла до теј хішкі, дзе йеј стáлі шмáті. Зáдуркала до кантáра, прішлі крáсні два кóньі у гінтóві; вóна шéдла на гінтоў, та пóшла на бал. А раз чýйу, же то íдзе вéлька мóжна пáньі. Царíцоў сін вішол, та йу на карсцéльу здеймнул, та зньал пéрсцень, та йеј дал, та так з ньу танцóвал. А то бýла дервéна девóйка. Уш ту рáно, трéба дóму íсц. Пóшлі дóму. Вóна одньесла свóйо шáті до хішкі, а вон пóшол до свóйого дóму. Кед вон пóшол дóму, вóна уж бýла дóму. Мац ше му пітáла, чі бул дóбрі бал?

Бул дóбрі.

Цо же тáкі смýтні хóдзіш?

Кед йа бýдзем заш бал прáвіц. Та му вéцеј нье дáла. І тераз жíйу, кед нье помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: Отся казка — се лиш блїдий варіянт дуже популярного оповіданя про Корделїю. Пор. на сю тему студію М. Драгоманова: Корделїя-Замурза (Розвідки, I, ст. 156—173). Надто: М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 177—181. — П. Чубинський, Труды, II, ст. 73—76, ч. 18. — И. Рудченко, Южнор. народ. сказки, II, ст. 43—48, ч. 16. — А. Аѳанасьевъ, Рус. народ. сказки, II, ст. 203—208, ч. 161—164. — A. Gliński, Bajarz polski, III, ст. 131—143, ч. 7. — B. Němcová, Slov. pohádky, ст. 511—522. — В. Караджич, Српске народ. приповиjетке, ст. 129—134, ч. 32. — M. Valjavec, Narod. pripoviedke, ст. 123—124. — A. Schleicher, Litau. Märchen, ст. 10—12. — A. Schott — Walach. Märchen, ч. 3—4. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 112—120 і III, ст. 37—41, ч. 21; I, ст. 314—320 і III, ст. 112—114, ч. 65; II, ст. 331—338, ч. 186. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 70—75, ч. 2 і ст. 191—193, ч. 27. — Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 15; II, ч. 54—55. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 64—66, ч. 31; II, ст. 45—46, ч. 16. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 62, 190, 274—275, 368.

45. Коханок — мерлець.

Бул йęден леґінь і йęдна дзіўка, барш ше льубелы за цейц рокі. Кęт пейц рокі прешло, прійалы го ва катону. І вон там длуго служел, ў тім і ўмар. Вона го за то длуго чекала, ньę верела, цо льудзе гуторелы, же вон ўмар. Та вона вецкаль уж ньę знала, цо робіц, дала ше на ўрачьаркі, чі воны йęй годны віўрачьац, чі вон жійę, чі вон ўмар. Та кęд жійę, да прідзе, а гочь і ньę жійę. Намірела вона на таку йęдну бабу, цо йęй так тота баба гварела: же гочь кęльо рокі ўмар, муші пріспц льęм най ідзе до теметова, та най вікопе йęдну главу. Вона пошла до теметова та вікопала, пріньęсла дому. Та йęй гварела тота баба, же най йу вapi на дванац годзін у йęднім котльę, а най позаміка дзвері, і най ньę отворі, док на ньу ньę будзе трі раз йęднім гласом крічіц. Вона йак варела, то ше йęй удесела тота глава, же бул шваб. Вец ше тота глава у котльę озівала ґу ньęй по швапскі. Вона то ньę разумела, льęм же за то гварела, док йęй ньę прідзе з вонка глас. Кęд рас прішол ґу дзвером і задуркал: Міла мойа, отвор мі! Вона чекала ешчі раз. Вон заш крічал друґі раз: Міла мойа, отвор мі! Вона чекала док будзе і трецї рас крічіц. Вон крічел і трецї раз: Міла мойа, отвор мі! Вона отворела — а вон на краспім коньові пріпол. Кęт прішол, та ше йęй пітал: Цо сцеш, міла мойа, же ші ме так волала?

Вона му гварела: Дзе ші от теді? Йа тебе чекам вельо рокі, аньі сом ше за другого ньę одала, бо ші гварел, же прідзеш, та ме вежньęш, а йа ці ше дочекац ньę могла.

Вон йęй гва́рел: Мі́ла мо́йа, кęт ті то́то сцеш, та́ ше збе́рай, цо найско́рей мо́жеш.

Во́на ше зобра́ла, шма́ті до за́йді вйаза́ла. Йак ві́шлы з дво́ра, вон йęй гва́рел: Ньę мо́жем це, мі́ла мо́йа, у́жац на ко́ньа, му́шіш ісц пе́шо! Во́на пріста́ла. Ві́шлы в вала́лу; пі́тал ше йęй: Бо́йіш ті ше, мі́ла мо́йа, з ме́ртвім ісц? Во́на гваре́ла: Ньę бо́йім ше.

І і́шлы да́льęй. Пі́та ше йęй дру́гі рас: Чі ше бо́йіш з ме́ртвім ісц? Во́на гваре́ла, же ше ньę бо́йі. Йак по́шлы до темето́ва, уж во́на відзе́ла, же то ньę до́бре, уш почьа́ла оста́вац. Пі́та вон ше́ йęй: Цо́ ті, мі́ла, оста́ваш? Чі ше бо́йіш, чі ньę, кęд йа ці́ ше уш тельо́ рас пі́тал, чі ше бо́йіш з ме́ртвім ісц. Ті гваре́ла, же ше ньę бо́йіш. Во́на гваре́ла і те́ді, же ше ньę бо́йі, бо ньę шме́ла віво́лац. Йак по́шлы ґу його гро́бу, зі́шол с ко́ньа, та́ йęй гва́рел: Мі́ла мо́йа, ту́ мой дом; ідз ну́ка до́ тей дзі́рі, там будзе́ме мі дво́йо пребі́вац! Во́на ше барз зльęкла, та му гваре́ла: Йа ньę шмем, бо йа́ там ньę знам віхо́ді; а́льę іц ті пе́рше, йа по́йдзем за то́бу! Вон йęй уве́рел, та по́шол до дзі́рі, а во́на цо ско́рей то́ту сво́йу за́йду положе́ла на дзі́ру, заткáла зоз ньу. Вон че́кал і че́кал, а́ йęй ньęт. Во́на спека́ла ота́маль, на кęльо льęм мо́гла. Прі́шла до ва́лалу. У йę́дней хі́жі ше швеце́ло, во́на там убе́гла. Там бу́ла йę́дна ба́ба жі́ва, а дьі́до йęй бул ума́рті. До́раз за́мклы дзве́рі, пошеда́лы, та во́на по́чьньę гуто́ріц ба́бі, йак походзе́ла. А вон ту на о́блак з гро́ба. Заду́ркал, да́ му отво́рйа. Во́ны ньę сцу. Вон ше во́лал на то́го мертво́го: Ті ме́ртві, цо́ ші та́кі йак і йа, о́твор мі дзве́рі! То́т ста́нул, же́ му отво́рі. Ба́ба скоче́ла, у́дерела дьі́да з йę́дній пру́тком, до́раз льę́гнул на сво́йо ме́сто. По́чьньę крі́чіц ме́ртві з во́нка: Маш сре́тьу, же ші наміре́ла на та́ке ме́сто, цо ші се́бе льік на́шла; а́льę відз на ра́но во́нка, прі́дз до темето́ва, бу́дзеш ві́дзіц, цо с тво́йіх шма́тох бу́дзе. Та́к бі і с те́бе бу́ло, да́ ші до́ тей хі́шкі ньę спе́кла!

Во́на ра́но, кęд Бог дал дзень, ві́шла во́нка, по́шла на ко́ньęц вала́ла, чі то да́цо пра́уда, йак во́н йęй гуто́рел. Во́н йęй шма́ті ші́цкі по́дар на ма́лі фала́ткі; на ка́жді крі́жік йę́ден фала́ток уйіа́зал. Кę́льо крі́жікі льęм бу́ло у темето́ві; та да йу́ дола́пел, та́к бі йęй це́ло роста́ргал, йак шма́ті.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Левенської.

Паралелї: Отсе оповіданє, незвичайно популярне і розповсюднене, перейшло також у пісню, а деякі поети обробили його як самостійну баляду. Про нього маємо також окремі наукові розвідки. Подаю тут лиш найважнійші вказівки, решту знайде читач у наведених розвідках.

Оповіданя: П. Чубинський, Труды, II, ст. 411—416, ч. 119—121. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 391—393. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. в Угор. Руси, II, ст. 151—152 і зібрана там література. — В. Гнатюк, Знадоби до ґал. русь. демонольоґії, ст. 139—140, ч. 237. — В. Добровольскій, Смол. этн. сборникъ, I, ст. 126—127. — M. Federowski, Lud białoruski, I, ст. 22—23, ч. 75; ст. 66—67, ч. 196; ст. 68—69, ч. 201. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ч. 123. — Wisła, I, ст. 740; IV, ст. 667 і 958; V, ст. 790—791.— S. Chełchowski, Powieści i opowiadania lud., II, ст. 40—42. — O. Kolberg, Lud, XIV, Poznańskie, ч. 41. — R. Zamarski, Podania i baśnie ludu w Mazowszu, ст. 121—132. — Zbiór wiadomości do antr. kr., III, ст. 321. — Materyały antrop. arch. i etnogr. II, ст. 21. — P. Dobšinský, Prostonár. slov. povesti, VI, ст. 23—30. — Erben, Vybrané báje a pověstí nár., ст. 107.

Пісні: Я. Головацкій, Нар. пѣсни, I, ст. 83—84, ч. 40; II, ст. 708—710, ч. 12. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. в Угор. Руси, III, ст. 128, ч. 18. — Mittler, Deutsche Volkslieder, ч. 543—545. — Des Knaben Wunderhorn, II, 19. — Erk, Liederhort, ч. 24. — Hoffmann, Findlinge, I, ст. 92. — Ditfurth, II, ч. 2. — Meier, ч. 355. — Schleicher, ст. 112. — A. Keller, Volkslieder aus der Bretagne, ст. 60—67, ч. 15. — F. J. Child, The English and scottish popular ballads, III, ст. 226—234, ч. 77. — Gir. de Rada, Rapsodie d' un poema albanese, I, ст. 29—33, ч. 17. — К. Шапкаревъ, Сборникъ отъ българ. нар. умотворения, II, кн. 9, ст. 525-527, ч. 285; III, ч. 307; V, ч. 603. — Д. К. Миладиновци, Българ. нар. пѣсни, ч. 100. — A. Jeannaraki, Kretas Volkslieder, ст. 220—231, ч. 293. — L. Sâinénu, Basmele române, ст. 909—910. — В. Караджич, Српске нар. пјесне, 1875, II, ст. 38—42.

Літературні перерібки: A. Bürger, Lenore. — В. Жуковскій, Людмила. — A. Mickiewicz, Ucieczka. — М. Костомарів, Наталя (Литер. наслѣдіе, ст. 231—237). — С. Руданський, Безнадія (Твори, III, ст. 49—58).

Статї: Pamiętnik Naukowy (Warszawa, 1819), I, ст. 358—366: Lach Szyrma, Kamilla i Leon; II, ст. 275—282: Lach Szyrma, Uwagi nad balladą Bürgera Lenora. — Archiv f. slav. Philologie. VI (1882), ст. 243: Wollner, Der Lenorenstoff in der slav. Volkspoesie; X (1887), ст. 356—359: Krek, Beitrag zur Literatur des Lenorenstoffes; XIV (1892), ст. 146: W. Bugiel, Eine kleinrussische Version der Lenorensage. — Świt (Warszawa), 1885), II: Dr. S. Biegeleisen, Tło ludowe Ucieczki Mickiewicza. — S. Grudziński, Lenore in Polen (Sprawozd. gimn. w Bochni, 1890, ст. 14-17). — И. Созоновичъ, Русскіе варіанты сказки „о женихѣ мертвецѣ" (Рус. Филол. Вѣстникъ, 1890, кн. 4—6). — И. Созоновичъ, Ленора Бюргера и родственные ей сюжеты въ народ. поэзіи европейской и русской (Варшава, 1893). — В. Каллашъ, Ленора (Женихъ — или братъ мертвецъ), Живая Старина, 1892, II, ст. 142—145. — J. Psichari, La ballade de Lénore en Gréce (Revue de

l'histoire de religions, 1884, ст. 27—65). — N. Г. Πολίτης, Τὸ δημοτικὸν ᾆσμα περὶ τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ, (Атени, 1885, 70 ст.). — А. Н. Веселовскій, Къ народ. мотивамъ баллады Леноре (Ж. М. Н. Пр., 1885, XI). — Г. Дестунисъ, Сказаніе о братѣ мертвецѣ или женихѣ-мертвецѣ (Ж. М. Н. Пр., 1886, III). — K. Krumbacher, Ein Problem der vergleichenden Sagenkunde und Literaturgeschichte: Die Lenorensage (Zeitschrift f. vergl. Literaturgeschichte, 1887, III—IV, ст. 214—221). — N. Andrić, Bajka o Lenori (Vienac zabavi i pouci, Zagreb, 1893, ч. ч. 32—33). — Дръ Ив. Д. Шишмановъ, Пѣсеньта за мъртвия братъ въ поезията на балканскитѣ народи. (Сборникъ за нар. умотворения, наука и книжнина, 1896, 1, ст. 474—569; 1895, 1, ст. 449—600, + 186 сторін текстів).

46. Як Циган мельник учив чорта грати.

Бу́ло у йе̨дні́м вала́лье̨ йе̨ден ґа́зда, цо мал на Дуна́йу водейньі́цу. Нье̨́ могол ше дотрі́мац міна́ра. Ке̨т пойе̨днал міна́ра, ке̨т по́шол дру́гі дзень, міна́ра уж нье̨т. Пре́меньел вон дзеше́цох, нье̨́ зна ньі́хто, дзе скапа́льі. Чло́век се́бе ду́мал: Му́ші то буц да́цо дайа́ка хі́ба, ке̨д уш те́льо міна́рі бу́льі, а́ньі йе̨дно́го пье̨т у млььі́ну! Рас пону́кнье̨ ше му йе̨ден Ці́ґан за міна́ра. І чло́век го пойе̨днал. Пі́тал ше му: Чі вон зна мльец?

Ці́ґан гва́рел, же барз до́бре зна.

Пріпове́дал ґа́зда мінаро́ві-Ціґано́ві: Йа́ це йе̨днам до мо́йе̨й водейньі́ці, а́лье̨ йа те́бе му́шім по́весц, цо ше ста́ва у мо́йе̨й водейньі́ці. Уш йа ве́льо міна́рох мал, а́ ке̨д ра́но по́йдзем, міна́ра нье̨т. Нье̨́ знам ці по́весц, дзе покапа́льі.

Во́н му гва́рел: Нье̨ бо́йце ше, ґа́здо; йа ше нье̨́ барз бо́йім.

І Ці́ґан по́шол до́му, гуто́рел сво́йе̨й же́ні, же́ ше пойе̨днал за міна́ра до водейньі́ці. А же́на му гваре́ла: Йа чьу́ла, же там у те́й водейньі́ці у́ше дьа́бол однье̨́ше міна́ра.

А чло́век гва́рел, же во́н ше нье̨ бо́йі.

І во́ньі ше зобра́льі і по́шльі на Ду́най. По́шльі до водейньі́ці і до́рас Ці́ґан по́чьал мльец. Мал гуше́лькі і по́чьал се́бе грац. Прі́шол с ті́м і ве́чьар. Алье̨ Ці́ґан гра́йе̨, а Ціґа́нка шпі́ва. Прі́шло ко́ло полно́ці, прі́дзе йе̨ден дьа́бол. Пі́та ше Ціґано́ві: Хто́ це ту по́слал?

Ці́ґан му гуто́рел: Мнье̨ пойе̨днал ґа́зда за міна́ра.

Дьа́бол му гуто́рел: Ту́ ші нье̨ го́дзен буц мі́нар, бо йа́ це ру́цім до Дуна́йу.

Ці́ґан му гва́рі: Оздаль ші нье̨ шалье̨ні. На́чь ме ру́ціш? По́ ті́м ха́сну нье̨́ маш. Алье̨ ше́дньі гу́ мнье̨ та́ це нау́чім грац! І дьа́бол прі́стал на́ то. Ше́днул ґу ньо́му і слу́хал, йак Ці́ґан гра́йе̨. Раз дьа́бол

по́ведзел му: Ньę дзбам за́ то, же ньę́ знам грац, во́льęл бім, да знам танцо́вац! На́учь ме танцо́вац, та́ це ньę ру́цім до Дуна́йу.

Ціґан му гуто́рел: Йа́ це го́дзен на́учіц барс фрі́шко!

Ўжал фу́роў, віве́ртал пейц дзірі. Ка́зал му поло́жіц там шіцкі пейц па́льці. Дьа́бол поло́жел, Ціґан ўжал клыінкі і му погло́бел. Ўжал гу́шлы, та по́чьал му грац. Дьа́бол по́чьал танцо́вац. Так танцо́вал, мало ше ньę пота́ргал. Альę його барс почьа́ло бо́льęц. І вон Ціґано́ві гуто́рел: Фрі́шко грай, на́й ше нау́чім танцо́вац, бо́ ме барз бо́лы!

Ціґан му гва́рел: То ньę́ мош так фрі́шко вау́чіц танцо́вац. Му́шіш до вечьа́ра.

Дьа́бол му гуто́рел: Йа уж внам, льęм ме пуж.

Альę Ціґан ньę́ сцел го пу́шчіц. Дьа́бол йак відзел, же го Ціґан ньę пу́шьчі, по́тскочел го́ре і одо́рвал се́бе па́льці і по́шол аж до пе́кла.

Кęд ра́но, ста́ньę ґа́зда і до́рас по́шол опа́тріц на водейньіцу, чі на́йдзе там міна́ра. Кę́д вон по́йдзе, мі́нар ме́льę. Ґа́зда гва́рел: Сла́ва Бо́гу, уж па́ўно сом ньę́ мал тако́го міна́ра, же́бі так длу́го ў мньę мльęл. А тот Ціґан, а мо́же мльęц!

І дру́гі дзень зо́брал ше Ціґан на ко́чьу і і́шол зос Ціґа́нку до ріту по ше́но. А там ньęдальęко бул і льęс. Кęд уж і́шлы од Дуна́йу, на до́брім фала́ту оба́чьа дьа́бла на кра́й льęсу. Ма́ха на́ ныіх с пе́сцу, та скрі́чел: Че́кай ті, обешеньа́ку, да́м ці те́рав за то́то, цо ші мі па́льце одо́рвал!

Ціґа́нка ше по́чьала бац, а вон йęй гварел: Ньę́ бой ше, а́ны од дьа́бла.

Ста́нул го́ре на ко́чьу, по́чьал з рука́мі на драбінкі обра́цац, же́ вон ве́рта. Дьа́бол то відзел, спінал ше го́ре, а так па́трі, цо ро́бі Ціґан. Та скрі́чел: А мньę ве́цей ньę спреве́дзеш, же́бі йа поло́жел па́льці до двірох. Ўж йа ше ве́цей ньę по́йдзем до водейньіці ўчіц грац, а і танцо́вац. Йа ду́мал, же йа́ те́бе преве́дзем, а́льę ті мньę скоре́й пре́вед, йак йа те́бе! І дьа́бол ўсце́кол до льę́са.

Ціґан по́шол, накла́дол ше́на на́ кочь, пріньę́сол до́му. По́шлы до млыі́на і заш почьа́лі мльęц. Ціґан ше по́чьал уміван, а і сцел ше зачесац, бо́ му ґа́зда гва́рел, на́й ше да́кус чі́сто трі́ма. Ціґан ше ўміл, сцел ше рошче́сац з гребе́ньом, а мал длу́гі ўла́сі, ба́рз го скуба́ло. Ната́ргал се́бе барз ве́льо. Та гва́рел Ціґа́нкі: Йа́кі то льу́дзе шальę́ні, кę́т ше ка́жді дзень чę́шу. Кę́льо же се́бе ўла́сі вітаргаа́йу? Йа да ше че́шем ка́жді дзень, та́ бім се́бе шіцкі віта́ргал. Уж йа́ ше ве́цей че́сац ньę бу́дзем!

Гва́рел му ґазда: Ті Ціґа́ньę кę́т ше ньę бу́дзеш че́сац, ті́ ше дай остріґац.

Вон гварел ґаздові: Йá ше дам острíгац, кęд ві сéбе пушчíце ўласі такі длўгі, йак йá мам.

Альę то ґáзда ньę сцел, тá му гварел: Ідз до байбéра, най це обрітві.

Вóн мал маґáрца, шéднул нá ньго, прішол до байбéра. Маґáрца уўйáзал на дрáгу ґу слўпу, а сам пóшол нўка. Піта ше го бáйбер, цо сце.

Цíґан гвáрі: За кęльо ме обрігвíце і острігáце і мойóго брáта?

Барз вам брат заросиўті?

Такі, йак і йа.

Йа вас двох острíгам і обрíтвім за пейдзéшат ґрейцáрі.

Йá вам дам.

Кáзал му бритвар шéднуц на кáрсцель, крáшньę го обрíтвел і оштрéгал. Пітал ше: Двé же вам брат?

А вóнка йę.

Іцце пó ньго.

Вон пóшол по маґáрца, прівéдол го на дзвéрі, бáйбер віцзел, шему пітал: Тó ваш брат?

Тó.

Йа тóго брітвіц ньę бўдзем, гочь мньę заплаціце. Хто то ęшчі маґáрца брітвел? Іц дóму, ньę сцем áньі пеньęжі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Про те, як герой учить чорта (смока) грати, вложивши йому руки в розколину дерева і вийнявши клин, пор. M. Kremnitz, Rumän. Märchen, ч. 6. — P. Schullerus, Rumän. Volksmärchen (Archiv d. V. f. sieb. Landeskunde, 1906, Anhang), ч. 5. — E. Schreck, Finnische Märchen, ч. 16. — R. Köhler, Kleinere Schriften, I, ст. 294—295 (увага 3) і ст. 435.

47. Янчі Бобик — волове ушко.

Бул йęден члóвек Рўснак і жéна; тóта жéна ткáла; ньę мáла áньі йęдно дзвéцко; а члóвек йęй кáзал, да му одньęше на пóльо йęсц. А вóна пóшла до сушéді: Сушéдо, цо думáце? Кáзал мі члóвек, да му одньęшем на пóльо йęсц; да мам го' льęм йęдно дзвéцко, та вóно бі одньęсло. Та ше пітáла сушéді, цо бўдзе робіц, да ма дзвéцко.

А сушéда йęй гварéла, же доґ бýдзе йýтро рáно слунéчко віхóдзіц, та най пáтрі на рóшту, та най гутóрі: Дáйце мі, Бóже, тéльо дзéці, кéльо у тей рóшті дзіркі.

Члóвек прíшол зос пóльа, та шéдньę на лáўку, вóна му гвáрі: Йой, ньę шедáйце, бо там дзéці!

Вон шéднул на пáтку, вóна му заш гвáрела: Ньę шедáйце, бо там дзéці!

Вон ше пóгньівал, та ýжал мéтлу, та вімéтол дзéці вóнка. Кęд дрýгі дзень вон йęй заш кáзал, жéбі му одньęсла йęсц, а вóна так прíповéда, же бáрем да йęй остáло го' льęм йęдно дзéцко, та бі одньęсло йęсц, го' льęм тáке, йак пасýлька! Раз йęдна пасýлька ше льęм скóтульа зос пéца. Вон гутóрі: Мáмо, йа ту, та одньęшем оццóві йęсц!

Йаґже одньęшеш, кęть ші тáкі мáлкі?

Шéдньęм нá крíсу, та бýдзем так íсц по вóді.

Йак дóшол уж ґу оццóві, та вóлал óцца йęсц: Гáйде, áпо, пóцце йęсц!

Дзе же ші?

Ту сом на місóчкі.

Оцец прíшол, та йęдлі. Пітал ше му óцец, же чі пóйдзе дóму?

Вон гвáрел, же ньę пóйдзе, же бýдзе гóньіц вóлі.

Оцец му гвáрел, же йаґже бýдзе гóньіц, кęд йę тáкі мáлкі, же го вóлі зґáжа.

А вон гвáрел, же шéдньę волóві до ýха.

Па íшлі тáмац трóме хлóпі на кóчьу, А тот хлáпец крíчі на вóлі: Гойс-чьáле! Бімбоў-гойс! А тóті хлóпі ше пітáлі йóго оццóві, же хто му крíчі на вóлі?

Вон гвáрел, же йóго хлáпец.

Вóні ше пітáлі, же дзе йę.

У волóвім ýху.

А йęден члóвек гвáрел: Прéдай мі го!

Вон гвáрел, же прéда. Дай мі йęден кóрец пéньęжі.

А вон му дал йęден кóрец, та полóжел того хлáпца до бутьęлáра, та пóшол дóму, та гвáрел жéні: Жéно, цо йа мам!

А вóна му гвáрела, же гíўно. А тот хлапец ше му ýвальал, а сам сцéкол. Кęд вон óтворі бутьęлар, а хлáпца ньęт, льęм гíўно. А вон жéні гвáрел: Жéно, ті óзда знáла, же йа мам гíўно у бутьęлáру! А тот хлáпец йак вíшол з бутьęлáра, та спáднул до кольáйі; а то бýло блáто, та ньę мóгол вісц. Та збойньíці íшлі на кóчьу, та ше сварьáлі, же бáрем да мáйу íшче йęдногó пайтáша. А вон пóчьал на ньіх крíчац: Браца і йа ту. Ньę охáпце ме.

А вóні стáнулі, та ше му пітáлі, же дзе же ші?

А вон гуто́рел, же ту сом у бла́це.

А во́ні го на́шлі, та го положе́лі на́ кочь. Та ше сварьа́лі, же по́йду кра́днуц пе́ньęжі до йęдно́го богато́го ґа́зді. А йак по́шлі, та мал тот ґа́зда пеньę́жі у йę́днім маґазі́ньę, а во́ні ма́лі кльу́че, а вон во́шол прес кльучо́ву дзі́рку, та ше́днул до йęдно́го ме́ха, дзе бу́лі пеньę́жі, та крі́чал: Ойце, о́йце, бо вам пеньę́жі кра́дну!

А во́ні шіцкі посцека́лі. А тот ґазда прі́шол, та па́трі, ньęт ныко́го. Ве́цка во́ні заш польęґа́лі, тот ґа́зда, а то́му хла́пцу бу́ло ме́но Боб Йа́ньчі. А вон шіцко по́розмікал, та у́жал йę́ден мех пе́ньęжі, а льęм такі бул ма́лкі, йак пасу́лька. А вон ньę́ше на пльę́цу тот мех пеньę́жі, па крі́чі на збойныі́цох: По́йце, бра́ца, на́прец до мньę! А во́ні по́шлі, та то́ті пе́ньęжі му помага́лі ньęсц. По́йце, гва́рі, бо мі так чьę́шко! А во́ні гва́рьа, же за ныі́ма хто́шка уга́ньал. А вон гва́рел, же там ньę́ бул ныі́хто. Ну, во́ні уж то́ті пе́ньęжі одньę́слі до сво́його до́му, по́йду хльę́ба кра́днуц. По́йду до йę́дного бога́того ґа́зді, там ма́йу хльę́ба ве́льо у ко́морі. Вон во́шол на кльу́чову дзі́рку, та ше́днул пот хльęп пот ско́рку. А так крі́чал: Ойце, о́йце, бо вам хльę́ба кра́дну! Во́ні шіцкі збойныі́ці посцека́лі, а вон сам о́стал, а то́ті збойныі́ці ше огльада́йу, дзе Боб Йа́ньчі. Йа́ньчійа ньęт. А Йа́ньчі хльę́ба ньę́ше. Поло́жел два́цац хльę́бі до ме́ха, та ньę́ше на хрі́пце, а крі́чі: Бра́ца, чека́йце ме! Збойныі́ці го чека́лі, а вон гва́рі: Го, дзе́ сце, йа те́льо хльę́ба ньę́шем.

А во́ні гва́релі: Муше́лі зме поу́сце́кац, кęт хто́шка крі́чел: Ойце, о́йце, бо вам хльę́ба кра́дну! Уж во́ні тот хльęб одньę́слі до сво́його до́му, уш ше збі́ра́лі, же по́йду кра́днуц ві́на. По́шлі до́ йę́дней піньві́ці, дзе бу́ло ве́льо ві́на. А тот Боб Йа́ньчі йім гва́рел: Ну, бра́ца, вежньę́ме тот на́йвекші го́рдоу; а сам ше́днул на о́бручь, а так крі́чал: Ойце, о́йце, бо вам ві́но кра́дну! Збо́йныіці шіцкі посцека́лі. Боб Йа́ньчі дрі́льа тот го́рдоу на́прец се́бе, та крі́чі: Бра́ца, по́йце мі помо́чі! Во́ні ве́цка о́пціскалі тот го́рдоу до сво́його до́му. Ну, воні уж по́йду те́раз ме́са кра́днуц. По́шлі до йęдно́го члове́ка, цо мал ве́льо кра́ві і во́лі, та гуторе́лі, же ве́жньу на́йвекшого во́ла, цо на́йтлусте́йші. Вон ше́днул воло́ві до ву́ха, та крі́чьел: Ойце, о́йце, бо вам во́лі кра́дну! А збойныі́ці посцека́лі. А вон же́ньę во́ла тако́го барз тлу́стого, па крі́чі: Бра́ца, по́йце мі помо́чі! Во́ні прі́шлі, та одогна́лі во́лі до сво́його до́му. Но, уж бу́ду то́го во́ла дра́пац, бу́ду го пе́чьіц, па бу́ду йęсц. Йак го у́пеклі, та пошеда́лі, же бу́ду йęсц. А Боб Йа́ньчі по́шол ґу гно́йу, та біл по тіх бура́ґох, та то лопота́ло, а у́ше йо́йчьал: То ньę йа, то ньę йа, то ге́уті, цо там йę́дза! А збойныі́ці посцека́лі, а Боб Йа́ньчі шіцко по́йęд, цало́го во́ла і два́цац хльę́бі і ве́лькі го́рдоу ві́на, та ше барз о́йęд, па йо́йчьал у́ше: Йа йай! — за то, же ше барз о́йęд.

А збойныці прішлі ґу ньому, та ше му пітали: Цо ці, брату, же так йойчіш?

Барз ме побілі! А вон йіх спрéвед, бо шіцко пойѳд, та ше ойѳд, та за то йойчьал. І тéраз йойчі, кѳдь ньѳ умар.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. народ. казки, ст. 65—69, ч. 42. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 225—228, ч. 168. — И. Худяковъ, Великор. сказки, II, ч. 64. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ст. 176—177. — M. Valjavec, Narod. pripovjetke, ст. 116—119. — A. Schleicher, Litauische Märchen, ст. 7-8. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, I, ст. 178—184, ч. 37 і ст. 201—205, ч. 45. — I. Hahn, Griech. u. alban. Märchen, I, ст. 300—303, ч. 55; II, ст. 115—116, ч. 99. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, II, ст. 147—155, ч. 53. — J. Kubín, Povídky kladské, I, ст. 121—124, ч. 62. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 341—346, ч. 322. — М. Драгомановъ, Малорус. народ. преданія, ч. 33. — R. Köhler, Klein. Schriften, I, ст. 68, 107, 196.

48. Борба з гадом.

Бул йѳден пан, бівал у йѳднім варошу. Коло того варошу ішла йѳдна шірока вода, і його сін, того ґазді, вéцей раз, йак раз ішол на лові. Ўжал пушку праху і брокі, пошол нá свой чьáмец і сцел вон, да дáцо улові. Вон ньѳ бул, льѳм сам на чьáмцу. Почьал гоныц от крáйу. Кѳд го відзéлы дзіві кáчькі, льѳбо гускі, дораз одльѳцéлы. Йому ше ньѳ пачéло, наўрáцел нáзат чьáмец ґу крáйу, нарéзал вéрбі, конáрі навапіхал на чьáмец, жéбі го ньѳ відзéлы дзіві гускі, льѳбо кáчькі. С тім ше рушел по другі завод; уш то ше ньѳ відзéло, чі то бул чьáмец, чі йѳст дáхто нá ным, чі ньѳт. Пошол од валáлу дальѳко; шедзéлы там прі крáйу вéльо кáчькі дзіві; вон націловал, штрéльѳл, кáчькі подльѳтлы горе, йѳдна спáдла долу. Ото було уж на край воді, кѳт спáдла до пáду. Вон гоньѳл чьáмец ґу крáйу, пошол вонка, гльѳдал свойу кáчьку, цо йу заштрéльѳл. Йак йу нáшол, уж йу гад у піскох ньѳсол. Вон почьал брац од гáда кáчьку. Ўжал од нього, та ньѳше нá свой чьáмец. Зá ным ше гад обрацел, барс гнывáцо. Руцел ше нá нього о полі, опáсал ше двá раз около пойасу, хвост му вішел коло ногі льывей, ешчі двá раз опасáні бул по сáму жем. Глáву двігнул горе, почьал нá нього січец і почьал го спіскац. Тот млáді хлоп відзел, же то уж ньѳ добре; ўлáпел го з льыву руку за глáву, зос прáву руку біл го по його глáві.

Було то длужей, йак йєдну годзіну. Так уж вістал чловек гада біц, шіцко бул узнойєні. Калап му долу спаднул, а вон уж відзел, же го гат скорей наулада, йак вон гада. Прішло му на розум, же ма йєден нож у чіжмі; віпагнул нож, одрезал му главу. Да му ньє прішло на розум, же вон ма нож, бізоуно бі го гад наулядал. Йаґ го розрезал, спаднул долу, вон крачньє прішол до чьамца, шеднул і почьал гоньіц чьамец ґу домові. Вера уж було вечьаром, кєт прішол. Вон цо вістал, та і заспал на чьамцу. Прішол дому, пріповедал свойому оцові, йак вон ходзел на лові.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґ. столиції від Осіфа Куліча.

49. Косарі і великий гад.

Бул йєден чловек худобні, волал себе ешчі пейцох хлопох: Прідзеце ві зо мну, мойо браца, та пойдземе до Сріму робіц, йака ше нам робота трафі! Зобралы ше шіцкі шейсме, а пошлы до Сріму на роботу. Робота така була — траву кошіц. Прішлы до йєдного валалу, пітальі ше, чі можу у тім валальє траву кошіц. Ньє нашлы себе роботі, пошлы до другого валалу. Пітальі ше там, чібі ньє моглы достац даґдзе траву кошіц. Там йім гварелы: У нас ше покошело! Пошлы дальєй до трецого валалу, пітальі ше там, чібі ше ньє нашла дайака робота. Там йім гварелы у тім валальє: Ньє вельо йєст траві кошіц, альє йєст у йєдного ґазді йєдна велька заграда, оградзена вос прошьчьом. Вон, тот ґазда, ма ешчі кошіц, альє ві там ньє годны покошіц траву, бо там вецей уш кошелы, а ньє моглы докошіц.

Вони ше пітальі: Чьом же бі ньє моглы?

Льудзе йім гуторелы: Кєт пробуйу кошіц, йєст там на стретку тей заграді йєдна студньа, прі тей студзенкі віходзі йєден гад, а уше йіх отамаль віплаші. Вецка йіх тот ґазда ньіґда ньє віплаці.

Вони ше того ньє бойа. Гварелы тім льудвом: Може буц, же то ньєпрауда, льєм ньє сцеце, да мі робіме! Пошлы до того ґазді, пітальі ше му, чі ма траву кошіц?

Ґазда йім гварел: Мам у йєдней заграді; кєт сцеце кошіц, йа вас пойєднам, можеце робіц так, йак і другі; йа вам так будзем плаціц.

З ґаздом ше пойєднальі і пошлы до тей заграді і почьалы кошіц.

Кошéльі йęден пáлі дзень, кошéлы дрýгі дзень до полáдньа. Кęт полáдньę прішло, пошол йęден от тіх шейсцох на вóду, бо йім гвáрел ґáзда: Мам там йęдну студзéнку, дóбра ў ньęй вóда! Кęт пошол йęден на вóду, пойдзе ґу студзéнкі, там йęдно дрéво льęжéло на жéмі віру-бáне, уж вéцей йак дзéшец рóкі, грýбе, а сýхе. Кęд вон пóйдзе ґу тóму дрéву, віdзі нá ньім велькóго, длýгого гáда. Дýма сéбе: Цо тéраз бý-дзем рóбіц? Гат спал, а вон ше нá ньго пріпáтра: Прáўду льўдзе гу-торéлы, кęд сме прішлы ту рóбіц, же тот гад віплáшел вéцей льўдзох, цо кошéлы! Пóшол ґý тім прóшьчьом, вілáмал сéбе йęдну, прішол ґу гадóві, дýма сéбе: Кáдзі го удéрім? Дзвігнул гóре, удéрел гó пóстрет хріпту. Гад йак спал, рýцел ше гóре, áльę дáрмо, кęд го у пóлі пре-лáмал; ньę мóгол за ньíма погáньац. Ґéўті відзéлы, йóго пайтáше, цо вон рóбі прі стýдньі, бо уж і тáк чьýлы за тóго гáда. Бежéлы му у по-моц. Прішлы і гáда забíлы і покошéлы крáшньę шіцко ґаздóву трáву. Пóшлы до валáлу, ґаздóві гуторéлы: Мі уж готóві.

Ґáзда ше йім пíта: Йак сце мóглы покóшіц?

Вóньі му гуторéлы: Мі пóшлы, тá сме кошéлы. Пóшол нам йęден пáйташ на вóду, віdзел тóго гáда, прі стýдньі на дрéву спал. Наш пáй-таш вілáмал йęдно дрéво, удéрел гó по хріпце і вон ньę мог за нáмі огáньац.

Так йіх ґáзда мýшел віплáціц: да сом мал дрýгіх, цо мі гáда ньę забíлы, ўше сом за дáрмо гó' льęм полóўка мал покошéно, а тéраз уж вéцей ньę бýдзе.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

50. Чудесний пташок.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, Рýснак, і тóта жéна тóму члове-кóві бýла дрýга жéна; та тот члóвек мал от пéршей жéні хлáпца, а тóта жéна мáла от першóго мýжа дзіўчье; та послáла йіх до льęса дрéва збéрац на óгень, та йім так гуторéла, же хто скóрей назбéра, тóму крáшше йаблýко да. А хлáпец скóрей назбéрал, та йак прішол дóму, та гвáрел мацéрі: Мáмо, йа уж назбéрал! А вéцка і дзіўчье прішло, та і вóно назбéрало. А мац йім віньімáла зоз лáді йаблýка: дзіўчьéцу дáла, а хлáпцу кęд давáла, та му вос лáду глáву прішьчіпéла, та го пору-бáла, та го уварéла; а члóвек йęй ў віньіці рóбел; а вóна уварéла тóго хлáпца, та одньęсло дзіўчье оцóві на пóльо йęсц; та гварéла дзіў-чьéцу, же кęд óцец бýдзе йęсц, та костóчькі на цвéренку най поздзіва

а на вішьéнку най обéші. Кęт прішол члóвек дóму, та ше пітал, же дзе хлáпец?

А вóна му гвáрела, жéна йóго, же дзéшка пóшол. Кęд на ráно поставáлі, та ше зос тóго хлáпца с костóчькох спрáвел тáшьчьок, та пóшол на йіх хіжу, та зашпівал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрічка на пóльо ме одньęсла, мой óцец ме жéдол, костóчькі на цверéнку поздзівал, а на вішéнку обéшел! Вóні вішлі вóнка, та му гварéлі: Зашпівай íшьчье раз, тáшьку!

А тáшьчьок одльęцел на сушедóву хіжу, та на сушедóвей зашпівал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрічька ме на пóльо одньęсла, мой óцец ме жéдол, на цверéнку ме поздзівал, на вішéнку ме обéшел! Сушедóво вішлі вóнка, та му гуторéлі: Зашпівай íшьчье рас, тáшьку!

А вон гвáрел, же зашпіва, кęд му дáйу лáйбік. А вóні му дáлі, та йім зашпівал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрічька на пóльо ме одньéсла, мой óцец ме жéдол, на цверéнку ме поздзівал, на вішéнку ме обéшел! Пóшол вон заш на другóго сушéда хіжу, та заш зашпівал: Мóйа мац ме порубáла, мóйа шестрічька на пóльо ме одньęсла, мой óцец ме жéдол, на цверéнку ме поздзівал, на вішéнку ме обéшел!

Вішлі сушедóво заш вóнка, та му гварéлі: Зашпівай íшьчье рас, тáшьку! А вон гвáрел, же зашпіва, кęд му дáйу кáмень. Вóні гвáрелі, же му дáйу. Вон йім зашпівал. Вéцка пóшол на трéцого сушéда хіжу, та там шпівал. Вóні вішлі вóнка, та му гварелі: Зашпівай íшьчье рас, тáшьку. А вон гвáрел, же зашпіва, кęд му дáйу ціпéлкі. Та пóшол, та му дáлі. Пóшол до свóйого óцца дóму, та зашпівал на óццовей хіжі. А óцец вішол вóнка і мац і шестра. А вон рýцел на мáцер кáмень, а на óцца лáйбік, а на шéстру ціпéлі, та йіх позабівал. А вéцка йому так Бог дáл, же ше препрáвел на хлáпца, та ше óженьęл, та жійę зос свóйу жéну і тéраз, кęд ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. столиці від Юлї Молнар.

Паралелї: Отся коротенька казка виглядає на самостійно оброблений один епізод із відомої єгипетської казки про двох братів, пор. В. А. Клоустон, Народні казки та вигадки, ст. 106—147. Задля великих відмін не можна одначе сього твердити на певно.

Hauptmotive der Märchen.

1. Wie Janči einen wunderbaren Nachen gezimmert und mit Hilfe wunderbarer Genossen eine Prinzessin zur Gemahlin gewonnen hat. Von dreien Brüdern zimmert der eine einen Nachen, der über das Land dahingleitet gleichwie übers Wasser, und fährt darin zu einem König, um um seine Tochter zu werben. Unterwegs nimmt er einen Läufer, einen Fernseher, einen Schleuderer, einen Ewigfrierenden, einen Ewighungernden, einen Ewigdurstenden und einen Juckhäutigen in seinen Nachen mit, bringt mit deren Hilfe verschiedene Arbeiten, die ihm vom König auferlegt werden, zustande und gewinnt so die Königstochter zur Gemahlin.

2. Wie ein Bursche dank den Ratschlägen seiner Ochsen eine Königstochter zur Frau bekam und sie wieder verlor. Dem Rat eines Wunderochsen gemäss wirbt ein Bursche um eine Königstochter und nachdem er eine Reihe von Arbeiten vollbracht, führt er sie heim. Ebenso rasch aber fällt seine Gattin einem Zigeuner zu, der das ihm von dem Burschen aufgegebene Rätsel glücklich löst.

3. Von den Abenteuern, die der jüngste Bruder erlebt. Von dreien Brüdern erarbeitet sich der jüngste bei der Frau Jaga ein Zauberhorn. Sobald er mit einer Rute daran schlägt, kommt eine Viehherde daraus hervor, die aber nicht wieder hinein will. Da treibt Frau Jaga, die sich durch Verkleidung unkenntlich gemacht, die Herde wieder hinein unter der Bedingung, dass er nie heiraten wird. Der Bursche hält indes die Bedingung nicht ein und muss infolge dessen vor Frau Jaga das Weite suchen; auf der Flucht verläuft er sich gar nach dem Jenseits. Unter Beihilfe von drei greisen Priestern erhält er drei starke Tiere, mit denen zusammen er Frau Jaga, die ihn auch da ereilt hat, umbringt. Hierauf schützt er junge Greife vor feurigem Regen, wofür ihn der alte Greif wieder nach der Oberwelt heraufbefördert.

4. Von den drei Brüdern und der heilenden und verjüngenden Salbe. Drei Brüder ziehen in die weite Welt, ein goldenes Vöglein für ihren Vater zu holen; doch bekommt es erst der jüngste unter Beihilfe eines Fuchses. Ausserdem gewinnt er noch ein wunderbares Ross und eine Königstochter als Braut. Auf der Heimkehr erlöst er seine Brüder aus der Gefangenschaft. Zum Lohn dafür bringen ihn seine Brüder um, worauf sie das Vöglein, das Wunderross und die Prinzessin nach Hause bringen. Der Fuchs jedoch macht den Toten mittelst einer Wundersalbe wieder lebendig; dieser kehrt nun heim und deckt den Trug auf. Der König jagt die älteren Söhne von dannen, den jüngsten aber setzt er zu seinem Thronfolger ein.

5. Die drei Brüder, Tindejr-Sejp-Ilona und der „Rote Held“. Drei Königssöhne ziehen der Reihe nach aus, in der weiten Welt ihr Glück zu versuchen. Unterwegs werden die beiden älteren von einem Drachen getötet, der jüngste aber erlegt das Ungetüm und macht seine Brüder wieder lebendig. Sie entbrennen in wildem Hass gegen ihn, weil er sie daheim lässt und selbst zum zweitenmal in die Welt hinauszieht. Er aber reitet auf einen Glasberg hinaut zu der wunderschönen Ilona und verweilt dort eine Zeitlang. Eine alte Dienstmagd trifft indes eine geheime Verabredung mit dem „Roten Helden“, vergiftet den Prinzen und liefert Ilona dem Roten Helden aus. Da erfahren es der Vater und die Brüder des Prinzen; sie gehen auf den Glasberg und machen ihn wieder lebendig, worauf er Ilona dem Räuber zurücknimmt und mit ihr bis an seinen Tod haust.

6. Wie ein König seinen Sohn töten wollte, dieser aber entfloh und erst Hirt war, sodann König wurde. Dem Rat einer bösen Hexe gemäss lässt ein König, um seine Gemahlin zu heilen, seinen Sohn umbringen. Der Jäger aber lässt den Sohn laufen und bringt anstatt dessen Herzens dem König ein Hasenherz. Der Königssohn tritt bei einem Hirten in Dienst, nachdem er aber sich mit ihm entzweit, bringt er ihn um. Hierauf verdingt er sich als Hirt bei dem Nachbarkönig. Dahier überwältigt er drei Drachen und erhält von ihnen wunderbare Halfterbänder, mittelst deren er für seinen König drei Kriege gewinnt, worauf er seine Tochter heiratet und an seiner Statt König wird.

7. Wie ein Schweinehirt die Königstöchter hütete, die bei Nacht mit Teufeln tanzten. Ein königlicher Schweinehirt übernimmt die Aufgabe, die drei Königstöchter zu hüten, die bei Nacht mit Teufeln tanzten. Er hängt sich insgeheim an ihren Wagen und liest unterwegs verschiedene Gegenstände auf, um damit zu erweisen, wo er gewesen: drei metallene Reiser, ein Messer, eine Gabel und

einen Löffel, beim Mahle gestohlen, beim Tanz zerrissene Schuhe, ein Tüchlein, eine Schürze und ein Kopfband, die er den Prinzessinnen beim Bad entwendet. Zurückgekehrt, zeigt er alle diese Beweise dem König vor, der ihn belohnt, seine Töchter aber von dannen jagt.

8. Die verräterische Mutter, ihr Buhle und ihr Sohn. A. — 9. Eine Mutter, die den eigenen Sohn verrät. B. — 10. Die verräterische Schwester, der „Rote Held“ und Janči. C. — Mutter und Sohn sehen sich gezwungen, in die weite Welt zu ziehen. Unterwegs gewinnt der Sohn eine wunderbare Schürze, die ihm übernatürliche Kraft verleiht, so dass er Räuber umbringt und in ihrem Anwesen zu wirtschaften beginnt. Da macht seine Mutter einen von den Räubern wieder heil, verständigt sich mit ihm insgeheim und versucht es seinem Rat gemäss, sich ihn vom Halse zu schaffen. Sie schickt ihn aus, Löwenmilch und Lebenswasser zu holen und drei Ungetüme zu töten, um drei Prinzessinnen von ihnen zu erlösen; als er aber heimkehrt, entreisst sie ihm beim Bad die Zauberschürze, blendet ihn (selbst oder durch den Räuber) und jagt ihn davon. Der Sohn kommt zu einer der erlösten Prinzessinnen, heiratet sie, gewinnt das Augenlicht wieder, siegt in einem Kriege, kommt endlich zu seiner Mutter zu Besuch und haut ihr den Kopf ab (oder die Mutter gibt sich selbst den Tod). In der dritten Variante ist namentlich der Schluss abweichend gestaltet: Der Bruder bringt den Räuber um, seine Schwester aber bindet er an eine Eiche. Dann tötet er unter Beistand starker Tiere einen Drachen und erlöst von ihm eine Prinzessin. Während der Rast bringt ihn der „Rote Held“ um, um die Königstochter für sich zu nehmen; der Tote wird aber von den Tieren wieder belebt und heiratet die Prinzessin, während der „Rote Held“ durch Pferde zerrissen wird.

11. Der vermauerte Bursche Varga, der wackere Kämpe. Der Knabe Varga will weder seinem Vater, noch dem Bischof, noch dem König sein Traumgesicht erzählen, weshalb ihn dieser vermauern lässt. Die Königstochter aber nährt ihn insgeheim und als der „Rote König“ ihren Vater auffordert, zu erraten, welches Ende des Stockes das dickere und welches der drei Fohlen das jüngste ist, errät er es; als aber der Rote König eine Keule schleudert und verlangt, dass sie zurückgeschleudert werde, wird dem Rat der Prinzessin zufolge die Mauer, hinter der er sitzt, wieder abgetragen, worauf er die Keule zurückschleudert, mit 11 ihm täuschend ähnlichen Burschen zum Roten König zu Besuch geht, sich dort nicht erkennen lässt, den Roten König umbringt, dann aber heimkehrt und selbst König wird.

12. Wie ein dem Teufel zu eigen gegebener Königssohn sich von diesem erlöst und seine Tochter zur Frau

nimmt. Ein König verspricht dem Teufel seinen Sohn zu geben, von dem er nichts weiss, weil er in seiner Abwesenheit zur Welt gekommen. Nachdem der Sohn herangewachsen, geht er zu dem Teufel. Unterwegs begegnet er im Bad dessen drei Töchtern, entwendet einer derselben einen Teil ihrer Gewänder und zwingt sie so, seine Gattin zu werden. Bei dem Teufel angekommen, erfüllt er mehrere Aufgaben (er errät das Alter dreier Raben, sattelt wilde Stuten, baut eine messingene, eine silberne und eine goldene Brücke) unter Beihilfe der Teufelstochter und flieht mit ihr, wobei sie sich bald in einen Hirten und eine Herde Kühe, bald in ein Hirsefeld und dessen Hüter, bald wieder in eine Ente und einen Enterich verwandeln. In der Nähe seines Hauses lässt er sie in einem Kasino zurück, vergisst an sie und will eine andere heiraten, er erinnert sich aber endlich an sie und lässt sich mit ihr trauen.

13. Wie ein Königssohn mit dem Satan Krieg führte. A. — 14. Wie Janči seine Frau zurücknahm. Ein Königssohn, mit einer schönen Gattin vermählt, erhält eine Erbschaft unter der Bedingung, dass er in das zwölfte Zimmer nicht hineinblicken darf. Da litt es ihn nicht und er blickte hinein und sah drinnen im Zimmer einen Satan, mit Ketten angeschmiedet. Auf dessen Bitte reicht er ihm drei Becher Wasser, wofür ihm der Satan drei Welten schenkt. Nachdem der Satan das Wasser ausgetrunken, schmiedet er sich los und flieht mit der jungen Königin. Der Königssohn bemüht sich dreimal ohne Erfolg, sie zurückzunehmen, der Satan aber schenkt ihm dreimal das Leben. Da verdingt sich der Königssohn bei der Frau Jaga, hütet ihre Stuten (ihre Töchter), die er unter Beistand eines Wolfes, einer Ente und eines Fuchses nach Hause treibt, und erhält zum Lohn ein Zauberross, worauf er seine Gattin dem Satan wegstiehlt und flieht, während der Satan auf der Flucht umkommt.

15. Wie die Gattin eines Schmieds Königin wird und ihr Sohn ein goldhaariges Mädchen heiratet. Die Vilen (Vila = serbische Göttin) tragen eine böse Königin zu einem bösen Schmied, die Gattin des Schmieds aber zu dem König, dem sie einen einzigen Sohn gebiert. Zu einem Jüngling herangewachsen, hütet dieser einen Apfelbaum, der am Abend blüht und am Morgen Früchte trägt, die jedoch von irgendjemandem gepflückt werden. Es waren dies drei Mädchen von dem „Schwarzen Eiland“; eine von ihnen, eine goldhaarige, beobachtet er dabei und nimmt sich vor, sie zu bekommen. Als er sich auf den Weg macht, schwatzt er den Teufeln Zauberstiefel und eine Zauberpeitsche ab, die sie nicht untereinander zu teilen wussten, flieht in den Stiefeln auf das „Schwarze Eiland“, nimmt von dort die

Goldhaarige, die ihr Schloss in einen Apfel verwandelt hat, und kehrt zur Freude seiner Eltern heim.

16. Der Prinz und seine Gemahlin „Pavunycja". Ein Prinz hütet einen Apfelbaum, von dem die Äpfel verschwinden, und überzeugt sich, dass sie von neun „Pavunycja's" gepflückt werden. Eine von ihnen will er heiraten und zieht mit einem Soldaten aus, sie zu holen, gelangt aber zu ihr erst, nachdem er den Soldaten getötet. Sie untersagt ihm, den zwölften Keller zu betreten; durch Ungehorsam verliert er sie und muss sich bei einem alten Weibe verdingen und ihre Stuten hüten, bis er sich ein Zauberross erarbeitet, worauf er zu seiner Gattin gelangt und mit ihr heimkehrt.

17. Wie ein Bursche seine Schwester einem Drachen abgenommen hat. A. — 18. Ein Zigeuner in Satans Diensten. B. — Einem Manne wird seine Tochter von einem Drachen entwendet. Ihr Bruder zieht aus, sie zurückzuholen, wird aber von dem Drachen zu verschiedenen Dienstleistungen angehalten, von denen er sich durch allerlei Ausflüchte losspricht (statt Wasser will er einen ganzen Brunnen, statt Reisig einen ganzen Wald bringen; anstatt einer eisernen Kugel drückt er einen Käseklumpen so zusammen, dass Wasser daraus tröpfelt; anstatt die ihm gereichte Keule emporzuschleudern, vergräbt er sie in die Erde und zeigt sie nach drei Tagen dem Drachen, den er zu überzeugen weiss, sie sei, von unabsehbarer Höhe herabstürzend, so tief in die Erde gedrungen). Endlich bringt er den schlafenden Drachen um und kehrt mit der Schwester heim. In Nr 18 fällt das Motiv über die Schwester weg und bleibt bloss die Betörung des Teufels durch einen Zigeuner.

19. Der starke Schneider und seine wunderbaren Helfer. Ein Schneider von grosser Körperkraft, dazu ein Vielfrass ohnegleichen, verdingt sich, als er aber mit Bären Holz aus dem Walde herbeifährt, wobei gar der Teufel ihm Hilfe leisten muss, bekommt man Furcht vor ihm und entlässt ihn. Da geht er hinaus in die weite Welt und wirbt 10 wunderbare Helfer (den Waldbrecher, Bergabtrager und a.), mit denen er verschiedene ihm von einem König aufgetragene Dienstleistungen vollführt und hierauf die Königstochter heiratet.

20. Wie Janči seine Schwester von einem Drachen erlöst und den „Ellenbart" gezüchtigt hat. Ein Drache stiehlt ein Mädchen, das ihren zwei Brüdern das Mittagsmahl trägt. Die Brüder gehen auf die Suche nach ihr, werden aber von dem Drachen getötet. Da bringt die Mutter den Bohnen-Janči zur Welt, der, sobald er erfährt, was der Schwester und den Brüdern widerfahren, sich zu dem Drachen auf den Weg macht, ihn selbst erlegt, seine Brüder

aber wieder lebendig macht und mit der Schwester nach Hause zurückführt. Da aber die Brüder ihn feindselig behandeln, zieht er hinaus in die weite Welt. Unterwegs wirbt er zwei Gesellen. Im Nachtlager nimmt diesen der „Ellenbart“ ihre Ochsen ab und frisst sie auf; der Bohnen-Janči aber lässt sich seinen Ochsen nicht nehmen und züchtigt obendrein noch den frechen Räuber.

21. Wie der „Baumentsprossene“ seine Brüder und seine Schwester von einem Drachen erlöst. Über die untreue Gattin. Ein Drache raubt ein Mädchen und tötet ihre beiden Brüder, die nach ihr kommen. Sie werden alle drei von ihrem Bruder, dem Baumentsprossenen, der später zur Welt gekommen, gerettet und nach Hause gebracht, worauf dieser selbst in die Welt hinauszieht und sich verdingt. Er entdeckt dem Bauer, bei dem er dient, dass ihn sein Weib mit dem Pfaffen verrät, wobei dieser zu wiederholten Malen in arge Verlegenheit gerät und sich immer wieder bei dem Knecht loskaufen muss.

22. Wie Janči drei Prinzessinnen von Drachen erlöst und auf einem Greifen wieder nach dem Diesseits zurückkehrt. Janči zieht in die Welt hinaus, nachdem er einen Zigeuner als Genossen angenommen. Dieser lässt ihn in eine Öffnung in der Erde hinabgleiten, durch die Janči nach dem Jenseits gelangt, wo er drei Drachen tötet und so drei Prinzessinnen erlöst. Der Zigeuner zieht die Prinzessinnen herauf, ihren Retter aber lässt er in der Tiefe zurück. Janči irrt im Jenseits umher, endlich rettet er einen jungen Greifen vor einer Schlange, wofür ihn der alte Greif wieder nach dem Diesseits heraufbefördert. Hier heiratet er eine von den geretteten Prinzessinnen, den treulosen Zigeuner aber lässt er durch Pferde zerreissen.

23. Wie ein Königssohn durch die Lüfte zu einer Prinzessin flog. Ein wandernder Meister verfertigte Flügel, auf denen ein Königssohn zur Prinzessin im Nachbarlande zu Besuch fliegt. Als sie von ihm schwanger geworden, wird sie von ihrem Vater in einen tiefen vertrockneten Brunnen hinuntergeworfen. Der Prinz holt sie jedoch von dort wieder herauf und heiratet sie, während der Hochzeit aber lässt er ihre Eltern mit dem Tode bestrafen.

24. König Silvester. Silvester, der Sohn eines Arztes, flieht vor den Kaufleuten, an die er verkauft wird, in den Wald und wächst hier heran erst bei einer Löwin, die ihn forträgt, sodann bei einem Einsiedler, der die Löwin erlegt. Von dem Einsiedler zieht er dreimal in den Krieg einem König zu Hilfe, schlägt den Feind, heiratet die Königstochter und wird selbst König. Den in einem neuen Kriege geschlagenen und verwundeten bringt der Einsiedler zusammen mit seiner

Gattin zu einem Arzt; hier kommt es an den Tag, dass der Arzt sein Vater ist.

25. „Komm' nicht schön, sondern glücklich zur Welt.[1])" Ein Vater steckt seinen ungeratenen Sohn unter die Soldaten, wird aber nach wie vor von dem Nichtsnutz betrogen, der von seinen angeblichen Beförderungen viel zu berichten weiss. Als die Lügen kundgeworden, flieht der Schlingel in die weite Welt, bekommt von einem Einsiedler einen Zauberbeutel mit einem Feuerstahl und gewinnt mit dessen Hilfe eine Königstochter zur Gemahlin. Da gerät der Beutel in die Hände eines Juden, der die Prinzessin entführt; der Schlingel aber weiss beides zurückzugewinnen, worauf er selbst König wird.

26. Der Zauberring. Ein Knabe kauft einen Hund, eine Katze und eine Schlange vom Tode los. Der Schlangenvater schenkt ihm dafür einen Zauberring, der alle Wünsche des Knaben in Erfüllung bringt. Mit seiner Hilfe baut der Knabe prachtvolle Schlösser und heiratet eine Prinzessin. Der Buhle derselben raubt jedoch den Ring samt der Königstochter; erst nach längeren Bemühungen gelingt es dem Knaben mit Hilfe seines Hundes und seiner Katze, das Geraubte zurückzugewinnen.

27. Das wunderbare Huhn, der Säbel und das Tischtuch. A. — 28. Die Zaubermühle, der Zauberstab und die wunderbare Tischdecke. B. — 29. Das wunderbare Handtuch, die Handmühle, die Laute und der Stab. C. — Ein armer Schlucker, der nichts zu essen hat, geht zu Gott (oder zu dem Satan — mit einem Geschenk, oder um sich zu beschweren, oder um ihn zu töten). Gott (oder der Satan) erhört ihn und gibt ihm allerlei Zauberdinge: ein Handtuch (Tischtuch), das, sobald es entfaltet wird, allerhand Speisen zu Gebote stellt; eine Ziege (ein Huhn, eine Handmühle), die Geld herausschütten; eine Laute, bei deren Klängen jedermann tanzen muss. Alle diese Gegenstände werden jedoch von jemandem (gewöhnlich einem Schenkwirt) heimlich vertauscht. Da gibt Gott dem Armen einen Stab, der selbst schlägt (Säbel, aus dem Soldaten hervorspringen). Mit dessen Hilfe gewinnt der Betrogene die Zauberdinge zurück und wird ein reicher Herr.

30. Der Einunddreissigste. Einem König wird der einunddreissigste Sohn geboren, der auch diesen Namen behält. Alle Brüder ziehen übers Meer hinaus, sich Frauen zu suchen, wo bei einer alten Frau (Jaga) einunddreissig Töchter sind. Die Alte gewährt ihnen ein Nachtlager und will sie sämtlich schlachten; anstatt dessen aber schlachtet

---

[1]) Ukrainisches Sprichwort.

sie ihre eigenen Töchter, während die Brüder davonfliehen, nachdem sie ihr einen Zauberpantoffel entwendet, der den Besitzer übers Meer trägt. An einem Kreuzweg scheiden sie voneinander: neunundzwanzig Brüder kehren heim, während der älteste mit dem jüngsten, dem Einunddreissigsten, bei einem auswärtigen König Dienst nehmen. Der älteste verleumdet aus Eifersucht den jüngsten, worauf dieser genötigt wird, auf seinem Zauberrosse dem König von einem alten Weibe ein Brot und eine Flasche Wein zu holen, die ein Soldatenregiment nicht aufzuessen und auszutrinken imstande ist, und ein Vöglein, das die magern und die fetten Jahre vorausverkündet. Nachher holt er eine goldhaarige Prinzessin und eine goldene Herde, die er selbst melkt, worauf er in der Milch badet und davon schöner wird, während der König darin zu Tode gesotten wird. Nun heiratet der Einunddreissigste die Goldhaarige und herrscht an des Königs Statt.

31. Von den zwölf Brüdern, deren jüngster eine Königstochter zur Frau gewinnt. Eine Variante der vorhergehenden Nummer, doch mit einigen bemerkenswerten Abweichungen.

32. Der Hündin Sohn Janči. Eine Königin, deren Köchin und eine Hündin bringen gleichzeitig je einen Sohn zur Welt. Die Söhne wachsen zusammen auf und ziehen dann in die Welt hinaus; die beiden ersteren kehren bald wieder heim, während Janko, der Hündin Sohn, bei einem Einsiedler Dienst nimmt, drei Mädchen im Bade überrascht, einer von ihnen ihr Hemd raubt und sie darauf heiratet. In seiner Abwesenheit entwendet sie das Hemd und flieht davon. Janko zieht in die Welt, sie zu suchen. Unterwegs verdingt er sich bei einem König, hütet goldene Ferkel und tötet einen Drachen; hierauf gelangt er zu seiner Gattin und stiehlt sie heraus. Die Fliehenden werden verfolgt und verwandeln sich in einen Müller und eine Mühle, einen Hirten und eine Schweineherde, einen Teich und einen Enterich darin, worauf sie glücklich heimkehren.

33. Von dem Königssohn und dessen Abenteuern. Ein Königssohn kommt nach dem Jenseits und nimmt dort Dienst als Schafhirt bei einem Paar blinder Greise. Er wird von drei Hexen überfallen, die auch ihn blenden wollen, tötet sie jedoch, nachdem er in Erfahrung gebracht, wo die Augen der beiden Greise sind, die er ihnen nun wieder hineinfügt. Der Alte gibt ihm dafür ein Zauberross und ein goldenes Gewand, die Alte aber ein goldhaariges Mädchen zur Frau. Der Prinz kehrt heim und setzt, von niemand erkannt, auf seinem Ross über eine Burg. Anstatt ihm seine Tochter (des Prinzen Schwester) zu geben, lässt ihn der König samt seiner Gattin mitten zwischen

wilde Tiere werfen, damit sie ihn zerreissen. Als sie jedoch von den Tieren nicht angerührt werden, entbietet sie der König zu sich; alles kommt ans Licht, worauf der Prinz seine Hochzeit feiert und selbst König wird.

34. Der Mann mit dem Schlangenleib. Einem kinderlosen Ehepaar beschert Gott ein Kind mit einem Schlangenleib, das zuweilen seine Haut abstreift und sich als ein Knabe entpuppt. Zu einem Jüngling herangereift, heiratet dieser eine Königstochter; als sie aber seine Schlangenhaut verbrennt, flieht er übers Meer. Seine Gattin kann nicht niederkommen, solange er nicht seine Hand auf ihren Leib legt; darum sucht sie ihn überall, findet ihn endlich, schläft mit ihm und bringt zwei Knaben zur Welt. Der Mann kehrt mit ihr nach Hause zurück, die Kinder sterben, nach einigen Jahren aber gebiert ihm seine Frau 12 Knaben auf einmal. Darob erschrocken, flieht der Gatte in den Wald und verwildert dort; als aber die Knaben herangewachsen sind, suchen sie ihn auf und bringen ihn nach Hause zurück.

35. Die Reise zu der Sonne. A. — 36. Die Reise zu dem Satan. B. Einem Reichen beschert Gott ein Mädchen und einem Armen einen Knaben, der sie heiraten soll. Der Reiche kauft dem Armen den Knaben ab und lässt ihn im Walde liegen, damit er dort zugrunde gehe; ein Jäger findet aber den Knaben und zieht ihn auf. Der Reiche begegnet ihm und schickt ihn mit einem Brief zu seiner Gattin, damit sie ihn ums Leben bringe; anstatt dessen aber vermählt diese ihre Tochter mit ihm. Da der Reiche ihn um jeden Preis loswerden will, schickt er ihn aus, den glücklichen und den unglücklichen Tag zu suchen, in der festen Hoffnung, er werde dabei umkommen; der Schwiegersohn aber bringt es heraus, weshalb bei einem König ein Birnbaum keine Früchte trägt und bei einem anderen die Tochter sieben Jahre lang dahinsiecht, wo des dritten Tochter hingeraten, wann der Fisch im Meere Nahrung haben und die Wache bei dem Satan Ablösung finden wird, — und kehrt darauf wohlbehalten heim. Nun schickt er seinen Schwiegervater ebendahin, wo er gewesen und wo dieser nun den Tod findet. — Die Variante B weist hier bedeutende Abweichungen auf.

37. Der Satan als Gemeindediener. Der Satan nimmt Dienst bei einer Gemeinde, nachdem sie mit einander abgemacht, dass es ihm niemals an Arbeit fehlen dürfe. Die Gemeinde kann ihm aber nicht Arbeit genug finden, da er jegliches Werk pfeilschnell vollbringt. Da trägt ihm der Schulze dem Rate des Popen gemäss auf, alle garstigen Bücher und Zeitungen, die in Ungarn gedruckt werden, zu einem Haufen zusammenzutragen und anzuzünden, der Teufel aber trägt sie

bis auf den heutigen Tag zusammen und kann damit nimmer fertig werden.

38. Von einem Burschen, der das Gruseln lernen wollte. Es war einmal ein Bursche, der vor nichts erschrak. Es wollte ihn der Glöckner um Mitternacht fürchten machen und brachte es nicht zustande. Er blieb mit Gehenkten unterm Galgen stehen und erschrak auch da nicht. Als er aber selbst vor den Teufeln nicht zurückschauderte, die in einer Hütte einen Schatz hüteten, und denselben furchtlos hob, da gab ihm ein König seine Tochter zur Frau.

39. Der Bruder mit dem Mond, die Schwester mit den Sternen auf der Brust und Tindir-Sejp-Ilona. Ein Königssohn heiratet ein Mädchen, das ihm versprochen hat, einen Sohn mit einem Mond und eine Tochter mit Sternen zur Welt zu bringen; bald nach der Hochzeit aber zieht er in den Krieg. Die zur Welt gekommenen Kinder werden von dem bösen Weibe Ježi-Baba in einen Sarg gesperrt und ins Wasser ausgesetzt. Von einem Fischer gerettet, wachsen sie auf und siedeln sich im Walde an. Ježi-Baba, die davon erfahren hat, rät der Schwester, ihren Bruder zu Tindir-Sejp-Ilona zu senden, damit er erst den Zauberspiegel, der in ihrem Besitz ist, dann auch sie selbst hole, da sie überzeugt ist, er werde dort zugrunde gehen. Der Bruder aber bringt den Spiegel und heiratet Ilona, worauf alle drei zu dem König zu Besuch gehen. Dort lässt man sie die Königin, die in Leder eingenäht wurde, weil sie, anstatt Kinder zu gebären, angeblich Hündchen geworfen hatte, schlagen und auf sie spucken. Sie weigern sich es zu tun, worauf der wahre Sachverhalt ans Licht kommt, die Königin alle ihre Rechte wieder erhält, die böse Ježi-Baba aber durch Pferde zerrissen wird.

40—41. Die Prinzessin ohne Hände. A. — B. — Einem Königssohne gebiert seine Frau, während er Krieg führt, zwei Kinder. Die Stiefmutter aber (Ježi-Baba, der Pfaffe) unterschiebt Briefe an den Königssohn und von demselben und befiehlt in seinem Namen der Königin die Hände abzuhacken und sie samt ihren Kindern im Walde auszusetzen. Nach seiner Rückkehr findet der Königssohn seine Gemahlin samt den Kindern wieder auf, der indessen die Hände wieder angewachsen sind; die Sache klärt sich auf und den Schuldigen ereilt die verdiente Strafe.

42. Die verfolgte Stieftochter. Eine böse Königin verfolgt ihre Stieftochter selbst damals, als diese von ihr zu Räubern entflohen ist. Hinterlistigerweise legt ihr die Stiefmutter einen Zaubergürtel an, dann einen Zauberkamm, endlich lässt sie sie in einen Apfel beissen und jedesmal muss die Stieftochter daran sterben. Zweimal wird sie von Räubern vom Tode erlöst und das dritte Mal von einem Herrn,

der sie kauft und heiratet. Die Stiefmutter wird zur Strafe durch Pferde zerrissen.

43. Wie ein Königssohn eine Dienstmagd zur Frau genommen. A. — 44. Das Aschenbrödel. B. — Ein Mädchen flieht vor ihrem Vater, der sie heiraten will, und verdingt sich bei einem König. Der Königssohn veranstaltet dreimal einen Ball und jedesmal erscheint das Mädchen darauf unerkannt, stets in anderer Tracht: in messingenen, silbernen, goldenen Gewändern. Der Königssohn gewinnt sie lieb und führt sie als Gattin heim.

45. Der tote Geliebte. Ein Mädchen glaubt nicht, dass ihr Geliebter gestorben ist, und ruft ihn durch Zauber zu sich her. Der Tote führt sie auf den Friedhof, das Mädchen aber flieht davon, sobald sie es wahrgenommen. Der Tote jagt ihr nach, bekommt sie aber nicht mehr in seine Hände.

46. Wie ein Zigeuner Müller geworden und den Teufel spielen gelehrt. Die Teufel ertränkten alle Müller im Flusse. Ein Zigeuner, der Müller geworden ist, fängt zu spielen an. Der Teufel hört es und will auch spielen lernen. Der Zigeuner bohrt fünf Löcher in einen Balken, keilt des Teufels Finger da hinein und beginnt zu spielen. Der Teufel tanzt, endlich aber reisst er die Finger heraus und macht sich aus dem Staube. Von nun an kommt kein Teufel mehr in die Mühle.

47. Der Bohnen-Janči-das Ochsenohr. Einem Manne wird ein Sohn geboren, so klein wie eine Bohne, der geht mit seinem Vater das Feld pflügen. Ein Herr kauft ihn, der Bohnen-Janči aber entkommt und gesellt sich zu Räubern, denen er allerlei Streiche spielt, wenn er auch ihnen Beute in Hülle und Fülle gewinnt.

48. Der Kampf mit einer Schlange. Eine Schlange windet sich um einen Jäger auf der Jagd und hätte ihn erwürgt, hätte nicht der Jäger ein Messer hervorgeholt und ihr den Kopf abgehauen.

49. Die Mäher und die Riesenschlange. Mäher töten im Schlafe eine Riesenschlange, die die Leute schreckte und sie nicht arbeiten liess.

50. Das Wundervöglein. Eine Stiefmutter bringt ihren Stiefsohn um, kocht ihn und schickt ihn ihrem Manne zum Mahl. Der Mann isst das Fleisch, die Knochen aber bindet er mit einem Faden zusammen und hängt sie an einen Weichselbaum. Aus den Knochen wird ein Vöglein, das seine Lebensgeschichte singt. Die zum Lohn dafür erhaltenen Gegenstände wirft es auf den Vater, die Stiefmutter und deren Tochter und bringt sie um, worauf es selbst sich in einen Burschen verwandelt und heiratet.

ЗМІСТ.

стор.

Передне слово . . . . III – VII

Тексти казок:

1. Як Янчі зробив чудесну лодку і при помочи чудесних товаришів дістав царівну за жінку . . . . . . 1—16
2. Як юнак дістав при помочи волів-дорадників царівну за жінку і утратив її . . . . 16—18
3. Пригоди наймолодшого брата . . . . 19—34
4. Три брати і цілюща та молодильна масть . . . 34—43
5. Три брати, Тіндейр-Сейп-Ілона і Червоний витязь . 44—51
6. Як король хотів убити сина, як він утік, був пастухом і став королем опісля . . . . 51—60
7. Як свинар допильнував королівен, що з чортами по ночах гуляли . . . . 60—65
8. Зрадлива мати, її коханок і син. А. . . . . . 65—73
9. Мати — зрадниця власного сина. Б. . . . . . 73—91
10. Зрадлива сестра, Червоний витязь і Янчі. В. . . 91—96
11. Замурований юнак, Варґа леґінь . . . . . . 96—104
12. Як царевич, записаний чортови, визволив ся від нього і оженив ся з його донькою . . . . 104—114
13. Як королевич воював із чортом. А. . . . . . 114—122
14. Як Янчі відобрав свою жінку. Б. . . . . . . 122—129
15. Як ковалиха стала царицею і як її син оженив ся з золотоволосою дівчиною . . . . 129—136
16. Царевич і його жінка Павуниця . . . . . . 136—140
17. Як юнак відобрав свою сестру від змока. А. . . 140—143
18. Циган на службі у чорта. Б. . . . . 143—146
19. Сильний кравець і його чудесні помічники . . . 147—151
20. Як Янчі визволив від змока сестру і братів та провчив Лакцібраду . . . . 152—165

	стор.
21. Як брат Деревинець визволив від смока братів і сестру. Невірна жінка	165—171
22. Як Янчі визволив від смоків три царівні і на ґрифі вервув на сей світ	172—176
23. Як царевич літав до царівни	176—180
24. Цар Сильвестер	180—186
25. Не роди ся красний, але щасний	186—197
26. Чудесний перстень	197—202
27. Чудесна курка, шабля, скатерть. А	202—205
28. Чудесний млинок, палиця, обрус. Б.	205—207
29. Чудесний ручник, коза, гуслї і палиця. В. . . .	207—209
30. Про Трийцять-Одного	209—222
31. Про дванайцятьох братів і як наймолодший з них оженив ся з царівною	222—230
32. Сучкир Янчі	230—238
33. Царевич і його пригоди	238—246
34. Чоловік — вуж	246—252
35. Подорож до сонця. А.	252—259
36. Подорож до Люципера. Б.	259—265
37. Чорт на службі	265—269
38. Як парубок страху шукав	269—272
39. Брат із місяцем, сестра зі звіздами на грудях і Тіндір-Сейп Ілона	272—282
40. Безрука царівна. А.	283—284
41. Безрука царівна. Б.	285—288
42. Переслїдувана пасербиця	288—290
43. Як царевич оженив ся зі служницею. А.	291—293
44. Дївчина попелюшка. Б.	293—294
45. Коханок — мерлець	294—297
46. Як Циган мельник учив чорта грати	297—299
47. Янчі Бобик — волове ушко	299—302
48. Борба з гадом	302—303
49. Косарі і великий гад	303—304
50. Чудесний пташок	304—305
Hauptmotive der Märchen	306—316
Зміст	317—318

Етноґрафічний Збірник, т. X. Містить: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів. Франко. Вип. I. (А—Відати) 3·00 к.

Етноґрафічний Збірник, т. XI. Містить: Галицько-руські народні пісні з мельодиями. Зібрав др. І. Колесса . . , ... 6.00 „

Етноґрафічний Збірник, т. XII—XIII. Містить: В. Гнатюк, Галицько-руські народні леґенди I—II . . . . 3·00 „

Етнольоґічні материяли, (з ілюстрациями) т. I. Містить: Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Кирилівській улиці в Київі — Хв. Вовк, Українське рибальство в Добружі. — М. Могильченко, Гончарство в с. Олешні у Чернигівщині. — В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині. — М. Могильченко, Будівля в Чернигівщині. — В. Гнатюк, Народня пожива і спосіб її приправи у Галичині. — О. Гриша, Весілля у Гадяцькому повіті у Полтавщині. — М. О. Максимович, Сороміцькі весільні пісні. — М. Кордуба, Писанки на Галицькій Волині. — Хв Вовк, Палеолітичні знахідки на Кирилівській улици у Київі. —Звістки і програми до науково-етноґрафічних розвідок . . . . 8·00 к.

Етнольоґічні материяли, т. II. Містить: Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстрациями) . . 4·00 „

Етнольоґічні материяли, т. III. Містить: Хв. Вовк, Знахідки у могилах між Веремєм і Стретівкою і біля Трипіля. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичині. — А. Веретельник, Рубанє і виготовлюванє дерева. — М. Зубрицький, Народній календар. — В. Житє на віру у сибірських селян. — П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї в Чернигівщині. — Хв. Вовк, Звістки і листи. — М. Дикарів, Програма до збирання відомостей про громади і збірки сільської молоді . . . . 4·00 к.

Етнольоґічні материяли, т. IV. Містить: В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстрациями) . . . . 6·00 „

Етнольоґічні материяли, т. V. Містить: В. Шухевич, Гуцульщина, ч. III. (з ілюстрациями) . . . . 6·00 „

Зоря, письмо лїтературно-наукове р. III, V, VI по 6·00 к. VIII, IX, X і XI по 10·00 „ (містить між иньшими етноґрафічні праці Д. Лепкого).

Житє і Слово, вістник лїтератури, історії і фолькльору, томи I—IV, разом 20·00 „

Руська історична бібліотека, т. XIX. В праці Ю. Целевича про опришків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опришків. 3·60 „

Збірник історично-фільософічної секциї, т. I—IV. — М. Грушевського Істория України-Руси (містить етноґрафічний огляд українсько-руської людности в найдавнїйші часи) . . . . . . 13·00 „

Збірник фільольоґічної секциї, т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. Містить: Україна в її словесности.— Про доконечність досліду народньої словесности в прикарпатській Руси. — Про науковий дослід русько-українських народніх пословиць.— Промова про М. А. Максимовича.— М. А. Максимович. Єго лїтературне і суспільне значінє. — Відгук лицарської поезиї в руських народніх пісьнях.— До питаня про сліди великоруського богатирського епоса на Україні (Лист до Ор. Ф. Міллєра). — Замітки про систематичне виданє творів української народньої словесности. Учена — експедиция в західньо-руську країну.— Материяли й уваги про українську народню словесність (I. Пісьня про здобутє Азова. II. Стенька Разін — козак Гарасим. III. До справи про вертепну комедию на Україні. IV. Песиголовці в українській народній словесности).—Корделїя-Замурза Лїтературно-критичний уривок.—Дві українські інтермедиї початку XVII ст.—Найстарші руські драматичні сцени. — Турецькі анекдоти в українській народній словесности . 3·00 „

Збірник фільольоґічної секциї, т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменьство. Т. II Містить: Байка Богдана Хмельницького. — Українські пісьні про волю селян. — Два українські „фабльо" та їх жерела. Нарис із історії загальної порів-

няної літератури.— Шолудивий Буняка в українських народніх оповіданях.— До оповідань про Шолудивого Буняка.— Українські народні оповіданя у французькій мові.— Іще про українські народні оповідан^ у французькій мові.— Фатальна вдова (Карно-психольоґічна тема в українській народній пісьні).—Псоване українських народніх пісень.— Показчик до тт. I і II. Друкарські похибки в тт. I і II. . . . 3·00 к.

Збірник фільольоґічної секциї, т. V. Містить: І. Верхратський, про говор галицьких Лемків. Побіч граматичної розвідки про говор Лемків подані тут також тексти лемківських народніх оповідань і пісень. . 6·00 „

Зубрицький М. Тісні роки . . . . 0·30 „

„ „ Про рекруччину . . . . 0·18 „

Клоустон, Народні казки і вигадки . . . . 1·00 „

Левицький Нечуй І. Сьвітогляд українського народу. (Написано на основі книги Аөанасєва „Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу") 0·60 „

Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту . . . . 2·00 „

Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житєписи і характеристики українсько руських етноґрафів) . . . . . . 2·00 „

Олехнович В. Раси Европи і їх історичні взаємини . . . . . 0·70 „

Охримович В. Останки комунїзму у Бойків . . . . 0·20 „

Руданський С. Твори (т. I—IV). Містять в собі богату збірку народніх оповідань і анекдотів, перевіршованих талановитим поетом 4·00 „

Студинський К. Лїрники, студия. (Містить словар лїрницького жарґону) 0·40 „

Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях . . . . . . 0·70 „

„ „ Коли ще зьвірі говорили (байки для молодіжи) . . . . 0·80 „

„ „ Абу Каземові капці, арабська казка (віршом) . . . . 0·40 „

„ „ Коваль Бассім, арабська казка (віршом) . . . . . 1·80 „

„ „ Варлаам і Йоасаф, старохрист. роман . . . . . 4·00 „

„ „ Лис Микита (віршом) . . . . 1·00 „

„ „ Наші коляди . . . . [illegible]

„ „ Лукян Кобилиця . . . . 0·40 „

Ціна тому 4 корони.